

Philippus Loquet Victor
Medicus Abbatensis.

474

413

FRANCISCI
VALLERIOLE
DOCTORIS
MEDICI

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM
Libri sex, nunc primum editi, & in lucem emissi.

In quibus grauissimorum morborum historiz, eorundem causz,
'symptomata, atque euentus, tum & curationes
miro ordine describuntur.

Cum Indice rerum notatu dignarum locupletissimo.

LVGDVNI,
APVD ANTONIVM GRYPHIVM.

M. D. IXXIII.

Cum priuilegio Regis.

FRANCISCI
 VALLERIOLAE
 DOCTORIS
 MEDICI

OBSERVATIONUM MEDICINALIUM

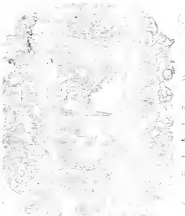
Libri sex, quibus primus est in lucem emissus.

In duobus grandis morborum historis, continetur casus
 Sympliciter, ac sine curis, tum & curis
 suo ordine detestantur.

non facile est non horum signorum receptis.

COMPTON SOCIETY

FRANCISCI

FRANCISCI
 ANTONII GRYPHII
 M. D. LXXIII.

Comptonicis Regis

ILLVSTRISSIMO

S. R. E. CARDINALI

PROSPERO S. CRVCIS,

Arelatensium Archiepiscopo dignis.

Franciscus Valleniola S.

NTER eximia atq; praclara in hoc orbis theatro ad contemplationem diuinitus posita, amplissime Pater, nihil certe Dei prouidentia admirabilius, nihil maius, nihil potentius cerni quicquam vsquam potest. Ea enim fortiter attingens omnia, suauiterque disponens, diuinitatis sua summaq; potentia igniculos quosdam, ac veluti seminaria inserere: his omnibus, ad mundi tutelam ac conseruationem, è pleno bonitatis sua fonte ubique voluit: vt nos religionis ac pietatis cultu, veritatis inquisitione ac luce, disciplinarum bonarum omnium agnitione, ad sui amorem atque cognitionem in primis, ad rerum insuper magnarum tractationem, quasi semita quadam, parataque in id via alliceret. Quisquam multa sint, Prosper optime, qua mundum Dei prouidentia administrari testimonio esse possint, rerum admirabilis procreatio, propagatio, incrementum, status, conseruatio, tot plantarum, tot animantium, vt forma ac specie, sic loco ac moribus differentium, dissimilis admirandaque natura, tot lapidum, metallorum, gemmarum versicolor species, caelorum perennis irrequietusque motus, diurna nocturnaq; vicissitudines, decedentia & remeantia tempora, lucis pulcher aspectus, artium ad vsus hominum inuentarum, excogitata ab hominibus ratio: tum nihil certe prestabilius in hac tanta tantarum rerum mole, ratione ac mente haberi quicquam debet, per quam homo, mundi miraculum ac Dei imago, orbis moderationi quasi princeps secundum Deum datus est, rebusque eum omnibus antecellere atque praesse voluit Deus. Addiditque iusti atque iniusti scientiam, aequi atque iniqui: vt ea, ceu vinculis fortissimis,

hominum societas pacata seruari, virtus suis ornamentis ac premijs
 cohonestari, vitium profligari omne, omnisque turpitude quam lon-
 gissime posset. Rerum praterea maximarium atque admirabilium, &
 in natura intimis recessibus positarum cognoscendi cupiditatem ani-
 mis mortalium indidit, qua ab animo, tanquam ab oculis, caligi-
 nem omnem dispelleret. Quam Pythagoras & Academici veteres,
 Philosophiam, quasi amorem sapientia dicas, nuncupandam censue-
 re: omnium sane bonarum artium atque disciplinarum parentem,
 quam & ipsam nihil esse aliud existimare debemus, quam Dei &
 inuentum & donum praclarissimum, ut cuius adminiculo omnia su-
 pera, infera, prima, media, vltima contemplerur, & eius vnus ope
 atque adiumento, ad Dei cultum & religionem, ad modestiam, ad
 omnia cum prudentia obeunda (in quo tu genere laudis, Antistes
 clarissime, quum in ceteris emineas, in hoc longe excellis) ad tempe-
 rate sedateque viuendum, ad amplectendam virtutem nos in-
 struit, ac veluti magistra morum ac vita informat, rerumque abdi-
 tissimarum naturam omnem, causas, effectiones, & qua in his acci-
 dunt euentuum & casuum mutationes demonstrat. Haec, inquam,
 ampla illa sunt prouidentia Dei in hominum animis sparsa semina-
 ria, quibus & se coli Deus, & rerum conseruationi intentum esse se
 testatum voluit haberi. At verò, ut firmiter eiusdem prouidentia
 Dei testimonia haberemus, hominem vnum, spectabile animal effin-
 xit, prouidum, sagax, plenum consilij ac rationis, mente praeditum,
 (quod nemini est animantium alteri à natura tributum) & ad agen-
 dum & intelligendum natum, quasi terrenum quoddam numen pra-
 clara conditione generatum, rebus omnibus quas admirabili suo con-
 silio effecisset, praefecit: ut quum summa pulchritudine mundum exor-
 nasset Deus, bonitatemque suam, immensamque potentiam cuncta
 spirarent, parua hac esse futura ratus, nisi esset qui natura excellen-
 tia & dignitate isthac tam magna, tamque admirabilia, & mentis
 celeritate cognosceret, & cognita admiraretur, inque suam originem
 Deum, rerum effectorem omnium, cuncta referret. Atque eundem
 ipsum hominem, quasi diuina prouidentia testem & assertorem esse
 voluit: ut in quo mentem ipse, sui imaginem inscuisset, in eodem ipso
 diuina maiestatis quasi simulachrum quoddam eluceret. Nec sanè
 alia ratione in sublime hominem erexisse Deum credi par est (quum
 ceteras animantes pronas ad pastum abiecisset) quam ut caelum aspi-
 ceret, hoc est (ut Galenus noster interpretatur) mente Deum con-
 templeretur atque suspiceret, eiusque intellecta natura, vnde cuncta
 ceu è fonte vberissimo manat, & summa pietate coleret, & quam posset
 sancti

sanctissimè illius numen reuereretur, seque totum ad res præclaras gerendas, ad maximas contemplatione indagandas daret. Hæc ipse mecum animo cogitans, Præsul sacratissime, in animum induxit, id quicquid vita mihi superest, duce & auspice Deo, omne in proferenda ac locupletanda medica arte exponere. Qua in cogitatione quum essem, atque ex hoc mihi iam diu proposito scopo multa in lucem protulissem, qua grata Medicina professoribus benèq; accepta fuisse intellexissem, desinendum ab hoc vita instituto; sanctoque labore minime existimauit: turpe ratus, meta iam proximum, cursum remittere, at magis incendere dignum certè visum fuit. Tumque me ipse colligens, quum iam annos plus minus quadraginta in facienda medicina, agrisque curandis fuisset versatus, quid in hoc genere exercitij obseruatione dignum occurrisset (& sanè immensa propè & mirabilia multa occurrerunt) cogitare cœpi: haud infructuosum fore opus, si qua in visendis agris, in morborum decretorijs, symptomatis & euentibus annotassem, ea omnia quasi in tabula expressa, legenda hominibus darem: ut morborum quorundam spectata varietate, periculo, magnitudine, noxa, tum vero natura in regendis morbis ac vindicandis solertiam, morem, potestatemque attendentes, & praesidiorum salutarem manû, Medicinam magis admirari & colere homines possent, illiusque professores reuereri. Eò a me factum est, Fœlicissime Prosper, ut huic operi, Obseruationum Medicinalium inscriptionem fecerim: quod in eo, qua diutina experientia in morbis eorundemque remedijs comprobata fidaque obseruassem, ea hic omnia appositâ essent. Certè exquisitissima quaque huc congesti, ex quibus tuto mederi quis & methodo recta possit. Eum porro toto hoc opere ordinem seruauit, ut morbi historiam primum nudis & simplicibus verbis, ut accidere ipse conspiciatus sum, tituli loco recenseam: dein ampla narratione medica historiam amplificem, causis utique morbi, symptomatisque enarrandis intentus: inde qua methodo in grauissimis quos hic tantum recenseo morbis, sim vsus, trado: singularia ea adferens auxilia, qua diutino vsu comperta probataque habuissem, & à quibus secundum Deum ab impendenti discrimine leuati aeri sint. Hæc operis mei elucubrati ratio, hæc summa fuit. Itaque quum cogitarem futura huic mea magnam ex te accessionem futuram, magnum etiam apud homines plausum, si sub tui nominis splendore ac gratia in lucem exiret: ausus sum, Pater amplissime, id tibi operis consecrare, quod a me esset magnis vigilijs elaboratum: idque ut facerem, magnis sum certe rationibus adductus. Primum, quod tu, ex quo tempore aditum tibi ad nos patefecisti, dum sponsam tuam Arelatensem Ecclesiam (cui tui sum-

mo tuo merito Pastor & Pontifex datus es) inuiseres, magnum nobis omnibus, mihi que in primis, humanitatis tuae specimen dedisti: ut iam exinde ea mihi de te polliceri auderem; qua de optimo ac praestantissimo viro, omnibus omnium & virtutum & literarum ornamentis exulto, adhuc summa dignitate ornato, expectari à quoquam merito possent. Tum vero praecipue, quod quum ego te, primo tuo ad nos aditu, publice, uniuersae ciuitatis nomine oratione ad te habita, salutassem, idque tibi valde gratum extitisse omnibus significauisses, in spem veni, fore me tibi aliquando gratiosum & acceptum. Nec mea me fefellit spes. nam continuo me tu (qua tua est bonitas, & spectata in literarum professores fides) in familiaritatem tuam ascuisti, & in intimis tuis esse voluisti. Quae quum ego tanta tua in me cumulata amoris & beneuolentiae signa perspicerem, ausus sum me tibi totum in sinum dare. quid enim mihi non daret audacia bonitatis tuae fiducia, & opinio tui erga me amoris? Cuius mea in te obseruantia, quum testimonium tibi aliquod dare vellem, (posteaquam tibi mea quae scripsissem valde placere intellexissem) opus de locis Medicinae communibus meum, muneris & gratitudinis ergo, tibi obtuli. Quod tu leges, quum & impensè laudasses, & digno tuis virtutibus testimonio cohonestasses, palmare ego id à te de me factum iudicium existimaui: quum ea insignis & vera laus habeatur, quae à laudatissimis viris, tui quàm simillimis proficiscitur. Nec contenta his spectata tua humanitas fuit, nisi tu in me ornando, & quanti apud te essem, liberalitate tua declarasses, qui me nihil de te promeritum insigni dono ornare volueris. Sed quo dicendi genere, aut quibusnam ipse verbis quae in ipsum me coniulisti multa & magna, non amoris solum indicia, sed summa etiam liberalitatis, exprimere possim? Quod fauisti mihi ex animo semper, quòd nomen meum & famam, alioqui exiguam, tuo testimonio tam studiosè auxisti, quòd tuum mihi patrocinium in meis fouendis liberis detulisti, ista verò quanti? Quae etsi tu (qui splendidus in omnibus & magnus esse soles) parui ducas, quum magna dederis, ego in maximis habenda iure censeo: praesertim à tanto viro, tanta auctoritate, tanta dignitate, tanto splendore, tantis ornamentis honoris, fortuna, ingenijq; praedito? Itaque quum me tibi gratum & memorem prestare vno aliquo officij genere vellem, nec quicquam haberem amplum & insigne tuae amplitudine dignum quod tibi offerre possem, ad molam salsam me contuli tibi offerendam, quum thura mihi decissent, neque enim omnes thure litare possunt. Lucubrationem igitur hanc meam tibi, obseruantia in te mea symbolum, lubens offero: hac conditione, ut tu illam (si digna fuerit) in sinum tuum

fouendam auctoritate tua suscipias. Idque iure tuo facere sane poteris. Nam quum sis rerum & optimarum & maximarum omnium diligentissimus observator: (quod legationes tuae pro summo Pontifice ad potentissimos reges & principes susceptae indicant: in quibus tu, pro tua prudentia, & tempora, & opportunitates, & mores gentium, & actus, tum de quibus, & apud quos esset tibi de rebus serijs agendum, prudentissime & summa cum animi attentione spectasti, omniaque in commentaria eleganti & nitida oratione retulisti) quum, inquam, tantarum rerum sis prudentissimus observator: annon qua de me dicis observationibus monumenta edidi, tibi iure deberi es assensurus? Accipies igitur, Prosper Cardinalis ac Pontifex optime, lata fronte qua a me tibi mittuntur munera, non tam rei qua datur tenuitatem, quam donantis animum aestimans: ut hanc mihi partem reliquam saltem in hac officij delatione, ac praecara mea in te voluntatis declaranda facias. Ego vero contendam omni mea ope atque elaborabo, ut mea in te officia, & studia erga amplitudinem tuam, etiam si minus propter facultatum mearum tenuitatem, eximia magnaque fuerint, ab animo tamen benevolentissimo, & gratissima voluntate, omni cum obseruantia profecta videantur: eamque tibi fidem in amore & id studium animi grati polliceor, quod cum tua excellens virtus ac dignitas, meritaque erga me plurima ac maxima, tum autem fides erga te in primis mea postulat. Vale Prosper, Pontificum decus & ornamentum, & me, quem iudicio tuo, tua gratia dignum fecisti, eadem ipsa perpetuo fouere velis.

Hic sunt verba
 P. H. I.
 Hippocratis
 Medicus
 Caroli

AD D. FRANC. D. ALLERIOIUM
 Medicum in lucem profert
 Medicas Observationes Caroli
 Laurentij Epigrammatis

Quid sit
 P. H. I.
 Hippocratis
 Medicus
 Caroli

PHILIPPI GVLIELMI MEDICINAE

apud Auemionenses professoris, in libros Obseruationum

Medicinalium D. Francisci Valleriolæ,

ad Medicinæ studiosum

Epigramma.

663

Aeneas potuit telluris operta subire,

Ex auro rami nonnisi fultus ope:

Armatam flammis potuit superare Chimaram

Pegaseo Hipponous nonnisi nixus equo.

Tu quoque si cupias occultos noscere morbos,

Atque horum dici velis insigne :

Hac lege scripta seuis doctissima Valleriola,

Aureus hac ramus, Pegasus ecce tibi.

D. VALLERIO LAE MEDICO,

omni literarum genere absoluto, Brixius.

Dogmata Pythagoræ fuerim si prisca sequutus,

Heredem rerum tu Ciceronis agis.

Tu quoque diuini spiras documenta Platonis,

Est tibi cum docto musa Marone grauis:

Smyrnaismque refers plenus grauitatis Homerum,

Facundum te aio vincere Mercurium.

Hippocratémque tenes conclusum mente serena,

Artéque Galeni tu celebrande micas.

AD D. FRANCISCVM VALLERIO LAM

præstantis. Medicum, vt suas in lucem proferat

Medicinales Obseruationes, Caroli

Laurentij Epigramma.

Grandia quid tandem proferre volumina cessas?

Phœbaa toties iam vigilata manu?

Quid differs, quaso, salubres monstrare medelas?

Pharmaca quid renuis spargere lecta viris?

Doctis, crede mihi, cunctis tua scripta placebunt.
Delicias tollet Graius ad astra suas;
Gallia perpetuo ritu diserta fouebit;
Hesperus hac tanquam numina sacra colet;
Hippocratem quondam coluit si prisca vetustas,
Et tulit ad superum sidera celsa deum;
Signa quòd atrocis morbi causasque teneret,
Quum tamen hunc fugeret certa melala vis;
Ingenij factus celebris num laudibus ornet
Quos, Eranti se vomit nunc tua Musa graues?
Trudere letibiferos qui nosti corpore morbos,
Qui testas causas, rectaque signa doces.

EIVSDEM ODES SAPPHICA

in laudem operis.

Turbidus vincit radiosa clangor
Astra, stellantem resonans olympum
Occupat murmur, placidos fragores
Gallia fundit.
Hesperii stridor resonat sonorus,
Italus mittit strepitum loquacem,
Tota clamores vomit ista curus
- Ecce Achina mundi.
Nunc virum pallens seupor occupavit
Corda, mirantur rutilas pusillam
Corporis massam retinere gemmas
Mentis alumina.
Qui potest (aiunt) fieri pusillum
Corpus vt tantas agitare rerum
Abditas possit ratione causas,
Ingenioque?
Ast sinant cuncti penitus stupere,
Quum macrum cernant, videantque corpus
Non luto pinguis madidum sagina
Valleriola:
Liberè vt celsas rutilantis arces
Pallados possit penetrare Graia,
Et Camenarum latebrosa queque
Antra subire.

*Scripta nunc monstrant animum perita,
Laudat auctorem liber almus aequum,
Auctor & doctum celebrat volumin*

Commemorandus.

*Certa morborum docet ipse signa,
Quos palus stagnans rapuit Charontis,
Rursus ad viuos vehit ille mente:*

Res celebranda.

NICOLAE VALLERIOLOE, FILIE

Auctoris, de opere Observationum Medicinalium;
ad Medicinæ studiosum Epigramma.

Morbi si certas cupias agnoscere causas,

Praclaris scriptis Valleriola docet:

Qui tam complexu paruo atros continet omnes

Sanandi affectus, dogmata vera tenet.

Tempora nanque almu celebrarunt prisca Galenum,

Hippocratem veteres condecorare suum.

Et Socrates clarus gloriosumque ipse parauit

Nomen, & Arpinas egregiumque sibi.

Arpinam doctè sectaris, tuque Galenum

Valleriola refers, Hippocratemque simul.

IOANNIS BRIXII IVRISCON-

sulti ad D. Valleriolam Epigramma.

Metra cothurnati quid non sint nostra Poeta?

Phœbeam cur hac non redolentque chelymi?

Si mihi Diua foret, patrio qua nata cerebro,

Nunc canerem laudes Valleriola tuas.

At tua pertenuem quum vincat fama fragore

Musam, cedendum, iamque silere iuuat.

INDEX OBSERVA-
TIONVM MEDICINA-
LIVM HIS SEX LIBRIS

CONTENTARVM.

LIBRI PRIMI. OBSERVATIONES.

DE mola duodecim menses gestata cum superfoetatione, tandem eiecta cum foetu illi alligato, vnde agra in vita periculum adducta magno labore curatur. Observatio I.
Pagina I

De scirrho phlegmonode cum hydrope sequente ad scirrhum hepatis, quum moritura agra putaretur, sanata est tandem magna cura. Observatio II. Pag. 9

De cruris dextri resolutione menses rotos decem & octo perseverante, post articulares dolores enata, & ligni sancti potione curata. Observatio III. Pag. 15

De pleuritide in cocta & sine sputo, aegro à Medicis pro deplorato habito: sanatur tamen fluxu alui oborto prater omnium spem. Observatio IIII. Pag. 22

De pleuritide in puero annorum octo cum mirandis symptomatis coniuncta, ipsoque puero vi morbi pro incurabili derelicto, sancto tamen miraculo potius quam artis ope. Observatio V. Pag. 25

De argento sublimato epoto, curationeq; adhibita. Observatio VI. Pag. 29

De palpitatione cordis cum capitis & ventriculi dolore acuto: quibus affectibus curandis dum vehementer intētus medicus methodū omnem complet, fortuito casu misero aegro loco somniferi syrupi aqua sublimati præbetur, incogitato quidem & in noctis conticinio, quum extinctum fuisset cubiculi lumen, diris cruciatibus affecto aegro, in vitæ periculum incidit: liberatur tamen nutu Dei longissimo tempore & magno labore. Observatio VII. Pag. 36

De grauisima pleuritide cum phrenitide, & casu ab alto, & vulneribus in ventre ab ipsamet agra sibi inflictis, & sublimati portione, quam ipsa agra in furorem acta sumpsit, & è fenestra in subditum solum lapideum se præcipitem dedit, vbi fere mortua horas plures cum summo frigore penè congelata mansit: curatur tamen integrè nutu Dei. Observatio VIII. Pag. 44

De quodam mirabili casu, nempe membrana eiecta per aluum in febre continentē, quę quidem membrana viginti & octo palmorum longitudinis erat: striata illa quidem, & qua eiecta semianimis mansit æger: curatur magna adhibita diligentia. Observatio ix. Pag. 48

De mirabili quodam eiectamento à mulieris vulua, quæ se prægnantem esse existimans, post sex gestationis menses membranaceã substantiam quandam eiecit g' obosam totam, bullis aqua plenis refertam: quæ bullæ rotundæ, tumidæ, pellucidæ diluta sanie plenæ erant, & per omnem qua integebantur membranam disseminatæ, tanto numero vt comprehendi non posse at: à quo eiectamento ægra deplorata & pro mortua de relicta, conualuit tamen magno labore. Observatio x. Pag. 52

LIBRI SECUNDI OBSERVATIONES.

DE locustarum prodigioso apud Arclaten prouentu, fata virentem- que omnem herbam morstu vredinęque vastantium, sub Annum à redempto orbe M. D. LIII. Observatio. I. Pag. 58

De sanguinis copiosissima per os reiectione, cum omnium viscerum, ventriculi, hepatis atque lienis duritię & obstructione: quibus affectibus æger in discrimen vitæ incidit: curatur tamen nutu Dei. Observatio secunda Pag. 67

De pulmonum vlcere, præcedente sanguinis spuro, indeque tabe confecta & purulento spuro multo: à quo affectu nobilis mulier curata fuit. Observatio tertia. Pag. 72

Vir resolutione multos annos laborans, incendij metu se præcipitem è succensa domo deicit, derepente sanatur, & deinceps probè incedere cœpit. Observatio quarta. Pag. 77

Vir ascite laborans, ventris tumore adeo grauis vt progredi non posset, vsu ligni sancti & brassicę marinę curatus. Observatio quinta. Pag. 83

De curatione febris cõtinentis periculosissimę in puella octo annorum, quæ vi naturæ, nullis artis præsidij, quum deploratę valetudinis, ob morbi & symptomatum sæuitiam, habita esset, oborto alui fluxu liberatur. Observatio sexta. Pag. 89

De insaniam mirabili ex amore inducta, atque curata. Observatio septima. Pag. 92

De vulnere in ventre accepto sub sinistro hypochondrio, adusque renũ substantiam & intestinorum penetrante: ex quo magnis & lethali bus subsequutis symptomatis mors vndecimo secuta est. Observatio octaua. Pag. 109

De vulnere item in ventre accepto ad intestina vsque penetrante, ex quo quinto die mors infecta est: mortuoque in conspectu rei posito, mox sanguis è vulnere atque è naribus cum sonitu manare cœpit, & vndenam id proueniat. Observatio nona. Pag. 113

De angina graui & præfocatiua, à qua conuerso extrorsum tumore & suppurato, liberatus æger fuit. Observatio decima. Pag. 115

LIBRI TERTII OBSERVATIONES.

- E**X leui vulnere in capite sine fractura scissurave vlla, inflammatione, paralyfi & conuulsione cum delirio secutis, mortale vulnus efficitur, vndecimo die mortuo iuueni. Observatio prima. Pag. 120
- Ex potione hellebori temere sumpta, æger in vitæ discrimen derrepente incidit: liberatur integrè Dei auxilio, magna adhibita cura. Observatio secunda. Pag. 125
- De demorso à cane rabioso, & in graue periculum acto, eodémque magna difficultate curato, Observatio tertia. Pag. 128
- De dysenteria graui tres totos menses & eo ampliùs hominem diuexante præter spem curata. Observatio quarta. Pag. 134
- De calculo vesicæ & vlcere curato: relapsu tamen post diros cruciatus, quum æger se in manus Empirici cuiusdam nebulonis dedisset, miserè mortem obiit. Observatio quinta. Pag. 141
- De phüsi ad sanguinis reiectionem è pulmonibus secuta, eadémque curata quum ægra tota tabefacta moritura speraretur. Observatio sexta. Pag. 146
- De accessione comitali, eaque grauissima, vitio ventriculi derrepente suborta, tandémque curata. Observatio septima. Pag. 151
- De vulnere in capite à lapide incusso, vnde mors secuta est. Observatio octaua. Pag. 157
- De phlegmone hepatis lethali. Observatio nona. Pag. 159
- De scirrho hepatis. ad quem gangrana in crure dextro & tandem mors secuta. Observatio decima. Pag. 163

LIBRI QVARTI OBSERVATIONES.

- D**E pleuritide sinistri lateris graui in muliere prægnante, sine vllis prope medicamentis, sed solo naturæ ductu infra quartum diem sanata. Observatio prima. Pag. 167
- De puero monstruoso Arelate viso anno Domini M. D. L. X. I. Observatio secunda. Pag. 169
- Hydropicus ascite laborans perforato vi naturæ vmbilico, & foras prodeunte aqua, integrè curatur. Observatio tertia. Pag. 171
- De paralyfi dextræ partis in sene septuagenario sanata. Observatio quarta. Pag. 172
- De tumore insigni & circumscripto hypochondrij dextri cum dolore, ventris tumore, & spirandi difficultate, in nobili muliere sanato. Observatio quinta. Pag. 176
- De epileptica accessione ex puerperio difficili nata, & crebrò recurrente, purgationibus à partu etiam plus æquo nimium fluentibus, deque horum pathematum curatione. Observatio sexta. Pag. 180
- De vulnere lethali nobili cuidam iuueni infligto, ad quæ mors con-

secura, de qua mirabili puris copia in thorace inuenta. Observatio septima. Pag. 185

De mirabili de cetero continens febris per exuberantem hæmorrhagiam è naribus diebus sex ad libras xiiij. & fluxu alui ingenti subsecuto liberata nutu Dei iuuenula. Observatio octaua. Pag. 187

Iuuenis quispiam ab æneo tormento manuario quod incautus manibus tractabat, adactò in viscera globulo plumbeo tribus sub ventriculo digitis, emisso per anum post aliquot dies globulo sine vlla intestinorum noxa, perfectè sanatur. Observatio nona. Pag. 191

Miræ vulnerum obseruationes atque curationes in eo conflictu qui ad diui Aegidij pagum factus est anno restitutæ salutis M. D. L X I I. Observatio decima. Pag. 193

LIBRI QVINTI OBSERVATIONES.

DE eximia phlegmonarum curatione prope spinam dorsii consistentium & suppuratarum, atque in vlcera conuersarum. Observatio prima. Pag. 201

Quibus mulieribus Arelate effectus sit infans chirurgica manu matre salua. Observatio secunda. Pag. 210

Ex dente putrido sine vlla vi euulso mira hæmorrhagia ex arteria gingivæ subdita emanans, quæ utriusque quidam à fonte manans prodibat, de qua curatione eius in annosa muliere. Observatio tertia. Pag. 212

Puero octo annorum bene habito pleuritide laboranti missus sanguis, atque septimo die integrè liberatur. Observatio quarta. Pag. 213

Mulier ex pleuritide suppurata tabida effecta, lactis vsu potissimum curatur. Observatio quinta. Pag. 215

Vir prudentissimus Ioannes Icardus fani diui Trophimi canonicus vlcerè pulmonum phthisicus effectus magna cura liberatur. Observatio sexta. Pag. 217

Quidam è syphilide morbo in phlegmonem schirrosam prope coxendicem incidens in gangrænam eius partis incidit, graui cum putredine paribusque symptomatis magno labore curatur. Observatio septima. Pag. 223

Nobilis quidam æneo tormento paruulo (*pistole* vulgò vocant) secundum thoracem transuersim vulneratus, globulo vtrinque à latere ad latus secundum musculos externos permeante, curatur. Observatio octaua. Pag. 227

Sutor quidam Auenione graui vulnere in capite percussus, ad duram vsque meningem pertingente vulnere, resolutione, conuulsione correptus, & sine voce mutus dies totos septem manens, magno labore nutu Dei curatur. Observatio nona. Pag. 230

Puerpera atque primipara mulier iuuenula, ob frigus imprudèter admissum, altero à partu die, in graue pleuritidè incidit, ut præspirandi difficultate præfocari sibi videretur. Missio sanguine contra suorum omnium vota, à nobis

à nobis tamen Medicis persuasus, aliisque opportunis auxiliis adhibitis
nutu Dei præpotentis curatur magna omnium admiratione. Obserua-
tio decima. Pag. 235

LIBRI SEXTI OBSERVATIONES.

EX apostemate & ulcere renis dextri curatus. Obseruatio prima.
Pag. 239

Vir & mulier pleuritide cõtagiofa & lethali affecti, paribus symptomatis
laborantes, cum sputis nigris & præfocatio spiritu, quisque vñdecimo
die moritur. Obseruatio secunda. Pag. 244

Mulier carbone terribimo circa os & labra correpta, curatur; sed defor-
mis mansit. Obseruatio tertia. Pag. 246

Ex casu ab alto diffracta vniuersim caluaria, & sine voce, sine sensibus, &
propè apoplectico reddito ægro, curatur miraculo tamen. Obserua-
tio quarta. Pag. 248

Mulier iuuenula & bene habita in octauo gestationis mense opisthotono
corripitur, graui comitante febre. Quarto à morbi initio die filium pa-
rit, postero die conuulsa moritur. Obseruatio quinta. Pag. 249

Mulier in septimo gestationis mense graui pleuritide correpta sine sangui-
nis missione, sudore & sputo copioso manante, sub vigesimum diem in-
tegrè curata fuit foetu saluo. Obseruatio sexta. Pag. 251

Medicus Lusitanus septuagenarius ex diuturna febre in lethargum inci-
dens, pro deplorato à medicis relinquitur triduum totum: reuiuiscit
tamen paulatim, & vi naturæ tacitè operantis integræ sanitati restitua-
tus fuit. Obseruatio septima. Pag. 253

Mulier calidissimi temperamenti ex causo febre in mirabile delirium in-
cidens cum graui syncope, vt moribunda putaretur, curatur magno la-
bore. Obseruatio octaua. Pag. 255

Mulier alia ex causo in tabitudinem deducta, vsu lactis asinini & vnctio-
ne ad dorsum humectante longo tempore curatur. Obseruatio nona.
Pag. 258

Senex honoratissimus & ditissimus annorum septuaginta è angina præfo-
catoria, misso sanguine, & aliis opportunis auxiliis adhibitis, integrè cu-
ratur. Obseruatio decima. Pag. 259

INDICIS FINIS.

*** 2 IN

IN LIBROS OBSER-
VATIONVM MEDICINA-
LIVM FRANCISCI VALLERIOLE

MEDICI AD MEDICINAE

STVDIOSOS, PRAEFATIO.

QUOD alijs meis lucubrationibus multis clarum hominibus feci, in animo insitū esse, planēq; constitutū, ut quoad vita mihi superstes Dei indulgentia fuerit, & quantum niti ingenij viribus ipse possim, id omne in amplificanda & illustranda scriptis meis Medicina (qualia tandem cunque ea fuerint) velle me collocare, id ipsum quoque nunc, hac mea recenti futura testatim volo: nec intermittendum mihi tempus ullum, quo sine linea (ut est in proverbio) diem duxisse videri possim. Quid enim aut maius, aut melius facere vir literarum amans quicquam possit, quam ut se assidua bonorum auctorum lectione, rerum abstrusarum intelligentia, commentatione, interpretationēque exercent? Hac profectō illa est plena bona frugis institutio, & ad caelum via, ut in agnoscendis natura arcanis, in promendis his qua vsui hominibus sint futura, operam omnem nostram & studium ponamus. Hoc sanē est nomen immortalitati dare, hoc posteritati consulere, hoc denique in terreno hoc carcere, supra communem hominum sortem esse, & in mortali vita immortalem hominem agere. Quo quid praclarius homini accidere queat, dum vitali fruitur aura, planē non video. Etenim, etsi durum fortasse videri cupiam potest, laboribus frangi, studio marcescere, impalescere chartis, viribus dissolui, & studijs abrumpere vitam: si cogitet studiorum suauitatem, intelligentia & eruditionis praestantiam, fructus cum delectatione percepti, & ad omnes ex aequo manantis ubertatem, pro nihilo certē illa ducet. Vnde est illud Aristotelis, Disciplinarū radices amaras quidem esse, suauissimos autem fructus. Ego verò, quum huic me vita instituto vel ab ineunte aetate volens sciensque addixissem, iamque in eo cursu stadia plurima confecissem,

fecissem, cessandum mihi non putavi, quin privato labore, meo quantum possem commentando, atque scribendo, professioni meae adessem. Quisquam iam in factitanda medicina, annos amplius quadraginta versatus non sine numine essem, visum fuit, ut quae plurima & animaduersione dignissima, in tractandis agris, ne morbis dignoscendis atque curandis, (ijs praesertim qui & grauisissimi & exitiales habentur) quae inquam à me obseruata essent, (quae sanè multa & grauia extiterent) ea omnia in chartas referreim, posteris monumenta futura. Illud enim quum cogitarem, artem medicam nostram, ex experientia primum & obseruatione natam fuisse, indeque in artem redactam, (quod & Celsus, & Galenus, & nostri omnes affirmant) Hippocratem medicina tutelarem deum atque parentem imitari in hac meo medicarum Obseruationum opere, de industria volui: qui quum ea omnia, quae agris accidere conspicabatur, tacitus obseruaret, ea postea in tabulas referebat, enarrata agritudinis historia omni, & quid quotoquoque die, hora, atque momentis agro accidisset: & quid item ab ijs casibus, vel boni vel mali sequutum fuisset, de scripto protulit: nominatis etiam singulatim agris, quod Epidemiorum libri abundè testantur. Ad hunc ego morem atque Hippocratis institutum, mea hac quae in vestram omnium utilitatem scripta sunt, concinnaui: eos tantum recensens morbos, qui grauisissimi & dubia curationis mihi sese obtulerunt, narrata in primis morbi historia, agrisque ipsis identidem nominatis, quod & fecit Hippocrates: inde ampla obseruationis cuiusque explicatione, quod concisè in titulo obseruationis tractaueram, tantum nudam morbi rationem explicans, & quomodo, quæue ratione ager in hunc illumve morbum incidisset, cumulatè postea diffusèque tracto: occupatus utique in enarrandis morbi causis atque symptomatis, & quoto quæque die euenerint in rationes ducēs, quid item ex his futurum sperarem, quidque euenerit subtexens. Tum verò (quod caput rei est) curationes unicuique proprias ac maximè salutaris subijcio: quod omisisse Hippocratem in Epidemijs omnes scimus, sola contentum rei, ut euenerat, narratione, nam is illi scopus tum propositus tantum erat, narrandi quae accidissent, nulla remediorum habita ratione aut mentione vlla facta. Nos, nostro in hoc opere ne quid deesset, & remediorum copiam, quibus vsi sumus, adiecimus. Quae verò praesidia in agris opem tulerint, quae minimè, ne id quidem omisimus: causas insuper mortis, in his qui vita è grauisimis & exitialibus morbis excesserunt: atque sanitatis adeptæ, in his qui euaserunt, subiungo: & quae auxilia maximè iuuerint, ea pro singularibus & fide probatis habenda propono. Hac operis quod nunc in publicum

damus ratio, hic status est: atq; ob id **OBSERVATIONVM**
MEDICINALIVM titulum illi feci. Vos itaque, *Medici-*
nae studiosi, quorum in gratiam hac à me magnis certè laboribus at-
que vigilijs elucubrata sunt, & in lucem emissa, aequi bonique consuli-
re: & commentarios à me in librum de constitutione artis Galeni iam
propè absolutos, magnòque studio elaboratos (quum nemo quisquam
adhuc nostra aetate, quod sciam, manum operi admouerit, aut id ag-
gredi tentarit) fidentes ac lati propediem in lucem exituros sperate.
Non fallam opinionem vestram, si modo Deus clementia sua labori
meo adesse voluerit: & ad futurum confido, quoniam ipse faciètes ad-
iuuat. Quem supplex oro, ut & vestra studia dirigere, & confouere,
& meam in illustranda Medicina alacritatem beneficentia sua pro-
uehere in bonam frugem atque augere velit. Valete Medicina can-
didati, animo meo charissimi: & indolem vestram bonis moribus,
virtute, ac literis exornate.

AD D. FRANCISCVM VALLERIOLAM
 Antonij Verderij veltigalium iudicis apud
 Forcienfes Epigramma.

*Corporis exigui cum sis, vir & ipse pusillus,
 Tu tamen ingenio Valleriolla vales.
 Tam magno studio versati sunt tibi libri
 Qui praebent agris utile consilium:
 Clarus Apollinea videaris ut arte Machaon
 Alter, praeceptis alter & Hippocrates.
 Atticus in te lepos is inest, valeas ut haberi
 Eloquij Cicero Rhetoricaq; parens.
 Delitium patris Smyrnaei diceris ipse,
 Te colit Athlantis Nomius atque nepos.*

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

1870

Page	Text
1	...
2	...
3	...
4	...
5	...
6	...
7	...
8	...
9	...
10	...
11	...
12	...
13	...
14	...
15	...
16	...
17	...
18	...
19	...
20	...
21	...
22	...
23	...
24	...
25	...
26	...
27	...
28	...
29	...
30	...
31	...
32	...
33	...
34	...
35	...
36	...
37	...
38	...
39	...
40	...
41	...
42	...
43	...
44	...
45	...
46	...
47	...
48	...
49	...
50	...

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRAN-

CISCO VALLERIO LA

MEDICO AVCTORE,

LIBERVM PRIMVM.

OBSERVATIO PRIMÆ.

DVLICIS Gardiola vxor mea pregnantem se esse existimans, molam gerit in vtero menses totos duodecim: subinde ea in gestatione grauida fit: quumque iam fetus quadrimestris esset, ingētibus doloribus, febris grauisima, symptomatisque lethalibus correpta, animi deliquit, virum defectu atque pulsuum, delirio, vigiliis, inedia, parturire cœpit tandem maximis conatibus: pari discrimine vite, opportunis adhibitis auxiliis, molam vnà cum fetu simul illi adligato eiicit, & pristina incolumitati, præter meam & omnium opinionē, Dei voluntate & misericordia restituitur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DIVINA virtute (qua sola, vt ait Gal. natu-
tus est homo veritatem videre) fieri existi-
mare oportet, vt ab seuisissimis & maximè
extialibus morbis sæpe homines liberentur:
vt quū lethalibus apparentibus signis,
symptomatisque, moriturum ægrum spe-
res, præter omnium spem atque expecta-
tionem rediuius ad se, quasi è orci faucibus
ereptus, redeat eger, pristinaeque sanitati
restituatur. Hoc ipsum nulla humana ope,

10 nullis artis præfidiis, nullo consilio, sed sola Dei bonitate atque clemē-
tia fieri, bene instituti hominis fuerit existimare. Vnde est illud Regij pro-
phetæ in Psalmis, Dei potentiam annunciantis: Ipse sanat omnes infirmitates
tuas, & redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in misericordia
& miserationibus. Quod & Annæ mæris Samuëlis cantico testatissi-
mum fit: Dominus (inquit) mortificat & viuificat: deducit ad inferos

Gal. lib. 1.
de vsu par.
cap. 10.

Psal. 102.

1. Reg. 2. a

Sapien- & reducit. Ac proinde magna subinde ratione sapientissimum Salomo-
 16.b. nem dixisse legimus: Neque herbam neque malagma sanare, (sed Domini
 33 sermonem, qui sanat omnia. Tu (subdit idem) es Domine, qui vitæ &
 33 mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis. Hic ser-
 33 mo virtus Dei est, qui pro sua bona voluntate quoad vult, & quandiu
 vult rebus à se in subsidium hominum creatis adest: tumque adhibita in
 salutem remedia prosunt, seruarique ab exitiosissimis & lethalibus mor-
 bis ægros diuina sorte contingit. Quòd si subtrahat Dominus manum
 suam, etiam si omnem impleas artem, si operosissima manu omni labore
 atque studio mederi studeas, nihil quicquam proficies. Id prophético. 10
 Psal. 103. ore idem Rex & Propheta Dauid cecinisse Dei spiritu est visus: Aperi-
 33 te (inquit) te manum tuam, omnia implebuntur bonitate: auertente au-
 33 tem te faciem, turbabuntur. Auferes spiritum eorum, & deficient, & in-
 33 puluerem suum reuertentur. Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & re-
 33 nouabis faciem terræ. Hæc eò à me in præsens adducta sunt, vt intelligi
 illud possit, si quando ab impendenti vitæ periculo quis præter hominum
 spem restituatur (vt vxori meæ carissimæ in tam diro & insolenti casu
 accidit) id non humanis viribus, non artis præsidis (quæ tamen illi cu-
 mulatissime, pro meo in illam pio officio atque amore, adhibita sunt) sed
 soli Dei bonitati atque beneficentiæ tribuendū merito existimet. Quam- 20
 obrem vni tantum Deo Opt. Max. acceptum fero, quòd à tam graui exi-
 tialisque morbo vxor mea leuata sit: tamque infelici enixu atque partu, tot
 lethalibus symptomatis oppressa, leuata fuerit. Cuius Dei numen vt vnà
 mecum laudibus celebrare omnes possint, illiusque immensam potentiam
 admirari, historiã omnem ad veri fidem referam. Quum mihi Dei be-
 nignitate fecundissima vxor data sit, vt quæ & optimè temperata, & sa-
 ubri corpore cum sit, & probè illi muliebres purgationes statò tempore
 exeant, vterumque ad generandum optimè dispositum habeat (quæ qui-
 dem res omnes ad fecunditatem plurimū faciunt, vel Hippocratis testi-
 monio.) felix ipse mihi prole multa & bene habita sanè videbar. In huius 30
 felicitatis cumulo, (vt nihil est ab omni parte beatū) vxori menses sisti in-
 ceperunt: mox inappetentia, corporis grauitas, languor, desidia mulierem
 corripunt (intrò concepti foetus indicium, si quid Hippocrati creditur)
 Hipp. lib. 5. aph. Si mulieri, inquit, purgationes non prodeunt, neque horrore, neque febre
 5. aph. 61. 33 accedente: verum cibi fastidia ipsi accidunt, hanc in ventre habere exi-
 33 stimato. Itaque quum ipsa sibi mulier vterū gerere existimaret, (paria ni-
 mirum quæ sæpe in veris gestationibus experta esset symptomata perpe-
 tiens) nihil de se sollicita, perstabat, foetus motum suo tempore expe-
 ctans. Quumque ad trimestre gestationis tempus aut paulò amplius per-
 uenisset, turgeretque plus solito vterus: nescio quid obscuri motus per- 40
 sentiscere se aiebat, foetusque similem motionem quãdam: sed ea tamen
 existimatione delusa, res secus quàm putarat accidit. Nam etsi quadri-
 stri exacto tempore venter illi intumesceret, & mammillæ turgerent, re-
 tentis vtique mensibus, motus tamen nullus conspicuus apparebat in
 ventre, qualis in imprægnatione sentiri ac percipi deprehenditur. Nam
 qui

,, plenus est veluti pręgnantis. Nihil autem in ventre mouetur, neque lac
 ,, in mammis generatur. Mammę autem turgidę sunt. Hęc igitur ad duos
 ,, annos, sæpè etiam tres sic habet. Eadẽmque ab eodẽm auctore lib. de ste-
 rilibus denuò repetuntur. Fit itaque mola in vtero, quum mensium copia
 exiguum & minimè robustum semen virile conceperit: aut etiam mulie-
 bre. vtrumque enim ad fœtus generationem concurrere, vel Hippocra-
 tis & Galeni testimonio compertissimum est. Igitur si seminis imbecillis
 vis reſtrix à mensibus copiosioribus obtundatur, fœtus generatio fieri
 omnino nequit: quòd motorium principium formando fœtui desit, nem-
 pe masculi sperma: quod quum infirmum esse statuatur in molę genera-
 tione, exiguum, aquosum, & minimè crassum, efficitur, vt fœtus loco,
 caro quędam otiosa, informis, nec vlla ratione prolifica generetur. Sper-
 ma namque virile, ad prolis generationem calidum, multum, & crassum
 esse oportet: ob idque pudendum oblongum in viris factum est, ad ve-
 neream coniunctionem, & ad spermatis excretionem idoneum: quę do-
 cta Galeni lib. 14. de vsu partium cap. 6. sententia est. Nimirum igitur, si
 deficiente motorio fœtus principio, quod gignitur, à copiosioribus men-
 sibus semini exiguo, infirmoque & morboſo commixtis, informe sit, inu-
 tile, & minimè prolificum. Id autem mola est, auctore Hippocrate, quę
 interdum ad eòdẽm increscit, vt gestationis verę instar plurimũ venter mam-
 męque turgeant, & non rarò ad duos trẽsve annos ea gestatio ementiti
 fœtus perduret: vt auctor idem Hippocrates est libris de mulierum mor-
 bis & de sterilibus. Iudicare verò & discernere molam oportet ex ple-
 nitudinis mole (magis enim in molę quàm in fœtus gestatione venter
 impletur, duriórque efficitur, auctore Hippocrate atque Paulo) tum
 quòd nihil in ventre mouetur, neque lac in mammillis gignitur. Fœtus
 enim si conceptus est, trimestri peractò mouetur, si mas fuerit, aut si fœ-
 mella quadrimestri: vt præcitatis locis, & lib. de natura fœtus abundẽ
 Hippocrates docuit. Vbi igitur hoc transactò tempore motus nullus,
 quasi viuentis animalis intrò geniti percipitur, nec lac in mammillis
 apparet, de molę gestatione suspicandum. Accedit præterea corporis
 macies, deprauatus color, cibi fastidium. Emaciatur porrò corpus,
 quòd probi alimenti materia (sanguis nempe bonus) desit: & quòd ano-
 rexiã graui corripiantur, nec cibum ingerant. quamobrem extenuari eas
 omnino est necesse. Color ob id prauus apparet, quòd qui intrò conditi
 succi sunt, vitiosi, nec probè à natura elaborati sint. talem autem foras
 efflorescere colorem oportet, qualis humorum intrus latentium fuerit na-
 tura: vt lib. 1. Aphorif. com. 2. & pluries alibi à Galeno proditum est. Ci-
 bi fastidium, commune & grauidis & molam gestantibus pathema, ob
 id nascitur, quòd vitiosi humores ventriculum obsideant, quòdque à re-
 tentis mensibus halitus graues fursum repant, qui inappetentiam & fasti-
 dium generent. Ad eòdẽm verò fallax & illusoria affectio hęc est, vt per initia
 in quibusdam mulieribus de fœtu concepto suspicio sit, vt Paulus ait.
 Quod & vxori meę euenisse magno suo malo testari ipse plena fide pos-
 sum, quę quum nescio quid motionis in ventre percipere se affirmaret,

Hipp. lib.
 de genitura
 & li. de na-
 ru. pueri.
 Gal. li. 14.
 de vsu part.
 cap. 11. &
 lib. de femi-
 ne.

Hipp. li. 1.
 de morb.
 mul. & lib.
 de sterilib.

Signa mo-
 lz.

Vbi supra.
 Paul. li. 3.
 cap. 69.

Pau. vbi su-
 pra.

Vbi supra.

- turgeréntque & mammillæ & venter, cibique fastidia premerent, vtero planè se gerere existimabat. Molæ conceptum expressimus: quod autem admirandum in vxore successit, id iam explicare aggrediamur. Vbi iam ad septimum octauumve mensem gestationis molæ peruenisset, grâuida fit vxor, sêque in vtero habere testatur: augetur fœtus, & suo tempore motitari incipit, nempe paulò post tertium mensem. quod quum mihi permirum videretur, vix vxori fidem habebam: etsi probè ab Hippocrate edocuis, noueram superfœtare posse mulieres. Superfœtant autem hæc quarum vteri os post primum conceptum non clauditur ita valde: vt lib.
- 1° de superfœtatione Hippocrates demonstrauit. Sed quum à molæ conceptæ magnitudine premeretur nouellus fœtus, nec illi in vtero locus ad incrementum pateret, mola vtique magnam vteri partem occupante, deficere ipsum penuria loci & alimenti necesse fuit: vnde mox dolores & cruciatus vterini, sanguinis tetri & concreti, valdeque corrupti profusio ingens, animi deliquia, enixus, febris grauis, insomnia, pulsuum defectio, pallor, angustia (symptomata planè timoris & periculi plena) oriri, valdeque mulierem premere cœperunt. Nec sanè iniuria, quòd parturitionis enixus dolorésque sæuissimè vrgerent: natura tanto se onere alleuare cupiente. Quum verò carnea mola penitus vterò infixâ esset,
- 2° nec elabi facilè posset, (duriorebus vtique vinculis nexa) magnam pauperculæ laboranti noxam, ingentemque laborem adferebat: præsertim quòd huic difficultati, & virium laborantis imbecillitas multa coniuncta erat, & sanguinis profusio tanta, vt in præsens vitæ discrimen ægram adducerent. Hoc sanè est quod ab Hippocrate de molæ conceptu disserente magna ratione dictum est: Si mola, inquit, vna caro fiat, mulier perit. neque enim fieri potest vt superstes maneat: Si verò plures, erumpit ipsi per pudendum sanguis carnosus plurimus. Et si hoc moderatè fiat, seruatur: sin minus, à fluxu correpta perit. Ob id ego secundum Dei bonitatem seruata coniugem meam arbitror, quòd magna molæ illius
- 3° carneq; pars vnâ cum sanguine putri intermissa per frustra prodicens, alleuationem laboranti attulerit. Prodibant namque trumbi sanguinis carnosî atque duri cum multa sanguinis profusione. Si enim (vt vult Hippocrates) mola vna caro fuisset, id est (vt ego quidem interpretor) si in vniuersum in se coacta tota integra maneat, nec frustatim prodeat, fieri nequit vt seruetur ægra: quòd propellere integram nequeat, & prius deficere vires tam diro & graui enixu, quàm solui molam sit necesse. Tandem verò quum in peius abire symptomata viderem, ægramque viribus deficere, malè tum de ægotantis mihi carissimæ salute mœstus ac dolens sperare cœpi. Et vt ne in tanto discrimine dulcissimam coniugem desertam esse sinerem, & artis præsiidiis vacuam, resumpris viribus & animo firmato, maius aliquod audendum (si saluam mulierem vellem) mihi omnino proposui. quòd scirem non lacrymis nec supplicii muliebribus deorum auxilia parari, sed vigilando, agendo, probè consulendo prospère omnia cedere: vt graui Catonis, in oratione sua apud Salustium, admonitione edocemur. Quin & altera quoque à Galeno profecta admonitione iu-

Hipp. li. i.
de morb.
mul. & lib.
de sterilib.

Salustius
in Catilina.
Gal. lib. 1.
de crisib.
cap. 2.

uabar, qui generosi esse medici vult, difficillimis casibus & euentis, quæ sæpe in morborum decretoriis accidunt, non terri: sed constantes aduersos morbo ire, naturæque motus solerti indagacione perspicere, remediisque paratos diritati morborum arte niti: Thucydidesque tum consilium sequi (vt idem Galenus alibi monet) qui in re dubia agere aliquid, vel periclitantes etiam iubet. Quibus, ait, alia salutis ratio non est, & quæ vnica videtur, ea dubia est: necessum arbitror his est aduersos periculis ire. Itaque in tam graui casu quid mihi faciendum esset diu multumque mecum ipse animo meditatatus, ad duo me conuerti præsidiorum genera, in quibus salutis vxoris carissimæ scopum omnem fixeram: Precibus ad Deum, qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum, & salutaribus artis præsiidiis: vt in tanta & morbi & virium pugnantia, morbo quidem validissimo existente, viribus autem infirmisissimis fieri poterat. Igitur ad firmandas vires primùm me conuerto: quòd hæc ipsa quæ de viribus sumitur indicatio, auctore Galeno, omnium primam atque potissimam sit habenda. Mox ad facilitandum partum, molamque eiiciendam, dolorisque sedandos consilium omne dirigo. His enim propositis scopis fieri posse putabam, vt è tanto discrimine, annuente & protegente Deo, seruari moribunda mulier posset. Non enim alia patebat ad salutem via, quàm eiiciendæ molæ, sedandis cruciatibus, & viribus instaurandis. Quam igitur sim in hoc sæuisimo abigendo morbo methode vsus, quibusque sit auxiliis bona Dei voluntate seruata mulier, iam dicere aggredior.

CYRA
TIO.

PRIMUM omnium, quoniam dissolui virium naturæ robur ob dolorum sæuitiam, & profusionis sanguinis ingentem copiam videbam, huic rei toto nixu ante omnia incumbendum putavi, vt reficerentur vires, siftereturque sanguinis tam immoderata profusio. Optimis itaque iusculis, ex lectissimis caponum & perdicum carnibus arte confectis, tum & succo carnis per expressiõnem excepto, indito margaritarum puluere ac corallorum ad sanguinis eruptionem compescendam, vsus sum: interdum iecusculo gallinaceo elixo, & cum iure capi & perdicum admixto, liquatis vnâ omnibus, vt egram iubebam. Sum & resumptiuo liquido vsus. Constabat autem pulpis pectoris capi & perdicum, scriceo filo cocineo transmissis, & in vas vitreum inditis, ita vt carnes fundum non attingerent, sed appensæ manerent, adiectis margaritis, caryophyllis, coralloque rubro, in tenuissimum pollinem deductis, omnibus in balneo Mariæ liquatis. sic enim maximè virtutis succus è carnibus emanat, qui valenter alit, & vires defectas restituit. Sed quod in admirationem omnes trahat, quòdque ob nouitatem miraculo esse possit, id est quod proximè dicturus sum. Quum esset vxor mea abstemia (vt quæ nunquam vinum bibisset) horreretque eius odorem, nedum saporem, tanta cupiditate ad vini potum, quandiu parturitione laborauit, ferebatur, vt vino, eoque potenti & generoso, satis satiari non posset, nulla præsertim aqua diuoto, sed meraco & copioso. Ad eò enim sentire se à vino restitui dicebat, vt mox ab exhausto vires reparari, instaurari spiritus qui penè prædororum acerbitate & sanguinis profusione exhausti absumptique erant) sentire se test

Gal. li. 10.
meth. med.

Psal. 146.

Gal. lib. 9.
meth. med.

Resumptiuum liquidum vt fiat.

se testaretur. Quum enim crebra animi deliquia pateretur, nullo magis se curari releuarique quam vino testabatur: quod & illi optimè sapiebat, & perfundi se totam, eo forinsecus ad pulsus, os & nares admoto, gaudebat. Vt verisimum illud sit à Galeno proditum: Celerrimè & vniuersim vinum corpus alere: & his qui citissima adiectione indigeant, humidum remedium ad recuperandas vires optimum esse. Vinis autem colore rubris & substantia crassis inest (vt ait Galenus) & citissimè implere corpora euacuata, & ob id indigentia adiectione: quòd nimirum humidum alimentum, & præcipuè natura calidum (quale vtique vinum est) facilius nutriat: vt idem auctor lib. 2. Aphorismorum Com. II. affirmat. Mirari igitur desinemus mulierem hydro potam tantopere in grauib; illis symptomatis & vinum appetisse, & summa cum voluptate ac fructu ingessisse. Sagax enim & benedocta natura animantibus cunctis quid facto opus suggerit, eaque in tempore administrat quæ vsui futura sunt: gubernante vtique corpus natura, & ad id quod conducatur impellente: quæ docta Galeni lib. 10. meth. med. sententia est. Quoniam verò & spirituosæ corporis substantiæ non minus quam solidorum corporum prouidendum erat, (completur namque virium substantia, auctore Galeno, tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum solidis ipsis) illi per odores & aëris nitorem atque distensionem commodam (erat namque æstas grauis & æstiosa) prospiciendum curauit. Itaque egrotatis cubile rosas multis sterni iussi, solum verò oxycrato multo madefieri, salicum & pampinorum vitis folia vbique spargi: naribus sæpe rosaceam aquam & florû citrij & myrti, ex vino modico albo & tenui, sed odorato, exceptis, ad moueri iubebam, pulsibus etiam ac temporibus eo liquore madentibus. In summa omni ope elaborandum tum erat, vt collapsæ reficerentur vires, quæ enixu, doloribus, profusione sanguinis, & crebris deliquiis ita concidebant, vt castræ profus viderentur. Dabam interdum electarium ex margaritis vocatum, conditioque ex conferuis rosarum, buglossi & violarum, adiectio margaritarum tenui polline, ex saccharo vti sæpe iubebam. Roboratis vtiq; hac methodo viribus (qui alter curationis scopus propositus mihi erat) ad molam detrudendam sum conuersus. Sed quum ea valde in vteri sinu impacta esset, & grandi carnea mole constaret, difficilem omnino partum efficiebat. Facilitandus igitur partus fuit. Itaque muliebres locos emollientibus & relaxantibus medicamentis foui, in hunc qui sequitur modum: ℞. Althææ, maluarû, amborum cû suis radicibus, ana M. j. radice aristolochiæ rotundæ & longæ (partus namque facilitandi vires summas habent, vnde illis inditum nomen vel Dioscoridis testimonio) cuiusque manipulum: foliorum arthemisiæ, mercurialis, matricariæ, saluæ, & hyssopi, & calamenti, cuiusque M. ß. seminum lini, althææ, scenigræci, anisi & libyistici, ana ꝑ. ß. florum chamæmeli, meliloti, rorismarini, genistiæ & arthemisiæ, ana P. j. fursurum P. ij. Fiat omnium decoctio in hydræleo, & cum filtris foueantur muliebres loci, inguina, & coxendicum partes calidè: moxque sequens linimentum, quod tum emolliendi, tum efficiendi partus vires habet, præfatis locis admoneatur: calens illud quidem, &

Gal. lib. 2. apho. com. men. 18.

Gal. lib. 2. aph. com. 11.

Gal. li. 14. meth. me.

Gal. li. 11. meth. me.

Diosc. li. 3. Cap. 4.

muliebribus locis probè à frigore munitis. ℞. Vnguētī dialthęę ʒ iij. vnguēnti seu cerati filij Zacharię ʒ ij. butyri recentis sine sale ʒ j. β. axungię gallinę recentis & anseris, ana ʒ j. medullę cruris vaccæ ʒ j. styracis calamitæ ʒ ij. pulpę colocyntidis, pulueris radicis, vtriusque aristolochię, ana ʒ j. oleorum de lilio & violacei, quātum sufficit. Misce: fiat linimentū, quo calente loci muliebres inungantur, foru prius adhibito. His admotis, quum nequicquam partus molā ve procederet, instarentque sæui dolores atque enixus, ad alia generosiora & valentiora me conuerti auxilia, potiones & vnctiones muliebrium locorum. Dedi itaque potionem qualis sequitur: ℞. Cinnamomi electi, myrrhæ electissimę (& erat mihi tum ad manum eius selectissimę, Alexandria Aegypti ad me à fororrio meo Guilielmo Guardiola, Gallorum ibi cōsulem agente, missæ copia) cuiusque ʒ β. pulueris aristolochiæ longę (ea enim partus magis rotunda adiuuat) ʒ j. pulueris diambrae & diamargariti frigidi, ana ʒ β. Fiat omnium puluis, cuius detur drachma, vel scriptuli quatuor ex aqua decoctionis hyssopi & fuscolorum: mirè namque partus facilitant. Quòd ad topica remedia pertinet, nullo magis quàm oleo calente secundum Deum leuata vxor mea fuit. Excogitauī modum locos ex oleo calente fo-

Optimum
remedium
ad molam
excutiendā.

uendi minimè frequentem. Suillas vesicas multas asseruatas domi habebam, in id muneris dicatas: eas primùm aqua calente madefactas emolliui, quòd aëris circumfusi actione induruisent: postea althæam, maluam, hyssopum, calamintham, arthemisiā cum floribus suis ex oleo multo exceptis incoqui in amplo vase iusi: moxque in vesicas suillas oleum illud calens infundibulo iniectum indusi, tumētibus modicè suillis vesicis, atque muliebribus locis admotis. Confestim paupercula ægra leuamen sentire se affirmavit, grauéque pondus ad pudendi ostium descendere, quod paulò post obstetricis etiam ope foras prodiit: sed ita vt in illius emissionē consternata, ac planè viribus destituta, tanquam breui moritura, constiterit mulier: sed quam multa diligentia atque studio, Dei ope adiutus, reuocauī, cauta victus ratione, quiete, medicamentis opportunis. Sed antequam obseruationi huic colophonem imponam, quid è vulua eiectum sit miserabili hoc partu, dicendum videtur. Prodiit caro informis, crassa, dura, semiputris, & multis partibus lacera atque diuisa: cui quatuor vinculis fortibus infans masculus alligatus erat, quadrimestris ille quidem, aut eo etiam amplius, suis omnibus membris constans atque integer. Perinde autem molæ foetus al'igari videbatur atque fructus arboribus. Pediculo namque medio contineri arboribus fructus experientia fide constat: foetus autem in vtero per vasa chori, seu secundæ membranæ (quę quidem vasa ex arteriis & venis vteri existunt) alligantur: vt est Galeni lib. de foetū formatione sententia. Ad vteros namque foetuum cōnexus eandem habent proportionem, quam fructus ad plantas. Vt enim hi capulis quibusdam continentur, sic & foetus quoq; ipsi: vt Galenus lib. de foetuum formatione, lib. 1. de semine cap. 7. & lib. 4. aphorif. com. 1. affirmavit. Sed cur non infans hic qui vnā cum mola prodiit, vtero alligatus non esset, sed molę, in promptu cau

ptu causa est: quòd in superfœtatione, quum cõceptus in vtero infans est, mola iam vteri sinum occupante, non patuit fœtui radicationi locus. Itaque substrata fœtui mola (quum carnea esset & sanguinis plena, & in vteri sinum immerfa) fœtui ipsi instar vteri, in quo radices ageret fœtus, fuit. Quæ res abortui ansam præbuit maximam, quòd non pro naturæ lege suo in natio solo (nempe vtero) sed in alieno (mola, inquam, carnea) subsedit fœtus. Similem quandam affectum in Maria Trophimi Cabroli Arelatenfis cuius, amici ac compatis mei, vxore vidi: quæ octavo gestationis mense puerum probè iam dearticulatum, & suis omnibus partibus constantem, molæ quinque vinculis alligatum, eiecit, magno cum vitæ discrimine. Vtramque autem Dei ope, & mea qualicunq; opera seruata fuisse, & adhuc Dei clementia superstites esse, & plures postea fœtus gestasse, & foeliciter peperisse, testari plena fide possum. Deus autem Opt. Max. qui solus mirabilia facit in celo & in terra: & cuius est potentia, sapientia, & summa bonitas, & imperium: Deus inquam noster, hæc omnia fecit, & est mirabile in oculis nostris. Eius sapientiam quis enarrabit? quis fatis eloqui potentiam? quis admirari opificium in pangendo & educendo homine poterit? illi inquam, regi seculorum, inuisibili, immortalis, soli sapienti Deo, omnis honor & gloria in secula seculorum.

Alia de mola cum fœtu alligato historia.

OBSERVATIO SECUNDA

DVLICIS Gardiola vxor mea, scirrho hepatis phlegmonode cum summa duritie & dolore affecta, in ingentem ventris tumorem incidit: hydropica prorsus reddita, cum summa totius extenuatione, annum totum perstat: vt moribunda putaretur: præserim quòd hydropica esset, nec sibi a potu admodum temperaret. Liberatur tamen integre congruis præsiidijs, nutu Dei.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVAE nostra sunt, quæque nobis carissima habentur, ea & plus diligimus, & siquando opis nostræ indigeant, accuratius tractamus: quòd in nostros naturæ lege officiosi & attentius magis (vt quorum de salute solliciti valde sumus: vt Res est solliciti plena timoris amor) esse soleamus. Qui enim suorum, & maxinè domesticorum, curam non habet, hic (vt Paulus ait) fidem negavit, & est infideli deterior. Ob id Celsus vtiliorem esse amicum medicum quam extraneum rectissimè pronunciauit. Siquidem qui amicus est, amoris impulsu attentè, accuratè, solerter omnia agit, futuris euentis prouidet, & magna cura præsentia quæ infestant mala profligat arque aufert. Hoc certè mihi in vxore mea curanda, & ab hydropice scirrho sòque hepatis tumore vindicanda, iure merito euenit. Quam quum grauissimo viderem, & propè incurabili affectu premi (scirrhum namque he-

i. ad Tim. Corn. Celsus libr. 11. in præfatione ad finem.

Gal. lib. 2. ad Glauc. cap. 21. de splene indurato. **patis Galenus, si plures perseverauerit dies, insanabilem esse vult, nec se illum vnquam sanare potuisse, nec qui sanauerit vidisse) magna cura incumbendum tanto profligando affectui officij esse ducebam. Narrabo igitur vt in illum atrocem inciderit vxor affectum, quæ perpeffa sit, & quâ ratione curata: quibus absolutis finem faciam. Cur in eum quem diximus affectum vxor incidit, multæ hæ quidem atque iustissimæ causæ fuere: Primum immoderata sanguinis ab vtero ex pluribus abortibus facta profusio: à qua quum valde hepatis concoctrix facultas deiici solear, eiusque caliditas innata minui, consequitur vt in malum habitum & aquâ inter curæ cadere prouentibus quibus sanguis immodicè fluit. Altera, eaque non minima causa, incauta & inordinata victus ratio à muliere seruata, existimanda est: quod & abstemia quum esset, & largo aquæ frigidæ potu viscera distenderet, fructuum horariorum, leguminum, piscium, frumenta ceorum fereulorum, & obstructiuum ciborû substantia plurimum vesceretur. Victus autem rationi, quantum tribuendum merito sit, quantumque momenti seu in bona valetudine seruanda, seu aduersa profliganda habeat, pluribus in locis ab Hippocrate & Galeno dictum est. Salubris namque & moderati victus utilitates & commoda recensens Hippocrates, ad hunc modum disseruit, libro primo de ratione victus acutorum: *ομι δὲ πάραυτον αἶμα τὸ τοσοῦτον, καὶ ἀσθενεῖσθαι πλείους τῶν ἐν τῷ τυχόντι κακοτάτοι. καὶ γὰρ τοῖσι πλείοσι πῶτιν ἐς ὄψιν μέγα τι δύναται, καὶ τοῖσι ὀλίγοισιν ἐς ἀσθενείαν, καὶ τοῖσι ἀσθενέσθαι ἐπιβίβω, καὶ ἐπιβίβωσθαι ἐπιβίβω.* Id est, Dico speculationem hanc (de victus ratione loquens) esse & pulcherrimam & germanitatem quadam plurimis eisdemque perquam vtilibus in arte rebus conuenire: vt pote quæ ægris omnibus ad sanitatem magnum quippiam potest, sanisque ad securitatem, seseque exercitantibus ad bonum habitum, atque ad quod quilibet voluerit. Id ipsum quoque Galenus: Quemadmodum, ait, in sanis prauus victus ægotandi adfert occasionem, eodem etiam modo multo magis in laborantibus ex erroribus in victu admissis grauiores fieri accessiones. Ac proinde salubri consilio omnes idem auctor admonuit, vt ab omnibus prauis succi edulii, quantumuis probè à nonnullis conficiantur, abstineant: quod clàm sensimque longa dierum serie prauus in venis succis ex ipsis suggeratur atque accumuletur, qui vel leuicula putredinis arrepta occasione, febres seuissimas & mirè cõtumaces excitet. Minimè mirum itaque videri debet, si quum insalubri & incauta victus ratione multos annos vsq; vxor mea fuerit, holeribus crudis, acetariis, fructibus, piscibus, frumentaceis, caseo, & multo aquæ potu: accedente ad hæc ingenti sanguinis per vterum profusione, quam ex multis abortibus perpeffa fuerat: si, inquam, in hepatis scirrhorum tumorem obstructionemque validâ inciderit. Quæ enim obstructiones efficiunt causæ, quæque iocinoris imbecillitatem generare poterant, tum ex præincipientibus causis, tum internis & corporeis omnes planè inerant. Obstructiones enim pariunt multi, glutinosi aut crassi humores: vt nono methodi, & in arte medicinali Galenus. Iocinoris autem imbecillitatem immodicæ euacuationes, præsertim sanguinis, creare solent: vt ab eodem est Galeno proditum.**

Quas quum vxor ob frequentes abortus crebrò perpessa esset, nimirum si inde in iocinoris imbecillitatem ac malum habitum, tandemque in aquâ intercutem ac scirrhum inciderit. Iocinoris namque substantia, auctore

Galeno, scirrhis maximè opportuna est, quòd lutosum quippiam natura-
Gal. li. 13. meth. med.

ralitater continèat. Ob id si quis parum habita de iecore ratione, glutinoso cibo utatur (sic idem Galenus) siue nihil offerat quod tum obstru-
Vbi supra immedia- te.

ctiones eximat, tum detergeat, in scirrhosum tumore plane incidet. Quod vxori meæ cūenisse, magno suo quidem malo, dolore autem meo, exper-
Gal. li. 13. meth. med.

10 retur, nec detergens quippiam, aut obstructions eximens recipere vel-
 let, ab omni prorsus medicamentorum genere abhorrens, in eum quem initio diximus affectum haud iniuria incidit. Quæ affectus causæ fue-
Gal. li. 13. meth. med.

runt, abundè dictum iam est: quæ perpessa sit mulier in tam diro atque diuturno affectu (quod secundo loco nos dicturos promissimus) iam pro-
Gal. li. 13. meth. med.

20 remendum. Grauisissima sanè atque difficillima erant symptomata ea qui-
 bus miserè torqueri carissimam mihi cōjugem videre magno meo cum dolore ac metu contigit. Primum dolor phlegmonosus quidam in hypo-
Gal. li. 13. meth. med.

chondrio dextro cum circumscripto tumore percipiebatur, qui interdum tantis erat, vt tactum omnino non admitteret. Doloris huius duplex
Gal. li. 13. meth. med.

30 re causa erat, partis immoderata intemperies, cum affluxu crasse, viscidæ ac multæ substantiæ, nempe sanguinis limosi, lutulenti, ac crassi, planèque
 agrabilarij: & soluta partis vnitas, quæ à distentione, renixu, & tumore crebatur. ob impletionem enim partis distentionem & tumorem fieri
Gal. li. 13. meth. med.

ex Galeno didicimus. Itaque quum productrices dolorum causæ ambæ
 inessent, partis vtique intemperies & soluta vnitas (quæ duæ necessariae
Gal. li. 13. meth. med.

dolorum causæ à Galeno in arte medicinali posite sunt) dolores inde creati in parte pro ratione influentis humoris omnino necesse fuit.
Gal. li. 13. meth. med.

Quumque esset humor & copia multus, & qualitate grauis & frigidus, & consistentia crassus, atque diu in viscere asseruatus, magnos inde creat
Gal. li. 13. meth. med.

40 re dolores rationabile fuit: vt existimem scirrhum hunc phlegmonodem, non sanè exquisitum ac legitimum fuisse. Scirrhum enim Galenus eum
 vult dici tumorem, si legitimus sit, qui sine dolore affligat. Exquisiti nam-
Gal. li. 14. meth. med.

que scirrhii doloris expertes sunt, & curationem non admittunt, eodem Galeno auctore. Tumor porò circumscriptus atque rotundus in late-
Gal. li. 14. meth. med.

re dextro prominebat sensibus conspicuus, ob infarctum in viscere humo-
 rem: iudicabaturque tum gibbam iocinoris partem affici, tum & suprapo-
Gal. li. 14. meth. med.

sitos visceri musculos. Non enim solum viscus afficiebatur, sed & qui in-
 cumbebant muscoli: id quod tactu facile deprehendebatur. Qui enim
Gal. li. 14. meth. med.

in gibba hepatis parte consistunt tumores, tactu deprehenduntur: vel Aui-
 cennæ testimonio, Fen 14. lib. 3. tract. 3. cap. 2. & Galeni lib. 5. de loc.
Gal. li. 14. meth. med.

50 re aff. cap. 6. Tumorem hunc ab infarctu procedentè tensio & durities con-
 sequèbatur. Ex quo enim humor multus ac crassus viscus & incumben-
Gal. li. 14. meth. med.

tes musculos obsederat, distendi quidem partem ipsam, & duram renixu fieri, crasso vtique & crudo subsistente humore, necessarium sanè fuit.
Gal. li. 14. meth. med.

Vbi verò affectus inueterasset, venter totus in ingentem molem attolli
Gal. li. 14. meth. med.

cœpit:

coepit: partim ab aquoso humore, partim verò à flatu in vacuis ventris
 spatiis inter peritonæum & subiacentes illi partes contento. hic enim est
 locus, quo in hydrope affectis vel aquosum humorem; vel flatum conti-
 neri, Galenus & Auicenna affirmarunt: Erat autem tumor hic magis à
 flatu quàm ab aquoso humore: id quod signis plurimis deprehēdebatur:
 Nam & in ingentem molem venter attollebatur, magis quàm in ascite
 attolli ex more sit: & neque gravitas suberat, qualis in ascite deprehen-
 di solet, nec, reuoluto in alterutrum latys corpore, fluentis intus aque so-
 nus audiebatur. Quum verò digitis pulsaretur venter, sonitus quidam in-
 stâr tympani exaudiebatur, tensioque amplior apparebat: quod & rugi-
 tus in ventre percepti, emissisque ore ructus (à quibus plurimum, quum
 emitterentur, alleuari se sentiebat) testari fide certissima videbantur.
 Hæc enim eius aquæ intercutis quæ à flatu est, & à similitudine Tympani-
 titim vocant, signa sunt: vti Auicennæ assertionē docemur. ob id au-
 tem Tympanitis dicta hæc aquæ intercutis species est, quòd percussio
 ventre sonus quasi tympani audiatur, flatuosa nimirum substantia per-
 cussu illo dimota. Morborum verò pleraque genera à similitudine ad
 vnum aliquid, cui collata consensum ac similitudinem habere quandam
 deprehenduntur, deducta esse, locupletissimus testis est Galenus, libr. 2.
 methodi medendi: qui elephantiasin, cancrum, polypum, carbonem, & 2.
 pleraque talium (in quorum albo & tympanitis est) ob analogiam id no-
 minis sortita esse conceptis verbis declarat. Alterum erat symptoma,
 nec minus prædictis graue, in exhausta, qua assidue premebatur, sitis:
 quod hydrope affectis peculiare esse solet, ita asserentibus Galeno atque
 Auicenna. Fit autem sitis hæc, vt plurimum in sic affectis, ob vaporum ma-
 lorum sursum, repentiim copiam, tum ob partium raritatem, humo-
 risque in faucibus priuationem. Extenuari autem plurimum, secundum
 solidas corporis partes, qui ascite & tympania laborant, iam ab omni-
 bus receptum est, & experientia ipsa testatum. Tabescunt porrò defectu
 proprii alimenti: quòd neque eibus probè confici, nec commodè distri-
 bui, ob viscerum obstructions, in reliquum corpus possit: vnde nutri-
 toriam facultatem non satis suo munere fungi consequens quidem est.
 Fieri autem sitim vel ob humoris inopiam, vel ob caloris copiam, bellif-
 simè à Galeno dictum est. Accedebat & altera sitis causa, febricula qua
 ferè semper mulier premebatur. Nimirum igitur, si tot concurrentibus
 causis, in exhausta crearetur sitis. Inappetentia & cibi fastidium plurimum
 etiam vrgebant: commune utique pathema iis quibus affectum est iecur,
 vel Galeni testimonio: quòd onustus crudis succis ventriculus, nec in-
 anitus, plenitudinis sensum inferat, ita vt inappetentes fiant. Est enim
 appetentia, cibi desiderium, seu impletrionis cupiditas, quæ tum rectè fit,
 quum partes intus alimento destitutæ, impleri naturali quodam ductu de-
 siderant: tumque inanitæ, ex sibi vicinis partibus ad sese cibum alliciunt,
 vt impleatur id quod erat inane: mox illæ rursus ex sibi vicinis, atque ex
 ex sibi proximis. Ita ex proxima quaque parte factò semper celeri tractu,
 perinde quasi in choro quopiam, tandem venæ ad ventriculum produ-
 ctæ, inan

Gal. lib. 5.
 de loc. aff.
 cap. 6.
 Auicenna
 fen 14. li.
 3. tract. 4.
 cap. 5.

Fen 14. li.
 3. tract. 4.
 cap. 5.

Gal. lib. 5.
 de loc. aff.
 cap. 6.
 Auicenna
 fen 14. lib.
 3. tract. 4.
 cap. 8.

Gal. lib. 1.
 de simpl. fa-
 cul. cap.
 30.

Gal. lib. 5.
 de loc. aff.
 cap. 6.
 Appetentia
 quid.

10

20

30

40

ctæ, inanes & ipsæ quoque euadunt: quæ & consueverunt & possunt ci-
 bum ex ventriculo ad se conuellerè, veluti stirpium radices in terram de-
 missæ. Indidit enim natura ventriculo facultatem qua penuriam sentiat,
 vt hoc tristi sentu ad cibum portionemque excitata animalia, implerentur:
 vocaturque huiusmodi plenitudinis desiderium, Appetentia, à penuriæ
 sensu ortum habens, quum venæ ex ipso ventriculo trahunt, veluti mul-
 gentes, sugentesque: quam suctionem non ferens ventriculus, sed tan-
 quam diuisus, in huius molesti sensus remedium, cibum exquirit: idque
 appetentia est, vel Galeni testimonio. Deficit autem profus appetentia,
 vel suctionis sensu pereunte, vel suctione non facta, vel corpore non in-
 anito. Perit autem suctionis sensus, quum ventriculus nimio humore
 madens, crasso præsertim, crudo, ac lento se inaniri minimè percipit: vel
 tum etiam, quum per vehementes affectus sopita est ferèque prostrata il-
 lius sensifica vis: vt in vehementissimis intemperaturis, magnisque alio-
 qui morbis accidere consuevit. Suctio verò ipsa fieri desinit, vel ob ni-
 miam plenitudinem vasa occupantem, vel quum pauca sit partium disso-
 lutio, partibus vtique impleri minimè indigentibus. Itaque quum & su-
 ctio ipsa in hac muliere fieri desineret, ob infarctos in ventriculo humo-
 res, eosque frigidos, crassos, & lentos, paucaque omnino fieret dissolutio:
 consequens certè fuit plurimum deiici appetentiam: præsertim quòd &
 in principe parte morbus ingens intemperiesque valida cum affluxu vi-
 tiosæ substantiæ inesset, & facultas vetriculi sensifica à magnitudine mor-
 bi quasi sopita prostratæque esset. Atque eæ præcipuæ deiiciæ appetentiæ
 causæ fuere. Difficili item spiratione nõ minimè premebatur, quòd
 distentum epigastrium totum, atque vnà cum eo ventriculus nimio hu-
 more infarctus, septo transuerso, præcipuo respirationis organo, negotiū
 faceret, à tam vasto tumore compresso: vnde non liberè duci spiritum
 consequens quidem fuit. Quam noxam plurimum augebat periodica
 asthma accessio, in quam incurrere pronitate quadam naturæ & vitio
 mulier solebat, hereditarium hunc affectum à parentibus consequuta.
 Vnde minimè mirum, si ab iis duabus potentissimis causis, ventris, in-
 quam, tumore septum transuersum comprimente, & infarctu pulmonum
 à crassa pituita in eum locum à cerebro defluente, spirandi in ea difficul-
 tas crearetur. Quæ verò febricula suberat, ea quum & tepida & mitis es-
 set, haud magno père vrgebat: quòd alterius affectus pathema potius, quàm
 ipsa per se affectus esset. erat enim febris accidens non morbus. Hæc præ-
 cipua affectus huius symptomata. Nunc tandem curationè subiiciamus.
 QVVM grauisimo affectu & periculi pleno laborare carissimam mi-
 hi coniugem cernerem, curationi exactissimæ omni studio innitendum
 duxi: quòd quæ grauiora sunt, & maius ab his periculum ægro impen-
 det, maiorem curam desiderent: vt tertio & nono Methodi docet Ga-
 lenus: præsertim quòd in hac muliere corruptela humorum cum virum
 imbecillitate coniuncta erat. quod quum euenit, incerta tum succur-
 rendi ratio est, auctore Galeno: & aliàs insanabilis, aliàs spatio & ægrè
 curatur affectus huiusmodi: idque si magnum nactus sit medicum. Ita-

Gal. lib. 4.
de symp.
caus. ca. 7

Gal. lib. 5.
de vsu par.
cap. 15, &
li. 5. de loc.
affect. c. 3.
& libr. de
caus. resp.

CVRA-
TIO.

Gal. lib. 9.
meth. med.

que primùm, instituta congrua vi&us ratione, emollientibus & flatus discutientibus clysteriis sum vsus, tum & aliis paulò fortioribus, syrups & deco&is deobstruentibus, viscus roborantibus, partim etiam serosum humorem trahentibus, catapotiis insuper, & confectiõibus aromaticis, fotibus exsiccantibus, & flatus discutientibus: partim etiam emollientibus, vn&tionibus & emplastris. Horum omnium hic fuit modus:

℞. Quatuor remolliuorum, foliorum caulium rubeorum, ana M. j. feminum maluæ, althææ, lini, & scœnogræci, seminum anisi & marathri contusorum, ana ℥ β. caricarũ pinguium numero x. florũ chamæmeli, memeliloti & stœchadis, ana P. j. furfurum macri P. j. Fiat omniũ deco&io. 10
In colatura dissolue catholici ℥ j. hieræ composi&æ Galeni ℥ v. oleorum ancthi, de lilio & violacei, ana ℥ j. β. mellis cõmunis despumati ℥ j. Fiat clyster. Interdum quum flatibus & doloribus angeretur, ex vrina impubis pueri, in qua modicũ fermenti incoqui iubebam, cum anisi, ancthi, & marathri feminibus, adiecto melle despumato ad vnciã vnã, clysterem parabam, quo mirificè alleuabatur. Nullo enim magis quàm hoc detumescere ventrem, aquosa excerni, & flatuosa discuti sentiebatur: & que hic clyster mihi in eiusmodi affectibus familiaris atque probatus.

Optimus
clyster.

Apozema tale ad deobstruendum & hepar roborandum confecimus:
℞. Corticum radices scœniculi, petroselini, graminis, brusci, asparagi, & 20
rubiaë tinctorũ, omnium mundatarum, & in vino albo temperatarũ, ana ℥ j. radicum iridis recentium ℥ iij. radices asari, corticum radicis tamarici, & capparum, ana ℥ β. cichorij vtriusq; vtriusque buglosi, omniũ cum suis radicibus, ana M. j. agrimoniaë, herbarum capillarium, ana M. j. soldanellæ M. ij. foliorum senæ orientalis mundatarũ, seminis carthami, ana ℥ j. β. feminum anisi, marathri, & melonum, ana ℥ iij. passularum enucleatarum ℥ j. Interiorum cinnamomi electi ℥ ij. ciccerum rubeorum P. ij. florum borraginis, buglosi & genistaë, ana P. j. Fiat omnium deco&io colata ad lb ij. in qua dissolue syrups de eupatorio, de radicibus, & de byzantiis, ana ℥ iij. syrups de cichorio cum rhabarbaro, & rosati ex infusione ro 30
sarum, ana ℥ iij. sacchari electissimi ℥ v. Fiat syrupus perfectè coctus, & cum santali citrini, cinnamomi electi, & radices iridis, ana ℥ ij. aromatizatus. Dabam huius syrups ℥ iij. semel in hebdomada cum deco&to ciccerum rubeorum, aut aqua deco&tionis capillorum veneris, fumarizæ, & cichorij. Optimè vacuabat, & absque molestia serosum humorem & pituitam multam detrahebat. Pilulis quoque aggregatiuis vocatis Mesus, cũ pilulis de rhabarbaro mixtis, & succo iridis vel caulium exceptis, quandoque vti iubebam. Ab his ad confectiões roborantes & deobstruentes me conuerti. ℞. Cõseruæ florũ cichorij, borraginis, buglosi & capillariũ, ana ℥ ij. trochiscorũ de rhabarbaro ℥ β. pulueris electarij, triũsanta- 40
lorũ duplicato rhabarbaro & diarrhodon Abbatis, ana ℥ ij. cinnamoni electi ℥ iij. Carnis passularũ ℥ ij. pulueris dialaccæ ℥ j. β. Misce, & ex syrups de radicibus fiat confectio: de qua vnciæ diomidium, vel drachmas duas sumere iubebam. Vtebar interdũ hoc deco&to præstantissimo, cui ego secundum Deum primas in hac curatione partes tribuo: ℞. Radicũ iridis
recen

Optimum
deco&ium.

recentium bene purgatarum & contrusarū ꝑ j. foliorum soldanellæ (quã recentem & copiosam Malsilia adferri curauerã) ꝑ ʒ. cinnamomi electi ꝑ j. feminis anisi ꝑ j. Infundantur omnia in vino albo & aqua capillorū per noctem: & fiat leuis ebullitio, addēdo in fine rhabarbati electi ꝑ iij. vel ꝑ j. Fiat fortis expressio quã semel in hebdomada sumere iubebã. Fouebam ventrem sequēti fotu: ꝑ ʒ. Radicū iridis recentū ꝑ iij. radicū ebuli. ꝑ j. foliorū eiusdē M. ij. eupatorii veri, absinthij, origani, pulegij, calamētī, rutę, ana M. j. maluæ & althęæ cū radicibus, ana M. j. soldanellæ M. j. florum chamęmelī, meliloti, rorismarini, florum tyhmi, ana P. j. feminis cuscutę ꝑ j. feminum lini, scenogreci, althęæ, ana ꝑ j. s. seminū anisi, anethi, marathri, & cumini, ana ꝑ j. furfurum P. ij. Fiat omnium de coctio in aqua marina & vino rubro potētī, & cū filtro infuso, & expresso vt deęet, foueatur humidus venter antē cibum. Post fotum, ventrem vngebam oleo anethitio, rutaceo, & de cheiri citrina, adiecto polline cumini, galangę, anisi, & baccarum lauri. Interdum emplastro cereę cum cumino & de baccis lauri sum vñus. Quoniam verò abstētia erat egra, nec viro vnquam assuecere poterat, quum esset illi aqua, ceu pestis, in hoc morbo nocentissima, excogitaui, quoad fieri potuit, quã minimē noxiã eam efficere, cinnamomi decoctio. Duritiem porro cinoris paucis quidem sed tūtissimis medicamentis curauī: Cerato santalino, cū mastix, spica Indica, cheilanthos, absinthii coma, cum paucō gallinaceo adipe essent coniuncta, & ex oleo mastichino excepta. Ita verò hoc curationis ordinē profecimus, vt Deo opifice & moderatore, in integrã valetudinē fit mulier, quę ab omnibus deplorata habebatur, restituta: quod Dei bonitati ac indulgentiæ magis quã medicamentorum viribus tribuendum iure merito censeo: cui laus & gratiarum actio in omne æuū.

OBSE RVATIO TERTIA

NOBILIS Catherina Martina, Ioannis Bastony Patritij Arelatensis, vxor, resolutione crurum, presertim dextri, post dolores articulorum affecta, menses totos decem & octo, summa adhibita cura, potione ligni sancti tandem curatur, integrę sanitati restituta.

OBSE RVATIONIS EXPLANATIO.

RECTISSIME illud a Galeno dictū est, vires vbi valentes sunt, omnia contempnere ac tolerare: vbi infirma fuerint, abs quouis offendi. Et alio loco, temperata corpora probatissimi succi esse, & ob actioinum præstantiam morbis minimē obnoxia esse, vt quę à iusto modo vix agere que dilabantur: quod eiusmodi naturę, nempe validę, causis morborum diu multumque resistent: vt lib. de optima corporis constitutione idē auctor adstruxit. Ob id temperati naturam reliquis omnibus præstare, lib. de temperamentis primo scitis: si

Gal. li. 10. meth: me. qonret ob idem libe opt. corp. consli.

mè dictum est. Quorsum hæc illud: ut intelligi dilucidè possit, mirandū
 minimè esse, si non nunquam naturæ potentia ac virtute, temperamentoq;
 bonitate, incurabiles propè morbi vincantur ac superentur: quod in hæc
 præstanti muliere accidisse luce meridiana clariùs omnibus factum est.
 Quæ quum optimo sanè ac saluberrimo esset corporis habitu, propèque
 temperamento proxima, etsi ad humidum paulùm deflecteret, insuperabi-
 lem tamen morbum naturæ robustæ potentia vicit. Ea enim mulier arti-
 culariis morbis (hereditario malo à parentibus illarò) quum quandoque,
 sed lenissimè, premeretur: tandem ubi semel genuum & pedum dolori-
 bus laboraret, ab illis leuata doloribus, in resolutionem crurum, præter- 10
 tim dextri, incidit: translata utique quæ in articulos fluere solebat, in ner-
 uos materia pituitosa, inquam, illa, glutinosa ac frigida, cerebro mittente,
 recipientibus verò imis partibus. Eò effectum est, ut & motu & sensu cru-
 ra priuarentur. Neque enim progredi cruribus, nec vllò voluntarij mo-
 tus genere dimoueri vsquam poterat, multòque minus vestigijs insistere.
 Sensus quidem in illis partibus stupidus atque obscurus remanebat, pere-
 eunte motu, quod non perinde, sensorij nerui atque qui voluntarij mo-
 tum perficiunt, affecti essent. ob id vsu venire sæpè videmus, ut altero il-
 leso alter vitietur: Quarundam namque partium mouendi quidem ab im-
 petu functio resolui videtur, illa sentiendi facultate: quomodo rursus 20
 aliæ mouentur quidem, sed non sentiunt, quod in lingua & oculis, si quan-
 do id accidit, ambiguitatis nihil habet: quippe quæ duplici neruorum
 genere participant. At ubi eadem in parte tum sentiendi tum voluntarij
 motus functio eodem neruo perficitur, maiorem tum res difficultatem
 habet. Cur, inquam, resoluta motus functione ille sensus in eadem parte sen-
 sus maneat, ut in hac ægra pendè accidisse compertum habuimus: in qua
 secundum crura motus voluntarius omnino perierat, sensu non vsque-
 quaque pereunte. Non enim sensus integer in iis partibus remanserat,
 sed hebes tamen atque obscurus conspicièbatur. Cuius nos symptoma-
 tis causam hanc esse ducimus, quod tam qui in musculos ipsos, quàm qui 30
 in cute dispersi nerui erat afficeretur: sed magis qui musculis inserti erant.
 Ob id, inquam, perierat in cruribus motus, quod qui secundum muscu-
 los distributi nerui essent, magnum vitium contraxissent, plurimo in illis
 impactò crasso, frigido, lètoque humore minoreni utique noxam sentien-
 tibus qui in cute nerui erant. Quamobrem remanebat quidem aliquis in
 cute sensus, etsi non integer omnino: verum si nulla in cutaneo neruo no-
 xa accidisset, sensu perfecto prædita pars fuisset. Quod enim pereat mo-
 tus in parte, ille sensus manente sensu, ob hanc causam id euenire solet (au-
 dère Galeno.) quod neruus alterius, nempe musculi, læsus est: alterius
 verò, nempe cutis, mansit illæsus. Sic etiã fieri potest ut neruus per cu- 40
 tem dispersus offendatur, tumque sensus perit: qui verò per musculum
 spargitur, noxa careat, tumque voluntarius in parte seruetur motus: qua-
 de re latius Galenus tum primò, tertio, & quarto de locis affectis: tum
 verò quarto de symptomatum causis, capite quinto: & nos in nostris ad
 id caput cõmentarijs abundè explicauimus. Nunc quæ & qualia passa
 subôm . e . d
 sit ægra

fit ægra hæc symptomata toto morbi decursu, & quam ratione leuata, dicere aggrediamur. Primum omnium, articulares dolores in genibus, malleolis, & pedibus (hereditarium planè in muliere malum, ut quæ patre podagrico genita esset) oriri cœperunt, longôq; tempore ægrâ vexare. Si quidem quibus dolores podagrici fuisit (iuxta Hippocratis sententiam) hi sedata in quadraginta diebus inflammatione finiūt. Nec solum ad quadraginta dies, sed multò plures prorogatus est morbus: quòd quum vnus membri inflammatio sedabatur, alterius noua oriebatur. Nec solum dolor partem affectam premebat, sed & stupor quidam crus dextrû inuadere post bimèstre tempus à morbi initio cœpit, futuræ resolutionis quæ postea insecuta est indicium: siquid Auicennæ creditur dicenti:

10 Quum perseverat stupor & prolongatur, perducit ad mollificationem: Hinc augescente morbo atque gliscente, tum ob totius plethoram & cacochymiam, tum ob partium infirmitatem & situm: ob quæ quum & imbecillæ essent partes, & in imo positæ, fluxioni excipiendæ paratior, siquid Galeno creditur, factæ sunt: resolutio in eo ipso crure in quo stupor inerat, genita est. Priuabatur namque pars & sensu & motu, sed diuersimodè: siquidem motus actio abolita omnino erat, sensus verò diminuta. Erat enim in parte sensus aliquis, sed obscurus atque obtusus valde: ut

20 nisi valde partem premeres, vix sentiebat: quòd obstructis à crassa pituita sanguini mixta neruis, spiritus animalis ferri ad eam partem prohibebatur. vnde sensu & motu destitui partem consequens quidem fuit. Grauitas porrò multa cum in reliquo omni corpore, tum maximè in cruribus ab ægra percipiebatur, quòd incumbentis cuiusdam ponderis rei que grauis sensum sentire se testaretur. Nec iniuria quidem, quòd & copia multus, & qualitate viscidus ac lentus, & essentia crassus subsideret humor. Grauitas nempe percepta (siquid Auicennæ creditur) tum obstructione tum plenitudinem significat. Nec grauitate solum, sed & stupore pars affecta premebatur, tum verò frigore multo. tanta namque tangenti sese offerebat frigiditas, ut congelatam partem dicere posses. Nec mirum, quòd & obstructio valida subesset; caloris natiui ad partem delationem fieri prohibens: & humoris pituitosi ea in parte consistentia frigiditatem maiorem augebat: præsertim quòd quum pinguisculâ esset ægra (solent autem pingues qui sunt, frigido vt plurimum temperamento esse, vel Galeni sententia) resperfa in carnibus secundum extimam superficiem pinguedo, frigiditatis sensum inducebat. Equidem malus esse solet ad crassitudinem excessus: quòd in iis angustæ sint cum arteriæ tum venæ: atque ob id qui crassi sunt paucum omnino sanguinem habent atque spiritum, adeò ut quum ætate processerint, citò ipsis vel parua ob causam calor natiuus

40 destruat: ut rectè Galenus lib. 2. aphor. com. 43. testatur. Pallor in facie, inappetentia multa, & quasi turgida facies apparebat: adhæc multa in somnum pronitas. Palloris faciei, paucitas spirituum & natiui caloris præfocatio sub pondere pressi, & morbi longitudo in causa erant: prout inappetentiæ, ventriculi ad cerebrum consensus, intemperiesque frigida cum humoris pituitosi in eo redundantia. Vnde quum minimè inanitio,

Quæ symptomata acceperint huic ægræ.

Hippocra. lib. 6. aph. 49.

Auicenna Fen 2. li. 3. cap. 13. de stupore.

Gal. lib. de inæquali intemp. li. 10. & 13. meth.

Auicenna Fen 1. lib. 3. tract. 1. cap. 8.

Gal. in arte medicinali ca. 53. nouæ versionis.

aut quàm paucissima fieret, obtundi inde necessariò appetentiam consequens quidem fuit. Inanitionem enim partium præcedere appetentiam omnino oportet: vti Gal. lib. 4. de symptomatum causis, & lib. de facultatibus natur. abundè testatur. Turgida ob id facies apparebat, quòd vapores multi ex imis partibus eò delati, præsertim à ventriculo transferrentur, & alitrix facultas non satis valida vnitione alimenti ad partem deficeret: vnde subtumidam apparere faciem, instar eorum qui leu cophlegmatia morbo tenentur, necessarium quidè fuit. Pronitatis in somnum, cerebri perfrigeratio, & pituitosi humoris copia cerebrũ implentis, in causa fuit. æ enim somni causæ tum ab Aristotele, tum à Galeno esse statuuntur. 10

Hęc potissima quæ morbũ sequebantur symptomata erant, quorũ abundè causas retulimus. Nunc qua simus in curando methodo vsi, quibũsq; remediis ægram, Dei ope adiuti, liberauerimus, breui sermone dicemus.

QVONIAM verò curatio omnis tribus veluti capitibus ceu instrumentis perficitur, (vel Auicennæ testimonio) dieta, medicamentis, & chirurgia: nos in hac curanda duobus tantũ vsi sumus, congrua victus ratione, & medicamentorum dextero vsu. Victum porrò cum instituimus, qui attenuare, siccare, & humorum redundantiam exhaurire posset. Itaque ab humidis, iurulentis & implentibus cibis, abstinere ægram iussimus: quin & carniũ vsũ dies aliquot inhibuimus, & 20 vini potum, hydromelite vti eam iubentes. Nautico pane ex anisi seminibus confecto cibauimus: passulis & nucleis pineis ex saccharo paratis, tum & citrij cortice condito, & cotoneorum confectiõne, separatim vti eam, præsertim cœnæ tempore, iuebamus. Quod si quando ob virium imbecillitatem carnis vsũ foret, auiculas quæ in dumetis & salibus degunt, igni assas parabamus, columborum nedum domesticorum sed & syluestrium esum consuluimus: quòd eorum caro neruorum affectibus natiua quadam virtute & sympathia bene faciat, præsertim resolutioni & tremori: si quid Auenzoari credendum. Pullorum cohortalium paruorum, perdicum, ac turdorum carnis assis vti ex interuallo iuebam. 30 Insculis non nisi rarissimè & exigua quantitate vti sinebam, issque cinnamomò, vel myristica nuce conditis. A cibo, coriandri semina, vel cydoniatum, cydoniãve prunis cocta sæpe dabam. Non rarò verò panis albi igne affati micam sumere iuebam: vel nautici eius panis qui Pisis eleganti arte fieri solet, frustum dabam. Hydromelite ad multos menses vti ægram iussi: nonnunquam verò aquam decoctionis salutis ex saccharo & cinnamomo pro potu dabam. Hęc in victu, quod ad cibos & potus pertinet, præscripta à me ratio. Aëre porrò tenui, odorato, calido & sicco vti ægram iuebam, magno per hiemem accenso in cubiculo ex odoratis lignis igne, lauro, iunipero, roremarino, quercu, vitis sarmen- 40 tis: & si quando imbrifera esset temporis constitutio humensque, sufficitibus siccantibus & odoratis cubiculi aërem vaporabã, iuniperi globulis, olibano, styrace calamita, laserpitio Indico, gummi hederę torrefacto, rosis, myrti granis, & similibus. Vigiliis imperabã magis quàm somnum. vigilia namque (vt auctor Galenus est) totũ corpus exsiccet: & qui deflu-

Arist. li. de somno & vigilia. Gal. lib. 4. de sympt. cau. cap. 8. C V R A T I O. Auicenna fen 4. li. 1. cap. 1.

In procimo sui Theisir.

Gal. lib. 7. meth. med.

xionib

xionibustentantur, siti, vigilijs, fame iuvari plurimum solent: dicente
 vtrique Auicenna, Et sitiant, & vigilet, & famem patiantur: quoniam est
 initium curationis eorum. Plenitatem, vel inedia & fomno, vel etiam
 euacuatione per clysteres arcebam. Ab animi accidentibus, quæ motum
 in humoribus creare possent, nempe mœtore, metu, tristitia, quantum
 maximè fieri posset, vti abstinere consulebam: spe bona animum foue-
 re, & morbum virili animo ferre (quod & ipsa per sese lubens efficie-
 bat, constantis animi mulier) suadebam: sicque iuuante Deo effe-
 ctum est, vt in dies ex hac victusratione in melius proficere se percipe-
 ret. Iam verò ad medicamentorum vsum transeundum.

10 QVONIAM in hoc morbi genere non confestim & celeriter, sed
 sensim & gradatim à leuioribus ad fortiora progrediendum est: quod
 crassus, crudus, & viscidus humor in neruorum substantia impactus, eua-
 cuationi reluctetur, concoctionemque longiorem deposcat: (vti Auicenna
 sententia est) ob id leuioribus ab initio vsi sumus, mox tempo-
 ris progressu ad fortiora processimus. Itaque primùm ad communes ma-
 terias educendas minoratum hoc sumere iussi: ℞. Medullæ calsiæ
 pinguis recenter extractæ ʒ x. pulueris hieræ Galeni ʒ i. ex saccharo
 fiat bolus: sumat in aurora. In crastinum ex humeraria dextribrachij
 20 vena sanguinem pro vitium & plenitudinis ratione detraho ad vncias xij.
 postridie syrupum in hunc qui sequitur modum paratum sumere iubeo
 ad dies sex: ℞. Hyssopi & saluiæ, ana M. i. passularum mundatarũ ʒ i. anisi
 ʒ ij. florum violarum, borraginis, buglosi, sticados & rorismarini, ana
 P. i. Fiat decoctio ad fʒ i. s. In colatura adde mellis rosati colati, oxymel-
 lis simplicis, ana ʒ iij. Misce cū saccharo. Fiat iuleb aromatizatum cū pau-
 co nucis myristicæ: sumat sex diebus continuis. Finito syrupo catapotia
 hæc sumere iussi: ℞. Massæ pilularum cocciarum & de hermodactylis
 maiorum, ana ʒ ij. mastiches, diagrij, ana grana ij. Ex melle rosato for-
 mentur catapotia. In crastinum verò sumat conseruæ rosarum & an-
 30 thos, ana ʒ i. mithridati electi ʒ s. ex saccharo fiat bolus: quem capiet vj.
 horis ante cibum. Interpositis ad recreandas vires diebus aliquot, rur-
 sum humores valentioribus præsidis attenuandos & incidendos censui
 in hunc qui sequitur modum: ℞. Radicis aconi ʒ i. s. radicum pæoniæ
 ʒ i. borraginis, buglosi, amborum cum radicibus, cuiusque manipulum:
 summitatũ hyssopi, betonicæ, sampſuchi, melissæ, saluiæ, iux arthriticæ,
 chamædryos, chamæpityos, primulæ veris, ana M. s. herbarum capillariũ,
 ana M. s. corticum citrij sicci ʒ iij. seminum anisi & marathi, ana ʒ ij. gly-
 40 cyrrhizæ rasæ & contusæ ʒ i. medullæ carthami ʒ x. polypodij quer-
 cini recentis ʒ i. trium florum communium cordialium, florum roris-
 marini, sticados & saluiæ, ana P. i. Fiat omnium decoctio in aquæ fʒ. 4. ad
 consumptionem medietatis, & coletur. Colaturæ adde oxymellis scilli-
 ni ʒ iij. syrupi de betonica & de sticade, ana ʒ ij. Fiat apozema cum melle
 clarificatum, & aromatizatum cum nucis myristicæ, pulueris diamofchi
 dulcis, ana ʒ i. Fiat apozema pro sex aut octo matutinis. Dein sequentes
 pilulas præscripsi: ℞. Pilularum foetidarum, de hermodactylis maiorum,

Curatio
 per medi-
 camenta.
 Auicenna
 Fen 2. li. 3.

ana ℥ ij. trochiscorum alaudahal grana ij. Cum aqua saluiae fiant caraporia septem inaurata, quae deurentur debito obseruato regimine. Et in crastinum conferuæ acori & rorismarini sesquidrachmam cum scrupulo mithridati electi in aurora sumere iussi. Vbi hæc perfecissem, congruè que humorem noxiu[m] repetitis vacuationibus pro maiori parte detrusissem, ad roborandum cerebrum, mittentem partem, curaque & nervosas partes me conuerti, tum foras admotis, tum intro susceptis medicamentis, in hunc ferè modum: ℥. Conferuæ acori colati ℥ ij. conferuæ florum saluiae, rorismarini & sticadis, ana ℥ ij. myrobalanorum emblicorum saccharo conditorum, numero j. pulueris diamoschi dulcis & plurifarcoti- 10
ci, pulueris diambrae; ana ʒ j. nucis moschatae ℥ ij. cerebri leporis assati ʒ ij. Misce, & cum syrupo conferuationis emblicorum fiat in modum opiatae, addendo corticis citri conditi ʒ β. Sumat omni mane ad quantitatem castaneae, colluendo os cum pauco vino giluo, ex aqua saluiae diluto. Dein errhinis & apophlegmatissimis ad deriuationem materiae per

Errhinon. proxima à capite vsus sum: ℥. Sampfuchi P. j. agarici albi & foemini-
ni ʒ j. zingiberis ℥ j. Fiat decoctio in aqua, & coletur. Colaturæ adde succi radicum betæ nigrae ʒ ij. mellis rosati colati ʒ j. Misce: fiat ca-
putpurgium: quo ieiunio ventre utebatur, ore aqua pleno. Interdum ex
succo anagallidis purpureum florem gerentis errhinon feci: ℥. Masti- 20
ches ʒ ij. pyrethri ℥ j. carnis passularum quantum sat est. Incorporantur si-
mul, & mandat, expuendo saluam, ieiunio ventre. Interdum ex oxymelite
scillino, ex decocto hyssopi, origani, & saluiae, excepto cū pauco zingibe-
re, gargarismum parabam, ad pituitam ore detrahendam: & noctu nucem
myristicam contractam per frusta ore contineri iuebam. Caput stuppis fu-
migatis rosis, thure, styrace calamita, & lasere Indico fouebam. Feci &
pileum confutum & interpunctum, quo caput pilis rasum contegi iue-
bam: ℥. Sampfuchi, melissae, saluiae, betonicae, siccorum ana M. j. cori- 30
andri preparati ʒ β. granorum myrti ʒ ij. rosarum rubearum P. ij. gra-
norum unctorum, caryophyllorū, macis, nucis moschatae, ana ʒ ij. styra-
cis calamitæ ʒ j. Puluerizatis rectè omnibus, & sindone rubra cum pau-
co xylyno exceptis & interpunctis, fiat pileus, addendo, florum roris-
marini & sticadis, ana P. j. β. Clysteribus nonnunquam paulò acriori-
bus ad pituitam detrahendam sum vsus. ℥. Foliorum maluarū, bismal-
uæ, bliti, mercurialis, foliorum centaurij minoris, iuæ arthriticae, beto-
nicae, primulae veris, ana M. j. polypodij quercini grauiati ʒ x. hermo-
dactylorum ʒ β. agarici in panno lineo raro ligati ʒ ij. feminum anisi &
marathi conuassatorum, ana ʒ ij. florum sambuci, sticadis, rorismarini
& saluiae, ana P. j. furfurum P. j. β. Fiat omnium decoctio ad lb. j. In eolatu- 40
ra dissolue electarij Indi maioris, diaphoeniconis & hieræ Galeni, ana ʒ ij. 40
mellis anthosati ʒ ij. olei anethi ʒ ij. mellis rosati colati, sacchari rubei, ana
ʒ ij. Fiat clyster. Quoniam verò topicis remediis ad resolutionem ar-
cendam opus erat, euacuato prius vniuerso corpore, vnctionibus sequen-
tibus & balneis sum vsus: ℥. Gummi ammoniaci, bdellij, dissolutorū in
aqua vitæ, ana ʒ ij. axungiae taxonis & anseris, axungiae anatis & vulpis,
ana

Opiata ce-
rebrum &
nervos ro-
borans.

Errhinon.

Masticato-
rium.

Gargarif-
mus.

Pileus capi-
talis.

Clyster.

Linimen-
tum opti-
mū ad re-
solutionē.

ana ʒ iij. pulueris ireos ʒ x. foliorum ruta, betonica, herbae paralyfis, fic-
 corum, ana ʒ j. florum ficados & rorismarini ana P. j. florum chamæ-
 meli & meliloti, ana P. ʒ. styracis calamita, benjoini, ana ʒ ij. caryophyl-
 lorum, olibani, nucis moschata; ana ʒ j. olei vulpini, lumbri corum, &
 de costo, ana ʒ iij. facis olei de lilio ʒ ij. Cera quantum sat est. Fiat lini-
 mentum, quo spina dorſi à renibus infra calidè inungatur, & crura etiam
 10 resoluta, desuper ponendo floccos lanae succidae fumigatae olibano, sty-
 race calamita, & laſere Indico. Mirè hoc linimento iuuabatur ægra. Lo-
 cos affectos semel in hebdomada sequenti lotionè abluui uebebam, cuius
 20 vis esset refrigeratos neruos calfacere, partem roborare, & quod impa-
 ctum erat discutere per hialitum. ʒ. Betonica, sampsiuchi, ruta, sal-
 uia, summitatum lauri, ana M. ij. florum chamæmeli, meliloti, rorisma-
 rini, & ficadis, ana P. j. radicum ebuli & acori, ana ʒ ij. sulfuris ignem
 non experti ʒ iij. salis ʒ iij. aluminis ʒ j. fursurum P. ij. caryophyllorum
 contusorum ʒ ʒ. Fiat omnium decoctio in uino albo & lixiuio æquis par-
 tibus, & ex decocto fiat lotio crurum post uniuersales purgationes, ieiuno
 stomacho. Verùm etſi plurimum his remediis leuaretur, non tamen inte-
 grè pristinae sanitati restituta uidebatur, quum illi progressius motus
 fiber adhuc non esset, sed magna eum difficultate cruris affectum moue-
 20 ret; tumque ad ligni sancti usum trãscundum merito putauit, in quo vno,
 secundum Deum; præcipuum sanationis huius ægræ scopum situm esse
 existimabam. Itaque ligni decoctum ad hunc qui sequitur modum præ-
 parauit, illique ad dies quadraginta, aut paulò amplius, porandum dedi-
 quo epoto, continuo integræ sanitati, nutu præpotentis Dei, restituta est,
 nulla resolutionis relicta labe, motuque uoluntario plenè restituta. Por-
 30 rò decocti ligni sancti uocati ratio hæc excogitata à me fuit: ^{supra}
 ʒ. Ramentorum ligni sancti tenuissimè puluerisatorum ʒ ix. corticum
 eiusdem ʒ iij. Infundantur in xij. lib. aquæ calidæ per diem & noctem,
 & ferueant in eadem aqua ad consumptionem medietatis: & prope finè
 40 decoctionis adde; Coriandri præparati ʒ iij. cinnamomi electi ʒ ij. Fiat
 iterum leuis ebullitio, & coletur. Colatura clarificetur per colum cum
 sacchari finissimi libra una, pro singulis vicibus quibus decoctum fie-
 bat. Et ubi decoctum refluxisset, & colo transmissum fuisset, addebam
 vini albi electissimi & generosi libras quatuor: & ex hoc decocto sume-
 re in aurora ʒ viij. iuebam, eo calente accepto: uesperè uerò uncias sex
 tantum dabam. Et in lecto constituta ægra, & stragulis bene operata,
 sudare præcipiebam, quantum ferre posset. Pro potu uerò in prandio,
 & cœna sequens decoctam confeci. ʒ. Ligni sancti ramenta dissecti
 ʒ iij. Infundantur in xij. lib. aquæ per diem & noctem, & bulliant in eadem
 40 aqua ad consumptionem tertie partis: & coletur. Trãsmittatur per colli,
 donec clarificetur, addèdo sacchari ʒ ʒ. biberèque assatum ex hoc secun-
 do decocto hora prandij & cœnæ iuebã. Quâ victus rationè tenuè, cum
 nautico pane & auiculis nemoralibus què quadraginta totos dies rigidè
 obseruasset, optatam ualeudine, progressiuumque motum, uoluntate &
 beneficio Dei, integrè est adeptæ. Cui sit honos & gloria in omne æuum;

Lotio eru-
 rum in re-
 solutione
 optima.

ad hunc
 modum

ad hunc
 modum

ad hunc
 modum

QBSERVATIO QVARTAE **ARDVINVS** ab Stagno, Patritius Arelatensis, iuuenis annorum viginti, pleuritide incoctâ lateris sinistro Lutetia correptus, nullo procedente spuito, & pro deplorato à medicis habitus, gravissimâ & prope lethâlibus obortis symptomatis, spirandi summa difficultate, cum sublimi vocato spiritu, virium defectione, inappetentia summa, vigiliis, & animi deliquiis, superueniente die decimoquarto copioso alui fluxu, & multos dies perseverante, præter omnium spem atque expectationem Dei gratia servatus fuit: vti ad me Lutetia Honoratus Castellanus, Regius medicus, accurate scripsit, anno 1561, mense Iunio, & æger ipsemet proprio postea retulit ore.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO

FRUSTRARI interdum spe medicum, & ea accidere quæ minime euentura sperantur, & cetera experientie fide, & Celsi doctissima assertione, est comprobatum. Frustratur (inquit) spes medicum, & moritur is de quo secutus primò fuit, vti contra servari cum non raro videmus, de quo medicus desperarat. Ea causa est cur sæpe deserta à medicis convalescant, quod arcani naturæ motus, quibus ipsa in servando fovendoque corpore vivitur, & à mortis iniuria vindicando, non satis nobis perspecti sint. Unde merito fit, ut quod notarum indicio euenturæ speres, non eueniat. Cur quod coniecturalis sit ars medica, rationemque coniecturæ talem esse, ut cum sæpius aliquando responderit, interdum tamen fallat nos. Ad in iuvene præstantissimo Arduino ab Stagno, eximia spe, summæ virtutis adolescente, euenisse, in sperata è lethali morbo reddita sanitas palam fecit. Hic enim quum se Lutetiam Patrisiorum ad quædam magni momenti curanda explendaque pro patre suo, viro clarissimo, & omni laude ob raras eximiaque virtutes cumulatisimo, negotia contulisset, in gravem prorsusque lethalem pleuritidem incidit, moxque gravis spirandi difficultas, febris acuta, dolor in latere tenuis & punctorius, vigilia, delirium etiam oriri coeperunt. Interea verò quum hæc gravia ægrum torquerent symptomata, nihil prorsus expuebatur: quod in pleuritide lethale esse omnium est sententiis confirmatum. Sputum enim quò celerius & facilius prodierit, eò citius (si quid Hippocrati & Galenò creditur) ægrum liberat: contra verò si ægrè tardèque procedit sputum, vel omnino non procedit, periculosum & plerumque lethale esse solet. Itaque quum in hoc ægrotante gravissima subesset in succingente costas membrana inflammatio, quam ob magnitudinem crebra & vehemens difficilisque spiratio sequebatur, (malè utique morbi indicium, siquid Celsò creditur) neque omnino sputum procederet, tussis autem valida premeret, febrisque in dies auagesce-

Cel. libr. 2.
cap. 6.

Libr. 1. a.
phon. 12.

Cel. libr. 2.
cap. 4.

ret, virisque inde collaberentur: quid miri si incoctam lethalemque pleuridem hanc esse, Galeni more, subindeque moriturum ægrum medici prædixissent? Incoctas namque pleuritides, auctore Galeno, eas nominant, quæ vel celeriter hominem rapiunt, vel longo temporis spatio finiuntur. At nullæ celerius enecare solent, quam in quibus cum symptomatum gravitate nihil profusus expuitur: quod & ipsum vel morbi magnitudinem, vel extremam virium defectionem, vel materiæ pertinaciam demonstrat. Quumque isthæc omnia in præstanti hoc iuvene cumulatæ adessent, acutissima febris, dolor in latere ingens, vigilia, delirium, summa cum valida tussi spirandi difficultas, sputum nullum, extrema postremo virium imbecillitas, nonne hæc certissima mortis signa erant? Hisce namque notis Hippocrates, Galenus, Celsus, Avicenna lethales pleuritides iudicare solent. At verò etsi hæc non dubiis signis mortem portendere videbantur, adèd vt æger etiam à Medicis tanquam deploratus fuerit relictus: prouida tamen, & hominum verissima medicatrix natura (si quidem naturæ nostræ morborum medici sunt, auctore Hippocrate) tum arcanis suis motibus morbo diro insultans, sese ipsa intenta opposuit: & dum moriturus æger credebatur, tum citato alui fluxu sub decimum quartum diem, salutarem opem tulit. Nam etsi ab Hippocrate re-
Gal. lib. 1. de loc. aff. cap. 2.
Hippocr. li. 6. Epid.
Hippocr. lib. 6. aphor. rism. 16.
Vbi supra.
Gal. lib. 3. de crifib. cap. 10.
Vbi supra.

20 *ctè dictum sit, à morbo laterali vel pulmonia habitum alui profluuii adueniente corripì malum esse, nihilo scius tamen potest quandoque alui profluuium pleuritidi superueniens prodesse ratione eua-cuationis: vt Galenus lib. 6. aphorismorum, com. 16. testatur: idq; præsertim si concoctionis signa in morbo apparuerint. Verùm quum hic crudus esset morbus, & æger à vehemènti laterali morbo vexatus atq; detentus (sic enim vocè eam *Habito* interpretatur Galenus) qui fieri potuit vt alui profluuii accedente, crudo morbo, multa cū virium deiectione, hominem liberarit, ac non profusus perdiderit? Metuendum quidem valde profectò erat, ne fluxus ille alui hominem ita & morbi magnitudine fatigatum, & viribus*

30 *deiectum* perderet. Sed fit interdum vt malè inchoata, & vi morbi potius quam naturæ decernentis impetu effusa (quas disruptiones vocare Hippocrates solet) in bonum desinant: vbi exonerata natura eo quo veluti sarcina premebatur, supra reliquum potentior facta, morbum superat: sed non sine graui periculo. Ea causa fuit, cur in præsens discrimen æger hic inciderit: quod magno morbo & crudo intempestiua crisis accesserit. Intempestiux namque hæc crises Galeno dici solent, quæ ante statum fiunt, & ab excremento naturam irritante. Quæ enim in tempore fiunt, in statu & coctionibus fiunt, etiamsi nullum adsit irritamentum: quæcunque verò disrumpuntur (vocat autem sic Hippocrates omnia quæ

40 ante statum ad crifim ruunt) ob aliquod irritamentum id patiuntur. Quum enim natura materiæ non dominatur, nec proprias obire operationes potest, tum (auctore Galeno) indeterminati atque inordinati, tum verò etiam ob id incogniti sunt illius motus, quod nimirum succumbat: prout quum valida fuerit, & materiæ integrè dominatur, tum ordinati ac determinati sunt illius motus, proindeque probè cogniti. Ob id rectissimè

Hipp. li. 6. Epid. Hippocrates coctionem, crisis eeleritatem & salubrem securitatem por- tendere: cruda autem & incocta, & conuersa in abscessus, crifium defe- ctum, aut vehementes labores, aut mortes, aut eorundem malorum re- uerfiones fignificare teftatur. Nimirum igitur fi à medicis ingenuus hic adolefcens fit pro deplorato habitus, & morti ex fymptomatum & figno- rum apparentium malignitate adjudicatus. Verùm aliter Deo, qui mor- tificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit, uifum eft: aliter etiam naturæ occultè operanti, ut cuius ineffabilis atque recondita operatio quum fit, profufque longè noftra cognitione profundior (ut Galenus lib. An animal fit quod in utero continetur, doctiffimè afferit) nimirum 10 etiam quod molitur ipfa in morituro corpore à mortis iniuria vindican- do, nos laet. Indèque efficitur, ut in acutis morbis (quod rectiffimè di- xit Hippocrates) non fatis certæ finte falutis pronuntiationes, aut mor- tis. Deo itaque, qui fuos quum uult feruat, & cadenti ne collidatur fup- ponit manum fuam, iure merito adfcribendum, quod feruatus hic iuue- nis fit. Non enim fanguis miffus, non linctus, fofus, potiones, non opero- fa medentium manus, non herba neque malagma fed præpotens manus eius qui fanat omnes infirmitates noftras, & redimit de interitu uitã no- ftram, illum feruauit, in fpe contra fpem: in fpe naturæ contra fpem artis. Id caufæ effe Celfus affirmat, cur nonnunquam deferti à medicis conua- 20 lefcant: quod etfi certa quedã futuræ mortis indicia finte, coniecturalem tamen artem medicinæ effe: rationemque coniecturæ talem effe, ut quum fepius aliquando refpõderit, interdum tamen fallat nos. Reddidimus ra- tionem quamobrem hic morti adiudicatus, fernatus tamen fit. Sed qua- nam ratione pleuritis grauis alui profluuiò finiatur, quum nullæ uia com- munes finte, quibus à parte affeãta, fuccingente coftas membrana, ad aluû deduci noxius humôr poffit, quemadmodum fputo poteft, nondum ex- plicauimus. Id uerò iam promamus. Dicimus itaque naturam humores malos per varias uias mittere folere, ut modò per urinas, modò per cu- tẽm, per infenfibilem tranfpirationem, per fudores, marifcas, menses, per 30 uentrem interdum uitiofos humores expurget: ut millies in mille locis eft à Galeno aſſertum. qui fanè modi finte quibus corpus natura in mor- bis ab excrementis alleuare folet: quod ipfa uidelicet (auctõribus Hip- pocrate & Galeno) materiæbus femper uiam inuenire folcat, quum & per offa abſceſſus fieri interdum cernamus, & Hippocrates ipſe affirma- uit. Confluxile namque & conſpirabile eft uniuerſum corpus: ſiquidem confluxio una, conſpiratio una, conſentientia omnia: ut lib. de alimen- to. & lib. 6. Epidem. Hippocrat. dixit, atque Galenus lib. 3. de facult. nã- tur. & lib. de uſu pulſuum. Videmus etiam & humore illum qui eft inter thoracem atque pulmonem in ſuppuratis, cum tuſi expui, quum nullus 40 exter meatus patens, quo è cavitare pectoris in aſperas arterias deriuari, ſubindèque ſputo eiuci purulentus humôr poffit. Id tamen fieri quotidie, certa experientie fide exploratum habemus: & teſtatur quoque Galenus. Non igitur neque in pleuritide omnino impoſſibile oportet arbitrari, fieri interdum ad uentrem tranſumptionem: & hoc ipſum agi à natura, per occult

Hipp. li. 2. aphoriſm. textu. 19. Pſal. 36. Sapientie 16.

Pſal. 102.

Celf. lib. 2. cap. 6.

Gal. lib. 1. aphoriſm. com. 15. & lib. 3. apho. Com. 20. & lib. 3. de criſ. Hipp. li. 6. Epid. & li. 7. aphoriſ. textu 5. & Gal. an C6. Hipp. li. de alimento. & lib. 6. Epid. part. 6. apho. 1. Gal. lib. 7. aphoriſm. Com. 55.

occultas & nobis incognitas vias humores noxios deducentem: ipsa sibi viam occulto operandi modo moliente natura, vti quum saniem per ossa manare facit. Hæc namque naturæ arcano quodam modo operantis, & salutem ægro molientis, munia sunt, quæ cognitionem nostram multò maximè superent: quòd (vt suprà de Galeni mente diximus) ineffabilis atque recondita sit, profundiusque nostra cognitione profundior naturæ occultè operantis ratio. Ne igitur miremur (quòd initio dixi) frustrari concepta spe medicum, & seruari eum quem moriturum crediderat: quòd in præstanti hoc itunc, ad maxima quæque nato, euenisse, ac plerisque aliis
 1 o experimento didicimus. Vt est Dei voluntas, qui naturæ motus pro nutu suo regit ac moderatur, immensa sua misericordia cuncta fouens, & spiritus sui missione recreans & renouans omnia. Cui sit benedictio & laus perennis in infinita sæcula.

Gal. lib. an
animal fit
quod in
vtero con-
tinetur.

Psal. 103.

OBSERVATIO QUINTA.
 IOANNES Valleriola filius meus pleuritide graui cum febre
 2 o acutissima laborans, annorum octo quum esset, hieme summa ac frigidissima: sine spūto villo procedente, rursus validissima infestante, difficili ac præfocatiuo spiritu, & cum stercore emisso, tum etiam delirio, & clamoribus horrendis: & conuulsione tandem sequuta, summæque virium defensione, sine voce, sine sensibus factus, vt in singulas horas moriturus speraretur, & à pietissimo patre pro deplorato habitus: pro rogato in vigesimum diem morbo, prostruuo alij, circa id tempus oborto, eoque copioso, miraculo puerum præter spem & naturæ ordinem rediuiuum, & pristinae sanitati restitutum Dei ope vidimus: sed qui
 3 o tamen per multos post menses exanguis, tabidus, imbecillus manserit: tandem verò summa Dei benignitate & sedula patris filij amantissimi cura, congrua victus ratione adhibita, & auxilij opportunis, perfecte sanatus incolumis euasit, superstesque mansit.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RACEDENTI Observationi, hæc quæ me propius contingit, iure merito & argumētū affinitate, & affectus ac symptomatum similitudine coniungi debet. Eam ob id hoc loci inserere congruum visum est. Natus est mihi filius septimembris, Ioannes nomine, qui ob immatūrum partum (etsi vitalis is esse solet) valde imbecillus bimense totum à partu ita mansit, vt moriturū eum in momenta singula arbitraremur: vt qui nec hac sugere præ imbecillitate, neque vitalem anam ducere vix posset: quòd pro Aristotelis sententia qui septimo mēse in lucem prodeunt, etsi vitales ij sunt, magna ta-

Arist. li. 7.
de nat. ani-
malium
cap. 4.

men ex parte infirmiores esse solent: ob id scilicet, quod id temporis ab utero egredi molientes, varioque agitantur ac motu membranas diuellentes, exitum sibi parent. Vnde infirmiores reddi sic natos, labore tanto ac fatigatione, est omnino necesse. Quam rem pulchrè libro de septimestria partu cōceptis verbis expressit Hippocrates, inquiens, septimestres partus ex utero egressos quadraginta dierum afflictionem pati omnino oportere. Id quod non ratione solum præfata, & summorum virorum Hippocratis atque Aristotelis præiudicata sententia: sed & experimēto quoque discere possumus, ut quos septimo mense nasci contigerit, eos cæteris & infirmiores esse, & inconstantis valetudinis prorsus cernamus. Quod in hoc filio meo testatissima fide cōfirmare omnibus possum, qui in eo educando atque fouendo nullos non sim perpeffus labores, omnesque pertulerim molestias eas, quæ ab amātissimo filij patre percipi possunt: adeo & pusillo corpore, & exilibus membris, virtutēque infirma produit, ut Dei Opt. Max. beneficio potius quàm humana ope seruatus & altus videri possit. In quo tamen tantum valuit & matris in alendo filio plena materni amoris charitas, diligentia, & industria, & lactis materni probitas, & sedula educandi cura: ut puerum (ceterum becilla alioquin natura) in meliorem statum retulerimus. Hunc itaque puerum sensim in melius proficientem, quum habitior fieri inciperet, octauumque iam attigisset annum, pleuritis grauis sinistri lateris corripuit: idque frigidissima hieme validissimis Aquilonibus sæuente. Quæ nimirum talis quum fuerit, tussis, fauces, laterum dolores & pectoris (vel auctore Hippocrate) creare solet. Nihil mirum itaque si tenui & calido illapso in succingente costas membrana à frigore expresso humore, pleuritis oborta sit: eaque in pūero hoc grauis & periculosa, quod & multus subesset conclusus intrò humor, & à frigore meatus stipante retrusio: humoris maior fieret. Vnde & tussis validior, & spirandi difficultas ingens oriebatur: tussis quidem, quod instrumenta respirationi inseruientia valde lesa tum ab infarcto humore, tum ab intemperie & externo frigore essent. Frigida namque pectori inimica, & tussis mouere solent, auctoribus Hippocrate & Galeno. Vnde quum & multus intrò conditus esset humor, quem valido motu explodere natura, ceu molestum, teneret, & noxa respirationis instrumentis inde multa inferretur, tussim excitari validam fuit necesse: hoc est, vehementissimam efflationem, qua plurimus spiritus celerimē foras erumpens, impetu suo extrahat explodatque excrementa meatum ipsius obstructa. Is enim motus tussis nimirum est, vel Galeni sententia, spirandi autem difficultas ob id magna oriebatur, quod nihil expueretur, essetque pleuritis incocta: quodque aggestus & obstruens copiosus humor, & loco angusto conclusus, caloreque putredinali exagitatus, magnum liberæ respirationi incommodum adferret. Hæ enim ex causis difficultis respirationis esse omnino solent: ut Galeni lib. ad id dicato, & pluribus aliis locis mens est. Nec solum difficultis premebat ob prædictas causas respirationis: sed & præfocatus & cum stertore emissus spiritus prodibat, magni & exitialis morbi indicium. Qui enim acuto morbo aliquo, diurno

Hipp. ll. 3.
aphor. 5.

Hipp. ll. 5.
aphor. 23.

Gal. lib. 5.
de sympt.
caus. cap. 4.
v. 7.

Gal. lib. 4.
de loc. affe.
cap. 1. & 8.
& lib. de
caus. puls.

turnove laborantes, in mortem decidunt, ij morti proximi, cum sono & stertore inter respirandum emisso, ægrè spiritum ducere solent. quò quum ventum est, pro deploratis ægri relinquendi sunt, & minimè curandi: sed de tristi futuro moris euentu præfagiendum: vt in aphorismis nos Galenus docuit, & alicubi etiam Hippocrates affirmauit. At verò cur morti proximi cum stertore & sonitu in aspera arteria percepto spiritum emittant, quod vulgus Rancolun vocat, inuenire haud omnino difficile fuerit. Videmus quidem eos spiritum ducentes, ita respirare, ac murmure quodam spiritum trahere, perinde atque solet aqua per saxosa loca & scopulis referta decurrens, dulci quodam murmure percepto fluere, aut in aquæ ductibus per substratos canales decurrere. Id autem in morituris ob id euenit, quòd aspera arteria dum coangustari & occludi præ siccatate, & facultatis vitalis impotentia incipit, spiritus sursum expiratione elatus, & foras prodire annexus, dum canalè quàm illi exitus est, coangustatum adstrictumque inuenit, murmure quodam rauco, ob elisum in asperis arteriis spiritum, prodit, quòd in annulos asperæ arteriæ cœu in scopulos impingat: ob id sonitum exiens facit, faucibus & membris respiratori feruentibus aridis iam, & præ labore in respirando fatigatis existentibus. Spiritus itaque vnà accumulatus, & spumosa puitæ in aspera arteria contentæ immixtus, sonitum fluctuanti mari, & ad scopulos illudenti, similem facit. quòd in omnibus morituris ferè euenit, crispatis vtique & corrugatis panniculis, & membris respiratori accommodatis. Quo fit, vt fractus & quasi reuulsus prodeat spiritus, vnde stertor creatur. Id quæ magis in corporibus crassis, bene habitis, & robustis euenit vti Plinius Vesuuium montem inuisenti, & à caligine foras prodeunte ocluso spiritui, accidisse Plinius Nepos scribit: quòd esset illi propter amplitudinem corporis, meatus animæ (vt ille scribit) id est, aspera arteria, grauior & sonantior. His etiam qui morte violenta & inopinata rapiuntur, id ipsum vehementius accidit: vt in laqueo præfocatis, de quibus rectè dictum est ab Hippocrate, Non remissere eos quibus spuma fuerit circa os. Inde efficitur vt qui crassos densosque habent spiritus, & humoris in aspera arteria contenti copiam, ij maiorem sonitum edant, & difficilius moriantur. Qui verò aut senes, aut imbecilli, aut longis morbis tenentur, ij & sensim ad mortem properant, nec tantus inter respirandum stertor auditur: quòd minore impetu foras prodeat spiritus, & sensim non affatim collabatur natiuus calor: vt potius in somni quàm in mortem labi videantur. In hoc itaque miserando casu eò ventum erat, vt de funere magis quàm de vita cogitaretur: quòd sine voce, sine sensibus, exanguis, & tabefactus summo eum stertore spiritum ducens maneret. Et quòd horret dum magis erat, tam diris clamoribus ex interuallis exagitatebatur, vt si membra illi vi è toto corpore abstraherentur, cum dentium stridore & conuulsu oris & membrorum motu. Porro tam rigidi clamoris causam putari ferè in gentem puncturium dolorem in latere perceptum, & sp. rationem impediens. Quum enim crebra & angustia plena respiratio in pueris esset, colorque in latere perceptus, liberam fieri respi-

Gal. lib. 1.
aphorism.
Com. 3.
Hippocra.
lib. de arte.

Plinius Ne
pos in epi
stola de Pl
nij anuensi
morte.

Hipp. libr.
2. aphorif.
43.

rationem non sineferet, magnūque spiritum ducere puer vellet: fiebat sanè vt conatu eo maximo ingens & clamorosus oriretur dolor, qui puerum ad tam validos clamores & eiulatus vel iniurū concitaret. Dolorem huiusmodi vti cum Archigene simulantem vocare iure possumus. His omnibus symptomatis summa virium defectio coniungebatur, tum ob morbi grauitatem atque magnitudinem, tum ob symptomatū vehementiam, & ætatis infirmitatem. Qui enim fieri poterat vt tanto morbo, tot verendis casibus tenella pueri infirmissimi ætas resisteret? Ad hunc modum itaque constituto puero, & ad vigesimum diem citra vllam salutis spem prorogato morbo, naturę arcano & imperscrutabili motu, alui fluor 10 suboritur, usque copiosus: quem tamen exitialem futurum, iuxta Hippocratis sententiam, ipse arbitrabar, inquentis: A morbo laterali vel pulmonia habitum, alui profluuijo adueniente corripere malum. Tantum verò absfuit vt periculum aut noxam, attulerit puero vllam, vt planè salutis causa secundum Deum fuerit. Nam sensim alleuata quæ exangue pueri corpus dispensabat natura, & exonerata eo quo veluti sarcina premebatur, facilius supra residuum potentior facta, morbum viciit: moxque puero restituta vox, sensus, virtus fuit: tantum valet in curandis morbis naturę robur. Vnde illud à Galeno rectissimè dictum est, vires vbi valentes sunt, omnia contemnere ac tolerare: vbi verò infirmæ sint redditæ, abs 20 quouis offendi. Nam etsi in puero hoc vires vi morbi & grauissimorum casuum valde deiectæ essent, viuax tamen persistabat intus recondita quædam natiui caloris aura atque spiritus, cuius merito integrum, quod alioqui moriturum sperabatur, corpus remansit. Ob id rectè à Galeno dictum videri potest, calorem natiuum nostrum, facultatem quandam esse gubernantem corpora nostrā, & naturalium omnium operum auctorem esse atque effectorem. Quamobrem quum in pueris plurimus is insit (vel auctore Hippocrate) & ea in ætate natiui caloris salubris qualitas exquisita habeatur (vt Galenus lib. aphorismorū primo, com. 14. prodidit) consequitur profectò vt magna & difficilia vincere natiuus in pueris calor possit. 30 Quod in meo filio effectū, in tam diro & exitiali morbo, testari ipse plena fide possum: qui quum iam morti esset vi morbi & symptomatum adiudicatus, signis id lethalibus apertè demonstrantibus, nihilo se eius tamen nitu Dei, & naturę arcano quodā modo operantis, salus illi præter spem parata est. Sed dicet quispiā, Nihilne in morbi sæuitiam artis methòdo apparatum est? nihil à patre filij amantissimo præscriptum in filij salutem? At quid non præstitū arte, quid non in morbi leuamen excogitatum? Omnia sanè quibus iuuare me ægrū animò meo carissimum posse sum arbitratus, illi sedula manu adhibita fuere: Decocta pectoralia, syrapi, linctus, forus, clysteres, cucurbitulæ cum scarificatu, quū sanguinem mittere pro ætatis ratione mihi non liceret. Sed nihil quicquam omnia profuerunt, quòd vel non sumerentur à puero, vel assumpta mox rejicerentur. Vt quòd seruatus sit puer, & incolumis manserit, non artis præsidij, non operosæ patris medici curæ, sed vni summi Dei voluntati adscribendum merito censeo. Cui sit honos, gloria, & perennis gratiarum actio in omne æuum.

OBSERVATIO SEXTA.

NOBILIS quadam bene habita, veneno divo, nempe argento sublimato, epoto, quod illi quum Syrupos quosdam ad purgationem de more dari solitos assumeret, clanculum datum fuerat, de industria intra Syrupum injecto veneno, diris cruciatibus afficitur, torminibus ventris, erosione maxima percepta, nausea, vomitus, animi deliquiis, oris & faucium putredine cum tetro odore, urina omnimoda suppressione, in praesens discrimen deducitur. Accersitur medicus, & ex signis & symptomatis re coniectura artificiali cognita, sedula opera, & summa arte medetur: tantumque medendo proficit, ut multis adhibitis praesidiis, mulierem Dei ope integre sanarit: vivitque nunc, & valet vegeta, & constans, & saluberrimo statu praedita.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NTER vitæ mala nihil difficilius, nihil nocentius virulentis medicamentis & feris noxiis esse, rectissime est à Galeno pronuntiatum. Quid enim admirabilius dici quicquam potest; quam esse vnam quampiam substantiam ita substantiæ nostræ aduersariam, ut planè deleteria sit, momentoque vitam rapiat? Sunt enim quædam eius generis, quæ quum vinci nulla sui parte à natura possint, corpus omnino vincunt ac mutant, prorsusque aduersaria quædam qua prædita sunt facultate interimunt. Quæ verò talia sunt, venena dici consueverunt. Id enim venenum est, quod homini tota sua substantia atque natura contrarium, ipsius substantiam euertere atque corrumpere potest. Ex medicamentorum enim genere quæ eiusmodi sunt, ut nulla substantiæ suæ mutata parte, sed tota seruata integra, corpus ita afficiunt atque immutant, ut graua, pernitiola, & naturæ animalis corrupentia sint, totum eorum genus deleterium, pestilens, atque venenum dici meretur: ut libr. 3. de temperamentis scitissime dixit Galenus. Vt verò venenum interimat, & nostri corporis substantiam corrumpat, haud perinde difficile fuerit inuestigare, si quis propius res naturam spectet, & ab ipsius essentia tractationem omnem ingrediat: quod is qui cum demonstratione quippiam iunt diciur faciendum rectissime Galenus edixit. Itaque venenum omne intra corpus assumptum, omnibus suis facultatibus, naturæque proprietate, cibo quo nutrimur prorsus opponitur. Ut enim cibus similitudine quadam substantiæ, naturæ caloris actione, in nostri corporis substantiam vertitur, sitque sanguis alendo corpori aptissimus: tandemque facultatis aëticis ope in omni sui parte membris quæ præcipue nutrit, similis efficitur, loci illius quod à nobis continè effluit subintrans: ita venenum contrario se modo habens, corpus ac membra quibus primo adheret, in sibi peculiarem venenat

nenatam naturam transfert. Vnde quemadmodum quæ in alimoniam cedere possunt, si à nobis edantur, in nostram demutantur substantiam : sic contrario prorsus modo, venenata in corpus assumpta, vniuersa corporis nostri membra, valida immutandi facultate quam continent, venenata quoque reddunt: quod omne agens, eo in quod agit potentius esse oporteat. Vnde merito fit, vt venenum vi sua agendi valida nostrâ vincat, evertatque substantiam, in suam venenatam naturam, homini exitialem, transferens: perinde atque ignis, vi sua agendi potentissima, subditam materiam, paleas, ligna, stipulam, celerissime in seipsum conuertit, ac conficit. Ob id igitur sapientissimi rerum indagatores dixisse visi sunt, 10

Venenum vt interimat.

Gal. lib. 2. de temp. Et Aristoteles li. de vita & morte. Lib. 3. cap. 18.

Venenum homines interficere, corrupta corporis temperie & compositione, fractis contrarietate quadam corporis viribus, & dissoluto naturali calore: siue congelatione, siue putrefactione aut erosione, aut naturæ dissimilitudine, & aduersaria qualitate id tandem fiat. Natiui autem caloris dissolutio & extinctio, auctore Galeno, mors est. Venenorum porro etsi multæ differentiæ sunt, vt quædam à plantis, alia ab animalibus virus eiaculantibus, non pauca à metallicis & mineralibus defumantur: (vt latius nos in nostris Locorum Medicinæ communium libris docuimus) hic tamen tantum de ea agemus specie, quæ è mineralibus est: nempe de argenteo sublimato, lethali plane & præsentaneo veneno, quod huic 20

generosæ mulieri propinatum fuit. Itaque antequam symptomatum quæ grauissima huic pauperulæ mulieri acciderunt, narrationem ingrediar, quid argentum sublimatum sit, quæue illius natura atque potentia, & quomodo clanculum datum sit, edisseram. Argentum itaque sublimatum, quod vocant, factitia quædam res, non sponte nata, aut in metallicis fodinis inuenta, esse deprehenditur. Fit autem ex argento viuo, & sale quod Ammoniacum vocant, vtriusque simul admixtis, & in vas vitreum coniectis, ac inde in forma compositis, vt hæc ignitum vi in vasis sublimæ tollantur: vbi salis modo quæ in sublime lata sunt, concresecunt, lapidescuntque, & chari calore: idque quod sic concreuit, sublimatum 30

merito vocatur, à sublimi vasis loco in quo concretum reperitur. Graue vique & exitiale venenum id est, erosione & putredine enecans, & dicitur cruciatibus viscera, & quæ attingit membra lancinans: vti in hæc nobili muliere plena sentium fide experiri licuit. Nam quum hæc grauitatem corporis, spontaneamque quandam lassitudinem cum inappetentia, lumborum, & genuum grauitatem persequeretur, morbi si tunc, si 40

quod Hippocrati creditur, certa indicia iam enim dicere pergo, vt inuenta hæc mulier dirum venenum sumperit, & quæ inde hausto veneno symptomata passa sit) me in consilium adhibuit, vt quid illi facto opus esset ad mortuum aduenientem propulsandum bona fide consulerem. Ego vero ex enata is rum & signis aliis, ex plenitudine, & humorum cacochymia isthæc quæ pateretur oriri symptomata iure arbitratus, consulto vt cautâ victus ratione, sanguinis missione, atque purgatione congrua, celeriter venient morbo occurrat: futurum a loqui vt in grauem aliquem morbum incideret. Illa monitis meis obtemperat: dumque apte illi ad 40

Gal. lib. 2. de temp. Et Aristoteles li. de vita & morte. Lib. 3. cap. 18.

Argentum sublimatum, & illius compositio.

Hipp. li. 4. aphor. 10.

medellam præsidia compono, clysteres & apozemata: mala sorte factum est, ut clam quidem, sed studio & de industria fortasse, noctu intra syrupum, quem crastino die in aurora de more sumptura erat, bona argenti sublimati portio injecta sit. A quibus verò, & qua id ratione factum sit, ignorantis silentio inuoluendum est. Vbi illuxisset dies, misera potionem petit, & prohi dolor, pro salutari potione lethalem & venenatam accipit. Vbi verò mediam ferè potionis partem hausisset, dolum percipit: & graui oborta in faucibus, gutture toto atq; ore acrimonia, nausea, caliginèque consequentibus, venenatam se esse palam prædicat. Statimque ipsa digitis ori admotis, vomitum sibi concitat. Sed tamen veneni vis latius sese pandit: moxq; acutissimus in ventriculo & intestinis dolor innascitur, tormina grama in imo ventre, vrina omnimoda suppressio, grauis & fortens anima, vlcera in ore, palato & gingiuis depascentia, ita ut dentes omnes commoti sint, torua facies, angustia, defectio animi crebra, miseram deropentè inuadunt, necdum tamen inter tot mala accersitur medicus. Tandem verò accersor ipse, qui præsens ex signis & symptomatis rem ut erat deprehendens (quum id explicare nemo assidentium auderet, aut non vellet) mox venenatam esse mulierem, ipsamque dirum, & ex erodentium genere sumplisse venenum intrepidè pronuncior: celsèque illi, ut veneno affectæ, operosa & celerè manu succurrendum. Atque vbi hæc pro mei muneris ratione protulissim, certiore narratione res mihi tota patefacta est. Tumq; magna diligentia succurrendum ratus, proinus oleum copiosum butyro recenti admixtum mihi dari præcipio: ea inuicem commisceo, & miseræ egrotantè deuorandum in manus do: iubeoque ut mox impositis ori digitis, pennaque gallinacea oleo & butyro imbnta, vomitum promoueat. quod quum effecisset ipsa, concitatus est vomitus. Sed quod euomebatur, tam aere & mordax erat, ut vri sibi guttur & fauces agra, tanquam in incendio posita, testaretur: moxque frigida colluendum os, ad acrimoniam retundendam, sua

30 oleo. Eodemq; momento clysterem iniici iubeo ad acrimoniam in intestinis genitam & tormina compescenda. Cõstabat autem clysteris compositio ex refrigerantibus, emollientibus, mucilaginosi & pinguis, atque etiam sctis valde humores detrudentibus, in hunc qui sequitur modum: ʒi. Maluæ, bistulæ, matrum violarum, brancæ visinæ, foliorum lactucæ, cucurbitæ & portulacæ (erat enim ætas) cuiusque M. j. seminum frigidorum maiorum cum cortice contusorum, seminum lini, althææ & fenogræci, ana ʒj. seminum anisi & anethi (ad flatu discutiendos) ana ʒi. florum chamæmelis & meliloti, ana P. j. fursurum marci P. j. Fiat omnium decoctio ad ʒi. j. & coletur in colatura dissolue

40 catholici ʒj. cassiæ cum saccharo, hieræ pieræ Galeni, ana ʒi. olei violati ʒi. iiii. mucilaginis seminis lini & tragacanthæ recentè extractæ ʒi. sacchari rubri ʒi. ʒi. Misce. Fiat clyster. A clysteri injecto & emisso dolores utriusq; renuntii visi sunt: sed paulo post cum insultu & parâ acrimonia redierunt: tumque ex lacte & oleo violaceo multo clysterem alium parari iubeo, quem iterari etiam sub vesperam iussi. Mirè hoc in-

iecto, clysteri & repetito dolores sedati sunt. Porro ad veneni compescendam vim, nequid ventriculo & cordi principi parti officeret, potionem dari præcepit, ubi vomitu & clysteribus venenum: è visceribus detulisset: idque in hunc modum: ℞. Catholici ꝑ j. rhabarbari electi in aqua endiuæ cum pauco cinnamomi electi infusi; & manè fortiter expressi, 3. ij. electarij rosati Mesug 3. ij. pulueris crytalli purissimi 3. j. (est enim peculiare antidotum aduersus argenti sublimati vim deleteriã) Syrupi violati & de limonibus, cuiusque vnciam vnam. Fiat potio cum decocto communi medicinæ: quam postridie ab accepto veneno sumpsit, leuamenque ab illa non minimum sensit: quod in huiusmodi casu conferim ac prope veneni seminarium sit omnino restinguendum, & à corpore explodendum vacuantibus medicamentis, ne venenum mora in corpore lethalem noxam adferat. Idque præcepisse visus est Hippocrates quæ dicit, Medicari in valde acutis, si materia turget, eadem die tardare enim in talibus malum est. Non enim prorogandi moras dat tam exitialis morbus, ob idque confestim ad veneni educationem & illius lethalem vim restinguendam est omnino properandum, atque à maximis (vt iubet Galenus) inchoandum. Quoniam verò tormina necdum cessabant, & ventriculi ardor persistabat, forum parauit, ad ardorem huiusmodi compescendum, & ventriculum roborandum. ℞. Foliorum solatri, lactuæ, portulacæ & plantaginis, ana M. j. foliorum absinthij & menthæ, ana M. ʒ. pampinorum vitis M. j. rosarum rubentium P. ij. florum nymphææ, chamæmeli & meliloti, ana P. j. seminum mâluæ, althææ, lini, scenogræci, anisi & anethi conuassatorum, ana ʒ. ʒ. Caryophyllorum contritorum ʒ. j. Fiat omnium decoctio in aquæ & vini partibus æquis (erat autè vinum album tenue & aquosum) & cum filtris infusis, expressis, & ad motus ventriculum fouebam ante cibum. A foru verò sequenti vnguine inungi ventriculum iubebam: ℞. Oleorum mastiches, cydoniorum, nenufaris, rosati & leniscini, & de absinthio; ana ʒ. ij. vtriusque coralli, rosarum rubentium, seminis sumac, ana ʒ. j. crytalli purissimi ʒ. ʒ. Caryophyllorū, cinnamomi electi, calami odorati, ana ʒ. ij. theriacæ electæ ʒ. iij. mastiches, olibani, ana ʒ. ʒ. Cum cera alba fiat in modum linimenti, quo ventriculus post forum inungatur. Ad veneni seminaria frangenda potiones & antidota quotidie dabam interdum semel, interdum etiam bis. Erant autem huiusmodi: ℞. Pulueris crytalli purissimi ʒ. iij. pulueris diamargariti frigidi, pulueris theriacalis Guidonis, pulueris rosarum nouellæ, cuiusque ʒ. ij. Syrupi coroneorum, & de nenufare, interdum violaccum apponebam, ana ʒ. j. Ex aqua decoctionis scabiolæ, oxalidis, & portulacæ potionem, quæ vice alexipharmacis esset, propinari iubebam, quoad se vis & impetus veneni remisisset: id quod ex symptomatum & casuum remissione conicere erat. Ad octo continuos dies potuibus us sum magno & felici successu vsus. Porro in insculis etiam (quæ ego ex pinguisimis capis & gallinis, pinguique castrate parari iubebam, ad erosa vi medicamenti lethalis membra laeuiganda) crytalli pollinem & diamargariti frigidi, tenui panniculo contenta & illigata, infundi iubebam,

bam, vt in iusculum crystalli vis ebullitione transfiret: antidotum vtique
 præfens noxæ à veneno illatæ remouendæ. Cæterùm ad oris vlcera, pa-
 lati & linguæ, variis sum collutionibus & gargarismatis vsus: modò ad
 reprimendum, inflammationemque sedandam; modò ad putredinem si-
 stendam, modò ad læuigandum & agglutinandum quod exulceratum fue-
 rat. Tum & dentibus atque gingiuis penè putrefactis & sua quoque pecu-
 liaria admouî præsidia. Horum hæc fuit à me seruata ratio. Ad oris vl-
 cera ex tempore: 1. Aquarum solatri, prunotum syluestrium (quæ
 vulgus Arelatense Agrenes vocat, & styplim maximam habent, valdeq;
 10 fluentem humorem repellunt) aquæ pecculorum rosarum, myrti, & nym-
 phææ, ana ʒ iiii. diamor. n. ʒ ij. succi granatorum musorum ʒ iij. syrupi
 myrtini, mellis rosati colati, ana ʒ ij. Misce: fiat gargarifatus. Hoc etiã
 gargarisma confeci: 2. Foliorum oxalidis, portulacæ, plantaginis, cen-
 tinodiæ & lentisci, ana M. ʒ. lentium P. j. rosarum rubrarum P. j. feminũ
 sumac & plantaginis, ana ʒ j. ordeĩ cum cortice P. j. Fiat omniũ decoctio
 ad libram vnam, & coletur. In colatura dissolue syrupi cotoncorum, suc-
 ci granatorum musorum, syrupi de berberis, ana ʒ ij. Fiat gargarisma.
 Interdum verò hoc altero sum vsus, ad agglutinandum & leniendum,
 vbi iam finita esset putredo. 2. Passularum pinguium exacinarũ nu-
 20 mero xx. Iuinbarum, sebesten, ana paria v. caricarum pinguium numero
 vj. amyli, tragacanthi, ana ʒ j. glycyrrhizæ mundatæ & contusæ ʒ ʒ. Fiat
 omniũ decoctio in aqua ordeĩ recenter & studiosè facta ad librã vnam.
 In colatura adde syrupi violacei & capillorum, ana ʒ ij. sacchari candi,
 penidiorum, ana ʒ j. Fiat gargarifatus, seu collutio oris. Quin & in id
 rei linctibus vsus sum huiusmodi: 2. Pulueris diaireos & diatrageanthi
 frigidi, cuiusque ʒ ij. carnis passularum sine arillis ʒ j. pulueris glycyrrhi-
 zæ ʒ j. sacchari candi, penidiorum, ana ʒ ʒ. Ex syrupo violaceo excepta
 fiat linctus. Putredinẽ porò, quæ multa in ore & palato suberat, ne ser-
 peret, collyrio viridi Guidonis & aqua capitelli, ex aqua plantaginis &
 30 rosarum excepta, inhibuimus. Dentès verò comotos, gingiuasque
 nigrefactas atque erosas, his præidiis iuuimus: 2. Boli Armeniũ præ-
 parati, sanguinis draconis, coralli rubri, ana ʒ j. mastiches, margaritarũ
 selectarum, feminis plantaginis, ana ʒ iij. cinnamomi electi ʒ j. grano-
 rum tinctorum, radicis iridis Florentiæ, ana ʒ j. ʒ. Misce: fiat omniũ pul-
 uis subtilissimus: applicetur gingiuis & dentibus eum pauco vino ele-
 cto, colluendo postea os. Vti iubebam ad firmandos dentes decocto len-
 tisci, summitatum oliuæ syluestris, plantaginis & aluminis. Nigritiem
 è dentibus abstuli aqua sublimationis salis communis, aluminis, & radi-
 cis iridis Florentiæ, ex qua iubebam dentes confricari; frustulo è lentisco
 40 in dicta aqua madefacto: & mox sordes in dentibus hærentes magna faci-
 litate detergebantur, læuorque & candor ac firmitas dentibus restituēba-
 tur: ad id enim præfata aqua mirè efficacis est. Hæc dentibus & gingiuis
 adhibita prouidentia. Quoniã verò vrinæ suppressio maximè urge-
 bat (biduum namque totum suppressa in hac ægrotante malefica veneni
 vi vrina fuerat) huic symptomati magna cura instandum duxi. Itaque
 potion

portionem parò huiusmodi ad id præstantem: ℞. Summitatum maluarum M. j. foliorum raphani & saxifragiæ, ana M. ss. glycyrrhizæ contusæ ℞ ss. seminum melonum mundatorum ℞ ij. Fiat omnium de coctio in aqua ad lb. j. & coletur. Colaturæ adde mellis electi ℞ ij. buryri recentis sine sale ℞ j. sacchari candi ℞ ss. Despumetur mel, & coquantur omnia leui ebullitione: & ubi refraxerint, ad usum seruetur decoctum: ex quo sumere iubebam vncias nouem, ieiuno ventre: addebamque syrupi capillorum veneris, & de limonibus, cuiusque vnciam vnâ. Ad proritandam item vrinam, deobstruendosque meatus balneo sequenti usus sum:

Balnei ad
vriuz sup-
pressionem.

℞. Maluarum, althææ, amborum cum radicibus, ana M. ij. foliorum raphani, cretæ marinæ, & petroselinî Macedonici, cuiusque M. ij. florum chamæmeli, meliloti & geniftæ, ana P. j. seminum lini, althææ, maluæ, fœnogræci, saxifragiæ, & milij solis, ana ℞ j. fursûris P. iij. Fiat omnium decoctio in sufficiente quantitate aquæ, addendo olei communis libras tres. Sedeat in dicto decocto calido vsque ad umbilicum: atque in exitu à balneo hanc illi dari potionem iubebam: ℞. Succî limonum ℞ ij. sacchari candi puluerisari ℞ ss. aquæ quinque radicum, aquæ raphani, ana ℞ iij. Fiat potio: quam sumere iubebam in exitu balnei. Vesicæ regionem totam oleo liliorum, de scorpionibus, cum axungia cuniculi & gallinæ; addito croci momento, illinebam. Quod quum adhuc res ipsa pro animi voto non succederet (pauillum namque adhuc, idq; cum magna difficultate, emittebatur vrinæ) ad fortiora transcendere visum est. Itaque hanc alteram illi dari potionem iussi: ℞. Trochiscorum de myrrha, pulueris lithontribon, ana ℞ j. syrupi capillorum & de limonibus, ana ℞ ij. pulueris crystalli purissimi ℞ ss. Ex aqua raphani & artemisiæ potio paratur: quæ detur muliere in balneo consistente. Quin & hanc alteram vncionem illi præscripsimus: ℞. Vnguenti dialthææ ℞ iij. axungia gallinæ recentis, axungia cuniculi, ana ℞ j. myrrhæ, seminis petroselinî, saxifragiæ, & milij solis, ana ℞ j. galbani electi, radicis itidis Florentiæ, ana ℞ ss. croci ℞ ij. olei de lilio, & scorpionum, ana ℞ j. ceræ modicum. Misce: fiat vnguentum: applicetur perineo in exitu balnei. Iterum etiam iussi præfatam potionem trochiscorum de myrrha; adiciendo pulueris diamargariti frigidi, & theriacalis Guidonis, cuiusque scrupulum vnum. Tantum verò incedendo profecimus, vt tandem copiosam mineret ægra vrinam in balneo; post quantum à suppressione diem: tumque libere procedere vrina coepit. Nec verò interea dum hæc à nobis peragebantur, cordis roborandi, & à veneni iniuria atque noxa vindicandi, oblitisceremur. Conditum in id huiusmodi parauimus: ℞. Conseruæ rosarum, nenufaris, & buglosi, ana ℞ j. corticis citrij conditi, radicis buglosi conditæ, ana ℞ ss. manus Christi cum margaritis recenter facti ℞ ij. pulueris margaritarum electarum, pulueris crystalli purissimi, ana ℞ j. Misce cum saccharo: fiat conditum auri folis incrustarum, quo vti saepe in die iubebam cum aqua buglosi. Epithema cor roborans admoimus vt sequitur: ℞. Aquarum rosarum, buglosi, acetosæ, nymphææ, & myri, & florum citrij, cuiusque vncias quatuor: vini albi potentis ℞ iij. pulueris

pulveris diamargariti frigidi, & diambrae, ana ʒʒ. granorum tinctorum
 3ʒ. caryophyllorum ʒ ij. moschi G. ij. caphurae G. ij. Misce: fiat epithe-
 ma pro corde. Sacculum item ex serico rubro interpunctum gestandum-
 que regioni cordis praescripti: ʒ. Rosarum rubearum P. ij. foliorum
 myrti, sampuchi, melissae, ana M. j. omnium santalorum, ana ʒʒ. grano-
 rum tinctorum, caryophyllorum, ana ʒʒ. pulveris diamargariti frigidi ʒ
 iij. moschi G. x. caphurae G. v. Misce: fiat sacculus rotundus interpun-
 ctus, gestandus & admouendus regioni cordis. Ad ardorem in ore per-
 ceptum, qui & summus erat, & multo tempore aegram affixit, his sum re-
 10 mediis usus: ʒ. Foliorum plantaginis, lactucae, portulacae, & acetosae,
 ana M. ʒ. cucurbitae albae per frusta incisae (erat enim tum earum copia,
 quod aetas esset) M. ʒ. lentium P. ʒ. aluminis ʒʒ. Colentur omnia post
 decoctionem in aqua: colaturae adde succi granatorum musorum ʒ ij.
 succi portulacae depurati ʒ iij. syrupi violacei ʒ ij. sacchari candi ʒ j. Fiat
 gargarisma. Item, ʒ. Mucaginis seminis psyllij, cydoniorum & traga-
 canthae cum aqua portulacae extractae, ʒ ij. Fiant formulae ad instar saccu-
 20 lorum parvorum, cum panno lineo raro frustulis glycyrrhizae alligato,
 pro abiteratione linguae, gutturis & palati. Ad somnum provocandum
 (vigiliis namque inmodicis aegra haec misera torquebatur) lotionibus
 30 crurum & brachiorum sum usus ex decocto foliorum salicum, vitis, aru-
 dinis, lactucae, papaverum capitibus, rosarum, violarum & nymphae flo-
 ribus: item syrupo papaveris, ex decocto lactucae, nymphae & portula-
 cae excepto, & sub noctem dato: tum vero frontem & tempora unguento
 soporifero inunxi, cuius haec fuit descriptio: ʒ. Unguenti populei ʒ ij.
 seminis papaveris albi & corticis eiusdem, ana ʒʒ. seminum lactucae &
 anethi, ana ʒ ij. Misce, & cum oleo de papavere fiat linimentum, quo
 ungantur frons & tempora hora somni. Interdum etiam opij & croci
 40 grana duo addidi, sicque conciliatus fuit illi, Dei gratia & praesidorum
 ope, somnus. Ex succis item portulacae, oxalidis, & plantaginis depura-
 30 tis, & saccharo finisimo exceptis, iulebum confeci, quem gratissimum
 aegra habebat, & dum frueret, illo libentius ex aqua ordei utebatur.
 Item trochiscos sub lingua continendos in hunc modum confeci:
 ʒ. Sacchari candi, penidiorum, ana ʒ ij. sacchari finisimi ʒ j. amyli, tra-
 gacanthi, boli Armenii preparati, ana ʒ j. pulveris radices iridis Flo-
 rentinae ʒ iij. Misce cum aqua rosarum infusionis tragacanthae. Fiant or-
 biculi similes lupinis: teneat sub lingua. Interdum etiam ad oris fetore-
 rem renouendum hos praescripti: ʒ. Sacchari finisimi ʒ iij. moschi
 40 grana vj. radices iridis ʒ j. mucaginis gummi tragacanthae cum aqua ro-
 sarum extractae, quantum sat est. Fiant trochisci ore continendi. Ad gut-
 turis & faucium asperitatem tollendam, oleo amygdalarum dulcium re-
 center parato, & cum saccharo candeo vocato admixto, sum usus. Haec
 operosa & molestiae plena curatio fuit, quam in hac nobili muliere sic
 male affecta, & vilitatis veneni in mortis discrimen adducta, exercui,
 diu multumque in leuanda misera aegrotante laborans. Tandem vero
 Dei clementia, & mea quaecunque opera, integre sanata praesidorum
 ope

ope fuit: viuittque nunc vegeta, constans, & bene habita, suarum rerum fatagens multa cum felicitate & voluptate. Habet siquidem praeteriti doloris recordatio voluptatem, vt bellè Cicero dixit. Finem iam facio, si id inquisiuero, curnam argenti sublimati potio (quod in plerisque à me est animaduersum) vrinam protinus supprimat. Euentus huiusmodi causam duplicem esse ipse arbitror: alteram veneni impetum, acrimoniam, citamque & praecipitem nimium actionem, ob caliditatis excessum, qui in eo medicamento summus est, nempe è quarto calfacientium ordine; ob quem caloris excessum fit vt vehementer citoque humores corporis trahat, exagitet, & instar saeuientis flammæ hæc atque illuc rapiat. Vnde fit, vt exagitatis & detrusis humoribus, atque impetu actis, illorum portio in vesicæ ceruicem decumbens, vrinæ meatum obstruat, sicque vrinæ exitum prohibeat, vnde suppressio oritur: praesertim vbi qui decidunt humores, crassi, glutinosi, lentique fuerint: vti in mulieribus pro maiori parte esse solent, atque in his qui desidem vitam agentes, multo cibo potuque viscera distendunt ac sagnant, vt in quibus facile obstructions euenire paratæ sint. Altera, & propior causa, ipsa veneni natura est, insitæque facultas, eaque abdita, qua cæca potestate vrinam supprimendi vim habet: vti lepus marinus pulmones, non aliam vllam partem, exulcerandi: & cantharides vesicam item lædendi vim peculiarem quandam & sibi propriam qua id operentur habent: quod antipathia quædam inter venenum hoc & vesicam interfit, vti inter allium & magnetem. Ob id hoc ab illo læditur: hoc est, ab argento sublimato vesicæ. Sed iam hæc finis esto ad Dei laudem & gloriam.

OBSERVATIO SEPTIMA.

EXIMIVS legum doctor Ioannes Spinaldus, cuius Arclatensis, summa fide & integritate vir, quum cordis palpitatione grauissima afficeretur, ita vt in mortis discrimen incidisset, graui & clamoroso tum capitis tum ventriculi comitante dolore: dum a me magna diligentia curatur, nocte incempesta somniferum Syrupum a me illi prescriptum quum sumpturus esset, illius loco aqua sublimati, qua ad facum vti mulieres consueverunt, illi propinat: idque sorte & casu. Nam quum esset phiala vitrea eius venenati liquoris plena, eaque ei proxima in qua Syrupus continebatur, agerque in somnis manens Syrupum ex prescripto posceret: contigit id temporis lucernam exingui, tumque qua illi ministrabat ancilla, pro Syrupo phialam sublimati in medijs tenebris manu sumit, magnaque copia epro propinat, (cyathos nempe fere tres vas id continebat) cuius dimidium ager sumit, pro salutari scilicet lethalem potionem. Nec quid sumpsisset intelligens, nihil quicquam de re profert: et si inter hauriendum

grauem in gutture, lingua & palato acrimoniã sensisset. Mox verò
 grauibus & intolerandis oborris in ventriculo doloribus, in miros cru-
 ciatu incidit ita ut in furore præ dolorum sauitia penè deduceretur,
 noctes & dies perpetuo eiulans ac clamans, ut ad multam à domo di-
 stantiam eiulatus atque clamores exaudirètur. Tumque perterrefa-
 ctus ego tam tristi & subitario euentu, quid sumpsisset, eger inqui-
 ro, ecquisnam illi ea nocte ministrasset: sed nequicquam tamen de re-
 ut erat declaratum est. Tantum dicebant se sub mediam fere noctem
 somniferum propinasse syrupum. Quod quum diligentius postero die
 10 inquirerem, nequicquam sedatis doloribus, sed cõtinuè augetentibus,
 verum extorquere non potui. Miratus autem videntiam tam seui do-
 lores oriri possent, a bilioso eoque valde acri humore atque erigimoso,
 tunicas ventriculi vellicante, nasci coniectura artificiali arbitrabar,
 eius quod acciderat prorsus ignarus. Sed quum datus in id medica-
 mentis pluribus (præter vomitum concitatum, à quo aliquantum alle-
 uabatur) nihil quicquam me proficere viderem, valde animo ange-
 bar. Quumque post sextum diem ab epoto veneno forse fortuna ma-
 tulam qua in abaco erat in manus sumpsissem ad lotium spectadum,
 20 phialas duas vitreas abditas cerno: alteram syrupi plenam, vacuam
 alteram, & fucus albo adhuc madentem. Vtrasque arripio, deprehen-
 doque syrupum esse somniferum illum quem ante sex dies ad concilia-
 dum somnum præscripseram, neque illi propinatum fuisse: inuentaque
 phiala altera, in qua fucus erat, vacua: conuicio hinc illi datam potio-
 nem esse. Mox accitus domesticus, verum comperio, datam illi aquam
 sublimati, qua ad fucus uti mulieres, ut speciosiores videantur, solent.
 Re cognita, ad medendum totis viribus insisto, ut sane poteram. Sex
 namque iam dies ab epoto veneno (ut antea dixi) præterierant. De-
 ducitur eger ad extremum vitæ, deplorata salute, crebris animi deli-
 quis, virium defectione, tæbe, torminibus, insomniis, & intolerandis
 30 doloribus afflictu; ut iam de funere cogitaretur: & mortuum plurimi
 ciuum crediderunt, & alius ac mihi metipsi agrum visuro, mortuum esse
 renuntiarunt: tamen si falso. Hic enim post diuturnum tempus, sensim
 antidotis crebrò datis, vacuationibus aptis, clysteribus ex lacte para-
 tis, balneis, lactipotatione, soribus, & unctionibus lenientibus resurge-
 re incipit. Sistuntur dolores, remittuntur symptomata, augentur pau-
 latim vires, resciantur membra collapsa atque spiritus: tandem post
 trimestre tempus, præter meam & omnium expectationem, integrè
 Dei præpotētis manu atque auxilio curatur: superstitèsq; & incolumis
 nunc agit, transactis iam annis plus minus decem. Euentus profectò,
 40 qui obraritatem admirationem ciuibus cunctis incredibilem præbuit.

QUANTUM periculi tremor cordis adferat, si & creber sit, & ægrum vehementer infestet, tum à Galeno, tum ab Auicenna rectissime dictum est. Galenus namque eos qui palpitatio-
 ne cordis male haberent, ante senectutem morte præuentos
 esse ingenue testatur. Auicenna vero cauendum maximopere ne morte
 subita intercipiatur, qui sic affectus fuerit, his verbis commouit: Ille (in-
 quit) cui tremor cordis assidue acciderit, de seipso sit sollicitus, ne subita
 intercipiatur morte: quòd symptoma huiusmodi quum principis partis
 propria sit, in syncopen, indeque in mortem facile transmutetur: vt idem
 auctor (sen xj. tertij, tractatus secundi capite primo conceptis verbis affir-
 mauit. Nimirum igitur si in grauem noxam incurrant qui tremore cordis
 tentantur: vt huic viro, cuius nunc tam verendi symptomatis naturam, cau-
 sas, curationemque explicamus, accidisse perspeximus: qui à tali affectu in
 præsens vitæ periculum deductus est, magnoque labore curatus. Eius ita-
 que symptomatis causa erat, cordis intemperies calida, cum affluxu atra-
 biliarij succi flatulenti in pericardios contenti, à quo palpitatio illa vehe-
 mens oriebatur. Nec solum cordis vitio, sed & ventriculi quoque id mali
 oriebatur. Ventriculus namque in hoc viro pituita multa flatibusque re-
 fertus, patienti cordi mali materiam per consensum subministrabat. Ven-
 triculi namque culpa id symptoma fieri Auicenna conceptis verbis testa-
 tus est tract. 2. cap. 2. sen xj. tertij canonis. Itaque non tam per propriam
 cordis intemperiem quam etiam per consensum à ventriculo flatus plu-
 rimos suggerente, symptoma hoc prouenisse in hoc viro pro explorato ha-
 bendum est. Illud namque indicabant inappetentia multa, & à cibis om-
 nis generis auersio, ructus ore emissi plurimi, grauitas & tensio in stoma-
 cho perceptæ, imbecilla cõcoctio, & quòd accepto cibo magis quam ante
 acceptum affligeretur. Isthæc namque omnia ventriculum intemperatum
 esse abunde declarabant, cordisque affecto consensum præstare. Vnde du-
 plicato malo nimirum si æger grauissimè atque diuissimè laboraret: tan-
 to præsentim accedente fortuito casu veneni incogitanter ebibiti. Malum
 etiam augebat perpetuus atque ingens capitis dolor, per sympathiam mag-
 nis, quam per proprietatem enatus, multis in caput à ventriculo & corde
 subleuatis vaporibus caput implentibus, & pulsatiuum dolorem creantibus.
 Inter tot mala interea valde æger extenuabatur, quòd & cibum non sume-
 ret, & assumptum qualemcumque cibum imbecilla ventriculi facultas nõ
 rectè conficeret, accedente perpetuo illo & deprauato cordis motu, qui
 magnam & natiuu caloris & spirituu copiam dissoluebat: vnde collabi vi-
 res, & contabescere corpus necessarium certè fuit, quod commune serè
 esse solet omnibus qui tali pathemate torquentur, vt etiam Galenus eue-
 nire, & in simia & gallo dissectis experitum se fuisse testatur. Intellecta sym-
 ptomatum quibus hic vir premebatur natura & causis, superest vt curatio
 nis modum quo vsi sumus, & ab imminente discrimine hominem sustuli-
 mus, describamus.

Gal. lib. 5.
de loc. aff.
cap. 1.
Auicenna
sen 3. pri-
mi li. doct.
5. cap. 1.

Gal. lib. 5.
de loc. aff.
cap. 1.

PRIMUM omnium quoniam florenti ætate æger, & temperamento bono, validisque viribus per initia morbi erat, visum est commodum sanguinem mittere: quod & morbi ratio, & ægri temperatura, & habitus, & cætera id indicare maximè viderentur. Tremori namque cordis Galenus & Avicenna hoc potissimum auxilio mederi student: præsertim ubi & calida intemperies, & plenitudinis signa adsunt, uti in hoc laborante aderat. Itaque præmissis leni clysteri, sanguinem detraho è interna dextri brachij vena, ut magis hepatis caliditas remitteretur: (erat enim calido hepate) idque facio non confertim, nec semel, sed repetitis vicibus, ne dissolueretur virtus, & melior sic auersio fieret. Tum verò ad humoris atrabilarij & pituitosi æquationem apozemata confici iubeo: quibus ad octo cõtinuos dies æger vteretur, quod humores huiusmodi valde contumaces naturam quum sint, longo ad concoctionem tempore indigent. Erat autem syrupi ratio talis: ℞. Vtriusque buglosi, vtriusque cichorii, melissæ, acetosæ, omnium cum radicibus, ana M. j. sampfuchi, lupuli, fumariz, endiviæ, nouellæ non lotæ, ana M. ß. Capillorum veneris recentium, polytrichi, ceterac, ana M. ß. passularum pinguium mundatarum ʒ j. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ʒ ß. polypodij quercini conquassati ʒ ij. doronici Romani ʒ j. feminum endiviæ, acetosæ & ocymi caryophyllati, ana ʒ ß. feminum melonum mundatorum ʒ iij. feminis anisi ʒ j. caryophyllorum ʒ ij. thymi, epithymi, ana ʒ ij. florum violarum, borraginis, buglosi, & rosamarinii, ana P. j. Fiat omnium decoctio ad libram vnam atque dimidiam, & coletur. Colaturæ adde succi borraginis, succi pomorum redolentium depuratorum, cuiusque ʒ iij. syrupi de buglosia & de pomis Sabor regis, ana ʒ ij. syrupi de epithymo ʒ j. ß. Fiat apozema secundum artem clarificatum, & aromatizatum cum puluere diamargariti frigidi & diamoschi dulcis, ana ʒ ij. pro tribus dosibus, reiterando vsque ad octo dies: & immediatè post sumere iubebam frustulum vnum electuarij diamargariti frigidi, somnumque imperabam. Purgavi postea in hunc qui sequitur modum: ℞. Prunorum dulcium numero sex, passularum pinguium exacinarum, paria quinque, tamarindorum electorum ʒ iij. foliorum senæ Orientalis mundatorum ʒ ij. anisi & cinnamomi electi (ad flatus discutandos qui à sena excitari solent, & ad ventriculum roborandum) cuiusque ʒ j. florum violarum, borraginis & buglosi, ana P. j. Fiat omnium decoctio ad ʒ iij. & coletur: in colatura dissolue rhabarbari selecti, in aqua endiviæ & pauco vini albi cum momento cinnamomi electi infusi & expressi, ʒ ij. electuarij de succo rosarum, confectiois hamec primæ descriptionis, ana ʒ j. syrupi rosati ex nouem infusionibus ʒ ij. Fiat potio, quam post usum apozematum sumere iussi, felicitèque, & sine molestia operatum est pharmacum: indeque alleuari æger aliquantum visus est, tremorque dies aliquot cõquiescere. Tum verò ad roborandum cor, tum intrò assumptis, tum foris ad motum, me conuertere. Itaque epithema conficio cordi firmando idoneum, in hunc modum: ℞. Aquæ rosarum ʒ ß. aquarum melissæ & buglosi, ana vncias quatuor: pulueris diamargariti frigidi, & de gemmis, ana ʒ j. croci G. x. granorum tinctorum, caryophyllorum, ana ʒ j. vini albi potentis & odorati ʒ iij. Mifce fiat

CYRATIO.

Vbi supra.

Apozema.

Purgatio.

Epithema.

ſce; fiat epithema pro corde. Item in id ſacculum interpunctum regioni cordis ad mouendum confeci, vbi epithemate vti deſtitit: ℞. Roſarum rubrarum P. iij. omnium ſantalorum ana ʒ j. β. doronici Romani, vtriuſque ben, ana ʒ j. meliſſæ & ſampſuchi ſiccorū, ana P. ij. granorum tinctorū, caryophyllorū, ana ʒ iij. pulueris diamargariti frigidi & de gemis ſine ſpeciebus, ana ʒ j. trochiſcorum de caphura ʒ j. moſchi grana ſex. Miſce: fiat ſacculus in ſindone rubra interpunctus, ad formam rotundam modicè in ſummo excoctam; (talis namque ſacculorum pro corde forma eſſe debet) eum applicari iubebam regioni cordis ſub mammilla ſiniſtra. Opiatam cordialem confeci, vt ſequitur: ℞. Conſeruæ roſarum ʒ ij. conſeruæ violarum, ſorum cichorij & bugloſi, ana ʒ. vj. corticis citri conditi ʒ β. conſeruæ radicū bugloſi ʒ j. pulueris diamargariti frigidi ʒ j. de gemis ſine ſpeciebus & diamoſchi dulcis, ana ʒ ij. pulueris caryophyllorum ʒ β. confectionis alchermes Meſue, confectionis de hyacintho Auicennæ, ana ʒ iij. Miſce cum ſyrupo de limonibus & de bugloſia: fiat in modū opiatæ, de qua capiat ſingulis diebus ieiuno ſtomacho ad quantitatem caſtanæ magnæ, & bibat cyathum vnum vini generoſi gilui, diluti cum aqua bugloſi. Quoniam verò & multi & vicioſi in ventriculo humores, flatuſque plurimi ſubſiſtebant, morbo incrementum præſtantes, ſatagebã & hos per debita temporum interualla, modò clyſteriis, modò catapotiis deturbare. Catapotia porrò eiſmodi erant: ℞. Maſſæ pilularum de hiera ſimplici, & elephaninarum, ana ʒ j. aloes electæ cum ſucco roſarum lotæ ʒ ij. pulueris rhabarbari electi ʒ j. agarici albi & foeminini ʒ iij. maſticheſ, ſchoenanthi, aniſi, roſarum, zingiberis, caryophyllorum, ana grana x. Miſce cum ſyrupo roſato inſuſionis roſarum: fiat maſſa ad vſum: capiat interdum drachmam integram, interdū dimidiã tantum, quum grauitatem & flatuſ in ventriculo percipiet. Et quum ventris dolores à flatibus commouebantur, hinc parabam clyſterem: ℞. Quatuor ſemollitiuorum, foliorum borraginis, hyſſopi & origani, ana M. j. ſeminum melonum cū cortice contuſorum ʒ β. ſurfuris, ſorum chamæmeli & meliloti, ana P. j. ſeminum aniſi, anethi, ſceniculi & carui conquaſſatorum, ana ʒ iij. Fiat omnium decoctio ad ſſ j. & coletur. In colatura diſſolue catholici ʒ i. hieræ picæ Galeni, diaphœnici, ana ʒ ij. olei anethi ʒ ij. mellis roſati colati ʒ j. Miſce: fiat clyſter. Ad eundem ſcopum ſtatuſ diſcuriendi puluerẽ à paſtu ſumendum præſcripſi: Accipe coriandri cum aceto inſuſionis, maſticheſ præparati, & cum ſimplici copertura conditi, ʒ ij. aniſi ſimiliter conditi ʒ j. β. winnamomi electi, pulueris diarthodon Abbatis, pulueris glycyrrhizæ, ana ʒ ij. pulueris diaſcitroniten ſine ſpeciebus ʒ iij. ſacchari roſati tabulati ad duplũ. Fiat puluis, quẽ poſt cibum abſque vilo potu ſumat. Vnctio- ne item vſus ſum: ℞. Cerati ſtomachici Galeni ʒ iij. coralli vtriuſque, caryophyllorū, galangæ, aniſi, maſticheſ & carui, ana ʒ β. calami odorati ʒ ij. olei maſtichini & de mētha, ana ʒ j. ceræ modicum: fiat unguetum pro ſtomacho, quò ante cibum mane & ſero vngatur calidè ventriculuſ. Ad cordis tremorem nondum ſedatum, ſed per interualla redeuntem, ſequentia ruriſ præſcripſi: ℞. Pulueris diamargariti frigidi ʒ j. diamoſchi

Sacculus.

Opiatam cordialis.

Pilullæ.

Ad ſtatuſ diſcuriendos.

Puluis poſt paſtum.

Vnctio.

ſequentiæ.

10

20

30

40

chi dulcis & aromatici rosati Gabrielis, ana ʒ ʒ. corticis citrij conditi, radicis buglossæ conditæ, ana ʒ j. pulueris caryophyllorum ʒ iij. (magnam vim in hoc affectu curando, vel Auicennæ testimonio, habent) sacchari selectissimi in aqua rosarum & succo buglossi dissoluti, quantum sat est. fiat electuarium in tabulis ponderis ʒ ij. capiat omni mane tessellam vnam, desuper bibendo cochlear vini albi cum aqua buglossi diluti. Item, ʒ.

Omnium santalorum, rosarum rubearum, ana ʒ ij. doronici romani, vtriusque ben, caryophyllorum, granorum tinctorum, ana ʒ j. pulueris diamargariti frigidi & diamoschi dulcis, ana ʒ ʒ. trochiscorum de caphura G. x.

ʒ ʒ. moschi G. vj. pulueris myrtilorum, anisi & cumini, ana ʒ j. Ceræ in oleo rosato & succo buglossæ dissolutæ misce, & manibus inunctis vino Cretenſi vel alio aromático & generoso, fiat magdaleon, ex quo fiat emplastrum rotundum super alutam cum sindone rubea coopertam: admoveatur regioni cordis. Item puluerem sequentem ante cibum tribus horis fumeriubebam cum ab aliis medicamentis abſtineret. ʒ.

Buglossæ cum suis floribus exsiccata & puluerata ʒ ij. caryophyllorum ʒ j. margaritarum albarum ʒ iij. diamoschi dulcis ʒ ij. anisi ʒ j. sacchari rosati in tessellas formati ad pondus omnium: fiat puluis, de quo capiat cochlear vnum ieiuno ventre alternis diebus. Puluisculum item cinnamoni, caryophyllorum

& anisi simul mixtorum, iusculis imponi iubebam ad flatus discutendos; & ventriculum ac cor roborandum. Quum vero pathema magis inualesceret palpitacionis cordis, potionem hanc fumeri in aurora iubebam calidam. ʒ.

Confectionis Alchermes & de hyaciatho, ana ʒ ʒ. moschi gratia duo, syrapi de limonibus ʒ ij. aquæ buglossæ quantum sat est. Fiat potio, quam iterari iubebam, vbi symptoma premeoret. Aduersus partium pectoratum extenuacionem nimiam, & exsiccacionem, vntionem parauimus hanc. ʒ.

Vnguenti resumptiui ʒ ij. mucaginis tragacantæ & feminis cydoniorum cum aqua rosacea extracta, ʒ j. croci ʒ j. olei violacei, ceræ albæ, quantum sat est. butyri recentis ʒ j. Misce. fiat linimentum, quo vngatur regio pectoris, vt decet. Quum vigeret capitis dolor, pilullas dabam eoocias & aureas, & vacuato humore errhinon præserpsi. ʒ.

Sampſuci M. j. agarici ʒ j. nucis moschatae ʒ j. fiat omnium lentis ebullitio in aqua, & coletur: coctura adde vini albi ʒ j. succi betæ nigrae ʒ ij. fiat caput purgum. Stomacho laborati vt supra dictum est prospexi variis vacuacionum generibus, per Clysteres, hieram, & catapotia tum ventriculi sicut de octo rosarum, florum, chamæmeli, rosmarini, absinthij com. origano, pullegio, calamintha, adiectis caryophyllis, coriandro & furrubus. vnguebamque oleo lenti scino de mastiche & absinthio interdum. Cerato Galeni vt supra habitum est & quum ingens vigeret dolor, vt vigiliam inferret, & virtutis præma-

gnitudine proſterneret, Philonij Romani scrupulos duos dabam cum puluere crystalli purissimi, & aromatici rosati item polline: ex oximelite simplicis, & aquis iatybi & hyssopi exceptis: tum emplastro hoc. ʒ.

Massæ emplastrum pro stomacho ʒ ij. emplastrum de melilo ʒ j. D. mastiches ʒ ij. anisi ʒ j. rosarum rubearum, galangæ, ciperi, calami odorati ʒ j. Misce cum oleo rosato & de absinthio & pauca terebinthina: fiat magdaleon manibus in-

unctis

Emplastrum ad stomachum.

Emplastrum

unctis vino rubeo generoso, ex quo scutale fiat emplastrum ventriculo ad-
mouendum. Interdum ubi saeuire dolores videbantur, & murmurilla in
ventre percipi cum flatuum copia, clysterem hunc iniiciebam: ℞. Olei
anethi & chamæmeli, ana ℥ss. axungiae gallinae recentis ℥ij. castorei ℥j.
Fiat clyster; detur instante dolore. Quoniam verò & durities in ven-
triculo percipiebatur, hoc item emplastro post factum sum usus: ℞.
Massæ emplastri de meliloto ℥ij. emplastri filij Zachariae, emplastri de ma-
stiche, ana ℥j. ℥. absinthij sicci ℥j. styracis calamitæ, bdellij mollioris, ana
℥j. axungiae gallinae recentis ℥j. croci ℥iij. malaxentur omnia cum oleo
liliorum & terebinthina resina; fiat emplastrum ventriculo admouendum. 19

Alio foras
ad ventri-
culum ve-
neno male
affectu, &
zstuatim.

rum iusquiami albi, & absinthij Romani, ana M. ℥. mastiches ℥iij. crystalli
purissimi ℥ij. (est enim antidotum singulare ad sublimatum epotum)
incoquantur omnia in sequentibus oleis, nempe rosati, violati, liliaci &
anethini, cuiusque ℥iij. vini tabei ℥ss. Vbi incocta fuerint, colentur, &
decoctum infundatur in vesica suilla in id parata (quotannis enim solenne
mihi est, quo tempore porcorum victimæ fiunt, multas mihi in eum usum
seruari, quas aere distentas, & tecto appensas optimè conseruo) & calida
ventriculo admoueat. Mirum quàm hoc remedio fuerit adiutus, vt à 20
nullo leuamen maius se sensisse dixerit: vacuato tamè prius noxio in ven-
triculo contento humore. Quin saepe iubebat æger factum hunc sibi adhi-
beri, me etiam insciente, quòd inde maximè iuuaretur. Coactus tandem
fui ad veneni exhauriendam vim, post excitatum oleo mulo & butyro vo-
mitum, inditòsque clysteres, balneo verò quo item mirifice leuatus est,
moxque à balneo antidotum dari iubebam. Horum hæc fuit descriptio:

Balneum.

℞. Maluarum, althææ, amborum eum suis radicibus, ana M. iij. matrù vio-
larù, foliorum hyoscyami albi (ingentem namque calorem & acrimoniam
ab epoto veneno sentire se in ventriculo eum vehementi dolore affuma-
bat) ana M. j. absinthij M. j. ℥. florum chamæmeli, meliloti, rosismarini, rosa- 39
rum rubentium, florum nymphææ, ana P. ij. feminum lini, althææ, fenog-
ræci, anisi & omnium conquassatorù, ana ℥i. sarsuris P. ij. fiat omnium
decoctio in aquæ sufficienti quantitate pro balneo. à quo dum egredere-
tur, sequentem porionem sumere iubebam: ℞. Crystalli purissimi ℥i. the-
riacæ electæ ℥ij. butyri recentis ℥j. aquæ decoctionis ordeï, quantum sat
est. Misceparetur potio. Decoctio item galli veteris ad dolorem (sedatio-
nem usus sum, idque felici successu) ℞. Medullæ carthami ℥j. anisi ℥ij. poli-
podij quercinæ còquassati ℥ss. salis gemmæ ℥iij. hyssopi P. j. Impletur ex
his veter galli de crepiti, & fiat iusculum. Urina postò in hoc viro, pro mo-
re eorum quæ sublimatum hauserunt, ægrè reddebatur, & balneo vinctio- 49
néque ex oleis liliorum, violaceo & de scorpionibus petiæto admo-
liberè tandem processit urina. Non enim magna in hoc ægro reddenda
vrinæ difficultas suberat, ob id arbitrò, quòd dilutum tantum sublimari,
nò totam substantiam, vt nobilis illa de qua proximè mentionè fecimus,
sumpsisset: atque ea ratione minorè noxam inferre potuit, præsertim quòd
sublima

Potio ad
sublimatù
epotum.

Decoctum
Galli veteris.

Sublimatum
epotum hoc
modò.

sublimatum ad fucum apparatus acrimoniam minorem possidet, inde
 etiam non tam saeva symptomata inferre potest. Ad maiorem præcautio-
 nem, ne veneni vis membra inficeret, eam frangere variis antidotis rixi-
 sumus, in hunc modum: ℞. Pulveris crystalli purissimi ꝓ pulveris radicis
 herbæ tunici & tormentillæ, ana ꝓ i. seminis citrij emundati ꝓ iij. pulveris
 theriacalis Guidonis ꝓ i. confervæ rosarum & buglossi, ana ꝓ i. sacchari
 albilissimi quatum sat est. Fiat electuarium in tessellas diuisum: capiat singu-
 lis diebus tessellam vnam ieiuno stomacho. Item dies aliquot, huius ele-
 ctuarij vice, dabam acetosæ folia aliquot in aceto præinfusa & manden-
 da ieiuno ventre: interdum caricæ pingues ex rutæ folijs & frustulo nu-
 cis iuglandis fumere mane iubebam. Stomacho roborando sacculum cõ-
 feci: ℞. Absinthij, mentæ & sampuchi, siccorum ana ꝓ ij. omnium fanta-
 lorum ꝓ iij. cinnamoni electi ꝓ ij. galangæ, caryophyllorum, cyperi, cala-
 mi odorati, ana ꝓ i. rosarum rubentium ꝓ i. seminum endiuæ & acetosæ,
 coriandri præparati, coralli rubei, ana ꝓ iij. Misce: & cum sindone rubea
 fiat sacculus interpunctus ad formam scuti pro stomacho: adde moschi
 G. iij. Ex ad dolorum sedationem, humorum molem euacuando dabam
 interdum pilulas aggregariuas cum Phylonio Romano confectas, vt
 vna eademque opera & sedaretur dolor, & causa doloris amoueretur. In-
 quem etiam scopum clysterem huiusmodi parau: ℞. Olei Chamædij &
 anethi, ana ꝓ s. pinguedinis gallinæ recentis ꝓ ij. terebinthinæ electæ ꝓ i.
 Misce: fiat clyster. Quumque iterum dolores graues recurrerent, iterare
 balneum omnino coactus sum, & hac ventriculi vñdione vt: ℞. Olei
 nenuparis, violati & cydoniorum, ana ꝓ s. mucaginis tragacanthæ, seminis
 psyllij & cydoniorum cum aqua nymphææ extractæ ꝓ ij. Crystalli purissi-
 mi puluerisati ꝓ ij. croci, myrrhæ, olibani, styracis calamitæ, ana ꝓ s. ceræ
 quod sufficit. Fiat linimentum pro stomacho antecibum. Somnum con-
 ciliabam interdum vnica data pilulla ex Cynoglossio: tumque & sedaba-
 tur dolor, & probe somnus obrepebat. Quin dolenti vehementer ventri-
 culo atque intestinis cataplasma hoc admouere coactus fui, à quo planè
 mirifice sedabatur dolor. ℞. Foliorû hyoscyami albi & maluarû sub pre-
 nis coctarum & debite pistatarum ꝓ iij, farinæ ordei & lentium cum aqua
 decoctionis maluarum ad conuenientem glutinositatem decoctarum,
 ana ꝓ ij. mucaginis tragacanthæ, seminum psyllij, & cydoniorum, recenter
 extractæ ex aqua nymphææ ꝓ ij. Misce: fiat cataplasma, quod dolentibus
 partibus & acrimonia ardoreque vexatis imponebam. Interdum ex vn-
 guento de althæa, & resumpuo cum butyro recenti loco, & oleo viola-
 ceo partes illinebam. Quin & hoc remedio vt ad acrimoniam retunden-
 dam coactus sum, vt sequitur: ℞. Seminis lini ꝓ s. maluarum & althææ,
 ana M. s. fiat omnium decoctio cum forti expressione: & coletur. Colaturæ
 adde syrups violacei ꝓ iij. Misce: fiat potio, quam dabam erosionis sensu
 molestante, & locum fouebam sequenti foru: ℞. Maluarum, althææ, am-
 bonum cum radicibus, ana M. s. foliorû hyoscyami & absinthij, ana M. s. se-
 minum lini, althææ & fenogreci conuassatorum, ana ꝓ i. seminum hyo-
 scyami, & papaueris albi, ana ꝓ s. corti cum papaueris contritorum ꝓ s. flo-

Saccul' ad
stomachū.

Clyster

Cataplas-
ma

rum chamæmeli & meliloti, ana P. j. fuffuris, rofarū rubentium ana P. j. Caryophyllorum 3 vj. Fiat omnium decoctio in duabus partibus aquæ, & tertia vini albi generosi & potentis, & cum ſpongis vel filtris infuſis & expreſſis foueatur locus dolore affectus, & poſtea vngatur ſtimento paulo antea deſcripto: addendo vnguenti reſumptiui & dialthæz, ana ʒ ij. cryſtalli puriſſimi, coralli rubri, ana ʒ j. croci ʒ iij. fiat vnguētum, quo poſt ſortum inungi ventriculū & ventrem totū iubebam. Poſtremo verò quū a morbi longitudine & grauitate (ſex namque totos mēſes cum ſatuiſſimis doloribus colluctatus tabeſcebat) habitus corporis extenuator redderetur, virēſque deficerent, nec magna omnino ſubēſſet febris, aut hypo-
 chondriorum tenſio duritięve vlla adēſſet: congruū viſum eſt ad tabem prohibendam lac dare aſinum. Sed quādo eius copia non fuit, illius loco caprillum dedi ad menſem integram, conditionibus iis obſeruatis quæ in lactis potatione obſeruari a medicis ſolent. A deo verò hoc auxilio adiutus fuit, vt protinus & dolores omnino euāuerint, & habitus melior fieri, virēſque recuperari cōperint. Tandemque præfatus hic vir, meliore certē fortuna dignus, in integram eſt valētudinem nutu & potentia Dei reſtitutus: viuītque nunc, & ſcelix & bene habitus, & panceraticę valet. De quo aſſeuerare id verè poſſum, nunquam me in omni vita grauis afflictum hominem vidiffe, aut in quo curando plus diligentię ac ſtudię, plus etiam ſerij & medici officij fuerit impendendum: vt reſiſſimè illud a Celſo dictum videri poſſit, vliorem eſſe amicum medicum quā extraneum. Hic namque vir quū tam multiplicibus niſque grauibas præmetetur caſibus, qui ad Orci portas hominem proſus deduxerāt, ni fidum ac ſedula manu officia præſtantem medicum naſtus fuiſſet, qui omnia præcauens, & omnibus proſpiciens quæ nocere egro poſſe videbantur, totus in officio & tollendo morbo erat, planè deſeciſſet. Sed tamen ſeruauit illū Deus ad meliora: pro quo tanto collato illi beneficio, laus Deo, honor, gloria, & gratiarum actio in omne tempus.

OBSERVATIO OCTAVA.

ANNA nutrix Petri Biordi, Supraſecti Arelatenſis D. Franciſci Biordi filij, atate iuuenis, temperamenti valde calidi & ſiccissimi, hyeme valdiſſima, in ſiniſtri lateris pleuriticum dolorem grauiſſimum cum febris acutiſſima, ſumma ſpirandi diſſicultate, dolore acuto in latere & punctorio agreque procedente ſputo cruento, in delirium die ſeptimo incidit, delirans ſublimate quod forte fortuna in arcuſa habebat, furore percit a deuorat, ad drachma ſere dimidium, ſeſe cultello multis vulneribus in ventre & cruribus coſodit: ſed leuibus quod reſuſa acie culter eſſet. Eodem die quo tot mala ſibi ipſa mulier intulit, ingens & lethale malum adiungit, ſeſe nocte media e fenestra, cui cubile in quo decumbebat proximum erat, præcipit: dat: corpore nuda gelidiſſima

gelidissima nocte in pavementu durissimis lapidibus constratum decidi: illic hora dimidia exanimis, sine sensu, sine voce, sine pulsibus, & frigore prorsus congelata (erat enim frigidissima ea nox, hyberno solstitio proxima) manet tandem a domo. Nix in lecto quaesita, nec inuenta, clamor excitatur ingens: exanimem & pene demortuam in solo iacentem erigunt: meq; adibus vicinũ accerunt. Accurro cum hera sua spectata virtutis, fidei, probitatis, nobili femina. Honorata Somata Suppraefecti coniuge: qua nutricem filij tam miserando casu afflictam cernens, ut si quid in arte praesidij esset ad feminam leuandam, id omne ut implerẽ, cœcè rogat. Ego, ut illi obsequerer, magis quàm ut proficere me posse sperarem, desperata agra mulieris salute, manum terendi magis quàm curandi gratia admoueo: & qua tanti morbi ratio exigit, celeri manu remedia paro, demortuam reuoco, congelatam sensim recalsacio, veneno sumpto prospicio, ulcera palati, oris & gutturis sano, dysenteria inde nata grauissima medeor. Tantum hac curandi via profectum est, ut ad quadragesimum diem nutu Dei integre sanata mulier sit: superstesque adhuc manet vegeta & constans, & meliore quàm antea habitu.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MIRA & prorsus incredibilia sunt quæ hæc mulier perpessa est: ut si quis paulò hastior rem propius æstimet, vix fieri posse putabit ut tot malis, tam inopinatis euentibus, hisque grauibus oppressa mulier, seruari tamen poterit. Et profectò nisi ego eius rei adiuratisimustestis essem, nisi bona Arelatensum ciuium pars insigniumque matronarum hæc quæ enarrauimus (peccauissent quæ misericordia motæ, pauperculæ ægrotanti opem latuæ absidebant) res ipsa omnem prorsus fidem superaret. Nos tamen ex vero quæ acciderunt, quæque illi remedia adhibita sint, bona fide referemus. Hæc itaque mulier (ut antea dictum) ex frigore imprudenter & incautè admissio (erat enim tum hyems media, eaque frigidissima) in sinistri lateris dolorem pleuritici cum incidit. Dolor itaque secundum costas veras grauis oritur, & ad mammillam vsque atque iugulum porrigitur, comitante febre grauissima, & summa spirandi difficultate, nec vllò, quod perniciosissimũ erat, prodeunte sputo. Accessit ego tertio post morbi initium die, graua omnia & metus plena inuenio; morbo propius ex suis signis & casibus cognito, ad mendendum accingor: moxque molliẽte dato clysteri, sanguinem ex eiusdem, hoc est, sinistri brachij vena detraho, sic enim in interiorũ membrorum inflammationibus faciendum tum Hippocrates atque Galenus, tum verò Rasis præcipiunt, quò & celerius è parte affecta deturbetur infestans humor (qui vnus scopus in eiusmodi affectibus vel præcipuus est habendus) & inflammatio eo vacuationis genere fieri prohibeatur, quod maxi-

CVRATIO.

Hipp. li. 2. & 4. de rat. vic. acut.

Gal. in cõ. locorum

Hipp. prædictorum.

& libr. de sang. misf.

Rasis lib. 9. ad Al-

nanf. cap. 57.

me à medico tentandum, Sanguine misso pro ratione virium, ad prouocandum sputum eclegmatis, potionibus pectoralibus, & syrups in id factis me conuerto, lateri dolenti focus, vnguenta, emplastraque admoueo, erat enim dolor supra quam credi possit inges & clamorosus. Nec interea febris obliuiscor, et si casus potius morbi in pleuride quam morbus sit: dū tamē affectū curando insto ex ratione, non tamen secundum rationem euenit. Nempe à sanguine misso, clysteribus, potionibus, decoctis expectorantibus, linctibus, foribus & vnctionibus congruis adhibitis, debuerant omnia misceri: sed medendo grauiora omnia facta sunt, namque sub septimum diem graui delirio corripitur, furiosa planè effecta cultro se confodit, venenum dementata capit, sese è sublimi in demissum solum lapidibus magnis & durissimis constratum præcipitat, sine voce, sine sensibus redditur; facie demortua, sine pulsu ac vix respirans: vt nisi ego viuere eam alsidentibus affirmassem, pro mortua ab omnibus habebatur. Inter hæc tamē deserendam non arbitror, sed magis opitulandum. Itaque vi diducto ore vinum potens infundo ad recreandos spiritus, viresque reparandas, mox calidis pannis lincis congelatum corpus foueo, & faculis ex calētibus fuffuribus, caryophyllis, & anthemidis floribus: sed interea tamen nequicquam proficio. sex enim fere horas totas veluti demortua mansit. Iterum validis aclamationibus & corporis agitibus vrgeo, propinóque aquã vitæ sexies liquatam, & mirifica arte chymistica paratam, à Pharmacopola quodam artis scientissimo, & mihi omnibus omnium necessitudinum vinculis coniunctissimo, mihi dono datam: qua epota resurget e vt cunque incipit, & voce eam cum gemitu graui emittere. nihil tamen audiēs, nihil cernens, vulneribus adhibito chirurgo prospicio. Et quum os totum, labra, lingua atque palatum, ob sublimatum assumptum, tetra fœtore & nigredine cum vasto tumore infecta vitiatæque essent, collutionibus ex hordeacea aqua cum aliquot arnoglossi foliis & lentisci, atque lentium, ex succo granatorum & rosaceo melle exceptis, gargarifarum paro. Verū quum putredo latius serperet, collyrio viridi Guidonis, & pauca capirelli aqua (quam vulgò aquam fortem vocitant) putredinem & exesionem inibeo: tum detergentibus variis vtor, vnguento ex myrrha, iride & rhodomelite confecto: quin & Aegyptiaco vsus sum, tanta suberat in partibus putredo, & depascentia vlcerà adeò maligna erant. Iterum collutionibus & gargarifibus partes confirmo, ex decocto rosarum, balaustrorum, aluminis, lentium ex vino rubeo & aqua chalybeata exceptis. Vbi prius probè deterfa iam fuissent quæ prius sordida & tetra erant vlcerà, mox linctibus ex amylo, tragacantha, saccharo candò vocato, penidiis & iride ex syrupo de rosis siccis parato exceptis, partes linio, & frequenter lingere agram iubeo: aquamque chalybe ignita feruefactam & ferruminatam potare illam iubeo, vt agglutinatio & adstrictio maior fieret dilaceratarum partium. Quum verò torminibus ob eorum venenum grauissimis premeretur, & multus ex intestinis exulceratis manaret sanguis, sani esque putris plurima, clysteris detergentibus, & eluentibus repetitis vtor: ex decocto ptisana, fuffurum, seminum lini, althææ & fœnogræci atque melonum, cum corticibus

Mirifici casus q. huic ægrotæ ac celerant.

- tibus contusorum, floribus anthemidis & meliloti ad dolorum sedationem appositis, clysterem parò, adiectis melle & saccharo & oleo rosaceo, Vbi aliquod iam datis clysteribus deterfa esse vlcera sum arbitratus (id quod ex exeuntibus excrementis cognoscere erat, quæ non tam cruenta nec fordida iam vt antè manabant) tum ad agglutinandum vlcera me cõuerri, datis tum potionibus in id paratis, tum clysteris. Nam & superiora graciliâque intestina, atque adeo ventriculus ipse, & ima etiam crassiâque exulcerata vi sublimati, epoti erant. Vnde & potionibus & infra subditis clysteribus opitulandum fuit, vt vtriusque affectus partibus bene consulere.
- 10 tur. Itaque rhacoma assum additis myrobalanis citreis & chepulis in portionem do, idque non semel: dein potionẽ ex plantaginis & polygoni succo, adiecto Armeniæ terræ polline, itemque crystalli purissimi, ex syrupo myrteo paro, deuorandâque bis die præbeo. Fortibus, ventris tormina atque vntionibus sisto, vt infra: ℞. Florum plantaginis, vtriusque polygoni seu sanguinariæ herbæ (mirifica namque & præstans in hoc casu est, mihi que sæpe experta & fida) caudæ equinæ, lentisci & cupressi, ana M. j. florum solatri (ad veneni a crimõniâ compescendam) M. ℞. rosarum rubetium P. j. gummi tragacanthæ ʒ j. nucum cupressi contritatum numero sex, balauftiorum P. j. caryophyllorum contritorû vnciæ dimidium: incoquantur aqua chalybeata & vino austero, & cû filtris immisisis & expressis ventrem totum foueri iubebam. Demum vnguento hoc inungebam:
- ℞. Oleorum mastiches, lentiscini, rosati, & myrtillosum, singulorum ʒ j. pollinis terræ Armeniæ, vtriusque coralli, rosarum rubentium, mastiches, ana ʒ j. mucaginis feminum cydoniorum & tragacanthæ ʒ j. b. ceræ albæ quantum sat est. Fiat vnguentum, addendo succi plantaginis latoris ʒ ij. vngatur regio ventris & stomachi post fotû. Emplastro quoq; ex phoenicis parato (quod in officinis emplastrum diaphoenicõn appellatur) cum emplastro de mastiche sum foelicissimè vsûs. Clysteribus etiam adstringentibus & agglutinantibus, vt sequitur:
- ℞. Foliorum plantaginis, vtriusque rubi, corrigiolæ, caudæ equinæ, symphyti maioris, ana M. j. rosarum rub. P. ij. seminum sumac & plantaginis, ana ʒ β. gallarum, nucum cupressi contritatum, ana paria tria, fursuris P. j. Fiat omnium decoctio ad fs. j. in aqua chalybeata, & coletur: colaturæ adde succi plantaginis ʒ ij. amyli boli Armenici præparati, ana ʒ ij. axungie renû hirci ʒ j. Misce: fiat clyster: quem iniici iubebã omni fere die, quoad agglutinata sunt vulnera. Dabã per os lutum Armenium cum trochiscis ex electro, quos de Karabé officinæ vocât, ex aqua plantaginis exceptis, & syrupo cotoneorum: nonnunquã quoq; & clysteribus ex lacte chalybeato cû charta cõbusta sum vsûs. Nec mireris lector cur oleum iis clysteris nō apponam. non enim quum
- 40 intentio habetur ad conglutinandum vlcus, imponi vilius generis oleum debet: quod sit oleum auctore Galeno vlceribus aduersissimû, fordida ea reddens & purulenta magis, humectatione quam facit. omne autem vlcus ficcari desiderat, vt Galenus millies in mille locis testatur. Nec obstat si dixeris, adstringens aliquod oleum posse tuõ imponi: quale est myrteû, cotoneorum, de mastiche & eius generis. nam plus nocent pinguitudine

Gal. lib. 3.
 meth.
 Hip. lib. de
 vl. Gal. ll.
 4. metho.
 med. & in
 arte mrd.
 c. 90. & li.
 6. Aph. cõ.
 8.

& olea

& oleaginitate sua humectando, quàm prodesse possint adstringendi vi quam possident. His adhibitis aliquantum se morbi sæuitia remitti visa est: nisi quod perpetuò acrimonie sensus in ventriculo percipiebatur. Cui antidotis ad sublimatum appositis (post concitatum prius oleo & butyro multo vomitum) prouidè occurri, vt sequitur. ℞. Pulueris crystalli purissimi ʒ j. misce cum syrupo de ribes. & aqua plantaginis: fiat potio. Dabam interdum puluerem diarmargariti frigidi, cum puluere theriacali Guidonis, & crystalli polline ex aqua scabiosæ. Postremò lacte caprillo recens mulcto & calente assumpto vt ad multos dies ægram iussi, & opem cõtulit. fuit enim nutu Dei miraculo potius, quàm nature vi aut artis beneficio seruata, & post quadragesimum diè integrè sanitati restituta: viuitque nũc & valet, si vnquã aliàs foelicissimè: quæ tamẽ tot casibus obnoxia, in tam præsens vitæ discrimen deducta, veneno infecta, è sublimi præcipitata, tota congelata, sine voce, sine sensibus facta, denique tota vlceribus scatens, mortem effugere haud poterat. Sed qui deducit ad inferos & re-ducit, qui mortificat & viuificat, Deus optimus, max. immensa sua clemencia atque misericordia, præpotenti manu sua eam seruauit: qui sit benedictus per infinita sæculorum sæcula. Amen.

OBSERVATIO NONA.

MIRABILE visum Arelate anno M. D. LXI. mensis Februarij die decimasextia. Petrus Ratonus vinitor, ad diui Luciani faniam inhabitans, quum feбри continente laboraret, essetque illi missus inter initia sanguis: quum vehemèti pondere in ventre percepto grauari se supra modum affirmaret, duritièque aliquanta in ventre ad tactum perciperetur, egoque ad curam illius essem vocatus: quo die illi a me deiectionum pharmacum datum fuit, membranam eiecit quandam, tenuem, valde longam, palmorum viginti longitudinis: & paulo post alteram palmorum octo longitudinis, qua amba incisuris & sectionibus laciniatis, certis interuallis proportionè ac mensura seruatis, constabant. Erant reuera membranosa substantia quædam tenues, striata, colore ex albo in luteum inclinantes, molles, & tractabiles: quibus eiectis mansit æger sine sensu, pulsibus, ac viribus destitutus: tandem cõgruis præsidij aditus, curatur integrè nutu Dei. Visum a me & Ludouico Laurëtio medico, à bona fide Bruneto, & Ioanne Gerardo pharmacopais, quos in hoc de industria asciueram, ut rem miram & euenturaram perspicerent, testèsq; oculati esse possent.

MIRAB

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MIRABILE seu etiam admirabile id rectè dicitur, quod ob nouitatem stuporem inducit, admirationemque adfert. vnde miraculum seu mirabile id est, quod quia fit insolitum, admirationem adferre solet. Est autem admiratio, animi suspensio quædam & quasi stupor, ob rei cuiuspiam nouitatem & ignorationem. Quum enim vna quæpiam res sese obtutus nostris offert, quæ nunquam antea à nobis visa, nunquam perspecta, ac proinde etiam ignorata fuerit, admirationem in animo ea res parit. manet enim tandiu suspensus atque stupore plenus animus intuitu rei nouæ, quoad se illa sensibus familiarius insinuâs atque animo, aliquam sui notitiam præbeat. Quæ enim nobis cognita sunt, quæque abundè perspecta habemus, ea sanè minimè admiramur: ea tantùm admiramur, quæ præter naturæ ordinem euenire videmus, vel quæ rara & infrequentia sese nobis offerût, quòd nouitate sua & raritate suspensum & quasi attonitum teneant animum: quòd eius euentus quem admiramur causas omnino ignoremus, & rei visæ naturam, vires, effectiones minimè intelligamus. vnde nobis stupor quidam in animo (qui admiratio dicitur) innasci protinus solet. Veteres namque mira & miracula pro monstris vel horrendis ponebant: vt est apud Lucilium, *Miracula ciet thephantæ.* Et apud Plautum, *Nimia memoras mira.* Et apud Vergilium, *Omnia commutat sese in miracula rerum.* Vnde mirari propriè est, re aliqua tanquam noua obstupesceri. Nouitas enim, ob ignorationem quam dere ipsa noua habemus, stuporem in animo inducit: qui stupor atque suspensio animi admiratio dicitur. Ob id Galenus medicos illos qui ob inscitiam parum exercitati in animalium dissectione essent, neque locû vbi os in corde animalis positum esset, scirent, attonitos ac sensus expertes, ob loci ignorantiam, ab familiaribus suis vocatos esse merito censet. Illud vt indicet, ignorantiam rei & in experientiam, stuporem animi efficere: quod in admirationem maximè cadit. Quandiu enim in admiratione sumus, tandiu certè animo stupemus. Sed cur tanta hic de mirabili & admiratione, vt intelligi illud possit, rem de qua tractare in hac ipsa obseruatione proposui, tantò admirabilior em videri debere, quantò sit, ipsa euentuarior, & supra naturæ ordinem, vel potius contra ordinem & naturalem cursum facta: vt quæ illius membranose substantiæ genitura fuerit, quæ causa, sciri possit: atque subindè ex hoc nouo & mirabili euentu, de re ipsa philosophari nobis liceat. siquidem propter admirationem rerum non intellectatum ceperunt homines & nunc, & primò philosophari, vt rectè Aristoteles dixit. Itaque quænam fuerit eius membranæ exacte substantia, quæ causam narrare pro viribus ingrediar. In quo etiam minus fortasse purgatissimis doctorum hominum auribus satis se cetero, illud considerent, de rebus nouis, & in abditis naturæ recessibus positis, haudquaquam facile esse pro dignitate differere, quis enim de re ignorata & obscura, plena & absoluta tractatione edisserat? Nos tamen pro mediocritate ingenij nostri, quæ in rem fuerint adferemus, hinc sumpto initio: Naturam ad optima quæque

Admiratio quid.

Lib. 3. Satyrarum. In Amph. l. 4. Geor. Mirari qd.

Eubr. 7. de anat. adu. nist.

Aristot. li. 1. meta. c. 2.

(vt lib. de lege dixit Hippocrates) viam demonstrare. vt quæ insuat, & cum sapientia immisceatur ad cognoscendum ea quæ ab ipsa natura facta sunt: vt lib. de decenti ornatu, seu de probitate, idem prodidit Hippocrates: ac proinde si his affuerit qui artibus animum applicant, perfectos reddere: vt eodem ipso loco ab eodem auctore est traditum. Naturam igitur dicimus arcano quodam operandi modo mira & profus incredibilia facere, vt quæ pro ratione materię subditæ in quam operatur, admirabiles formas, temperationes rerum varias atque monstrosas effingat. Hinc tam multæ, tamque admirabiles in certis plantis, animantibus, ac coeli tractibus rerum formæ, proprietates, discrimina, effectiones, miræque virtutes. Et vt ex multis aut potius infinitis pauca referamus, scribit Iosephus,

Lib. 7. de bello Iudæo. cap. 25.

Radix Babras.

Lib. 9. natur. hist. c. 15.

Lib. 11. natur. hist. c. 33.
Lib. 7. c. 6.

Fen 16. 3. tract. v. ca. 1. de vermibus.

Vbi supra.

oppidum esse in Iudæa, cui Macherus nomen est, altissimo vertice supereminens, in quo ruta esset immensæ magnitudinis, quæ nullo caryce vel celtitudine vel magnitudine vinceretur. Radicem quandam eo in loco esse, cui Babras nomen inditum est, quæ flammæ colore similis circa vesperam velut in bar fulgurans, euellere eam cupientibus reluctetur atque refugiat: nec prius sistatur, euellentemque sequatur, quam si quis vrinam muliebrem menstruumve sanguinè super eam fuderit. Quin & tunc si quis eam tetigerit, certa mors est: eaque demones effugari idem Iosephus testatur.

Annò hæc mira sunt? Plinius, Statij Seboli auctoritate, haud modico miraculo affirmare eum tradit, vermes marinos binis branchiis sexaginta cubitorum cæruleos esse, quibus tantæ insunt vires, vt elephantos ad potum venientes, mordicus comprehensa manu eorum abstrahant. Et rursus idem Plinius testatur, intra hominem tinea tricenarium pedum & aliquando plurimum longitudine nasci. Alexander Trallianus mulierem quandam, quæ grandi fame teneretur (quam Græci *Beliquy* vocant) vermem data hiera eiecisse, qui longitudine duodecim cubitos & eò amplius habere putaretur. Vnde hæc: A natura ludos in operibus faciente: sic ludit natura, sic mirificas vires exerit suas, vt quod illi ludus est, nobis miraculum sit. Quod in hoc euentu eiecæ membrana perspicere plane licet: de qua vt quæ sentio medica ratiocinatione dicere aggrediar: Dico, opus hoc ex materia aliqua pituitosa, lenta, sequaci tamè, ortum habuisse. Quum enim in intestinis pituitosa multa ex loci natura coaceruari cõtingat, (vt Auienna re-

quisimè dixit,) efficitur, vt pro varia natui caloris in hæc pituitosa actione, variæ gignantur in intestinis rerum formæ. Si enim contingat ita attemperari materiam, vt formæ animalis cuiuspiam capax sit, illud animal a factore potente ex tali materia gignitur: vt bellè Auienna tradit, per factorem potentem, si philosophi more loqui volumus, deum: seu naturam intelligens: si verò medicè magis, rectè naturam quæ in nobis est, hoc est natium calorem omnium opificem rectè intelligemus. Itaque membranam hanc eiecæ ex eadem materia fuisse merito existimandum est, ex qua vermes & serpentes in intestinis gignantur: nempe ex pituita humida, sequaci, putente tamèn. vnde effectum est, vt quum natuus calor opus suum perficere in materia hac ad animantis formam inducendâ minime potuerit, inepta vtique existente materia, & ob putredinem nimiam

- animationi minimè idonea, effecit natura quod potuit; induxit membranæ oblongæ & tenuis formam, quum vermis inferre non posset, ob illius materiæ ineptitudinem. Vnde iure censendum est, materiam hanc ex qua membrana confecta est, eandem sanè fuisse ex qua vermes in ventre gigni solent, æmula namque vermium erat membrana hæc, tum substãtia, tum colore, tum mollitie, tum etiam forma: striata namque vbique erat, & laciniis atque secturis vndique constans, tantùm animatio defuisse videri potest. Quo modo autem in tantam longitudinem protensa fuerit, & vt genita, haud difficile fuerit perquirere, siquis aut vermium generationem,
- 10 reliquorumve insectorum, aut etiam foetus in vtero generationem sibi proponat contemplandam. Nam quemadmodum ex calida genitura in loco calido constituta, ipsa quidem inflatur, atque inflata pelliculam sibi induit: (circumtenditur enim quod forinsecus circum ipsam est, continuùmque euadit, vt pote viscosum existens) & quemadmodum in pane dum torretur, tenue quiddam pelliculæ speciei in superficiem abscedit ac extat: (calescens enim panis & inflatus atrollitur: qua parte verò inflatur, isthic pelliculæ speciei excitatur, & consistit) ad hunc sanè modum existimandum est pituitam in intestinis copiosam quidem existentem, calorem & ipsam quoque concepisse, tum merito loci, tum etiam à calore putredinali exalfectam: (erat enim in eo homine calor febrilis multus ex humorum intus putredine enatus, vnde febris continens gignebatur) cal factus verò is humor, & sequax existens, à calore agente & partes continuatè, in membranæ formam abiit: & qua parte humor is magis incaluit, ea parte pelliculam induxit, vt in pane quæ crusta nominatur: ac proinde effectum est, vt à calore humidum euaporante atque exsiccante, superinducta pellicula quædam tenuis huic humori fuerit, quæ speciem membranæ oblongæ instar lori coriacei præbuerit. Quòd verò striis & laciniis membrana ea efficta foret, id inæqualitati subiectæ materiæ & loci est merito adscribendum, quòd non ex æquo complanatus esset humor ex quo membrana à calore formante effingebatur, inde striæ illæ (vt arbitrandum quidem est) oriebantur: vel etiam quòd quum materiam hanc vermium esse propriam dixerimus, delineationem quandam & rudem vermium quasi inchoatam, non absolutam speciem referre ea membrana videbatur, striatam gerens vermium formam. striati namque vermes reuera sunt. Puta uerim autem ego duas illas membranas quæ eiectione sunt, vnicam tantùm fuisse octo supra viginti palmos in longitudine habentem: sed in exitum abruptam fuisse, vnde duæ necessaridè emanarunt. Quòd verò in eius membranæ eiectione semianimis æger constiterit, nihil miri est. magno namque conatu atque labore è intestinorum spiris, in quibus circumuoluta continebatur membrana huiusmodi, educta fuit: vnde tum à labore & conatu, tum à vaporibus malis, putridis ac fuliginosis cordi communicatis, magnam spirituum dissolutionem esse factam, febrim præsertim continente affecto homine, iure censendum est. Restitutus autem æger fuit medica methodo, iusculis vires resumentibus ac boni succi cibis, epithematis & potionibus cor roborantibus: tantùmque profectum est hac

Hipp. li. de
nat. pueri.

probabile est, quod
membrana hæc
membrana latorum
sua Calurostionem
plena est enim coram

curandi via, vt integrè hic vir nutu & voluntate Dei curatus sit: cui perennis laus & benedictio in omne æuum.

OBSERVATIO DECIMA.

LOYSONA, Roueroini ciuis Arelatensis filia, viro nupta, florenti atate & optimo corporis habitu pradita, quum vterum gestare se existimaret, suppressis mensibus, nausea, vomitu, anorexia, & caeteris accidentibus qua pregnantibus euenire solet affecta, post sex aut¹⁰ octo gestationis menses magnis abortis doloribus, ingens peperit membranaceum globum, totum aquosis bullis, instar ouorum piscium, referatum. Erant autem bulla rotunda, tumida, pellucida, diluta sanie plena, fœtida, atque per omnem membranam qua integebantur disseminata, tanta quidem copia atque numero, vt comprehendi posse nullo pacto viderentur. Dissectis stylo bullis, aquosa & diluta sanies fœtens emanabat, ad citrinum colorem inclinans. Membrana quidè tenuis, sed robusta tamen ac firma erat, tota in se conglobata, & innumeris bullis referta atque protuberans. Mulier verò grauibus cum sympto²⁰ matis frustū id membranofum eiecit, nempe vomitu, nausea, crebris animi defectionibus, febre, delirio, conuulsivis que quibusdam motibus & vteri strangulatu. Tandem verò congruis remediis (qua paulò post dicam) adhibitis, plenè Dei beneficio conualuit. Idemque rursum à me visum in filia Constantia obstetricis, uxore Georgij pannorum tonsoris, qua & ipsa parem membranam bullis innumeris confertissimam, post sex gestationis menses (& ipsa quoque decepta) eiecit: magnis etiā ac grauibus symptomatis confluctata, sed & eadem quoque à me nutu Dei curata. Vniuersa mulierū Arelatensium turba, & virorum quo³⁰ que ad tale spectaculū visendum cateruatim consuebant, vt rem euenturaram & planè admirabilem spectarent.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NATURAM à seipsa doctam, ex seque discentem omnia agere, ac proinde ineffabilem, reconditam, longèque nostra cognitione profundiorē illius operationem esse, rectissimè à Galeno dictum est. Ea etenim interdum certis quibusdā motibus operatur natura, quæ fieri non posse videntur: vt lib. vij. aphorismorum Com. 36. idem Galenus doctissimè prodidit. Quod in hac muliere, cuius nunc euentus mirabilis obseruationem teximus, euenisse res ipsa testatissimū fecit. Quis enim vel fieri posse credat, vel accidisse non valde miretur, ingentē quandā membranam bullis vndique aquosis & protuberantibus, isque innumerabilibus refertam, in mulieris vtero genitam esse, & verè

- & veræ imprægnationis imaginem præbuisse? Admiranda certè sunt hæc, & animum stupore implentia. Nos verò eius euentus causas ex naturæ adytis referare pro ingenij nostri captu tentabimus, ab eo exorsif quod est ab Hippocrate proditum, multa esse morborum genera quæ mulieres cõfiscare soleant, varia item esse quæ in earum vteris gigni præter naturam consueverint: vti molæ, ichores, humiditates albæ, tum & ventus atque aqua sæpenumero vteris cõcludi solent: vt in hydropè matricis, quam Hippocrates vocat lib. de fœminea natura, & libro de mulierum morbis, videre est. Gignuntur item varia in vteris tumorum & vlcerum genera, scirrhî, phlegmones, cancri, & huius generis infinita, quæ recensere lögum esset. Nimirum igitur si & monströsi quoque partus sæpenumero in vteris, materiæ vel loci vitio contineantur, vt quotidiana experientiæ fides docet. Eius generis hoc ipsum quo de nunc agimus fuit. Quid enim monströsus dici quicquam vsquam possit, quàm membranam videre è mulieris pudendo summis cum doloribus & animi defectionibus, bullis innumeris extantibus. refertissimam, prodeuntem, & spectantibus admirationem cû animi stupore adferentem? Sed iam vt in vtero membrana hæc atque bullæ genita sint dicere aggrediamur. Illud pro comperto ex Hippocratis & Galeni sensis haberi debet, si conceptura sit mulier, semen intrò consistere oportere. genitura enim non egreditur, sed in vtero intus recondita manet, vbi conceptus fieri debet. Inde enim conceptionis nomen dimanauit. à comprehensione enim deductum esse, quasi in conceptu comprehendatur & retineatur in vtero semen, Galenus lib. de semine primo docuit: vt sit conceptio, genitalis seminis in vteris mulierum, ad infantis generationem. comprehensio. Illud quoque prælibandum, ab vtrifque, viro in quâ & fœmina, semen emitti in concubitu: quæ ambo simul si misceantur, & in vtero permanserint, foetus tum generatio sequitur: vt Hippocrates lib. de pueri natura scitissimè affirmavit, & docuit lib. de semine secundo Gal. Contrà verò vbi virile semen fœmineo semini non miscetur, aut ex vtero effluit, generatio fieri desinit: quòd principium desit, nempe virile semè, quod quidem, auctoribus Aristotele atque Galeno, generationi principij tribuit. Fœminæ namque etsi semen perinde atque viro adfit, sola tamen ob id generare nequit, quòd principium motus à mare desideret. Semen enim virile, vt pote fœmellæ semine calidius & siccius, generationi principium præstat. Ob id rectissimè Aristoteles mare in foetu formando efficientis rationem habere voluit: Galenus verò mulieris semen in conceptibus ei vsui esse testatus est, vt ex eo membrana intestinalis in foetu gignatur, & vt obliantur eæ vteri partes, ad quas genitale viri semen pertinere non potest, & quod frigidum & humidum quum sit, virili semini est veluti alimentum. Hæc prælibasse oportuit, vt causas in foellicis huius & monströsi partus propius inuestigaremus. Itaque quòd in muliere hæc membrana bullis aquosis protuberans genita sit, veræ imprægnationis falsam imaginem referens, in causa fuisse putandum meritò est, quòd aquosum & frigidum mulieris semen per vtraque vteri cornua in mediam vuluæ cavi-

Lib. de na. muliebri. & lib. de mulierum morbis.

Li. de nat. pueri, & li. de femine.

Conceptio quid.

Arist. li. 1. de gener. animal. ca. 18. & 29. & rursus li. 2. cap. 16. & 4. Gal. lib. 2. de femi. ca. 4. & li. 14. de vter. part. cap. 7. Lib. 2. de gener. animal. cap. 4. Lib. 1. de femi. ca. 7. & lib. 2. ca. 1. & 4.

tatem eiacularum concubitus tempore, vnâ cum matricis plenitate, à virili semine concaesactum forûmque minimè fuerit, neque generationis principium illi præstiterit. Effluxisse enim viri semen à matricis nimia lubricitate: vel certè si non effluxit, ab ichoribus in vtero consistentibus extinctum prorsusque refrigeratum fuisse, quominus suo munere fungi rectè potuerit, est omnino arbitrandum. Semen verò mulieris in vteri cauitatem eiacularum congressus tempore, suoque motore, semine virili, destitutum, in vtero tamen remansit: illicque tum suo exiguo calore, tum vteri etiam vtcunque forûm, id operatum est, non cuius gratia à natura foemineum semen factum est, vt inquam pars foetus sit: sed in alterum vsum ad quem foemineum semen natura deputauit, id ipsum in hac muliere seruauit: nempe vt membranâ gigneret, & partes vteri eâ oblinirentur ad quas virile semen pertingere non poterat. Inde verò quum ab natiuo calore vteri semen muliebri concaesactum, & matricis humiditatibus permistum, coneretum in se ac crassescens per calorem motum quempiam susceperit, spiritu interueniente, quem ex motu & calore muliebri semen concepit, spumofum factum est, & spiritum, hoc est aërem, multum in se conclusit. Omnia enim quæcunque calescunt (ait Hippocrates) spiritum emittunt, vt in lignis & foliis viridibus calesactis est videre: quod & idem auctor pro exemplo libro de natura pueri adfert. Calfactum autem foemineum semen, vt pote in calido loco existens, & spiritu plenum spumescit, inflatumque pelliculam induit. circuntenditur enim quod forinsecus circa ipsum semen est, continuûmque euadit, vt pote viscosum existens: quemadmodum in pane dum torretur, tenue quiddam pelliculæ specie in superficie abscedit ac extat. calescens enim panis ac inflatus eleuatur: qua parte verò intumescit, isthæ pelliculæ species excitatur. Ad quæ item modum in genitura pellicula circunducitur, vt præ citato loco voluit Hippocrates. Ea sanè causa fuit in muliere hac, cur membrana in matrice foetus loco genita sit. Natura enim nihil frustra vnquam facit, testibus Aristotele atque Galeno: nec in operando aut diminutè aut superfluè quicquam operatur, vt est Galeni lib. 16. de vsu partiu cap. 9. sententia. Maluit enim natura ex semine foemineæ intus eiacularum, aliquid omnino, quàm nihil prorsus efficere. Vbi enim materia adest effectori coniuncta, & ab eo motum qualemcunque accipiens, effectum aliquod sequi pro aptitudine materiae & agentis potentia, est omnino necesse: maximè quum in hac muliere natiuus calor materiam sortitus aptam membranæ generationi (nempe foemellæ semen in vtero contentum, & congressus tempore eiacularum) illam protulerit, quum foetum producere minimè possset, virilis seminis in vtero aut lapsu, aut extinctione à nimia matricis impuritate ac plenitudine, ob ichorum & superfluitatum redundantiam. Causam attulimus cur membrana portentosa in muliere hac genita fuerit: nunc verò cur rota bullis aquosis extantibus redundaret, dicamus. Id quidem etsi inuestigatu difficile haberi possit, nihil tamen tam arduum tamque difficile, quin intenta mentis acie, siquis penitus rerum naturam spectet, non quid-

lib. de na.
pueri.

Arist. li. 1.
de celo &
mundo.
Gal. lib. 1.
de vsu par.
cap. 23. &
lib. 7. cap.
8. & lib. 9.
cap. 4.

uis improbo labore inueniat. Itaque facilis erit huius euentus inuentio & explicatio, si quis spumæ & ampullarum generationem nobis & ab Aristotele & Galeno traditam expenderit. Omnis spumæ generatio ex duarum substantiarum mixtione constat, spirituosâ altera, altera humida, aquosa & lenta. Fit autem earum mixtio ambabus quidem substantiis à motu valido in multa perfractis, & multis mutuo complexu paruis ampullis inde protuberantibus atque genitis. Quum enim spiritum aut calore aut motu agitatam commoueri contigerit, sursum fertur: & nisi quid validius obstat, seseque motui nativo opponat, in suam se regionem vindicat. At ubi validiore ac densiore quâpiam materia inclusus, à cursu & nativo suo motu reuertitur, tum prorsus in aliena materia vj inclusus manere cogitur, seseque ut potest spirituosâ illa materia efferens, bullas seu ampullas parit: quæ prorsus nihil aliud sunt, quàm aëris in substantia aquea conclusi & extantis miscella. Bullas has modò reues & paucas, modò multas & crassas fieri contingit, pro varia aëreæ atque aquosæ substantiæ mensura. Vbi enim spirituosæ quidem substantiæ copia subest, exigua verò aquosæ, tum sanè tenues & facilè dissolubiles, nec admodum multæ ampullæ gignuntur: contrà verò ubi aqueæ multum, aëreæ minus substantiæ in miscella apparet, crassiores tum & dissolutu contumaciores ampullæ gignuntur. Quod etiam vel motus validior, vel calor exagitans amplior fuerit, si talis subest materia, ampullæ seu bullæ multò plurimæ fiunt. Quæ causa fuit cur in muliere hac tam numerosæ ampullæ membranâ vndique sepientes generatæ fuerint. fuit enim validus motus in materia spirituosâ & aquea in utero suscitatus à mulieris calore satis potenti. erat enim optimo corporis statu prædita mulier, & calore nativo multo abundans, utpote calidi & humidi temperamenti, & in aetate florenti constituta. Sic namque, quum in utero multa subesset materia bullarum generationi idonea, validus motus, & fortis pro sexus ratione calor, plurimas tales inde genitas fuisse bullas consequens omnino fuit. hæc enim spumæ & bullarum causa à Galeno necessariæ atque præcipuæ esse statuuntur. Validum motum spumam & bullas creare, iratum à ventis mare indicat, tum & currentes generosi equi, & irati venatione apri, quorum ora spuma multa albescunt ob validum motum: quemadmodum in lebetibus aquæ feruetis, caloris merito bullas multas excitari cernimus. Sic etiam eadem ratione censendum in animalis corpore, ob harum utramque causarum, vel ob completum ambarum simul, ampullas multas creari, uti in hac môstrosa membrana in utero foeminae huius genita cernere fuit. A valido namque motu materis, à forti calore excitato, talis contigit bullarum generatio, uti antea à nobis dictum. Iam verò quibus auxiliis, & qua medendi via pauperculæ huic mulieri in tanto discrimine posite, opem tulerimus, explicemus, sicque observationi huic finem imponemus.

Quum mulier hæc ad eum quem diximus modum affecta, triduum totum in enixu laborasset, adstante mulierum & obstetricum turba, nequequam in partu proficeretur: accersor tandem ipse, inuenioque deie-

Arist. li. 16. problem. 2. & Gal. Com. 43. lib. 2. apborif.

Ampulla quid.

lib. 2. aph. com. 43.

CVRATIO.

ctis viribus esse ægram, insigni nausea & vomitu penè continuo affectam, & crebris animi defectionibus oppressam. Quæ quum spectassem, agrotati valde timere cœpi, putans in vtero foetum consistere mortuum, nec posse ipsam præ virium imbecillitate enixibus sufficere. Sed tamè ægram bona spe esse iubeo, hortorque vt animi resumptis viribus totam se partui apparet, strenuamque se præbeat; me omnibus artis præsidii opem illi laturum bona fide spondeo. sic enim decet generosum medicum non terri grauitate casuum qui in morbis spectatur, vt Gal. lib. 3. de crisibus rectè admonuit; & officij sui est, ægrum perpetuò consolari, nec vnquam eum ab spe deponere, etsi desperata salus videatur, vt Damascenus lib. 10

Aph. 38. aphorismorum scitissimè scripsit. Itaque mox ad curationem conuersus, iusculum ex vitellis duobus ouorum cum pauco vino albo, saccharo & cinnamomo ad instaurandas vires dari iubeo: quòd compertissimum haberem, & mihi crebra experientia exploratum, id iusculum citissimè vires defectas emendare. quod ex ingredientium natura diiudicare quis facile poterit, & mihi est per familiare tali iusculo in virium imbellicitate summa vt, modò febris vehemens non subsit. Dato iusculo mirificè post aliquid temporis vires sibi resumì ægra testata est, moxque ad partum accelerandum me conuerto, fotibus, linimentis, potionibus, in hunc qui sequitur modum, ʒ. Maluarum, althææ, amborum cum radicibus ana M. 20

Fotum.

ij. acanthi M. j. caulium rubeorum, artemisiam, matricariam, hyssopi, origani, pulegij, calaminthæ, ana M. ʒ. florum chamæmeli, meliloti, roris-marini & genistæ (aperiendi namque & referandi vires genista habet) ana P. j. seminum lini, althææ, fœnogræci, ana ʒj. caricarum pinguium numero xxx. aristolochiæ vtriusque (valde namque partus adiuant) ana P. j. fursurum P. ij. Fiat omnium decoctio in aqua & oleo cõmuni, ex qua foueri calidè vniuersum ventrem, & quæ ad pudenda attinent partes iubebam, idque non semel, sed repetitis vicibus. Atque post fotum mox sequenti linimento muliebria inunxi: ʒ. Olei liliorum, de semine lini,

Linimentum.

violati & lumbricorum, ana ʒj. axungie gallinæ recentis sine sale ʒj. 30 butyri recentis ʒij. mucaginis caricarum & seminis lini, ana ʒj. pulueris aristolochiæ vtriusque, ana ʒj. ʒ. myrrhæ electæ ʒ iij. croci ʒj. artemisiam siccam vnciam vnã semis, cere quantum sat est. Fiat linimentum, quo pectinem & pudenda inungi post fotum iubebam, & mirificè profuit. Sentiebat enim ægra se plurimum doloribus alleuari, & ventris onus deorsum trahi. Quin & vesicis suillis oleo calente plenis, in quo artemisiam & althææ atque calaminthes folia cum floribus anthemidis incoqui iusseram, foeliciter vsus sum, his ventri admotis. Potiones duas dedi partum accelerantes, ʒ. Interioris cinnamomi electi ʒj.

Potiones ad partum facilitandum.

myrrhæ electæ ʒ iij. pulueris aristolochiæ longæ ʒ ij. syrupi de artemisia vncias duas, aquæ decoctionis maluæ & petroselinii Macedonici (mirificè enim meatus aperit) quantum sat est, pulueris diamargariti frigidi ʒ ʒ. Misce, potio paretur. Nec solum iis quæ à facultate elem

tate elementari facilitandi partus vim habet vsus sum, sed & iis quæ à tota substantia operari dicuntur. Lapidem namque ætiten sinistrae coxæ alligari iussi, & post paululum moræ, prodiit maxima cum angustia membrana monstrosa illa qua de nunc agimus. Sed mox illa eiecta, lapidè amoueri iussi. si namque diutius perstaret, vi potente sua matricem attraheret: vt in Ponsoni Ioberti ciuis Valentini, & Valètiæ Allobrogum Urbani prætoris vxore perspexi: cui difficili partu laboranti, quum mulierculæ lapidem ætiten magnum cruri adligassent, & edito partu, per imprudentiam & obliuionem lapidè à crure non amouissent, post paucas horas foras prodeunte matrice, mortem miseræ laboranti attulit. Sed ad nostram ægotantem redeuntes, dico in emissionè membranæ tantum virium dissolutum fuisse, vt mox à partu quasi mortua constiterit mulier, sine voce, sine sensibus, sine pulsu relicta, vt mortuam potius quàm viuente dixisses. Sed vini meri ac generosi potu, & aromaticis potionibus fota (quæ potiones ex confectiōe alchermes Mesuei, puluere diambæ & diamargariti frigidi constabant) sensim vires recuperauit. Dabam autem pro alimento succum carnis & iuscula adstricta, quæ Consummata vulgus vocare solet. Tantum autem Dei gratia curando profecimus, vt tandem integrè ægra conualuerit, superstitisque adhuc viuit. Quemadmodum & Constantia obstetricis filia, quæ parem & ipsa membranam bullis confertissimam eiecit: sed minore quàm hæc labore, minoreque periculo. Vtramque immensa sua bonitate & gratia seruauit, qui solus mirabilia facit Deus optimus maximus, qui sit benedictus in secula.

OBSERVATIONVM MEDICINALIUM LIBRI PRIMI FINIS.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRAN-

CISCO VALLERIO LA

MEDICO AVCTORE,

LIBER SECVNDVS.

OBSERVATIO PRIMA.

*DE locuſtarum prodigioſo apud Arelaten prouentu, ſata, viren-
tēmq; omnem herbam morſu vredinēque vaſtantium, ſub annum
à redempto orbe M. D. LIII. aſtatis initio, vbi prope ſolſtitium
aſtium eſſet ſol, ſatāque ad maturitatem accederent.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

R E R V M natura parens, eadēmq; fidiffima
nutrix, præpotentis Dei feminibus grauidata, mi-
rificam nobis vario conceptu ſuo & partu, cum
admirandi ſui, tum numinis colendi materiam
præbet. Nam quum ea nobis tã multas, tam inter
ſe formis ac viribus diſidentes, tam monſtroſas
interdum rerum formas pariat, tam multa ſtir-
pium, arborum, fruticum, plantarumque genera:
tam multas terrenorum animantium, alitum, reptilium, inſectorumque ſpe-
cies: quiſ non tantam naturæ potentiam admiretur, & Dei optimi maxi-
mi numē, vnde hæc profluunt, toto pectore colat ac veneretur? Quamob-
rem magna numini habenda gratia eſt, quod nobis philoſophiæ munere
atque adiumento (quo nullum maius, nullum admirabilius mortalium ge-
neri à Deo datum eſt) id cognoscendū quod arduum eſſet atque arcanum,
inque naturæ ſinu reconditum, nobis poteſtatem fecit. Recondita autem
ea eſſe in natura maximè dicenda ſunt, quorum euentus ratio non ſatis
perſpecta nobis ex naturæ promptuario reddi poteſt: qualia ſunt quæ ab-
ditas ſui ortus atque effectorum cauſas habent, & à tota vocata ſubſtan-
tia operantur: quæ item monſtroſa, prodigioſa, ominoſa, portentofa que
habentur. Diſident enim hæc inter ſe plurimum: nec quum eueniūt, eorū
ſunt ſatis nobis perſpectæ rationes, quod naturæ ingeniique noſtri vires
prætergredi, præterque naturæ ordinem fieri raro & prodigioſo ſuo euen-
tu maxi

Recondita
que dicantur.

10

20

30

40

tu maxi

20 tu maximè videantur. vnde horum euentuum adferre causas: omnium dif-
 20 ficillimum semper habitum est. Quamobrem quum mihi in præsens de lo-
 20 cularum in agro Arelatensi populariter grassantium, cunctaque morsu,
 20 vèdine, vastitateque necantiū infœlici prouëtū, origine ac causis dicendū
 sit, si nō satis acutè argutèque id præstitero, danda mihi ob rei tum nouità
 rem, tum difficultatem venia erit. Etsi enim nouum non est, id animantiū
 genus in varios terræ tractus delatum, & quibusdam etiam locis peculiari-
 re esse, vt Lemno insulæ, Cyrenaicæ regioni & Syriæ, clademque segeti-
 bus ac plâtis sæpenumero intulisse: (quod Plinius testatur) illud certè no-
 10 uum haberi debet, rem tantam methodo attingisse, & tam portentosi euen-
 tus significationem, originem, causas, tum noxam atque remedia attulisse.
 Quod sum ego hac narratione effecturus, ab ea cœli ærisque conditione
 exorsus, quæ pestem hanc inuexisse in agrum Arelatensem nostrum vide-
 tur. Illud itaque in primis sciendū, in eo terræ tractu, ac ferè in omni Nar-
 bonensi Gallia, sub annum M. D. XLVIII. imbres plurimos atque diu-
 turnos sub vergiliarum occasum, præcedentemque autumnum decidisse:
 20 quorū impetu & diuturnitate madefacta terra, solutisque eius meatibus,
 flumina omnia, riuī, paludes, stagna, maria, alu eos quæque suos egressa, va-
 20 sta alluione terras compleuerint, eas præsertim quæ & in planitie posite,
 20 & magnis fluminibus marivæ proximæ essent. Qualis quum Arelatensem
 20 ciuitas sit, quæ & mari vicina satis, & vastis paludibus Rhodanôque amne
 circumsepta, agrôque frumentario planô latè pateat: effectum est vt tota
 tum in alluionem abierit, latè se fundentibus aquis, seque ita in altum
 tollentibus, vt altissimas ferè turres æquarent. Cuius rei nobis euidentis te-
 stimonium, turris ad salebrosū eius vrbis portem (vulgò, *Le pont de*
Crau vocant) posita dedit, quæ multa sui parte aquis operta, fastigio tan-
 tum suo cōspiciebatur: ob rei quæ nouitatem, eius vrbis magistratus, quæ
 se aquæ ad turrim sustulerant, signato lapide, perpetuam duxerunt memo-
 30 riam conseruandam in futura tempora. Ab hac itaque portentosa præhu-
 midaque anni constitutione, magnæ deinceps siccitates consecutæ sunt,
 quinque scilicet insequentibus annis: vt ad deposcendā è cœlis pluuiam
 supplicationes publicæ dies plurimos decretæ sint, diuisque nuncupata
 20 vota. Vt enim magnam siccitatem magni imbres sequuntur: sic contra lar-
 gos imbres magnam siccitatem consequi (siquid Aristoteli creditur) est
 omnino necessè: quod plurimis decidentibus pluuiis exhaustus sit vapor
 omnis humidæque exhalatio, vnde siccitates oriri consequens quidem sit.
 Contrariis namque rerum æternitas constat, & sibi mutuo temporum vi-
 cissitudines alternatim succedunt. Perennem itaque siccitatem hanc quin-
 que fere annorum, præincipientem generationis locustarum in agro Are-
 40 latensi fuisse causam, planè censendum est. Siquidem est horum animan-
 tium sicco vere (vt Plinius testatur) maior prouëtus, quum vernis aquis eo-
 rum intereant oia. Quamobrem quum non solum ver ipsum, sed & tota
 plurimum annorum constitutio sicca, multisque statibus Boreæ Austrisque
 siccis exposita fuerit, accedente ad hæc regionis tum planitie, tum calidi-
 tate, has gigni pestes necessarium omnino fuit: sic enim ea de re Aristote-
 les:

Lib. 11. na
 tur. hist. c.
 29.

ab. 2. d. 1
 tur. hist. c.
 29.

Inq. id. 7

ab. 2. d. 1
 tur. hist. c.
 29.

Lib. 11. na
 tur. hist. ca.
 29.

Lib. 5. de les. Primordium, inquit, generationis eorum quæ ex vermibus proueniunt
 hist. ani- animalium, aut à sole, aut à spiritu (hoc est vento & aëre) præstat. Et rur-
 mal. ca. 19. sus de coitu & partu locustarum agens: Vere, inquit, è terra emergunt, lo-
 Ibidem. cis montanis, aut tenuibus locustæ non fiunt, sed planis atque rimosis. Ea-
 demque ferè Plinius. Nimirum igitur, si æstuosa siccaque tam multorum
 annorum constitutione eiusmodi animantium copia genita sit. Sol enim
 generationis non insectorum tantum animantium, sed & omnium est au-
 ctor. Siccitas autem insectorum animantium generationi magis quam hu-
 miditas idonea est: quod humiditate & imbribus vernisque aquis eorum
 Lib. 11. na intereant, (ut auctor est Plinius) siccitate sit horum maior prouentus. Sic-
 rur. hist. c. citatem itaque quæ per quinque hos annos proximos intensa viguit, fla-
 29. tuosamque constitutionem, huius monstri euentus causam extitisse pro-
 comperto habendum est. Quæ enim ex vermibus insectorum genera-
 scuntur, ea (siquid Aristoteli creditur) à sole & spiritu generationis suæ ini-
 tia ducunt. Oriri autem à vermibus locustas idem ipse Aristoteles in hæc
 Lib. 5. de verba tradit: Pariunt, inquit, locustæ in terra fixo cauliculo, quo mares va-
 hist. ani- cant, ac vniuersæ & loco eodem foetum deponunt, ita ut quasi fauus esse
 mal. ca. 28. videatur. hinc (subdit) vermiculi speciem ouigerentes oriuntur: qui terræ
 quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur, qua disiecta emer-
 gunt locustæ ac euolant. Hæc de locustarum ex vermibus generatione
 Aristotelis mens atque sententia est. Cur verò montanis editisque locis
 Lib. 5. de haud perinde atque planis rimosisque locustæ proueniant (quod Aristo-
 hist. ani- teles Pliniusque affirmant) in promptu causa est, quod montosa loca frige-
 mal. ca. 19. ribus ingentibusque flatibus exposita quum sint, horum generationi mi-
 nus idonea habentur: tum quod ob situs asperitatem eò ferri commodè lo-
 cutstarum genus, nec inibi degere opportunè possit. Nam quum saltu po-
 tissimum id animantium genus victum sibi quærat, sitque infirmis-
 sibus, atque foemoribus, efficitur profectò ut in præruptis & editis locis
 difficillimè agere possit, in planis commodius: facilius namque est pla-
 na quam montosa saltu perreptare, quod locustæ faciunt: ac proinde re-
 Lib. 5. de ciusimè ab Aristotele dictum videtur, montanis locis aut tenuibus, locu-
 hist. ani- stas non gigni: planis & rimosis gigni. Sed cur id è quod videlicet plana
 mal. ca. 19. & calidiora esse montosis soleant, & pabuli ditiora. Rimosis autem locis
 ob id magis gignuntur locustæ, quod rimosa quæ sunt, tum calidiora, tum
 sicciora esse consueverint, atque idèo rara magis, ita ut foetum in rimis ter-
 ræ deponere commodius locustæ queant. Ob id rimosis locis & raris lar-
 gior horum prouentus, densis & compactis minor: quod densitate strangu-
 lentur tenelli eorum foetus, hoc est vermiculi illi ouorum: speciem genera-
 tes, qui sunt locustarum soboles futura. Quamobrem quum sit Arelaten-
 sis ager planus atque rimosus, præsertim qui Chammergi insule hæret (est
 enim is reliquo omni agro Arelateni tum calidior, tum etià ob id rarior,
 rimisque patentior: siccitate atque calore, tum etiam falsugine rimas plu-
 rimas pariente) sit profectò ut in Arelateni agro, siccis & calidis præser-
 tim annorum constitutionibus, quales nunc præcessere, facilis fuerit ho-
 rum prouentus. Cur verò non peræquè in omni Arelateni agri parte ge-
 nitæ loc

nitæ locustæ sint (non enim in plano suburbano, vulgus *Le Plan du bourg*
 vocat) nec eo qui *Tribon* à perfectione dicitur, nec eo item qui lapidosus
 campus vocatur, innatæ perinde locustæ sint, atque in Chammergi insula,
 reddere rationem haudquaquam difficile est. Sunt enim hæc quæ modo
 recensuimus loca, aut densa, aut humida nimis. pingui enim & soluta &
 plerunque densa humo *tribon* & suburbana planities constant. Lapido-
 sus verò campus (quem vulgus *La crau* vocat) tenui nimis, salebrosa astri-
 ctæque terra & æstiuosa quum sit, horum generationi animantium minus
 idoneus efficitur. Verùm etsi ad generationem minimè idonea sunt ha-
 10 benda, contagij tamen noxam & ipsa quoque sensere: translatis vtique ven-
 to è Chammergi insula è locustis, quæ volatu atque stridore, tanto impe-
 tu tantæque copia è seipsæ contulerunt, vt gregatim incedentes, magna
 omnium admiratione, magna etiam incolarum consternatione, cœlum so-
 lémque obumbrarent. Causas reddidimus, easque è natura, generationis
 horum animantium, prouentisque ipsorum in Arelatensi agro: verùm, prob-
 dolor, amplior certiorque adferenda nobis portentosi huius euentus ratio
 est, quæ non in naturæ ordinem redigenda, non in annorum & aëris con-
 stitutionem cogenda, sed in numinis iram, hac veluti peste hominum sce-
 lera vindicantis, sit summa ratione reuocanda. Hisce enim prodigijs, ceu
 20 iræ suæ internuntijs, indignationem nobis suam Deus declarat, seque no-
 bis infensum testatur. Pharaoni namque Dei mandatum contemnentem, va-
 stitatem inferri Deus locustarum ominoso prouentu comminatur: *Dimitte-Exodi 10.*
 te populum meum, vt sacrificet mihi. Sin autem resistis, & non vis dimitte-
 re eum, ecce ego inducam cras locustam in fines tuos, quæ operiet super-
 ficem terræ: ne quicquam eius appareat, sed comedatur quod residuum
 fuerit grandini. Corrodet enim omnia ligna quæ germinat in agris. Et pau-
 30 lō post, Operuerunt locustæ vniuersam superficiem terræ, vastantes omnia.
 Deuorata est igitur herba terræ, & quicquid pomorū in arboribus fuit,
 quæ grando dimiserat: nihil quoque omnino virens relictū est in lignis & in
 30 herbis terræ in cuncta Aegypto. Execrationis loco promittit Deus se tras
 grediētibus madata locustā immisurum, vt Deuteronomij xxviii. legitur:
 Sementem multā iacies in terram, & modicum congregabis: quia locustæ
 deuorabunt omnia. Nec solū hanc Deus oraculo suo comminationem
 testatam voluit, sed & ethnicorum ore proferri: vnde est illud Plinij de lo-
 40 custis ex professo tractantis: Deorum, inquit, iræ pestis ea intelligitur: pe-
 stis hoc loco nomine locustarum prouentum intelligens. Annon idipsum
 quoque diuino spiritu afflatus rex idem & propheta David cecinit? Dixit,
 & venit locusta & bruchus, cuius non erat numerus. Ad Dei verbum por-
 40 tētofa hæc animātia manare hoc verbo *Dixit* propheta testatus est. Et rur-
 sus alio loco, Dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locustæ.
 Quid his verbis clarius? quid apertius ad Dei erga nos furorem explican-
 dum infelici huius animantis portentosoque prouentu adferri vsquā po-
 tesse? Nos itaque in Dei numen ac voluntatem præcipuè, qua arcano suo
 consilio hisce euentus hominum sceleribus atque flagitijs mederi studet,
 prodigium hoc, potius quàm in aëris annorumque constitutiones meritò
 f refera

referamus. Nam etsi locustarū natiua generatio, his quas antea attuli can-
 sis adscribi merito possit: tamen ingens tamen locustarū prouētus, tanta co-
 pia, quæ vastissima terrarum spatia compleuerit, & quæ numerofo exerci-
 tu sata, hortos, vineas, prata, omnemque virentem herbam depasta sit, &
 quæ se demum in tecta & ædeis proripuerit, cœlumque volatu obumbra-
 rit: (quæ nos cuncta hoc Iunij mense, sub solstitij æstiuī initia, non sine ma-
 gna animi consternatione ac metu conspeximus) vt, inquam, tam omino-
 sus prouentus in naturales causas referatur, vix mihi fieri posse videtur.

Miraculo ego profectò, & Dei numine, magis quam naturæ per se agentis
 actione effecta hæc fuisse iure existimo. Sed recēdit iam causis omnibus, lo

Portenta. nunquam ostenta nuncupari solent. Portenta quidem, quum quæ accidunt
 naturalia sunt, rarò tamen se ostendunt, & futurum aliquid, temporis ali-

Prodigia. quo interuallo, denuntiant: in quo genere cometes sunt. Prodigia, quasi
 præfagia aut prædictiones quædam antiquis dicta sunt, earum scilicet re-
 rum quæ mox futuræ euentu vno aliquo designantur: vt aëris insolitæ in-
 calore, frigore, imbribus, ventis, & præter natiuas temporum constitutio-
 nes, apparentes mutationes: quæ quum accidunt, mox vel pestes, vel popu-
 lares morbos venturos prænuntiant. Vnde prodigium quasi portò agendū

Ostenta. plerique dictum volunt. Ostenta verò ea dici video, quæ statim futurum
 aliquid indicant, quasi ab ostendendo dicta. Nec tamen tam insciens sum,
 quin confundi sæpenumero ista ab auctoribus, & pro eodem significato
 accipi sciam. Quid verò tantus hic locustarum prouentus futurum indi-
 cet, etsi prædicere temerarium fortasse fuerit, quòd quæ statas & ategres-
 sas causas naturæ legē non habent, de his ferri iudicium minimè possit: cer-
 tum illud tamen haberi debet, magnum aliquod malum ab his portendi.

Lib. II. na Plinius certè annonæ caritatem prædicere non veretur: Quod maxime
tur. hist. ca. miremur (de locustis agens, inquit) famem quoque, quam propter, externa
29. pabula petiere, sciunt imminere. quòd scilicet segetū erosione, consum-
 ptione ac morfu, penuriam futuram non tam præmonstrare, quàm reu-
 era efficere videantur. Nec verò hac in parte Aqueo Plinij interpreti assen-
 tiri possum, qui suo sensu partē hanc emendare volens, pro imminere, mi-
 nuere apponendum censuerit: vt hic sit sensus, locustas ob famem quam
 minuere sciunt, externa pabula petere. Sed ridiculum hoc, & Plinij maie-
 state indignum, qui tam infans uon fuit, quin probè intellexerit, locustas
 atque adeo omne animantium genus, pastu famem minuere. Hermolaus
 quidem imminere, non minuere legit. Sed illud potius voluit Plinius, præ-
 sentire futuram frugum cladem locustas, ob id externa pabula petere. nec
 id profectò iniuria. Nam quum ab hoc insectorum genere vrede maxime
 tentetur terra in quam incubuerint (vrunt enim ea quæ morfu contan-
 gunt, instar ignis: quòd & excrementum habeant acre, mordax & virulen-
 tum, & salua seu viru quodam luteo, quod ab eorum ore profluit, sata so-
 lumque ipsum vratur, & in squalorem abeat) fit profectò vt ferendis se-
 getibus,

Aqueo
carpitur.

Lib. Casti-
gationū in
Plinium.

getibus, atque copia promouendis minus idonea terra huiusmodi habeatur. Ob id fortasse Plinius famem earum prouentu imminere dixit: vel quòd nimia siccitate premi terram significant, vel quòd ab earum morsu terra vratur. Non enim nisi siccitatibus magnus est locustarum prouentus, vt antea ex Plinio docuimus. Ego verò, à nostris, hoc est medicis, probè edoctus, populares futuros morbos, non minus quàm penuriam & caritatem annonæ vereor. Nam quum ab occulta aëris putredine, additaque causa aliqua, præfertim verò alimentorum prauitate, aut aquarum corruptela, populares oriri morbos constans omnium sententia sit: metus est, ne tanta huius animantis præfens copia, oleribus atque fructibus quibus se applicat, plurimum contagij tetro morsu inferens, grauem noxam inferat: præfertim quòd morientes pleræque ex ipsis nidorem atque putredinem aëri committere possint: accedente ad hæc aquarum quæ in fara adhuc virentia eo anno grassata est alluione, quæ quum frumenta multo plurima diuturna sua mora corruerit, ita vt meti ac colligi vix poterint, putrefcere nimio humore bonam segetum partem necesse fuit. Cuius sanè putredinis mox sese vis ostentauit plurimis Chammergi insulæ locis, in quibus stataria facta imbribus aqua frumenta vastauit. Illac namque transeuntibus tetrum odorem erat experiri, ex sublatis in aëre vaporibus malis, qui aërem omnino malè afficerent. Et reuera oboriri iam populares & mali moris febres incipiebant, ni Etesiarum flatu restincta vis morbi fuisset. Habent enim Etesiarum venti siccandi & repellendi seminarij morbi popularis vires, æstatemque salubrem pariunt, vt doctè Galenus sensit. Atque hæc de significatione præfagiòque abundè dicta sint. Nunc de locustarum origine, & ea quam segetibus inferunt noxa, deque animantis ipsius forma dicendum. Oriuntur porò locustæ ex locustarum semine. Insectorum enim genera quædam ex animalibus generis eiusdem procreantur, vt phalangia & aranei ex phalangis & araneis: vt bruchi item, locustæ & cicadæ: quæ doctè Aristotelis sententia est. Nonnulla non ex animalibus, sed sponte, aut ex rore qui frondibus insudat, verno scilicet tempore: aut ex cæno simòue putrente, vt erucæ, papiliones, ricini, scarabei, ascarides, tincæ. Quæ porò insectorum ex animalibus generantur, ea porò vermem quendam omnia pariunt. Vermibus verò ipsis, non parte aliqua, sicut in ouis, animal creatur, sed totus vermis accrescit, & particulatim discretus formatur in speciem destinati animalis. Commune autem omnium vermium est, & eorum quæ ex vermibus proueniunt animalium, vt primordium generationis aut à sole, aut à spiritu præstetur. Sic autem procreantur: Planis & rimosis locis in terræ rimis sua ova deponunt locustæ: quæ quidem ova durant hyeme in terra, ineunte æstate proueniunt ex foetu anni superioris locustæ. Vniuersæ autem loco eodem foetum deponunt, ita vt quasi fauus esse videatur. hinc vermiculi speciem oui gerentes oriuntur, qui terra quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur, qua dissecta emergunt locustæ atque euolant: quarum tam mollis foetura est, vt ad tactum leuissimum dilabatur & pereat. Nec summæ telluri paruis committitur, sed paulò altius: cõcoctione inibi peracta exeunt ex terreno il-

Com. 2. in 3. lib. de popul. morb. Hipp.

Ex Aristo. vbi sup. ca. 19. & 28. & lib. 1. de gener. animalium c. 16.

Partus & mors locustarum. In amiculo nigrantes & paruae locustae. Pariunt veris exitu, & statim à partu moriuntur, vermiculis circa collum innascentibus, qui eas strangulenti: eodem quoque tempore obeunt mares. Intereunt porro locustarum oua autumnalibus aquis, quum nimis incesserint, ut Aristoteles vult: aut ut Plinius, vernis aquis: sicco autumno largior prouentus, ut iidem auctores affirmant. Est autem locustae mira forma atque effigies, miro quodam artificio fabricata. In cisuris vniuersa compago constat, pro insectorum more atque natura. Alatum animal est: alas autem vtrinque duas habet, ad scapularum commissuram infixas. Quae superiores sunt, & tergo insident, vario colore interpunctae atque discretæ maculis nigris, alis phœniceis seu badio colore præditis superincumbentibus. visuntur. In imo aliae vtrinque subsistentur, tenues admodum, albicantes, & ex lato in arcum desinentes, instar alarum quae auius insident, aut velinauis: his passis aëra quatientes ac diuerberantes volant. Secundum dorsum scapulis commissura quaedam imminet, membrana duriore interiecta, ex qua sonum atque stridorem edunt: non enim anteriore parte sonum, sed posteriore emittunt, ut experimento didici, Pliniusque affirmat. Capiti porro secundum oculos cornua tenuia prominent: duo. Facies autem tota apparet & oblonga, in cisuris alis super alias incumbentibus, & os integentibus. Ori porro duo tantum parte superna insident dentes, durissimi, lati ac nigrares, quibus segetum aristas graui morfu erodunt ac frangunt. Thoracem habent angustum, cartilagosum & durum: aluum mollem & longam, quae motu dilataeo & adstricto, pulmonum vice mouetur ad auram capendam. Cruribus sex inniuntur, quatuor primoribus tum minoribus, tum tenuioribus, & ad superna magis positis: posterioribus duobus crassioribus, & ad motum valentioribus, miroque artificio variegatis, & angulis acutis intercurrentibus artificiose delineatis, quibus saltantes vtuntur. Prioribus enim cruribus apprehendunt manuum vice, ac continet: posterioribus saliant. Sunt autem posteriora hæc colore rubra, ac denticulis instar ferræ munita, ut se illis in lata prouentibus fulcire, adherereque firmius ascensu suo possint. In India (quod Plinius scribit) tantæ magnitudinis esse traduntur, ut ternum pedum longitudinis quum sint, ferræ vsum cruribus ac fœmoribus suis quum inauerint, in colis præbeant, qui locustarum arefactis cruribus pro ferrâ vtantur. Mirifica verò locustis concumbendi ratio: quod à me visum in literas dare non pigebit, monimentisque naturæ miracula enarrare. In hoc enim inauspicato tantarum locustarum prouentu, quum vires ingenij exercere pro virilime vellem, omnem earum rationem indagare experimento volui. Itaque concumbentes locustas quum plurimas cepissem, hæc deprehendi: Coeunt mare foeminam dorso superueniente: (est autem mas foemina semper eo in genere breuior atque minor) mas autem in concubitu cauliculos duos acutos, quos ad dorsum extremum paulò reliquo corpore prominentiores habet, obtorta ima corporis parte & inflexa, atque vltimo caudæ reflexo, in foemellæ uterum immitit. Nam quum spicula illa duo, de quibus mox dixi,

m. 2. 100
 0736
 1794

1794
 1794
 1794
 1794

Lib. 11. na
 tur. hist. ca.
 29.

- dixi, dorso incumbentia mas habeat, immittere ea in foeminae utrum non posset, ni auersa cauda flexili sese illi copularet. Arcuissimè verò diuque coniunguntur, vt vix auelli semel copulata queant: ita vt etiam salientes, è loco motæ non disiliant, nec nisi magno conatu auulsæ discludantur. Foemina verò maris amplexu aluum intèrè mouet, & se ima parte mari applicans, illum diutius continet, modò hiaru vuluam aperiens, modò eandem coarctans: atque dum hiaru patet uterus, tum mas sese penitus in inum foeminae insinuare saragit. Vi sunt utque meatus duo in foeminae pudendo, interstitio quodam disiuncti, & crassiusculo quodam operimento
- 10 contacti: quod quidem externa sui parte nigricat, atque durum penèque cartilagineum, interna leuiter hirsutum, rugisque quasi quibusdam scabrum videtur, ad cuius operimenti fundum uterus colore albicans instar muliebris pudendi cernitur. Hæc à me conspecta & animaduersa, digna omnino censui quæ literarum monumentis traderentur. De noxa quam locustæ inferunt, modò agendum. Nocent porrò morfu & vredine: vnde
- „ Plinius, Dira melsibus contegunt nube, multa contactu adurentes: omnia verò morfu erodentes, & fores quoque tectorum. Hæc à locustis noxa, non solum enim segetes morfu perdunt, sed prata, hortos, vineas, & quicquid in agris viret. Contactu verò terram vrunt, tum salua lutea, biliosa, & acri, quam multam ex ore rodentes fundunt: tum etiam excremento quod ex aluo emittunt. est enim excrementum id graue, acutum, nigrum, mordax, & vrens. Veneno autem minimè nocent, vt quo careant. Quin & hæc in vsum nonnullis gentibus veniunt. Parthis (quod Plinius scribit) hæc in cibo gratæ. Pars quædam Aethiopum locustis tantum viuunt, fumo salæque duratis in annua alimenta, vt Plinius, Strabo, Diodorus, Solinusque testantur. Non itaque venenosæ haberi debent, quum sit venenum tota sua substantia naturæ nostræ contrarium, naturam omnino euertens atque corrumpens, pugnetque ex diametro cum alimenti natura: vt cuius proprium sit nostri corporis augere familiaritate sua substantiam, veneni perdere: vt docta Galeni & Dioscoridis sententia est. Hic enim Aphros qui Leptin incolunt, locustis abundè vesci præter memoratos auctores lib. 2. testatur. Sed quum tanta sit animalculi huius noxa, tanta clades, nullusne remedio locus erit? nullum auxilium huic pesti opem ferre possit, qua segetes illasæ seruari ab hac peste queant? Erit sanè remedio locus, si Dei indignationem atque iram (à qua malum hoc prouenire, non de Ethnicorum modò sententia, sed ipsiusmet Dei testimonio adstruximus) si, inquam, Dei iram deprecati fuerimus, nos ipsos sub potenti manu Dei submittentis, vt Petrus iubet: omnem curam nostri omnèque studium in illum reicientes, illi nos supplicibus votis submiserimus. Illi namque
- 40 cura est de nobis, & quum iratus fuerit, misericordiæ recordatur. Itaque si nos iustè ambulauerimus coram Domino, illius præcepta sectantes, atque è natura, hoc est lege & æquitate vixerimus, nihil sceleratè, nihil turpiter, nihil iniquè agentes, noxium omne, vt Dominus dixit, à nobis exigemus: si item illud à Deo supplicibus votis ac pia mente poposcerimus,

Vbi suprè.

Lib. 11. na
tur. hist. ea.
29.Vbi suprè:
Strabo lib.
16. Georg.
Diodorus
libr. 4. bi-
blioth.Solinus in
polyhist. e.

43.

Gal. lib. 2.

simpl.

Diosc. lib.

2. & 6. de
medica ma-
teria.

1. Petri 5.

Deuter.
28.

ne in furore suo nos arguat, neque in ira sua nos corripiat. Hæc perfecta huius medendi mali ratio, hoc summum (vt nostri vocant) alexipharmacum erit. Sed siquid etiam in natura positum est, ne id quoque omittamus. Pleraque ab Aristotele, Plinio, & Palladio in eam rem præscripta sunt.

Lib. 4. de
hist. anim.
cap. 8.

Scribit Aristoteles sulphuris odore infecta omnia necari, item cornu ceruini incensu, aut styracis suffitu. Ego in ceruini cornu penuria, bubulo cornu accenso sufficiendam terram censeo. Olei aspersu idem fieri, si eo infecta animalia aspergantur, Plinius arbitratur, qui & ipse locustas debellandi pulchram ex Cyrenensium legibus rationem tradit. In Cyrenaica regione, inquit, lex est ter anno debellandi eas. Primò oua obterendo, dein de foetum, postremò adultas. desertoris poena in eum qui cessauerit. Et in Lemno insula, subdit, certa mensura præfinita est, quam singuli enecatarum ad magistratus referant. Necare & in Syria militari imperio coguntur. Ad hanc ego rationem animum applicans, ciuibus nostris bona ratione consului, vt edicto publico præmia certa proponerentur plebi, cogerturque plebs omnis ad hanc depellendam pestem, terra primùm suffosa ligonibus, earum oua obterendo ac dissipando, foetus & adultas ad internecionem dedendo. Id qua arte factum sit breuiter dicam. Edicto per publicum præconem prolato, ad consules accurrit omnis plebs, atque seruitia in primis, quibus ciuitas eâ abundat: in singulas enecatarum libras²⁰ quadrantes duo de publico deferentibus eas ad magistratum dabantur. Itur confertissima manu in omnem Arelatensem agrum, quò se pestis ea locustarum demiserat, præfertim in Chammergin insulam. Effoditur terra vbique, obteruntur oua: foetus verò sic enecabantur, linteis vastis & altis, prælongis hastis affixis, cingebatur ea terræ portio in quam plebs se contulerat: moxque magnis clamoribus confertim editis perterrebantur locustæ, & clamorem strepitumque fugientes, in oppositam se partem conferebant. Ibi verò plebs multa tacita eas operiebatur, & gregatim incedentes iniectis linteis comprehendebant, & in saccos vastissimos demittebãt. Tum & alia arte deliciebantur, flabellis multis aër quatiebatur: aërem di-³⁰ motum auersantes, sese aliò locustæ conferebant, nempe in oppositam vnde deliciebantur partem: mox ibi fossæ erant magnæ apparatus, in quas ventum fugientes locustæ, sese sponte demittebant, quasi à flabellorum agnibus foueam implentibus, ligneis malsis contundebantur, vel in saccos ad præmium recondebantur, & magistratui adferiebantur. Hæc nostra pestem hanc debellandi ex veterum præscripto ratio fuit: qua factum est, vt intra viginti dierum spacium pestis ea deleta, & ad internecionem omnino data sit. Palladius certè, ex Democriti summi philosophi præceptis, neque arboribus, neque satis noceri posse à quibuscunque bestiis ad-⁴⁰ struit, si fluuiales caneros plurimos, vel marinos fictili vasculo in aqua missos tegas, & sub dio statuas, vt decem diebus sole vaporentur: postea quæcunque illæsa voluerimus esse, ea aqua perfundamus octonis diebus, hoc repetentes, donec solidè quæ sata fuerint, adolecant. Prodest plurimum

Lib. 11. na
tur, hist. ca.
29. & 53.

Lib. 1. titu
lo 35.

num abigendis bestiolis huiusmodi, pulueris tormentatij suffitus, & bombardarum raucè sonantium strepitus. Sed hæc artificiosa: naturale illud, si autumno vel vere imbres plurimi decidant, qui ova nimio humore perdant, fortimque nasci prohibeant. Hisce remedijs ad hanc abigendam pestem vtendum ex optimorum sententia auctorum statuo: ad Dei laudem & gloriam, qui sit benedictus in secula.

OBSERVATIO SECUNDA.

HONORATVS ab *Aqueria Meiana Toparchus*, patritius *Arelatensis*, sanguinis copiosissima è pulmonibus reiectione affatim incidente hyeme media, in graue discrimen incidit: quismque vna nocte sanguinis heminas plusquam quatuor ore rescisset, pallidus & propè sine viribus redditus, pulsus exiguo & interfecto, voce tremula, deliquit crebris, & in somnia oppressus: magnaque cum viscerum omnium duritie atque obstructione, hepatis, ventriculi, lienis, moriturus in horas sperabatur. Liberatur tamen Dei ope & magna mea cura, anno *M. D. LXI. mense Ianuario.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

HONORATVS ab *Aqueria* patritius *Arelatensis*, è nobili *Aqueriorum*, eademque vetustissima familia, natales ducès, vir acer, elegans, mitis, & omnibus naturæ dotibus quæ generosum hominem decent, cumulatè ornatus, mirèque facetus & comis, quum hyeme media *Ianuario* mense, ardorem in guttore perensisset dies aliquot, nec ob id tamè sibi vllò pacto cauisset, aut à frigoris intemperantia, quæ tum multa erat, aut victus rationem in melius commutasset: effectum est, vt derepentè in reiectionem sanguinis floridi, tenuis & spumosi, interdum etiam trumbosi, ex ore incidit, leni præcedente tussi. Affectum hunc *Græci*, *αἷμα τολῶν καὶ αἷμα τὸν*, dicunt, id est cruentum spiritum. Verùm quum & à varijs partibus, diuersisque causis tum externis, tum internis, oriri id mali possit (vt & *Galeni*, & *Pauli*, atque *Aticæ* sententia est) vndenam tanta sanguinis profusio in hoc viro emanarit, pendendum prius est, vt methodo sanari tantus affectus possit. Itaque & ex pulmonis rupto vase à nimia sanguinis tum copia, tum feruore & acrimonia, & ab internis his causis magis quàm externis malum originem duxisse iure censendum est. Nec ita tamen excludendæ omnino externæ causæ sunt, quin & in hoc affectu in participatum veniant.

Si quidem à vehementi nocturno frigore, cui frequenter hyeme media se hic vir exponebat, ortum duxisse quadantenus, & vt à causa procatarctica, affectum hunc, haud longè à vero est. Frigus namque immodicum venis rumpendis idoneum esse Hippocrates & Paulus scripserunt: perinde etiam atque clamor, si fortis atque intentus sit. In quem sæpe incurrere hic vir sponte sua solebat, quòd in risum & iocos pronus quum esset, sæpe numero vocem summo clamore ac risu effuso intendebat: quod huic creando affectui occasionem non minimam præstitisse pro explorato habendum est, quum risus si effusus sit, vehementer thoracis musculos, atque adeo septum transuersum & inter costales musculos exagitet, proindè que sæpe numero tussim vehementissimam excitet, & nimio agitato vasa disrumpat, perinde atque fortis & validus clamor: vt nos libro Enarrationum nostrarum tertio, Enarratione nona, quæ de risu est, abundè docuimus: & explicauit libro de risu Laurentius Iobertus, vir in re medica clarus, solertisque ingenij atque iudicij, qui in hac ipsa de risu tractatione insignem profectò nauauit operam, vt in re difficillima versantem, magnam videatur palmam consecutus. Sed ad institutum redeunt, dico manationis sanguinis in hoc viro has fuisse causas: ex externis quidem, conceptum intrò in pectore frigus, clamorem ac risum propè asiduum, in quem continuo ferè hic vir incidebat. Ex internis verò, sanguinis feruidi atque copiosi in venis pulmonis infarctum: quibus concurrentibus causis ad apertum fuisse in pulmone vas grande, certa fide coniiciendum artificiosa coniectura vocata fuit. Id nobis abundè significabatur, tum ex sanguinis manantis qualitate ac copia, tum ex reiectionis modo. siquidem qui manabat sanguis, tenuis, floridus, spumosus erat: à pulmone vtique lati sanguinis indicium, siquid Hippocrati creditur inquenti, Quicumque spumosum sanguinem expuërit, his è pulmone educio fit. Tum verò id ipsum quoque ex reiectionis modo ostendebatur. assatim namque & impetu multo reuëciebatur, nullo percepto in thoracis partibus dolore, idque non leui comitante tussi: quod quum fit, è pulmone manationem fieri pro indubitato habendum est, vt Galenus, Paulus & Auicenna docent. Copiam porò sanguinis in hoc viro progignebant, tum bona corporis habitudo, temperièsque calida, parum ad siccum inclinans, tum copiosior & lautior victus. Sanguinem porò acuebant, immodici motus, quibus vir hic obnoxius erat. Vnde factum est, vt in vasis pulmonis aggesta ex superioribus causis nimia sanguinis copia, ad apertum ore, & acrimonia etiam sanguinis naturam ad id stimulante, sanguinis per os effusio ingens facta fuerit, quæ in mortis discrimen hominem vocarit: dissolutis vtique à nimia profusione viribus, inanitis spiritibus, deficiente natiuo calore: qui per huiusmodi profusiones deficere nullo negotio solet, quum sit sanguis naturæ thesaurus, & natiuo caloris fomes: vt omnium tum Philosophorù, tum Medicorù cõcors sententiã est. Quid mirum igitur, si interfecta & planè tremula vox in hoc viro appareret, si deficiens pulsus, si pallor in faciè, & quasi mortui imago, si denique syncopes crebræ accederent, si mors proxima esset, quã

Hipp. lib.
5. aph. 24.
Paul. lib. 3.
cap. 31.

Cap. 16. &
18.

Lib. 5. aph.
13.

Gal. 5. metho.
Paul. lib. 3. e. 31.
Auic. sent. 3. lib. tract. 3. cap. 5.

cap. 16.

cap. 17.

cap. 18.

cap. 19.

cap. 20.

cap. 21.

cap. 22.

cap. 23.

cap. 24.

vna nocte (quæ vt puro quarta à morbi initio erat) ad quatuor ferme he-
 minas sanguinis ex ore reiectum sit, & pro Hippocratis sententia sanguis
 quidem supra qualiscunque fuerit, malus sit? Affectus huius naturam, se-
 dem affectam, causas, signaque reddidimus: nunc iam cognitò morbo ac
 causis, illi ratione optima medeamur.

Lib. 4.
aph. 3.

Ad hunc nos vocati, quum grauius vrgeret affectus, huic protinus
 ac celeri manu succurrendum duximus. Affectus namque vnde pri-
 mum maxime que imminet homini periculum, hic primus curari debet,
 pro Galeni sententia, & ad id quod vrget, dirigi omne medentis consi-

EVRATIO.

Lib. 3. met.

lium debet. Itaque protinus è cubiculo turbam omnem, quæ multa
 officij causa affinium & sanguine coniuكتورum aderat, locum dare
 iussi, forasque prodire, præter eos qui agro necessarij erant, sic nam-
 que iubet Galenus, ne videlicet & cubiculi aer incalefeat plus æquo
 nimium hominum frequentia, & æger à tanto confluxu ne terreatur.

Lib. 10.
meth.

Solent enim ægri de se male sperare, quum circumstare tantam turbam
 prope se vident, arbitantes se in discrimine fore, tot ad succurrendum,
 occurrentibus: tum verò quòd in mulierum turba (vt plerunque fit) vel
 nutibus vel tacitis murmurillis malam ægro de se spem iniiciunt. His ego
 rationibus multam turbam cubiculo abigendam iussi, ignemque qui tum

ob frigoris inclementiam succensus multus in cubiculo erat, extingui
 iussi, erat enim cubile camino proximum. In sanguinis autem mana-
 tione frigido esse vtendum reuulsimè Hippocrates dixit. calidum nam-
 que, eodem auctore, sanguinis profluvia promouet. Mox verò, quum ad
 stricta esset aluo æger, ne è quicquà biduo deiecisset, mollem clysterem in-
 dere iubeo: atque interea dum apparatus clyster, poscam deuorandam at-
 que gargarisandam do. Silentium agro impéro, vt ne quicquam loquere-
 tur, sed nutibus quæ sibi opus essent significaret, atque etiam vt ne magno
 respiratu vteretur. vtrumque enim ægris huiusmodi imperandum, Gale-
 nus ipse libro quinto Methodi medendi prodidit. Nam & locutio, & re-

Lib. 5. aph.

33.

Lib. 5. aph.

16.

spiratio vehemens, thoracem atque pulmones exagitant, & ob id sangui-
 nem promouent: iure itaque silentium imperatum est. Protinus verò, cly-
 steri soluta aluo, sanguinem è vena media dextri brachij auferri, vena se-
 ctione iubeo: non affatim, sed bis eodè die, quatuor inter vnam & alter-
 ram sectionem interpositis horis: sic namque iubet Galenus, & eo pacto

Lib. 5. met.

melius auertitur sanguis, seruatque virtus. Quin & in crassimum eius
 diei iterum, sed leuiter sanguinem detraximus: quòd & æger viribus vale-
 ret, florenti ætate esset, & copioso sanguine abundaret. Vbi hæc peracta
 sunt, mox vinculis fortioribus crura brachiaque deligauimus, & multa
 postea os colluere, ac portionem etiam deuorare iussimus: vt si quid inro-

concretum sanguinis esset, dissolueretur. multos namque trumbos deor-
 sum clysteris vsu deiecit, sanguine in ventriculum delabente per gu-
 lam. Frictionibus etiam crurum vsu ad auersionem fumus, pro Ga-
 leni sententia. confluere namque prohibetur sanguis, & quum ad con-
 traria reuellitur, & quum ad vicina deriuatur, & per refrigeratio-

Vbi supr.

nem

nem tum corporis totius, tum partis afflictae. Quae verò de profundo sanguinis profluvia erumpunt, per reuulsionem potissimum & deriuationem ad vicina, praeterea per cibos potionisque, quae & emplasticam vim habeant, & refrigerent, & medicamenta quae adstringant, curantur: vt docti Galeni lib. v. methodi medendi sententia est: cui innitentes, vniuersam in hoc homine curando methodum felici successu absoluiimus, affectum sedula cura omnino inteni. Quum verò sanguis nimium proflueret, sistere eum ante omnia potionibus datis adstringentibus, glutinantibus, & refrigerantibus coacti sumus: quod pro Hippocratis sententia, affectum huiusmodi curare a cerbis & refrigerantibus oporteat. Hac itaque potione bis, ter etiā in die data, vsi fuimus: ℞. Lapidis hæmatitis cum aqua plantaginis loti, coralli rubei similiter loti, ana ʒ iiii, terræ Lemniæ, quam sigillatam vocat ʒ ij. (etsi ea omnino inuentu rara sit: forte fortuna oblata dono aegro tum ab amico singulari fuerat, singulare profecto ad morbum leuandum praesidium) margaritarum splendorum ʒ j. s. seminis plantaginis, arillorum vuarum exsiccatōrum, ana ʒ j. Miscere digantur omnia in tenuissimum pollinem, addendo trochiscorum diaelectra (de carabe officinae vocant) ʒ j. Atque ex hoc puluere ad sistendum sanguinem efficacissimo, drachmam vnam cum dimidia ex aqua plantaginis & peculiarū rosarum, & viciis duabus syrups de ribes dari iussi: quam ego plantam oxyacantham Indicam, seu (vt vult Serapio) arborem sui generis esse arbitror, capreolos proferentem colore viridi rubescēte, cuius folia lata, magna atque rotunda sint. Verum ego, quum eius syrups natiui & fidelis copia destitueretur (rarò enim ad nos venit, ex Syriae partibus adlatus) eius loco eam oxyacanthæ speciem pro ribes legitime sumendam censeo, qua ad sepiendos hortorum puluinos eleganti septu vtimur, quæ ramulos gestat lentos & flexibiles, è quibus fructus seu baccæ vuarum modo racematim dependant, acinis simul coherentibus magnitudine piperis, qui maturitatem adepti, maximè rubent, sapore subacido; admisso etiā dulci. Plantam hanc vulgus Gallorum *Effpine vinette* vocat. Ex harum baccarum non omnino perfectam maturitatem adeptarum succo, praestantissimum fieri syrupum, qui Syriaco illi ribes vocato non cedat, iure optimo existimo, & ribes loco esse vsurpandum magna sanè ratione adducor: quod & sapor illi respondeat, ex acido dulci que admistus, sanguinis feruorem mitiget, bilis acrimoniam retundat, fluxiones cohibeat, sitim restinguat, dysentericis, coeliacis, & nimium vomentibus opituletur, atque non leuiter adstringat, vt saepius à me experimento probatum fuit. Hoc ego illius alterius loco commodè vtendum planè statuo. Sed iam ad reliquum curationis progrediamur. Itaque quum adhuc sanguinis ingens profusio persistaret, compescendam validiore praesidio censeuimus. Dedi igitur sequentem potionem: ℞. Philonij Perfici ʒ j. lapidis hæmatitis ʒ s. syrups cydoniorum ʒ ij. aquæ plantaginis quantum sat est diluendis reliquis. Potio paratur. Dabam dormituro, vt & somnus conciliaretur, & eadem opera sisteretur sanguis. In iusculis semina papaueris albi & rhois culinarij in panno lineo raro ligata, iniici iubebam. Conditum huiusmodi ad virium robur

robur præscriptis: ℞. Conferuæ rosarum antiquæ ꝑ ij. conferuæ symphyti maioris ꝑ j. margaritarum selectarum, coralli rubri loti cum aqua rosarum, & subtilissimè puluerifatorum, ana ꝑ j. manus Christi cum perlis ꝑ j. conferuæ buglossi ꝑ j. Misce cum saccharo optimo fiat conditum auri foliis intectum. Interdum electario ex margaritis confectio utebar. Extrà verò ad sanguinis motum compescendum, ceruici & collo, tum & pectori linimenta admoui, & vnguento hoc sum. feliciter vsus: ℞. Olci mastichini, cotoneorum, & myrtillorum, ana ꝑ j. sepi hircini aqua rosarum diluti ꝑ j. β. pulueris pilorum leporis minutissimè incisorum, coralli rubri, boli Armeniæ, sanguinis draconis, olibani, mastiches, ana ꝑ j. ceræ albæ quantum sat est. Misce fiat vnguentum, quo thoracem illiniri, & colli atque ceruicis partes iubebam. Clysteres lenes, ad excrementorum subtractionem (imbecillus namque viribus erat) parari huiusmodi iubebam: ℞. Decocti caponis tb j. in quo bulliat ordeï pugillus, seminum melonũ cum cortice contusorum ꝑ j. Coletur in colatura dissolue mellis rosati colati ꝑ ij. vitellorum ouorum numero ij. sacchari rubei ꝑ j. Misce fiat clyster. Interdum catholici confectionem ad ꝑ j. nonnunquam verò casiam cum saccharo admisceri iubebam. Ad sitim restinguendam syrupo cotoneorũ, vel rosaceo ex rosis siccis confectio utebar, ex aqua chalybeata, ex qua etiã

20 iuscula parari iubebam, iniectis cotoneorum frustis à cortice externo mũ datis. Quoniam verò bilis multa sanguini mista, & feruorem & profusionem non minitum augebat, hanc confectionem nulla expectata mora (neque enim sæuitia morbi inducias dabat, & ad bilis euacuationem præparantibus syrupis opus non sit, ipsa abundè iam ad excretionem tenuitate sua prona, vt millies in mille locis Galenus) euacuandam duximus, hac data potione: ℞. Rhabarbari selecti cum tota substantia subtilissimè puluerati ꝑ j. (euacuando namque vestigia adstrictionis imprimi in membris sic datum, quod huic affectui maximè conueniebat) rhabarbari selecti in aqua endiuizæ cum tantillo cinnamomi per noctem infusi, & mane fortiter expressi ꝑ iiii. (quia obstructa hic vir, vt antea dixi, viscera habebat, infusum itidem rhacoma dare visum est, ad obstructions aperiendas) syrupo rosacei ex infuso rosarum sine scammonio ꝑ ij. decocti pectoralis quantum sat est. Fiat potio: neque enim scammoniatæ medicamentis in hoc affectu vtendum est, ne nimium exagitetur humores, & venarum ab scammonio apertio fiat. Iterum ad sistendum sanguinem pastillos præscripti, quos sub lingua contineri iubebam, præsertim sub noctem. ℞. Boli Armeniæ præparatæ, terræ sigillatæ, ana ꝑ j. gummi Arabici, tragacanthæ, amyli, ana ꝑ ij. macis ꝑ j. spicæ nardi ꝑ β. (optimè adstringunt & fluxionem cohibent hæc duo) penidiorum ꝑ j. Misce, & cum syrupo myrteo fiant pastilli instar

40 lupinorum, qui sub lingua contineantur. Interdum verò confectione de styrace ad eandem intentionem vsus sum, cuius hæc est descriptio: ℞. Passularum exacinarum, & cribro setaceo transmissarum ꝑ j. glycyrrhizæ rasæ & subtilissimè pulueratæ ꝑ vj. xyloaloes, nucis myristicæ (quam moschatam vocant) ana ꝑ ij. grana xv. cumini tantundem, styracis calamitidis ꝑ j. boli Armenici præparati ꝑ j. β. sacchari in aqua betonicæ disso-

Lib. 4. de
finita plu
ribus locis
9. meth. l.
1. de rati
vict. cõ. 18.
& lib. 2. cõ.
30. & in fi
ne lib. de
const. ar
tis medici
nalis.

Electariũ
de styrace.

Lindus.

luti, quantum sat est. fiat electarium in tabulis seu tessellis. Elegma itidē
 confeci sensim deutorandum: ℞. Pulveris diarragacanthi frigidi ʒ ij.
 conferuæ violarum ʒ iij. lapidis hæmatitis cum aqua plantaginis loti ʒ j. s.
 radices iridis Florentiæ ʒ iij. penidiorū, sacchari candi, ana ʒ j. Misce cum
 syrupo capillorum, & rosato de rosīs siccis: fiat elegma. Huius loco co-
 chlear sequentium syruporum sumere iubebam. ℞. Syrupi myrti &
 cotoneorum, ana ʒ iij. syrupi violati ʒ ij. Misce. Gargarismatibus in fine vsi
 sumus, restincto iam sanguinis fluore. ℞. Psidiarum, balaustrorum, ana ʒ
 j. seminis sumac & plantaginis, ana ʒ j. rosarum rubentium pugillos duos.
 fiat omnium decoctio in aquis peculi rosarum & portulacæ ad lb j. & co-
 letur. In colatura adde syrupi violacei, mellis rosati colati, syrupi rosacei
 de rosīs siccis, ana ʒ ij. Misce: fiat gargarismus. Hac methodo atque his præ-
 fidiis magna cura & sedula opera adhibitis curatus est hic vir, præter no-
 stram & omniū opinionē, nutu Dei opt. max. qui sanat languores nostros.

OBSERVATIO TERTIA.

*NOBILIS Gabriella Delessia, Ioannis Nicolai iurisperiti vi-
 ri celeberrimi uxor, ex pulmonum ulcere in tabem deducta, multo san-
 guinis sputo procedente, subsequente verò puris sputo: præter omnium
 expectationem magna adhibita cura integrè liberatur, superstitēque
 incolumis nunc Dei gratia & viuūt & valet.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NOBILIS hæc mulier ætate iuuenis, temperamento calido
 & sicco, tenui corporis habitu, & ad tabem prono, grauissi-
 mo affectu laborauit, & ad curandū difficillimo: incidit nem-
 pe ex pulmonum ulcere in tabem. Quàm enim sint pulmonū
 vlcera curatu difficilia, præsertim ab initio neglecta (vt in hac ægrotante
 contigit) abundè docet v. methodi medendi Galenus: quoniam pulmones
 inter viscera ob anhelitū perpetuo in motu esse necesse est, quum opor-
 teat quiescere tamen ea membra quæ vlcere affecta sunt, si sananda ipsa
 sunt. ob id profectò vel insanabilia eiusmodi vlcera habentur, aut ægrè &
 difficulter, magnaque adhibita cura, vt eodem ipso loco Galenus. Quum
 autem sit tabes viuētis corporis ex siccitate consumptio, quàm difficile
 sit hanc restituere, docet itidem tum lib. de tabe, tum lib. 7. methodi me-
 dendi Galenus. Fieri tamen potest vt hæc quæ diximus mala, nonnunquā
 solerti medici cura, & ægri obsequio, & rerum externarum congruo vsu
 curentur: vt & Galenus se plerumque talia curasse v. methodi testatur: &
 nos Dei misericordia adiuti non paucos curasse bona fide testari possu-
 mus: in quorum albo hæc mulier est, cuius affectus nunc signa & curatio-
 nem describemus. Cœpit hæc mulier ab initio sanguinem tenuem, flori-
 dum,

Lib. 5. met.

- dum, spumofum affatim inter tuſi edum reiicere, quod ſymptoma terrere ægrum ſæpe ſolet. Sed tamen quum poſt paucos dies abſque medici opera ſubſtitiffet cruentum ſputum, negligi ab ægra cœptum eſt, nec tum medici operam adhibuit. Verùm quum rurfus ad aperta vena, ſanguinis manatio recruduiſſet, multo maiore copia, moleſtiorèquè cum tuſi ſanguis reiici cœpit, & cedente feбри, atque ſpirandi difficultate, tum etiam ſumma extenuatione corporis. Vocor ipſe ad hanc curãdam mulierẽ. Quùmque & ſanguinis copiam, ſubſtantiam, colorẽ, reiiciendi modum penitus perſpexiſſem, è pulmonibus prodire ſanguinem pronunciare ſum intrepidè auſus: iuxta illud Hippocratis, Quicumque ſpumofum ſanguinem expuunt, his à pulmone eduçtio fit. Ad quod confirmandum perceptus in genis rubor fidem indubiam faciebat. id enim laborantibus pulmonibus fieri in ægris perpetuò ſolet, vt valde genẽ rubeant, vt Pauli & Auicennæ ſententia eſt. Tum quòd nullus aut exiguus admodum percipiebatur dolor in pectore: quod his qui à pulmonibus ſanguinem reiiciunt peculiare eſſe ſolet, quòd obtuſi admodum ſenſus pulmones ipſi ſint, ob ſubſtantiaẽ eorum raritatem atque molliciem. Leue namque, rarum, cauernoſum, & velut ex ſpuma aliqua ſanguinea coagulatum eſt corpus pulmonis, vt docet lib. 6. de partiũ vſu Gal. nec neruos habet villos, quò ſentire vim doloris queat, niſi per membranam ambientem, quæ eorum qui iuxta ſtomachum ad ventrẽ feruntur neruorum particulas quaſdam ſuſcipit: vt doctã Galeni lib. 7. de vſu partium ſententia fuit. Eò fit, vt qui è pulmonibus ſanguinem reiiciunt, aut prorfus non doleant, aut exiguo dolore afficiantur: quod in hac noſtra ægrotante accidit, quæ quum plurimum ſanguinis reiiceret, vix tamen dolere ſe teſtabatur. Oriebatur porrò in ea id mali, non ſolum acri in pulmones deſluente humore, vaſa ipſius tum aperiente tum erodente, verum etiam ex mala & à parentũ ſemine contracta in pulmonibus noxa. Patrem namque habuerat tabe è pulmonum vitio peſſimè affectum, quod mortem illi intulit. Eſſe autem phthiſim inter eos morbos qui in ſemine continentur, & ab Auicenna hæreditarij nuncupantur, ex eiufdem auctoris ſententia conſtat. quod quidem ea ratione prouenire doctiſſimus Hippocrates affirmauit, quòd ſemẽ genitale ab omnibus corporis partibus manans, efficit vt ex caluis calui, ex caſiſ caſij, & ex diſtortis diſtorti generentur: tali nimirum qualitate in ſemine prolata, qualis in iis vnde emanat partibus inſita fuerit. Perinde enim vt ex ſemine plantarum, fic & hominis generatio fit, vt idem Hippocrates lib. de natura pueri conceptis verbis affirmauit. Si quidem quum ſit ſemen, hominis abſtractum, ac maiorum generis miſtura, tale vtique exiſtẽs quale id à quo excretum eſt, (vt tradente Galeno lib. de ſemine Zeno Citteus definiuit) efficitur, vt à patre podagrico, phthiſico, aut alioqui diſtorto, tales in foetibus indantur qualitates ac nota. Vnde nimirum ſi in hac laborante ſimilis affectus atque in parente enatus ſit. Fuit itaque in ægra hac muliere affectus pulmonum vlcus ad humorum intus conditorum acrimoniam proueniens: ad quem ſanè affectum febris, puris ſputum (quod auctore Hippocrate cruentam ſputionem ſequi conſuevit) corporis extenuatio, & virium inbecillitas con-

Lib. 5. aph. 13.

Paul. lib. 3. cap. 30.

Auic. fen. 20. 3. d. 2. 2. 4. cap. 11.

Cap. 10.

Cap. 2. Au. ſento. 3. lib. tractu. 1. cap. 1.

Fen 2. 1. doc. 3. ſumma 1. ca. 8. Lib. de ægre. aquis & loc.

Lib. 7. aph. 15.

tas consequuta sunt. A puris namque spūto phthēsis subsequi solet, si Hippocrati creditur. Quò fit, vt qui tam diro affectu laborant, in præcipiti sunt, viribus vtiq̃ deiectis, nec morbum ferre potentibus: vnde plerique in tabitudinem deducti mortem necessariò obeunt. Sed iam ad curationis modum progrediamur,

CURATIO. **MAGNIS** & acutis morbis celeri manu summâque diligentia esse prouidēdū, rectissimè ab Hippocrate & Galeno dictū est. Vbi namque ægro profus ob morbi magnitudinē moriendū est, si phthoe semel excipiatur, à præsentaneis remediis omnino inchoandum est: quum iuxta Hippocratis sententiam, Ad vltimos morbos vltima remedia sunt salutis. Id nos in hac ægrotante magna diligentia procurandum in animum induximus, scopum habentes, quàm celerrimè vlcus pulmonis agglutinare, ne phlegmone occuparetur: tum manantem ore sanguinem reuulsione deriuationeque sistere, adstringētibz & glutinantibus vlcus sanare, biliosum qui in sanguine contentus erat humorem purgare, caput siccare (à capite namque humor in pulmones fat multus fluebat) demum verò saniem quæ à cruento spūto subsecuta est, expectorantibus detergere. His enim scopis huiusmodi curari morbos Gal. lib. v. methodi medendi docuit, in Erasistratum stylum acuens. Itaque leni præmissio clysteri, ex maluarum, betæ, mercurialis, matrum violarum decocto, adiectis melonū seminibus, paucoque aniso & fursibus, catholiconè & rosaceo melle, oleoque violaceo, sanguinem primū omnium mitto, idque non affatim nec copiosè, sed per vices & modicè. sic enim melius reuellit sanguis, nec vires deiciuntur. Secui mediam dextræ brachij venam, fluereque permisi ad vncias tantū quatuor singulis vicibus: bis namque eodem die venam aperui. Interea verò extremarum partium frictionibus, præsertim inferiorum, tum & vinculis ad reuulsionem sum vsus. In summo silentio mulierem continui, vt quatrīdum totū nihil quicquam loqui permiserim. quod inter præcipua auxilia enumerat Gal. perinde atque cauere vt quæ sic afficitur haud magno respiratu vtatur. Quod vbi præstitisset ipsa, mox pulscam dilutissimam deuorare inbeo, vt si quid intus hæssisset, concreti sanguinis, dissolui hac ratione posset. Tum verò ad sanguinem sistendum adstringentibus primū, mox glutinantibus me cōuerto, pulueribus, potionibus, & elegmatis: quæ diutius ore atque crebrò contineri iubebam, vt in pulmones & tracheam arteriâ assumpta facilius transfunderentur. Puluis huiusmodi fuit: ℞. Boli Armenici præparati, coralli rubei loti, lapidis hæmatitis loti & puluerati, ana ʒ ij. granorum myrti, sumac & plantaginis, ana ʒ j. seminum acetosæ & portulacæ, ana ʒ ij. olibanī, pulueris glycyrrhizæ, ana ʒ iij. Fiat omnium puluis tenuissimus, cuius dabam ʒ j. s. cum aqua decoctionis plantaginis & sanguinariæ, quâ Polygonon vocant Dioscorides atque Galenus, cruentis reiectionibus efficacissimam, vt iidem auctores testantur: adiciebam syrūpi cotoneorum & violati cuiusque vnciam. Hac sum item confectio-
ne vsus: ℞. Conseruæ symphyti maioris, conseruæ rosarum antiquæ, cuiusque ʒ ij. carniū cydoniorum cum saccharo conditarum ʒ j. s. margaritarum electarum subtilissimè pulueratarum ʒ ij. coralli rubei, boli Armenici

Diosc. lib. 4 capite 4.
Gal. 8. de simp. facul. e. proprio.

menici præparati, trochiscorum de electo, cuiusque ꝑ iiiij. granorū myrti subtiliter tritorum ꝑ j. ex syrupo myrtino & violaceo exceptis omnibus confectioem in opiata formam paravi, ex qua bis in die sumere iubebā ad vnciā dimidium. Eclegma cōfici iussi, quo saepe uti iubebam: Ꝓ. Pulveris diatragacanthi frigidi ꝑ ij. pulveris diareos simplicis ꝑ j. ꝑ. boli Armenici præparati ꝑ j. ꝑ. loch de papavere ꝑ j. facchari candi, penidiorum, cuiusque ꝑ j. carnis passularum sine arillis ꝑ vj. Ex syrupo violaceo fiat eclegma, quod diu in ore retentum sensim deglutatur. Pectus sequenti vnguine fouebam: Ꝓ. Olei myrtini, cotoneorum & violacei, cuiusque ꝑ j. ꝑ. mucaginis seminis cydoniorum & tragacanthæ cum aqua plantaginis extractæ ꝑ j. ꝑ. axungia hirci ꝑ j. pulveris boli Armenici præparati, radicis iridis Florentiæ, croci, cuiusque ꝑ j. ceræ albæ quantum sat est. Misce: fiat linimentum, quo tepido illini pectus iubebam, pittacis lineis desuper datis, ne frigore tentarentur partes. Etsi scio in sanguinis reiectionibus calidis non esse utendum: tamen quum quæ frigida admouentur, pectori noxam inferant, & spirandi difficultatem pariant, ut Hippocratis sententia fuit, cautio fuerit, ne id noxæ pariatur, nō omnino frigida admouere, quæ pectori ad huiusmodi affectus pellendos admouentur. His peractis, quum multa bile redundare sanguinem viderem, hanc utique cholagogo educendam censui, quod & Galenus lib. v. meth. medendi faciendum iubet. Itaque quarto die medicamentum huiusmodi propinavi: Ꝓ. Corticis myrobalanorum citrearum ꝑ ij. passularum pinguium exacinarum paria v. glycyrrhizæ rasæ & cōtūsæ ꝑ j. pulpæ tamarindorum ꝑ iij. trium florum cordialium, cuiusque pugillum. Facta omnium decoctione ac colatura, adde rhabarbari selecti subtilissimè puluerati ꝑ ij. syrupi rosati de rosis siccis ꝑ j. syrupi rosati ex infusione rosarum ꝑ j. ꝑ. Misce, potio brevis inde paratur. A qua assumpta plurimum bilis excretum est, multa cum agræ tolerantia & alleuatione. Nec verò miretur quisquam fortiora me non adhibuisse. nam & imbecillium virium agra erat, & quæ fortiora ferre medicamenta minimè potuisset. Etsi etiam paulò ipsa robustior fuisset, in sanguine tamen per os reiectione, præsertim à pulmonibus, dari scammoniatam medicamenta non debent, quod & vehementer humores exagitent, & apertionis venarum metus subit: ob id blanda potius, & quæ vacuando adstrictionis vestigium in visceribus relinquunt propinanda, quam quæ vehementer commouentia succos, apertionis venarum periculum inferant. quæ communis omnium medicinam facitantiū sententia est. Quæ ego in præsens cautionis loco medicinæ initiatis tantum dixisse volui. Caput verò siccare puluisculis & ceratis admotis, in hūc modum curavi. sublato namque capillitio sacculos huiusmodi capiti admoueri iubebam. Ꝓ.

40 Granorum myrti, coriandri præparati, rosarum rubentium, cuiusque ꝑ ij. olibani, gummi hederæ torrefacti, ana ꝑ j. maceros, nucis myristicæ, caryophyllorum, cuiusque ꝑ j. reducantur omnia in tenuissimum puluerem, & cum gossipio & lineis pannis interpunctis sacculos confici capiti admouendos iubebam. Sum etiam interdum hoc cerato vsus. Ꝓ. Ladani purissimi ꝑ ij. mastiches, olibani, granorum myrti, rosarum rubrarum, coriā-

dri preparati, cuiusque ꝑ j. styracis calamitidis, caryophyllorum, cuiusque ꝑ ꝑ. stercoreis columbini ꝑ iij. stercoreis muris ꝑ j. ꝑ. picis naualis quantum sat est. Misce, & cum vino inunctis manibus, magdaleon quod vocant, arte parari iubebam, quod serico nigro exceptum, capitis anteriori parti admouebatur, magno laboratis commodo, vt ipsa de se testabatur. Quum vero & tussis molesta perstaret, & purulenta expuere cœpisset, coniectum ex sputo tum ex grauitate in pectore percepta, febrique assidua, sanie intus subesse, quæ detersione indigeret. Itaque expectorantibus, & pus detergentibus, id esse perficiendum, bona ratione censi: quod à me præstitum est, in hunc qui sequitur modum: Ꝓ. Herbarum capillarum communium, hyssopi, fœniculi, borraginis, buglossæ, amborum cum radicibus, cuiusque M. j. melissæ, betonica, ana M. ꝑ. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ꝑ j. vuarum passerum pinguium mundatarum numero xx. da ctylorum incisorum ademptis nucleis numero vj. caricarum pinguium paria tria, radices iridis Florentiæ cōtusæ ꝑ iij. feminum melonum, malux, & bombacis, ana ꝑ iij. feminum anisi ꝑ j. ꝑ. trium florum communium, florum libanoidis & stœchadis, florum thymi, hordei cum cortice, cuiusque P. j. Fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad lb j. ꝑ. & coletur. In colatura adde syrupi capillorum, syrupi de hyssopo (est enim aggregator bonus, vt Scrapio testatur) syrupi violacei & de liquintia, ana ꝑ iij. mellis electi despumati ꝑ iij. sacchari electissimi, quantum sat est. Misce: fiat apozema aromatizatum cum cinnamomi electi, pulueris diaireos simplicis, ana ꝑ j. pro tribus matutinis, continuata deinde potionē sex totos integros dies: dabamque eius potionis vncias nouem, quod quæ ad thora cis & pulmonum affectus medicamenta dantur, quum ad remota ferri oporteat, magna quantitate propinari debent, ne eorum amittatur vis, antequam ad locum affectum perueniant. Interea verò eclegmatis detergentibus sum vsus: Ꝓ. Loch sani Mesuei ꝑ j. ꝑ. loch de pino ꝑ j. pulmonis vulpis preparati ꝑ iij. pulueris glycyrrhizæ ꝑ j. ꝑ. pulueris hyssopi sicci & montani, pulueris calamēti, ana ꝑ j. penidiorum, sacchari candi, ana ꝑ j. Misce, & ex syrupo capillorum, & de hyssopo eclegma arte fiat, quod diu ore contentum delabi sensim sinat. Quin & altero paulò solidiore sum vsus, quod in eiusmodi affectibus (vt rectè Auicenna monet) non vni tantum medicamini fidendum est, sed plura præscribenda atque tentanda: vt quod naturæ gratius fuerit, & à quo maior ægro alleuatio subsequitur, experiri valeamus. Est enim naturæ cum medicamentis sympathia quædam atque consensus, vt facilius ab vno quàm ab altero alleuetur. Ꝓ. Sacchari albißimi ꝑ iij. sacchari candi, penidiorum, cuiusque ꝑ iij. decoquantur simul in aqua decoctionis hyssopi, fœniculi, & passularum, ad conuenientem glutinositatem: postea adde nucleorum pini mundatorum, & in aqua tepida præinfusorum, & debite exsiccatorem, atque in mortario marmoreo tritorum, pistaciorum recentium similiter præparatorum, cuiusque ꝑ iij. caudarum cancrorum fluuiatiliū in aqua hordei elixatarum, & in mortario marmoreo contritarum ꝑ iij. radices iridis Florentiæ ꝑ j. Misce: fiat arte pandaleon, seu pasta regalis, qua sæpe vti eam iubebam, & mirè ab hoc medicamento

Gal. in Artemid. ca. 89. ex Leonisenti versione,

Fen 10. 3. tract. 1. ca. 40.

camento leuabatur. probè namque sanie à pectore detergit, & alédo est, & pulmonj maximè confert. A dieci etiam interdum puluerem pulmonis vulpis arte paratum. Melle cum butyro recenti sum quoque in hac muliere curanda vsus, quod id valde Paulo probari videam. est enim mel pul-
 monibus atque thoraci valde accommodum, vt concors omnium est fen-
 tentia. Mulsam ex pauco quidem, sed electo melle confectam, item præ-
 scripti, à qua ministrè profectò adiuta est, & salutarem sensit opem. In ra-
 tione victus instituenda omnes impleri numeros: ab acerbis, salis, acidis,
 obstruentibus cibis abstinere omnino ægram iussit: præscripsi cibaria,
 quæ & boni succi essent, & facile confici possent, & pulmonibus infarctu
 liberandis idonea essent: nempe hordei cremore, fursurum colatura, quæ
 in detergendis pulmonibus miras habet vires, tum & auenæ cremore, iu-
 sculis item ex caponum atque perdicum carnibus, addito hyslopo viren-
 ti & hordeo. Dabam interdum etiam vinum album tenue oligophoron vo-
 catum, ad vires fouendas. Martio panè & nucleis pineis ex aqua rosarum
 & saccharo resperis, tum & visis pascis demptis acinis, in secunda mensa
 sum feliciter vsus: sicque rectè curatio celsit ad laudem Dei.

Lib. 3. cap. 28.

OBSERVATIO QVARTA.

*IOANNES Berla ciuis Arelatensis, resolutione multos an-
 nos laborans, quum diu resolutus mansisset, incendio metu quum se à
 domo saltu precipitem dedisset, domo & lecto propè incensis, incolumis
 & probè incedens derepente factus est.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QUANTVM animæ in corpus imperium valeat, & quas pos-
 sit mutationes in corpore ciere, ex hac admirabili historia (et-
 si ex multis aliis consimilibus) constare exploratissima fide
 potest: vt haud immeritò, rem tantam si summo iure expen-
 damus, vnà cum nobili historico Sallustio expromere valeamus, Animi
 imperio, corporis seruitio nos vti magis: quum nimirum omnis nostra vis
 in animo & corpore sita sit. Quod autem præstantius, nobilius, potètiaque
 maiore præditum, id sanè imperare, regere, & valentissimos impetus at-
 que motus ciere, ea qua pollet virtute valet. Hinc sagax prouidæque natu-
 ra partes quasdam in nobis summis facultatibus ornauit, quibus regi ab
 his vnipersum corpus posset: has principes suo ipsarum merito nuncupan-
 das rectè Galenus censuit, cuiusmodi sunt cor, cerebrũ, hepar, testes, Re-
 nè autem principia hæc censenda sunt, quòd ab his ceu latum imperium
 in omne corpus exercentibus, reliquæ partes omnes suas facultates acci-
 piant, earumque beneficio munia quæque sua obeant. A corde namque
 vitæ munus, à cerebro sensus & motus, ab hepate nutritionis, à testibus
 generandi vim corpus obtinet. Quòd si in partibus quibusdam tantum vi-
 rium ac facultatum natura indidit, quantum virium in anima esse, quæ to

In Casti-
 narie int-
 rio.

In arte me-
 dicinali ca.
 9.

ta ipsa virtus est, existimabimus? Equidem si in his quæ materia corporea constant, magnas est perspicere facultates, quum tamē materia ipsa facultatis omnis expers sit, pati tantum, non etiam dum agere nata, vt Platonis, Plotini, & Aristotelis de ea differentium cōcors sententia est: multo ceterē magis in his summa erit facultas, quæ tota ipsa actus sunt, ac proinde ad efficiendum paratissima atque efficacissima. Actio nempe, vel Galeno auctore, efficientis motus est. Quamobrem quum ab anima actiones in corpore omnes fieri constans omnium assertio sit, doceatque certissima experientia fides: (quum in anima quæ sunt nullis sint prorsus actionibus prædita, quod facultate qua id præstare queant prorsus sint destituta) exploratissimum haberi ceterē debet, animam ipsam, vt pote summis viribus ac facultatibus præditam, maximē actuosam, & in agendo potentissimam esse, nimirum actionum omnium atque motuum principium. Ad namque quod seipsum mouere per se potest, motionum omnium statuere principium iure oportet; estque is motus quo quid seipsum mouet omnium præstantissimus atque primus. Ac proinde rectissime Platonem animæ rationem in eam maximē positam esse statuit, quod ipsa seipsam mouere possit, esseque idem animam, primam generationem, ac motum rerum quæ sunt, quæ fuerunt, quæque futuræ sunt: neque aliud præter ipsam esse, quod in hac vita faciat, vt quilibet nostrum hoc ipsum sit quod est: vt idem Platonem lib. legum duo-

decimo scitissime astruxit. Quæ pressis vestigiis eius discipulus summus semper habitus Aristoteles insequitur, dum animam actum corporis physici, potentia vitam habentis, esse definiuit. Quod si actus anima est, certe actio omnis in corpore inde ceu à fonte motionis omnis emanabit. Quorsum hæc tanta de animæ viribus, præsertim quod medico de ea tam anxie disquisitione inquirere non liceat, si Galeno fides habenda, qui animæ essentiam ignorare se ingenuè confitetur: nec quicquam incommodi arti medicæ accessurum, si animæ rationem ignoret medicus? In id profecto præfari hæc mihi de anima libuit, quod tractationis huius de resoluti hominis curatione, quam explicandam assumpsimus, caput esse videatur, noscere quid animam virium habeat, quid præstare in corpore possit: quum quæ in hoc viro admiranda paralyseos facta curatio est, non in artis vlla præsidia, sed tota in animæ potentiam, vires suas miro quodam modo in corpus exerentis, sit prorsus omninoque referenda, pathematis quidem vehementer animam ad mirabile opus concitantibus: de quibus, deque mirabili in hoc viro curationis monstruosæ euentu, iam dicere ingredior, vt ostendam monstra quædam in morbis quibusdam accidere, in diis que euenire, quæ mirari magis, quàm eorum assequi rationem queas.

Historia mira.

Hic vir alterius partis resolutione affectus, complures annos (quantum fide proborum virorum, & rei veritate affirmatum est) miserè degebat, omni ope humana destitutus, vt quem non operosa medicorum manus, non opportunè adhibita remedia, non cauta victus ratio obseruata, leuare tam diro morbo potuerant. Casus verò tum mirificus interuenit: flagrat igne domus in qua degebat, incenduntur tigna, propè que iam ad cubile in quo decubebat æger flamma serpebat. Incendio omnia cōplentur, quū ecce æger, & metu & ira fremens, grauique timore percussus, de-

repente sese erigit, seque summo nixu attollere conatur: mox verò incitatis corporis viribus, atque in vnum collectis, se è summo adium precipitè dat, à suis tamen adiutus, morbo confestim liberatur, restituiturque illi in parte sensus & motus: ita vt qui multos annos immotus constitisset, liberè deinceps absque vllò molestiè sensu progredi cœperit, obfirmata etiam in reliquū temporis quoad vixit valetudine. Quæsitum est de me quænam curationis ratio, quæ causa fuisset, vt quem ars sedula curare nequiverit, inopinatò euentu, metusq; & timore iraque occupantibus, dèrepète sanus euaserit admirandò casu: Hæc sanè ea sunt quæ & raritate sua & insigni cœ-

1.0 tu admirationè hominibus pariãt, quorum causæ vt abditæ in naturæ recessibus habendæ sunt, sic multa animi intentionè inquirèdæ, atque etiam in lucem promendæ, quòd mira naturæ arcana intelligamus: Cur verò ad hunc inopinatū euentum sanitas subsequita sit, haud perinde difficile esse arbitror, pathematū animi vires æstimanti, naturæq; potentiam penitus cõtemplanti. Itaq; quid metus, timor, iraque simul prorumpentia efficere valeant, quid natiuus calor intrò reuocatus, moxque subsiliens, quid vis animæ corpori imperat, & ad illius nutum corpus agitantis, prius intelligendum: quibus rite perpenfis, manifestū fiet quibusnā ex causis curatio hæc proficiscatur, quibusq; sit meritò adscribenda. Ergo animi pathemata, quæ

2.0 Græci nuncupant, perturbationes quædā sunt, & auersæ à recta ratione contra naturā animi motiones, variè corpus animūmq; afficientes: vt Cicero lib. quarto Tusculanarū quæstionū doctissimè affirmavit. Sunt autem in pathematū animi albo præcipua timor, metus, mœlitiā, iracundia, gaudiū, lætitiā, verecundiā, quæ pro vario natiui caloris vel intrò reuocatione, vel foras expansione, vel tandem miscellaneo motu, varia certè & admirada in corpore symptomata pariãt: vt nonnunquā ad hæc mors cõsequatur inopinata, vt Galenus, Plinius, Valerius Maximus & Aulus Gellius amplissimis exemplorū testimoniis clarè fecerunt: a c proinde ab huiusmodi esse animi perturbationibus maximè cauendū, vt quæ nimirū cor-

3.0 pus euertat, & à naturali statu quàm longissimè noxiq; abstrahant, idem Galenus scitissimè in arte medicinali vnumquæque monuisse est visus. Timor itaque, definiente in Tusculanis Cicerone, est metus appropinquātis mali, vt terror concutiens quidā metus: pauor verò metus insignis ac vehemens, qui mentem de loco moueat. Ex quo est illud Ennij, *Tum pauor mihi sapientiam omnem ex animo expectorat.* Iram aliter Medici, aliter Philosophi definiūt. Aristoteles atque Galenus iram feruorem quendā caloris, qui circa cor est, esse volunt. Seneca & Cicero cupiditatē reponendi doloris, vel libidinē puniendi eius qui videtur læsisse iniuriā, concitationemve animi ad vindictā voluntatis imperio procedētis. Porro in timore spiritus

4.0 & sanguis intrò & ad seatebram suā reducuntur contrahunturque, vt Gal. lib. 2. cap. 5. de sympt. causis bellissimè docet: eoque fieri cernimus, vt timentibus & algæant partes in superficie positæ, & pallor ora occupet, & articularum pulsationes minimæ imbecillæque fiant, contracto nimirum in intima natiuo calore. Contrà verò in iratis foras distendi & effundi calorem, indèque calefcere magis iratorum corpora, partēque extremas cernimus, pulsuum maximos & validissimos motus: quæ omnia caloris fo-

Lib. 5. de sympt. cau
fix cap. 5.
Plin. lib.
7. nat. hist.
cap. 32. &
53.

Valerius
Max. lib. 9.
tit. 12. de mortenon
vulgar.
Aul. Gell.
lib. 3. cap.
15. noct.

Att.
Cit. 4. Tu
scul. quæst.
Aristot. 2.
probl. 26.
Gal. 2. de
finit. medi.
& i. de diff.
feb. & 2. de
morb.

Seneca lib.
de ira ad
Novatum.
Cicero 4.
Tuscul.

ras expansionem consequi certissimum est. Certamen verò ex utrisque
 hisce pathematis conflatum, ira nempe atque timore, in a quales habet na-
 tiui caloris & pulsuum motiones. contrahente se namque per timorem
 natiuo calore, animalis quidem facultas ad interiora mouetur, sed rursus
 affatim per iram ad exteriora remeant. Ita fit vt variè mixtisque natiuus
 calor exagitetur, magis quàm si alterutro horum tantùm afficeretur. Tan-
 tum verò natiuus ipse calor vegetior redditus, & hisce pathematis exfusci-
 tatus valet, vt & vitiosos in corpore consistentes humores domare, discuti-
 cere, prorsusque dissipare in totum valeat, sicque curationis morbo-
 rum sit auctor. Naturæ namque (vt rectè Hippocrates dixit) morborum
 medici sunt, *Ναύουσι φύσις νοσησί*. Neque enim aliud quicquam natura nostra
 est quàm natiuus hic calor omnium auctor atque effector, auctoribus Hip-
 pocrate atque Galeno. Esse verò hunc natiuum calorem nostrum cura-
 tionis auctorem, locupletissimus testis Hippocrates est, qui tetani curatio-
 nem calori huius natiui in totum tribuit. Est, inquit, vbi in distentione sine
 ulceratione, iuuenes bene carnosos, ætate media frigida aquæ multa per-
 fusio, calorem reuocat. Calor autem hæc soluit, lib. 3. aphorismorum apho-
 rismo vicesimo primo. Quo loco Galenus calorem natiuum vegetiorem
 reuocatione ad interna effectum, non solum distentionem, sed & conuul-
 sionem omnem curare conceptis verbis affirmat. Illud vt intelligamus,
 morborum curationes in primis natiuo calori nostro esse meritò adscri-
 bendas. vnde est illud in arte medicinali eiusdem auctoris, naturam in no-
 bis esse functionum omnium opificem, medicum verò ministrum: & lib.
 1. aphorif. com. 15. natiuum nostrum calorem operum naturalium omnium
 causam esse iure statuit. Cur igitur miremur absque medicorum ductu,
 sponte naturæ sanissimos sæpe curari morbos, idque felicius quàm me-
 dicamentorum anxio apparatu? Siquidem, auctore Hippocrate, natura sua
 sponte inuenit motiones quibus corpus ipsum regatur. Vndenam igitur
 huius viri à tanto morbo alleuationem profectam esse dicemus? Non ali-
 unde certè, quàm à naturæ vi calorisque natiui exfuscitati atque accensi
 ira atque timore concertantibus, ipsiusque animæ in corpus imperio solu-
 tum esse voluntarij motus impedimentum iure statuemus. Nam quum re-
 solutio, quam *παράλυσις* Græci vocant, vitium sit quo partes voluntario
 motu præditæ sensum & motum amittunt, vt lib. 3. de locis affectis, & lib.
 4. de sympt. causis voluit Galenus: idque vt plurimum à crasis, viscidis,
 lentisque humoribus, capita neruorum quibus voluntarij motus perficiuntur
 implentibus, fiat: ad tanti pathematis curationem & vehementi calore
 opus est, & crassorum humorum attenuatione, incisione, atque tandem di-
 gestione in halitum. Hæc autem omnia per se facere natiuus calor accen-
 sus & commotus sanè potest, vt in cõuulsione adstruxit Hippocrates. Ita-
 que quum in hoc viro animus timore & ira vehementibus agitatus, ac ve-
 luti à somno excitatus, quò corpori in discrimen incendij acto consule-
 ret, imperio in corpus proprium emisso, & corporis seruitio vtens, vires
 omnes suas exereret: factum est, vt vehementi impetu actus in vni-
 uersum corpus calor, subindeque in partes affectas, quicquid in illis
 motum

lib. 6. Epi.

Hipp. lib.
 de carnib.
 & lib. 1. a-
 pho. 14. &
 15.
 Gal. 5. aph.
 com. 22. &
 li. de tabo.
 & lib. 8. de
 placitis
 Hip. & Pla.
 & li. de tre-
 moris: & li.
 4 aphorif.
 com. 37.
 Cap. 87.

Lib. 6. E-
 pid. part. 5.
 aphor. 2.
 Vnde ad-
 miranda
 huius viri
 curatio.

Cap. 10.
 Cap. 5.

Lib. 5. a-
 phor. 21.

motum voluntarium impediēbat: discerit consumpseritque, calore nativo partes abundē calfaciente; humor emque attenuante; & in halitum digerente, morbificam causam detruserit; unde sanitas dē repente suble-
 10 cūta fit. Siquidem axioma est, sublata causa auferri quoque & effectum: vt à Galeno tum in arte medicinali, tum quarto methodi medendi p̄dicitum Cap. 39.
 est. Posse autem animam corpori imperare, ipsūque corpus imperanti animæ parere, non solum ex animæ ipsius præstantia ac dignitate, sed ex
 20 iis quæ experientie fide apparent; constat. Videmus autē dormientes vi-
 gilantium interdum opera exercere, progredi, armā sumere, loqui, vestes
 induere: quod & à me sæpe in plerisque animaduersum est, & id sibi olim
 contigisse testatur Lib. 2. de motu musculorum Galenus: cui quum per to-
 tam noctem longum esset emendendum iter, somno tandem oppressus, ita
 2 diū ferme integrum se dormiendo confēcisse agnouit, experientie fide
 id credere coactus, quod ipse fieri non posse antea existimauerat. Ludo-
 30 ticum Serranum Medicum consobrini mei, vidi ipse prope me eo-
 dem cubili iacentem, altōque somno oppressum, dē repente sese attollen-
 tem, armā capientem, fores aperientem, multa obmurmurantem, prosilire
 quasi furiosum: & eo die forte fortuna conflictus ingens Monspelluli inter
 Hispanos & Gallos scholares incidērat, cui ipse non solum interfuerat,
 40 sed præfuerat etiam. Vnde factum est, vt seruatis in animo pugne illius
 imaginibus, facultas illa cerebri interior, quam imaginatricem vocamus,
 quæ ne per somnos quidem quiescit, imō tum maxime sese exeret; seruatis
 50 intrō rerum sensatarum ac perceptarum speciebus: factum, inquam, est vt
 imperio quodam corpus vniuersum quætere, & ad voluntarios motus im-
 pellere potuerit. Eodem animæ imperio, mutum Cræsi filium, & natio-
 linguæ ac vocis profereudæ impedimento affectum, vocalem euasisse, in-
 60 tegrēque sanatum, Herodoti testimonio accepimus. Quum enim Perles
 quidam in Cræsum sibi ignotum occisurus irrueret, id filius eius minus
 aspexit, timens patri, erumpēisque in vocem ira & metu percutus, dixit,
 Homo ne perimās Cræsum. Atque hoc ille primum effatus, postmodum
 70 per omne vitæ tempus vocalis exiit. Vnde id: quod facultas corporis re-
 ctrix, animaque ira & metu agitata, a cæso inde natio calore, impedi-
 menta linguæ sustulerit: eam quidem actionem, moliente anima, obsequente
 corpore. Tantum est animæ imperium, tanta vis atque potestas, vt non so-
 lum in proprium cui præest corpus, sed & in alienum vires exeret: suas
 valeat. Videmus namque oscitante vno, ad oscitationem adstantes quo-
 que impelli, communicatio vtique in alienum corpus affectu: sic & fasci-
 80 natrices mulieres solo obtutu in quempiā vehementius intentæ, emissis
 oculis plures fascinare (pueros præsertim, quibus mollior caro est, & ad ma-
 90 lā excipiendū pronior) conspiciamus. Quid quod ad aliorū animi affectus
 ipsi cōpatimur? Lugētibz aliis nos ipsi lugemus, & ad cōmiserationē im-
 pellimur, exultātibz exilaramur, cū ridētibz ridemus. Id verò inde pro-
 manare cēsendū merito est, quod anima arcano quodam, ac nobis non fa-
 tis perspecto motu, affectus nobis suos pathēmatique impertiat; quibus
 oblectari nequeat corpus, sed obsequi potius. Vnde appositē id dictū à Sal-
 lustio

Historia.

lib. 1. c. 2.
 2. c. 2. c. 2.
 3. c. 2. c. 2.

lib. 3. c. 1.
 2. c. 2. c. 2.
 3. c. 2. c. 2.

Cræsi fili-
 mutus, vo-
 calis vt e-
 uaserit.
 In Clio.

am 2. c. 2. c. 2.
 3. c. 2. c. 2.

Vide Plu-
 tium lib.
 natur. hist.
 7. cap. 2.

lustio videri potest, Animi imperio, corporis obsequio vrimur. Quin & morbos quosdā leuissimos animi solo impetu curatos esse legimus, singul-
 tū & quartanam, plurēsq; alios, quod & à me semel atque iterum peractū
 est: nempe singultum grauissimum atque eōtamacem, qui nullis remediis
 cedebat, terrore subitario incusso, curasse me in strenuo diui Ioannis Hie-
 rosolimitani milite, qui diui Vincentij toparchus erat, memini, & fide fan-
 cta asserere possum, Quartana affectum Iacobum Bannum, virum probita-
 tē insignem & mihi amicissimum, in vehementem iram meo consilio à suis
 accensum, curatum extemplo vidimus, quum nullis antea medicamentis
 cessisset morbus. Ex historia promi, etiam multa queunt, quibus inenara-
 bilis, nec sine stupore recenseri animæ vis in corpora imperiumque possit.
 Scribit Auicenna fuisse quendam, qui quum vellet corpus suum paralyti
 oblaedebat, nec à noxiis virisq; eiaculantibus animalibus impeti se patie-
 batur, nisi quum ea ipse cogeret: que tamen mox vbi hominem inualissent,
 vt sic demum admiratio impleatur, cōtinuò moriebantur. Diui Augustini
 testimonio constat quosdam fuisse qui aures pro arbitrio mouerent, vel
 singulas vel ambas simul item qui totam cæcariem capite immoto depone-
 rent ad frontem, reuo carēntque quum vellent. Idem auctor vidisse se que-
 dam refert, sudare solitum vbi vellet. Hæc autem tam mira, tam etiam cre-
 ditu difficilia, vndenam aliunde quàm animæ imperantis ductu fieri quis
 arbitretur? Magna sanè eius facultatis quæ totum corpus regit potētia est,
 quam naturæ vocabulo insigniendam Galenus edixit. Hæc validos in cor-
 pore motus ciet, hæc in morbis de cretoria facit, noxia pellit, vtilia seruat,
 vias aperit, sibi que per omnia aditum parat, à morbis etiam exitalibus se-
 se vindicat, vt quem notis etiam certissimæ mortis moriturum speres, ipsa
 ductū suo sæpe contra artis præfagia liberet. Quid miri igitur si naturam
 suo more operātem, & æreanis motibus quibusdam intima corporum per-
 uadentem, vincere morbificas causas insignes cernamus? Magna præsta-
 re tanta naturæ vis in nobis potest, eaque non raro perficit, quæ nulla arte
 fieri posse videantur, præsertim suis ipsa pathemata exagitata: iram dico,
 metum, terrorem, hæc enim iure animi pathemata appellantur, vt Gale-
 nus, Philosophique omnes censuere, quæ & ipsa, vel corpus perdere, si
 immodica & repentina fuerint, & in animulam imbecillā (vt ait Galenus)
 inciderint: vel seruare, si moderata sint, & robustam animā afficiant, pos-
 sunt. Vnde quosdam nimio gaudio, nonnullos timore valido mortem op-
 perisse Plinij, Valerij Maximi, Auli Gellij ac Galeni nostri est assertioni-
 bus comprobatū. Ego mirum quid vidisse me in consobriano meo Ioanne
 Sobiratio testari plena fide possum, qui quum Auenione conuulsus annos
 plurimos constitisset, ita vt contractis poplitibus ingredi non valeret: re-
 pentina ira eaque vehemēti percitus, in famulum quem plagis cadere ni-
 tebatur, ita corpus exagitasse, vt confestim distētis crurum neruis, popli-
 tibusque emollitis, & sine vllō doloris sensu incedere, & erectus stare, quū
 incuruo corpore annos totos plus minus sex constitisset, posset: dein cepsque
 per omnē vitam sanus euasit. Vt quem non o perosa medentium manus, nō
 accurata medicorū diligentia, non vlla medicamentorum genera curare
 potuerant,

Lib. de ani
malib.

Lib. 14. de
ciuitate
Dei ca. 24.

Lib. 5. de
symp. caus.
cap. 1.

In arte me
dicinali.

Mira histo
ria.

potuerant, sola ira naturam exagitas persanauit: vt in hoc nostro ciue Are-
lænsi (cuius gratia tam multa prohibauimus) euenisse scimus, qui à reso-
lutione alterius partis immedicabili, terroris ac iræ potentia animam ve-
hementer mouentibus, curatus miraculo fuit. Quæ sanè admiranda cura-
tio, vti & fidem fere omnem superat, ni se res ipsa in sui testimonium pro-
ferret: sic sanè tota in Dei optimi maximi immensam potentiam est iure
merito referenda, qui quæ nobis difficilia, quæve nullo aut artis aut in-
ferioris naturæ vi fieri posse videantur, ipse solo nutu præstet atque efficiat.
vnde est illud Regij Prophetæ, Ipse dixit & facta sunt: & Ipse mortificat & viuificat: deducit ad inferos & reducit: redimens de interitu vitam no-
stram, & omnes infirmitates sanans verbo virtutis suæ. Non enim herba
aut malagma sanat, sed sermo Dei qui est in illis, hoc est insignis potentia
Dei: cui sit laus, honor & benedictio in omne æuum.

Pfal. 148.
1. Reg. 2. 2.
Pfal. 102.
Sap. 16. b.

OBSERVATIO QVINTA.

ANTONIVS Martinus ascite laborans, ingenti ventris
tumore adeo grauis vt progredi non posset, in stitisque ventrè pra gra-
uitate attollere cogeretur, exanguis, attenuatus, vt planè moribundus
in horas speraretur: vsu ligni sancti & brassica marina, præter omniū
spem integrè sanatur, viuitque nunc incolumis ac probè valens.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVÆ intercutis tres esse summas præcipuasque differētiās,
medicis omnibus in confesso est. Alteram Græci ἀσцитῶν, alte-
rὰ τυμπανίτης, & τρίτη ἀνασάρκα, & ἀσπιρίτης, & ἀσπιρίτης
nuncupant. Fit porro ascites quum inter peritonæum &
intestina plurimus aquosus humor coacervatur: sic sanè Græcis nūcupata,
quod ἀσπιρῶ, hoc est vtrius, impleti instar locus inter peritonæum membranā
intestināque interiaces tumere videatur: sonūque quendā impleto vti
per simile venter si pulsetur edere videatur. Tympanites porro fit vbi ven-
ter copioso flatu atque spiritu distenditur, à tympano notissimo omnibus
instrumento nomenclatura deducta, quod pulsato imo ventre sonitum in-
star tympani reddat. Anasarca, porro fieri medici volunt quum pituitosus
humor in vniuersum corpus apponitur quidem, sed non vnitur partibus,
vnde in vastum tumorem tactui cedentem attolli membra consequens cer-

Ascitis cau-
sa.

Tympani-
tis causa.

Anasarca
causa.

40 tē est. Sūntque qui ad hunc modum laborant exanguis ac colore mortuis
ferè similes, graues, segnes, & ad omnes seu naturæ, seu animæ actiones
prorsus inualidi. Omnium autem specierum seu differentiarum huiusmo-
di deterior esse putatur ascites, quod & maiorem in iocinore noxam indi-
cet, & grauiora inferat symptomata, sitque ad curandum omnium maxi-
mè contumax. Omnem autem hydropis speciem non nisi malè affecto ioc-
inore

Lib. 5. de cinore gigni posse Galenus multis in locis demonstrasse est visus. Est enim
 loc. aff. ca. 6. & lib. 6. hydrops hepatis vitium, quum suo satis munere fungi non potest. Quum
 ca. 1. & co. enim sanguinis generatio aut non fit, aut malè fit (inquit lib. de symp. diff.
 1. ad lib. 2. cap. 4. Galenus) aqua intercus gignitur; atque eadem & Pauli & Auicenna
 prognosticorum Hippocratis sententia est. Laborare autem virum hunc ea hydropis speciei quam
 asciten vocant, omnia ea indicabant symptomata quæ comitari asciten
 Paul. lib. 3. solent. Siquidem tumor & grauitas in ventre ingens sese & visui & tactui
 cap. 48. offerebat, & quum se æger in alterutrum latus conuerteret, fluctuatio & aquæ
 Auicenna fen. 14. 3. motus notabilis percipiebatur, non ab ipso ægro solùm, sed & ab aësi
 lib. cap. de hydrope. dentibus etiam; & quum percuteretur venter, vel tangeretur à medico, fluctuans
 quidam partium ventris motus, instar vtris aqua pleni, conspiciebatur. Membrorum
 reliquorum corporis arefactio ac tabitudo quasi quædã, quòd in hac hydropis specie
 corpus plusquam in aliis alimonia priueret, ob aquosum & nutritioni ineptum sanguinem.
 Vnde cõsequi illud necessariò videtur, vt arefcat & tabefiat corpus alimonia conueniente magna
 ex parte destitutum. Vrinæ pauca citas id ipsum aperte etiam commõstrabat. Nam
 obstructis & compressis urinæ viis ab incumbente aquoso humore, pauca omnino
 prodire urinam consequens est: tum etiã quòd quum in eo vitio exiguum & dilutum
 sanguinem vitiatum hepar gignat, exiguum etidem serum inde manare necessariò oportet.
 est autem vrina serum humorum in venis contentorum, vt Gal. Com. 1. in librum
 tertium de popularibus morbis Hippocratis, aphorismo quinto, conceptis verbis affirmat,
 atque etiam definitionum medicinalium auctor. Hæc itaque causa est, cur in hydropticis
 exigua reddatur vrina. Pulsus porrò ascite laborantium paruus, imbecillus, frequens
 esse vt plurimum solet, qualis in hoc ægro conspiciebatur. Pedes illi tumebant, quod
 in omnibus qui hydrope tenentur, teste Auicenna, accidere consuevit, ob natiui
 caloris illis in partibus imbecillitatem, à fonte nimirum caloris remotissimis, & ob
 humiditatem vaporẽmque aquosum ad eas partes delatum. Sitis inextinguibilis
 clamorãque perpetuò aderat, quo symptomate præcipuè premi solent, qui aqua
 inter cute, ascite præsertim, laborant: quod tamen mirum videri potest, vniuerso
 ferè corpore humore nimio madente, frigidãque intempérie vincente. Sed huius
 tamen symptomatis sæui non vnica solùm causa, sed multiplex reddi solet. Nam etsi
 corpus, & ad ventrem attinentes partes, humore nimio imbutæ sunt, vnde
 minus sitire ægri deberent; quum tamen aquea illa humiditas salsa, acris, nidorosãque
 sit, & mora coarctationeque tum calidior, tum vitiosior reddita; efficitur, vt magis
 ab ea sitis inducatur, quàm vt sistatur. Ab ea namque aquosi humoris congerie,
 fumi nidorosi, calidi, multi sursum attolluntur, qui os ventriculi gulãque afficientes,
 atque exsiccantes, sitim pariant. Ad quod facit humoris natiui & suauis,
 quo rigari partes solent, inopia. Nam quum ascite laborãtes, exanguis, attenuati,
 penèque tabidi sint, ob eam quam antea attulimus rationem: fiat autem sitis, vel
 caloris copia, vel humoris inopia, ita attestante Galeno; consequens certè est,
 vt in ascite laborantibus sitis humoris salubris & natiui inopiã producat; vt etiam
 quòd in huiusmodi affectu cor non

Vrina qd.

Fen. 14. 3. li. tract. 4. cap. 8.

Cur siti inextinguibili premanetur qui hydrope laborant.

Lib. 1. de simp. factu. cap. 30.

non satis perfrigeretur, compressis utique partibus spiritalibus, à nimio humore in ventre contento. Vnde distentis partibus his, & septum transversum respirationis organum opprimentibus, fit, ut non satis respiratu refrigerari cor possit, in calefcentisque sitim inferatur, quod plerumque febres tepidæ comitari huiusmodi affectus solent, ut auctor est Aviceña, ad quas item sitis sequitur: ut haud immeritò clamasse illud Aviceña dici possit, non euacuari asciticos & hydropicos omnes à siti elamosa. Sitim autem iure clamosam vocavit, hoc est inextinguibilem, ut cui quò plus succurrere ægri ingenti poru in animum inducant, eò plus sitiant. Iuxta illud lepidi poetæ Ovidij, ad cupidos auri sitim hydropicorum comparantis:

Vbi supra
immediatè

Lib. 1. Fast.

Querere ut absument, absumpta requirere certant,

Atque ipse vitis sunt alimenta vices,

Sic quibus intumuit suffusa venter ab unda,

Quò plus sunt poæ, plus sitiuntur aquæ.

Sitis causas in hydropicis abundè reddidisse mihi iam videor. Cur autem coloris vitio laborèt, in promptu causa est, quòd vitiatu intus lateat humorès, nec sanguis in vasis saturato rubore niteat, sed aquosus, dilutus, instar aquæ in qua recens caro macerata est, appareat. Vnde fit ut ad normam intus latentium succorum talis foras appareat color, qui (ut Galenus ait) similis efflorescit humoribus. Et est eorù certissima nota. Quamobrè quum à bene

Lib. 1. aph.
com. 1. &
lib. 4. de sa
nit. eu.

reperato sanguine optimus efflorescat color, à vitiatu & improbo, corruptu apparere colorè consequens quidè est. Difficultate spiritus insuper vir hic maximè premebatur, quòd à distento ventre septum transversum contingeretur, cuius còpressu difficilem reddi spirationè necessariu haberi debet,

quòd sit mèbrù hoc respirationis (ut vult Galenus) instrumētū. itaq; miru nò est còpresso septo tràsverso respirandi munus malè fieri. Vti verò & spirandi difficultate, sic sanè inappetètia multa æger hic vexabatur: quòd in nitrò & suctio, qualis fieri debet in ventriculo bene habito, minimè fieret, ob nimiam intro còditam in visceribus aquam humiditatè. Vnde quum nec inanitione exacta, nec inanitaru partiu naturalis appetètia (quæ inanitione proxime sequitur) fieret nec quæ hæc còsequitur vètriculi suctio, aut suctionis sensus, qui fames est, auctore Galeno, necessariu quidè est, ut iis motib' ordine inuicè succedètib' ad appetètiã excitadã pereuntibus, aboleatur, aut saltem bona ex parte minuat' appetètia; ut docet Gal. lib. 4. de sympt. causis, cap. 7. expressisse est visus. Signa atq; symptomata expressissimò omnia quibus morbi in hoc viro natura deprehèdi potuerit (quod curationis esse capiat voluit secùdo methodi medèdi, & pluries alibi Galen?) nunc verò quomiam Methodi cì medici, morboru causas a signat' inuestigatq; inde presidioru copiam còiectat'es, ut memorato loco prodidit Galenus: a quò visum est, huius morbi propius causas enarrare. Itaq; ex præincipientibus atq; externis, intèperatiã vitus plurimis ac vitiosis cibus còstantè præcipuam fuisse iure statuèdū est: quòd vir hic rei nullicq; addictus, minimè sui obseruas, quibus suis sine delectu ordinè vteretur. Vnde factu est ut neq; vètriculus ingestis probè còficere, neq; item probum gignere sanguinem hepar posset, quum quæ parum rectè à vètriculo elaborata sunt, crudaque manserunt, ea emendare hepar minimè possit: vnde obstructions multæ tum in iocinore, tum liene, atque etiamnum in mesarèis venis genitæ sunt, à quibus

Lib. 4. de
vsa part. 6.
14. & lib.
de caus. re-
spir.lib. 2. de
diff. re-
spir. 1.
lib. 2. de
diff. re-
spir. 1.lib. 2. de
diff. re-
spir. 1.
lib. 2. de
diff. re-
spir. 1.

40
fatis

mali huius initium exortum est. Inde factū videri potest, cur in hydropem hic vir incidit. nam quum ex incauta victus ratione, multoq; & inordina-
to potu hepar perfrigeratum sit, cradis utiq; multis ad ipsum ē ventriculo
de laeis: consequens certē fuit, vt gignendo sanguini minus valere potuerit,
quod sanè peculiare est ipsius munus, auctoribus Galeno & Auicenna: vn-
de aquosus, frigidus, & alendo corpori minimè idoneus deinceps sanguis
genitus sit: aquaeque humiditas multo plurima, quae in interstitio membra-
nae intestinae obuoluentis (quam *ascitis* vocant) intestinaeque ipsa consi-
stens, tumorem vastum in ventre esse cerit, vti aqua pleno perfimilē, quae
ascites vocatur. Intemperies itaque io cinonis frigida, multis obstructioni-
bus comitata, interna atq; praecipua morbi causa fuit, à qua sanè mali tam
saui origo deducta est. Causas enarrauimus praecipuas: nunc tandem cu-
rationis modum, quo in hoc liberando aegro vsi sumus, subiiciamus.

CVRATIO. Quoniam inter instrumenta ea quibus curatio perficitur, primas con-
grua victus ratio iure tenere creditur, quum vel auctore Galeno neque se-
cunda valetudo seruari, nec aduersa comode curari sine exacta & salubri
dieta possit, vt quae non minimum momenti vel in illa seruanda, vel in hac
propulsanda habeat: ab illa auspiciabimur, inde ad reliquos curationis sco-
pos qui asciti debentur, sermonem dirigentes. Sunt autē praecipui hi, totius
corporis nimio humore madentis exsiccatio, vetricis per vires solutio aqua
educens, medicamentis ad id appositis, vrinae & sudoris prouocatio, obstru-
ctionum per ea quae infarctū liberat curatio: hepatis per ea quae viscus ro-
borare solent, & intemperie amouere, in suā temperiem deductio. His sco-
pis curationē perfici & Galenus & Auicenna & Paulus exacte docuerunt.
Ergo ab victus ratione initium ducentes, parcam omnino & tenuem, quan-
tum vires ferre poterāt, eam in hoc viro praescripsimus, vt parcite re-
dudans absumeretur humor. inedia namq; humorum redundantiā exhaurit,
vt plenior victus adaugēt. Itaq; ne consuetudinē derepente in diuersum
mutaremus (cui plurimum tribuendū esse Hippocrates docuit, nec temere
esse mutandam) bis die cibum quidē sumere permittebamus: sed detractio
ni tamen studebamus. Ab iurulentis, humidis, obstructentibus, impletibus,
praesertim à potu, suasionibus multis aegrum continuimus, vt quā minimum
potionis sumeret, eiusq; meracissime. neq; enim aqua dilui vinum patieba-
mur, quod in hoc morbi genere, Auicenna auctore, nedum ab aquae potu,
sed & ab aspectu etiā contineri aegri debeāt: neque cū cibo potum sumere,
sed post cibum modico interuallo sinebā. sic enim idē auctor loco praeci-
tato iubet. Nautico pane (quē vulgus Biscoctū vocat) meo praescripto vt ba-
tur in quo inter pinsendū semina marathri & anisi injecta, panē ad flatūs di-
scutiēdos aptissimū reddebāt: quod in hac hydropis specie, perinde atq; in
tympania, necessariū videtur. vix enim ascites sine cōplexu flatuū multo-
rū, sicuti neque tympanites absq; aquoso humore reperitur. Auiculis par-
uis & in dumetis degentibus, asis vti iubebā, turdis, turturibus, columbo-
rū pullis, merulis, perdicibus, & caponū pullorūque extremis partibus,
alis scilicet. Interdum verò proritatāe vrinae causa iusculum ex capo. pa-
rabam, in quo radicū apij, foeniculi, & graminis cortices cum seminibus
melonū incōcta essent. Sum nonnunquam etiam iure cicērū rubeorum

cum præfatis radicibus, & sic seu lauere herba (quam Gallorum vulgus *Berlas* vocat) vsus: quod si sum, vel Dioscoridis & Galeni testimonio, vrinæ Diosc. lib. 1. cap. 120. Gal. lib. 8. simpl. mouendæ plurimum valeat. Vigilia magis quàm somno vt indulgeret cõsuluis, quod vigilia, auctore Galeno, totum corpus potèter exficceret, vt lib. 7. meth. med. conceptis verbis astruxit. Matutino tempore à somno experrecto fricationes pannis asperioribus adhiberi iubebam, præsertim secundum ventrem: & quum per æris temperiem liceret, in sole exercere se capite bene cõtecto suadebam. Vno vtebatur pauco quidem illo, sed planè generoso & potenti, eoque meraco: sed quum intendi calorem ab eo inter 10 dum persentiret, dilui modica aqua decoctionis cinnamomi & anisi. consulebam. Vt quoti die alius flueret procurabam, vel iniecto clysteri, vel datis catapotis, vel confectioe, de qua paulò post dicam. Aère calido & sicco illi vtendum censebam. Hac viçus ratione hominem toto curationis decursu continui: qua sic methodo instituta, ad ea medicamenta me contuli, in quibus curationis spes aliqua affulgebat: eos scopos sequens de quibus paulò antea dictum est. Itaque ventrem exonerare clysteribus variis, tum humorem aquosum educentibus, tum flatu discurrentibus, sum anxius: quod vir hic astrictiore esset aluo, & his vtendū esse in hoc morbo tum Paulus tum Auicenna consuluerint. Clyster porro huiusmodi fuit: 20

Foliorum hyssopi, origani, pulegij, calamiti, maluarum, mercurialis, & caulium rubeorum, ana M. j. soldanellæ siccæ (virentis enim copia carebamus) M. j. flori chamæmeli, meliloti, stoechados, & genistæ, (pituita enim detrahit) cuiusque P. j. feminum anisi, anethi, marathri, carui, ana ʒ iij. feminum melonum cum cortice contusorum ʒ ʒ. polypodij querni conuassati ʒ j. furfuru m. macri P. j. Fiat omnium decoctio colata ad fʒ j. in ea dissolue catholici ʒ j. hiccæ Galeni compositæ ʒ vj. olei anethi & liliorum, mellis communis despumati, ana ʒ ij. Misce: fiat clyster, quem bis in hebdomada iniici iubebam. Sum & hoc quoque altero vsus: In aquæ sufficienti quantitate fermenti acris ʒ j. ʒ. incoquebam, addito salis communis pugillo: facta 30

colatura, vrinæ pueri impubis ʒ quatuor iniiciebam, olei rutacei vncias tres, mellis communis despumati vnciam. Mirum profecò quantum ab hoc clysmate æger alleuaretur, vt à quo ingens aquei humoris & flatuum copia effundebatur. Nec mirum: nam vrinam hominis acritudine sua hydropticis conferre scripsit Auicenna, quod potèter aquas detrahat. A d. de obstruendum hepar, & humorem serosum soluendum, hoc sumus apozemate vsi: 40

Corticum radicum feniculi, petroselini, apij, graminis, rutæ & asparagi, radice rubic tinctorum, in vino albo & potenti per noctem temperatarum, ana ʒ ij. radicum iridis recentium ʒ ij. radicum asari, corticum radicum tamariçi & capparorum, ana ʒ j. agrimonij, cichorij, vtriusque ceterac, capillorum venenis, ana M. j. soldanellæ M. j. ʒ. feminum anisi, marathri & ammeos, ana ʒ iij. feminum melonum contusorum ʒ j. passularum enucleatarum paria x. cinnamomi electi conuassati ʒ iij. cicerum rubeorum P. ij. trium florum communium cuiusque P. j. Fiat omnium decoctio: coletur ad fʒ ij. In colatura adde syrupi de radicibus & de byzantiis, syrupi de eupatorio; ana ʒ iij. clarificetur, & aromatizetur cum sanali

Paul. lib. 3. cap. 48. Auc. fen 14. lib. 3. tract. 4. ca. 13.

Optimus ad ascitem clyster.

2. Cam. ca. 727. de vrina. Optimum apozema.

citri, cinnamomi electi, & radices iridis, ana ʒj. Hoc apozemate digesto-
 tos octo vti ægrum iubebam, & tertio quoto die clysterem qualem supra
 descripsimus iniici iubebam. Vbi verò abundè iam meatus infarctu libe-
 ratos, tum ex vrina, quæ concoctior apparebat, tum ex tactus indicio per-
 cepissem (nam & tangenti viscus haud ita durum tensumque erat, & tactui
 cederebat) purgans vt sequitur medicamentum dedi: ʒ. Decocti præce-
 dentis vncias quinque, addendo radicem iridis recentium & benè purga-
 tarum & contusarum ʒj. foliorum soldanellæ (quæ brassica marina est) ʒj.
 ij. cinnamomi electi ʒj. ʒ. seminis anisi ʒj. rhabarbari electi ʒj. ʒ. Infun-
 dantur omnia simul in dicto decocto & modico vini albi per noctem, &
 bulliant vnica ebullitione, postea fortiter exprimantur. cui expressioni
 adde syrapi de cichorio cum rhabarbaro, syrapi rosati ex infusione rosa-
 rum sine scammonio, cuiusque ʒij. Misceparetur potio, quæ profectò as-
 sumpta plurimum profuisse est visa. aquam enim copiosè absque molestia
 detraxit, vnde mire se adiutum ager testabatur. Hoc purgationis genere
 reperitis vicibus sum ter vsus. Medio verò tempore his utebar confectio-
 nibus, quæ & hepar roborandi & deobstruendi etiam vires haberent, hæc
 præsertim: ʒ. Conferuæ florum cichorii ʒij. conferuæ capillorum, (co-
 lopendriæ & buglosi, ana ʒj. trochiscorum de rhabarbaro ʒʒ. pulueris ele-
 ctuarii trisi santalorū duplicato rhabarbaro ʒij. cinnamomi electi ʒij. car-
 nis passularum pinguium sine arillis ʒj. ʒ. pulueris dialacæ maioris ʒij. ex
 syrupo byzantino & de radicibus fiat in modum opiæ, cuius sumebatur
 aurora ʒij. desuper haurièdo vini albi generosi cyathos duos. Pilulis inter-
 dum sum etiam vsus, ad rem probe facientibus. ʒ. Massæ pilularū aggre-
 gatiuarum maiorum descriptionis Mesuei ʒij. pilularum de rhabarbaro
 ʒj. ʒ. pulueris soldanellæ ʒij. absinthij sicci, trochiscorum de rhabarba-
 ro, ana ʒij. cinnamomi, anisi, schoenanthi, marathi, ana ʒj. Misce, & cum
 succo iros recenter extracto constringatur massa, ex qua dabam interdum
 draçmam integram, interdum dimidiam. Ad tumorem ventris dissecien-
 dum his sum remedijs vsus: ʒ. Foliorum absinthij, maioranæ, eupatorii, ʒij.
 veri, origani, pulegij, calamenti, rutæ, ana M. ʒ. foliorum ebuli, sambuci, &
 caulium tibeorium, ana M. ʒ. foliorum quercus, lentisci, rubi & cupressi,
 ana M. ʒ. thymellæ & soldanellæ, ana M. ʒ. florum chamæmeli & meliloei,
 ana P. ʒ. seminum anisi, anethi, marathi, cumini conquassatorum, ana ʒij. au-
 cum cupressi, gallarum omnium contritarum, ana paria ʒij. aluminis ʒʒ.
 falis comunis tantundem. Fiat omni decoctio in lixiuio facto ex cineribus
 quercus, aut stipiti caulium, & cū spongiis infusis & expressis fouere ven-
 trem tumidū ante cibū iubebam: peractoque fotu emplastrū sequens ad-
 mouebam: ʒ. Stercoris vaccini ʒʒ. stercoris caprini ʒʒ. bulliant simul
 in aceto fortissimo, & in mortario terantur, addèdo sulfuris igne non ex-
 perti ʒij. aluminis ʒj. succorū thymellæ & ebuli recenter extractorū, ana
 ʒij. farina lupinorū & orobi, ana ʒij. pulueris soldanellæ quartarii j. an-
 si, marathi, cumini, ana ʒij. falis comunis correfacti ʒij. cerebinthina ʒij.
 picis naualis ʒvj. Misce: fiat emplastrū ventri apponèdum, quo misce-ru-
 pabatur partim enim solutione aqua hydropicorū soluit, partim in halitū
 digerit

Forus ad
 scitem.

Forus ad
 scitem.

Forus ad
 scitem.

digerit atque siccat, & flatuum copiam exhaurit. A præfato namque fotu atque emplastro detumescere sensim cœpit venter, & æger liberius spirare, vnde de ægri salute melius tum sperare cœpi. Sum quoque ad hepar hoc cerato vsus: ℞. Vnguenti rosacei Mesuei, cerati santalini, cuiusque ꝑ iij. rosarum, seminis endiuizæ & oxalidis, ana ʒ j. spicæ nardi, schœnanthi, absinthij ficci, styracis calamitidis, ana ʒ j. Misce cum pauco oleo masticis & de absinthio: fiat linimentum pro hepate. Sed inter cætera præsidia primum in curatione locum decocto ligni sancti iure tribuendū censeo, quo dies totos quadraginta vir hic vsus meo consilio est. Parabam autem decoctum ex ligni sancti in ramenta puluerati lb j. in aquæ libris nouem decocti (erat autem aqua pluuiæ) ad dimidias, & sub finem decoctionis adiciebam soldanelle siccæ manipulum, interioris cinnamomi vncias duas, passularum cum acinis ꝑ ij. Vbi perfecta decoctio esset, illam calentem in alterum vitreum vas infundi iubebam, in quo vini generosi libras tres inieceram, & ex hoc syrupo calido vncias nouem mane sumere, vesperi vero vncias sex consulebam: eumque probè stragulis opertum elicere sudorem, qui sat multus fluebat, coegi. Victum exsiccantem tum maximè insitui ex nautico pane anisi seminibus infarcto, & aui culis paruis assis, & passulis exacinatiss. Purgabam octauo quoque die vel catapotii præscriptis, vel rhacomatis diluto, vel succo ireos. Tantum verò hac methodo profectum est, vt ita annuente Deo integræ sanitati sit omnino æger restitutus: viuitque nunc, exacto iam quinquennio à morbi curatione, in columis, vegetus & viribus valens, ad laudem Dei optimi maximi.

Decoctum
ligni sancti.

OBSERVATIO SEXTA

CATHERINA Renoarda, Antonij Renoardi Iuriconsulti ac Arelatensis iudicis, viri sanè præstantissimi & optimi filia, annorum octo in lethalem febrem continentem, grauissimis & lethaliibus symptomatis comitata, incidit, cum ingenti delirio, vigiliis, crebris animi deliquiis, sine cibo serè dies octo manens, omnia quæ illi darentur reiiciens, absque medicamentis vllis, & pessima item victus ratione vtens: quum morti iam proxima esset, & prorsus deplorata valetudinis, fluxu alui cum summa virium debilitate suborto, liberatur Dei voluntate, non artis præsidii.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NATVRAM, morborum esse medicatricem, scitissimè ab Hippocrate in Epidemiis dictum est ipsamque earum quæ in corpore fiunt actionum opificè esse, bona certè ratione Galenus affirmavit. Quæ certè non aliud est, quàm calor natiuus noster, temperiæve corporis, qua rectè munia omnia obeuntur: ac pro-

Lib. 6. Epi.
In arte me
dicalica.
87.

Lib. 5. de
 symp. caus.
 cap. 1.

Lib. de ar-
 te.

Lib. 29. na-
 tur. hist. ca-
 pit. 1.

Lib. 9. me-
 tho. med

Lib. 2. a. di-
 sc. 1.

Lib. 1. de
 feb.

pterea facultatem nostri corporis reſtricem, iure optimo naturæ nomine
 inſigniendam Galenus idem aſtruxit. Hæc ea eſt quæ & ſanitatem in no-
 bis tuetur, & morbos pellit, ipſa ſibi vias inueniens, quibus id citra medi-
 ci operam ſæpè numero perficere queat. Ob id Hippocrates multos quî-
 dem ſine medicis, verùm non ſine medicina tamen, curatos eſſe ingentè
 confitetur. quod & experientia ipſa nos quotidie docet, & Romanam
 gentem complures annos ſine medicis conſtitiffe, nempe vltra ſexcentos,
 Plinius grauiſſimis auctor ſcripſit. Quorſum hæc? vt indicem naturâ qui-
 dem ſæpe ſine medici officio: medicum verò nunquam ſine naturæ ope
 morbos curare vnquam poſſe. quod in hac noſtra puella cuius ſermonem 10
 inſtituimus, clarum faciemus. Hæc namque puellula rari habitus & mol-
 lis carnis teneræque ætatis, quum inordinatis motibus in caluiſſet (qui mos
 puerorum eſt cum ſuis æqualibus colludentium) môxque refrixiſſet, ſti-
 patis vtique externis cutis meatibus, diſflatione prohibita, ſuccenſus eſt in-
 tro natiuus calor ex humorum intus concluſorum concepta putredine.
 erat autem putredo intra vaſa, vnde neceſſariò continèſ febris genita eſt.
 Continentium namque febrium materia intra vaſa eſt, vt doctâ Galeni &
 omnium medicorum ſententia eſt. Continentes autem ex febres merito
 dicuntur, quæ ad inſebricitationem non deſinunt: in quibus vna acceſſio
 ab initio ad finem perpetuò manens, in multos dies porrigitur: vt bellè 20
 lib. nono meth. medendi Galenus. Febres has Græci *συνίχες* vocant, id eſt
 continuas: quarum tres facit Galenus memorato proximè loco differen-
 tias. aut enim ab initio ad finem vſque æquali magnitudine perdurant, &
 has Græci *ὁμοίως καὶ ἀκμαστές*, hoc eſt in eodem vigore persistentes vocant:
 aut ſemper augentur, & exiguum aliquid in dies adiiciunt, & *ἀναβαίνουσιν ἢ
 ἐπιβαίνουσιν*, id eſt incrementum ſuſcipientes ſeu inualescentes vocantur: vel
 tandem paulatim diminuuntur atque deſcunt, & has *ωαρεκμαστές* nuncu-
 pari volunt. Itaque quum quod accenditur ei quod tranſpirat par fuerit,
 nec augeri nec minui febris videbitur: ſed pari tenore perſtare, ſibi que ſi-
 milis permanere, ac ſi nihil illi vel demeretur, vel adiceretur. Vbi verò 30
 quod accenditur, eo quod tranſpirat amplius fuerit, intendi febrem, & ſe-
 ipſa in dies auctiorem fieri neceſſarium quidem eſt, quum multū ſit quod
 putret, exiguum verò quod foras effluit: perinde atq; quum maius eſt quod
 effluit & tranſpirat, quàm quod accenditur, tum certè minui febrem aper-
 te cernemus. Has verò differentias eò de induſtria attulimus, vt ad quam
 earum ea febris eſſet referenda quæ iuuenulam hanc inuaſit, ſcire certò
 poſſimus. Dicimus itaque ex increſcentium genere hanc fuiſſe febrem, vt
 quæ in dies auctior fieret, & caloris vehementia, & ſymptomatum magni-
 tudine: exiguo exiſtente eo quod diſſolatur, multo verò quod incaleſce-
 bat. quæ cauſa fuit cur in diſcrimen mortis ægra hæc vocata fuerit. Nam 40
 agitatio corporis vehemens & anxietas, vigilia, delirium, ſyncopa, frequēs
 ſpiritus, ſitis vehemens & inexpugnabilis, tum aliud ex alio color, modò ſa-
 rurato rubore in genis florens, modò ingenti pallore ſuffuſus, & quaſi ani-
 mam agentis apparebat. quæ omnia à morbi magnitudine, & naturæ
 propè deuictæ cum morbo pugna, prouenire pro explorato habendum
 eſt, ſiquid

est, siquid tum Hippocrati, tum Galeno creditur. Erat autem febris hæc ex putredine humorum intra vasa, cuius putredinis notæ tum in pulsibus, tum in vrinis conspicuæ erant. Multa namque in pulsibus inæqualitas & inordinatus motus, frequentiaque suberat in lotiis verò magna in substantiâ, colore, & contentis mutatio. rubræ namque vehementer, substantiâ inæquales, modò crassæ, modò tenues, interdum verò sine vlllo sedimine; nonnunquam verò cum tenui nebula pendula apparebant vrinæ, putredinis in vasis consistentis indicium: prorsusque, dempta ætate, similis illi febris videbatur, quam in seruo palæstrita vidisse se Galenus nono methodi affirmat.

Hippo.lib. præiag. & Gal. in cõ. & lib. 3. de crifib.

Ad hanc porro vocatus, quum omni ope mederi iuenculæ amabili, tum ob eam quæ mihi cum patre eius, viro sanè præstantissimo & optimo, est ne celsitudinem, tum ob muneris mei rationem, & puellæ bonæ indolis, & à patre summè dilectæ meritum, studerem: in id totus eram, vt scopos omnes tanti curandi morbi sedula manu exequerer: quòd morbus magnitudine sua inducias non daret, & pro Hippocratis sensis, medicari in valde acutis eadem die expediat, ne dilatio noxam immedicabilem adferat. Itaque protinus clysteri molli leniendam aluum consulo, quòd à medicamentis ita puella abhorreret, vt ne quidem proferri quicquam de ea re sustineret, tantum abest vt propinari illi quicquam per os. posset. Dato clysteri, quum biliosa multa eaque cruda deiecisset, nec de mittendo sanguine, ob renellam nimium ætatem, & diffabilem corporis substantiam, & parentum atque ægræ repugnantiam, sermo esset habendus, ad vacuanda per aluum quæ putruerant animum conuerti. Vbi enim mitti ægro sanguis vel ob ætatem, corporis raritatem, vel quamcunque tandem aliam occasionem minimè potest, largius ducenda aluius est; si quid Galeno fides habenda, aut alia ratione educendum superuacuum. Itaque quum deiectorium pharvacum ex rhacomatis diluto, syrupo rosaceo, & mellè aëreo (manniam nostri vocant) præscripsissem, accipere ægra renuit. confestim namque & per initia medicamentis purgantibus in acutis vtendum; in quibus materia turget, sæpe ab Hippocrate dictum est atque Galeno. Sed quæ præscripta à me sunt, nihil quicquam profuerunt, quòd ea vel prorsus ægra non sumeret: & si vi coacta quicquam assumpsisset, mox reiciebat. Vnde nec syrupos ad febrilem calorem restinguendum, nec quæ ad eximendas obstructions parata medicamenta erant, sumere vnquam voluit; vt quæ siquando ad hæc sumenda parentum iussu atque hortatu cogeretur, tota in fletus, clamores, & lacrymas soluebatur. Vnde & acrior succendebatur febris, & peius inde multò puella habebat, fletu nimirum & clamoribus magis exagitatis intrò feruentibus succis. Quamobrem naturæ secundum Deum omnem curationis ordinem relinquere coacti sumus, quòd pro Hippocratis sententia oporteat non solum medicum opportuna facientem sese morbo accõmodare, sed & ægrum & assidentes. Neque enim sat est medicum curationi intentum habere, nihil quod ægro possit conducere præmittentem (qui verus medici scopus esse debet) sed & ægrum dicto audientem, & per omnia sua denti medico obedientem nancisci oportet, si

CVRATIO.

Lib. 4. aph. 10.

Lib. 4. de sanit. tuen.

Lib. 1. aph. 24. & lib. 2. aph. 29. & lib. 4. aph. 10. & Gal. in cõ. illorum aphorismorum.

Lib. 1. aph. 1.

rectè curatio processura sit. Itaque in hac puella etsi medicus aderat & sc-
dultitate, & amore, & officio assiduus, & assidentes adessent, & prudentia,
& charitate & amabili benevolentia coniunctissimi, omnique studio, offi-
cio, ac diligentia in muniis ad puellæ salutem necessariis exequendis in-
tentissimi: (erat enim puellæ pater, erat & mater, & affines multi, quorum
nescias vter eorum plus officio functus esse videri posset) vnum tamen
certè deerat, in quo curationis caput positum esse videbatur, ægræ infan-
tulæ inobedientia; quæ vel mollitiæ & teneritudine ætatis, vel naturæ re-
pugnantia (vt plerunque in pueris repugnans & refractaria ob iudicij
& prudentiæ defectum esse solet) omnia respuebat quæ in illius salutem
methodo essent præscripta. Vnde factum est vt in præsens periculum ad-
ducta tum vi morbi, tum sua ipsius inobedientia ægra hæc fuerit. Nam ne-
que decretoria salutaria in diebus decretoriis vlla facta sunt, neque con-
coctiones rectè pro cesserunt, neque naturæ rectrix facultas quicquam cõ-
modè operari videbatur, malo vtrique oppressa. Vnde circa decimum quar-
tum diem omnia in peius labi visa sunt, prorsusque lethum minari, oculi
cavi, aures contractæ, facies demortuæ similis, liuentes buccæ & vngues,
virium deiectio, idque ex pulsuum defectione deprehendebatur, delirij,
vigilia, marcore flaccescentia membra, totaque terroso puluere ac forde
squalientia, inedia, sopor vigilans, linguæ summa nigrities & asperitas, vox
faucibus hærens & interrupta, clamor, conuulsui motus, toruus aspectus,
& vt in summa dicatur, plurima vndique mortis imago. Tum verò inter
hæc tam lethalia signa ad decimumseptimum vsque diem perseuerantia,
quæ deploratæ valetudinis ægram esse testari poterant, en tibi derepente
in summa virium deiectione aluus fluere cœpit, magis profectò morbi vi
atque impetu, quàm naturæ ductu: cruda, biliosa, feruida, porracea & pes-
simè olentia deiecta sunt, magis tum collapsis viribus, vt sine pulsu ægra
relicta fuerit. Perstat alui fluor dies totos plus minus quatuordecim: tan-
dem verò remediorum forinsecus adhibitorum, fotuum atque vnctionum
impetum humorum cohibentium vi sedato fluxu ventris, perstitit febris
ad sexagesimum vsque diem, tabefacta prorsus puella. Sed tamen sensim
vi naturæ aut Dei potius auxilio, patris indulgentissimi luctum miserantis,
refici cœpit, & nos vt potuimus pro ægræ repugnantis natura ea præscri-
psimus quæ vires reparare & integrè sanitati puellam restituere possent, ad
laudem Dei opt. maximi,

OBSERVATIO SEPTIMA.

VIR quidam Mercator (cuius nomini, ob eam qua in medico esse debet modestiam atque prudentiam, parco) ex amore in insaniam deductus, melancholicus effectus est, mirisque visis etiam interdum ne- dum noctu agitabatur, modo in iram ac furorem concitus, mox placabilis in risum effusus, amata speciem se in momenta singula in conspe- ctum

Etiam habere affirmabat, illi blandiebatur, ac si presens fuisset: mox quod se amantem redamare nollet, miris incre pabat modis, omnis de amata sermo, omnis inter luctus ibat dies, noctem sine somno tristitia mirorūque consumebant. Et sibi ipsi recesset manus, nisi suorum vi prohibitus fuisset. Quum sic insaniens totos sex constitisset menses, eoque eō profectus essem ubi ager laborabat, ad curam accersitus, hominem magno sanē labore, multis que in ea remparatis auxiliis, ab insania, Dei gratia adiutus, revoco. Et integræ menti ac sanitati restituo.

10 **OBSERVATIONIS EXPLANATIO.**

DE admirando amoris affectu, quo sapenumero in furorem atque insaniam deducuntur incauti & insana mente homines, tractaturi, a curata sanē & philosophica enarratione crit latissimus de amore, campus nobis ad metam tendentibus percurrendus. Ingens hęc inuitat locus: libeat modò vagari, & à leuioribus reuulsi meditationibus, in hęc sancta Philosophiæ adyta penitus mentem inuoluentis, illius sacraria aperiemus: & in ea diuertemus amœnissima Musarum vireta, ubi inenarrabili varietate, floribus passim, nitescentibus, coronamenta nobis compingamus, quæ non ornent modò, sed halitu iucundiore, sua & fragrantia & succulentia plenius alant, impleantque audum sciendi animum ratione mira: & sentiat tamen in iis austerior quædam stantitas & alimonia, si non omnino dulcis atque percocta, grata tamē certè atque fecunda. Sed nos in his de amore proferendis, cum delectu reram modum seruabimus, ne inopia ieiuni aridique videri possimus, aut ubertate nimia luxuriantes, onerosi legētibus enadamus. Itaque quum nobis de insano ex amore effecto sermo sit, futurus, deque eius morbi modica citatione, indaganda nobis prius multa, erūt ex scientissimorū hominum

30 penit exprompta, sine quoti cognitione manca sit futura nostra omnis de re proposita tractatio. Illud in primis inquiremus, quidnam amor sit: quam multiplex (in cœlestē namque & vulgarem atque ferinū, Plato atque Plotinus dissectant) quid uterque in nobis amor pariat: quantum virium in hominum animis corporibusque amor sibi vendicat, ut ex amore, vulgari in insaniam du cantur homines: amorem hunc, fascinationem quandam esse, & quis fascinationis eius modus: facile homines amore irretiri, & quæ sit illaqueationis eius ratio, quibusque irretiamur amorem hunc, vulgarem sanguinis esse perturbationem quandam: quænam sit tandem insanientium ex amore curandi ratio, quam nos potissimum in hoc agro curando obseruamus. Quibus absolutis, finem huius nostre explanationi faciemus,

40 auspice & ductore Deo, qui amor est verè amantiur, amore suo collustrans, fouens, ac viuificans omnia. *siupolo mario stua mulqicoo s. m. uo*

Plot. in 2o
Plotinus
lib. de amo
re. Ennea
dec. 2. 20
In coniu
tio de a
more.
Plot. En
nead. 3. l. 5.
cap. 4. de a
more.
Amor qd.
Marfilus
in com. ad
cōtra. Plot
cap. 4.

rium pulchritudinis amorem esse dixit. quæ sanè concors est Philosopho-
 rum omnium de amore assertio. Equidem quum ad bonum omnia feran-
 tur, idque omnia appetant, vel Aristotelis lib. 1. Ethicorum sententia, effi-
 citur, vt in id quod bonum, quod pulchrum est, ingenito quodam ac natu-
 rali appetitu feramur. Nec iniuria, quoniam infitum nobis à natura est,
 vt quod imperfecto deest, id ad perfectum duci cupiamus. cupiditatem
 hanc amorem iure dicimus, id est boni, pulchrique fruendi desiderium: vt
 quod in nobis deficit, id congressu & mutuo complexu adipiscamur. Ve-
 rum quum incognita nemo desideret, necessarium planè est, vt aliquo mo-
 do cognitum nobis antè fuerit quod amemus: neque cognitum solùm, 10
 (multa namque nobis probe cognita odisse solemus) sed vt tanquam bo-
 num nobis atque iocundum pulchrumque fuerit iudicatū. Neque id qui-
 dem ad flagrantè beneuolentiam, quæ insignis erga rem amatam affectus
 est, satis esse videtur, nisi facillè consequi nos posse quod pulchrum bonum
 que fore censuimus, iudicemus. Quisquis igitur quippiam amat, illud qui-
 dem re ipsa non dūm integerrimè possidet: animi tamen cogitatione id
 ipsum cognoscit, pulchrum ac bonum iudicat, consequi posse confidit.
 Hæc ipsa cogitatio, iudicium, spēs, quasi præsens aliqua absentis boni an-
 ticipatio est. Non enim arderet, nisi id ipsum summè placeret: neque pla-
 ceret, nisi esset quodam modo mentis cogitatione prægustatum, cognitio-
 ne præuia & antecedente. Ergo quum amantes partim quod optant ha-
 beant quidem (nempe boni ad quod feruntur cognitionem) partim verò
 non habeant, quatenus optato bono non fruuntur: haud ab re ex indigen-
 tia quadam & affluentia mixtum esse amorem atque generatum diuinus

Plato in cō-
 uisio.
 Plo. Ennea-
 dis 3. lib. 5.
 cap. 6.
 Vbi supra
 cap. 3.

Plato atque Plotinus pronuntiarunt. Qui sanè affectus ob id eodem au-
 ctori dictus est, quod *ἀπὸ τῆς ὁρατικῆς*, id est à visione initia ducatur, & ab ea suā
 amor essentiam possideat. à visione namque, vt idem Plotinus tradit, amor
 qui passio est, instinctum habet. Atque ob id Græci amorem *ἰστέα* hunc esse
 pauerunt, quia (vt Plato inquit) *ἰστέα*, hoc est, insuit extrinsecus per ocy-
 los rei namque amate inspectio ardorem in animo amantis ingenerat. Vnde
 de est illud diuini vatis Vergili,

Verg. eloq.
 8. c. 10.
 Qui, Epist.
 12. Herodi-
 dum; Me-
 dex laso-
 ni.

Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error. Et illud item Quidij,
Tunc ego te vidi, tunc cepti scire quis esses.
Ilia fuit mentis prima ruina mea.
Et vidi te perij, nec noui ignibus arsi.
Aderet ut ad magnos pineas eda deos.
 Vnde & Plautus in Gurgulione; *Suscite obscuro, & mittite istanc foras. Quæ*
mibi misero amantem ebibat sanguinem. Et in Mercatore;
Ego illic aspicio forma eximia mulierem;
Quam ego postquam aspexi non ita amo, vt sani solent
Homines sed eodem pacto, vt insani solent.

Hier. 9. f.
 Matth. 5. d.

Quin & hoc ipsum sacra etiam eloquia restantur. Quid namque illud est
 quod à Hieremia prolatum est, *Mors asceudit per fenestras: quàm concu-
 piscentiam visione & aspectu ingenerat.* Vnde est illud Matthæi in Euan-
 gelio, *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœcharatus est*
 in cor

in corde suo. Oculorum namque miram in amatoris affectibus potentiam inueniens diuino spiritu actus Regius Propheta Dauid, ita Dominum deprecabatur: Auerte (inquit) oculos meos, ne videant vanitatem. Hi profecto sunt quorum ministerio in hominum animos amor influit, sensimque illabitur: quod quum multo igneo radioloque spiritu oculi niteant, (quæ ipsorum natura est) efficitur, ut patefactus oculis, & in pulchritudinis amatæ speciem vehementer intentus, radiorum suorum aculeos in adstantis oculos eiaculetur, atque etiam cum aculeis istis, qui spirituum vehicula sunt, sanguineum vaporem illum, quæ spiritum nuncupamus, intendit: hic incensus, & iam amatæ rei specie agitated, cor exagitat, inflammat, vitque nimio motu atque caloris aestu, dum vehementer potiri re amata amans desiderat, dum vicissim aculeos ab re amata suis ipse oculis suscipiēs, quodam modo inficitur amoris veneno. Ac proinde rectissimè amorem ^{ipsius} dici Græci voluerunt, quod illis ceu perspicacissimis sensibus amoris vis se in ima cordis insinuet. quod animaduertens Plato, amorem ^{In Phædro.} ^{ignem, acris visus sensus,} id est à robore ac vehementia, dici existimat. Quid amor sit, ex Platonicorum schola deprompsimus: quàm multiplex, ex eorundem penitus est iam nobis explicandum, & quid in nobis amoris hæc differentiæ pariant, quod secundo loco dicendum proposuimus. Ergo duo amorum ^{In Conuiuio.} ^{Plato in conuiuio.} genera Plato facit: siquidem cupidinem veneris comitem esse Pausanias, amorem laudans apud Platonem, asserit, totidemque esse cupidines seu amores quot sunt & veneres, necessarium omnino existimat. Platonis potè hæc verba sunt (Græca non apponam, ne redundante copia opus extuberet, Latina tantum appingam) Neminem, inquit, profectò latet, absque amore venerem nunquã esse. Quare si vna esset venus, vnus & amor. Quoniam verò duæ sunt veneres, geminum quoque amorem esse necesse est. Geminam autem deam hanc esse quis neget? Nonne vna quædam antiquior est, & sine matre venus, cœlo nata, quàm cœlestem venerem nuncupamus? Altera verò iunior, è Ioue & Dione progenita, quam vulgarem communemque vocamus: Necessarium itaque amorem veneris illius comitem cœlestem vocari, huius verò vulgarem. Hactenus Plato, qui diuino numine plenus, amoris duo præcipua genera constituit: cœlestem alterum, cœlo patre & sine matre natum: iuniorem alterum, ex Ioue patre, & Dionè matre genitum: ob idque vulgarem. Cœlo natus, diuinus amor dicitur, & sine matre, quoniam mens illa angelica à materiæ corporeæ consortio est omnino aliena: ac proinde sine matre natus amor ille cœlestis intelligitur. matris namque nomine Physici omnes materiam intelligunt. Quum itaque venus illa cœlestis, tota pura mens, purum bonum spectans, & illi prorsus ingitèrque inharens, non tanquam accidens in subiecto, sed tanquam essentia quædam perennis, veluti lux soli adesse dicitur, tota actus purus sit, nihil marenæ possidens, firma, constans, perfecta, prorsusque se ipsa contenta manet: nam amore ingenito ad intelligendam Dei pulchritudinem rapitur. Altera autem venus ex Ioue nata ob id est, quod ex ea virtute ipsius animæ quæ cœlestia mouet, dici intelligatur: ea siquidem hanc creauit potentiam quæ inferiora hæc generat. Matrem namque illi ^{Incos nē} ^{ciur}
 ^{ideo}

ideo Platonici tribuunt, quia materiae mundi infusa, cum materia commercium habere ad generationis vim creditur. Est enim Venus hæc secundum Iouem & Dionem nata, vis generandi animæ mundi tributa, unde generationis cupiditas omnis in omnibus generandi potentiam habentibus innascatur. Vtraque porro Venus consimilem sibi comitem habet amorem. Prior illa cœlestis, tota in Deum intenta, illius summam pulchritudinem admiratur, in eaque sibi nimium placet ac conquiescit: altera vero ad eandem pulchritudinem in corporibus procreandam, prout materiae ratio patitur, toto nixu contendit. Illa diuinitatis fulgore in se primum complectitur, deinde exceptum fulgorem hunc, in venerem secundam iam in materia operantem traducit. Hæc fulgoris illius scintillas ac seminaria quædam in materiam mundi transfundit, unde singula mundi corpora pro captu naturæ suæ pulchra speciosaque videntur. Horum speciem corporum humanus animus per oculos percipit, & ad amandam quæ speciosa videantur allicitur. Atque hic animus noster rursus vires geminas possidet, nempe intelligendi, & generandi potentiam: quæ geminæ in nobis vires, duæ in nobis veneres sunt, quas & gemini comitentur amores. Quum primum enim humani corporis species pulchra sese obtutibus nostris offert, mens nostra, quæ prima in nobis Venus est cœlo delapsa, & (vt Aristoteles sensit) foris adueniens, speciem pulchram, tanquam diuini decoris atque fulgoris imaginem, veneratur ac diligit, perque hanc ad illum sæpenumero attollitur ac excitatur. Unde est illud Regij Propheta: Cœli enarrant gloriam Dei. Ob enim immensam tanti operis pulchritudinem, rapitur mens nostra in Deum, laudibus exultans & dans gloriam Deo. At generandi vis, quæ altera in nobis Venus est, formam generare summæ pulchritudini affinem, quantum materiae ratio patitur, concupiscit. In vtraque igitur venerem amor elucet, ibi contemplanda, hic generanda pulchritudinis desiderium. Amor vterque honestus atque probandus. vterque enim diuinam pulchritudinem, quæ imago quædam Dei est, sequitur: atque ob id mirifice à Platone vterque commendatus. Illud tamen in amore improbare Platone sub Pausaniæ persona videtur, si quis generationis audior contemplationem deferat, seque totum secundæ veneri, relicta priore dedat: aut si generationem præter modum cum formis exercere contendat, formamve corporis pulchritudini animi præferat, eum utique dignitate amoris abuti Plato recûsissime censet. Quo qui rectè vteretur, corporis quidem formam laudabit, sed per illam, excellentiorem pulchrioremque mentis & Dei speciem cogitabit, hancque illi præferet, eam vehementius & admirabitur & amabit. Generationis autem & congressus officio eatenus verè amas vteretur, quatenus naturæ ordo ad prolem legitime suscipiendam, & ad mortalitatem hanc ab interitu vindicandam, postulare videbitur. Quotuplex est amor, & quid in nobis cœlestis atque vulgaris efficiant, diximus: quantum virium amor hic vulgaris in hominum animis corporibusque sibi vendicet, & vt ex eo in insaniam non raro homines deducantur, nobis nunc est tertio loco dicendum. Amorem magnum deum esse, cumque ex antiquissimorum deorum numero Phœdrus apud Platonem conceptis verbis affirmat

Lib. 2. de
gener. ani-
malium, c.
3.
Psal. 18.

In conu-
sio,

oobi

mat

mat: cui imperiū tantū esse Orpheus in hymnis cecinit, vt fato ac necessitati imperare amorē, cūctāq; gignere quē in cœlo sint, quēq; in terra mariq; afferere non dubitarit. Amoris nāq; regnū in veneris hymnō ita expressit:

Και κερτατος ηρωσων πασην, γονης η τε πατερα

Ουδεν τ' ηδοναση δεσποτα ην γυναικων πολυκαταρα,

η η ποταρα τε, διδωρα τε

Id est, tribus fatis imperas, & generas omnia quæ in cœlo sunt, & quæ in terra, & quæ in mari & abyssis. Quū itaq; tantus sit amor, vt ab eo cūcta emanēt, originisq; suæ initia illi accepta ferāt: quid mirū si in animis nostris corporibūsq; suū & ipse imperiū virēsq; admirādas exerceat? Hæc autem est illius in nobis potētia, vt & animū temperare, & illū rursus in furorem agere possit: prout vel moderatē vel intēperāter animū diuexarit. Si enim intēperatus accedat, teris horrēdisq; imaginibus interdū noctūq; animū implet, animalē spiratū obscura caligine inficit, mentē turbat, ac hominem sui impotē facit. Quod Lucretio Philosopho Epicureo accidisse legimus.

Lucretius.

is enim amore flagrās, mētēq; emorus, in insaniā lapsus, manus sibi iniecit. Alceste Pelix filia, pro viro suo perire nimio amoris ardore in animū induxit, idq; viriliter præstitit: vt Plato conceptis verbis affirmat. Nec solum

Alceste.
in Constat.
uio.

in animū impetū facit amor, verū & in corpus sæpenumero tyrannidem exerceat: vigilis, curis, macie, dolore, tabitudine, & mille aliis affectibus lethalē noxā inferentibus, corpus vexās. Testimonio esse potest Antiochus Seleuci Regis filius, qui quū Stratonices nouerxæ vesano amore corripere-

Vide Vale-
rium lib. 5.
cap. 7.

retur, illā miserē deperibat: impiū tamē pectoris vulnus pia dissimulationē cōtegebat, pugnabantq; diuersi animo & medullis inclusi affectus, summa cupiditas, & maxima verecūdia: vt quū potiri amata nouerca maxime vellet, verecūdia à tātō facinore deterreteretur. Vnde effectū est, vt anxitudine hac pessimē diuexatus, in vltimā tabē æger amās deductus sit. Quū tamē in tātō discrimine positum, Herastrati medici solertia, artiq; præstantia alleuauit. Iuxta enim Antiochū sedens, vt eū ad introitū Stratonices nouerxæ rubore perfundi, & spiritu increbrescere, eaque egrediēte pallere, & excitatorē subinde reciprocare anhelitū animaduertit: curiosiore obseruatione ad ipsam veritatē penetrauit. Ingrediente nāque Stratonice, & rursus abeūte, brachiū adolescentis dissimulatē apprehēdēdo, modò vegetiore, modò lāguidiore pulsu venarū affici ægrū agnouit, ipsūque amore Stratonices immodico teneri deprehēdit: rēque tota Seleuco patri exposita, charissimā coniugē filio cedere nō dubitauit, quod in amorē incidisset, fortunæ acceptū referēs: quod dissimulare eū vsque ad mortē voluisset, filij pudori imputās. Hæc mala inferre sua castra sequētibus amor cōsueuit. Nā qui perditē amat, necre amata potiri queūt, hi macilēti & pallidi sūt.

quippe ad duo simul perficienda opera vis naturæ fermē deficit. Animi amātis intentio in assidua amati cogitatione tota se versat, illic tota ferme vis corporis intēta est: quod fit vt neq; cōcoctio rectē procedat, neq; reliqua naturæ munia quæ circa alimoniā facultarū naturalū ope sūt, rectē perficiātur. Vnde efficitur, vt & superflua multa coctiois defecū redundēt, & cruda in iecur trahātur: quam obrē & sanguinē pau cū crudūmq; inde gigni cōsequens est, qui per venas diffusus, nec alēdo corpori aptus, pallorē macilēmq; creat. Quod animaduertēs lepidissimus Poëta, sic de ea re cecinit:

Ouidius
lib. 1. de arte
amandi.

Palleat omnis amans, color hic est aptus amanti:

Hoc decet, hoc multi non valuisse putant.

Et paulo post,

Arguat

Arguat & macies vultum. *Attendant inueniunt vigilare corpora noctes.* *Curaque & immenso qui fit amore dolor.* *Et rursum.*

Ut ex amo
re in infan-
tiam homi-
nes dedu-
cantur.

In oratio-
ne Pauli-
ni de a-
more.

magnā habere in hominū corporibus vim amorē, vt qui & in tabē & in infantiā atq; mortem deducere homines queat. Ac verō vt ex amore insanire homines cōtingat, quod explicare propofiti noſtri fuerit, iā promendū. Amore porrō infantiæ ſpeciē eſſe quādam, & Plato in cōuiuio aſſeruit, & res ipſa per ſe euentus eiufmodi fidē facit. Furor ē Plato in Phædro mentalie nationē eſſe definit. Alienationis autem duo genera tradit, alterā ab humanis morbis, alterā à Deo prouenire affirmat. Infantiā illā, hāc, diuinū furorē nūcupat. Infantiæ morbo quī tenētur, infra hominis ſpeciē naturāmq; de trūdūtur: mētis impotes, vndē & demētati & amentes iure dicūtur. Infantię porrō quæ morbus eſt, rerū ſciētiffimi duo præcipua genera ſtatuūt, vnum cerebri, cordis vitio aliud naſcitur. Quū enim aſſata bilis plurima, ſanguis ve aſſat multus, aut atra bilis in venoſo genere redūdās, in caput efferatur, vapor inde teter cerebrū implet atq; occupat, ſpiritū animalē mirē exagitat, turbat mentē, viſiq; plurimis, pro redūdātis humoris natura, animū in ficit atq; terret. Qui enim aduſta bili vexātur, vel etiā à nemine laceſſiti ve hementiffimē efferatur, & in irā præcipites toti agūtur, altē vociferātur, in obuios irruūt, ſeipſos & alios cędūt & ſibi mortē nōnunquā inferūt: quod Lucretius Philoſophus & poëta feciſſe dicitur. Qui ſanguinis aſſati vitio inſaniūt, effuſos nimiū in riſus prorūpſit, in cachinnos ſoluūtur, cantilenis & tripudio exultāt, hilares, minimē malefici ſunt: ſed aſſidue ſeſe iactant, nec vno conſistere loco queūt: illis oculi genæq; & facies tota plerunq; rubēt. At qui atra laborāt bili, perpetuō mcerēt, ipſi ſibi ſomnia fingūt & viſa, quæ vel præſentia expauēſcāt, vel futura formidēt. Atq; eas omnes infantię ſpecies, cerebri & interiorū eius facultatum defectu prouenire, & Philoſophi & medici adſtrūūt. Quādo verō humores illi vel in venoſo genere, vel in corde ipſo ſiſtūtur, nec in cerebrū ſeſe efferunt, tū anguſtiā & ſolicitudinē, nō dementiā pariūt: tum verō amētiā, quū animæ ſedē, cerebrū, inquā, petūt. Hoc eſt quod li. 6. Epidemiorū dixit Hippocrates, ſi atra bilis in corpore inclinari, comitiales fiūt: ſi verō ad animū, atrabilarij melācholici fiūt. Quā partē Gal. lib. 3. locorū affectorū interpretās, ait, humores huiufmodi ſi cerebro veluti parti inſtrumentali noceāt, ad cerebrū corpus cōuerti morbū dixiſſe Hippocratē: ſi verō cerebri tēperamētū mutādo, ei tūc: vt ſimilari parti nocere, & noxā eā ad mentē atq; animū pertinere, vndē melācholici & inſaniētes reddātur: quod, eodē Galeno auctore, anima ipſa ab partū tēperamēto mutetur. Qui verō ex amore inſaniūt, nō ſolūm repēte in cerebrū atrabilario ſuocco, & ſpiritū animalē, cerebrūq; facultates plurimū euertētē, fieri amētes dicūtur: ſed etiā cordis morbo, ab his humoribus diuexato. nā cupiditate nimia & æſtu amoris cor illis impēſe amātibus feruet, exēſtuat, premitur: vndē inquieti, anxij, mceroris & ſolicitudinis pleni viuunt. Vt res eſt ſoliciti plena timoris amor. Et quidni inſaniāt ſæpenumero ex amore homines? quū vulgaris hīc & ferinus amor, fascino quædā ſit (vt tandē ad id quod quarto loco dicturos nos promiſimus, accedamus) cuius fascinationis modus hīc eſt, quod quū in iuuenibus, vt potē ætate, & calore multo, ac ſanguine viuido, tenui, ac claro florētib; vegeta ſint omnia, tenues quidē illos, claros ac bene mobiles ſpiritus ea in ætate habere, neceſſarium relinquitur: hi namque perpetuō à cordis calore ac poteſtate, ex

Lib. 3. de
loc. aff. ca.
6.

Amorem
fascinationem
eſſe
quandam.

puriore magisq; elaborata sanguinis arterialis parte gignuntur: vt cōcor est Gal. 5. de
 & Galeni & Auicēnē sentētia. Tales porro in nobis gignuntur spiritus, qua simp. facu.
 lis in nobis sanguis fuerit, qualisq; admixtus in p̄cordia aēr: vt qui si purus & lib. 7. de
 fuerit, puros quoq; in nobis spiritus creat: perinde atque nebulosus si fue- plac. Hip.
 rit, nubilosos & crassos, vt Galeni mens est. Itaq; spiritū in nobis genera- & Plat.
 tio sanguinis naturā à quo emanāt, omnino sequitur, q̄ tales gignuntur qua Aucenna
 lis fuerit conditus in artēnis atq; corde sanguis. Spiritus verò ipsi è corde in lib. de viri-
 cerebrū sublari, atq; animales iam effecti, perfectiūsq; elaborati, tenuiores bus cor.
 & ad motū p̄niores redduntur, facilēq; per patentes cerebri meatus per- dist. 1. c. 2.
 10 meāt: p̄sertim qui ad oculos perforantur, qui omnīū lucidissimi, & summo Com. 1. in
 splēdore nitētes, ad visionē perficiendā & sunt & habētur. inde similes sibi primū de
 radios per oculos quasi per vitreas fenestras emittūt. Ad altissimas namq; pop. morb.
 corporis parte spiritus maximē, tenuissimus quū sit, euolar, cuiusq; lumen super tex-
 per oculos, quū ipsi perspicui sint, atq; omnīū nostri corporis partiū nitidif- tu, Quam
 limi & ætherei, vberius emicat ac sese foras exerit. Quēadmodū enim sol, effect.
 mūdi cor, suo perēni motū lumē, p̄erq; lumen ac calorē vires admirandas Simile pul-
 suas ad hæc inferiora demittit, vt Aristotelis sentētia est: sic corporis nostri chrum.
 princeps pars cor, motu suo quodā irrequieto & perenni dum vita stat, pro Lib. 2. de
 ximū sibi sanguinē agitās ac calfaciens, ex eo spiritus in totū corpus, p̄erq; celo & tū.
 20 illos luminū scintillas per mēbra diffundit singula: per oculos autē maxi- do, cap. 7.
 mē, quod in alto tāquā in specula positi sint, & luminosa maximē substātia num. 12.
 cōstet. Oculis porro natiū esse & genuinū lumē, animalia multa testātur, vt. ver.
 quorū sunt oculi nitidissimi & summo fulgore coruscantes, vt noctu absq; 3
 externo lumine cernere queāt, quorū in tenebris coruscant oculi: vt leoni- 4
 bus, pardis, & felibus accidit. Quod & experimēto discere quoq; possum- 5
 si quis enim paulò p̄sūs oculi angulū digito compresserit, cōtuleritq; 6
 circulū quendā videbitur intra se lucidū cōtueri, ex interno quidē oculi lu- 7
 mine manātē. Emissum autē ab oculis radiū, vaporē secū spiritalē trahere, 8
 & sanguinis vaporē, ex eo perspicimus, quod lippi & rubētes oculi, spectan- 9
 tis proximē oculos, radij sui emissionē cogunt morbo simili laborare: affri- 10
 ctu atq; cōtactu spirituoso similē pariētes in beneualētibus oculis morbū, 11
 quo ipsi affecti sunt. vbi apparet & radiū ad propē adstātē oculū protēdi, & 12
 cū radio vnā vaporē corrupti in parte sanguinis emanāre: cuius cōtagione 13
 oculus spectātis inficitur ac coinquinatur. Quin & Aristotelis lib. de som- 14
 no & vigilia, testimonio cōstat, mulieres mēstruo pollutas, intuitu suo spe- 15
 culū nitidū, sanguineis quasi guttis & foedo vapore inficere: vt & experiē- 16
 tia docet. Quod ex eo fieri arbitrādū, quia spiritus, qui vapor sanguinis est, 17
 sanguis quidā tenuissimus & summē elaboratus videtur esse, adeo vt aspē- 18
 ctū fugiat oculorū: sed in speculi superficie perpolita crāssior effectus, cla- 19
 20 rē perspiciatur. Quid mirū igitur si toto affectu intētus amās in amatā mu-
 lierē, illā fixo intuitu cōspicatus, radiis emissitiis amore inficiat? vi cūsimq;
 illa, si nitētes in illū oculos cōuertat, mutuōq; aspectu visionos vtrinq; ma-
 nātes radios, cōplicent ac cōmisceant? annon aspectu amatorio p̄cordia
 spiritali telo figent, & vnā cū aspectu mutuo alter alterius amorē cōbibet?
 Hoc lepido carmine summus poētarā Virgilius ad hūc modum expressit:

*At regina gravi iam dudum scævicia cura,
 Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.*

Lib. 4. Ae-
 nidos.

Et paulò post, fascinationis ab amore modum explicans, subiunxit:

*Vritur infelix Dido, totaque vagatur
 Vrbe furens: qualis coniecta cerua sagitta,
 Quam procul incautam nemora inter Cresia fixit
 Pastor agens telis, liquitque volatile ferrum
 Nescius, illa fuga sylvas saltusque peragrat
 Dicta eos: haeret lateri lethalis arundo.
 Nunc media Aeneam secum per mania ducit:
 Sidoniaeque ostentat opes, urbemque paratam.
 Incipit effari, mediaeque in voce resistit.
 Nunc eadem labente die conuiuia querit,
 Iliacosque iterum demens audire labores
 Exposcit: pendetque iterum narrantis ab ore.*

Fascinationis in amore modum lepidissimè diuinus Vates expressisse videtur, dum vulnus ali venis, & cæco igne, hoc est ardenti rei amatæ desiderio vrgeri amantis animum censet, dum furentem tota vrbe vagari fingit. quid enim aliud id est, quàm mentem amore infano illaqueatam in furorem agi? vt ferè qui perditè amant, insanire dicantur? Vnde est illud Terentij in Eunuchis, *Dij boni quid hoc morbi est? Adeo homines immutari ex amore, vt non cognoscas eundem esse?* Nec profectò mirum, tenuem radium oculis emissum, leuissimùmque spiritum tam citò, tam vehementer, tam etiã pernitiosè totum animum inquinare, si quis morbos eos qui contagione inficiunt animaduenterit, prurimum, scabiem, psoram, elephantiasim, dysenteriam, lippitudinem, pestem, qui vapore noxio emisso, eoque spiritali & inuisibili, inquinant. Quippe spiritalis ille vapor quem oculus amantis, vehementi motu in amatæ speciem eiaculatur, quò clarus sit, tenuis, atque calidus quàm clarus est, oculorum & spirituum claritati rei amatæ maximè congruit ob germanitatem quandam & naturarum sympathiam: atque ob id blanditur & allicit, vnde sequitur vt auidè hauriatur. Quia subtilis, celerimè in præcordia meat: inde facillimè per venas & arterias in corpus permanat vniuersum. Quia calidus, vehementer agit & mouet (est enim caliditas omnium actuosissima, auctoribus Aristotele atque Galenò) quam obrem vehementer agens, sanguinem inficit simili tabe qua ipse infectus est, hoc est infano quodam fruendi ardore ac desiderio. Quod Lucretius scitè admodum lib. de rerum natura quarto explicasse est visus, inquit:

*Hinc illa primum veneris dulcedinis in cor
 Stillauit gutta, & successit feruida cura.
 Nam si abest quod ames, presto simulacra tamen sunt
 Illius, & nomen dulce obseruatur ad auris.*

Quà vero spiritalis ille vapor à sanguine elaboratissimo genitus, & dulcis quoque ipse est, sanguinis vnde manauit naturam referès: ea sanè ratione fit vt viscera quodè modo pascat, foueat, atque oblectet. quo fit, vt amantium desiderium atq; cupiditas inde mira excitetur, quum amàs amatæ appetat corpus, vt commixtione illabi in venas alterutrius in alterù spiritus ille dulcis queat. Vnde cõsequitur vt & voluptate & dolore simul amàtes tangantur: voluptate quidè, sympathia quadã qua sibimetipsi cõsentiunt dũ amãt, & propterea etiã, quòd vapor ille spiritalis clarus atq; dulcis, q per oculos in præcordia manauit, claritate sua allicit, dulcedine oblectet. Dolore autè afficiuntur,

ob id potissimum, quod sympathia antipathia admixta sit, qua concupitã re-
frui amantes nequeunt: & quod spiritus ille subtilis & calidus radus ocu-
lorum emissus, subtilitate quidem sua præcordia diuidat quodam modo &
discerpit calor verò eadem exagitet, & quod suum est auferat, & in alte-
rius mutet naturam: per quam sanè mutationem eum in se quiescere non
sinit, sed ad eum semper à quo infectus est trahit. Quod à Lucretio lepidis-
sime his versibus explicatum est:

Idque petit cor pus mentis, unde est saucia amore.

Namque omne speramque cadunt in vulnus, & illam

Emicat in partem sanguis, unde icimur ictu.

Et si comminus est, hostem ruber occupat humor.

Hoc carmine Lucretius non aliter vult sanguinem hominis oculorum ra-
dio affecti & vulnerati, in vulnerante prolabi, quam hominis gladio cæsi
sanguis prolabitur in cædentem. quod & experientia sæpe docet, & id
ipsum quoque me vidisse testari plèna fide possum. Nam quum Iacobus
ab Aqueria Patritius Arelatensis vulnere mortuus esset, & qui vulnerat, à
magistratu comprehensus, in conspectum cadaveris delatus fuisset, vt occi-
sum recognosceret, & scelus fateretur: mox ebulliens sanguis multo cum
feruore & bullis prodire è vulnere & è naribus coepit, spectantibus cun-

30 *ctis.* Cuius miraculi hæc adferri ratio potest, quod quum nondum calor om-
nis in recens occiso corpore extinctus sit, nec agitatio omnis visque inte-
rior nobis occulta quieuerit: vltionem quidè tacita illa vis clamat, mox
que ad vindictam bilis accenditur: ab ea sanguis inflammatus, & ad vulnus
confectum prorumpit, patefacto ad exitum per vulnus meatu: eodem con-
currunt & spiritus, qui quoniam leues sunt, ad occidentem hominem, si
coram steterit, volantes, in eum migrant: seruanturque nativo calore ali-
quandiu, nempe ad horas plus minus sex aut septem: quo quidem in tem-
pore si qui, interemit in conspectum interempti veniat, & interemptum in-
tente inspiciat, vulnus cruorem versus interimentem eicit: quod (quem-

30 admodum diximus) nõdum in caduere recens iugulato ad horas aliquot
vis omnis interior calorque extinctus sit: qua quidem latente & interiore
vi efficitur, vt sanguis spiritus, repetat suos, atque etiam spiritus ipsi suum
atrahant sanguinem, vnde ipsius manatio & effluxus consequitur. Sed ma-
gis (vt rectè arbitrandum est) Dei iudicio arcano, maleficum hominem
tali signo notaque peculiari ac propria designare ac prodere volentis, id
fieri censendum est. Sanguis namque interfectorum ad sui vindictam cla-
mat ad Dominum, vt Genesis 4. scriptum est de Abel à fratre Cain inter-
fecto, Vox sanguinis fratris tui, inquit Dominus, clamat ad me de terra.
Nec dissimili modo (vt tandem ad amoris mirabiles effectus redeamus)

40 hominis amore vulnerati sanguinem festinare in ferientem, & parem in
eo generare affectum, credi iure potest: quod & Lucretius superioribus
versibus indicauit, & res ipsa demonstrat, & comprobât classici auctores.
Nec mirum profectò ad hunc modum fascinari amore homines, præser-
tim quando frequentissimo intuitu aciem visus ad aciem dirigentes, lumi-
na luminibus iungunt, & longum miseri combibunt amorem. Huius pro-

fecto contagij, vt Musæo placet, causa omnis & origo est oculus. Quamobrem si quis nitore oculorum polleat, et si minus in reliquis membris co-
 positus sit, sapius intuentes illa queat, & amore insanire compellit. Atque
 hic est illaqueationis amantium, modus, quo per oculos spiritalem quan-
 dam noxam spirantes, communio vtrique fit amoris. At vero si quis id
 scire velit à quibus potissimum irretiamur, quonam pacto illaqueentur a-
 mantes (quod deinceps à nobis explicandum est) compendio dicam. Fe-
 minæ profecto viros facile capiunt & illaqueant venustate sua, formæ spe-
 cie, gratia, concinnitate membrorum & ornatu, in quibus positam esse pul-
 chritudinem Philosophi omnes censent, facilius autem illæ que egregiam
 quandam indolem præ se ferunt. Facillimè autem viri capiuntur, quod &
 calore multo abundant, & sanguinem spiritumque habeant lucidissimum,
 calidissimum atque subtilissimum: qua in re, tanquã ad amatorios affectus
 prompta aptaque materia, amatoria consistit illaqueatio. In sanguine enim
 & spiritibus bona huius inferendi mali pars sita est. siquidem qui tempera-
 mento sunt calido & humido, multoque sanguine tenui calidoque abun-
 dant, ij sanè mulieres celeriter fascinare amatorio affectu possunt, præser-
 tim si bilis sanguini commisceatur: quod qui tali temperamento sunt, vt
 plurimum & magno benèque composito corpore sint præditi, speciosa facie,
 viuidoque colore ornati, placidi, mites, & oratores ad suadendum opti-
 mi. Præterea amplos, glaucos atque nitentes habeant oculos, ob sanguinis
 & spirituum copiam: vnde fit, vt radii visoris ab oculis emissis, & intèius
 in amatam directis, cor ipsius vulnerent: præsertim si amata mulier tempe-
 ramento pari amanti respondeat: quod in habentibus symbolum facilis, vt
 vult Aristoteles, transitus fiat. Hæc sanè ad ipsas sagittas toxico amatorio
 infectas emittendas, hoc est radios in cor permeantes, necessaria esse Pla-
 tonicæ scholæ sectatores scientissimi arbitrantur. Et si ex astris petendum
 iudicium sit (quamquam parum ego astrorum in his influxui ac viribus
 tribuo, quum magis hoc quicquid est mali, affectui corporeo amantium,
 & deprauato eorum iudicio, quàm astris merito tribuendū sit) aiunt astro-
 rum periti, irretiri citò amantes, si in eorum genesi Venus in Leone fuerit,
 vel Luna vehementer Venerem aspexerit. Qui porrò frigido sunt & hu-
 mido temperamento, multaque pituita abundant, aut nunquam aut rarissi-
 mè amore tentantur: vt potè segnes, timidi, pauco calore natiuo præditi,
 exiguo sanguine eoque frigido secundum venas referti: vnde crassi, tene-
 bricosi, non lucidi nec tenues gignuntur spiritus, quales ad irretiendum
 aptissima esse instrumenta diximus, ac propterea tales aut non amant, aut
 remissè ac frigide amant, citoque desistunt. Melancholici vix amore ca-
 piuntur, ob melancholicum suæcum, quo plurimo abundant: qui ad exci-
 piendum amoris venenum, ob crassitiem, frigiditatem, & renixum ineptis-
 simus est. At vero si semel amore irretiantur, vix aut nunquam solui pos-
 sunt, ob immodicam tenacemque humoris naturam in affectibus continen-
 dis atque seruandis. quod elephantiasis, cancer, quartana febris, & consimi-
 les testantur morbi. Si sanguineus amans pari temperamento ad amatam
 deuinciat, vel e contra, leue iugum est, suaue vinculum, similitudo namque
 humo

A quibus
 irretiantur
 amantes.

Lib. 2. de
 gener. &
 cor.

humorum atque temperamenti mutuam creat amorem. Sanguinis item benignitas spem & fiduciam amantibus præstat. Vbi vero biliosus biliosam amore deuenit, grauior morbus, fortius vinculum, vicissitudinem quandam benevolentiam in huiusmodi facit temperamenti similitudo: sed igneus ille humor accendi paratus, crebra illos iracundia turbat. Si sanguineus amans biliosam amet, vicissimque ametur, aut e contra, ob sanguinis simul atque bilis miscellam, suavis nempe & acris humoris, alternatio quædam fiet iracundiæ & gratiæ, voluptatis atque doloris. Quum sanguineus melancholicum deuenit, nodus perpetuus, non miserimus, sanguinis namque
 1 o dulcedo atque suauitas melancholiæ horrorem amaritudinemque temperat. Quum verò biliosus melancholicum illaqueat, grauisimus & pestilentissimus in talibus affectus nascitur, bilis namque ad furorem, rixam, iracundiãque prouocat: melancholia ad mœrorem, metum, tristitiã, & perpetuam querimoniam. vnde amantibus huiusmodi infortunium plerumque accidit, incoelique exitus: qualè Didoni, Phyllidi, Lucretio euenisse, Vergilij & Ouidij carmine restatum habemus. Amorem verò quo insanire homines contingit, sanguinis esse perturbationem quandam (quod ultimo loco dicendum nobis est) illud indicat, quòd a stus huiusmodi continuus est, & alterna requie caret, nec intermissionem omnino habet vllam:
 2 o quòd affectibus in sanguine positus peculiare esse solet, vt Galenus lib. nono methodi medèdi exactissimè demonstrat. Est autem perturbatio hæc in sanguine melancholico vplurimum. Expleuimus bona fide quæ huic tractationi de amore necessaria esse duximus, vt recta insanientium ex amore curatio subiici posset. Eam nunc compendio subiiciemus, qua firmus in hoc nobili mercatore curando methodo vsi enarrantes: quo absoluto, finem faciemus.

Ergo quum illaqueationem quandam amorem esse demonstrauimus, qua ireriri amans solet cupiditate fruendæ amatæ, quonã pacto curari possit affectus huiusmodi explicandum. Quum autem curatio omnis contrario perfici habeat, illaqueationis autem contrarium solutio sit, restat vt
 3 o quomodo ab infano amore solui amans possit, dicamus. Solutionis verò duplex est differentia: altera quidem naturæ, diligentia & artis altera est. Naturalis porò, ab interno principio prouenit, quum serua & intentã in seipsum reuocatione, redit ad se malè compositus animus, mala quæ in amore sunt cogitans, illaque per se ab se abdicans. Infandum namque amorem, hæc, Plauto atque Terentio auctoribus, mala consequi solent, cura, ægritudo, insomnia, ærumna, error, & terror, & fuga, ineptia, stultitia, que adeo & temeritas, incogitantia, excors immodestia, petulantia, cupiditas & maleuolentia. Inhaeret etiam auaritia, desidia, iniuria, inopia, contumelia, & dispendium, & quem attingit amor, magno atque solido mulgat infortunio: vt rectè in Mercatore Plautus dixit, & Terentius in Eunicho confirmat. Ac proinde præcipua medendi pars fuerit, redire in se animum, cogitantem se amore infano in ea incurrere mala à quibus explicari, si semel altas radices egerit morbus, vix quidè possit. Id sanè optimis amicorum consiliis, suasionibus, hortationibus perfici solet, quum ea effi-

Amorem, sanguinis esse perturbationem.

Amor quod.

Mala ab amore quæ.

cacissimis & grauibus verbis misero amanti suggeruntur; quibus sane eo filius, si dicto audiens aeger fuerit, protinus in sanam mentem intra septa rationis percipiens, ad meliora reuocabit, errorique pertasus, se in rectam viam consilijs rectis dabit: tumque bona de aegro spes habenda. Quod si monitis amicorum restiterit, & induruerit morbus, quin & amori semper indulgeat, is difficulter abigi morbus potest: ac propterea, vt Paulus ait, obiurgandi tum & increpandi maiore saeueritate sunt, vt vel sic tandem coercantur. Amori namque protinus oblitendum, illi quoque est refecandus, vt docte Ouidius cecinit in versibus:

Dum licet, & modici tangunt praecordia motus,

Si piget, in primo lumine sistite pedem.

Opprime, dum noua sunt, subiti mala semina morbi,

Et tuus incipiens ire resistat equus.

Nam mora dat vires. - -

Errursus Epistola 16 Heroïdum:

Dum nouus est, cepto potius pugnemus amori

Flamma recens parua sparsa refedit aqua.

Itaque adhortationibus & blanda correctione deducendi sunt a proposito, qui perditè amant, vt & Auicenna consuluit, & docuit Paulus. Quod & ipse in hoc meo laborante, summo profectò conatu, & multis ad id fauoribus effecti: difficulter namque ab concepto amore dimoueri poterat. Fit item amoris solutio, si quis amanti ea de re amata renúciat, quæ odium pariant, utpote turpem esse atque deformem quam ille falsò pulchram existimat: quam ille opinionem si semel imbiberit, confestim deponit amorem. Item ad ludos, conuiuia, hilares comotationes, ad iocos & amena virentibus in locis cum nouis mulieribus & amicis colloquia traducendus aeger, vt ab amatorio cogitatu reuocetur animus: quod Paulus scienter monuit, & nos in hoc aegro curando seruauimus. In amoenissimè enim prædium suburbanum deduci hominem iussi, in quo virentia prata, horti elegantissimi atque cultissimi, fontes irrigui, adstantes mira voluptate implebant: erat aer saluberrimus, & suauissimo florum citri, myrti, rosarum odore fragrans: magna puellarum, matronarumque caterua, tum & amicorum in id de industria comparatorum copia: aderant & varij generis musica instrumenta ad exhilarandum hominem, & a summo quem conceperat amore mœrorèque reuocandum, vt is intentus, amorum obliuisceretur. Ludi, ioci, cantus apparatus (ditissimus namque aeger quum esset, & vnica lux parentum suorum, nempe vnica, & pro indolis suæ merito valde a parentibus dilectus) nihil non in illius gratiam quod fieri humana cura & arte posset, reliqui faciebant, modo sanaretur filius. Hoc lenocinio deliniri saeuitia morbi paululum cœpit: sed tamen rei amatae recordatio per vices insiliens adhuc mentem turbabat, quamquam solito remissius: tum vero in remotiora loca ablegandum censui hominem, vt saltem locorum distantia obliuionem induceret. Itaque in pagum amoenissimè ad sex octo-ve inde miliaria distantem deduci hominem iussi vnà cum affinibus, gratis amicis atque iuueniculis consanguineis: in quo moram trahens in dies obliuisci magis amorum videbatur. Atque hæc est solutio ea, quam fieri ab inter

Lib. 3. cap. 17.

Lib. 1. de remed. amoris.

lib. 1. de remed. amoris.

Feb. 1. 3. tract. 4. ca. 25. Lib. 3. cap. 17.

Vbi supra. ca. 25. Lib. 3. cap. 17.

ca. 25. Lib. 3. cap. 17.

ab interno diximus, si se reuocari à concepta infania animus, quam & naturæ esse Philosophis melioris notæ visum est. Solutionem alteram artis & diligentia esse affirmauimus. Sed quæ ars tanto abigendo malo inferuiat? Ars certè medica id præstare, aut nulla alia potest: atque in hoc profligando malo, perinde atque in pruritu scabiè que curandis, incedendum est. Si quidem in cute eatenus affectus ij permanent, quatenus vitiosi & marcescentis sanguinis fæx in venis, aut falsedo humorum viget in membris. Defæcato sanguine, & falsugine emollita congruis medicamentis, pruritus desinit, & foedæ cutis maculæ vlcusculæque abolentur. Euacuationû itaque
 10 matura diligentia, & in tempore adhibita medelæ, non præcipites, non incautæ, huic morbo plurimum conferunt. Repentina euacuatio & vinctio vt in scabie periculosissima habenda sunt, sic & in hoc affectu repentina omnia maximè noxia. Atque prout in scabie atque pruritu præsens in venis & membris vitium noxam parit, & exagitationem. infert corpori molestantis & amantium quoque inquietudo tamdiu necessariò perstat, quândiu infectio illa sanguinis per fascinationem iniecta visceribus permanens, graui cor premit cura, vulnus alit venis, cæcis membra flammis adurit. à corde siquidem in venas, à venis in membra transitus fit. hac denique expurgata, amantium, aut verius amentium, cessat inquietudo. Id longum in
 20 omnibus requirit temporis spatium: in melancholicis verò longissimum. Itaque cauendum in primis ne immatura euellere tentemus, neque summo cû periculo discindere, quæ tutius dissiuere possumus, adnitamur. Hæc amantes curandi vniuersalis ratio: quam ego in hoc laborante magna cura, nec minore affectu multis ad eam rem excogitatis præsidis adhibui. Quæ omnia vt ordine à me & præscripta, & ægro propinata sunt, dicam, ab vniuersalibus auxiliis ad particularia progressus. sic enim de cet arte incedentem progredi. Ergo ad detrudenda quæ in stomacho & intestinis suberant, quum clysteres admittere nollet, neque vllum medicamentum genus, vt dementati solent, bolum parauit vt sequitur: ℞. Medullæ cassiæ pinguis, à canna recenter cû aqua violarum extractæ ʒ x. interioris cinnamomi electi ʒ j. ex saccharo fiat bolus. addendo pulueris senæ preparatæ ʒ iij. capiat. Hunc porro etsi grauatè acciperet, persuasus tamen à nobis, precibus, hortationibus, tum & minis, accepit tandem: ex quo cruda multa & bili atra infecta vacuata sunt. In crastinum etiam nolenti ac reluctanti sanguinem detrahi iubeo ex media dextri brachij, detrahòque ad uncias duo decim, quòd & viribus & ætate floreret æger: prodiit autem sanguis teterimus, & atra bili multa perfusus, crassus, fæculentus, niger. Detraçto sanguine, apozema paro atrabilariò succo & sanguini expurgando aptissimum, & solerti cura confectum: ℞. Borriginis, buglossæ, cichorij, scariolæ, acetosæ, scabiosæ, omnium cum radicibus, ana M. j. summitatum lupuli, melissæ, fumaris, betonicæ, lapathi acuti, cum toto cuiusque M. s. polypodij querni recentis non corrofi ʒ j. capillorum veneris, ceterac, polytrichi, ana M. s. vuarum passarum exacinarum ʒ j. prunorum dulcium pariatra. seminum melonum, cucurbitæ & citrulli mundatorum, cuiusque ʒ ij. seminum lactucæ, acetosæ & papaueris albi, ana ʒ j. florum violarum, borragi

Collatio
pulehra.

borraginis, & buglosi ana P. j. florum thymi, epithymi, ana P. j. β. Fiat om-
 nium decoctio in aqua fontis ad lb ij. & coletur. Colaturæ adde succorum
 borraginis, lupuli, & pomorum redolentium, omnium depuratorum, ana
 ℥ iij. iterum leuiter bulliant addendo sacchari electissimi lb β. Fiat apoze-
 ma clarificatum, & aromatizatum cum pulueris lætificantis Almanforis, &
 pulueris diamargariti frigidi, ana ℥ j. Sumat quatuor diebus continuis, rei-
 terando aliis item quatuor: quoniam atrabiliaris succus qui hominem in-
 festabat, & multus erat, & ad concoctionem rebellis, crassitie sua & fri-
 giditate naturæ actioni repugnans, ob id plurimo egere tempore, vt aptus
 ad euacuationem reddatur, persuasum omnibus est. Vbi verò in lotio co-
 ctionis signa apparuerunt, purgans medicamentum dedi: ℥. Prunorum
 dulcium paria quatuor, passularum exacinarum numero xij. tamarindo-
 rum recentium & selectorum ℥ iij. folliculorum senæ Orientalis mundato-
 rum ℥ ij. anisi, cinnamomi electi conuassatorum, cuiusque ℥ ij. epithymi
 ℥ j. trium florum communium ana P. j. Fiat omnium decoctio ad ℥ v. & co-
 letur. In colatura adde catholici ℥ vj. rhabarbari electi in sero lactis capri-
 ni per noctem infusi cū pauco cinnamomi electi, & mane fortiter expressi,
 ℥ j. β. confectionis hamec primæ descriptionis ℥ iij. syrupi violacei ℥ ij. Po-
 tio paretur. Multa & varia ab epoto medicamento tum biliosa flaua, tum
 atrabiliaria nigra deiecta sunt: quum post sex à potione horis iusculum de
 more deterforium ex saccharo sumpsisset, multam bilim pituitæ aquosæ
 mixtam euomuit. In crastinum bolum parauit ex saccharo rosaceo & bu-
 glossato ad ℥ iij. quem in aurora sumere iussi. Nec vna tantum fui vacua-
 tione contentus, id exploratum habens in longis morbis variis a creptis
 esse vtendum purgationibus, ne & virtus ab immodica semel atque con-
 fertim facta vacuatione dissoluatur, & humor noxius & rebellis mini-
 mè cedat. Natura namque, auctore Galeno, non sustinet repentinas muta-
 tiones: & multum aut repete euacuare, iuxta Hippocratis sententia, incertum
 & omnino naturæ inimicum habendum sit. Itaque singulo quoto mense
 vno aut altero vacuationis genere vti ægrum iubebam: dabamque inter-
 dum confectionem diasenæ lenitiuam, quæ optimè & magna cum facili-
 tate vacuabat. Confectione item corroborate hac sum vsus, qua iubebam
 bis in die ægrum vti, ex aqua buglosi & pauco vino albo, sed generoso.
 Erat autem huiusmodi: ℥. Conferuæ rosarum ℥ j. conferuæ nenufaris &
 buglosi, ana ℥ vj. cucurbitæ & lactucæ cõditarum cum saccharo, cuiusque
 ℥ j. myrobalanorum emblicorum ex saccharo conditorum numero duo,
 confectionis alchermes Mesuei ℥ ij. confectionis lætificantis Almanforis ℥
 j. margaritarum selectorum ℥ j. β. rasuræ eboris ℥ j. ex syrupo conferuatio-
 nis myrobalanorum & succo pomorum redolentiũ parari iussi confectione
 nem mollem, quam opiatam nostri vocant, cuius modus erat castaneæ ma-
 gnæ quantitas. Sed inter cætera præsidia quæ illi opem tulerunt, fuit mari-
 scarum artificiosa adaptio. Nam memor illius Hippocratis sententiæ,
 Melancholicis hæmorrhoides innatæ bonum, inanitione sanguinis è ma-
 riscis prouocari, ex foliis ficus fricato ano, & vnguento ex aloë, pulpa co-
 locynthidis, & suillo felle parato, & liciniis immisis sanguinem euocari,
 magno

In arte me-
 dicinali c.
 86.
 Lib. 2. aph.
 aph. 51.

magno ægri commodo. Ad conciliandum somnum syrupo de papauere
 ex aqua decoctionis lactucæ & hordei sum sæpenumero vus, quem hora
 decubitus sumere iubebam. Item crurum lotionibus, ex decocto foliorum
 nymphææ, lactucæ, salicis, maluarum, myrti foliis, adiectis floribus viola-
 rum, nymphææ, rosarum, & papauerum capitibus, foliisque arundinum
 & pampinorum vitis: & his lotionibus maximè iuuabatur, quictior enim
 tum videbatur nox, nec tantum insomnia premebant. Caput quoque hac
 lotionem fouebam, raso prius capillitio: ℞. Foliorum lactucæ, nymphææ,
 pampinorum vitis & foliorum cucurbitæ, ana M. j. sampuchi, betonicæ,
 ana M. s: rosarum rubrarum, florum violarum, nymphææ, & stœchados,
 ana P. j. foliorum senæ Orientalis mundatorum ʒ j. hordei cum cortice P.
 j. furfurum P. s. Fiat omnium decoctio in lixini leni, & adiecto pauco vi-
 no albo fiat colatura, ex qua caput lauetur, idque leniter, & absque magna
 frictione, sed ex alto delapsa aqua huiusmodi tepida, instar embrocæ; vt
 sic magis in interiora capitis perfuturas sese demitteret, perfundi caput iu-
 bebam. agitatio namque & frictio capitis in hoc affectu valde noxia est, vt
 cuique patet. Sum & interdum catapotiiis ex fumaris cum aureis vsus: ve-
 rum quum grauatè illa fumeret, ad alia euacuantium præsidiorum genera
 me conuertì, nempe ad syrupum magistralem huiusmodi, quo semel bis-
 2 o ve in mense utebatur. Cuius hæc est descriptio: ℞. Vtriusque cichorii,
 vtriusque buglosi, acetosæ, lactucæ, endiuia, summitatum fraxini, tama-
 rici, lupulorum, fumaris, & scolopendrij, ana M. j. ellebori nigri detracta
 medulla, ʒ j. feminum anisi, cinnamomi electi conuassatorum, ana ʒ j. semi-
 num melonum mundatorum ʒ iij. feminum papaueris albi & lactucæ, ana
 ʒ j. s. polypodij qnerni recentis ʒ j. vuarum pinguium exacinarum ʒ j. s.
 piunorum dulcium numero x. tamarindorum electorum ʒ j. glycyrrhizæ
 rasæ & conuassatæ ʒ vj. foliorum senæ Orientalis mundatorum ʒ j. epithy-
 mi ʒ iij. florum, violarum, borraginis, buglosi, nymphææ, forismarini, &
 stœchados, florum thymi, ana P. j. Fiat omnium decoctio in aqua hordei
 3 o recenter facta ad ℥ j. s. & coletur. In colatura dissolue syrupi de cichorio
 cum rhabarbo ʒ iij. syrupi rosati ex infusione rosarum ʒ iij. syrupi de epi-
 thymo & de pomis Sapor Regis, ana ʒ iij. Fiat syrupus longus perfectæ de-
 coctionis, aromatizatus cum rhabbari electi in panno raso cum pauco
 cinnamomi ligati, & inter bulliendum sæpe expressi ʒ s. modus huius er-
 rant ʒ iij. cum aqua hordei: & mirificè huius syrupi vsu alleuatus æger est,
 & in se reuersus, iam insaniam deponere, & prudenter se gerere incepit.
 Balneo quoque totius corporis sum foeliciter vsus, ex Pauli præcepto, qui Lib. 3. cap.
 amantes à sapientioribus deprehensos, in balneum, comotationem, gesta 17.
 tionem & ludos, fabulasque esse traducendos saluberrimè monet: quos
 4 o nonnulli, eorum affectum ignorantibus, balnei abstinentia, solitudine, ac te-
 nuu vsu consumpserunt, contra quàm fieri decebat. sunt enim eiusmodi
 dira labe tanquam fulmine icti, in omnium animi, tum corporis tran-
 quillitate tenendi. Balneum huiusmodi fuit: ℞. Maluarum, althææ, folio-
 rum lactucæ, nymphææ, cucurbitæ, fumaris, lupuli & lapathi acuti, ana
 M. iij. saluiæ M. j. rosarum rubearum P. iij. florum nymphææ, violarum, bor-
 raginis

raginis & buglossi, ana P. ij. florum stoechados P. j. capitum verue-
 cis numero ij. fiat omnium decoctio in sufficienti quantitate aquae fon-
 tanae pro balneo, in quod descendere ægrum iubebam vna post solis or-
 tum hora, multo tepore attemperato balneo, in quo moram agebat ses-
 quihoram. quo in tempore musicis instrumentis & suorum presentia ami-
 corum, ægri animum delinire fomento salutari iusseram, cantilenis, fabu-
 lis ridiculis, & id genus blanditiis, quae à tetrico mœtore reuocare miserè
 amanti animum possent. Balneo hoc, totos dies octo vsus est: alternis ta-
 men diebus, quod singulis ingredi reluctaretur æger. Exeunti à balneo, &
 in mollibus stragulis collocato, sudare non sinebam: sed conuiescere, do-
 nec conceptus à balneo calor resedisset: tumque optimum & valentis ali-
 moniae cibum sumere iubebam. Iussi etiam vt quandoque balneum dua-
 bus ante cœnam horis ingrederetur: id enim ad humectandum corpus, &
 ad alimentum in membra deducendum, in huiusmodi affectibus congruē-
 tius est. Porro quod ad victus rationem attinet, humidam, probi succi, &
 quae alendo esset, præscripsimus, altitium gallinarum iusculis, caponum at-
 que perdicum carnibus, vituli, hœdi, atque iuuenum columborum, ægrum
 vt consulimus, idque elixis potius quam afsis. Ferculis parem tum alen-
 di tum humectandi facultatem habentibus, pane loto, cremore hordei,
 amygdalino lacte, oryza in tenuissimum pollinem redacta, ex caprino la-
 cte cum saccharo multo incocta, quo ferculo maximè iuuabatur. Ad vlti-
 mum verò & lactipotatione caprini lactis ægrum mirificè leuauit atque re-
 feci: extenuatus namque valde erat, tum à vigiliis & cura, qua amantes tor-
 queri solent: tum verò ab infania & inedia, qua multa menses totos sex sui
 oblitus miserè affectus fuerat. Iussi autem mensetm totum integrum lacte
 vt, cuius assumendi modus ac ratio hæc fuit: Exonerata aluo vesicæque,
 animantè ad laborantis cubile delato, emûgi animal iubebam in vitreo va-
 se intra testaceum aqua calente plenum posito: ad cuius vitrei vasis os pan-
 niculum lineum appositum erat tenue & rarum, quo ceu colo lac in sub-
 ditum vas transfundebatur, in cuius fundo sacchari electissimi in tenuissi-
 mum pollinem redacti vncia inerat. Emuncto lacte, vt erat ab vbere extra-
 ctum, deuorari ab ægro iusseram ad vncias octo, ab initio mox quantitate
 aucta, vt sic sine noxa assuesceret lacti. Assumpto lacte, somnum consulebã,
 quo concoctio assumpti lactis contractione natiui caloris melior fieret, &
 in habitum corporis alimonia maiore transfiret. factum inde est, vt post vi-
 ginti dies habilior, coloratior, sibi constans, & mente & corpore sanus, an-
 nuente Deo, constiterit. Cui ob præcautionem ne in morbum relaberetur,
 consului vt quàm posset longissimè à loco amatæ sese abduceret, ne-
 gotiationi operam impedere vellet, seque curis seuerioribus daret. Nam,
 vt rectè lepidissimus Poëta consuluit:

Lib. 2. de
 rem. amo-
 ris.
 Lib. 10. me-
 tamorph.

Manat amor tectus, si non ab amante recedas:

Vtile finitimis abstinuisse locis.

Ire libet procul hinc, patriæque relinquere fines,

Dum scelus effugiam: retinet malus ardor amantem.

Ocia si tollas, periere cupidinis artes: vt ille dixit lib. de remedio amoris. Hac

Et alio loco:

Namque,

victus

visus ratione, & dextero medicamentorum usu, miser hic amans ab infania plenè liberatus est, & de cætero rei augendæ intentus, cupidinis & infani amoris castra fugit, prudenter & circumspicte omnia agens. Cuius exemplo discere omnes rectè amantes possunt, in quas tenebras cæcus amor incåutos homines cõiciat: ut inde, cœu à Circeæ & Calypsis diro veneno tinctis poculis, cåvere sciamus, & Ulyssis exemplo, virtutis & pulchri summique boni studiosi, ipsum vnum colere, reuereri, totisque animi viribus & integra mente amare Deum optimum maximum, per omne vitæ spatium consuecamus, illique firmiter adhareamus: ut hoc terrenæ carceris liberati, frui nectare & ambrosia deorum in cœlis, ductore ipso met Deo fonte amoris, valeamus.

OBSERVATIO OCTAVA.

ANTONIVS Boche Patritius Arelatensis, filius Domini à Veris, adolescens decem & octo annorum, vulnere in ventre accepto sub sinistro hypochondrio, penetrante vsque ad renis substantiam, rene sinistro intestinisque tum tenuibus, tum crassis vulneratis; magnis subsecutis torminibus, singultu, animi defectioibus, tandem undecimo die moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NOBILIS hic iuuenis accepto in sinistro hypochondrio vulnere punctim facto, in grauisissima paulò post incidit symptomata, ad quæ mors haud ita multò post insecuta est, nempe die vndecimo. Quænam autem fuerit vulneris magnitudo, qualiæve symptomata, iam promendum. Vlnus quidem ingens fuit, valida robusti iuuenis manu in viscera adactum, mucrone in altu descendentem. Pars vulnerata, erat ventris media pars: nam paulò sub hypochondrio sinistro sese mucro insinuarat, & intrò sibi viam per intestina faciens adusque renes penetrarat, magna intròrum subsequuta hæmorrhagia. Hæc vulneris magnitudo fuit. Quàm verò periculosa sunt quæ intra peritonæum cõduntur vulnera, expressit in hæc verba Galenus. Et sanè, inquit, vulnus quod intra thoracem intræ etiam peritonæum penetravit, non paruum periculum affert, potissimum si quid interiorum vnà sit vulneratum. Et rectè quidem id: nam peritonæum quum membranosa substantia constet, eaque prædura ac neruea, coalescere dissectionem passum nequit, grauèmq; infert doloris sensum, & conuulsionem accersere paratum, ob nerueam illius naturam. Quum enim discissum fuerit os, aut cartilago, aut neruus, inquit Hippocrates, neque augetur neque coalescit. ea causa est cur talia vulnera curari minimè queant, quòd committi inuicem vulneris labra non facilè possint, quòd ad coalitionem necessarium quidem

Lib. 4. meth. med. & lib. 5. etiã.

Lib. 6. aphor. aph. 19.

est. Doloris verò, vigiliarum & conuulsionis periculum afferre vulnera huiusmodi, vel experientia fide certissimum haberi debet: quod & in hoc iuuenè, & in plerisque sic vulneratis perspeximus, & testatus est conceptis verbis Galenus, inquit: Vbi tendones, & nerui, & carne vacua atque of-

Lib. 4. m. th. med. se a loca vulnerata sunt: hic doloris, vigiliarum, conuulsionis & delirij periculum instat. Quae omnia iuuenis hic ferè passus est. Nam mox ab acc-

pro vulnere dolores graues oriri cœperunt in toto epigastrio, multi rugitus & murmurilla sentiri, venter intumescere, ac phlegmone tentari cœpit. Nam quum multus sanguis intro fluxisset, discisis internis viscerum venis necesse autem sit pro Hippocratis sententia sanguinem in ventrem

Lib. 6. 2. phor. aph. 10. effusum suppurari: consequens certè fuit, vt in ventris cauitatem magna sanguinis copia se effundente, putredo magna sanguinis extra naturalem locum deducti subsecuta sit, vnde & febris, & dolor, & phlegmone genita immedicabilem ægro noxam attulerint. Doloris itaque ingentis, quo supra modum premebatur, causa erat, tum partis magna intemperies, tum & magna quoque vnitatis solutio vulnere facta: adhæc ingens partis ac phlegmonosus cum tensione, duritie ac renixu tumor, ob copiosum sanguinem effusum ac putrescētem. Eæ enim certissimæ doloris causæ à Galeno & Medicis omnibus statuntur. Murmurilla verò & flatus qui percipiebantur, à debili calore nativo partis gigni profus videbantur.

Cap. 2. Ea enim est vaporantis spiritus quem flatum nominat generatio, vt ab imbecillo partis calore generetur, vt Galeni lib. 6. de sympt. causis sententia est. Est enim flatus, vaporosa quædam, auctore Galeno, aëreæque substantia, in eam naturam à debili calore degeneras, atque hic spiritus si supernè per os emissus fuerit, ructus dicitur: murmurillum verò, spiritus est seu flatus intro fluctuans nec emissus. Ac proinde cur in hoc vulnerato & flatus multo plurimi & murmurilla in ventre audirentur explicare facillimum est. Nam imbecilliore reddito partis vulneratæ calore, & febrili atque extraneo partem occupante, cum ichorum multorum affluxu & sanguine ibi putrescente copioso, flatus inde gigni consequens omnino ac necessarium fuit. quibus quum via ad exitum nec supernè nec infernè pateret, intro fluctuantibus, murmurilla excitari profus oportuit. Obstruebatur enim infernè ad sedem via, intestinis multa obstructione & grumis sanguinis obductis, atque etiamnum phlegmone obsessis: sursum verò ad ventriculum, qua ructu emitti flatus possent, nec itidem patebat via; vulneratis vtiq; tenuioribus intestinis, & multo sanguine effuso atque grumoso differtis. Vnde singultus creber in hoc iuuenè per cōsensum ad vulneratas partes oriri videbatur. Qualis namque affectio musculis conuulsio est, talis est singultus stomacho, nempe illius conuulsio quædam, si quid Galeno creditur. Equidem quum reter vapor à febrili calore subla-

Lib. 7. 4. ph. com. 3. & lib. 6. 2. phor. com. 39. di. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Ie Galenus lib. 7. aphorif. com. 3. dixit. Animi porro defectiones, quæ ægrum hunc infestabant, & virium defectum, & teterrimos ad cor peruenire vapores planè monstrabant: virium porro defectum, tum magnitudinem morbi, tum quæ morbum comitabantur vehementia symptomata, pariebant. In magnis namque morbis, superata corporis reatrice facultate, magna fieri & nativi caloris & spirituum dissolutionem omnino oportet, unde virium defectio consequatur. Siquidem corporis vires in nativo calore plurimo & bene temperato & spirituum copia consistere planè videntur. Siquidem est nativus calor natura nostra, quæ solida corpora regit, vt Gal. com. 7. ad 1. pro gn. Hippo. & lib. de cotius morbi temporibus. Gal. lib. 2. aph. cõ. 1.

10 Galenus lib. de tremore, & primo aphorif. com. 15, & quarto aphorif. com. 37. conceptis verbis affirmavit. Hæc morbi in hoc iuvene atque symptomatum ratio.

Nunc quid opis atque præsidij attulerimus (etsi parum cuncta profuerunt, quod lethale omnino vulnus esset) dicemus. Nam etsi minimè contulerint, non tamen ob id infamanda remedia, quæ plurimis fuere salutari, vt docta Galeni lib. xj. Methodi medendi sententia est. Itaque quum ad hunc grauiter vulneratum vocari essemus, quum iam chirurgus absque medico manum ægro admouisset, ea quæ primo apparatu fieri solent ad mouens vulnere, videremque nihil ægrum aluo deicere, metuens ne ab grumis sanguinis intrò concreti mala deinde accidentia (quod & factum est) sequerentur: mox clysterem iniiciendum sum iure optimo arbitratus. Illi igitur clysterem huiusmodi paro: ℞. Maluæ, althææ, mercurialis, bliti, caulium rubeorum, ana M. j. thymi M. s. saturæ tantundem (grumos enim & sanguinem concretum vtraque dissoluit, vel Dioscoridis testimonio) florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. seminum lini, fœnogræci, anisi & anethi, ana ʒ iij. furfurum P. j. fiat omnium decoctio ad ℥ j. In colatura dissolue catholici ʒ j. hieræ picræ Gal. ʒ iij. olei violacei ʒ iij. sacchari rubei ʒ j. Misce: fiat clyster. eo iniecto grumi sanguinis concreti multum cum excrementis magno cum fœtore prodierunt. Quum verò & febris

30 & dolor ingens secundum renes & ventrem valde premerent, & paucus omnino è vulnere sanguis fluxisset (moderatè enim è vulnere manare sanguinem vtile est, vel Hippocratis & Galeni testimonio) cõmodum visum est sanguinem mittere, quod & iuuenis florenti ætate esset, & viribus valens, morbi que magnitudo id suaderet. In morbis acutis, inquit Hippocrates, sanguinem detrahe, si & æger ætate floreat, & viribus abundet: tum quod magnarum febrium & exacerbatorum dolorum præsentaneum remedium sanguinis missio est, si quid Galeno creditur. Detraho itaque sanguinem, pro virium tenore, ad uncias o. 30: interea febris prospicio si congrua victus ratione, tum medicamentis refrigerantibus & humectantibus.

40 Quoniam verò ingens dolor hominem torquebat, sedandus illè protinus fuit, idque cataplasmate ad ventrem admoto, ex farinis vocato, cuius hæc est descriptio: ℞. Farinæ fabarum, hordei, lentium & lupinorum, ana ʒ iij. farinæ seminis lini & fœnogræci, ana ʒ ij. farinæ orobi ʒ j. croci ʒ ij. bulliant farinæ cum pauco aceto & melle ad conuenientem glutinositatem. Fiat cataplasma secundum artem. Quin & hoc altero vsus sum, quum

Hippoer. lib. de vul. Gal. lib. 4. meth. med. Lib. 4. de rat. vict. a. cur. textu 16. Lib. 1. aph. com. 23.

Cataplasma è farinis.

hoc parum prodesset: ℥. Micæ panis albi in lacte caprino infusæ ℥j. β. olei violacei & rosati, ana ℥ij. vitellorum ouorum numero quatuor, rosarum rubentium, florum chamæmeli & meliloti puluerisatorum, ana ℥j. farina fabarum ℥j. β. croci ℥j. Miscæ: fiat cataplasma, quod ad motum dolorem planè leniuit, & vētris tumor atque durities tantisper remitti visa sunt. Sed postea recruduit malum, nimirum lethali vulnere affecto ægro. Hunc etiam medicamento dato tertia die purgauimus, ex infuso rha comatis, syrupo rosaceo, & aërio melle, quod Mannam vocant. Scammoniata dare vēritus sum, tum ob febris magnitudinem, tum ne infra ad loca vulnerata maior detrunderetur excrementorum copia. Siquidem, etsi in ventris vulneribus purgationem consulat, lib. de morbis, & lib. de vulneribus Hippocrates, atque post eum Galenus: nihilo secius tamen, quum à parte fluxionē tentata reuellere potius, quàm ad eam trahere magis expediat, vel eorundem auctorum testimonio, præstat clementia potius & lenia, quàm delectu soluentia medicamenta dare. Proderunt excrementa biliosa, aquosa, diluta, malè olentia, & multis ichoribus ac thribus sanguinis referta, & à quibus nihil æger leuabatur, quod nimirum lethale malum esset. Vbi verò ad sextum diem æger processit, validiora omnia fieri, grauiora vrgere symptomata, vires deficere, animo angere æger, & inquietudine magna præcepit: tum vigilare, nec vno consistere loco, ob doloris vehementiam. Intumuerant namque quæ circa vulnus erant partes, nempe phlegmone tentatæ. Porro vlcus siccū erat, nec quicquam ab eo turundis emissis nisi valde exiguum, idque foetidum & liuens emittebatur: dirum in vulneribus malum. Itaque ad hunc modum miserè confictatus iuuenis, ad vndecimum vsque diem processit: sub cuius noctem mors tandem insecta est, victa vtiq; à vulneris tum magnitudine tum malignitate natura. Cui lenando iuueni non operosa medicorum manus, & sedula cura, non chirurgorum industria, non assidentium plena amoris & officij charitas, paria esse non potuerunt. Quis enim lethaliatoto genere vulnera sanabilia faciat? Hoc Dei tantum munus est: hæc vis atque potestas solius eius esse agnoscitur, qui mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. Mortuo iuuenē, qui ab vrbe præfecto iussi essemus de vulneris illati ratione pro sententia dicere, ac testimonium ferre: de parentum consensu ac iussu, disseccari cædenter fecimus, quod quàm altè descendisset telum, quæ intus partes vulneratæ essent, oculari inspectione deprehendere ipsi possemus. quod ad sententiam pro testimonio dicendam necessarium omnino est. Neque enim medicus lethale sit vulnus necne asserere vsquam potest, non prius vulneratis partibus inspectis: vt ex rei natura quæ de agitur exploratissimum haberi debet. Itaque quum intestina crassa & tenuia simul magna discissio ne percussa essent (colon namque & ileon vulnere transfixa erant) tum & ren sinister itidem vulneratus, lethale omnino vulnus fuisse, ex eorum numero quæ semper mortem adferre soleant, pro Hippocratis, Galeni & Celsi sententia adstruximus: sicque magistratui pro veritate testimonium ferre in animum induximus. Vt verò sit pro testimonio dicendum medico, Enarratione octaua lib. iij. nostrarum Enarrationum, exactè docuimus.

Lib. 4. metho. med.

Hipp. lib. 6. aph. 18. & Gal. in com. Celsus lib. 5. cap. 26.

OBSERVATIO NONA.

IACOBVS ab Aqueria Patritius Arelatensis, secundum ventrem vulneratus, vulnere ad intestina penetrante, quinto die moritur. In cuius demortui conspectum quum qui vulnus intulerat, a magistratu deductus fuisset: ubi coram stetit, mox e vulnere atque e naribus demortui, sanguis cum sonitu & spuma sanguinis intermissa fluere cepit: spectante multa hominum turba qua eo confluxerat, quos inter ipse spectator testis (que oculus sui: & unde id proveniat. Observatione hac fiet à nobis manifestum.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Vt superiore Observatione dictum à nobis est, quæ vulnera intra corpus penetrant, & membranam peritonæum discindunt, unaque intestina vulnerant, ea profectò lethalia plerumque sunt, ut de Galeni sententia tum lib. 4. tum 5. methodi medicæ probauimus: præsertim ubi cum peritonæo vulnerato aliquid intra ventris cavitatem vulneratum est. Vt in hoc nobili viro accidit, cui quum a cutissimo ense venter esset perforatus, transmissio peritonæo, inges in intestinis tum crassis tum tenuibus vulnus accepit, exeunte utique per vulnus stercore. Ad quem vocati, magna angustia hominem conflictatum inuenimus, sese præ dolore iactantem, nec vno consistentem loco. Cui quum omnia essent à nobis auxilia præscripta, quæ vulneratio exigebat, missus etiã mox ab accepto vulnere sanguis, & quæ chirurgi operam requirebant, pro dignitate & rei magnitudine omnia expleta: nihilo secius tamen in deterius labi in momenta singula videbantur cuncta, quod

- 30 natura repugnante (ut Hippocrates & Celsus dixerunt) sunt omnia vana.
- 31 Et in lethali bus morbis, etiã secundum rationem omnia facias, minimè tamen secundum rationem succedit: quod videlicet natura, morborum vere medicatrix sit; medicus tantum minister, uti ab Hippocrate & Galeno sciitissimè dictum est. Itaque in hoc ægro mox tertio die vulnus liuidum fieri, pus manans sæculentum, sordidum, higrum, foetens apparere, sterces per vulnus continuò prodire, crassorum intestinorum vulneratorum indicium: tum verò extrema frigescere, præcordia verò immensè calere (introdceptæ phlegmonès testimonium) cœpere: sitis ingens, ætus maximus, sudor frigidus secundum frontem & faciem totam atque ceruicem apparere, lethalis prorsus morbi indicium. Vnde est illud Hippocratis: Frigidus sudores cum acuta quidém febre facti, mortè significant. Et rursus: In febribus non intermittentibus, si partes exteriores frigida, interiores vruntur, & sitim habent, lethale est. quod, ut in commentario eius aphorismi sciitissimè dixit Galenus, Quum aliqua foris inflammatio in corporis parte profundiori, vel erysipelas euenerit: totus ex toto corpore sanguis ad

Hipp. lib. de lege. Celsus lib. 3. cap. 11. In Epid. & arte med.

Lib. 4. aph. 48. aph. 57. & 48.

locum trahitur patientem. Atque ideo videntur profunda, sed cutis refrigeratur, ut fit in principii accessionum. Hæc Galeni eius symptomatis explicatio. Quamobrem quum in hoc vulnerato ingens phlegmone secundum venterem subesset, inflammata utique vulnerata parte, quid mirum extrema perfrigerata fuisse, internis ardorem sentientibus? Quarto die pulsus deficere, ut plane *ασπυμος* esset, mox delirium, consentiente utique nervorum principio, multis sursum latis vaporibus tetrus, dein vox deficere cœpit, luminæque tenebris offundi, inde die quinto mors. Hæc vulnerati huius historia, hæc vulneris & symptomatum ratio. Dissecto cadavere, intestina tum crassa tum tenuia multis vulneribus confossa reperta sunt, in-
 10 gēnsque circa umbilicum tumor phlegmonosus, thrombi ingentes sanguinis cœlesti multo plurimi, lacerata interanea omnia, vulnusque è lethali numero fuisse magistratui pro testimonio retulimus: mortemque illato vulnere esse merito adscribendam, ex artis dignitate, auctorumque testi-
 monio iure affirmavimus: dicente utique Hippocrate, vesica discissa, aut cerebro, aut corde, aut septo, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, lethale esse. Quod & in commentario aphorismi illius Hippocratici, qui decimus-
 octavus sextæ sectionis est, confirmavit Galenus: & ante eum libro quinto Latinus Hippocratis interpres Celsus, eius libri capite vice simo sexto.

Lib. 6. aph.
aph. 18.

Cur præ-
sente inter-
fectore p-
fluat à vul-
nere san-
guis ab in-
terfecto.

Sed cur præsentem interfectorem sanguis manarit, ingens profectò & obscura
 20 quæstio est. Permirum enim profectò haberi debet à corpore mortuo, cuius vis omnis iam dissoluta est, sanguinem quasi naturæ ductu fluere, idque a sidente eo qui vulnus intulit. Sed tamen etsi in abditissimis interioris philosophiæ penetralibus res hæc tota recondita sit, non est quod desperandum sit non inde posse veritatem elici. Inquisitionis namque & investigationis omnis principium, admiratio quæ in res difficillimas cadit, iure esse censetur: propter admirationem enim (quod primo Metaphysices ab Aristotele scitissimè dictum est) homines nunc & primò philosophari cœperunt. Huius eventus admirandi causam supra Observatione septima huius libri adduximus, nec eam repetere hic pigebit, quod pulchra quæ sunt, etiam repetita decies placere soleant. Ut igitur tantæ rei
 30 rationem reddamus, illud in confesso haberi debet, in recens extincto homine non proinus calorem omnem evanescere, etsi vita cum deficiat: quod & experientiæ fide deprehendimus. Videmus enim quorundam recens mortuorum corpora ad aliquot horas posteaquam è vita excefferunt calida remanere, vestigio nimirum quodam vitalis caloris remanente: prout item in hypocauftis & æstuariis & furno, amoto igne, experimur. Nam & calor ibi reconditus nullo existente igne cernitur, ibique ad diem unum aut alterum perdurat, ut cuius experiri promptissimum est. Itaque quum non prorsus calor omnis à corpore recens interempto evanuerit, nec agi
 40 ratio omnis perierit, visque omnis interior (quod & in iugulatis animalibus experiri licet, quæ ad tempus aliquod, posteaquam iugulata fuere, cæsere perspicimus, & carnes itidem motu palpitationis, quodam agitati) efficitur, ut ab occulta illa & latente in corpore mortuo vi, humores, præsertim sanguis & bilis, exagitentur ac commoveantur: quod naturæ arcano
 quodam

quodam nec nobis satis perspecto motu vis illa interior vitionem quasi exigere videatur: moxque à tacita illa vi bilis concitata accendatur, ob leuitatem & prouum sui motum: ab ea accensa sanguis quoque excitetur, & in vulnus prorumpat, patefacto ad exitum per vulnus meatu. Eodem concurret vaporosus qui cum sanguine est spiritus, qui protinus spiritali quadam motione in eum qui occiderit, si præfens stet, directus & quasi auolans, in eum migrat, præsertim si inter em ptu intentè qui interemit aspiciat. Vnde fit vt vulnus cruorem admirabili & arcano hoc motu effundat, & versus interimentem eiiciat, quòd ad horas octo aut decem nondum
 10 omnis in recens iugulato euauerit calor: quo agitante sanguis spiritus re petit suos, vicissimque & spiritus etiam ipsi suum attrahunt sanguinem, vnde ipsius manatio & effluxus per vulneratam partem consequitur. Hæc probabilis ratio, quæ in re tam difficili atque perplexa excogitari ab homine philosophiæ haud imperito potest. Sed magis certè credendum, arcano Dei iudicio, interfectorem tali nota prodere volentis, id fieri. Sanguis namque interfectorem ad sui vindictam clamat ad Dominum, vt Genesis quarto de Abel scriptum est à fratre Caïm interfecto: Vox sanguinis fratris tui, dixit Deus, clamat ad me de terra. Ne ergo indagacionibus quæ supra hominis captum sunt innitamur, sed sapiamus ad sobrietatem.

OBSERVATIO DECIMA.

IOANNES Coblet Piscator, angina graui laborans, & in præfocationis periculum adductus, crassiore reddita lingua, vt præ tu more contineri intra os minimè posset, exertaque lingua, rubentibus & prominentibus oculis, in horas præfocari videbatur, conuerso extrorsum tumore & suppurato, liberatur integrè.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ANGINAM periculosissimum esse affectum, citòque interimentem, rectissimè ab Hippocrate dictum est. Angina, inquit, periculosissima est, celeritèrque enecat, si neque in faucibus neque in ceruice quicquam apparet, si dolor vehemens est, si vix spiritus trahitur. etenim eodem die iugulat. Itaque quum interni faucium musculi inflammantur (Paulo auctore) angina accidit, quam *συνώχλη* Græci nominant: externis verò inflammatis, *πρωσώχλη* vocata gignitur,

Lib. 3. præ
 fagiorum
 tex. 12.

Lib. 3. cap.
 27.

40 quasi iuxta linguam dicas. Si in superiore gutturis parte, quam *σύνωχλη* Græci nominant, inflammatio subsederit, idque in internis musculis, *σύνωχλη*, hoc est, cynanchen vo citant: vt externi si inflammatione tententur musculi, *πρωσώχλη* esse dicunt. Hic itaque vir quo de sermo nobis in præfens est, quum bono corporis habitu esset, plethorico ac succi pleno corpore, seseque media hyeme, a quilonibus vehementer flantibus, ob eam

quam exercet piscatoriam artem, exposuisset, diu multumque in aëre frigidoprofundisque paludibus cōstitisset, defluxio à cerebro in fauces de repente procubuit. Angina namque, vel Hippocratis testimonio (si modo Hippocratis est liber quartus de ratione victus in morbis acutis) fit, inquam, angina quum hyeme aut vere multa eademque fluxio viscosa ad iugulares venas descenderit, quæ quidem, utpote amplæ existentes, plurimum ad sese & humorem & spiritum contrahunt. Quæ sanè fluxio faucium implens partes, meatus spiritus & gulæ obstruit, fixo in partibus illis humore crasso ut plurimum, viscido ac lento: vnde & ægri ferè suffocantur, & eorum lingua intumescēs oris cavitatem implet. Vnde nec loqui nisi summa cum difficultate, nec maxillas diducere, nec aperire os, nec deglutire nisi maximo labore possunt. Hæc omnia grauissimè ægrum hunc conficiturunt. ingens namque tumor internus in faucium radicibus subsederat, summa ac difficillima spirandi ratio, ut non nisi recta ceruice ducere spiritum posset, dolor pulsatorius, & inflammationis summa cum grauitate sensum inferens, ab ægro in faucium radicibus percipiebatur, ingens & æstuosa febris, linguæ in vastam molem tumefactio, loquela difficillima, ut è naribus magis quàm è lingua profluere sermo videretur, quòd iis qui angina corripiuntur familiare ac proprium esse solet, ob vocis & sermonis impeditas partes. Vnde fit ut non bene intus refractus aer, ob linguæ tumentis immobilitatem, & vocalium partium à defluxione obstructionem, in nares per meatum communem recurrens, in articulum & quasi de naribus manantem sermonem creet. Febris ingens suberat, summus in genis totaq; facie, sed præsertim in oculis, rubor, ob vaporum à sanguine manantium sursum in caput elationem. Capitis & totius corporis grauitas ac contractio quasi quædam, spiratio crebra, difficilis, & cum stertore apparebat, vigilia omnimoda, etiam leui delirio coniuncta. His symptomatis noster ægrotus vehementissimè premebatur: vnde angina cum eaque grauissima laborare per speciosissimum nobis fuit. Quid enim perspicuum magis dici censerique potest, quàm quòd sensibus exploratum, ipsum de se fidem facit, tum quòd ea quæ morbi essentiam explicant, & sedem affectam demonstrant, tum etiam quòd ea quæ ad accidentium rationem pertinent? Accidentia namque, auctore Aristotele, magnam partem conferunt ad cognoscendum quòd quid est. Itaque coniectura artificiosa deprehēdimus, angina premi ægrotum hunc, quòd & sedes affecta, fauces, inquam, & quæ diximus symptomata abundè monstrabant. Dignoscuntur nempe affectus ipsi, auctore Galeno, tum ab actione laesa, excrementis, positu, doloris proprietate, & propriis accidentibus & loci natura. Persecta igitur affectus huius natura ac causis, per ea quæ recensuimus signa atque symptomata, superest ut curationis modum quòd hoc ægro curando vti sumus, subiiciamus.

Lib. 1. de
anima c. 1.

Lib. 1. de
loc. aff. ca.
5. vet. tra.
& lib. item
2. ca. 3. no-
uz verf.

CYRA-
TIO.

Lib. 5. cap.
26.

Ad hunc igitur vocatus, quum in præcipiti rem ægrotantis esse præ affectus magnitudine deprehendissem, assidentibus id prænuntiandum optimum factu iudicavi: siquidem (quòd Celsus monet) prudentis hominis fuerit, eum qui seruari non potest, non attingere: nec subire speciem eius

ut occidi,

- 11 vt occisi, quem fors ipsius peremit. Sed ubi grauis metus, sine certa tamen
 12 desperatione est, indicare necessarijs periclitantis in difficili rem esse, ne si
 13 victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel sefellisse se videri possit. Quod &
 ipse in hoc casu fide bona praestitumoxque ad curam summa diligentia in-
 tentus (neque enim morbus inducias dabat, procrastinatorumque medicu-
 cum poscebat, morbo utique & periculoso & acutissimo existente, in quo
 eodem die medicari iussit Hippocrates, quod dilatio in huiusmodi permi-
 tiosa sit) hominem curandum suscipio, in hanc qui sequitur modum. Lib. 4. aph. 10.
- 10 Clysterem primum paulo acriorem praescribo, quod adstricta aluo esset:
 mox sanguinem detraho, idque non semel aut coferem, vt iubet Paulus, Lib. 3. cap. 27.
 sed repetitis vicibus, ne cumulata semelque facta vacuatione, anima aegro
 deficiente, suffocationis periculum superueniat. Eodem itaque die bis e
 cubito sanguinem detraho pro virium tenore, in crastinum eas quae lin-
 guae subditae sunt venas a perio, ceruici cum scarificationu sub vesperam eius
 diei cucurbitulas admoeco: gargarifatu crebro aegrum vt iubeo, et ad-
 stringentibus, repellentibus ac refrigerantibus ab initio, mox discutioris
 admixtis, in omnimoda abstinentia aegrum contineo. Nec nisi per tres
 primos dies quicquam aliud praeter aquam nullam sumere iussi, neque
 enim solidiora alimenta sumere potuisset, vt qui etiam nullam ore sum-
 ptam per nares reiceret, quod synanticis frequens esse solet: infernas par-
 tes vinculis deligo. Medicamentum purgans, sed frustra tamen, propin-
 collum atque ceruicem mollibus lanis oleo imbutis contego. Hi in-
 citando hoc aegro praecipui a me obseruati scopi atque propositi fuere, at-
 que horum omnium haec fuit particularis ratio. Clyster: 20. Qua-
 tuorremolitiuorum, foliorum caulium rubeorum, hyssopi, centaury mi-
 noris, ana M. j. polypodij querni conuassati ʒj. granoru carthamigrosso
 modo contusorum ʒ x. agarici in petia lini rara ligati ʒ ij. seminum melo-
 num cum cortice contusorum ʒ j. seminum anisi & anethi, ana ʒ ij. storum
 chamameli & meliloti, surfuris macri, ana P. j. Fiat omnium decoctio ad
 30 lb j. In colatura dissolue catholici ʒ j. hierae Galeni ex xvj. rebus ʒ v. olei
 violacei & de lilio, ana ʒ ij. mellis rosati colati ʒ ij. Fiat clyster. ingentem
 excrementorum copiam deiecit aeger, a qua alleuationem sensit. Eiecto
 clysteri, sanguinem bis e media dextri brachij vena detraho: humerariam
 maluissem, sed ea praecarnis superate mole inueniri nusquam potuit. De-
 tractus fuit sanguis ad vncias viginti, quod & aeger valentissimis viribus
 esset, & bene habito corpore, & morbus quoque magnus, atque in huius-
 modi audacter mittendum sanguinem Hippocrates & Galenus sanxerunt. Lib. 1. aph. 23.
- Interea hoc gargarifate vt aegrum iubeo: 20. Foliorum plantaginis,
 acetosae & myrti, ana M. ss. granorum sumac rubentium, lentium, ana P. j.
 40 rosarum rubrarum P. j. mali punici cum suo putamine & granis internis
 contusi, numero vnum, hordei eum cortice P. j. fiat omnium decoctio in
 aqua ad lb j. In colatura dissolue diamorvi ʒ ij. succi granatorum misco-
 rum, mellis rosacei, ana ʒ ij. Misce: fiat gargarifatus. Quin & penidia in ore
 & saccharum candum vocatum, & tragacanthae confectioem continere
 assidue iubebam. Postero die e venis sub lingua sanguinem detraho, &
 cucurbi

cucurbitulas cum scarificatu sub vesperum admoueri scapulis iubeo, à quibus mirificè se leuatum sensit, & paulo tum facilius respirare coepit. Collo & ceruici hæc impono: ℥. Olei chamæmeli, violacei, liliorum & cheirini vocati, ana ℥ ij. olei amygdalarum dulcium recenter facti ℥ iij. axungie gallinæ recentis ℥ j. butyri recentis sine sale ℥ j. croci ℥ j. Misce: fiat linimentum, quod calidum collo & ceruici mollibus lanis pinguis interiectum admoueri iubebam. Interdum ex oleis solis id præstabam. Vbi verò ad tertium diem ventum esset, mox propinare medicamentum soluens satago, ex hiera cum agarico ac electario Indo vocato, ex decocto pectorali exceptis: sed frustra id tentatum est. Nam deuorare medicamentum minimè potuit, sed vniuersum naribus reiecit, tumque ad clysteres recurrendum paulò actiores, vt supra scriptum est, putauit: quod & optimè contulit. Dabam enim alternis diebus elytherè, à quo alleuari se plurimum æger sentiebat. Quum verò ad quartum diem rubor aliquis cum dolore ac tensione foras ad maxillam dextram se proderet, bonù id esse sum de Hippocratis & Galeni sententia arbitratus. Signa spei in hac ægitudine, ait Auicenna, sunt, si permuetetur rubedo ad exteriora, multotiens enim aperiant tunc oculos suos, & sanantur. Hippocrates verò sic de ea re: Tutius, inquit, est & tumorem & ruborem in externas maximè partes conuerti. Et alio loco, Tum præcipuè malum prolongatur, ait, quum non solum fauces, sed ceruicem quoque rubor occupat: maximè verò potest ab ea secunda valetudo contingere, si rubor simul & ceruicem & pectus comprehendat, neque ad interna reuertatur erysipelas. Itaque quum viderem foras propelli malum, meliorem tum de homine spem concipere coepi, & naturæ motum secutus, foras humorem euocare satagi. Cataplasmatibus admotis, suppurandi & euocandi vim habentibus: tum verò & gargarismatis incidentibus & attenuantibus sum foeliciter vsus, vt sequitur: ℥. Foliorum plantaginis & hyssopi (repellentia namque adhuc in augmento applicanda sunt, discutientibus mixtis) foliorum caulium rubeorum, ana M. ss. caricarum pinguium numero xij. vuarum passarum exacinarum numero viginti, glycyrrhizæ contusæ ℥ j. rosarum rubentium P. j. hordei cum cortice P. ss. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta. In colatura adde diamorvum & dianucum, ana ℥ j. ss. oxymellis simplicis, syrupi violacei, ana ℥ ij. mellis rosati ℥ j. Misce: fiat gargarismus, quo sæpe uti cœgnum iubebam. Foris verò ad tumorem prominentem talium cataplasmatibus vsus: ℥. Foliorum maluarum, althææ cum suis radicibus, ana M. ij. foliorum caulium rubeorum, matrum violarum, hyssopi, ana M. j. caricarum pinguium numero xxx. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. feminum lini & foenogreci, ana ℥ j. capitum liliorum alborum ℥ ij. furfuris P. j. fiat omnium decoctio in aqua pistentur & cribrentur. Cribrata adde nidi birundinis in oleo liliorum præbulliti, & cum toto probe in mortario macerati, & postea cribrati ℥ iij. farinæ seminis lini & foenogreci, farinæ frumenti, ana ℥ j. decoquantur farinæ cum oxymellite ad conuenientem glutinositatem: postea adde axungie gallinæ recentis, butyri recentis sine sale, ana ℥ j. croci ℥ j. olei liliorum ℥ iij. Misce: fiat cataplasma. Mirificè profectò

Lib. 3. præ
sagiorum,
textu 20.
& 22, &
Gal. in 66.
Fen 9. 3.
22p. 9.

lib. 3. di 3
22

fecit humorem foras euocauit, atque ad suppurationem deduxit. intra bi-
 duum namque suppuratus fere qui foras subsederat tumor fuit: cui tamen
 tertio post die canini stercoreis sicci drachmas tres adiunxi, quod, si quid
 aliud, vel Pauli & Auicennae testimonio, huic affectui maxime prodest oc-
 culta quadam vi ac proprietate. Suppurato tumore ad septimum diem
 candenti ferro aperire iussi: quod id vlcerebus & abscessibus plurimum
 conferat, exsiccando, & virus malum ignis potentia corrigendo. Pus foe-
 tidissimum, virulentum & copiosum prodit. Vlcus mundificare vnguen-
 to ex melle rosato, succo apij & absinthij, farina hordei, myrrha & aristo-
 10. lochia curauimus: carunculae carneae partes multae cum sanie intermissae
 auulsae sunt. Postea probe detergo vlcere, quod intra vigesimum diem co-
 tigit, ad sarcotica, & cauum vlcus implentia nos contulimus, vnguento
 ex thuris polline, myrrha, iride, aloëque confecto, addito chalciteos em-
 plastro: sicque Dei nutu intra vigesimum diem, aut paulo amplius cura-
 tus integrè fuit, magna omnium admiratione. Nec verò interea dum haec
 perficio, reliquorum praesidiarum quae iuuare posse sum arbitratus, obli-
 uiscor. Nam & quum deuorare potuit aeger purgans medicamentum, tum
 & catapotia dedi quae deducere humorem possent, nempe praescriptum
 supra medicamentum post syrupos concoctorios dedi, tum catapotia coc-
 20. cia, sine quibus, & aurea, adiectis diacridij granis duobus, & foeliciter ope-
 rabatur cuncta. Intus verò dedi etiam rasuram dentis apri drachmam inte-
 gram ex oleo amygdalarum dulcium & saccharo cando, quod in hoc affe-
 ctu, prout & in pleuride, praesentaneum est remedium atque arcanum.
 Haec in hoc viro per me administrata curatio, ad laudem Dei opt. max. in
 cuius manu cuncta posita sunt, & à quo omne bonum.

Lib. 3. cap.
 27.
 Fen 9. 3.
 cap. 11.

Mundifica-
 tiuū opti-
 mum.

**OBSERVATIONVM MEDICI-
 nalium libri secundi finis.**

OBSERVATIONVM
MEDICINALIVM, FRAN-
CISCO VALLERIOLA

MEDICO AUCTORE,

LIBER TERTIVS.

OBSERVATIO PRIMÆ

ARDVTVS Ferrerius adolescens annorum tredecim, fuste lignea è salice leui quidem illa, sed ex alto demissa: accepto contemptibili, vt videbatur, vulnere in capite, absque crany fractura scissurave: oborta sexto die inflammatione in vulnere, sequente convulsione & paralyssi, in crure dextro & brachio sinistro, cum febre & delirio, undecimo tandem die moritur. Quasitum à Prefecto urbis an vulnus lethale fuerit, illique mors adscribenda.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. de capitis vulnerib.

RECTISSIME illud ab Hippocrate dictum videri potest, nullum capitis vulnus leuiter contemni debere. Sæpe enim cutis sola contusa ferro aut alia aliqua re, si non diligenter & cum quadam cautione curetur, veluti si sanguis concretus non expurgetur, aut aliud quiddam negligatur: vlcus inrudescens non parum molestiæ exhibet, & aliquando etiam febrem inducit: & medico quidem negotia, ægroto verò periculum non minus adfert. Id profectò cum in plerisque aliis, tum vel maximè in hoc puero vulnerato experti sumus, qui quum in capite vulnus accepisset non ferro illatum, sed fuste lignea eaque prælonga: leui tamen, vt pote saligna, sed secundum alterum extremorum mucronata, & ab alto deiecta, contemptibile quidem vulnus videri poterat, vt pote quod sine vlla caluarie fractura scissurave constitisset, sola tantùm capitis cute vulnerata: neque tamen, (mibi ægrum post sextum diem aduenti, quo die ad illum vocatus fui) vulnere in caluariam descendente, vt ab chirurgo qui per primos dies ægrum tractauit renuntiatum fuit. Itaque quum post sextum ab accepto vul-

pro vul

- pro vulnere diem ad agrum accessit, eum acriter febriëtem, biliosa vomentem, & caput grauissimè dolentem inuenissem, graue esse vulnus continuo iudicavi: quòd & superuenientia nono die symptomata, & tandem mors vndecimo insequuta monstrarunt. Sexto namque die inflammatio in vulnere cum delirio, resolutio in crure dextro, brachioque sinistro, tum & conuulsio in manibus ambabus apparere coeperunt. Quamobrem & pessimè de puero sperare, & moriturum breui prædicere assidentibus hæud veritus sum: quòd, pro Aristotelis sententia, a cecidentia magnam partem conferant ad cognoscendum quòd quid est. Vbi namque conuulsio
- 1° in vulnere, præsertim capitis, acciderit, iuxta Hippocratis dogma, lethale esse consuevit: prout etiam bilis vomitus & desipientia malum in capitis vulneribus. cerebrum namque hæc superuenientia coactici indicant: quòd quum fit, plerunque mors sequitur. Idque in hoc vulnerato animaduertendum, quòd immèdiatè post acceptum vulnus punctum factum, puer neque obmutuit, neque vertiginem passus est, nec visus hebetudinè, nec per aures narève sanguis prodiit, nec pronus ab istu in terram cecidit, nec vomitum illico ab accepto vulnere habuit, sed tantum manibus ad caput admotis fierè abundè coepit. Quæ omnia quum pro Hippocratis sententia inquirèda duxissem, qui in capitis vulneribus primum omnium interrogandum censet, per quid vulneratus homo est, nempe quo teli genere, & quid homo quum vulneratus est, mox fecerit, hoc est, num mutus euaserit, num torpès sine sensu & motu, num in terram pro ceciderit, num vertiginem, & in oculis caliginem passus, num ex auribus sanguis manarit. de his enim omnibus interrogandum, ubi quis capite vulneratus fuerit, meritò Hippocrates iussit: quòd per hæc vulneris naturam, num lethale an secus futurum sit, an periculosum iudicare arte poterimus. Quòd quum inquam, summo studio de assidentibus quaesuissem, renunciatumque esset nihil horum passum iuuenem, in summam continuo admirationem deductus sum, quinam fieri posset, ut quum vulnus simplex tantum fuerit, cui nec
- 3° fractura, scissurave vlla in cranio appareret, tam sæua tamen & periculi plena symptomata casusque insequuti fuissent. Neque eius euentus aliam indagando causam reperire potui, quam humorum acrium ad locum vulneratum influxum, qui inflammationem in parte creassent. Fluxionis verò ad partem læsam multæ sanè fuere causæ, doloris vehemètia: ingens namque dolor in capite vniuerso, præsertim in sincipite, ad radices vsque oculorum extensus, qui iam à quarto die sese ostentarat, percipiebatur. dolor autem omnis vehemens, auctore Galeno, fluxionem mouet. atque hæc vna vel præcipua influxus humorum in vulneratam partem causa. Altera inflammationis & fluxionis causa fuit, sanguis in parte recte
- 4° tus, & conculcatus in parte angusta, nec debite expurgatus: vnde mora & prohibita diffusione calorem extraneum concipiens, partemque distendens, inflammationem creauit. sic enim inflammatio gigni solet, auctore Galeno. Tum verò & altera occurrit fluxionis humorum in hoc puero causa, quòd quum aliàs ictus multos plagasque in capite accepisset, casu & offensione multiplici, factum est, ut imbecillior pars à tot ictibus im-

Lib. 1. de anima.
Lib. 5. aph. 2. & lib. 7. aph. 14.

Lib. de ca. vulner.

Gal. in arte medicin. e. 95. & lib. 3. metho. med. & lib. 5. aph. eò. 53.
Lib. 13. meth. & 2. ad Glauc.

preſis reddita ſit : vnde merito fluxionem à ſe pro ratione imbecilliam
 partium regerere non potuit. ſuperuacanea namque in imbecilliores par-
 tes, auctore Galeno, pro cubere ſolent, quum ab his quæ influunt repel-
 li nequeant. Hæ præcipuæ phlegmones in parte læſa nata in hoc iuvene
 cauſa fuere, calor extraneus ob ſanguinis cõfluxum in parte ortus, dolor
 vehemens, & partis imbecillitas. Quum verò vulnus propè futuram obelæã
 (quam ſagittalem Anatomici vocant) conſiſteret, effectum eſt, vt facili la-
 pſu portio ſanoſi humoris in parte contenti, per futuram intro deciderit :
 vnde læſa interna meninge grauiã ſequuta ſint inde & lethalia ſympto-
 mata, conuulſionis, delirii, reſolutionis, tandèmque mors. Ego itaque, qui
 vocatus ſexto tantum die fui, in ſummo discrimine verſari ægrum quum vi-
 derem, prædicendum id aſidentibus continuo duxi, ne vel ignorante vel
 ſefelliſſe videri poſſem, mortemque magis me quàm ſalutem ſperare. ſic
 enim prædicendum quæ aderant ſymptomata ſuadebant, febris ingens,
 conuulſio, delirium, reſolutio, quæ vulneribus capitis ſuperueniẽtia, mor-
 tem vt plurimum portendere ſolent, auctoribus Hippocrate, Galeno, &
 Celſo. Quumque pro recto more periculum prædiſſem, nihilo ſecius tamen
 pro ratione vulneris inſtandum curationi totis viribus duxi, nequid
 prætermiſſum videri poſſet. Itaque quum morbus vehemens eſſet, iuue-
 niſque optimo corporis habitu, florentique ætate (eſti ætate inferior. pa-
 rentibus videretur, quàm vt illi mitti ſanguis deberet) mittere tamen ſan-
 guinem ad reuulſionem, doloris ſedationem, & phlegmones prohibiti-
 onem conſultius viſum eſt quod de aſidẽtium conſenſu feci. Præſtat enim
 in talibus, vbi nonniſi vnica ſubẽſt curationis via, per eam ingredi, & (vt
 Celſus ait) anceps quàm nullum remedium experiri. Miſſo ſanguine die
 ſexto, ſeptimo leue deiectorium do ex rhacomate, cum melle aëreo, & ſy-
 rupo roſaceo inſuſionis roſarum. Purgatio namque in capitis vulneribus,
 auctoribus Hippocrate atque Galeno, plurimùm confert. Tenuem victum
 præſcribo, quod modicus cibus, & aqua exhibitã quàm maximè omnibus
 vlceribus conducunt, vt rectè Hipp. lib. de vlceribus præcepit. Vulnus,
 quod adſtriẽtum, tumidumque erat ac turgens, & ſuppurato iam ſanguine
 plenum, ſecari, quò efflueret ſanies, iubeo: ceruicem totam, atque dorſi
 ſpinam oleis neruos roborantibus, & vnguibus commodis ad conuul-
 ſionem paralyſimque tollendam imbuo, fumigatis ſuperappoſitis lanis
 mollioribus. Sed tamen facienti ſecundum rationem, non ſecundum ra-
 tionem euenit, quum ſemper in deterius morbus laberetur, ſymptomata-
 que in horas grauiora, caſusque lethales apparent: virium imbecillitas,
 neruorum diſtenſio maior, reſolutio dextri cruris validior, rubor in o-
 culis vehemens & incenſus, delirium, tandem intercepta vox, deficient pul-
 ſus, atque mors vndeſimo die ſubſequuta. Quæſitum à Præfecto vrbis
 num lethale fuiſſet vulnus. Huic reſpondimus, nos ad veri normam pro
 teſtimonio dicturos, vbi prius demortui caput ſecuiſſemus: quod neceſſa-
 rium factu eſſe, vt ritè de vulneris natura ferre ſententiam poſſent, & pro
 indubitato eſſet habendum: & faciẽdum quidem tum Hippocrates tum
 Celſus iuſſerunt. Inquit nãque Hippocrates, Qui de vulneribus cognoscere
 voler,

Lib. 13.
meth.

Lib. 1. aph.
textu, &
com. 2. &
lib. 7. 14.
Celſ. lib. 5.
cap. 26.

Gal. lib. 10.
meth.
Lib. 2. c. 9.

Hipp. lib.
de vlcerib.
Gal. lib. 4.
meth.

Hipp. lib.
1. prædic.
id eſt Pro-
rhetici.
Celſ. lib. 5.
cap. 26.

Hipp. lib.
1. prædic.
id eſt Pro-
rhetici.
Celſ. lib. 5.
cap. 26.

voler,

,, volet, quemadmodum singula finient, primùm quidem cum hominum
 ,, species perscrutari oportet, tum eas quæ meliores sunt ad vulnera, tum
 ,, quæ deteriores: deinde ætates noscère, in quibus singula vlcera curatu
 ,, difficilia existunt: locos item in corporibus perspectos habere, quantum
 ,, alij ab aliis differunt: sed & alia, qualia in singulis accedunt, tum bona, tum
 ,, mala, nosse oportet. Siquis enim omnia hæc nouerit, is sanè sciet etiam
 ,, quomodo singulorum euentus cõtinget. Itaque post iuuenis mortem, de
 10 assidentium affinium consensu disse candi cadaueris nobis potestas facta
 est. Detecta & abscissa primùm capitis cute, pericranioque amoto, vul-
 neris sedem penitus perspeximus. Sedes autè Hippocrati vocatur, quum Lib. de ca. vulnerib.
 manente osse in sua ipsius natura, telum quod in os incubuit, manifestum
 fecerit vbi incubuit. Vidimus igitur qua parte telum impactum fuerat, os
 liuens, contuso vtique à ligno pericranio, atque etiamnum cranio ipso.
 Nam quum acutum & mucronatum esset lignum ea parte qua in caput
 delapsum ex alto est, perforassetque cutem ad usque pericranium ferè, san-
 guisque inde manasset, fieri sanè vix potuit quin pondere delabentis ligni
 contusio in osse & ecchymosis aliqua ruptis venulis quæ in pericranio
 sunt non acciderit: quod planè perspicuum nobis factum est osse detecto.
 20 apparebat namque liuens locus quæ telu infederat. Dissecto rursus cranio,
 vt si quid noxæ in internis cerebrũ velantibus membranis cerebrove ipso
 esset perspicere oculari sensu possemus, è regione partis vulneratæ inter
 cranium & duram meningem pus inuentum est: quod mox dissecto osse
 effluere cœpit, non copiosum tamen, sed liuidum & foetens. Membrana
 ipsa leuiter intenta inuenta fuit: non tamen colore demutata. In caluaria
 porrò nec fractura vlla, nec fissura, aut rima reperta est. His vt præmitti-
 tur ritè administratis, & vtique medico pro testimonio dicèti necessariis,
 rogati sententiam, ita retulimus: Iussi de morte Arduyni Ferrerij adole-
 scentis vulnerati, ac vndecimo die post acceptum vulnus mortui, senten-
 tiam ferre, ac pro testimonio dicere coram magistratu, Deum præ oculis
 30 habentes, hæc dicimus vera, rata, fidelia & firma: Primùm nos ægrum dili-
 genter, fide bona, & ex artis ratione inuississe atque tractasse, partemque læ-
 sam, & vulneris naturam attentè considerasse, symptomatumque superue-
 nientium, & quoto quæque die acciderint, speciem diligenter annotasse.
 Capitis porrò partem postremam occiput vocatam, vulneratam inueni-
 mus: vulnere quidem punctum facto, absque tamen vlla cranij fractura,
 scissura, rimave aliqua, nec ossis intrò intrusione. Erat autem plaga se-
 cundum dextrâ capitis partem ad occiput, propè futuram obelæam. Tum
 verò quum ad ægrum visendum accersiti fuimus ego, & Desiderius alter
 chirurgus (quod sexto ab inflicta plaga die accidit) ægrum inuenisse nos
 40 grauitèr conflctatum, febre acuta in censum, caput secundum frontem
 maximè grauitèrque dolètem, dolore quidem ad oculorum radices per-
 tingente: indicium sanè cerebro & eius membranis communicati mali, si
 quid Auicennæ creditur. Biliosa item vomètem puerum inuenimus: quo
 signo coniectauimus, ex Hippocratis atque Galeni sentètia, cerebro eius-
 que membranis communicatam noxam, siquidem vbi præciditur cere-
 brum,

Iudicium
 de vulnera
 ti pueri
 morte cor-
 ram magi-
 stratu.

Fen 1. 3.
 tract. 2. ca.
 7.
 Lib. 6. a-
 phorif. 50.
 & Gal. in
 eom.

Vbi supra. brum, iis necesse febrem & bilis vomitum superuenire : quod Hippocrates dixit. Quo in loco Galenus id accidere testatus est, non solum vulnerato cerebro, sed & dura membrana circumstante : quæ quum in multis partibus sit cerebro agnata, citissimè ei communicat proprios suos affectus. Eò factum est, vt id quum perspiceremus, mox cerebri integram membranam læsam esse, vel cerebrum ipsum, iudicium fecerimus. Nec ægro solum vomitus & febris inerant, sed & inquietudo & angustia : tum dolor in crure dextro, cum motus voluntarij impotentia, & resolutione diminuta, conuulsione in manu sinistra apparente. hæc namque consideratu haud minus digna quàm necessaria sunt, de vulnerum euentis rationem reddenti, vt Hippocrates lib. 2. Prædictionum, qui Protheticon inscribitur, edixit. Quin & præter hæc phlegmonosus tumor parti vulneratæ accesserat iam tum quum ad ægrum vocati fuimus : natus vtique tum ob grauem partis vulneratæ dolorem (omnis namque vehemens dolor, auctoribus Galeno atque Auienna, fluxionem ad partem dolentem commouet) tum etiam ob sanguinis influxi retentionem cõculcationemque in loco angusto & calore extraneo ad suppurationem deducti. quæ phlegmone vulneribus capitis adueniens graue certè periculum portendit. Illud insuper de Hippocratis & Galeni sententia asserimus, bisariam vulnera dici lethalia consueuisse : aut quòd necessariò, semper ac inuitabili ordine mortem adferunt, aut vt plurimum. Quin & id quoque affirmamus, ægro huic ea à nobis esse adhibita auxilia omnia, quæ ex artis ratione pro vulneris natura sedisque affectæ necessaria fore duximus : tum sanguinis missione purgationeque cõgruo tempore adhibitis, tum topicis propriis admotis, scopos curatiuos omnes, tam qui morbo, quàm qui casibus superuenientibus debebantur ritè obeuntes : Hippocratis & Galeni præcipuè, tum & Guidonis Cauliacensis methodum sequentes. Amplius verò, & id cum Galeno lib. 5. aphorismorum com. 2. & lib. 4. meth. med. & 13. eiusdem tractationis, tum lib. de inæquali intemperie, dicimus, vulnera atque vlcera morbósque alios præterea multos, non solum periculosa & sæpenuero lethalia ex sua ipsorum natura haberi debere, sed etiam casuum superuenientium, & humorum ad partem affectam confluentium prauitate. Quum itaque vulneri huic prauis acciderint casus, conuulsionis, febris, biliosi vomitus, resolutionis, doloris atque delirij, accedente etiam humorum calidorum & acrium copioso ad partem confluxu, parte ipsa (vt antea diximus) ob istius plagæque sat multas debili existente : cui dubium esse potest, in tanto tantarum causarum concursu, quin vulnus multò grauius ac periculosius quàm suapte natura esset, effectum fuerit? His omnibus verè ac necessariò præmissis, dicimus præfati iuuenis vulnus, et si essentia sua propriaque natura è numero necessariò lethaliu non fuerit, quum simplex esset vulnus, absque cranij fractura, rima, scissura ve, que vt plurimum salubria magis quàm lethalia esse solent : nihilo secius tamen ad ipsum vulnus mortem pueri esse referendam, accidentium quæ vulneri superuenerunt merito dicimus, spasmi videlicet, resolutionis, phlegmones, delirij : quæ vulneribus capitis euenientia, illisque copulata, vt plurimum

Gal. in arte med. & lib. 5. aph. com. 5. & lib. 3. meth. med.

Aulc. fen. 1. 3 tract. 2. cap. 7. Lib. 5. aph. textu & cõ. 2. & lib. 6. aph. com. 18.

Lib. de vulne. & lib. de vuln. capitis.

Gal. lib. 3. 4. & 6. meth.

Guido tractatu de vuln. capitis.

mum lethalia esse solent, vulneraque lethalia reddere. quod & Hippocrates atque Galenus lib. 5. aphorif. com. 2. & rursus lib. sexto aphorif. com. 50. & lib. 7. eiusdem tractationis com. 14. & Celsus lib. 5. capite 26 affirmarunt. Id quod huic euenisse adolescenti euentus ipse monstrauit, qui omnibus ritè adhibitis, vndecimo die casuum sæuitia, atrocitate ac magnitudine mortuus est: plaga alioqui, per se minimè lethali, lethali tamen ab his reddita. Accidit autem non rarò (vt Hippocrates lib. 2. Prorethici scitissimè dixit) vt vulnera quædam in locis vilibus ac non malis sint, & nulla re graui videantur: sic tamen dolore affligât, vt respirare ægri non possint. Et nonnulli in vulnere, quod graue nulla re erat, delirio & febre insequentibus, mortui sunt: vt idem ipse tum eo ipso loco, tum septimo Epidemiorum pluribus in testimonium citatis historiis affirmat. Nec id mirari oportet neque formidare, quòd corporum temperaturæ, & corpora hominum, ipsique ad eò corporum habitus plurimum inter se differât: vel eiusdem Hippocratis vbi suprâ testimonio, vîmque maximam vel in perdendo, vel in seruando ægro habeant. Quæ causa est, cur à grauibus pe neque lethalibus vulneribus nonnulli euadant: à leuissimis & nullius momenti alij moriantur. Fortes namque, & ætate florentes & animosi bonoque corporis habitu præditi, à grauibus vulneribus aliisque morbis sæpe euadunt: imbecilles, pueri, senes, timidi, à minimis non rarò succumbunt, vt experientia docet. Vires namque vbi valentes sunt, auctore Galeno, omnia contemunt ac tolerant: vbi infirmæ sunt, abs quouis offendentur. Hæc pro veris ratifque habenda censemus, ad laudem Dei.

Lib. 10. me
th. med.

OBSERVATIO SECVNDA.

IOANNES Bapista Neapolitanus acri vir ingenio, rerum que multarum experiens, quum ventriculo ac capite, grauitateque corporis totius laborare se diceret, maioris mali metuens, de industria belleborum sumit: quòd in eo libro qui Hetrusca lingua conscriptus, inscriptionem habet, GLI CAPRICCI DI FIERAVANTI, scriptum inuenisset, hellebori vsum ad arcenda totius corporis mala peridoneum esse, magnisque laudibus eius medicamenti vsum efferret idem auctor. Ab accepto helleboro in vita discrimen venit: liberatur à me magna cura.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

40

NON esse prorsus libris fidendum, nisi quis summo iudicio quæ in illis leguntur ad seuerum vt dicitur vnguem excutiat, doctissimè à Damasceno in Aphorismis dictum est: Operari (inquit) secundum libros absque perfecta ratione & solerti ingenio, molestum est: quòd videlicet ingenium solers ac perspicax

Apho. 2. &
& 3.

iuuet artem, vt idem ait: hebes verò ac torpidum contrarium omnino efficit. Nisi enim quis & morbi & hominis naturam atque speciem, ætatem, priuatam etiã morem, quem *ιδιωρύγνησις* vocant, regionem, temporis statum, & cætera huiusmodi accuratè cõsideret, quæ ad morborũ curatio- nem necessaria esse, tum Hippocrates, tum Galenus dixerunt, prorsus ab scopo rectoque medendi sine aberrabit: quum non omnes naturæ (vt bel- lè dixit Galenus) eadem medicamenta postulent, & quod vni salutare est, alteri sit noxium futurum: quòd inter corpora atque medicamenta analogiæ quædam sint ac sympathiæ, tum etiã antipathiæ atque dissensus. Vnde fit vt quod vni salutare est, alteri sit morbosum: quod & ipsa experientia docet: eoque magis si quod in auctoribus ipsis præscriptum remedium inuenias quod periculo non vacet. tum enim magna cautione res tota expendenda est: quòd subiecti nobilitas timidum in operando medicum iure optimo efficiat, vt rectè à Galeno dictum est. Hoc si æger hic intente mente expendisset, nõ se in periculum præcipitem haustu hellebori nigri dedisset. Nullo namque adhibito iudicio, sola lectioe contentus, auctori- que fidens (qui magnis helleborum extollens laudibus, ipsum non ægris solùm exhibendum, sed & sanis, temerè profectò magis, quàm prudenter & ex arte, scripserat) helleborum sumpsit ad drachmæ pondus, vt quam percipiebat in ventriculo atque corpore toto grauitatè discuteret. Mox verò ab epoto helleboro grauitas in ventriculo maior oriri cœpit, angustia perferri, turbatio, nausæa ingens animi deliquiis comitata, mox vomitus creber, difficilis, æstuosus consequitur, singultus inde, corporis lassitudo, & conuulsui quidam motus, & quod omnium perniciosissimum erat, strangulationis metus. ad eò enim difficilè trahebat spiritum, vt præfocari sibi in momenta singula videretur.

CVRATIO. Accersor ipse, ægrum inuiso, de præteritis interrogo: quæ quum ex vero nunciata mihi ab ægro fuissent, instansque periculum viderem, bona spe esse illum iubeo, animum vt resumeret hortor, me officiosi in eo curando medici partis acturum bona fide profiteor, & mox sedula cura id præsto. Medicari enim in valde acutis si expedit, eadem die oportet. procrastinatio namque in huiusmodi periculosa est, vt rectè Hippocrates dixit. Quum enim vrgeri ægrum his symptomatis viderem, maxime que ructibus, murmurillis & intestinorum doloribus, succurrendum clysteribus duxi, ad educendum quod erat à medicamento commotum nec euacuatum: tum & ad flatus qui plurimi suberant discutiendos. Itaque clysterem protinus indi iubeo, cuius hæc fuit compositio: ℞. Maluarum, althææ, brançæ vrsinæ, mercurialis & parietariæ, ana M. j. hyssopi, origani & calamenti, ana M. ß. (flatum enim discutiunt, pituitam attenuant & dolorem sedant) florum chamæmeli, & meliloti, ana P. j. caricarum pinguium numero x. seminum lini, althææ, & cœnogræci conuulsatorum, ana ꝑ. ß. seminum anisi & marathri, ana ꝑ. iij. florum nienufaris P. ij. (sunt enim alexipharmacum hellebori, vt Conciliator & Marthiolus tradunt) fursurũ P. j. fiat omnium decoctio in iure omasorum & capitis castrati ad ℥ j. & colatur. In colatura adde catholici ꝑ. j. hieræ Galeni de sedecim rebus, casisæ

Lib. 2. de
rat. viñ. 2.
eul. tex. 38.
& Gal. in
eom. & lib.
de comp.
med. secun-
dũ locos
& pluries
alibi.
Ausc. fen-
10. j. can.
traç. 1. ca.
4.
Lib. 1. aph.
eom. 1.

Lib. 4. aph.
10.

Cõcil. lib.
de venenis
cap. 35.
Marth. eõ.
in lib. 6.
Diosc. ad ea
put 33.

cum melle, ana ꝑ ij. olei violati & de lilio, ana ꝑ ij. mellis rosati colati ꝑ ij. Misce: fiat clyster. Bis eodem die impositus fuit, excreta pituitosa, & atrabilaria excrementa multa cum flatibus emissa, à quibus alleuari se æger sensit. Potionem huiusmodi parari & exhiberi iubeo ad noxam medicamenti retundendam. ℞. Aquæ mellis recenter factæ cum melle electissimo lb j. radicis aristolochiæ rotundæ ꝑ j. cinnamomi electi conquassati ꝑ ij. fiat omnium leuis ebullitio, & coletur. Colaturæ adde florum nymphææ siccorum & tritorum ꝑ ij. ex hoc decocto mane & vesperi sumere iubebam ꝑ vj. Vbi verò adhuc remitti ventriculi dolor visus non est, ab-

10 **sinthium Romanum** in tenuissimum puluerem redactum, & ex vino dilutum, sumendum iussi triduum totum, à quo sanè mirificam sensit opem. Quin & cumini & anisi semina contrita ex vino generoso cum floribus nymphææ tritis deuoranda dedi, ad flatum qui in ventriculo plurimi suberant discutiendos. Cuius potionis beneficio ructibus multis & sonoris flatuum bona pars discussa fuit, ventriculusque detumescere cœpit, angustiaque sedari. Partem hanc linimento roborare forinsecus studeo in hunc modum: ℞. Cerati Galeni stomachum confortantis ꝑ ij. galangæ, mastiches, anisi, cumini, caryophyllorum, nucis myristicæ, calami odorati, macis, ana ꝑ ij. florum nymphææ tritorum, coralli rubri, rasuræ eboris, ana

20 ꝑ ʒ. olei de absinthio & de mastiche, & anethi, ana ꝑ ʒ. Misce: fiat linimentum, quo inungi totam ventriculi regionem calidè iubebam, dato insuper lineo panno duplici, fumigato thure, mastiche, caryophyllis & anethi anisi que seminibus. Quod ad victus rationem pertinet, pinguium carniū iure hominem cibabam, carnemque pinguiore. id enim ad retundendam medicamenti a crimoniam quam infert peritoneum est. Buryto recenti crudo ex panis buccella parum igni torrida excepto, saccharoque prima mensa vti iubebam, interdum etiam ex melle despumato excepto. Mel enim deterforium est. Ventrem interdum linteolis igne calefactis, interdum verò

30 facculis ex milio, surfuribus, anisi feminibus, & chamæmeli floribus interpunctis, & supra calidum laterem vino meraco respersum calefactis fovebam: à quo præsidio mirè iuuabatur. Secunda mensa, coriandri & anisi semina saccharo intacta sumere ex meo præscripto solebat. Vino generoso in pastu utebatur, mirificèq; vires delassatas ab eo refici sentiebat. Quin quum conuulsivis quibusdam motibus exagitari hominem deprehendissem, prospiciendum ei symptomati operæpretium duxi, vntionemque cervici toti admoī ex mollibus lanis. Constabat vntio oleis chamæmeli, lumbricorum, liliaceo & vulpino calidis. Hæcque methodo Dei benignitate intra paucos dies saluti æger non sine multo labore restitutus fuit. Nec mirum sanè in tam graui hominem incidisse symptomata, quum

40 helleborus sanas carnes habentibus, auctore Hippocrate, periculofus sit: quod plerumque conuulsionem accersat, propter operationis vehementiam, vt ait Gal. Inde admoneri possumus, quam infidum sit scriptis auctorum credere, præfertim eum qui neque iudicio nec ratione medica vires medicamentorum expendere valeat: quod hic æger malè cautus & sibi parum prospiciens periculo suo didicit. Proinde præceptum id Galeni lib.

Optimatio ad helleborum sumprum.

Lib. 4. aph. 16.
Lib. 4. aph. com. 16.

4. meth. med. exaratum perpetuò medicis obseruandum & in ore habendum est, Naturæ familiaria semper exhibenda: quæ quum prodesse plurimum possint, nocere certè nequicquam valent. Id tenendum perpetuò censeo.

OBSERVATIO TERTIA.

FLORVS à Porcelleto, iuuenis annorum xvi. filius Domini à Fos, à cane rabioso demorsus, nulla adhibita per primos dies cura, postea in vita discrimen incidit, vulnere grauiore effecto. Curatur à me magno labore.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QUANTA hominibus ex brutis animantibus mala accidant, rabiosi canis inter cætera exitialia venena morsus indicat. is enim (nisi rectè ab initio summâque cautione tractetur) tam seua inducere symptomata solet, vt planè res ipsa atque euentus miraculum omne superent. Quid enim spectari admirabilius quicquam vsquam potest, quàm nulla percepta ex morsu, præter doloris & vulneris sensum, noxa, post aliquod tempus in rabiem agi hominem, melancholicum effici, visis ac pauoribus nocturnis perterrerì, aquam expauescere, instar canum latrare, mordere etiam domesticos, suos non agnoscere, contelli, siti deficere, ac tandem miserabiliter mori? Annon hæc admiranda maximè, & animaduersione digna habenda sunt? Quoniam verò mihi nunc de demorso à rabioso cane, deque curatione adhibita agendum est, prius de canum rabie quid ipsa sit, vnde oriatur, & quid ipsa pariat, quibusque signis deprehendi rabies possit, enarrandum mihi fuerit: postea de curatione adhibita in hoc ægro accuratè tractabimus, quo sine obseruationem concludemus. Ergo canum rabies nihil prorsus aliud est, auctore Auicenna, quàm immutatio seu conuersio temperamenti sui in malignam quandam intemperiem venenosam: quæ sanè euerfio accidit cani, aut aëris, aut ciborum potuumque quibus vescitur vitio, & inquinamento aliquo malo. Ex aëre quidem, quum calor in eo vehemens humores in feruorem agens adurit, fitque nimio æstu & squalore furens canis: vel quum etiam frigus immodicū sanguinem cogens, densansque ac coagelans, distillari prohibet, coactioneque ac desititate niger efficitur sanguis, & præua qualitate infectus, vnde rursus in rabiem efferantur canes. Fit id vel autumnno vel vere, vt Auicena ait autumnno quidem, ob ætatis quæ præcessit ardorem: vere autem, ob hyemem gelidam præcedentem. Dioscorides plerunque flagrantissimis æstibus in rabiem efferari canes inter: dum & per vehementissima frigora scribit: quod & Paulus confirmat. Ex cibis verò rabiosi fiunt canes, quum cadauerum vel carnes vel sanguinem lambunt ac deuorant: præsertim si morticinæ carnes putridæ iam, flaccidæ,

Fen 6. 4.
tract. 4. ca.
pice 5.

Vbi supra.
Lib. 6. cap.
36.
Lib. 5. cap.
3.

- flaccidæ, vermibus scatentes fuerint. Quòd si eorum animalium sint carnes eæ, quæ pestilentiæ, fulminæve, aut venenosorum moribus interierint, plus in rabiem faciliusque efferantur. Potu etiam putrescentium aquarum gigni in canibus non rarò rabies solet: quòd hæc omnia atrabiliarios succos adaugeant, sanguinem inficiant, & putredine mala coinquent, aut saltem feminario venenoso sui generis imbuant, quæ rabiei causa sit. Eoque magis ab his causis in furorem canes aguntur, quanto alter altero suapte natura magis atræ bili obnoxius fuerit: unde qui eorum cursu celeriores, corpore agiliores, habitu extenuatiores, & pilo aut ruffo aut nigro colorati fuerint, ij vt in rabiem incidunt natura promiores sunt. Hæc rabiei canum natura, eæ causæ. Illud verò præterea sciendum, non canes modò efferari in rabiem, sed & pleraque animalium, vulpes, mustelas, simias, lupos, atque etiam mulos, vt Auicenna scribit. Camelos verò & equos in rabiem agi, Aristoteles lib. 8. de historia animalium auctor est. vt mirari subeat quidnam sibi Galenus voluerit, dicens nullum reliquorum animalium rabie capi, solos canes eo affectu corripi, vt lib. 6. de locis affectis cap. 5. monumentis testatur reliquit: quum experientia constet, quas diximus animantes præter canem non rarò in rabiem agi. Nisi hac tantum ratione Galeni dictum à calumnia vindicemus, vt id voluerit, non in tantam rabiem reliqua animantia atque canem efferari, quum in huius animantis rabie tanta sit humorum corruptela, vt solum eius spurum, si humanum corpus contigerit, rabiem excitare possit, vt idem eodem loco affirmavit: reliquorum verò animantium non tam vehemens rabies sit. Tametsi textus series planè id indicet, nullum reliquorum animalium præter canem rabie corripi, vel quòd id non animaduernerit Galenus, vel quòd indignam censuerit affectionem eam in reliquis animantibus, quæ rabiei nomine insigniretur, quum paria inde nasci symptomata non videret, quæ in canis rabiosi morfu contingere solent. Hæc pro Galenò. Vnde autè digressi sumus redeunt, quid rabies canis in nobis pariat, si quæ rabiosus canis momorderit, & quibus signis rabiosum fuisse canem deprehendatur, quod promissimus, promendum: posteaquam quid rabies sit, & unde oriatur abundè dictum à nobis est. Ergo vbi demorsus quis à rabioso cane est, nihil molestiæ sentit, præterquam ex vulnere dõlorem, vt Dioscorides, Paulus, atque Auicenna sensere, & ipsa quoque experientia docet: post dies aliquot, cogitationes corruptæ turbatiq; somni, mœror, metus atque tristitia iræ coniuncta apparere incipiunt, & tacita quædam obmurmuratio: abhinc conuulsui quidam motus, lucis fuga & horror, singultus, sitis, orisque siccitas cõsequuntur. oculi & facies plerumque rubent, raucescit vox, sudor in facie, angustia in toto corpore obrepit: tandem verò re ad extremum deducta, aquæ metus, dum eam spectant, & dum admouetur, quam *ὕδατος* Græci dicunt. Nonnulli ex demorsis à rabioso cane non aquam solum, sed & omnem humorem prorsus refugiant. Plerique canum ritu delatrant, & obuium quemque dentibus appetunt, morsuque suo in alios eandem affectionem contagio transferunt. Hæc præcipua demorsorum à cane rabioso accidètia, quorum causa ista asser-

Fen 6. 4.
frac. 4. c. 6.

Galenus à
calumnia
vindicatur.

Diosc. lib.
6. cap. 16.
Pauli lib. 5.
cap. 3.
Aui. fen 6.
4. tract. 4.
cap. 7.
Quid rabiosi
canis
morsus in
homine pa-
riat.

ita assignari potest, veneni è saliuâ canis inflicti natura. infectis namque & veneno occupatis partibus vniuersis hæc omnia accidunt. Verùm metus aquæ non sic perinde certa reddi ratio vt aliorum symptomatum potest. Quidam ab immodica siccitate id fieri tradunt, sed quorum sententia euentui non respõdeat: magis namque aquam exiccati appetere quàm refugere deberent, vel naturæ ordine ipso, aquæ potu ad depellendam siccitatem induciti, contraquàm fieri videamus.

Vbi supra. Rufus verò (citante Paulo) talem melancholiæ speciem ipsis oboriri pronuntiauit, veneno quidem humorem atrabilarium imitante. Vt enim melancholicos videmus alios

Cap. 6. alia timere, (vt lib. 3. de locis affectis Gal.) sic demorsis à rabioso canem 10
quam metunt, vel quòd canis qui momorderit speciem se in aqua vide-

Lib. 5. cap. 3. re arbitrantur, (quod à plerisque demorsis existimatum Paulus reuulit) vel quòd sommergi in aqua ac præfocari debere falsò arbitrantur, ideòque exosam habent, & ab ea tanquam à re exitiali refugunt. At qui eò mali peruenerunt, in deploratis habendi sunt, nec quemquam, præter vnum aut alterum, superuixisse Paulus testatur. Ante verò quàm hoc sympto-

Signa rabidi canis. mate occupentur, seruari posse multos experientia docet. Quibus verò signis rabiosum canem deprehendere liceat, & qua probatione vsi morsum à rabioso cane inflictum fuisse agnoscamus, iam dicendum nobis est. Rabidi canis notas atque indicia prodidit Galenus lib. de Theriaca ad 20

» Pisonem in hæc verba: Si audieris canem, qui aliquem momorderit, gra-
» cilem corpore, & siccum, oculis rubentibus, cauda demissa, spuma ex ore
» fluente, præterea lingua foras porrecta, & tanquam bile colorata, obuium
» quemque insiliisse, citràque ratione cucurrisse, deinde rursus subito con-
» sistentem, cum ira quadam magis furenti non ipsi præuisos momordisse:
» hæc, inquam, si in eo sic habere audieris, statim rabiosum canem fuisse in-
» telligas. Hæc Galenus. Ex incessu item in furorem actum canem depre-
hendere est. incedunt enim lento & segni gradu, demissis auribus, capite
gravi & terram spectante: obuios non modò homines nullo delectu, sed
& feras quasunque quæ sese illis offerunt morfu impetunt. Quin & do- 30
mesticos & proprium etiam dominum mordent: quòd quum insaniant-
tum in rabiem efferati canes, plurimòque atrabilario succo redundant,
præsertim secundum caput (vnde & oculi rubent, & toruùm aspiciunt, &
demisso in terram capite progrediuntur) efficitur vt sensus omnes hoc suc-
co inficiantur, proindeque & domesticorum & domini etiam obliuiscan-
tur, nec eos amplius agnoscant: eòque fit vt eos morfu impetant. Quod &
hominibus furore percitis euenire interdum videmus, qui non solum pa-
rentes, filios, uxorem, domesticos cædunt: sed & sibiipsis manus adferunt,
mortemque consciscunt. Quæ sanè signa non solum à Galeno præcitato
loco, sed & à Paulo & Auicenna referuntur. Sed si fortè rabiosum fuisse 40
canem ignoremus, momorderit tamen aliquem de quo solliciti scire ve-
limus, num rabidus fuerit qui momordit canis, his notis certissimis discer-
nere id poterimus. Supra vulnus morfu factum nux trita imponatur, ali-
quandiu vulneri hærens consistat, postea gallinæ aut cani edenda proicia-
tur: quòd si eam renuunt & auersantur, rabiosum fuisse canem certissima
coniectu

*Pauli lib. 5.
cap. 3.
Aut. fen. 6.
3. tract. 4.
cap. 4.
De discrimine mor-
fus rabiosi
canis à nò
rabiosa.*

coniectura estum etiam & maxime si sanie aut tabido sanguine è vulnere effluente buccella panis intingatur, edèdàque cani offeratur: eam si renuit canis, & ab ea refugit, canem rabiosum fuisse indicio est: sin minus, minimè rabiosum, ut Auisennæ sententia est & Pauli.

Nunc verò his prælibatis ad curationem quam in agro nostro foelici successu exercuimus, ipsò orationis transcurso propius venimus. Ergo æger hic quum à rabioso cane esset demorsus in altero crure propè maleolù, mox à suis ad Pagum trium Diuorum (quas vulgò *Les saintes Maries* vocant) missus est: quòd vulgi opinione locus hic demorsus à cane ra-

10 bido facer sit, eoque ægri accedant, vese mari abluant: quod salutare ple-

22 risque creditum est. Illic dies nouem integros manet: redit Arelaen vul-

22 nere grauiore reddito: ipse quoque toruè m aspiciens, taciturnus ac cogi-

22 tabundus, vt planè melancholici affectus iam notæ aliquæ sese proferrèt.

22 Vbi autem de singulis àsidentes rogassem, & rabiosum fuisse canem ab

22 his qui eum furentem iugularant, intellexissem: celeriter tanto malo pro-

22 uidèdum, ne in hydrophobiam æger incideret, ipse iure merito statui. Ita-

22 que vulnere perspecto, quum liuens perspexissem, & multo tabo infectum

22 censui: quòd in talibus medicari eadem die expediat, & procrastinatio pe-

22 riculosa sit. Itaque quòd adstricta a luo æger esset, mollem clysterem iniici

22 iubeo, in hunc modum: ℞. Málua, althææ, amborum cum suis radici-

22 bus, matrum violarum, brançæ vrsinæ, mercurialis, melissophylli (morsu-

22 bus enim canum, auctore Dioscoride, plurimum valet) cuiusque manipu-

22 lum, florum chamæmeli, meliloti, & roris marini, ana pugillum vnum: epi-

22 thymi vnciæ dimidium, surfuris macri P. j. Fiat omnium decoctio in iure

22 capitis castrati & omasorum ad ℥. j. & coletur. In colatura adde catholi-

22 ci ℥. j. confectiois hamec ℥. iij. olei violacei ℥. iij. sacchari rubri ℥. j. Misce:

22 fiat clyster. Sequuta vacatione, candens ferrum protinus vulnere admo-

22 ueri iubeo. id enim auxiliij ad veneni vim frangendam potentissimum est,

22 & ad moueri debere in canum rabiosorum morsibus, Galenus in hæc ver-

22 ba prodidit, de rabidi canis morsus curatione sermonem instituens: Cau-

22 teris, inquit, admodum candentibus locum adurere solemus, & alijs vt

22 medicamentis quæ extrahendi vim obtinent, nec virus intra carnem ma-

22 nere sinunt. Paulus item atque Aëtius locum vulneratum itidem latiori-

22 bus cauteriis inurendum senserunt: quo præsidio nullum certè in vene-

22 nosis morsibus præstantius adferri solet. Vbi verò cauterio ad moto ve-

22 neni vis è vulnere bona ex parte adempta esset, ad crustæ amotionem pro-

22 perandum censui, pinguium & putrefacientium admotione, butyri recen-

22 tis ex oui luteo & suilla pinguedine, interdum basilicum vnguentum ad-

22 miscuimus. Interea verò dum vulnere prospicimus, antidotis aduersum

22 veneni vim pugnare nobis visum est: tum etiam quòd plethoricus iuuenis

22 esset, & cacochymia etiam laboraret, missione sanguinis & purgatione

22 vtendum commodum visum est. Nec metuebam quin intrò venenù mis-

22 so sanguine & purgatione adhibita conuerteretur: nam & marina aqua

22 perfusum vulnus nouem totos dies, & cauteriù adhibitum bonam mul-

Vbi supra

cap. 8.

Pauli lib. 5.

cap. 3.

Curatio de

morsu à ra-

bioso ca-

ne.

mul. lib. 1.

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

tamque veneni partem exhauserant, vemetus non esset ad interna pelli
 venenum; satis vtpote iam ad externa attracto, & candenti ferro extincto.
 In venenosis namque affectibus, vbi veneni seminarium humoribus inter
 mistum contagio totum corpus inficit, tum profecto nec sanguinis mis-
 sio, nec purgatio adhiberi debent; ea scilicet ratione, ne intro à vi medica-
 menti venenum trahatur, quàm pharmacum solutum à circumferentia
 ad centrum, hoc est, ab externis ad interna trahat. Itaque in rabiosi canis
 & aliorum animantium morfu, præcipua ea cura medico esse debet, vt
 trahentibus & virus eò cantibus medicamentis foras venenum trahatur,
 & vulnus quàm diuissimè patens & hians teneatur: quod Auicenna his

Quæsi-
 Quando in
 venenosis
 affectibus
 sanguinis
 missione
 & purga-
 tione ab-
 stinendum
 sit.

Fen 6. 4.
 tract. 4. ca.
 9.

verbis explicauit. Oportet, ait, vt in principio rei vulnus coalescere non
 sinas, immò dilates & aperias. Ex paulò post de euacuatione loquens; Non
 oportet, inquit, vt propè res in diebus primis ad euacuantia, sed occupare
 in extrahendo ad exteriora. nam euacuatio quandoque adiuvat ad hoc vt
 venenum penetret ad profundum, & prohibet attractionem eius ad exte-
 riora: quoniam ipsa cum trahit humores ad interiora, tunc trahit eò eis ve-
 nenum. Hactenus Auicenna. Ex quo sanè loco edocemur in pestiferibus,
 contagiosis, & aliis à venenoso humore procedentibus morbis, nõ esse te-
 merè euacuandum, ne intro trahatur venenum; sed prius foras esse euo-
 candum venenum, ne spargatur seminarium venenosum in vasa; postea

quoque
 ad hoc

verò tutò vacuandum, præsertim in rabiosi canis morfu, vt rectè Auicenna
 monet, & Fracastorius atque Fernellius suis quique monumentis tradi-
 tum reliquere. Iam verò ad institutum redeuntes, curationis in hoc æro
 adhibita quod reliquum est absoluamus. Euocato foras veneno quibus
 diximus præfidijs, nempe lotionè vulneris ex marina aqua, cauterio adhi-
 bito, & cataplasmate sequenti admoto, cuius esset vis foras euocare vene-
 num, sanguinem detraximus, ad immodicam plenitatem tollendam, mox
 syropos ad atrabilem, octo continuos dies dedimus, dein soluens medica-
 mentum atrabili vacuandæ maxime appositum, & ex certis dierum inter-
 uallis repetita vacuatione. Mox verò antidotis à tota substantia canum ra-
 biosorum moribus proficientibus totos quadraginta dies vsi sumus. Vl-
 cus porò apertum sexaginta ferè dies continuimus, detergentes quod
 putre & saniosum inerat tandem glutinantibus, & cicarricem obducenti-
 bus, vbi in tuto iam res esset, post septuagesimum diem vlcus sanauimus.

quoque
 ad hoc

Horum præfidiorum hæc fuit forma: Ad atrabilarium succum, & vene-
 ni vim retundendam, hoc apozemate sum vsus: ℞. Borriginis, buglo-
 si, amborum cum suis radicibus, lapatij acuti cum toro, ana M. j. summita-
 tum fumariz, lupulorum, & fraxini, ana M. β. melissæ M. j. (peculiariter
 enim moribus canum aduersatur Dioscoridis testimonio) betonicæ tan-
 tundem (nam & hæc quoque venenis aduersatur, vt Diosc. lib. 4. cap. 1. af-
 ferit) feminum citrei mali, a cetosæ, & cardui benedicti, ana ꝑ ij. polypodij
 querni recentis non corrosi, & parum contusi ꝑ j. passularum exacina-
 tum numero xx. epithymi ꝑ β. trium florum comunium, cuiusque ꝑ j.
 cancrorum fluuiatilij numero vj. fiat omnium decoctio in aqua hordea-
 ceâ recentè facta, ad lb ij. & coletur. Colaturæ adde succorum fumariz,
 lupulo

quoque
 ad hoc

Apozema
 ad atrabi-
 larium suc-
 cum & ve-
 neni vim.

Lib. 3. cap.
 101.

quoque
 ad hoc

supulorum, & pomorum redolentium, ana \mathfrak{z} iij. aceti \mathfrak{z} iij. Fiat syrupus
 cum saccharo clarificatus, & aromatizatus cum pulvere theriacali Gui-
 donis \mathfrak{z} j. pro quatuor matutinis, reiterando aliis tribus aut quatuor. Vbi
 octo continuis diebus syrupum sumpsisset, iamque coctionis notæ in uri-
 na sese prodere, probè que attenuati crassi humores viderentur, ad sol-
 uens medicamentum properavi iuxta Hippocratis sententiam, qui con-
 cocta, non cruda medicanda præcepit. Medicamen porro tale fuit: \mathfrak{z} . Lib. 1. aph. 21.

Foliorum senæ Orientalis mundatorum \mathfrak{z} iij. epithymi \mathfrak{z} j. β . anisi & cinnamo-
 mi electi, ana \mathfrak{z} ij. trium florum communium, foliorum melissæ & betoni-
 cæ, ana P. j. fiat decoctio ad \mathfrak{z} iij. & coletur. In colatura dissolue rhabar-
 bari selecti, in sero lactis caprini per noctem infusi cum tantillo cinnamo-
 mi, & mane fortiter expressi \mathfrak{z} iij. confectionis hamec primæ descriptio-
 nis \mathfrak{z} ij. β . theriacæ electæ, pulveris theriacalis Guidonis, ana \mathfrak{z} ij. syrupi ro-
 sati ex infuso rolarum, syrupi de pomis, ana \mathfrak{z} j. Fiat potio: biliosa & atra-
 biliana multa delecta sunt. In crastinum thieracen antidotum cum pulve-
 re betonicæ dedi, ex saccharo excepiis omnibus. Hoc autem cataplasma-
 te ad venenum euocandum sum usus: \mathfrak{z} . Cæpas albas numero ij. ex-
 cauentur modicum, & cauitas tota theriaca impletur, & operculo addi-
 to, sub prunis coquantur, donec mollescant, pistentur, & setaceo cribro
 transmitantur: postea adde pulveris utriusque aristolochiæ, cuiusque \mathfrak{z} ij.
 galbani, bdelli, mythæ, ana \mathfrak{z} β . pulveris cancerorum fluuiatium \mathfrak{z} v. Mi-
 sce in formam cataplasmatum, & vulneri superdetur. Amota ab ulcere es-
 chara, mundificatio ex resina parata cum pulvere cancerorum fluuiati-
 um, & radice aristolochiæ vtebar sæliciter successu: & supra vulnus tale
 emplastrum apponendum iussi: \mathfrak{z} . Galbani, sagapeni, opopanax, ana
 \mathfrak{z} β . euphorbi, radicis Florentiæ, aristolochiæ rotundæ, gentianæ radice, ana
 \mathfrak{z} j. pulveris cancerorum \mathfrak{z} ij. ceræ quantum sat est, terebinthina \mathfrak{z} ij. Misce
 fiat emplastrum. Miram profectio vitiosi puris copiam è ulcere educēbat,
 nec sigillari vulnus sinebat. Sum interdum etiam emplastro diachalcitico
 ex tofaceo liquato usus. Postea vero ad veneni noxam intentus, pulverem
 hunc confeci, quo quadraginta totos dies æger usus est: \mathfrak{z} . Cineris can-
 crosum fluuiatium \mathfrak{z} x. radice gentianæ \mathfrak{z} v. olibani \mathfrak{z} j. Misce: fiat pul-
 vis tenuissimus, cuius dosis erat \mathfrak{z} ij. ex aqua buglosi. Cancros vero in va-
 se rubri æris (vulgò *Cayure* vocant) ex sarmentis vitium vti iussi, ex Aetii
 præscripto. Quin ad præcautionem, vbi prope curationis finem ventum
 esset, epithymum ex lactis caprini sero vtendum dedi: in eisdem catholico
 medicamento & confectione hamec usus sum: & vlcus sæpe ex urina im-
 pubis iuuenis sanatum. trahit enim cum fortitudine venenum, vt Aucen-
 na conceptis verbis testatur, capite de curatione motus canis rabidi. Fen 6. 4.

Aetius hippocampum proprietate sua terrore aquæ prodesse, & ad eius
 amorem deuoratum inducere testatur. Sed eo in hoc curando ægro usus
 non sum, quod in tertorem aquæ Dei misericordia non incidisset. Hæc
 curationis tam sæui mali instituta ratio à me fuit: ipseque æger sanitati re-
 stitutus, Deo seruatori opt. max. summas gratias egit: cui sit laus, honor &
 benedictio in omne æuum. Vbi supra.

OBSERVATIO QVART.
IOANNES de Luque Arelatensis, tres totos menses dysentēria graui correptus, & ad extremum periculi deductus, sanguine continuo e intestinis manante, cum ingenti virium defectione, torminibus & insomniis, incauta etiam victus ratione seruata: qui peruersus mali, haud satis medici praescriptis obtemperaret, dum moriturus sperabatur, praeter omnium expectationem seruatus est.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ARIOS qui in corporibus hominum accidere solent euentus demonstrare volens Celsus, haud raro euenire literis testatum reliquit, vt fere quos ratio non restituit, temeritas adiuet: quod eadem omnibus conuenire non possint. Eo fieri saepe videmus, vt in quibusdam corporibus accurata medicinae ratio parum valeat, quum sint quaedam corpora quae medendo agrestant, in deteriusque labantur, vt quotidiana experientia docet: interdum etiam acci-
 dere, vt operosa medicorum manu neuitquam curato morbo, ipse per se, vel naturae ope, vel etiam contra naturae ordinem sanetur, nulla obseruata victus ratione, nullo consilio aut arte, nullis artis praecipis seruatis: sed temeritate potius quadam & audacia insolenti artisque contemptu. Idem in plerisque aegris obseruatum est, quorum catalogum retexere im-
 mentum esset, sed in hoc praecipue quo de nunc agimus, qui quum diuino quidem tempore sese medico obsequentem praestitisset, nec tamen proficeret in melius, fortunam experiri decreuit, ea omnia quae morbum grauiorem effectura essent, incunctanter obiens, salutem adeptus est. Laborabat hic quidem dysentēria graui & molesta, quae auctoribus Galeno
 & Aetio, exulceratio intestinorum est, serpendo interdum depascens. Affectio haec in hoc aegro ab humorum acrimonia nata erat. Plurima namque haec, vitiosaque humoribus aeger redidabat, quod & calidissimi hepatis esset, humores plus aequo nimium affantis & adurentis, & ex incauta victus ratione seruata, cruditatibus multis inde genitis, redundans corpus, ingenti vitiosorum humorum copia premebatur: vnde onerata facultas, quod molestum erat excernere cupiens, dysentēriam grauem excitauit: acrimonia nimirum in intestina delatis imperu humoribus, & acrimonia sua intestina abradentibus, tandemque vlcus creantibus ingens. Tentat enim natura, suis semper viribus vsa, quod alienum est excernere, vt lib. 2. de
 feb. diff. scitissimè Galenus dixit: nimirum exonerari eo satagens quo veluti sarcina premitur. Quum enim facultas aut nimia humorum copia grauat, aut acredine irritatur, ad excretionem eorum quae vel copia grauant, vel molesto sensu irritant excitatur: unde fluxionum varia genera fiunt. Haec dysentēriae in hoc viro praecipua causa fuit, humorum vitioque
 acrimonia

Lib. 3. cap. 9.

Gal. lib. 6. de loc. aff. cap. 1. Aet. ferm. 9. cap. 43.

Cap. 5.

acrium in toto redundantia, & virtutis expultricis opera in intestina magno & celeri impetu delapsio. Quæ verò symptomata ægrum potissimum infestarent dicemus, inde ad curationem à nobis institutam progressum. Multa, graua, ac periculi plena erant quæ hunc ægrum symptomata infestabant: inter quæ præcipuum erat, frequens deiection, cum summa virium imbecillitate coniuncta, crebra & magna cruoris cum intestinorum ramentis ac etiam carunculis effusio, tormina & acerbi in intestinis dolores, assidui, ac sine vlla quiete ægrum affligentes, vt & somnum omnino eriperent, & ad animi defectionem vsque miserum ægrotantem deduce-

10 rent: rantque dolores hi non solum in crassioribus intestinis, sed & in tenuibus etiam: quod & locus doloris, & excretionum modus indicabat. Nam & supra vmbilicum dolores acriores infestabant (ingens planè in dysenteria malum) & sanguis excrementis valde permixtus erat, indicio ipsum è longinquis ano partibus emanare, vt Auicenna rectissime dixit. Alterum symptoma, nec minus verendum, assidua vigilia, & inappetentia grauis, quæ quum assidue ægrum infestarent, ad miram virium imbecillitatem deduxerát. Siquidem exiccat totum corpus vigilia, vt 7. meth. à Galeno proditum est: inedia autem præsertim longa vires maximè conuellit, vt Galenus decimo & duodecimo meth. med. prodidit, & pluries

20 alibi præsertim vbi dolor, vigilie, & immodica vacuatio coniuncta sunt, vt in hoc ægrotante accidit. Hæc præcipua quæ curam ad se aduocabant symptomata fuere, quorum est à nobis reddenda ratio. Crebræ deiectionis causa erat, humoris in intestinis contenti, & ad ea è toto defluētis tum copia, tum acrimonia facultatem expultricem irritans. Excremeta namque vel sui copia vel acrimonia, ceu stimulo quodam, proritare facultatem vel sopita solent: vt lib. de feb. diff. secundo capite vltimo dixit Galenus. Itaque quum & multa & valde acria in toto excrementa superessent, veluti sarcina quædam facultatem grauantia, nimirum crebram inde nasci deiectionem consequens certè fuit, ad quam vires deici erat omnino

30 necesse. Lædunt nempe vires vigilie, dolor & immodica vacuatio, vt 12. meth. prolatum à Galeno est: quæ etiam multo magis à dolore perpetuo & sauo, à vigiliis etiam & inedia conuellebantur. Sanguinis verò cum intestinorum ramentis & demum etiam carunculis effusio, vlceris in intestinis magnitudinem & erosionem membranarum intestina vestientium declarabat: vt à Galeno lib. 1. de loc. aff. habetur. Doloris autem assidui & torminum, tum partium affectarum intemperies præter naturam calida & phlegmonosa similis, tum & soluta ynitæ ab erosionè originem ducens, in causa erat. Est namque dolor tristis sensus affatim incidens, & naturæ molestiam inferens, vt in Timæo Plato, & lib. 1. de sympt. causis à Galeno proditum est. Fit autem maximè vel à partis intemperie & subita alteratione, vel eiusdem ynitæ soluta, vt in arte medicinali Galenus. Itaque quum ab humoris acrimonia vlcus in intestinis creatum esset, & pars affecta intemperie graui, & subita alteratione immutata, consequens certè fuit vt dolore perpetuo æger ea parte premeretur. Tantis autem tantæque acerbus erat dolor, vt quiescere hominem non sineret neque nocturne neque in-

lib. 1. de I
causis
causis

Fen 16. 3.
tracl. 1. ca.

3.
Vide etiã
Galenum
lib. 6. de
loc. aff. ca.
2. & Aëziũ
ferm. 9. ca.
43. de dy-
senteria.

Crebræ de
iectionis
causa.

DITA 293

Virium de
iectionis
causa.

Sanguinis
acerri &
ramentorũ
prodeun-
tiũ causa.
Torminũ
& doloris
causa.

Cap. 8e.

lib. 1. de I
causis
causis
causis

terdin. Vigiliis autem parere intensum dolorem, præter experientiae fidem, ratio ipsa demonstrat. Nam quum dolor (ut antea dictum) tristis quidam sensus sit subito & violenter incidens, quò grauior is fuerit, eò magis naturam torquet. Vnde fit, ut afflictæ parti mederi natura studens, spirituum copiam eò mittat in doloris subsidium: sineque spiritus, quamdiu peritat dolor, vehementer agitati atque commoti, quæ sine commotione, expansionem animæ facit ad corporis partes: id autem vigilia est, ut auctor definitionum medicinalium rectè definiuisset visus. Quum enim somno sit contraria vigilia: fit autem somnus, auctore Galeno, animalis facultatis quies: erit profecto vigilia eiusdem facultatis motio siue expansio: quædam à principio, id est cerebro, ad corporis partes. Quò fit, ut quò molestior ingruerit dolor, eò vigiliæ intensiores persistant: ad quas dissoluto virum robore, spiritibusque inanitis, animi deliquium sequitur: ut in hoc agrotante experientiae fide didicimus, quum à dolorum acerbitate & vigiliis multis, crebraque deiectione, in animi deliquium cerebrò incidit. Inappetentia verò qua premebatur, symptoma erat euersionem stomachi consequens: quæ in magnis fluxionibus plerumque accidere consuevit, pereunte vtiq; suctionis in ventriculo sensu, eò præsertim nimio humore madete: ut in diarrhoea & dysenteria euenire fere semper videmus. Experimur namque per eos affectus sopitam ferèque prostratam efficentiam ventriculi facultatem, vnde anorexia maxima consequatur: qua efficitur, ut sine alimento sensim contrahescant homines; & in perniciam dedantur. quod in hoc laborante sumus fide bonâ experti, qui inappetens effectus, in dies squalidior, extenuatior, & penè cadaverosus reddebatur: ita laborans ad extremum periculi deductus planè est. Hæc symptomatum in hoc agro perceptorum ratio.

EV RATIO. Quæ verò methodo in eo curando vsi sumus iam nobis promendum est. Vir hic quum multos iam dies furi manens affectu hoc laborasset, antequam me ad curam accersuisset, grauius tum certè habebat quum primum hominem inuisi: inprimisque ad rectam curationem de omnibus interrogandum duxi, ut de omnibus certior fierem: sic enim Hippocrates iubet. Vbi verò iam dies totos quindecim laborasse hominem absque ulla auxilij genere deprehendissem, contumaciorètm futurum morbum assidentibus significauit: sunt namque ab initio morbi vocandi medigi; ne si ferius aduocentur, æger ob morbi celeritatem pereat: quæ doctrina Hippocratis libro de arte sententia est. Nec solum quam diu laborasset interrogandum duxi, verum etiam qua esset ratione vitæ vsus scire volui; & quam maximè parte ventris doleret, num supra, num infra umbilicum: id enim scire in hoc morbo maximè interest, ut quænam intestina exulcerata sint, num tenuia, num crassa, scire valeamus: quod pro sedis affectu ratione alia atque alia præfidia præscribere oportet medicum. Exulcerata namque tenuia intestina ebibitis curantur; crassa clysteribus magis; ut Galenus & Auicenna senserunt. In primis verò excrementa quæ hæserent, quis excretionis modus, an cum dolore & desidendi cupiditate, an molè post dolorem excretio sequeretur, an subito, inquirendum putauit. Deprehendi

Lib. 1. de
sympt. cau.
cap. 8.

Inappeten
tia causa.

Lib. 4. de
rat. vic.
eum testa
51. & 52.

Gal. 1. de
loc. aff.
Auc. fen
16. 3. trac.
2. cap. 7.

hendi autem excrementa fæculenta, cruenta ac biliosa excerni, idque interuallo aliquo post dolorem pungitiuum: quod quum fit, exulcerationem superne consistere Actius arbitratur: Quum, inquit, superficies intestinum perfecte fuerit denudata, exulceratioque superne consistit, fæculenta ac cruenta biliosaque excernuntur: vbi autem altius penetrarit vlcera-
 tio, etiam sordes pelliculas admixtas habentes expelluntur. Quod in hoc ægro tante experiri mihi licuit: multa namque fæculenta, putida, biliosa cruore multo admixto excernebat, summo cū dolore, supra & infra vmbilicum. Ad hunc igitur vocatus prædictione vtendum in primis mihi
 10 commodum visum est, ne si ars malo victa esset, aut ignorasse aut fessellisse videri possem: prædixique in præcipiti hominem versari, nec nisi grandi cura seruari hominem posse, quod iam diu inualuisset morbus, contumaciorque factus esset: boni tamen medici me partes acturum sum bona fide pollicitus. Mox ad remedia conuersus, detergere primum vlcus à for-
 dibus & putrilaginibus quibus scatebat vitior, partim subditis clysteribus, partim ebibitis: dein frequenti deiectioni, sistentibus, & vlcus agglutinantibus medeor. Torminibus & acerbis doloribus partim discutientibus, partim anodynis resisto, soporiferis etiam datis ad dolorum allevationem & somni conciliationem. Vires deiectas optimo cibo aliisque prædidiis
 20 instaurare satago: appetentiam exsulcito: vigiliis, somniferis medeor. Hi scopi mihi in curando hoc ægro proposti fuere, quorum omnium hæc ratio fuit: ℞. Hordei cum cortice P. j. feminum lini & fenograci con-
 quassarum, ana ʒj. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. fursuris mar-
 tri P. ij. fiat omnium decoctio ad ʒss. in colatura dissolue vitellorum ou-
 rum num. ij. mellis rosati ʒij. sacchari rubei ʒij. Misce fiat clyster: Hoc
 bis eodem die elui intestina iussimus: moxque insequenti die portionem
 hanc dedimus: ℞. Myrobalanorum citrinorum ʒij. feminum planta-
 ginis, acetosæ, & sumac, ana ʒj. florum borraginis, buglossi, rosarum, ana
 P. j. fiat omnium decoctio in sufficienti quantitate aquæ chalybeatae ad ʒ
 30 ʒij. & colentur. Colaturæ adde rhabarbari electi cum tota substantia sub-
 tilter puluerificati, & modicum torrefacti ʒij. syrapi cydoniorum & rosati
 ex infusione rosarum, ana ʒj. Misce pareretur potio. Hac assumpta varij ge-
 neris excrementa educta sunt, biliosa præsertim & rametosa. Post aliquot
 dies iterum rhabarbarum torrefactum dedi ex succo cydoniorum & bo-
 lo Armenio ad ʒj. ex coriandrorum seminibus torrefactis ad ʒj. ʒ. corian-
 dro namque inest proprietas vehemens continendi cibum in ventriculo,
 vt auctor est Auicenna. Doloribus ventris hoc foet atque vinctioe pro-
 nide: ℞. Absinthij, menthæ, plantaginis, summitatum lentisei, rubi, &
 caudæ equinæ, ana M. j. centinodæ M. j. ʒ. florum chamæmeli & melilo-
 40 ti, ana P. j. rosarum rubearum P. ij. granorum myrti coneritorum ʒj. fe-
 minum sumac, plantaginis & coriandri, ana ʒvj. caryophyllorum ʒj. cor-
 ticum granatorum, fursuris, ana P. ij. fiat omnium decoctio in aqua chaly-
 beata & vino rubeo erasso, & cum filtris infusis & expressis fiat fortis ven-
 tri & stomacho ante cibum. ℞. Oleorum mastiches, cydoniorum, &
 rosati, ana ʒij. mastiches, olibani, coriandri præparati, rosarum rubearum,
 ʒss.

Serm. 9.
cap. 43.Fen. 20/3.
tract. 2. ca.
1.
Fotus opel
mus.

menthae siccae, ana ʒ i. seminum sumac & plantaginis, ana ʒ iij. coralli rubri, caryophyllorum, boli Armenij preparati, ana ʒ iij. cere quantum fat est. Fiat unguentum mediocre, quo ungetur tota regio ventris post fontem, calide desuper ponendo pannum lineum duplicatum & fumigatum olibani polline, granis myri & styra ce calamita. Quum vero adhuc grauius fluxio peristeret, dolorque inum ventrem premeret, adstringentibus clysteribus obquam eundem putavi in hunc modum: ʒ. Summitarum rubi, plantaginis, cupressi, oliuae, lenisici, & centinodiae, ana M. j. seminum sumac, plantaginis, & portulacae, coriandrorum preparatorum, cymini, parum torrefactorum & conuassatorum, ana ʒ j. amyli torrefacti ʒ ʒ. galularum, nucum cupressi, grosso modo conuassatorum, ana paria ij. surfuris P. ij. fiat omnia de coctio in aqua chalybeata ad ʒ j. In colatura adde axungiae renuui hirci liquefactae ʒ j. boli Armenici preparati ʒ ij. succi plantaginis ʒ iij. mucaginis tragacanthae ʒ j. mellis rosati ʒ ij. Misce: paretur clyster, qui misericè adstringit & glutinat vlcus, fluxionemque sistit. Aliquot eiusmodi clysteribus visum, sed maxime clysteribus ex lacte caprino, cum lapidibus ignitis extinctis in dicto lacte, & abjectis, addito bolo Armenio, succo plantaginis & hircina pinguedine, à quo eximie iuuabatur. Per os sequentes pilulas dedimus, quoniam à potionibus abhorrebat: ʒ. Trochiscorum de Ipodio cum semine acetosae, trochiscorum de electro (de Karabe Pharmacopola vocant) ana ʒ ij. granorum myrti, arillorum vuarum torrefactorum, ana ʒ ij. pulueretur omnia subtiliter, & cum succo cydoniorum formentur cataplasia sub auram deuoranda. Ventri autem tale admoimus emplastrum: ʒ. Massae emplastrum contra rupturam ʒ ij. emplastri diaphoenici ʒ ij. mastiches, olibani, coriandi preparati, boli Armenij preparati, sanguinis draconis, ana ʒ iij. lapidis amatis ʒ ij. succi plantaginis ʒ iij. vini rubri crassi ʒ iij. olei myrtillorum & cydoniorum, ana ʒ ij. Misce cum cera & terebinthina, manibus inunctis vino rubro crasso: fiat magdalon. ex quo super alutam extenso emplastrum fiat, & ventri admoceatur. Puluerem hunc singulis diebus assumere agrum iubebam: ʒ. Gigarum vuarum & granatorum exiccatorum, & modice torrefactorum, ana ʒ ij. coralli rubri, rasurae eboms, cornu cerui vsti, lapidis amatis, omnium lotorum cum aqua plantaginis, & subtilissime puluerifactorum, ana ʒ iij. coriandi preparati, boli Armenici preparati, ana ʒ j. seminum sumac & plantaginis, ana ʒ ij. Misce: fiat oranium puluis subtilis, daban eius pulueris ʒ iij. ex aqua decoctionis lysimachiae: misericè namque dysentericis prodest, vel Dioscoridis testimonio. Quum autem noctu & vigiliis, & doloribus torqueretur, potionem sequentem ad somnum conciliandum, dolorem sedandum, & fluxum cohibendum propinari iubebam: ʒ. Philonij persici ʒ ij. sumat ex aqua plantaginis cum syrapi cydoniorum uncia, misericè iuuari se à potione dicebat sed abatur naque dolor, & fluxio sistebatur, somnusque suavis obrepbat. Alio item puluere fluxionem cohibente sum cogitaueri vsum: ʒ. Boli Armenici preparati, margaritarum electarum, coralli rubri, lapidis amatis, ana ʒ j. coriandi preparati, pulueris rosatae nouel-

12. ana ℥ j. Misce; fiat omnium pulvis subtilis: detur ex succo cydoniorum
 cum aqua plantaginis excepto. Dies totos decem hoc pulvere vti iube-
 bam. Quin quum & tinea etiam grauis infestaret, & dolor in ano mole-
 stus, huic symptomati sic occurrendum putavi: ℥. Myrrhae electae,
 croci, styracis calamitae, ana ℥ j. opij ℥ ij. bdellij, aloës, ana ℥ s. ceræ citri-
 nae liquefactae quantum sat est. Fiant balani (suppositoria: seplastarij vo-
 cant) in anum indito vno ex illis, sed abatur confestim dolor, & tinea
 remittebat. Foru etiam ad anum vsus sum; ex verbasco & corticum pitu-
 16 infulis & expressis; ano admotis. Interdum vero: ignem ferro (quam
 Scoriam vocant, & stercus ferri) ad ignem incenso, & in acetum insulo, ut
 dorem excipi ad anum iubebam in sede perforata ad id apposita: vehē-
 menter namque restringit cohibetque profluvia ventris, vel auctore Dio-
 scoride. Hoc etiam sumi cataplasmate vsus, cuius est vis sistere, dolorem se-
 dare, & vlcus agglutinare: cuius hæc est descriptio: ℥. Farinæ fabarum,
 18 hordei, & lentium, omnium torrefactorum, & in aqua chalybeata decocta
 rum ad conuenientem glutinositatem, cuiusque ℥ ij. cymibi torrefacti ℥ j.
 s. thuris masculi ℥ ij. micæ panis albi in vino nigro crasso in cocta, & sine
 expressione pistata ℥ j. croci ℥ ij. pulueris myrtillorū & gigartorum, ana
 20 ℥ ij. mucaginis tragacanthi, & cydoniorum, ana ℥ ij. olei myrtillorum
 quantum sat est, carnis dactylorum & cydoniorum in vino rubro deco-
 ctorum, ana ℥ s. Vantur simul ad cataplasmatum formam, & ventri ad-
 moueatur sæpe remutando. Quum verò pulueribus ad ventriculum
 22 borandum vti nollet, ab eorum vsu iam tædio affectus, electarium talē con-
 feci: ℥. Pulueris boli Armeni ciptæ parati ℥ iij. margaritarum (electae
 rum, coralli rubei loti, ana ℥ ij. pulueris rosæ nouellæ (fluxionibus nam
 que alui plurimum valet) pulueris diarrhodon Abbaris, ana ℥ s. confectæ
 symphyti maioris, corticis citri conditi, ana ℥ j. Excipiantur ex saccharo
 in aqua rosarum dissoluto: fiat electarium in tessellâ ponderis ℥ ij. vnam in
 30 aurora, alteram ante coenam deurgare iubebam. Interdum olibanu tucidi
 grana aliquot ante cibum sumere imperabam. Sed dum hæc à me operosa
 manu tractantur, mulier medica quædam anno sat (sunt enim, auctore Ga-
 leno, & mulieres medicæ quædam) mirabile consuluit remedium. Iussit
 pomum integrum & sanum excuari; impleri quæ euacuatem cera vel al-
 ba vel citrina seledissima; & indito operculo: prius admoueri pomum;
 donec omnia farina liquefceret, cerâ, & pomi substantiæ intermisceretur;
 tumque pomum eiusmodi sic paratum esitare agrum iubebat ante om-
 nem cibum: & profecto optime contulit. Nam quam diu dies aliquot hoc es-
 set etiam in remedio vsus; mihi quæ postea rem omnem detexisset, & ei
 40 quidnam mihi detali adhibitorum remedio videretur, rogasset: Ingenue qui-
 dem respondi, non malum mihi omnino auxilium videri: propterea quod
 efficiens generis esset quod intra corpus assumi non consueuerit (dicente
 utique Serapione, auctore inter Pcenos haud ignobili, ceram non esse ex
 42 medicinis quæ ingrediuntur in corpus, sed ex illis quæ extra apponuntur)
 tamen virtutē habere emplasticam, qua agglutinare vlcera intestinorum
 possit,

Lib. 5. cap.

54

Lib. 6. de
loc. aff. ca.
5. de vteri
affectuPomum cum cera
liquefacta.Lib. 6. simpl.
Porte 2. ca.
10. de cera.

posset, & pinguitudine sua lenire, quin & dysentericis opitulari, ex Dioscoridis potissimum sensis intrepidè affirmavi. Cera, inquit Dioscorides, datur in sorbitione dysentericis: & exiccandi vim habere prodidit lib. 7. de simplicium facult. Galenus. Quamobrem haud citra rationem id adhibitum fuisse confiteri haud veritus sum: tamen non putabam. eius medicamenti vim ad ulcerata intestina pertingere posse, quòd crassitie sua & emplastica vi intrò assumptum, in primis hæreat partibus, magis quàm se ad ima detrudat, glutinis modo sese affigens partibus, ita ut depelli inde haud facilè queat. Nec me propterea remedium improbare velle, quòd esset à muliercula excogitatum, quum & Galenus ipse veritus minimè sit, nec dedecori sibi fore putauit, à plebeio homine inuentam fumariz herbarum vim, ad stomachum roborandum & ventrem lubricandum, in monumenta sua referre, & tanquam exploratum probare: ut libro septimo de simplicium facultatibus capite de fumariz affirmavit: & libro de compositione medicamentorum secundum genera quarto, Tharsei chirurgi emplastra quædam, & Mantiz Pharmacopolæ etiam describit: uti rursus septimo & nono de medicamentis secundum locos, Pamphili & Antonij Pharmacopœorum confectiones quasdam. Itaque mirum non esse etiam à plebeis interdum efficacia inueniri remedia. Laudare me magis tamen id remedij, si intra cotoneum malum cera liquanda imponeretur, quàm intra pomum, ut simul & adstrictoria & glutinatoria facultate auxilium munitum esset: nec tamen non etiam in pomo utile esse diffiteri, ut molliore pomi substantia facilius in ima aditus atque transitus ceræ præberetur, essetque ipsi pomum veluti vehiculum quoddam. Sed tandem, ut semel finiam, quum omnibus his summa cura adhibitis non tamen sanesceret æger, ut qui medendo ægresceret, pertæsus malorum, malle se mori dixit, quàm tandiu tot malis torqueri, tot remediis non ex sententiâ proficientibus onerari. Itaque sibi omnia licere putans, in libertatem sese volens ac sciens assersit, nec ullis se vult in posterum medicinæ aut Medici legibus obligare, nec medico nec iatrolipta egerè, ac veluti manumissus in omnem felicitiam dat. Cibaria omnis generis omnia, & quæ sibi cupita essent apponi iubet, illis impensè vescitur, caulibus, alliis, cæpis, caseo, piscibus, frixis, elixis, asis, ut appetentia ferebat: nec in delectu solum ciborum peccabat æger, sed & in ordine, tempore, assumendi modo, & quantitate atque mensura. Ea tamen deprauata victus ratione utens, sanitati restituitur, vires demortuas recuperat, firmitatem assumit, & qui cadauer viuum erat, rediuius efficitur athleta, obducto intestinorum ulcere, firmata aluo, nec amplius fluxa: & dum se rusticæ vitæ confert, cui assuetus in pago fuerat, integræ valetudini restituitur: ut verissimum id sit quod initio diximus, euenire sæpe, ut quos ratio non restituit, temeritas plerumque adiuet.

OBSER

videtur quod in hoc libro de medicamentis secundum locos, Pamphili & Antonij Pharmacopœorum confectiones quasdam. Itaque mirum non esse etiam à plebeis interdum efficacia inueniri remedia. Laudare me magis tamen id remedij, si intra cotoneum malum cera liquanda imponeretur, quàm intra pomum, ut simul & adstrictoria & glutinatoria facultate auxilium munitum esset: nec tamen non etiam in pomo utile esse diffiteri, ut molliore pomi substantia facilius in ima aditus atque transitus ceræ præberetur, essetque ipsi pomum veluti vehiculum quoddam. Sed tandem, ut semel finiam, quum omnibus his summa cura adhibitis non tamen sanesceret æger, ut qui medendo ægresceret, pertæsus malorum, malle se mori dixit, quàm tandiu tot malis torqueri, tot remediis non ex sententiâ proficientibus onerari. Itaque sibi omnia licere putans, in libertatem sese volens ac sciens assersit, nec ullis se vult in posterum medicinæ aut Medici legibus obligare, nec medico nec iatrolipta egerè, ac veluti manumissus in omnem felicitiam dat. Cibaria omnis generis omnia, & quæ sibi cupita essent apponi iubet, illis impensè vescitur, caulibus, alliis, cæpis, caseo, piscibus, frixis, elixis, asis, ut appetentia ferebat: nec in delectu solum ciborum peccabat æger, sed & in ordine, tempore, assumendi modo, & quantitate atque mensura. Ea tamen deprauata victus ratione utens, sanitati restituitur, vires demortuas recuperat, firmitatem assumit, & qui cadauer viuum erat, rediuius efficitur athleta, obducto intestinorum ulcere, firmata aluo, nec amplius fluxa: & dum se rusticæ vitæ confert, cui assuetus in pago fuerat, integræ valetudini restituitur: ut verissimum id sit quod initio diximus, euenire sæpe, ut quos ratio non restituit, temeritas plerumque adiuet.

1709

4 m

OBSERVATIO QUINTA.

IOANNES Vitus, *causariam Patronus, Ulcere vesicae gravissimo affectus, & calculo in vesica, una cum saevissimis symptomatibus, quum in vita discrimen esset perductus, moriturusque speraretur: liberatur praefer spem nutu Dei, multis adhibitis auxiliis: postea tamen relapsus, miserè vitam ducit, calculo in vesica noxam inferente.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

AER hic temperamento calido & humido secundum naturam, humido tamen calidum superante, calidi hepatis & renum, frigidi tamen tum ventriculi tum cerebri, parum sui observans, valetudinariae artis praecipua negligens, assatim se obuiis quibusque cibis implere solitus, caseo & cerealibus plurimum utens, vinoque generoso usus, incauti prorsus & inordinati victus: multa congestis in venoso genere cruda, lenta, viscidaque, quae tandem ab hepatis & renum calore calfacta atque exarsata, atque in vesicam delapsa, tum etiam inibi in crassata, tenuisque absumpto, in topi duritiem abeuntia, coheruerunt: unde lapis in vesicae genitus est. Nec lapis solum in vesica concreuerat, sed & vlcus quoque eodem loci ingeneratum fuerat: alculo, inquam, ruditate & asperitate sua vesicae urinae tunicam exedente. Vtriusque verò pathematis signa suberant evidentissima, ex quibus non confectura solum artificiosa veritati propinqua, certum erat de his affectibus proferre iudicium, sed certa methodo tum de affectibus praedictis, tum de sede affecta sententiam ferre licebat. Ut enim in morbis sedes affectas noscamus (quod in curatione, auctore Galeno, primas partes tenere creditur) quamnam actionum lesa in corpore sit, inuestigare primum oportet: qua inventa, facile quamnam pars primario affectu lesa sit scire, in promptu erit, quum fieri prorsus nequeat, ut cuiuspiam partis actio lesa sit, illa lesa manente quae ipsam efficit parte, ut docet Galeni sententia est. Ita que quum in hoc aegro urinae excernenda actio lesa esset, ut in quo urina & aegre, & crebro, & summo cum labore ac cruciatu emitteretur, dolorque in perineo ac grauitas multa tum ponderis percipione apparet, urinaeque continenda actio ad vesicam pertinere arguere necessarium fuit, partem etiam vno aliquo affectu praeter naturam teneri, quumque & lapidis & vlceris certissima sese nota offerrent, (quae paulo post dicuntur) sy-

40 frus) coniecimus, nec vana coniectura, & calculum & vlcus in vesica subesse: quod & rei eventus certa experientia clarum fecit. Ut autem de re tota certiores fieri possemus, pathognomica & propria signa attentius contemplari in animum induximus, quod sine his nequaquam de affectu quoquam iudicium ferre possimus. Erant autem huiusmodi signa, atque symptomata, ex quibus affectus praefatos deprehendimus. Sunt autem

notae quae

notæ quædam affectibus propria, quædam verò partes affectas indicanti fierique etiam interdum potest vt ex vno indicio simul & locus & dispositio deprehendantur. Locorum affectorum, vt Gal. ait, & ab actione læsa & excrementis & positu, & doloris proprietate, & propriis accidentibus sumuntur notæ: sicuti affectuum, ab excrementorum specie, loci natura, doloris proprietate & propriis accidentibus. Ex his igitur deprehendimus & vesicam vniuersam in hoc agro affici, & affectus modum qualisnam esset, nempe calculus vniuersam cum vlcere. Epidem indicabant pondus & grauitas in regione vesicæ percepta. siquidem inter genitalia & podicem ponderis aggrauantis, quâ fundus vesicæ est, sensus percipiebatur. Vrina aquæ similis per initia, in quâ sabulosa multa suberant; postea verò confusa, crassa, purulenta, graueolentes prodire cœperunt, ob pus multum in his contentum, substantiis vlcereis efficax signum: (siquid Galeno & Auicennæ creditur) dolor inter meendum grauis & acerbus, mictio crebra & guttatim facta, conatus & compressio multa, instar eorum qui tumorem patiuntur: pudendi atrectatio & scalptus, cum eiusdem erectione: (erat enim intentus penis) quibus si antea vitæ rationem creando, calculo aptam adiungas, certam habebis calculi notionem. Vlcus verò declarabant puris egressio in vrina cum foetore multo, acrimonia in imo perimetri percepta, assidua dolor crucians, sanguis cum vrina per interualla emissus, cortices laminarum instar, ac fursura cœca multa in vrinis consistentia: quæ quum adsunt, ex his vlcus aut in renibus, aut vtreteris, vesicæ vel esse existimare oportet. In hoc autem laborante locus ipse affectam vesicam planè demonstrabat. His signis atque symptomatis & huius laborantis affectus & sedem item affectam certa methodo deprehendimus: quorum nunc est nobis symptomatum reddenda ratio; vt tandem ad curationem veniamus. Doloris porro causa intemperies ingens partis affectæ, solutaque vnitatis erat: hæc namque præcipua: doloris causa Galeno statuuntur: siquidem quum à lapide consistente humorumque copia vesicæ substantiam reciperet alterationem, lapisque asperitate sua & duritie vnitatem solueret, consequi necessarium fuit vt ingens inde crearetur dolor. Crebra verò mictionis & stranguriæ ratio, erat irritata expultrix facultas, quæ vrinæ purulentæ acrimoniam ferre non potens, ad excretionem impellebatur. Quum enim ab intemperie vesicæ sit imbecillior; tum propria ipsius actio, auctore Galeno, laeditur, quæ est vrinæ excretio, ad quam animal excitari solet, quum vel à multitudine contentæ in ipsa materia vesicæ grauitatur, vel à mordacitate conuellitur: (hæc namque ipsissima Galeni verba sunt) Itaque quum assidua puris plurimi intro contenti acrimonia quasi conuelleretur vesicæ, nec noxam eam sustinere posset, eo quo premebatur exonerari cupiens, ad crebram vrinæ expulsionem mouebatur: quæ profecto eum cruciatur maximo atque dolore ingenti emittebatur, nimirum eam mordaci & abundè calido existente humore, qui transitu per nervosa & magno sensu prædita loca, magnum item inferebat dolorem. Cur autem inter meendum & plurimum premeretur, & inesthum quasi quendam pateretur, in promptu causa est, quod à lapide in imo vesicæ consistente in

Lib. 1. de
loc. aff. &
lib. 2. ca. 3.

Lapidis
notæ.

Lib. 6. de
loc. affect.
cap. 4.
Fen 19. 3.

Lib. 1. de
loc. aff. ca.
1. & in
te medic.
cap. 80.

ob. 1. de
lib. 2. ca.

Lib. 6. de
loc. aff. ca.
pit. 4.
Vbi supra
immediatè.

stente intestinum rectum item comprimebatur supra namque rectum in-
 testinum supra vesica est, ut experientia docet, & Anatomicorum omnium
 concors sententia est. Nimirum igitur si à calculi gravitate compressum
 rectum intestinum meiendo unctum inferret. Pudendi vero atrectatio
 & scalptus, partim ex dolore, partim ex pruritu qui ea in parte innascitur
 provenire solet. Eam namque partem quæ dolore infestatur atrectare
 blando motu solemus ad lenimen doloris, vel quod atrectatione blanda
 partio rei noxiæ discutitur, ut in frictione & scalptu evenit, unde minus
 dolent ægrotantes: quæ ratione fieri videmus, ut manu ad partem dolen-
 tem admotâ, & ibi aliquandiu retentâ, dolor remittatur: ut nullies in ple-
 risque dolore tentatis experti sumus, calor namque manus affectam par-
 tem atrectantis discussorium quid habet. Erigitur porro coles eo in affe-
 ctu, ob spiritum flatusosum multum nervo cauo impactum, & ab humore
 incalescente sublatum, qui erectionem facit. Urinæ verò tenues quæ ap-
 parere per initia in hoc affectu solent, humorum in vasis cruditatem de-
 monstrant: ex quibus crassescens, & à calore nimio exarsis gigni cal-
 culi solent, ut & Galeni, & Pauli, arque Aui cennæ sententia est. Purulenta
 autem tum prodeunt urinæ & graveolentes, quum in vesica puris copia
 subest, cuius pars cum urinis emittitur, idque non sine cruciatu, ob humo-
 ris à calore putredinali conceptæ acrimoniam, quæ dolorem gravem at-
 que molestum parit. Corticum & sediminis furfuracei cum laminis in lo-
 tio apparentium, causa erat exesio vesicæ ab humore acri illius substan-
 tiam erodente, tum & à lapide, asperitate sua id ipsum efficiente. Itaque
 quum exesiois tot essent cause, quid mirum si cortices, squamæ, furfures
 in urina apparerent? Attulimus accidentium quæ in hoc ægro conspicie-
 bantur causas: nunc curationis modum quo usi sumus referamus.

Primum omnium, quoniam salubrem victus rationem in morbis curan-
 dis præcipuam curationis partem esse novimus, dicente Galeno, non in
 sanis solum pravam victum ægrotandi adferre occasionem, verum etiam
 multo magis in laborantibus, ex erroribus in victu admisis graviore fieri
 morbos: & sit inter curationis instrumenta opportunus victus, nobilissi-
 mum ac maximè necessarium instrumentum, ut idemmet Gal. lib. expe-
 rimentorum affirmavit: hanc commodè salubritate instituenti in hoc
 ægro imprimis duximus. Itaque in optimo ac moderato cubuli aere, ali-
 quatenus ad siccum inclinante, ægrum versari iussimus, ab omni vento-
 rum impetu, Boreæ præsertim, ægrum arcentes, siquidem Aquilonij flatus
 vesicæ affectibus noxijs deprehenduntur, vel Aui cennæ sententia. Ab im-
 plentibus cibis & obstructionem parientibus, viscidisquæ ac crassos hu-
 mores gignentibus temperandum omnino iussimus, nempe à cerealibus,
 frumentaceis, leguminibus, lactiniis, caseo, piscibus, nisi saxatilibus: ab
 acris quoque eduliis abstinere consuluimus, tum & ab urinam cienti-
 bus, ne maior humorum copia ad vesicam detrunderetur, noxam immed-
 cabilem adferens. Iuribus emollientibus & humorum acrimoniam false-
 dinemque temperantibus uti iubebamus, nempe parvarum pullarum co-
 hortaliu pinguiore iusculo (pinguia namque in vesicæ & renu vlceri-
 bus hum

Gal. lib. 1.
 de loc. aff.
 & lib. de re
 num affe-
 ctorum di-
 gnot. & re
 medio.
 Paul. lib. 3.
 cap. 45.
 Aui c. fen
 18. & 19.

CURATIO.
 Lib. 2. de
 diff. feb. ca.
 vitæ de I
 et Jemio
 Jus

Fen 19. 3
 trac. 1. cap
 2.

o maic
 amig

bus humorum acrimoniam probè retundunt, & exulceratam partem laxigant) in quò malua: turiones ferè semper incoquerentur. Vesicæ namque mire utilis malua: est, nedum folio sed & semine, vti apud Dioscoridem est videre. Nonnunquam verò et chorij domestici sicut folij & siliorum (vulgo scariolam vocant) folia, interdum etiam portulacæ (unde hanc etiamque, si Dioscoridi creditur, vesicæ doloribus auxilio est, fluxiones mulcet, renes & vesicam adiuvat, etiam si erofioriem sentiant. Cucumeris quoque sativi semina suo tempore iusculis imponi iubebam, quod (iuncto re Dioscoride) vesicæ exulcerationibus subueniant. Cremore pyssanae, & amygdalino lacte excepto, tum & fursurum colatura (quæ, mollescunt, tum vulgus *di' Riffidat* nuncupant) vti eum sæpe iussi, vim namque deturforiam habet, dolores lenit, ventrem emollit, & thoracis, renum, & vesicæ affectibus perquam idonea est, vti sæpe à me non in hoc solum, sed et in multis alijs experimento probatum fuit. Butyro recentis multo ex saccharo temperato vti hominem suadebam, quo profectò mirifice iuvabatur. Vinum delegeram colore quidem fulvum, seditantia ac viribus leni, non acutam nec potens vinosum ve. Decumbere ægrum strato potius duore quam molliore, & fragulis laneis potius quam plumis, ne magis renes incallescere, iubebam, & ne resupinus cubaret vetabam. Quæ vti se totum daret suadebam, motus namque calculosis, & in vesica vicus patientibus valde nocet, vti & ratio & quotidiana experientia monstrat. Ab omnibus animi perturbationibus, irâ præsertim atque metore, abstinentum omnino consului. Hacque instituta vi&us ratione, ad curationis reliquum per medicatas potiones & externa præfidia sic processi. Quoniam Fen 4. 1. verò in renum & vesicæ affectibus clysteres plurimum profunt, vti Auicennæ sententia est, his vti ægrum plurimum iussi. Erant autem parum emollientes ac deturforij, partim statim discussorij & dolorum sedantes. Malua, bismalua, parietaria (detergendi namque vim efficacem habet, auctore Galeno) blitis, mercurialis & acanthi, cuiusque M. j. seminum melsonum cum corticibus contusorum (sic enim magis detergunt) ʒ j. semenum malua, althææ, & cucumeris sativi, cuiusque ʒ B. florum chamæmeli & mellei, cuiusque P. j. fursuris macri, hordei cum cortice, singulorum P. j. fiat omnium decoctio ad lb j. & coletur in colatura dissolue catholici ʒ j. cassiæ cum melle ʒ vj. mellis & olei violacæ, ana ʒ ij. sacchari tubei ʒ j. Fiat clyster, quo sæpe vti ægrum iubebam. Medicamentis soluentibus delectu, arrahentibus, & mareriam ad sedes affectas detrudentibus non sum usus, quod in renum & vesicæ affectibus id prohibeum sit, experimento namque compertum est à medicamentorum delectu soluentium usu grauter affici qui vel calculo vel vesicæ vlceribus laborant. Itaque clementioribus tantum & lenientibus vti consultius visum est. Opiata opitima. nium prunorum dulcium in aqua hordei decoctorum, pulpæ febelten, floris cassiæ fistularis cribro setaceo transmissæ, ana ʒ j. & tamarindorum electorum in aqua violarum præinfusorum, & cribro setaceo transmissorum ʒ vj. terbinthina: Venetæ cū aqua hordei lotæ ʒ ij. pulueris glycyrrhizæ ʒ B. anisi ʒ iij. medullæ carthami ʒ j. Misce cum syrupo rosato infusionis

fuffionis rofarum, & fyrupo violaceo: fiat in modum opiatae, de qua capiat
 3j. s. cum decocto hordei, glycyrrhizae, feminum melonum & cucume-
 ris & florum cordialium. Hac utebatur bis terve in mense ad alui subdu-
 ctionem, à cuius usu impensè iuvabatur. Syrupis alterantibus & decoctis
 sumus identidem commodè usi, nempe syrupo violaceo, melle rosato co-
 lato, syrupo ex glycyrrhiza, syrupo de portulaca, ad ardorem urinae com-
 pescendum, ex decocto betonicae, portulacae, maluae, mercurialis, & capil-
 lorum veneris, adiectis seminibus maluae, melonum, cucumeris fatiui, &
 papaveris albi, floribusque communibus, exceptis. Dabamque ex certis
 10 dierum intervallis vel caesurae bolum, ex saccharo cando & pulvere gly-
 cyrrhizae exceptum, vel gummi abietis vnicia dimidium, ex saccharo item
 apparatus. Ad vlcus vesicae urinaeque ardorem compescendum, hac que
 sequitur sum opiata magno aëri leuamento usus: ℞. Quatuor feminum
 frigidorum maiorum, feminum maluae, feminum cydoniorum, portula-
 cae, bombacis, granorum alkekengi, gummi Arabici, tragacanthi, glycyrr-
 hizae, ana 3 iij. feminum papaveris albi, & myrtillorum, ana 3 ij. pinearum
 mundatarum, amygdalarum dulcium delibratarum, & in aqua rofarum
 infusarum, sacchari candi, penidiorum, ana 3 s. foliorum caudae equinae,
 comu cerui vsti, coriucum interiorum castanearum, ana 3 ij. Cum syrupo
 20 capillorum fiat in modum opiatae, de qua ad vniciam vnam ieiuno stoma-
 cho sumere iubebam semel tertio quoque die: & mirificè se leuatum ab
 hac sentiebat. Diutius autè his remediis est usus, quòd diuturnus ac con-
 tumax esset morbus. Iniectionibus quoque ad doloris sedationem & uri-
 nae acrimoniam retundendam sum foeliciter usus: interdum serum lactis
 ad detersionem cum pauco melle iniici per rectum syphonem oblongum
 iubens: nonnunquam verò lac cum saccharo, aliàs hordei decoctum cum
 hippuri, ut partim detergeretur vlcus, partim exsiccaretur, per zneam fi-
 stulam iniici praecipiebam, adiectis pastillis haliacabi cum opio, vbi se-
 dandi doloris scopus propositus erat: mucaginemque tragacanthi, & se-
 30 minum cydoniorum ex aqua rosacea exceptorum admiscebam. Tum ve-
 rò vnicionibus congruis perinaem humbosque fovebam. vnguento albo
 Galeni, vnguento rosaceo Mesuae, ceratoque santalino, adiecta mucagi-
 ne feminum cydoniorum, tragacanthi & maluae: & ad ventriculum robo-
 randum, electuario Diarrhodon vocato, & aromatico rosato, cum momen-
 to coralli rubei loti & rasura eboris, cortice citri condito, uti aëgrum ius-
 si. His remediis alleuari quidem aeger miris quibus torquebatur cruciatibus
 aliquamdiu visus est. Verùm quum & calculus subesset, qui asperita-
 te sua vesicam vellens vlcus creabat, & aeger parum sui observans, or-
 dinatum victum non seruaret: post menses sex relapsus (tamen mitius
 40 quam antea affectus) in eundem morbum est: viuitque infelix ac miser.
 siquidem non viuit qui viuit morbis obnoxius. Nec hunc curari vnquam
 posse, non prius sublato calculo, sperandum minimè est: subtrahi verò
 non nisi sectione potest, ut rectè à Galeno in arte medicinali dictum est.
 Deus autem opt. max. aëgro salutem elementia sua largiri dignetur. Hic
 verò se tandem empyrico cuidam committens, qui acutissimis iniectis,
 oilingun n & febrem

& febrem & acerbos dolores excitavit, intra triduum infeliciter mortuus est.

OBSERVATIO SEXTA.

NOBILIS Felicia Bauda, Nicolai ab Aqueria Patrii
Arelatensis generosa uxor, phthisi ad sanguinis reiectionem subsecu-
ta, pulmonibusque ulcere affectis tota tabefacta, maxima cura ingen-
tique labore integrè sanata, è mortis faucibus erepta restituitur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Hippocrates medicorum scientissimus morbos quosdam è
semine genituali provenire, quòd simile inferat in foetu mor-
bosam qualitatem, quam ipsum à parètibz emissum præ se
tulit, libris de genitura, de pueri natura, & lib. de aère, a-
quis & locis, constantissimè affirmavit: eò fieri ipse ait, ut à sanis paren-
tibus sanum, à morbidis morbosum semen prodeat, quòd ab omnibus cor-
poris membris genitale procedat semen. Quamobrem consequi, necessa-
rium est, ut à morbosis parentum partibus morbosum prodeat semen: quæ
causa est (ut ipse dixit) cur casij casios, distorti distortos generent. Unde
Aticenna, Sunt, inquit, morborum quidam qui in semine hereditantur, ut
leuce, quam Albaras album ipse vocat, manantia ulcera, podagra, phthi-
sis, elephas. Hæc eò à me in præsens dicta sunt, ut morbi in hac præstanti
mulierè originem adferre possem, quæ quum pari affectu lætos ex ante-
cessoribus suæ stirpis plurimos habuisset, alterumque parentem, cui om-
nino similis ipsa figura & corporis structura euaserat, phthisi correptum
habuisset: mirum profectò non fuit ex vitiatò parentum semine filiam la-
borem hanc contraxisse. Est enim phthisis non minus contagiosus, quam ex
semine profluens morbus, ut non in hac solùm, sed in innumeris aliis ex-
periri mihi licuit. Vidi ego Monspelij, quum adhuc iuuenis medicinæ ca-
rèrè operam, Franciscum Fortianum, diuitem hominem honoratùmque
ciuem, multa familia onustum, phthisicum multos annos miseram vitam
duxisset: tandèmq; eo morbo vita functum, sex illi succedentes liberos
in eundem quoque morbum in medio ætatis flore incidisse, eodèmq; æ-
tatis genere quò pater decessisse. Annon prauam in semine & morbi-
dant exeretionem, qualitèmq; occultam aliquam tabificam semen in-
ficientem, quæ in posteros similem laborem intulerit, adfuisse meritò cre-
dendum est? Sic est profectò: parentum vitia in filios vi seminis genitales
deruari videmus: nec vitia solùm, sed & notas occultiores, si quæ in mem-
bris quibusdam insunt, quin & parentum gestus, motus, formam ferè sem-
per filij referunt: tanta est in genitura vis atque potestas. Hæc itaque gene-
rosa mulier nobili viro nupta, quum annam ætatis circiter decimumo-
ctauum attigisset, formæque patrem referret, scapulis alatis, longo collo,

- angusto pectore, excarnis & tenui corporis habitu, derepente absque causa aliqua externa, quæ morbo occasionem dederit, in sanguinis ex ore reiectionem copiosam cū valida tussi incidit. Erat autem sanguis tenuis, floridus, spumofus, absque dolore, copiosè tamen, ore reiectus acrimonia sat multa in faucibus asperaque arteria per cepra, ob biliosi sanguinis ad eas partes è pulmonum venis confluxum. Vnde quum & caliditate sat multa, & acrimonia sanguis emanans præditus esset, nimirum si parè dispositionem iis partibus inferret ad quas impetu ferebatur: præsertim quod ruptum in pulmone vas esset, vnde sanguis calefcens & impetu latus ad
- 10 os per tracheam arteriam ferebatur. È pulmonibus autem manasse, qui reiciebatur sanguis, & fereandi modus, & sanguinis substantia atque color plenè indicabant: siquidem & citra dolorem vllum in thoracis partibus perceptum educebatur, & confertim atque cum tussi valida. erat autem sanguis substantia tenuis, colore floridus, spumofus, calens, qualè, quum reicitur è pulmonibus, prodire Hippocrates affirmavit: Quicumque, inquit, spumofum sanguinè expuît, his è pulmone educio fit. Quem locum enarrans Galenus, sanguinis spumosi exuitione, carnosam pulmonum substantiam vlcerebus esse affectam indicari ait: præsertim si & plurimus, & bene coloratus, & citra dolorem excernatur. Affecti namque
- 20 pulmonis indicia esse hæc, testatur eò loci Galenus: quod & Paulus, & Avicenna comprobauerunt. Ad hanc igitur ægram vocatus, quum de singulis, pro solenni meo more, interrogarem, (quod ad morbi cognitionem efficiendum Hippocrates iussit) quæ sui num ex alto cecidisset, num clamore valido vocè intendisset, num quid in pectus graue incubuisset. Quæ quum omnia abesse intellexissem, (creatus modum sanguinisque copiam atque colorem fuissem intuitus, è pulmonibus manare sanguinem iudicavi, rupto utique in pulmone vase aliquo amplo. Nec mea me opinio falsum habuit: siquidè & multa sanguinis confertim reiecti copia, & floridus color ruptum in pulmone vas indicabant. hisce namque signis id deprehendi auctores medicinz omnes testantur. Rruptionis porro vasis causa fuit, tum venarum in hac ægrotante raritas (vasa namque tenuia, rara, imbecilliaque ægra hæc omnia habebat, vt erat ipsa reliquo corpore tenui ac raro, vt habitum eum à primordiis generationis à parentibus nata erat) tum etiam natiua quædam ad rruptionem pronitas, & vitium simile à parentum semine in foetu illatum, vnde in eundem affectum filia incidit in quem pater inciderat, morbosa qualitate in femine in partu, vnde morbosus quoque fuit genitus foetus. Atque eà ratio est cur phthisicus phthisicum, podagricus podagricum generet, vt supra de Hippocratis mente dictum à nobis est. Erat itaque hic affectus in nostra ægrotante, nempe vlcus
- 40 pulmonis disrupto vase, ad quod vlcus & puris sputum & tabes consecuta ordine sunt, vt est Hippocratis mens. A sanguinis sputo, puris sputum: à puris sputo phthisis. Erat autem vasis rruptio per *avasthary*, magis quam per *avasthary*, nempe à copia sanguinis & acrimonia adaperto vase, non erosio. Quum enim ab erosione rruptura fit, grande tum periculum imminet, nec curari nisi summo negotio huiusmodi vlcera queunt. Affectu huic fe-

E' pulmonebus reiecti sanguinis color.

Lib. 5. aph. 13.

Paul lib. 3. cap. 31. Avic. fen 10. 3. tract. 5. cap. 5. Lib. 2. de rat. vlt. a. ent. 51.

Lib. 7. aph. 15. 16. 17.

bris comes erat, quæ internarum partium graues affectus subsequi solet. Spirandi etiam difficultas aliqua percipiebatur: vigilia, sitis, inappetentia ægrum vexabant, tum & valida tussis, qua exagitated sanguis, & ad aperto vase in pulmone per os erumpebat. Extenuatio adhæc temporis lapsu & virium deiectione consecuta sunt. Hæc præcipua quæ ægram diuexabant symptomata, quorum est à nobis, antequam curatiuam methodum subtexamus, reddenda ratio. Quod ad sanguinis sputum, puris sputum superuenit, id, auctore Galeno, malignum fuisse sanguinis sputum, & e pulmone procedere indicabat. neque enim ad omnem sanguinis excretionem purulentum subsequi sputum est omnino necesse. A puris autem sputo, phthisis, hoc est, vt interpretatur Gal. totius corporis cum tebre parua extenuatio, consequi vt plurimum solet, quod ali definat corpus, & in dies emacietur, vnde contrahescere ipsum fit necesse. est enim tabes, auctore Galeno, viuentis corporis ex siccitate consumptio. Quæ obrem quum & à febris & ab vlcere, à tussi, vigiliis, inedia, atque sanguinis excreatu siccati hoc malo affectos in dies contingat, quid mirum si contrahescant? Febris autem, quæ huius morbi symptoma & casus esse solet, ob id oritur, quod à sanguine feruidiore & acuto inflammari cor soleat, hoc est incendi, ita vt febrim creet: maximè quum exulcerato pulmone non sat refrigerari cor possit. exulcerati namque pulmones haudquam liberè cordi suppeditare aërem refrigerij cordis materiam possunt. Vnde calefacto corde incendi febrè est omnino necesse, quum, de fumentate Arabe Auicenna, sit febris calor extraneus accensus in corde, procedens ab eo, mediantibus spiritu & sanguine, in totum corpus. Hæc igitur febris in hoc affectu causa fuit. Spirandi difficultas à pulmonum læsione proueniebat. est enim pulmo respirationis organum, ita asserente Galeno. Quamobrem quum fieri nequeat vt cuiuspiam partis actio lædatur, illæsa quæ ipsam efficit parte, (vt Galeni mens fuit) eòcludere inde oportet, læso respirationis instrumento, lædi quoque & eius actionem oportere. quæ enim fieri potest vt exulcerato pulmone spirandi actio non vitetur, soluta utique vnitatem partis atque etiam intemperata? Vigilia potè ad tussim validam & crebram, tum ad siccitatem necessariò sequebatur: vtrumque enim vigilias inducere solet, vt concors est medicorum omnium sententia. Sicut qua premebatur ægra, & à caloris copia, nempe febris, & ab humoris inopia, siccitate utique immodica, ortum habuisse nemmo inficiari poterit. eæ enim ambæ sitis causæ à Galeno statuuntur. Inappetentia ob suæ sitionis defectum, & ventriculi ad pulmonem affectum consensus, oriri videbatur. conspirabile enim est vniuersum corpus, vt dixit Hippocrates: & vno membrorum læso, facile reliqua in consensus & participatum trahuntur. Valida tussis ad sanguinis confluentis motum è pulmonibus sequebatur. est enim tussis, deficiente Galeno, vehemētissima efflatio, qua plurimus spiritus foras erumpens, impetu suo extrahit expulditque eam quæ in thorace pulmonibusve hæserunt. Extenuationem autem & virium deiectionem ad hæc temporis tractu infecuta esse quis miratur? Extenuatio enim defectum cibi, virium autem deiectione ad extenuationem

Lib. 7. aph.
com. 15.

Lib. 7. aph.
com. 16.

Lib. de ta
bè.

Fen. 1. 4
cap. 1.

Lib. 6. de
vfu part.
cap. 9.
Lib. 1. de
loc. aff.

Lib. 1. de
sympt. fa-
cul. ca. 30.
Lib. de a-
lum. & lib.
6. Epid.
sect. 6.
Lib. 5. de
sympt. cau.
cap. 3.

tionem consequi solet. Quamobrem quum & anorexia valida laboraret ægra, nec nisi cibum modicè caperet, & vigiliis & tussi valida premeretur, anion à tot causis extenuare parentibus attenuationem corporis insectam esse. confiteri oportebit? Extenuationem autem virium defectio comitatur, quòd in extenuatis & exiguus sanguis & spiritus pauci, & debilis calor omnino insint, quorum merito deficere vires consequens est. virium namque robur in spirituum, sanguinis, & caloris nativi copia situm est, ut pluribus in locis voluit Galenus. Redditis iam symptomatum in hac ægra causis, curationem subtexamus.

Lib. 9. metho & lib. 31.

10. Curationis modus hic fuit: Vbi primùm accersitus reiecti sanguinis copiam coloremque annotavi, & ex pulmonibus manare certum habui, mox celeri manu succurrendum putavi, priusquam cruentum adhuc vulnus phlegmonè excitaret. nam vbi ea semel inuaserit, exigua spes est eius postea glutinandi: etsi in longius trahere tempus possit, ut Galeni mens lib. 5. meth. med. fuit. Itaque premissio leni & molliuio clysteri, mox sanguinem detrahi iubeo non cõfertim nec semel, sed per vices. sic enim, auctore Ga-

Vbi suprã.

leno, melius sanguis auertitur. Itaque primùm è media dextri brachij vena sanguinis vñcias tres detraho, post tres horas iterum vñcias quatuor de mo, in crastinum verò vñcias rursus quinque aufero: quoad mihi sanguis

Lib. 5. metho. med.

20. sisti nec amplius fluere visus est. Silentium omnifariam triduum totum impetro, ut ne verbum quidem proferret, sed quæ vellet nutu designaret: (sic enim Galenus præcipit) ne magno vteretur respiratu inhibeo, & ut ne resupina cubaret, sed veluti sedens puluinari elato, quòd facilius respiratio procederet, consulo: posca diluta & tepida colluere os, ut si quis in viscere thrombus laricaret, resolutus expueretur, quod posca facere solet. Vinculis & frictione extremorum ad reuulsionem sum cõmodè vsus, brachiorum & crurum. In perpetua quiete locoque obscuro manere ægram iussi, & ut ne minimum corpus exagitaret prohibui. Adstringentes potiones, & glutinandi vasis vim habentes dedi, & forinsecus ad pectus vñctiones

30. glutinantes & modicè adstringentes admooui: victum tenuem, sed qui viribus sufficeret, & refrigerandi atque compescendi sanguinis vim haberet, præscripsi. Postea verò quum à sanguinis sputo puris sputum seque-retur, ad detergètia & mundificantia pulmones, demum ad siccantia & glutiantia vlcus me conuerti, quoad ægræ sanitas fuit integrè restituta. Horum omnium hic fuit modus. Clyster emolliens talis fuit: ℞. Maluæ, bil-maluæ, matrum violarum, bliti, ana. M. j. prunorum paria v. caricarum pinguium numero xij. seminum melonum cum cortice contusorum ʒi. seminum anisi & marathri (ob flatum plurimos quibus ægra abundabat) ana ʒi. hordei cum cortice, fufuris maçti P. j. fiat omnium decoctio ad lb. j. in

Lib. 9. metho. med.

40. colatura dissolue catholici ʒj. cassiæ cum saccharo ʒv. olei violacei ʒij. sacchari rubri ʒj. fiat clyster. Ad sanguinem sistendum hac sum vsus potione: ℞. Lapidis amaris subtilissimi ʒi. & cum aqua plantaginis loti ʒj. coralli rubri similiter puuerari & loti, boli Armenij præparati ana ʒiij. terræ sigillatæ (illam enim, nisi caremus quæ germana sit, contingit tamen quosdam è proceribus habere, & tum amicorum ope illius

Potio sanguinem sistens.

copia agra facta est, & in hoc casu prestantissima est) ʒj. ʒ. pulveris dia-
 reus simplicis (cum adstringentibus enim pectoralia quaedam misceri de-
 bent, quo eorum vis ad pulmones pectoralium ope feratur) ʒj. Misceantur
 omnium pulvis tenuissimus. dabam ʒj. ʒ. pro vice ex aqua hordei, deco-
 ctionis plantaginis & centmodia. Sum etiam interdum trochiscis e karru-
 be feliciter usus. Vncio ad pectus: ʒj. Olei rosati in vini & violari-
 ana ʒij. gummi draganthi, amyli, ana ʒj. axungia hirci ʒj. cere alba quan-
 tum sat est. Fiar linimentum adde manna thuris ʒij. croci ʒij. vngatur
 regio pectoris vt decet. Dedi etiam ad sanguinis feruorem compescen-
 dum, ad bilium sanguini intermissam vacuandam, & a supernis reuella-
 dum, portionem hanc ʒj. Corticium myrobalarorum citrinorum ʒij. iu-
 iubarum, sebesten, ana ʒ. seminis plantaginis ʒ. ʒ. tritum. floram ro-
 dialum in sine decoctionis positum, florum rosarum rubeorum, ana ʒij.
 fiat omnium decoctio ad ʒij. & coletur & colatur: adde rhabarbari electi
 cum toto subtilissime puluerati (sic enim magis quam diluti adhiben-
 tur, & in reiectione sanguinis plus conuenit) ʒj. ʒ. Syrupi rosati de rosis
 ficcis ʒij. Syrupi rosati solutiu ʒj. ʒ. Misce: fiat potio breuis, quam pro-
 pinari cum debito regimine iussi. Nec scammoniata medicamenta adhi-
 cere volui, quod nonnulli magno errore faciunt, ne ageratis humoribus
 sanguis erumpat, a scamonia medicamenti vas rumpente. Clementioribus
 enim in hoc affectu, non vehementibus aut conturbantibus est omnino
 vtendum, vt myrobalaris, rhabarbaro, fistulari cassiagore Syriaco, Sympo-
 rosato ex infuso rosarum sine scammonio, nec ad fortiora transeun-
 dum, nisi in vehementer robustis & rusticis, censeo. Cueur bitulas sine
 scarificatu hypochondriis, dum maneret sanguis, admoueri iussi, & con-
 fectione sequenti sanguinem compescui: ʒj. Conserua rosarum anti-
 qua, conserua symphy maioris, ana ʒj. carnium cydoniorum saccha-
 ro conditarum ʒj. & pulveris margaritarum electarum, coralli, rubi, bd-
 li Armenici preparati, & lapidis amateis, ana ʒj. Misce, & ex syrupo ro-
 sato & de berberis fiat opiata, de qua ad ʒj. sumere mane iubebam: Ex-
 terum quum a sanguinis sputo plerumque puris sputum subsequi soleat,
 sanguine vique in pulmonibus extra vasa putrefacto, & a calore putridi-
 tali in pus verso, efficitur vt phthisis inde consequatur, & ulcerato ab acti-
 monia sanguinis pulmone, vnde & puris sputum, & totius corporis con-
 sumptio sequitur: tumque partim cum leniter adstringentibus expecto-
 rantia & deterforia prescribere debentur. Id prestant medicamenta qua-
 dam tum simplicia tum composita vt ex simplicibus, symphy & radix, ex aq-
 qua misce pota, vt Diosc. iubei, quod & ego in hac vltissima inuissero
 seruam item ficus ficcas ex hyssopo montano & saccharo cando, post le-
 uem ad ignem siccum cocturam, marisice profuisse deprehendi. Confectio
 item ex betonicae foliis ficcis, melle electissimo ex lepis, hirsutum, a qua-
 mirum quantum pectus a vitiosis & putridis humoribus pascaretur.
 Cancros item siccantes in iusculis inter os sumere sepe iubebam, item
 pillacia & pineas nuces aqua prius dilute in adefacta, & laecharo resper-
 sas, nonnunquam vero ex melle deorsum iubebam. Ex compositis vtrius-
 que

Lib. 4. cap. 9. ex Marthiolo.

hæc: 2. Terebinthina Veneta in aqua hordei lota ʒ ij. caricarum pinguium in aqua mellis coctarum, & debite in mortario marmoreo pistatarum numero xij. medulla caribana ʒ j. carnis passulatum sine arillis ʒ j. & pulveris glycyrrhizæ ʒ j. Radicis iridis Florentia ʒ ij. boli Armenij præparati ʒ j. Ex syro pō capillorum & de hyssopō fiat in modum optata, de qua bis in hebdomada ad viciā dimidium itino ventre sumere in bebam. Item, 2. Sacchari candidiorum, ana ʒ ij. sacchari electissimi ʒ ij. nucleorum pini mūdatorum, & in aqua hordei calida præinfusorum, & debite pistatorum ʒ j. pulveris diareos simplicis ʒ ij. olei amygdalarum dulcium recenter facti ʒ j. Fiat in modum pastæ regalis, quæ vtriusq; inunctus omni hora extra partem. Eclegma sanum & expecturatum cum pulmone vulpis ex artis præceptis præparato interdum præscriptum, sed eo vsa non est ob ingratum saporem. Ad pectus vnguentum admouere sequitur: 2. Vnguenti resumpelur ʒ ij. butyri recentis non saliti ʒ ij. mucaginis tragacanthæ ʒ j. eroci, pulveris iridis Florentia, ana ʒ ij. Misceatur oleo violarum, fiat linimentum ad pectus, calidè desuper ponendo pannum lincum duplicatum, & fumigatum thure & styracis calamita. Ad expectorandam sanam e pulmonibus potiones sequentes dedit: 2. Hydromellis simplicis recenter parati cum melle electo ʒ j. s. addendo pastularum pinguium extornatarum ʒ j. caricarum pinguium numero x. radicis iridis Florentia ʒ j. Bulliant omnia simul aliquot ebullitionibus, & colentur: colaturæ adde sacchari candidiorum, ana ʒ ij. cinnamomi electi conquisiti ʒ j. (roboret enim omnia membra aromaticitate sua) fiat hydromel, de quo mane & sero sumere iubebam viciis octo vel novem: magna enim medicamenti copia dari debet, vt ad pulmones vis penetraret. Interdum ex agarico trochiscato cum terebinthina, thure & massiche catapota conficiebam, in introitu lecti sumenda, à quibus alleuam se plurimum in agra sentiebat. Tandem verò probè prius purgato corpore, ad lactis asinini vsu perueni, & ad sacchari rosacei crebram sumptionem. Quibus remediis in mense ferè duos vsa; integræ sanitati restituta est; pinguiula & nitida effecta, solidato vlcere: vnde iam decem totos annos à morbo reuocata, foelix & fecunda, ac multa prole beata, saluberrimè degit, nutu & beneficio præpotentis Dei; qui quorum vult miseretur; sanans omnium languores qui se benedictus in secula.

OBSERVATIO SEPTIMA

NOBILIS Catharina Martina, accessione comitiali vitio ventriculi de repente suborta, eaque grauisima; vt casus in actoniam morbum timeretur, ob miram totius corporis plenitatem, præsertim cerebri, magna adhibita cura infra biduum curata fuit.

MIRA profectò haberi debent quæ natura in morbis etiam difficillimis, ubi robur nacta est, efficiat. non enim succumbit, sed validè aduersus vim morbi, insurgens, quod molestat foras pellerè nititur. Eò fit, vt in comitalis accessione miro succussu & motu agitari membra videamus, vt quod cerebro impactum est noxam adferens excutiat. Quum enim, auctore Galeno, morbus comitalis, conuulsio sit omnium corporis partium, quæ perpetua non sit, sed quæ ex temporum interuallis recurrat, mentis ac sensuum oblatio, ne comitantibus: atque in cerebro, seu sede affecta, consistat, impediente humore animale spiritum, qui in ventriculis eius continetur, quominus possit exire: efficitur profectò, vt magno conatu neruorum principium concutiat, vt à se expellat qui quid fuerit id quod in eius ventriculis contentum, vel aliunde eò delatū, noxam adfert. Qui verò comitali accessione prehèduntur, eos toto corpore conuelli, præsertim secundum extrema, videas, sensuum externorum functionibus destitutos: vt nec videant, nec audiant, nec loquantur, toruè aspiciant: conuulsis vtique oculis, distorto ore, ob partium ad faciem attingentium conuulsionem, sùnque cum stertore spiritum reddentes. neque enim citra stertorem respirare possunt, quòd aëri per angustatum & inæqualia loca pituita referta transitus sit: nempe trachæa arteria crasso humore secundum laryngem impleta, vnde stertentem reddi sonum necesse est, præsertim si effatu digna humoris morbum creantis copia fuerit, & angustum spatium per quod spiritus foras effertur. Tum enim quum cauo loco pituita à cerebro defluens contineatur, multusque spiritus illi admistus, & foras per expirationem emissus, agitarum in humore illo efficiat, (adiuuante nariuo calore, qui facultatum omnium vehiculum, quæ noxia sunt depellerè solet) efficitur, vt inter respirandum stertens sonus appareat: qui quò maior fuerit accessions impetus, & humoris obstruentis copia amplior, eò maior percipietur. Siquidem, quod Galenus dixit, stertorem fortis apoplexiæ indicium esse: sic ad epilepsiam translata significatione, dicere merito possumus, stertorem magnam & fortem indicare comitalis morbi vim, per quam respirationis functio impediatur. Vnde stertorem nasci necessarium quidem est. Stertor enim (qui nihil aliud prorsus est, quàm sonans spiritus foras emissus, & in aspera arteria perceptus) à duabus potissimum causis prouenire intelligitur: vel ab interclusa impediæque respiratione, humore crasso spiritus transitum impediente, vaporè plurimo caliginoso, vt in iis qui à fumo præocantur est videre: quo morbi genere perisse Plinium Veronensem Plinius Nepos testatur: (eum enim dum ad Vesuuji montis portentosam nubem flammantem spectandam accessisset, crasso re caligine spiritu obstruito, multo cum stertore vix præ meatu angustia spiritum ducentem, animam efflasse scribit) vel tandem à nimia asperæ arteriæ siccitate & corrugatione cum virium imbecillitate summa, stertor prouenit, vt in his qui morti proximi sunt, & in lethalis peripneumoniis,

Lib. 3. de
loc. aff. ca.

5.

10

20

30

Lib. 6. aph.
com. 51.

40

monis, aut pleuritidibus spectare licet in quibus videas ægros moribundos cum stertore multo spiritum ducere, tandemque emori: quod per inæqualia & siccitate exasperata loca deferatur spiritus, corrugata iam & adstricta aspera arteria, natura imbecilliore reddita iamque fatiscente. Vnde in acutis febribus, in internarum partium inflammationibus, iis præsertim quæ ad respirationis membræ attinent, ubi morti proximi ægri sunt, cum stertore respirare eos videmus, quod est summa cum difficultate spiritum trahere, tandemque abolita in totâ respiratione, & natura labori non sufficiente, concidere ipsam videmus. Sed de stertore qui in comitalis morbi accessione provenit tantisper nobis sint dicta. Quod verò per huiusmodi accessiones lædatur mens, interni que sensus omnes plerumque, in causa est principis partis cerebri læsio: quod quum maximè afficiatur, obstructis nimirum ipsius ventriculis, quæ libera semper & peruia esse oportet, sit nimirum ut principis partis affectæ principes item actiones lædi sit necesse. Quarum quidem actionum noxa affecti cerebri certissimum testimonium præbet: quum, auctore Galeno, fieri nequeat ut cuiusvisque partis functio lædatur, illa læsa quæ ipsam efficit parte. Quid mirum igitur si vitiato animali spiritu, qui in cerebro residet sensus & motus ductor, & interni & externi sensus oblædantur omnes, fiantque contra voluntatem tum in animali convulsivi motus? Hæc certè causa est cur ratio, mens, cogitatio, memoria in his qui comitali tenentur minus rectè procedat: quod facultas cerebri eiusque instrumentum, animalis spiritus, a vi morbi occupata, & ad depellendam noxam inrêta, minus suis functionibus obeundis sufficiant. Quamobrem depravatè fieri omnia est necesse: vnde fit, ut & aliena loquantur, & visis agitètur, & eorum quæ per accessionem acciderunt immemores, domesticos etiamdum ab accessione leuati minimè agnoscant: quod ego in plerisque sum non sine magna admiratione expertus. Tum verò lassitudo mira, corporis contractio, & virium imbecillitas ab accessione resurgentibus ob id accidit, quod in pugna dum se leuare tanta noxa natura nititur, multa fiat nativi caloris & spirituum resolutio: vnde decolores, imbecilli, prostrati prorsum aliquandiu manet. Hæc præcipua quæ in hac ægrotante apparuerunt symptomata: si illud addidero, finem faciam, accessionem hanc in præfata ægrotante magis per consensum à ventriculo & utero multa pituita refertis, quam per proprietatem & primigenium affectum in cerebro provenisse: quod modus & ratio curationis, atque etiam celeritas, nunquam postea redeunte affectu, ubi mandantibus membris prospectum est, plena fide monstrarunt. Vbi enim per primigenium affectum in cerebro malum procedit, præsertim in declinante ætate, vel nunquam, vel difficillimè certè & longo temporis tractu curari affectus solet: uti Hippocratis mens est dicentis, Comitiales antepubertatè mutationem accipere: si verò ad vigesimum quintum annum morbus infestet, commori ægrotantes. indicatur enim maxima & secundum habitum in parte principe læsio, ubi tandiu perstat affectus: tum verò vel omnino non curantur, vel certè difficillimè. Cur verò sub accessionis finem spuma multa in ore appareat, facilis redditio causæ est.

Lib. 1. de locaff.

Lib. 1. aph.

causã est. Fit enim id vbi naturæ impulsu atque conatu quæ in cerebro continebatur materia eius ventriculos obstruens, deorsum labitur, eo canali deducta ad os, quod ex medio cerebri ventriculo in palatum declinẽs, recrementa deriuat, & Græcè πύλος, vel χοάνη, Latine, infundibulũ, Anatomicis colatorũ dicitur. Hac ergo parte detrusa materia, & spirituosã substantiã admixta, spumã facit siquidẽ, auctore Galeno, omnis spumã generatio ex duarũ substantiarũ mixtionẽ cõficitur, spirituosã altera, altera humida. Fit autem earũ mixtio, ambabus in multa perfractis, & multis mutuo cõplexu paruis ampullis ab ipsis procreatis. Hãc verò spirituosã substantiã cum aqueã cõfractum ac mixtionẽ, facit interdum motus violentus, vel vtriusque, vel alterius tantum; nonnunquam verò & fortis calor, vt in mari ventis agitato experiri licet, vbi propter icũm fortiorem, motumque impetu factum, furibundum & spumans mare viderẽ est: vt etiam in lebetibus caloris ratione spumam attolli videmus. In animalium autem corporibus quum adsunt ex morbo comitiali conuulsiones, vehementia motuum, & magna in humore cum spirituosã substantia agitatio spumã creare solet. Atque spumã quæ multa in ore ægrotantis huius apparebat hæc præcipua causa fuit. Enarratis itaque huius ægræ symptomatis, & eorum redditis causis, superest vt curationem appingamus.

Quoniam verò morbus grauis & acutus erat, grauibũsque symptomatis comitatus, & à quibus ob eorum sæuitiã metus erat ne in apoplexiam decideret ægra, tum ob materiã cerebri ventriculos implentis copiam, & lentorem, tum ob accessiõis epilepticæ magnitudinẽ & durationem, (in perpetua namque accessiõne totum fere diem mansit) opitulandum celeri manu vt ægrã à periculo vindicarem visum est: iuxta illud Hippocratis, Medicari in valde acutis, si expedit, & materia turget, eadem die oportet. procrastinatio enim in talibus mala. Ob id confestim reuellendam à principe parte materiã, euacuandãque, tum roborandum caput, & prohibendum ne quid denudò influeret: denique ab accessiõne graui releuandã ægram opportunis & efficacissimis medicamentis duximus. Itaque clysteri acri deducendum humorem, & ad infèrna trahendum curauimus, mox secta externa in cubito vena, quam cephalicã vocant, à capite reuellere: quæ ambo præsidia eodem die. expleta sunt, & in crassinum datum soluens medicamentum. neque enim morbus inducias dabat, vt expectata coctione in plures dies medicamentum differretur: sed quia multitudinẽ suã & vehementi obstructione turgebat materia, & principem partem cerebrum occupabat, celeriter succurrendum parti principi fuit. Sunt enim plerumque principum partium morbi vel omnino lethales, vel ei periculo proximis in quòd discrimen ne incidant ægri, magna prouidentia medico curandum est. Qua autem ratione ægram ab accessiõne leuauimus, paulò post dicemus. Horum omnium hæc fuit ratio. Clysteris descriptio vt sequitur erat: ʒiij. Quatuor remollitiuorum (constipata namque aluo erat, quum insultu epileptico apprehensa est) ana. M. j. hyssopi, betonicæ, sampsuchi, melissæ, centaurij minoris, ana M. s. seminum anisi, anethi, marathri, & rutæ, ana ʒiij. florum chamæmeli, rorismarini, stor

Gal. lib. 9. de vsu par. cap. 5.

Lib. 2. aph. com. 43.

CVRA TIO.

Lib. 4. aphor. 10.

nini, stœchados, & sambuci, ana P. j. agarici in panno lineo raro ligati ʒ iij. polypodij quercini conquassati ʒ j. furfuris macri P. ij. fiat omnium decoctio ad ʒb j. & coletur. In colatura dissolue hieræ Galeni ʒ j. electarij Indici maioris ʒ iij. mellis violati, mellis anthosati, ana ʒ ij. falis gemmæ ʒ j. olei liliorum ʒ iij. Misce: fiat clyster: detur incontinenti vt factum fuerit. Im-

10 misso clysteri ingens excrementorum pituitosorum copia cum flatibus multis educta est. Inanito ventre, sanguinem detrahi iubemus, tum pro affectus instantis magnitudine, tum pro imminenti periculi ratione. nam & ingens affectus erat, nempe epilepsiæ grauissima accessio, & apoplexiæ metus suberat. Quamobrem quum & ægra succulento & bene habito corpore esset, & viribus & plethora abundaret, optimum mittere sanguinem visum fuit: iuxta Hippocratis præceptum, in acutis affectibus sanguinem detrahi imperantis, si vehemens sit morbus, & infirmus ætate floreat, viribusque abundet. Quæ quum omnia in præfata ægrotante adessent, saluberrimum visum fuit, ad exonerandam naturam ea qua premebatur sanguina, venam secare. Itaque de cephalica sanguinem haurimus, quod ea dissecta magis à capite reuellat. Sed quum præ carnis copia, & venæ apertæ tenuitate, non satis sanguis flueret, rursum aperta mediana, quæ tumen-
 20 tior apparebat, sanguinem copiose, pro ratione tamè virium, detrahimus, nempe in vniuersum ad uncias duodecim: moxque à misso sanguine leuior recurrere accessio cœpit. In crastinum potionem sequentem in aurora damus: quod morbus (vt antea dictum) inducias non daret, & vehementia symptomatum insolentissimè premeret, & turgeret nimia copia infestans in principe parte humor, vnde cõfestim euacuare coacti sumus: ʒ. Hieræ Galeni ʒ ʒ. diaphœniconis, electarij Indici maioris, ana ʒ j. agarici trochiscati in oxymelite scillino infusi & expressi ʒ iij. oxymellis scillitici ʒ j. (vtilissimum namque in huiusmodi affectibus est) aquæ decoctionis hyssopi & betonicæ & florum cordialium quantum sufficit. Misce, paretur potio: quam dari de summo mane iussimus: etsi ægrè atque summa
 30 cum difficultate eam ægra sumpserit, conuulsis vtique mandibulis, vt vix aperiri os posset. Ingressimus tandem, deducto ore speculo chirurgico: eaque deuorata, commoda euacuatio secuta est, aquosæ & spumosæ pituitæ multæ. In crastinum à pharmacotheiaces antidotum & mithridati vna cum conferua florum rorismarini & stœchados dedimus, ex saccharo confecto bolo: sed quoniam deuorare non poterat, in potionis formam dedimus, ex aqua decoctionis hyssopi & melissæ. Interea verò dum reuulsioni & euacuationi intēdebamus, insultus epileptici cui erat præsentia non succurrendum oblitii non fuimus. Prospicitur autem accessioni huiusmodi, frictionibus vehementibus & asperioribus extremorum, acclamationibus, & contentione moderata membrorum, quæ motibus cõuulsivis
 40 nimium & diu defatigabantur, vnde virtutem deiici necesse quidem erat: quo casu æquum est tam violentos motus vt cunque refrænare: (nam omnino prohibere ne fiât impossibile sanè est, quoad detrusa sit his motibus in inferna quæ noxam inferebat materia) tum verò ad motus ad nares & in os inditis quæ leuandi ab epileptico insultu vim haberent. Itaque naribus ru-

Lib. 4. de
 rat. vict. ar-
 cul. 16.

Curatio ac-
 cessionis
 epileptice.

Ruta & ribus rutam virentem tusam ex aceto maceratam appono, & intra os in-
 gendam, fricandumque palatum conor, modò ex ruta, modò ex casto-
 reo. Comitialibus namque ruta maximè prodest, vel Dioscoridis testimo-
 nio; quin succum ruta, ceu præfens quoddam remedium, releuandis ab
 accessione infirmis exhibere cum melle scillitico multa & diuturna ex-
 perientia mihi comprobatum est; quod & in hac magna cum vtilitate fe-
 cimus, vti & in aliis multis. Ex quo enim bis succum sumpsit, nunquam
 amplius accessione tentata fuit, vti que discussio à ruta potentia calidita-
 teque humore. quod & ipsum in puerulis recens natis, & accessione co-
 mitiali prehensis sum bona fide expertus. Quin quum à ventriculi vitio
 parhema hoc inferri sciremus, vomitum prouocare vtilissimū fuit: quod
 & nos fecimus, vomitorio dato ex oxymelite cum aqua decoctionis semi-
 num raphani & atriplicis, à qua potione commoto ex penna oleo intin-
 cta gutture, ingentem aquosæ pituitæ copiam ore reiecit. Vbi verò iam
 restituta sibi agra nobis visa est, nec amplius accessione infestari, ad præ-
 cautionem quæ sequuntur præscripsimus, ne videlicet in morbum relabe-
 retur. solet enim morbus per temporum recursus quosdam redire, nisi
 cautè sibi agra prospiciant. Hæc igitur ad præuisionem præscripta ordina-
 uimus: ℞. Catholiconis ʒvj. diaphœniconis ʒij. ex saccharo fiat bo-
 lus: capiat ante omnia. In crastinum hoc apozemate capitali vti coe-
 pit per sex dies: ℞. Radicum a cori, vtriusque radicis enulæ campanæ
 & pæoniæ maris, ana ʒj. cyperi, calami odorati, ana ʒß. corticis citri sic-
 ci, visci quercini, ana ʒvj. melissæ, hyssopi montani, betonica, sampfuchi,
 ruta, ana M. j. herbarum capillarum communium, ana M. ß. mercurialis tan-
 tandem, iuz arthriticæ, primulæ veris (hæc duo ad arthritidem qua idem-
 tidem laborabat agra) ana M. ß. medullæ carthami ʒij. agarici trochisca-
 ti in panno lineo raro ligati ʒj. seminum anisi & marathi, ana ʒij. grano-
 rum pæoniæ decresciente luna collectorum ʒß. seminum melonum cum
 cortice contusorum ʒij. florum rorismarini & stœchados, ana P. j. florum
 buglossæ & genistæ, ana P. ij. epithymi ʒß. fiat omnium decoctio in aqua
 fontana ad lb ij. & coletur. Colaturæ addè oxymellis scillini ʒij. mellis
 rosati colati, syrups de betonica recenter facti, ana quartarium ß. Misce
 fiat apozema clarificatum, & aromatizatum cum nucis moschata, pulue-
 ris diamoschi dulcis, ana ʒj. pro quatuor dosibus, reiterado aliis duabus.
 Finito syrupo potionem hanc dedimus: ℞. Decocti præscripti apoze-
 matis ʒij. addendo agarici albi & sceminci in prædicto decoctio cû pat-
 co ʒ. inziberis infusi ʒij. diaphœniconis, elæctarij de citro solutiui, ana ʒ
 j. ß. syrups rosati ex infusione rosarum sine scammonio ʒij. Misce, fiat po-
 tio: detur cum debito regimine. ℞. Conferuæ rosarum & anthos, ana ʒ
 j. theriacæ veteris & probatæ ʒij. ex saccharo albissimo fiat bolus, quem
 capiet in crastinum medicamenti in aurora, quinque horis ante cibum.
 ℞. Conferuæ a cori colati, conferuæ florum rorismarini, stœchados, &
 buglossæ, ana ʒj. conferuæ florum saluicæ & cichorij, ana ʒß. myrobala-
 norum emblicorum saccharo conditorum numero i. pulueris diamoschi
 dulcis ʒj. ß. corticis citri conditi ʒß. granorum pæoniæ suo tempore col-
 lectorum,

lectorum, visci quercini, ana ʒj.β. cineris cranij hominis ʒv. pulueris coralli rubei loti, & rasuræ eboris, ana ʒj. pulueris nucis myristicæ, & interioris cinnamomi electi, ana ʒij. Misce cum syrupo conseruationis acori & melle scillitico: fiat in modum opiatæ, de qua capere iubebam alternis diebus ieiuno stomacho ad quantitatem nucis comestibilis, colluendo os paucò vino aqua buglossi diluto: iubebamque dormire ab accepto medicamento, & abstinere à cibo horis quatuor. Ab hoc medicamento mirifice iuuari se ægra testabatur. Catapotia ad auersionem materiæ à cerebro & ventriculo in hunc modum præscripsimus:

10 ʒ. Pilularum assaiet ʒij. aloes in succo hyssopi ter lotæ ʒij. agarici trochiscati ʒij. pilularum cocciarum Rasis ʒij. mastiches, nucis myristicæ, cineris cranij hominis, granorum pæoniæ, ana ʒj. trochiscorum alandahal G. v. Misce, & cum melle scillino fiat pasta, ex qua formentur pilulæ sex pro drachma. Capiat semel in mense ʒij. & quandoque capiatur pilulas tres ponderis ʒβ. cundo dormitum longè à leui cœna.

Ad repressionem vaporum, ne in caput ferrentur, à cibo sequenti puluere uti iussimus: ʒ. Coriandri cum aceto infusionis mastiches præparati ʒij. anisi similiter præparati ʒj. granorum myrti ʒij. pulueris diaconiten sine speciebus ʒij. cinnamomi electi ʒij. pulueris coralli rubei loti, margaritarum electarum, ana ʒj.β. rasuræ eboris ʒj. sacchari rosati tabulati ad duplum omnium. Misce: fiat puluis, quo vtatur in sine pastus, absque vilo potu desuper.

10 His remediis, vnà cum optima victus ratione illi præscripta, ægrâ integræ sanitati restitimus, vt nunquam postea relapsa sit, quum sit iam elapsus sextus ab inuasionè insultus epileptici annus. Ad laudem Dei opti. max. qui Medicinam in salutem languentium creauit, cui sit honor & gloria in omne æuum.

OBSERVATIO OCTAVA.

30 **CLAVDIVS** Aymargus vinitor, vulnere in capite secundo ossa bregmatis accepto à lapide incusso, sine fractura scissuræve aliqua, conuulsus & resolutus moritur xiiij. die, inuenta sanie sub meningibus dissecto cadauere.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

40 **V**INITOR hic robusto & bene habito secundum naturam corpore, cum forte fortuna contentionem cum suæ fortis vili homine habuisset (siquidem iuxta prouerbium ab Hesiodo prolatum, & ab Aristotele ex eodem auctore relatum,

Lib. qui opera & dies inferbitur Aristoteles lib. moralium 2. & octauo, & lib. rhet. 3.

Kai loyapovs, lagayia loyias, kai viron viron
Kai viron viron, kai viron viron.

Odus ita fabrum faber, siguloque molestus.

*Est figulus: mendico protinus inuidet alter
Mendicus: cantor cantorem liquidus odit.)*

& rixa grauis inter eos oborta fuisset, mox ad manus contentiosi ventre,
túmque incalescente ira, quum ligone alter hostem impereret, alter lapi-
de accepto ferire insurgentem in se tentaret, accidit, vt iacto lapide in-
cussum sit huic ægro contusum in capite vulnus secundum os bregma-
tis parte sinistra, quam partem Sinciput Latini, anatomici Os coronale
vocare in vsu habent. Accepto vulnere, concidit æger, & sine sensu stu-
pidus aliquandiu manens, à suis exuscitatus resurgit; in ædeisque dedu-
ctus (namque intra pœmœnium vrbs contentio incidere) accersito chi-
rurgo vt curam susciperet, optimè ab vxore & domesticis tractatur.
Quúmque dies aliquot sine vllis verendis symptomatis constaret æger,
præter dolorem, quem tamen ingentem ex vulnere percipere se aiebat,
existimatum est vulnus lethale non esse, immò nec periculosum. Quam-
obrem ne vocare quidem medicum sunt dignati, tum quòd pauperes es-
sent, sumptusque reformidarent, tum quòd leuius illis vulnus videba-
tur, quàm vt medici operam exigeret. Tandem verò quum post septi-
mum augeri febris dolorque cœpisset, & æger per noctem aliena loqui,
contrahi que digiti manus viderentur, de accersendo medico consilium
cœperunt. Accedo vocatus, vulnus intueor, vulnerati faciem, aspectu
verba attendo; video hominem balbutientem, & grauata atque aliena
loquentem, contractisque manuum digitis atque conuulsis brachia attol-
lere non posse cerno, sed veluti resoluta iacere. Tum his spectatis lethali-
bus signis, domesticis in præcipiti rem laborantis esse denuntio, atque mo-
riturum breui præfatio: me tamen quæ ad officij mei rationem pertine-
rent bona fide expleturum. Quúmque de iis quæ à chirurgo facta essent
interrogarem, inueni missum fuisse illi per initia sanguinem, purgationem
autem non adhibitam. Itaque quum eam in capitis vulneribus plurimum
valituram, ex Hippocratis & Galeni doctrina, scirem, constarentque adhuc
fatis vires, medicamentum purgans præscribo: quod foeliciter & sine vlla
molestia operatum est. Sed nihilo secius perstare symptomata illa graua
non desinebant, resolutio conuulsioni coniuncta, atque delirium; quibus
pro ratione mederi studeo, resolutioni quidè oleis & linimētis calidis ner-
uos roborantibus. siquidem ex oleo chamæmelino, liliorum, & lumbricorum
inungi spinā calidè inbeo, datis insuper mollibus & pinguioribus
lanis: ex vnguento etiam Agrippæ & de althæa vocato, adiecta styrace ca-
lamita & liquida, & myristica nuce, cervicem totam imbuo, & pannis li-
neis calefactis sæpe fouendam partem iubeo. Siquidem frigidum, auctore
Hippocrate, inimicum neruis, ossibus, dentibus, spinali medullæ; cali-
dum vtile & amicum. Delirio somniferis medicamentis, & clysteribus
deorsum humores reuellentibus prospicio. Sed nihil proficientibus om-
nibus, quòd in lethalibus morbis irrita esse soleant quæ in auxilij vim ad-
hibentur (sunt enim natura repugnante, vt Hippocrates dixit, omnia vana)
æger in deterius lapsus, mortem obiit decimoquarto die ab accepto
vulnere. Dissecari cadaver sui iussere: è regione vulneris inter cranium
& duram

Hipp. lib.
de vicerib.
Gal. lib. 4.
meth. me-
dendi.

Lib. 4. aph.
18.

-o sup. di
-o lib. 4. aph.
-o meth. me-
-o medendi.
Lib. de se-
-o 4. aph.
-o 18.

- & duram meningem sat multa puris copia inuenta est, mēbranāque ipsa prætumida & decolorata qua parte vulnus infederat, etsi nulla tamen in cranio subesset fractura scissurave aliqua, sed sola ex ictu concussio. Unde factum est, vt ex ictu violentia & confusione venulæ pericranij sanguinem fundentes & ruptæ, saniei genitæ matriciam præbuerint. siquidem sanguinem extra vasa deductum putrescere necesse est, vt Hippocrates Lib. 6. aph. 20. affirmavit. Sed quomodo ad meningas vsque sanies penetrarit, quum nulla esset in osse fractura aut rima, magis mirum videri potest. Sed tamen mirari desinemus, si intellexerimus conspirabile esse vnuerfum corpus, vt Lib. de alimēto.
- 10 recte ab Hippocrate traditum est, & ab ictu violentia incusso in caput la-
pide graui, non solum externas partes quæ in capite sunt, sed & internas quoque per consensum atque viciniam affici. Neque enim solum existimandum est venulas quæ in pericranio sunt ecchymosim facere in huiusmodi capitis confusionibus, sed & eas quæ intra cranium duram meningem vestiunt: quod dura mēnix pericranio adligata sit, & ab ea per futuras, pericranij ortus sit, vt in anatome corporis est videre. Itaque quum ab ictu concussa & ruptæ duræ meningis venulæ fuerint, ab illis saniem prodisse, quæ dissecto cadauere intra cranium apparuit, firmissima ratione existimandum est: vt verissimum sit quod ab Hippocrate lib. de capitis
- 20 vulneribus dictum est, vulnera capitis etiam exigua periculo non vacare, ideoque nec negligenda esse. Nam sæpe sola capitis cutis confusa (vt eodem loco testatur Hippocrates) aut ferro discissa, aut alio quopiam teli genere, nisi diligenter & quadam cū reuerētia tractetur, sanguinis coactione non expurgata, languenti quidem mortis periculū, medico verò magnum negotium facessit: quod in hoc ægro, & Arduyno Ferrerio (de quo Observatione prima huius tertij libri dictum abundè à nobis est) & in filio quadrimo Ludouici Petri mercatoris Auenionēsis, & plerisque aliis experiri mihi licuit. In quibus sanè cū confusione vulneribus sine fractura maiora pericula insequi plerunq; quàm cū fractura in mille ægrotis obserua-
- 30 uideoque maiori esse cautione ac diligentia curanda, quàm quæ cū fractura notabili sunt. quod nos experientia docuit, cui est perpetuò fidendū. Contusa vulnera capitis periculosa, quàm quæ cum fractura.

OBSERVATIO NONA.

NOBILIS Antonius Porcellus, sanctæ Sedis Apostolicæ Prothonotarius, phlegmone hepatis diu vexatus, tandem moritur, multis ac gravissimis symptomatis conflictatus.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

PRINCIPVM partium morbos vel omnino exitiales esse, vel saltem magnos, & ad curandum difficillimos, vnum est ex publicè in medicina cōfessis, & est à Galeno lib. 4. meth. med. proditum. magnos siquidem affectus fieri, vel ob af-

flictæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel ob
 affectus huius præstantissimi viri utroque nomine magni nomen mereba
 tur. Siquidem hepar princeps pars, totique corpori necessaria (nimirum
 naturalis in corpore facultatis principium, & sanguinis officina) affecta
 erat: & affectus ipse ingens, nempe phlegmone eam partem oblidens, &
 quæ symptomata coniuncta erant, ipsius cacoethæam planè indicabant.

Signa. Hepar verò affectum fuisse in hoc viro plurima indicabant, primùm do
 lor in dextra præcordiorum parte sub nothis costis perceptus, aurigino
 sus faciei color ad fuscum inclinans, parque in vniuerso corpore color,
 grauitas dolori coniuncta tota præcordia retrahens, vt præ doloris & gra
 uitatis perceptæ magnitudine manum sæpe hypochondrio admouere co
 geretur. sic enim minus premi se dicebat, minusque grauitate vrgeri, ma
 nu quidem viscus aut partem dolentem attollente, vt pondere minus gra
 tiaret. Dolor verò adiugulum vsque protendebatur, tussis exigua & sicca
 sine vilo sputo frequens erat, ingens fastidium & inexhausta sitis homi
 nem premebant, lingua valde rubens, quæ morbi progressu nigra tandem
 & scabra effecta est: febris non exigua neque intermittens comes erat, spi
 randi difficultas summa, vt quum multum spiritum trahere intrò vellet,
 interpellare respirationem cogeretur: tumor ad tactum durus, rotundus
 & circumscriptus, dolensque ea in parte apparebat, inflammationis in gib
 bis hepatis consistentis indicium. Quæ enim in simis hepatis inflamma
 tiones consistunt, haudquâquam tactu percipi queunt, quòd ad ea loca ta
 ctus pertingere nequeat: sed per alia potius accidètia, quàm per tactus in
 dicium inuestigare ea oportet. maius namque fastidium, nauream & vo
 mitum biliosum, sitimque, quàm gibbæ partis inflammationes adferunt,
 nec tactu discerni possunt: quæ doctæ Galeni sententia est. Hisce signis at
 que symptomatis se cùm phlegmone tentari certò deprehendimus. Cau
 sã generationis affectus huiusmodi ab externis inchoando fuere, in pri
 mis vitæ deses & ocio marcescens: lautus & plenior victus, à quo quum &
 sanguinis copia gigneretur, nec satis diffillarentur humores, aut etiam exer
 citio discuterentur, effectum est, vt congesto plurimo in parte sanguine,
 eoque bilioso, neque diffillaro, tumor omninò in viscere, cum calida ip
 sus intemperatura supra iustum naturæ modum, obortus sit. Atque hæc duz
 causæ ex internis præcipuæ fuerunt phlegmone generationis in hepate,
 mala scilicet partis temperatura, nempe iusto calidior, cum affluxu san
 guinis biliosi sensim in parte congesti, obstructis à nimio humore hepatis
 meatibus. Quamobrem minimè mirum, si in tumorem phlegmonosum
 viscus abierit. Nec verò symptomatum enarratorum causas inuestigare
 difficile fuerit: omnia namque affectus naturam, velut umbra corpus se
 40

Lib. 5. de
 loc. affect.
 cap. 6.
 Causæ.

Lib. de
 symp. diff.
 cap. 1.

In arte me
 dicinali ca.
 89.

quantur, vt rectè Galenus affirmavit. Doloris igitur in dextra præcordio
 rum parte percepti causa, intemperies calida visceris, & soluta in eo con
 tinuitas, ab infarcto humore tensionem faciente, censenda est. hæc enim
 duz præcipuæ doloris causæ Galeno statuuntur. Auriginosus faciei & to
 tius corporis color ad bilis plurimæ effusionem, obstructis utique visce
 ris meatu

ris meatibus, sequebatur. talis namque foras efflorescit in corpore color, qualis fuerit humorum natura: quum sit color humorum intus latentium, si quid Galeno creditur, certissima nota. Itaque quum sanguis plurimus bile infectus in vasis redundaret, nec à sanguine bilis secerneretur, ob visceris imbecillitatem atque obstructionem, similem foras efflorescere humoribus intrò latentibus colorem fuit necesse. Hic enim in facie potissimum apprensus affectus hepatis maximè demonstrat: & expertus quidem medicus iocinosos omnes & stomacho laborantes ex colore facile apprehendit, non indigens significatione alia, aut pauca, ut rectè A uicenna affirmavit. Gravitas dolori coniuncta, & tota quasi præcordia retrahens, ad humoris impacti molem gravitatem inferentem, referenda meritò est. Vbi enim humor alicubi impactus, nec diffusus moram fecerit, necessariò gravitatem facit: quæ profectò humoris aggrauantis perpetuò signum est, ut idem A uicenna fen primà tertij, tractatus primi cap. duodecimo annotavit. Ad iugulum verò dolor protèdebat ob membranam hepar inuoluentem ad caput eius, inflammatione namque tentato iocino retentione omnino fieri necesse est, atque gravitate quæ sursum sunt confensione quadam trahente, iugulum quodammodo trahi, & in participatum doloris venire oportet: etsi id perpetuò non fiat, in hoc tamen agrotalis doloris species apparebat. Exigua, siccaque, & sine spuro tussis, septi transversi læsio causa erat: laborante namque vel magnis obstructionibus vel phlegmone hepate, præsertim si gibba ipsius afficiantur, contingitur septum transversum extrema sui parte, vnde & tussis & respirandi difficultas oriuntur: ut rectè A uicenna dixit, qui & pulmones & septum transversum consentire in nocimento ad hepar phlegmone tentatum scripsit. Ingens fastidium quo premebatur, ad vetriculi per sympathiam affectum ad hepar referendum erat: consentit enim maximè vetriculus affecto iocinori, ut & ratio & quotidiana experientia monstrant. Sitis inexhaustæ plurimæ erant causæ, tum caloris intrò concepti copia, & vaporum inde exhalantium, & linguæ humidum calore ac nidore suo, absumentium abundantia, tum verò febris conclusæ & continentis acrimonia, & doloris acerbitas: à quibus omnibus ingentem creari sitim consequens omnino fuit: quum fieri sitim dixerit Galenus, vel caloris copia, vel humoris inopia. Linguæ rubedinis quæ apparebat facile est causam inuenire, nempe vaporem sanguineum linguam inficientem: qualis namque fuerit succorum intus conditorum natura, talem foras efflorescere colorem oportet. Quum itaque sanguis copiosus in viscere collectus, si que flammeus esset, nimirum si linguam pari colore infecerit: tandem verò temporis progressu aucto igneo calore, in nigritiem cù summa asperitate color linguæ demutatus est, absumpto nimirum omni humore, & à calore febrili deasato. Febris porrò, internæ phlegmones comes & accidens erat. neque enim citra ingentem febrem atque periculosam fieri internorum inflammationes possunt: quum sint hæc febres quæ internas inflammationes consequi solent, omniù deterrimæ & maximè lethales, si quid Galeno creditur. Tumoris verò circumscripti causa erat, impactus in viscere secun-

Lib. 1. aph. com. 2.

Fen 14. 3. trac. 2. cap. 2.

Fen 14. 3. trac. 3. cap. 2.

Lib. 1. de simpl. facul. ca. 30.

Lib. 4. aphor. com. 55.

dum gibbas ipsius partes sanguis, partem ipsam distendens, & in altiorem molem attollens. Symptomatum in hoc ægro apparentium recēsis causis, curationem attexere consequens videtur. Nam etsi ea non profuerit, non sunt tamen ob id infamanda præsidia (vt ait Galenus) quæ plurimus fuerunt salutis: nec si non pro ratione curatio cessarit, culpandus medicus, qui lethales morbos curare non possit, quòd in sua manu positum non sit (vt rectè Hippocrates sensit) morbos omnes curare.

In hoc curando omnem adhibuimus operam, vt sanari methodo posset: sed quibus desperata ægris salus est, his (vt Gal. ait) nullum neque auxilium neque tempus est opportunum. Nos tamen omnia ea adhibuimus remedia quibus seruari ægrum posse sumus arbitrati: nempe vbi primum vocati sumus, quòd alio tum adstricta esset, clysteres emollientes præscripsimus. Sanguinem è interna dextri brachij vena detraximus, quòd in internorum inflammationibus è directo partis affectæ sit exhauriendus sanguis, vt ab Hippocrate & Gal. traditum est. Syrupis præterea refrigerantibus & detergentibus vsi fuimus, syrupo, inquam, de cichorio cum rhabarbaro, de endiuia composito, ex decocto cichorij, endiuiz, scariolz, hordei: quin & in progressu syrupis leniter aperientibus sum vsus, syrupo capillorum, & de duabus radicibus, quòd in gibba inflammatio constitisset, ex decocto radicum graminis, & petroselinij & seminum frigidorum. Parti verò affectæ ad repellendum ab initio oleis repellētibus, postea vnguentis & cataplasmatibus sum vsus: nempe oleo rosato, myrtino ex pauco aceto, cerato santalino, vnguento rosaceo, in incremento: tum ex absinthio, palmulis, vuis pafsis cū suis gigartis, in aqua & aceto coctis, additis chamemeli & meliloti atque rosarum floribus, spica nardi, schoenantho, farina hordei, oleo rosaceo, & de absinthio cataplasma cōfeci, & parti affectæ admoueri iussi: interdum etiam additis caricis pinguibus, styrace calamita, iride, omnibus in sapa coctis (quòd durities effatu digna subesset) cum seminis lini farina, & oleis chamæmelino, anethino, & amygdalarum dulcium, adiecta nardi spica, schoenantho & absinthio. Sed nihil omnia profuerunt, in deterius semper labente morbo: vnde superata virtute (quòd antequam medicum accersuisset plures iam dies morbus inuaserat) ægrum concidere necessarium omnino fuit. Neque enim fieri potest vt vehementissimum morbum principis partis imbecilla virtus superet, quæ vel à minimis (vt Gal. ait) succumbere solet, tantum abest vt magnis obsistere queat: præsertim quum morbus altas iam radices egerit. Vnde illud rectissimè à poëta Nasone dictum est:

Principiū obsta: nam serò medicina paratur,

Quum mala per longas conualuere moras.

Atque hic infœlix huius morbi exitus fuit.

OBSER

OBSERVATIO DECIMA.

MARTHA ab Stricto mulier probatissima. Marini caustici praestantissimi uxor, scirrhus hepatis grauisimo male affectu, in aquam intercutem tandem incidit: qua diutissime laborans. Et in dexterus semper lapsa, gægrana & sphacelo in crure dextro obortis, cum sauisimis symptomatis, febris acuta, animi deliquis, mentis alienatione, clamoribus validis & doloribus consorta, misere moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

LECVR atque liencm scirrhis esse opportunissima & maxime obnoxia, à Galeno scitissime dictum est, quod viscera hæc ob eorum substantiæ molliem facile obstructionibus tentari soleant. Vnde fit ut si crassi & lenti succi huic parti, nempe iocinori, incumbant, vehementerque in ea impacti sint, nec inde pelantur, facile scirrhos pariant. hæc namque pars lutolum quippiam conti-

net, ut 13. meth. ait Gal. Fit namque scirrhus ex humore lento & crasso insolubiliter induratis partibus infixis, ut lib. 2. artis curatiuz ad Glauc. à Galeno proditum est, & à Paulo itidem confirmatum. Quamobrem quam mulier hæc & calido esset & sicco totius corporis habitu, hepârque calidum haberet, tum verò incauta & insalubri victus ratione uteretur, glutinosis præfertim & crassis cibis plurimum utens, effectum est, ut obstructionibus multis secundum hepar laboraret, percepta etiam in hypochondrio dextro gravitate ac tensione, nec omnino locus doloris expers erat. Quæ quum ægra per initia neglexisset, utpote quæ omnium maxime à medicamentis abhorreret, effectum est ut in scirrhum obstructio desierit. Erat

autem scirrhus haud exquisitus ille quidem, quod doloris utcunque particeps esset. Exquisitus autem scirrhus tumor præter naturam est insensatus durusque: non exquisitus verò non omnino sensus expers est, difficulter tamen omnino sentitur. Qui porro insensilis est, curam non recipit: qui verò sensum aliquem habet, nec incurabilis omnino est, si ab initio comoda adhibeantur remedia, nec facile etiam curationem admittit, præsertim si hepar principem partem obfideat. Ab initio namque curari quidem potest, & sanasse se sæpius Galenus testatur: ubi verò induruerit, & plurimum dierum spatium radices egerit, hoc est occalluerit, insanabilis omnino affectus relinquitur, nec potuisse à se curari, aut vidisse alium qui cura-

uerit, testatur Galenus. Nimirum igitur si curationem in hac muliere non admisisset induratus in hepate tumor, quod iamdiu constitisset, nec ab initio quæ admouenda quæque sumenda fuerant, neque assumpta neque admota neglecta & incuria fuere: tum etiam quòd affectum huiusmodi iam aqua intercutis complexa fuisset: quæ (tradente Galeno) illico ad scirrhum sequi consuevit, & ex necessitate accidit, nisi ab initio magna dili-

gentia tractetur. ac proinde fieri merito dixit Galenus, ut pereant quamplurimi in tempore longo; nonnulli verò brevi tempore, quibus alui proluuius superuenerit. Quum igitur haud prius medicum agra hæc aduocari, quam aqua intercutè fuerit correpta, attritis iam viribus, intumescete plurimum ventre, attenuatòque corpore; fieri profectò haud potuit, ut sanitatem cõsequeretur, tum quòd insanabilis per se esset affectus, tum quòd nullum præsidij genus imbecillæ vires admitterent, eorum dico præsidiorum quæ & affectui & parti affectæ debebantur. Neque enim hepar veluti splen fortia medicamenta perferre potest, ut auctor Galenus est, & vires imbecillæ medicamenta soluentia, quæ vacuandis crassis & lentis humoribus idonea sunt, minimè admittunt: nisi ea dosi minima exhibeantur, quæ tamen sic exhibita aut nihil aut parum opis conferunt. Quæ sanè causa fuit, cur à medicamentis leuamen agra nõ senserit, quòd fortioribus exhibendis locus non dabatur, mitiora affectum non leuarent. Aegris enim qui Insanabiles sunt nullum neque auxilium neque tempus est opportunum, (vt præcedente Obseruatione de Galeni sententia attulimus) sãtque tum fuerit vt se medicus à culpa immunem præbeat, si & ægotantem morturum prædixerit, & nullo fuerit vsus generosiore medicamento; vt in eiusmodi casibus cauendũ doctè Galenus monuit, quòd & nos eius præceptum sequentes fecimus. Porro cur ad hepatis scirrhum aqua intercus sequi soleat, in promptu ratio est, quòd per validas intemperies & tumores in parte obortos propria hepatis facultas deici omnino soleat. (omnis namque vehemēs intemperies, auctore Galeno, vires exoluerit ac deicere solet) quo fit, vt quum in hac muliere maximè intemperatum esset hepar, ad frigidam intemperiem præter naturam lapsum, cum affluxu vitiosæ substantiæ, lentæ, glutinosæ ac crassæ, minus potuerit hepar suo munere fungi, imbecilliore in eo reddito natiuo calore: vnde necessarium fuerit sanguinem crudum, aquosum, ac minimè alendo corpori idoneum gigni, qui tandem in ventris caua spatia detrusus, eius aquæ intercutis speciem genuerit, quæ ascites dicitur, quæ & ipsa haud omnino à tympanitide absoluebatur. A quosam namque substantiam perpetuò statum sequitur, raroque est inuenire aut ascitem sine tympanite, aut hanc sine illa; sese enim mutuo ambæ consequuntur. Profectò omnes diuturnos hepatis affectus hydrops ferè subsequi solet. Sed secretioris indaginis illud fuerit, cur nam gangræna & sphacelus in hac agra secundum femur superuenerint: neque enim in eius generis affectibus perpetuum id esse solet, immò rarum quoque. Eius tamen euentus nec omnino difficile fuerit causas inuenisse; atque tamen gangræna fortes inflammationes sequi solet, qui factum fit, vt quum nulla præcessisset neque adesset in crure inflammatio, tamen in eo gangræna suborta fit, atque subinde sphacelus, huius sanè symptomatis hæc iusta reddi ratio potest, quòd quum ab hydrope scemora, crura, ac pedes intumescerent (apposito quidem, sed non vnito ad partes alimento, vnde tumorem subcarosum consequi necessarium fuit) isque sumor à pituitoso & aqueo in partes humore à natura relicto insurgeret: effectum est, vt tum ab humore illo partes implente, tum ab

Lib. 2. ad
Glauc. cap.
21,

Lib. 11. me
th. med.

Lib. 12. me
th. med.

Lib. 6. de
symp. cau.

Gal. lib. 2.
ad Glauc.
cap. 7.

tum ab obstructione quam is inferebat humor, natiuus partis calor immi-
 nutus valde fuerit, & ad eam etiam partē sanguis ferri prohibitus, quod
 ob tumorem scirrhosum in hepate consistentem, vasque delationis san-
 guinis occludētē, sanguis bonus de ferri minimē potuerit. Vnde factum
 tandem est, vt insigniter refrigerata parte, gangræna enata fuerit: quæ nihil
 prorsus aliud est, quàm partis alicuius mortificatio, nō tamen integrē fa-
 cta. Nam quum integrē mortificatur pars, non iam gangræna, sed sphacel-
 lus, & membri mors atque corruptio est. ita namque sphacelum definiuit
 Galenus, vt sit corruptio substantiæ vniuscuiusque partis, quæ corrumpi

Gal. lib. 7.
 ad Glauc.
 cap. 27.

10 dicitur: tamen si Græci & gangrænam quoque sphacelum nominabant, de
 eiusdem Galeni sententia. Itaque in hac muliere gangræna & sphacelus in
 crure ob id nati sunt, quod à frigido humore, conculcato & oppresso na-
 tiuo calore, partēque deserere coactō, mors membri sic insecta: præfer-
 tim quod ægra ob morbi diuturnitatem, & tenuem totius corporis secun-
 dum naturam habitum, exiguo esset natiuo calore, eoque ob raritatem
 cutis facile dissibili & dissolubili. Quid mirum igitur si exiguo existente
 in toto natiuo calore, & in crure insuper eodem ipso conculcato, prorsus
 20 & extincto, gangræna primū, mox verò sphacelus subsecuta sine
 Atque hæc præcipua tanti in hoc morbo symptomatis causa fuit: indèque
 & reliquorum symptomatum huic morbo coniunctorum causas redde-
 re haudquaquam difficile fuerit. Febris namque accidens morbi erat, in-
 censionem & putredinem humorum tum biliosorum tum pituitosorum
 indicans. Animi deliquium tum virium imbecillitatem & spirituum exo-
 lutionem sequebatur, tum verò vaporum ex aqueo humore in ventre cō-
 tento sursum exhalationem, & vnā flatuum magnam agitationem, à qui-
 bus omnibus coacti cor, & dissolui vitales spiritus, virēsque deinceps con-
 sequēs quidem erat. Alienationis porro causa erat, vigilia immodica, qua
 ægra præ cruciatu & angustia maxima torquebatur, tum & vaporum a-
 crium sursum in caput elatorum copia: clamosi dolores quibus angeba-
 30 tur, tum ad humorum vitiosorum molem & flatuum copiam, tum ad par-
 tium vehementem intemperiem referendi meritō erant. Hæc affectus &
 symptomatum cum eo complexorum ratio fuit: nunc breuibus quæ circa
 curationem moliti sumus, etsi ea minimē profuerunt, enarrabimus.

Quum serò ad hanc vocari essemus, viribus iam fractis & attenuato
 corpore, nullus mittendi sanguinis scopus habendus fuit, tum quod & a-
 quæ intercutis iam initium esset, tum quod vires id auxilij non admitte-
 rent, & morbus frigidus venæ sectionem non pateretur. Tantum quod
 vnum facere licebat, quum affectus euacuationem effatu dignam postu-
 laret, hanc autem vires imbecillæ non sustinerent, epicrasi vocata vt edum
 40 censui, pro Galeni præcepto: nempe sensim quod vitiosum erat vacuādo,
 sensim verò & paulatim inuicem quod vtile erat reponendo. hunc nam-
 que vacuationis modum *επικρασις* Græcè vocant. Itaque partim emollien-
 tibus & flæuis discutientibus clysteris, partim syrupis magistralibus, pi-
 tuitam & aquosos humores atrabiliaris & crassos soluentibus, vsus
 sum. Apozematis item meatus referantibus & infarctū liberantibus, hu-
 morum

Lib. 7. ad
 phor. com.
 51.
 Vbi supra.

CVRATIO.

Lib. 9. me-
 th. med.

morumque crassitiam attenuantibus, & lentorem incidentibus, uti egram complures dies iusi. Electariis, conditis, opiatibus viscus roborantibus & deobstruentibus itidem sum usus; ad hæc fotibus emollientibus, & partim etiam leniter adstringentibus (quod in hepatis affectibus faciendum Galenus atque Auienna iubent) ex althææ, maluæ, bryoniæ, & liliorum radicibus, adiectis absinthio, eupatorio, cichorio, palmulis, spica Indica, schœnantho, massiche, & floribus anthemidis & meliloti, tum & feminibus apij, petroselini, aliisque multis ad induratum hepar conferentibus, vinctioibus, cataplasmatibus, emplastris: & ad aquas duendas medicamenta accommoda præscripsi, exigua quantitate exhibitâ: nempe brassica marina in absinthij & passularum decocto immissa, & bullita ad ʒij. Succum etiam radicis ireos recentem ex hydromelite & syrupo byzantino interdum propinavi. Et ad gangrænam sua quoque præsentanea admouimus remedia, incisuras ex nouacula, lotiones ex aqua falsa, vnguenta varia & efficacia: sed quæ à morbi magnitudine superata nihil contulerint, deficientibus viribus ad mortem ægra deducta.

OBSERVATIONVM MEDICINALIUM LIBRI TERTIJ FINIS.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRAN- CISCO VALLERIOLE

MEDICO AVCTORE,

LIBER QVARTVS.

OBSERVATIO PRIMÆ

MARGVARETA uxor Bonafidei Bruneti Pharmaco-
pœi Arelatensis, iuuenula optimo corporis habitu pradita, utero
gravis in octavo gestationis mense constituta, pleuritide acuta in sini-
stro latere cum febre graui, tussi molesta, & spirandi difficultate cor-
ripitur. Vno die miraculo curata, non misso sanguine, non cucurbitu-
lis adhibitis, vllâve purgatione, duobus tantum illi, præscriptis clyste-
ribus emollientibus, spuito eodem die cruento plurimo & cum facilita-
te emanante: sudore interim copioso sub noctem secuto, postridie sana
euasit, absque dolore, absque febre (qua tamen uehementissima in ea
erat) & absque vllis symptomatibus relictis, à morbo integrè curata re-
mansit: tantum natura robur in bene habito corpore & florenti atate
potest. Observatum Arelate anno M. D. LXI. sub finem mensis
Aprilis.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RECTISSIME illud ab Hippocrate dictum est, naturas, morborum medicatricas esse. Sic se profectò res habet, hominis natura inter-
nus est ac præcipuus morborum medicus. Ea suis
semper viribus vsa, quæ noxia sunt expellere no-
uit, quæ vtilia vsui seruare, vt rectè Galenus sen-
sit. Ea sibi vias ad noxia pellenda facit. Et si enim
indoctæ sint hominum naturæ, & quæ sine do-

ctore operentur, vt lib. de alimento prodidit Hippocrates, & com. 5. in lib. 6. de popul. morb. Galenus: sapientissimam tamen eandem esse, vt quæ ma-
lum sentiens mederi magno opere gestiat, id per se agens, ne temeritate ma-
gis quàm consilio, & vt facilitate magis quàm violentia medeatur, vt lib.

de arte idem auctor prodidit. Eadem ipsa salutis hominum causa omnia facit, vt lib. 6. de popul. morb. com. 5. dixit Galenus, quod ipsa prorsus sufficiat, vt 9. de placit. Hipp. & Plat. & lib. 1. de natur. facult. à Galeno proditum est. Quorum hæc tanta de naturæ in nobis potestate atque præstantia? in id scilicet vt sciamus eam primùm languoribus mederi, dum sudore, vomitu, soluta aluo, & reliquis vacationibus hominem sanat: vt de ea doctè Galenus prodidit. Quod & in hac nostra ægotante factū experientia fide didicimus, quæ quum graui pleuritide esset affecta, sinistra præsertim lateris (quæ vel Auicenne testimonio periculiosior esse solet) nihilo scius tamen naturæ robore, hoc est facultatis reëtriciis potentia, intra bi-¹⁰duū solius naturæ opè curata integrè fuit, duobus tantum adhibitis emollientibus clysteribus. Eius vnus ductū factū esse experti sumus, vt mox primo die sputum copiosum cum facilitate prodierit: secundo die sub noctem copiosissimus sudor vniuerso è corpore manarit, vnde mox & febris & dolor sedari integrè visa sunt, & infra quartum prorsum mulier sanata: vt verissimum illud sit quod est à Galeno proditum, illos duntaxat morbos externo egere auxilio, quos ob magnitudinem natura vincere non potest. Sed quod magis in hac mirandum, quod quum & graui morbo premeretur, & in octavo esset gestationis mense, quo mense gestatio onerosa, molesta ac perdifficilis (vel auctore Hippocrate) esse solet, tum matris ¹⁰ratione, grauius ob pueri intus conditi perturbatos motus affecta, tum vteri incomodius se habentis, ac quodammodo ingestabile onus respuentis: tamen tot periculosis motibus grauata, omnia superarit, saluis & matre & foetu. non enim vi morbi abortiuit, sed in nonum mensem partum feliciter seruauit. Hæc profecò summi Dei potentiam admirari licet, qui quos vult è summis eripit malis sola bonitate sua, opis alienæ non egens: vt hanc liberasse solo nutu suo, & naturæ robore, quo prædita ægra erat, testari ipse plena fide oculatus testis possum. Sed quod de eadem ipsa mox dicturus sum, fidem prorsus omnem superare videtur, quod quum biennio post, nempe sub annum sexagesimum tertium supra sesquimille-³⁰simum, Februarii mense, in eiusdem lateris pleuriticum dolorem incidisset, grauis vterò septimo suæ gestationis mense, eiusque morbi seuitia in vitæ discrimen deducta esset, decimo quarto die integrè liberata fuit, sputo copioso & bene cocto procedente, sudore confertissimo ac multo manante, saluo foetu in columis remansit. Sed tamen non citra summam diligentiam & remediorum opem, nam quum de vita ægra periclitaretur, morbi que magnitudo & virium robur, vnà cum plethora maxima, sanguinis missionem postularet; contra verò à mittendo sanguine tum gestatio in vtero, præsertim in septimo mense, tum assidentium & propinquorum repugnantia dehortaretur: quod vnum in huiusmodi oppositis indicationibus reliquum medico erat præstiti, nempe vt significarem assidentibus in præcipitum ægotantis versari, nisi que mitteretur sanguis, & matrem & foetum perditum ita, præstaréque, quum de ambobus periculum præfens sit, vt seruetur mater, si fieri possit, minus sollicitis de puero. maius namque malum est matrem & foetum simul perire, quàm alterum eorum tantum.

tantum. Neque fallere me, periculū fore, vt misso sanguine mulier abortiret. Mulier namque vtero gerēs sanguine misso ex vena abortit, & magis si foetus sit maior, vt rectē Hippocrates dixit. Nihilo secius tamē Thucydidis consiliū in ea re sequi nos oportere prædixi, qui, quum non nisi vnica subest ad curandum via, neque alia salutis ratio est, & quæ vnica videtur, ea dubia est, ne cessum tum esse vel aliquid agētes periclitari, & aduersos periculis ire: vt rectē x. meth. Galenus consuluit, & ante eum prodidit Celsus, expedire anceps quàm nullum remedium experiri. His rationibus cum marito propinquisque contendens, deliberandum illis reliquit, qui quid fieri vellent. Tandem communi omnium assensu in eam sententiam itum est, vt mitti illi sanguis deberet, etiam si periturus esset foetus. Missus itaque mulieri ex sinistri brachij interna sanguis, non quidem pro morbo aut plenitudinis ratione, sed quantum alleuando dolori sat esse visum fuit, idque leniente clysteri præmisso, Tum verò eclegmata expectorantia, & sputum promouentia, decocta ad id ipsum accommodata, fatus, vntiones ad latus, emplastra, & omnis generis præsidia ad morbum leuandum, tum verò & ad foetum in vtero conseruandum præscripsimus. Tantum verò profecimus, vt Dei ope adiuti, naturæque robore freti, prodeuntibus die 7. II. 14. copiosissimisque sudoribus, integrè liberata foetu saluo mulier fuerit, quæ moritura in horas sperabatur: ad laudem illius qui solus languores sanat Dei opt. max. cuius sit nomen benedictum in secula.

Lib. 1. aph. 31.
Ex lib. 10.
Meth. medendi.

Lib. 2. exp. 9.

OBSERVATIO SECVNDA

PVER monstrosus annorum circiter quindecim Arelate visus anno 1561. mense Iulio. cui in utroque pede septem inerāt digiti (pollex namque pede in utroque duplex erat) & in utraque manu digiti sex. In sinistra verò manu annularis & medius coniuncti absque vlllo interstitio erant. Pedes verò admodum latos perinde atque manus puer habebat.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MONSTRA esse definiuit Sext. Pompeius, naturæ modum egredientia, sūntque propriè monstra quæ contra naturam fiunt; vt si homo cum bruti capite pedibusve nascatur. Nec verò quæ præter solium naturæ ordinem producuntur, diuersique semini naturam sapiunt, monstra tantum dici merentur, sed & eæ etiam vniformem referentia speciem, quæ forma prodeunt multimembri, utpote pedibus multis, manibus, capitibus, corpore toto. bicorporea namque quædam monstrosa gigni ipsa experientia fides docet. etenim Auenione puer à me bicorporeus totus ab imo ventre in pectus visus est, qui & quatuor cruribus totidemque brachijs onustus videbatur, vno tantum capi

tum capite coque prægrandi. Igitur non solum quæ alienam quandam ab ea vnde genita sunt speciem referunt, monstra censeri debent, sed & ea quæ speciei suæ similia, aut deficient aut abundant à congruo situ, figura, magnitudine, numero. Monstra porro generari Aristoteles tradit, tum, inquam, quum naturæ & feminis genitalis in procreando foetu ita motus soluitur, ut motuum huiusmodi peruersione, à semet ipso degeneret quod ita genitum est: ut interdum tanta sit motuum huiusmodi solutio, ut demum ne homo quidem, sed animal tantum aliquod existat, ab hominis naturâ alienissimum, quod procreatum præter naturæ ordinem est. Sed cur id quia quod genitum est generanti nusquam simile euadit, sed extraneum & maximè alienum, quod quæ subest gignendo foetui materia, à femine formante non euincatur: solutis formatricis potentiae motibus, seruator tamen generis non singularis motu. vnde fit. ut in eiusmodi casibus animal extraneum quoddam non homo generetur. Si namque generantis vis in cõceptu integra maneret ac seruaretur, tale quid gigneret quale ipsum est. In id namque omne agens naturale agit, ut effectum sibi simile reddat, qui sanè generationis finis vel præcipuus est: quod quum efficere nequeat, impeditis aut alioqui vitiatis naturæ in generando motibus, efficitur ut monstrifici haud rarò prodeant partus. Ut puerum arietis capite natum accepisse se à quibusdam Aristoteles testatur, & vitulum capite puen, & ouem bouis capite natam. Quid monstruosa jilla de quibus Plinius grauisimus auctor lib. naturalis historię septimo cap. 3. & 4. scripsit taceam? Alcippen mulierem elephantum peperisse, & inter initia Marfici belli, ancillam quandam serpentem enixam. Quid prope Troglodytas, quosdam sine ceruicibus, oculos in humeris habentes nasci? Quid Indiæ gigantes, quina cubita in longitudine excedentes, & Arimaspos vno oculos, & Cynocephalos canum capitibus deformes? Ludibria hæc sunt ludæntis naturæ, quæ vel ad materiæ copiam aut defectum, ad situs in vtero peruersionem, ad formatricis naturæ vitium & impotentiam, ad locosiorum vitiatam figuram, positumve, aut impedimentum in illis aliquod, sunt merito referenda. Atque hæc sanè efficiunt ut in gignendo naturæ motus soluantur, indeque monstra fiant: ut in hoc ipso quo de nobis in præsens sermo est, cui ob exuberantem materiæ copiam à femine genitali formatricæque facultate minimè regulatam ac ordinatam, excessus in numero partium tam in pedibus quàm manibus factus est. Septem namque in utroque pede digiti inerant, sed malè formati: pollex duplex erat utroque in pede: in utraque manu digiti sex, sed in sinistra annularis & medius sine interstitio copulati. Vitium hoc tum materiæ redundantis copiam, tum malam formationem sequebatur: siquidem & in numero & in formatione peccatum erat. Auctus numerus, materiæ redundantiam sequebatur: sinistra manus deformitas, qua duo simul digiti coniuncti erant, formatricis facultatis in pangendo membro errorem certissima fide arguebat. Profectò admiranda hæc sunt, & in altissimis naturæ recessibus recondita, à quibus à Dei laudandam potentiam mirificè erigimur.

OBSERVATIO TERTIA.

*ANTONIVS Crestinus Arclate manuaris operis vi-
ctum parans, hydropse ascite correptus, ita ut praevasto ventris tumo-
re moriturus in momenta singula putaretur: cui quum ob extremam
pauperiem victui necessaria deessent, nec quid ori porrigeret nisi men-
dicato haberet: perforato vi natura umbilico, & sensim egressa per
multos dies aqua, videntibus cunctis, meque ob rei miraculum accer-
sitis, ut si quid opis misero homini adferre possem, incunctanter presta-
rem, post pauca medicamenta, sed efficacia, & e natura sinu magis
quam officinarum arte deprompta, integre curatur, supervixitque an-
nos totos quatuor: tandem vero inopia cogente, & rerum necessaria-
rum defectu, quinta post anno, tabe & squalore mortuus in xenodo-
chio est.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RAVPERES diuitibus à plenitudinis morbis minore nego-
cio liberari scitissime ac longa serie explicavit Galenus: quod
diuites dum deliciis diffuunt, dum ventrem saburrant, dum
de fides agunt, in plenitudinis morbos incidunt, in quos quum
incurrerunt, agrè ac perperam ob eorum molliciem, relictis præcipuis au-
xiliis, & incauta victus ratione vrèntes, curari possunt: medicis præsertim
gregalibus istis plus æquo nimium illis applaudentibus, dum seduli vide-
ri volunt; nulla non hora temere aliquid præscribentibus, ut plurima so-
præstitisse credi possit: sic noxam adagentibus, magis quàm morbum cu-
rantibus. Contrà verò pauperes, quum ob vitæ inopiam plurimum labo-
rare cogantur, minusque excrementorū colligere, & ob tenuem victum,
plurimamque exercitationem, qua manuaris operis exercentur, minus
obstructionibus & à plenitudine morbis obnoxij sunt efficitur, ut si quan-
do in morbos incurrant, facilius minoreque labore à medicis curentur:
quin citrà medici opem nonnunquam solo naturæ ductu à gravissimis li-
berantur morbis: velt hic nostro ægrotanti misero, cuius nunc historiam
narramus, euenisse asseuerare adiuratissima & oculata fide possum. Unde
Hippocrates, plerisque sine medicis, non tamen sine medicina cura-
tos esse testatur. Hic itaque æger quum in hydropis eam speciem incidit,
set quæ ascites dicitur, aquaque plurima distentus venter admodum tu-
meret: effectum est, ut ad excretionē sibi viam natura fecerit, aperto um-
bilico foras prominente: forasque prodeunte aqua, detumescere ventrem
fuit omnino necesse. Itaque quum id mihi renuntiatum foret, & ad opem
misero ferendam accersitus essem: accedo lubens, aquæ prodeuntis mo-
dum compesco, ne affatim efflueret: (id enim in eiusmodi affectu lethali
esse Hippocrates affirmavit) ægrum bona spe esse iubeo, polliceorque

me omnes officiosi medici in eo partes impleturum, ut quam fieri posset sedula manu curaretur. Viduum exsiccantem illi praescribo, ab iurulentis, elixis, & humidis hominem arceo, & ut parcissimo potu uteretur suadeo. in hoc namque curado affectu id est praesentaneum remedium, ut parcissime aegri bibant. Dabam autem potens & generosum vinum, idque merum, non cum cibo, sed accepto eo modicum quid bibere sinebam. Ille vero dicto audiens imperata faciebat, & minus quam iulsissem potabat. A sisypho utendum praecipui, & nautico pane, ex anisi & marathri seminibus inspersis vti inebam, & passulis exacinatedis. in roborando namque hepate, auctore Galeno, mirificas vires habent. Sape etiam bucellam panis affusa, saccharo ac cinnamomo respersis, paucoque mero irroratam, dari iubebam, ad vires refouendas, quae ex morbo collapsae erant. Quumque talem instruissem victus rationem, quotidie aquam bis moderata copia effluere ex umbilico sinebam, foramenque turunda occludebam, quum satis aquae effluxisse visum fuerat. Venti emplastrum ex bubulo stercore & caprillo, in aceto & lixiuio praebullitis, adiecto sulphure, alumine, sale, lauri baccis & ebuli succo, cum pice nauali omnibus subactis, imponebam: a quo profecto mirificam sensit aeger opem, quod ego experientiae fide edoctus in plerisque foelici successu magnum praesidium attulisse testari possum, & mihi in huiusmodi affectibus familiare esse solet. Semen ebuli ad drachmae pondus interdum dedi ex decocto absinthij, interdum ex vino potenti: quandoque etiam brassicae marinae decocto usus sum, & diaeureticam nonnunquam dedi certis dierum intervallis. Quin & faeculis ex milio & sale torrefactis, & ad ventrem admotis, sum etiam usus: & hepatis cerata aconitum admoui. Tantum vero hac ratione proficimus, ut intra mensem integre curatus aeger fuerit, & ad operas confectas rediens, victum sibi incolamnis & vegetus pararit: superuixitque a curatione annos quatuor, aut paulo amplius. Postea egestate compulsus, inanis & tabescens, in xenodochio mortuus est. Et profecto si ad victum necessaria illi superessent, & congrua victus ratione usus esset, vitam ille incolumem in longiores moras protraxisset. Sed sic visum Dominus fuit, cuius sit nomen benedictum in secula.

Lib. 8. de
med. secun
du locus.

Emplastru
optimu ad
hydropem.

lib. 10. de
med. 102.

lib. 10. de
med. 102.

lib. 10. de
med. 102.

OBSERVATIO QUARTA

ANDREAS Gondardus sacrificus, septuagenarius senex optimi habitus magnarumque virium, ex paralyti dextrae partis sola sanguinis missione & purgatione, lenique ad cervicem unctioe, integre sanatus.

OBSER.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

- M**IRA esse quæ natura potens suo robore, nixæ in morbis curandis facit, tum ex his quæ Observatione prima huius libri à me dicta sunt, tum ex his quæ in hac ipsa de sacrificio hoc dicturus sum evidentissimum fieri potest. Quis non enim paralyfin in septuagenario sene immedicabilem esse iure dixisset? qui sanè affectus quum suapte natura, vel etiam in iuuenibus & bene habitis, curam difficillimam esse ac contumax, vixque ynquam curatur; in sene tamen eoque septuagenario curam esse mirabile profectò haberi potest. Res autem vt tota pateat, historiàm recensèbo, Erat sacerdos hic homo Gallus, corpore quadrato & carneo, ferèque temperamento proximo, optima & vivida coloris, (suavis namque in facie color ex albo & rubeo mixtus còspiciebatur) musculofo & bene carnofo corpore erat, venis latis & sanguine plenis: ita vt ex totius corporis habitu ad calidum & humidum à temperamento labi videretur, humido tamen calidum superante. Hic quum Arelaten venisset, vt in fano. Diui Antonii, quod ea in vrbe celebre est, parochum ageret (erat enim ad id munus probè factus homo, nec vt inter eius ordinis homines insciens sacrarum literarum) quum, inquam, menses aliquot Arelate constitisset, sub hyemis initium capite grauari cœpit, vnaque cum summa membrorum contractione & impedito sermone lingua balbutiens fieri: quæ symptomata quum æger neglexisset, derepente sub noctis medium cum oris tortura in dextræ partis resolutionem incidit, crure, inquam, dextro ac itidem brachio resolutis. Accersor ipse, ægrum video prostratum in cubili, facie rubicundissima, crure & brachio voluntario motu destitutus, atque etiam num sensu: magis tamen motu quàm sensu. De antea ita vita interrogo: intellexi plus æquo nimium sibi indulgere, plusculumque genio dedidum, præferam in potu assumendo. erat enim vini huius generosi Arelatenfis amans, quo quum nimium se implere solitus esset, effectum est vt inde læsis nervis in paralyfin incidere. Vinum namque, auctore Galeno, si immoderatus ingeratur frigidus morbos excitat, tremorem, conuulsionem, paralyfin, apoplexiam, commata, comitialésque. Nimirum igitur si læsis à vini potentia nervis, cruditatibus item multis per cibi intemperantiam genitis, adiuuantè adhæc ætate senili, in huiusmodi affectum incidere. Vitium enim quo sensum & motum amittunt partes, paralyfis, id est, nervorum resolutio dicitur, vt Galenus dixit. Fit à multis & variis causis, icctu, percussione, casu ex alto, præsertim si secundum ceruicem aut caput iccus incidere: sæpius verò ab intemperie frigida & humida cerebri, cum affluxu pituitæ crassæ & lentæ nervis impactæ, & obstructionem patientis, quò minus animalis spiritus sensus & motus delator, in partem se infunderè ac insinuare possit: vnde necesse est eo in affectu sensus ac motus in parte amissionem fieri. Si namque sensus tantum lædatur, stupor affectus is, non paralyfis dicitur: quum verò vtraque amittuntur, tum verè resolutio est. Gignitur porò quum tendines nervei musculis

Lib. de morb. cau. cap. 3. & li. 5. de symp. caus. cap. 2. & lib. 3. de temper. & 5. aph. cõ. 5.
Lib. 4. de sympt. cau. cap. 1. Cause.

inferri laxantur, emolliuntur, aut nimium extenduntur. debent enim secundum naturam modice tendi, quo aliquanta contractione facta partem eum tendo inferri trahere queant. At quum illapso humore vel abactu, casuive aut vulsere, nervus laxior, frigidior, & humidior reddatur, aut animalis spiritus obstructione impediende non permeat, sensus & motus laesionem consequi est necesse. In hoc vero aegro affectum hunc a copioso sanguine pituitoso, multaque pituita lenta ac crassa meatus obstruente, & nervis impacta, prodidisse pro explorato habendum est: ut ex antecedente vita, faciei rubore, cacochymia & plenitate, sputo multo, membrorum mollietate & nimia humiditate, muci abundantia, & ad motus segnitie deprehedere licebat. His signis morbi effectum eam causam cognoscere erat. Sedes affecta non solum spinæ iniicium fuit, sed & inferior quoque spinæ medullæ pars, à qua nervi crurum ac pedum oriuntur. Quin & cerebrum quadantenus lædi oris tortura indicabat. nervos enim qui per faciei partes sparsi sunt, à cerebro demitti, & si faciei pars aliqua oblata sit, tum in ipso cerebro resolutionis dispositione consistere, recte à Galeno dicitur. Cognito morbo, eius causis, ac sede affecta, prædicandum putant, morbum cum suapte natura tum ætatis ratione immedicabilem fore: tamen quæ artis essent omnia impleverim, ne non meo functus officio esse viderer, et si sanatum in morbi minimè putarem, ob eas quas paulò antè recessimus causas. Sed interdum euenit ut curetur is de quo medicus desperarat, ut in hoc aegro euenit, cuius curationis modum iam subnectemus.

Lib. 3. de loc. aff. ca. 10.

EVERTIO.

Ad hunc vocati, ut primùm ex his quæ retulimus signis & symptomatis morbi speciem, causam & sedem affectam agnouimus, mox succurrendum rati, quæ sequuntur præsidia sollici successu adhibuimus. Primùm quidem noxiam materiam opportunis auxiliis vacuantes, iustam victus rationem præferibentes; & laeis partibus roborantia & calfacientia admouentes, cum pari exsiccatione pituitæ in nervorum radicibus impactæ. Hæc in vniuersum methodus quæ in hoc aegro curando vti sumus: atque horum omnium hæc fuit ratio. Clyster emolliens & mediocriter vacuumans: ℞. Maluæ, bismaluæ, matrum violarum, blietis, mercurialis, & branæ versinæ, ana M. j. foliorum hyssopi, centaurij minoris, & saluæ, ana M. s. agarici in petia rara ligati ℞ iij. seminum anisi, anethi, carui, & rutæ, (vehementer namque calfaciæ, & crassum humorem attenuat) ana ℞ iij; seminum melonum cum cortice contusorum ℞ ij. polypodij quercini conquassati ℞ j. florum rotifmarini, & stoechadis, ana ℞ j. furfuris marci ℞ ij. fiat omnium decoctio ad ℞ ij. In cuius colatura dissolue catholiconis ℞ j. electarij Indi maioris ℞ s. olei rutæ & anethi, ana ℞ ij. mellis anthosari ℞ j. salis gemmæ ℞ ij. Misceri fiat clyster, quo iniecto mira aquosa & spumosa pituitæ copia educta est. Tum verò eo ipso die post duas ab accépto clysteri horas è media sinistra brachij vena sanguinem ad reuulsionem (erat enim dextra in hoc viro pars resoluta) detrabo, sedque moderate, ad vncias tantum sex septemve, neque enim aut ætas prouecta, aut morbi ratio maiorem sanguinis educationem exposcebat, quum & ætas inclinata iam, & frigidus morbus esset. Misso sanguine, & vno die aegro quiescere iusso, altero post die, antequam calfacientes & attenuantes syrupos propinare,

ob id 1
 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

pinarem, pilulas leues deuorandas propino, vt quæ in primis hæserant ve-
 nis deicerentur, nec vi syruporum eruda detruderentur in habitum cor-
 poris. Pilulæ porò huiusmodi fuerunt. \mathcal{R} . Pilularum assaieret & coccia-
 rum, ana ʒʒ. agarici trochiscati ʒj. mastiches, diacrydij, ana G. j. Misce;
 & cum aqua saluæ fiat pilulæ numero septem: capiat tribus horis post le-
 nem coenam, vt melius à capite trahere possint. In posterum diem sequens
 apozema, neruos calfaciens, & pituitam attenuas sumere iussi, octo totis
 continuatis diebus, & mox à syrupo electuarij diamofehi tabellam deuo-
 randam dabam. Syrupi præscriptio huiusmodi fuit. \mathcal{R} . Radicis præoniæ
 10 maris (multum namque in omnibus capitibus affectibus frigidis valet.) ʒj.
 radicis acon veri (id est calami odorati, qui verus æorus est) radicis ga-
 langæ maioris, radicis enusæ campañæ, ana ʒʒ. summitatum hyssopi, sal-
 uæ, sampsuchi, primulæ veris, chamædryos, chamæpityos, ana M. ʒ. cu-
 bebarum & sefeleos, ana ʒij. seminum iuniperi ʒij. glycyrrhizæ rasæ &
 ʒonulæ ʒʒ. rasuræ ligni sancti ʒij. Infundantur radices & lignum Indi-
 cum in aqua & vino albo, & sensim lento igne decoquantur, postea addi-
 tis herbis & seminibus fiat decoctio: addendo in fine florum rosmarini,
 saluæ, stœchados, & buglossæ, ana P. j. syrupi capillorū, mellis rosati, mel-
 lis anthosati, ana ʒij. sacchari quantum sat est. fiat syrupus clarificatus,
 20 & aromatizatus eum cinnamomi electi ʒij. nucis moschata ʒʒ. pro qua-
 tuor aut sex matutinis. Syrupus hic sudorem mouebat, quem ego naturæ
 motum adiuuans, stragulis bene cooperto ægro promouebam: sunt enim
 sudores in huiusmodi affectibus vtilissimi. Finito syrupo, & coctione iam
 in lotio apparente, pilulas sequentes dedi. \mathcal{R} . Pilularum cocciarum &
 foetidarum, ana ʒij. trochiscorum alandahal, mastiches, ana G. ij. formen-
 tur pilulæ cum aqua saluæ. sumpsit debito obseruato regimine. In crasti-
 num pilularum quæ foeliciter operatæ sunt, conseruã anthos cum mithri-
 datio antidoto in aurora dedi, quinque post horis ægro abstinere iussio. Post-
 ea opiatam talem confeci, qua alternis diebus utebatur ad quantitatem ca-
 30 stantæ magnæ, aqua saluæ desuper epota. \mathcal{R} . Conseruæ anthos & stœ-
 chados, ana ʒʒ. conseruæ acon colati ʒj. conseruæ saluæ ʒʒ. gingiberis
 cõqualfati ʒij. pulueris diamofehi dulcis ʒj. mithridatij electi ʒij. pulueris
 nucis moschata ʒj. granorū præoniæ & iuniperi, ana ʒij. cerebri lepõris as-
 sati ʒj. Misce, & cum oxymelice scillino fiat in modum opiatæ: capiat vt su-
 præ dictum est. Mirifice se ab hac iuuari æger testabatur, quod, vt affirma-
 bar, calorẽ infundi mēbris iucundū ab hoc medicamēto sentiebat, à quo
 maxime iuuabatur. Ad topica demū me conueri, vbi prius erthinis vti æ-
 grū iussi ex decocto sampsuchi & betæ nigræ, cū agarico & momento gin-
 giberis, addito in colatura succi anagallidis purpureū florẽ gerentis ʒj. Pri-
 40 mūm loca affecta & neruorū radices circa dorsū spinā iungi iussi sequen-
 tibus oleis, vt à leuoribus inchoare, vt fieri sane debet. \mathcal{R} . Oleorū cha-
 mameli & liliorū alborum, ana ʒij. olei de cheyri & laurini, ana ʒj. iun-
 garur ex eis calidè tota dorsū spinā, desuper datis lanis mollibus & pingui-
 bus, fumigatis sequenti suffitu ad exsiccandum. \mathcal{R} . Olibani, masti-
 ches, lindaracæ Arabum, ana ʒʒ. gumum hederae & nigellæ torrefa-

1111111111
 1111111111
 1111111111

Confectio
 ad paraly-
 sin opti-
 ma.

1111111111
 1111111111
 1111111111
 1111111111
 1111111111

ctorum, ana ꝑ. j. benioini, styracis calamitæ & ruberæ, ana ꝑ. ʒ. coriandi, ma-
cis, nucis moschatæ, ana ꝑ. ʒ. florum anthos & stochados, ana ꝑ. j. fiat suffu-
migium omnibus grosso modo conuassatis, quo lanæ plurimum suffan-
tur, & calidæ toti ceruici admoventur post prædictam vnctionem. Sed
alia efficaciorè usus sum, à qua plene fuit hic vir Dei adiutorio liberatus.
Vnctio hæc est: ꝑ. Saluæ, sampſuehi, lauri, betonicæ, rosismarini, & pri-
mulæ veris, ana M. j. radices aëori veris, radices ireos recētis, ana ꝑ. ʒ. iij. oleo-
rū vulpini, de nucē Indica, & ruta cœ, ana lb. j. olei de terebinthina lb. ʒ. vini
potētissimi lb. j. aquæ virg lb. ʒ. coquatur simul ad vini consumptionē, & co-
letur. Colaturæ addæ serapini, opopanacis, bdellij, ana ꝑ. ʒ. ij. ca. storei ꝑ. ʒ. ma-
cis, nucis moschatæ, styracis calamitidis, benioini, ana ꝑ. ʒ. iij. piperis logi, py-
ræthri, ana ꝑ. ʒ. i. axūgiæ cati pinguioris, axūgiæ serpentis & anseris, ana ꝑ. ʒ. j. me-
dullæ cruris vaccæ ꝑ. ʒ. ij. succorum ebuli, saluæ, & melissæ, ana ꝑ. ʒ. iij. cere
propoleos ꝑ. ʒ. ij. Misce, & cum cera quantum fat est in præfatis oleis liqua-
ta reducantur omnia ad formam vnguenti medioeris consistentiæ, quo
vniuersam dorſi spinam inungi calidè iubebā, de super ad motis lanis mol-
libus, vt supra sumigatis. Ab hoc medicamento motum brachio & cruri
affectis restitutum fuisse, inducta sanitas fidem indubiam fecit. mox enim
vbi dies totos viginti vnctione vsus fuisset, assumptis interea vsualibus pi-
lulis & cōfectionibus supra scriptis, optimaque vidus ratione seruata, in-
regre valetudini, recuperato sensu & motu, restitutus est. Quod ego pro-
fecto pro miraculo habeo, & Dei potentia magis, quam medicamento-
rum viribus factum arbitrari oportet, quod & ægritudo ipsa suapte natura
incurabilis ferme sit, præsertim in senibus, & quod in tanta ætate conua-
luerit à tanto morbo æger, id Dei immensæ potentia adscribendum; qui
sit benedictus in secula.

OBSERVATIO QUINTA

*LEODYNA nobilis mulier, ingenti hypochondrij dextri do-
lore cum tumore insigni & circumscripto affecta, cum magna spiran-
di difficultate & ventris tumore, diu egrotans tandem integre sana-
tur, medicis quibusdā subesse in hepate apostema asserentibus; quum
nullum tamen esset. Hac multis auxiliis curatur, sanguinis missione,
purgatione, fortibus, vnctionibus, & aliis.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. 1. de
med. secun-
dum locos
lib. 3. 5. 7.
meth. & li-
1. de loc.
affect.

Lib. 1. de affectuum curatione à partibus laborantibus non mi-
nimam sumi indicationem, atque pro harum varietate reme-
dia quoque excogitan, vnum est ex publicè in medicina con-
fessis, & est à Galeno millies in mille locis proditum. Non
enim solum affectus naturam, & hominis temperiem, cœli aerisque statum
confi

considerare oportet: verum multo magis sedem affectam, quam pro illius
 alia atque alia natura, positiu, sensus ac armonia, aut hebetudine, principa-
 tur aut vilitate, diuersa sit sumenda de medendo indicatio: vt concors est
 omnium sententia. Quae in id a me in praesens adducta sunt, vt ostendam
 in hac generosa muliere curanda defectu agnitionis sedis affectae, non sa-
 tis turo per initia in curatione progressum fuisse: quum qui primo agram
 inuifit, existimans hepar affectum fuisse, nulla tamen in eo existente noxa,
 ad id curationis scopum omnem dirigebat. Nec tamen ea via proficieba-
 tur quicquam: non enim curabatur morbus, sed in deterius semper abi-
 10 bat, vtique non satis cognita parte affecta. Quum vero agra me ad curam
 adhibuisset, grauiterque & doloribus & ventris tumore & spirandi diffi-
 cultate laboraret, persuasa se in hepate phlegmonosam tumorem pati (sic
 enim a medico erat diuulgatum) in desperationem ferme abierat. Quam
 ego tamen a curata manu tractans, bene sperare iussi, semperque illam ver-
 bis vt potui blandis solatus, nec pati illam se eundem hepar phlegmonosum
 tumorem indicaui: sed tarum in muscularis suprapositis obstructionem in-
 20 gentem, a crasso, glutinoso, & plurimo succo, qui partem obsederat, & in
 vastum tumorem attollebat. Quibus autem rationibus sim inductus verita-
 sentirem, breuibus explicabo. Vt primum ad hanc vocans, quid mali ef-
 30 set quod tam anxie agram torqueret, & quae sedes affecta esset, intenta me-
 ditatione scire volui: locum tango, inuenio in hypoehondrio dextro tu-
 morem oblongum, qui se ad umbilicum vsque proferebat. Tumor porro
 insignis erat, durus, & cum dolore sensu conuulsus, seseque mox tactui
 offerebat: color in facie rubicundus, viuus, roseus, ex albo & rubeo mix-
 tus, per omnem morbi decursum eodem in statu permanens, vrinae opti-
 40 mae consistentiae, coloris atque contentorum apparebant: pulsus magni &
 citati. Ex quibus omnibus deprehendi non secur in hac, sed solum muscu-
 los abdominis suprapositos morbo teneri. Vbi namque hepar afficitur,
 vitium in facie colorem apparere necessario oportet. ex colore nam-
 50 que plurimos se eundem hepar laborantes deprehendisse Galenum, ipse-
 met testis est lib. 5. de locis affectis cap. 7. Quin & Auicenna optimum
 medicum ex colore deprehendere hepaticos solere sen 14. tertij. can-
 trac. 2. capite item secundo dixit. Color enim est ex rebus quae vtplurimum
 affectus hepatis indicant. hepaticorum namque color ad citrinitatem, &
 albedinem cum fusco quodam virore plerumque inclinatur, vt Auicennae
 sententia est, & experientia ipsa declarat. Quamobrem quum in hac labo-
 rante color optimus esset, viuus ac suauis: tumor vero oblongus, ac fe-
 60 re per totum ventrem ad umbilicum vsque extensus: certissima fide ne-
 dum coniectura artificiosa deprehendi, musculos rectos epigastrii qui he-
 40 pati superincumbant tumore illo praeditos esse. Rectorum muscularum tu-
 ,, mores (ait Gal.) oblongi, atque per totum ventrem extensi videntur, um-
 ,, bilicum, veluti ipsi quoque musculi, comprehendentes. Quapropter haud
 ,, obscura est eorum dignotio, vt ipse quos & positus & figura declarat. Hac
 Galenus, cui innixus deprimere ausus sum, musculos tantum in hac la-
 borante qui hepati superiacent, non hepar, laborare: quod & curationis a
 nobis pro

nobis proposita ratio, & symptomatum quæ morbo coniuncta erant significatio indicarunt. Contractus porrò fuerat in hac ægrotante tumor is ex infarctu humorum crassorum ac lentorum in partem decumbentium, ex inordinata & incauta victus ratione genitorum; vnde factum est, vt quum vasa talibus succis referta essent, nec copiam ferre possent, expultricis facultatis beneficio sese veluti exonerantia, superflua hæc in eam partem reiecerunt. Tentat enim natura suis semper visis viribus quod alienum est expellere, vt Gal. lib. 2. de feb. diff. cap. v. adstruxit. Hæ igitur affectus causæ tum proximæ tū remotæ fuere. Symptomata verò præcipua dolor, tensio, ventris protuberans tumor, inappetentia, sitis, & totius corporis grauitas: quæ omnia affectus magnitudinem consequebantur. Ingens enim humorum in partem confluxus dolorem, tensionem, & tumorem pariebat, ob intemperiem & solutam partis continuitatem: hæc namque doloris causa Galeno statuuntur. Inappetentia ob ventriculi consensum, & vasorum impletionem, defectumque inanitionis fiebat. Sitis vaporum sursum elatorum cum caliditate quæpiam ascensum, & siccitatem quæ à vigiliis fiebat, sequebatur; tum quòd per interualla febri corripereetur. Grauitatem corporis humorum redundantia pariebat. Sed iam omnibus his rite discussis, & ad curationem cognitu necessariis, curationem qua vsi sumus subtexamus.

In arte me
dicæ. 80.

EVACUATIO.
Lib. 2. aph.
82.

Curatio porrò ea fuit quæ morbis à plenitudine debetur. Quicumque namque morbi à plenitudine fiunt, (inquit Hippocrates) euacuatio sanat. Itaque variis euacuationum generibus vtendum in hac muliere curanda censuimus: tum verò ad partem affectam topicis auxiliis admotis, quæ tumorem discutere & duritiem emollire possent, sicque ægram pristinae sanitati restituissemus. Primum enim quoniam plethorico habitu prædita mulier erat, succulentæque corpore & bene carnosæ, demendam plethoram sanguinis missione, tum ad humoris in partem decumbere parati atque fluentis reuulsionem, optimum duximus, quòd pro Hippocratis & Galeni sententia, à tentata fluxione parte quàm longissimè reuellere, non autem ad eam trahere oporteat; deriuare autem per proxima. Fluëtium namque humorum retractio medela est, vt ait Hippocrates, eorum autem qui iam membrum obsederunt, deriuatio. Fieri autem vtrumque euacuationis genus per communes venas debere, idem auctor prodidit. Itaque præmissa leni clysteri ex emollientibus, internam dextri cubiti venam secare iubeo. neque verò assatim & copiosè sanguinem demo, sed modicè & per vices: sic enim melius sanguis reuellitur. Extraxi pro redundantis sanguinis copia & virium tenore, quàm opportunum visum est, nempe ad vncias sedecim: quòd & magnus esset sanguinis confluxus, & plenior corporis habitus, ipsaque ægra robore valido prædita. Mirificam profecto à sanguinis missione sensit opem: nam & minui dolor confestim cepit (qui antea grauissimus & intolerabilis erat) & detumescece locus visus est. Mox verò à misso sanguine apozematis congruis antecedentem materiam ad euacuationem præparare satagemus, sequente post coctionem humorum solutio pharmaco. Horum hæc fuit ratio: ℞. Borriginis, buglosi, orquidon

Hipp. lib.
2. de natu.
hom.
Gal. lib. 2.
ad Glauc.
cap. 13.

ob. 7. id. 1.
no. 1. 2. 3.
8. 9.

vtriusque cichorii, acetosæ, omnium cum suis radicibus, cuiusque M. j. agrimonie, summitatum lupulorum, fumarie, lapatii acuti cum toto, ana M. ß. capillorum veneris, cetera c, hyssopi, fœniculi, melissæ, (crassos namque hæc humores attenuant) cuiusque M. ß. feminum melonum cum cortice contusorum ꝑ ß. feminum acetosæ, endiuie & portulacæ, ana ꝑ j. feminum petroselini, & api, ana ꝑ ij. vuarum passerum exacinarum numero xx. prunorum dulcium numero xij. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ꝑ vj. polypodij quem conquassati ꝑ ß. trium florum communium, florum thymi (hos ego flores cum thymi summitatibus epithymi loco usurpare
 10 soleo, quod plus epithymo nostrate in ducenda atra bile valeant) ꝑ ij. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad sß ij. & coletur. In colatura dissolue syrupi endiuie compositi, syrupi de duabus radicibus, syrupi capillorum, ana ꝑ ij. ß. sacchari quantum sat est. Fiat syrupus clarificatus, & aromatizatus cum cinnamomi electi, santali citrini, ana ꝑ j. pro quatuor matutinis. Finito syrupo, concoctione in lotio apparente, sequens præbui medicamentum cholagogum & phlegmagogum. ℞. Agarici albi & foemini ꝑ j. rhabarbari electi ꝑ j. ß. gingeris, schœnanthi, mastiches, cinnamomi electi, ana ꝑ ß. Infundantur simul in aquis endiuie, buglosi, & hyssopi cum pauco mellis rosati stent in infusione per noctem,
 20 & mane fortiter exprimantur. Cui expressioni adde electarij rosati Mesuei, diaphœniconis, ana ꝑ ij. syrupi rosati ex infusione rosarum sine scammonio ꝑ j. Misce cum decocto præcedentis apozematis, fiat potio brevis: quam vbi sumpsisset, mediocris sequuta est variorum excrementorum sine vlla noxa excretio, facili cum tolerantia & alleuatione. In crastinum clysterem ablutiuum ex decocto hordei, furfurum & feminum lini. & melonum, adiecto modico catholicone & oleo violaceo, atque melle roseo, sumere ægram iussi, & ad topica vt sequitur curationem sum profectus. Quoniam verò in musculis rectis qui hepatis superincumbunt affectum consistere diximus, eratque summa in parte durities, emollientibus & discutientibus vtendum cum leniter roborantibus, ob viciniam ad hepar, optimum diximus: nec verò repellentibus tum vtendum, quod propè iam in statu morbus consistere videretur, aut saltem in incrementi medio. Itaque hoc fotu partem fouendam, tum verò vnguine vngendam duximus, vt & vna eademque opera impactum humorem crassum attenuando discutere-
 30 mus, & duritiæ quæ multa apparebat emolliremus. Horum hæc fuit nostra præscriptio methodica: ℞. Maluæ, althææ, amborù cum radicibus, cuiusque M. j. radicem bryonie & iarii, ana M. ß. absinthij M. j. origani M. ß. feminum lini, althææ, fœnogræci, conquassatorum, ana ꝑ j. feminum anisi & anethi, ana ꝑ ß. florum chamæmeli, meliloti & rorismarini, ana ꝑ j. fiat omnium decoctio in duabus partibus aquæ fontanæ & tertia
 40 vini albi potentis, (ad penetrationem maiorem) & cum filtris infusis & expressis fiat fotus ad partem tumentem ante cibum. Mirificè iuuari se hoc fotu ægra nobis asseuerabat, quod & tumorem emolliret, & dolorem subinde leuaret. Mox à fotu sequenti vnguine partem vngebamus: ℞. Vnguenti dialthææ ꝑ iij. emplastri filij Zachariæ ꝑ ij. ceræ propoleis, fæcis

fæcis olei de lilio, cuiusque ꝑ j. axungia anatis & gallinae veteris, ana ꝑ vj. ammoniaci pinguis in sapa dissoluti, bdellij, mastiches, ana ꝑ iij. styracis calamitidis, benioini, radice iridis Florentia, ana ꝑ j. Misce, & cum pauca cera oleo irino liquata fiat unguentum mediocris consistentia, quod à fortu admodum calens iubebam, desuper appposito pittacio lineo duplicato, & fumigato olibano, styrace & benioino. Vbi dies totos xij, his esset topicis remediis vsa, coepit omnifariam aboleri tumor, & dolor sedari. Sed quoniam nondum exactè curatus affectus videbatur, & ventris tumor adhuc perstabat, ad ampliora praesidia & efficaciora properandum fuit, nempe ad vacuationem sudorificam, vbi prius corpus exactè tum per catapotia, tum per syrupos purgassemus. Catapotia constabant ex pilulis de hiera simplici, agarico trochiscato, puluere rhabbari, cum puluere senae praeparatae, adiecta mastiche, & granis aliquot diacrydij: adieciimus interdum pilulas de fumo terrae. Syrupum magistralem confeci ex decocto praecedentis apozematis, adieciendo foliorum & folliculorum senae Orientalis ꝑ ij. medullae carthami ꝑ j. epithymi ꝑ vj. rhabbaro in clarificatione & aromatizatione ad ꝑ ß. & saccharo quantum sat visum est: ex quo syrupo ad perfectionem cocto, sumere iubebam ꝑ iij. ex decocto florum & fructuum, semel decimo quoto die, & foeliciter operabatur cum multa facilitate. 10

Potionem chinae radice parauimus, selectae quidem recentis ac 29
 ponderosae in talleolas dissectae, cuius ꝑ j. ß. quotidie in fß aquae fontanae x. vsquequò ad dimidias rediret, incoqui iubebam & percolari. Eius decocti ꝑ viij. de mane sumebat, calidè stragulis operata, conciliatòque somno; indeque sudor manabat exuberantissimus, à quo & scirrhusus tumor & ventris quoque subsedit omnino. Admouimus tamen ventri emplastrum ex stercore bubulo & caprillo in aceto feruesfactis, cum cymino, anisi & anethi seminibus, & terebinthina. Mirabile sensit ex hoc cataplasmate lenimen. sensim enim detumescere in dies venter videbatur. Ad latus item emplastrum ex diachylone ireato cum emplastro de meliloto sub finem admouimus, adiectis styrace, ammoniaco, bdellio, laserpitio Indico, iride Illyrica. Quibus rite peractis integrè curata fuit egra, viuítque superstes & bene habita, ad laudem Dei praepotentis, cui honor & gloria.

OBSERVATIO SEXTA

E ADEM Leoduna, morata & nobilis mulier, aliquot post annos grauida effecta, integrèque iam tumore illo hypochondrij dextri liberata, ex puerperio difficili in epilepticas accessiones derepente incidit: graues quidem illas, & crebrò recurrentes, purgationibus à partu plus a quo nimium fluentibus: sanatur tamen nutu Dei, magna & solerti adhibita cura, 40

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

HAE C ipfa generosa mulier qua de praecedente Observa-
tione egimus, iam sana effecta, foecundissima quum esset,
vixitum gestare coepit, quumque partus tempus aduentasset,
grauissimi dolores mulierem inuadunt, & quod contentus mul-

tro infans vegetus, & magna corporis mole, tum etiam magno capite es-
set, grauem inuita partum. Quumque & nimium diu mulier sauisimis par-
tus doloribus torqueretur, & magnis conatibus ad expellendum infantem
niteretur, effectum est, ut ad apertis vasorum osculis quae in utero sunt, &
fotum exitu plus nimio patentibus, ingens sanguinis profusio sequuta fuerit
ut & vires collaberentur, & in motus discrimen parturiens mulier deduc-
ta sit. Sed tamen quum Dei praepotentis auxilio infans & vulga matris
prodiret, & profusio perstare, & in epilepticam accessione incurrere
aegra coepit, conuulsione affatum oborta eum mentis alienatione, & sensu
suum tam interiorum quam exteriorum oblatione, spumisque multa
circa os consistente, conuulsis oculis & totum aspicientibus, stertore
magno in faucibus percepto, qui grauem in eam atrox morbi ventura
inferebat. Nec vero semel, aut leniter, sed per modica horarum aliquot
interualla eodem die recurrere graues omnino accessiones solebant, ita
ut praegravitae accessio-
num earumque crebritate in praesens vix discrimen
aegra deducta sit. viribus utique a difficili partu, & a nimia sanguinis
& spirituum dissolutione exhaustis, penesque deficiendis, tum vero ab
accessionibus comitialibus nimium diu vexatis. Quibus tantis sympto-
maris quum vix aegra sufficeret, nec quae prodesse poterant, ob complica-
tos contrarios affectus aut potius symptomata commodè exhiberi possent,
de moritura aegra coniecturam faciebamus. Sed quod in huiusmodi
repugnantis efficiendum iubet Galenus, ut ei quod magis virget intenti
(reliquo tamen non neglecto) eo consilium dirigamus, id mihi praestandum
merito putauit, & quae sim in hac curanda methodo usus exponam.

Itaque quum magnam in muliere humorum corruptelam cum summa
virium imbecillitate coniunctam cernerem, contrariasque indicationes
sibi inuicem pugnantes, ut quod esset affectus remedium id omnino cum
virium tenore pugnaret: incertam & dubiam esse curandi rationem vna
cum Galeno sumi arbitratus, qui in huiusmodi repugnantis incertam esse
succurrendi rationem, & alias insanabilem omnino affectum relinquere, alias
spatio & aegre, idque si magnam naturam sit medicum, nono methodi affir-
mant: consiliumque tum esse, ubi indicationes ita sibi aduersentur, ut paulatim
quod vitiosum est vacuetur, & paulatim inuicem quod salubre est pro-
eponatur. Hanc nos rationem secuti, ita in curatione proecessimus, ut
ab eo symptomate a quo non leue periculum aegra mulier instabat (erat
autem nimia sanguinis profusio vires decedens, quae praecipue curam ad se
aduocabat) ei primum intenti curandis fuimus, accessione epileptica in-
terim non neglecta. Si enim ubique iubet faciendum Galenus, ubi nam-
que a quoquam affectum non leue periculum instat, ad id quod virget di-

Lib. 3. 7.
& 10. meth.
& lib. 1.
ad Glauc.
Cap. de cur.
ra feb. cu
accidentibus.
CVRATIO.

Lib. 3. 7. &
10. meth.
& lib. 1. ad
Glauc.

rigi primum curantis consilium debet, ut conceptis verbis lib. 7. meth.
 medendi est à Galeno proditum. Itaque sanguinis profusionem, vinculis
 ad supernas partes adhibitis, tum & cucurbitulis subtus mammis apposi-
 tis, ut iubet Hippocrates, tum potionibus adstringentibus, tum fomis &
 illitionibus ad muliebres locos admotis, compescimus, tum vero etiam
 succis medicatis intra uterum per metenchytas, id est uterinos clysteres,
 iniectis. Horum omnium hæc fuit observata à nobis methodus. *℞* La-
 pidis hamaticis ℥ iij. pulueris boli Armeniae, coralli rubei, margaritarum
 splendorum, cuiusque ℥ j. seminum plantaginis, coriandri præparati, le-
 ntinum sumac, ana ℥ ij. Misce: fiat omnium puluis tenuissimus, ex quo 1. o
 drachmam, & interdum sesquidrachmam ex decocto centinodiae & syro-
 po coroncorum dari iubebam: quod quæ ad matricis affectus dantur vbe-
 riore dosi dari debeant, ob partis situm & distantiam. Sum quoque & pa-
 stillis ex electro usus. Quin quæ his non satis fisteretur fluxio, Philonij Per-
 sici ritè confecti drachmam propinare ex succo plantaginis visum fuit:
 quo profecto auxilio in sanguinis profusione sistenda vade cunq; sit nul-
 lum præsentius medicamentum inueni, nam & somnum conciliat, & va-
 sa occludit, & sanguinem in crassat, quibus intentionibus in sistendo san-
 guine opus est. Forti vero sequente sum usus: *℞* Summitatum lentisci,
 rubi, plantaginis, foliorum cupressi, oliuæ, & sanguinariae seu polygoni,
 ana M. j. rosarum rubentium P. ij. granorum myrti ℥ j. β. nucum cupressi,
 contritarum numero vj. gallarum tantundem, corticum granatorum P. j.
 Fiat omnium decoctio in aqua chalybeata & vino rubeo crasso, & cum fil-
 tris infusus & expressis fotum locis muliebribus fieri iubebam: & post fo-
 tum locos unguento comitissæ vocato, adiecto plantaginis succo, inunge-
 bam. est enim profectò, si quod aliud, in hoc affectu leuando appositissi-
 mum, & in compescendo sanguine efficacissimum. In uterum porro suc-
 cum plâtaginis, Galeni imitatus exemplum, per uterinum clysterem inie-
 ci, à quo inuectû miram se sentire opem paupercula ægra dicebat. Nec ve-
 rò interea dum hæc molior, epilepticarum accessionum sum oblitus, est;
 non omnia fieri ad unguem poterat quæ res postulabat. Potionibus enim
 superius descriptis interdum pæoniæ grana atque radicem, tum & visci
 quercini, tantillumque pulueris diamoschi dulcis addebam: ut vna ead-
 demque opera utriusque affectui consuleretur, ut fieri in tanta repugnantia
 poterat. Iubebam etiam naribus rutam ex aceto imponere, & in os casto-
 reum dare, clamoribus ægram excitari, & pilorum vellicatu, & quibus po-
 teramus modis, donec ab accessione resurgeret, intenti eramus. Neque
 hic de euacuando scopus vllus erat: vacuationem enim non admittent
 imbecillæ vires, etsi id requirere quæ accessiones tantas pariebat mate-
 ria videretur. Sed quum omnium indicationum prima & potissima sit quæ
 de viribus sumitur, ut nono methodi & pluries alibi dixit Galenus, ab hac
 erant primitus indicationes sumendæ, & tum reficiendæ vires quæ ab im-
 modica sanguinis profusione collapsæ erant: toroque eo tempore quo vi-
 res reficimus, nihil quicquam eorum quæ euacuant propinare debemus,
 ut Galeni nono methodi sententia est: quod à me in hac curanda ægra ac-
 curatè

Lib. 5. aph.
 50.

Philonij
 Persici vis.

Lib. 5. me-
 tho.

Lib. 5. aph.
 50.

curatè obseruatum est, vt quoniam vires defectæ maximè erant, iis roborandis scopum omnem direxi. Roborantur autem (vt Galenus dixit) vni cuique eorum ex quibus vires constant similia exhibendo. virium nanque custodia similiarum exhibitionem indicat. Quoniam verò virium substantia tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum solidis ipsis completur, ex iis quæ similia sunt moliri cuique suam custodiam conuenit. Spiritui ex respiratione & transpiratione: solidorum generi, ex solido nutrimento: carnoso generi, per ea quæ in medio humidorum ac solidorum corporum sunt instaurare satégi quod dissolutum virium erat. Spiritum quidem
 10 aëris optimi perfrigerari & odorati inspiratu fouebam. Quoniam enim ætas erat, diffilari cubiculi aërem patētibus fehestris iussi, inpergique in cubiculo rosas, myrti folia, & pomorum redolentium aceruos, nempe citriorum atque limonum, tum & irrorari pauimentum rosaceo aceto ex aqua excepto: vnde mira fragrantia exiliebat. Pessimè namque facere superstitiosi quidam medici solēt, qui nec aërem cubiculi in quo iacet æger vnquam diffilari sinunt, nec lumina aperiri ad noui aëris ingressum permittunt: vnde putrida qualitate infectus aër, vt pote conclusus neque diffilatus, situm contrahit, & ex ægri expirato aëre malè affectus inquinatur: ingens profectò malum. Ad hunc ego modum spirituosam ægrotæ nostræ
 20 substantiam foui. Solida autè membra solido quidem sed cōcoctū facili alimento reficere studui: iusculis ex perdicum & caponū carnibus confectis, tum & succo carnis extracto, carnibus quidè ad veru positis, & inter assandum mucronato cultro punctis, expressioque inde manante succo, & deuorari iusso. Quin ex verue cum cordibus extrahi succum iussi, qui in huiusmodi virium defectionibus instaurandis miras profectò & excellentes vires habet. ex quo enim cor cæteris animantis partibus solidiore carne constat, qui inde extrahitur per eliquationem succus, ad instaurandum vires tanto potentior est, quanto solidior pars & robustior fuerit, vnde eruitur succus is. Præterea quum membrum omne sibi simile sympathiā quadam & tacito naturæ consensu roborare dicatur, efficitur vt
 30 extractus è corde succus cor hominis eæ ea proprietate quadam confirmare, plusquam è reliquis partibus e ductus, videatur: quod & experientia ipsa confirmat. Extrahendi autem huiusmodi succi ratio hæc est: Accepto veruëcis corde aut hædi, finditur median, & probè aqua eluitur, vt qui intèr conclusus est sanguis detergeatur, & quicquid sordidum in eo est auferatur: vltimo loco aqua rosacea probè confouetur, & in talleolas oblongas dissectatur, inque vitreato vase testaceo cum caryophyllis aliquot imponitur sine vilo liquore: probè que operculato vase pasta, vel luto sapientiæ, in calentem furnum extracto pane inditur, quo ad calore contabescens in succum eliquetur ac dissoluatur: inde post extrahitur, & apertò vase sumitur inuentus in vase succus, & ægro propinatur. Mirum profectò quanto pèrè reficiendis ex inanitione viribus valeat: prout & quæ
 40 ex ouorum vitellis, vino, saccharo & cinnamomo sorbitio paratur, quam Italorum vulgus Sambaion vocat. Qua & ipsa vt agram moribundam, & viribus exhaustam, iussi, vnde mirificam sensie opem: spiritibus vtique

Lib. III. me
th. med.Superstitiosorum
quorundā
medicorū
mos.Succus è
corde veruëcis præstantissimus.

deq. 1. di. 1

& natiuo calore sanguinéque auctis ac instauratis. Vitelli náque ouoru m-
 nullo negotio in sanguinem vertuntur, multoque amplius vinum, quom-
 auctore Galeno, omnium velociter & maxime nutrientium vinum fit. *fac-*
 charum verò dulcedine sua à natura facile complectitur, & gratum est:
 prout cinnamomum aromaticitate sua cor & membra omnia confirmat;
 vt lib. de viribus cordis docuit Auicenna. Nimirum igitur si viribus desti-
 ruta ægra miram ab hac sorbitione senserit opem: Potu etiam congruo
 humiditatem exhaustam reficiebam, propinato vino rubro & generoso,
 probè tamen diluto. tali namque vino egent qui refectiõne indiget, quod
 eiusmodi vinis insit & citissime implere corpora euæuata, quale hoc e-
 rat, & exhaustos spiritus reficere, & indigentiam reparare: quæ docta Gale-
 ni sententia est. Vbi verò iam præfatis auxiliis ægram confirmassem; re-
 stinctusque omnino esset sanguinis fluxus, subsistere à medicamentis epi-
 lepsiam curantibus iussi, quoad confirmatio esset facta: quod quum eue-
 nit, nempe post mensem, tum ad præcautionem, ne deniò in accessiones
 comitiales incideret, concocta, & ad excretionem syrupis congruis præ-
 parata prius pituita, lenibus sed repetitis vacuationibus ægram absque no-
 xa purgari. Constabant syrupi ex oxymelite primùm simplici, dein scilicet
 lino, cum syrupo de betonica ex decocto hyslopi, betonicæ, saluæ, cha-
 mædryos, & chamæpityos, radice acori, enulæ campanæ, & pœoniæ cum
 eius seminibus, & visco querno, floribusq; libanotis & stæchados, om-
 nibus ex aqua exceptis, & nuce myristica & cinnamomo ad aromatisa-
 tionem adiectis. Purgauit ex agarico & rha comate, additis gingibere, sale
 gemma, (chocnantho & cinnamomo, & infusus omnibus in aquam hyslopi
 & buglosi cum pauco melle rosacco. Expressioni horum adieci dia-
 phœnici drachmas duas, & ex decocto præcedentis apozematis exceptis
 omnibus potionem parauit, quæ feliciter operata est, multa educa spu-
 mosa & aquosa pituita. Pilulis item coccis cum agarico & puluere senæ
 preparata sum interdum vsus, & confectione quæ sequitur, ex qua miseri-
 cam sensit ægra opem: *℞.* Conseruæ acori conuassati ʒ. j. conseruæ
 storum saluæ, roris marini & stæchados, cuiusque ʒ. ʒ. myrobalanorum
 emblicorum saccharo conditorum numero ij. corticis citri conditi ʒ. vj.
 cineris crani hominis ʒ. ʒ. cineris cuculli ʒ. j. pulueris diamoschi dulcis
 ʒ. ij. pulueris diamargariti frigidi ʒ. ʒ. granorum pœoniæ ʒ. ij. syrupi con-
 seruationis emblicoru quantum sat est. Ducantur in modum opiata, ex qua
 alteris diebus ad ʒ. ij. utebatur ieiuno stomacho. Erhhis eâ postpurga-
 tionem vt iussi ex decocto sampluchi & agarici, cum tantillo gingiberis,
 addito succo anagathidis purpureum florem gerentis, & succo betæ nigre.
 His remediis De benignitate adiuta curata integrè est, vt triennium to-
 tum & eo amplius sine vilo accessionum recursum in columis manserit, sed
 postea tamen incauta victus ratione seruata, & sibi nimium fidens, in cas-
 dem accessiones, sed leuiores tamen, relapsa est iuxta illud Hippocratis.
 Quibuscunque morbi comitiales sunt, ante pubertatem inurationem acci-
 piunt: quibus autem vigesimo quinto, commorantur. Viuit tamen nunc
 vegeta & bene habito corpore, etsi in easdem accessiones quandoque in-

Lib. 1. aph.
com. 13.Lib. 1. aph.
com. 11.Lib. 1. aph.
7.

currat: sed ab eis citissimè liberatur, tantum in ea naturæ robur & temperamenti bonitas valent. Sit benedictus Deus in secula.

OBSERVATIO SEPTIMA.

NOBILIS iuuenis *Casar à Sata patritius Arelatensis*, optima spei adolescens, ab immorigero & rustico famulo domus suæ, quòd malè obita rei rustica increparetur ab herili filio, quatuor acceptis scindendum dorsum & latera vulneribus à sica inflictis, duobus intra peritonæum secundum thoracem penetrantibus vulneribus, post duos exactos menses moritur, nullis proficientibus auxiliis summa cura misero agrotanti exhibitis. Dissecto parentum & magistratus iussu cadavere, ut de nece pro testimonio diceremus, admiranda & incredibilis puris copia in thorace secundum sinistram illius partem iuventa est, totam penè thoracis alteram partem implens, ut ferè amphora tertiam partem & eo amplius aquaret, vasis multis & capacibus extracto pure impletis. Erat autem ager facie tabida, oculis cauis, decolor, emaciatus, perpetua tussi oppressus, nullo aut exiguo procedente spūio, difficulter spirans, ut vix quum scalas ascenderet, aut longius progrediretur, spiritum ducere posset, inappetens & insomnis. Ille verò tandem ad extremam virium deiectionem deductus, magno omnium luctu & dolore infelicitè moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RECTE quidem Galenus ea vulnèra quæ intra peritonæum penetrarunt non paruum periculum adferre, libris quarto & quinto methodi medendi affirmavit: siquidem quum læsum peritonæum est, præsertim si in thoracis cavitatem vulnus descendit, nec coalescere potest facilè, quòd membranosum nervosumque sit, nec ritè expurgari talia vlcera possunt. Vnde efficitur ut vel in fistulam definant non coalescentia, vel omnino insanabilia relinquatur: quod plerumq; fit, & in hoc iuvene quo de nūc agimus, & in multis aliis, experti sumus. Hic itaque iuuenis quum sica mucronata & bene acuta percussus fuisset secundum dorsum, spatio medio inter sextam & septimam costas sinistræ partis, descendit in ima telum peritonæo perforato duobus locis. Reliqua duo vulnèra quibus item percussus iuuenis fuit minimè peritonæum attingerunt, quòd secundum musculos externos obliquè telum adactum fuisset, brevisque hæc duo vulnèra quòd in cavitatem pectoris non descendissent, curata fuère, læsis utique externis tantum musculis. At verò quum reliqua duo grauiora penitus essent, peritonæo utique pertuso, maius nobis negotium fecère. Nam post quatuor ab acceptis vulneribus dies,

bus dies, horror grauis, acuta febris, anxietas, infomnia, grauitas in parte percipi, vt de cubere in alterum latus minimè possit, dolorque oriri coeperunt: inflammationis vtique indicia in suppuratione tendentis: inquitur nimirum Hippocrate: Quum pus gignitur, dolores & febres gigni magis quàm genito pure. Pus namque ex sanguine ortum habet, qui semilam habet (vt quispiam dixerit) transmutationem: quòd mala simpliciter quæ est, cum putrefactione fit olida, sicuti quæ simpliciter optima transmutatio est, nutritio ipsa partium animalis est: at quæ pus generat, medium inter has obtinet locum, neque à solo calore extra naturam, neque à solo secundum naturam facta. mixtus enim quodammodo ex vtriusque est inflammationis calor: quæ docta Galeni com. 47. lib. secundi aphorismorum sententia est. perinde atque dolorem fieri extenta simul & calefacta præter naturam inflammata particula. Febrem verò corde concalefacto ex sanguinis ebullitione atque exustione, qui vbi ex toto assatus fuerit, residuum eius fit pus: quemadmodum ex lignorum exustione cinis. Diximus quibus indiciis deprehensum à nobis fit inflammationem internam in hoc iuvene in suppurationem tendere. Euentus autem rei rem plena fide confirmauit. Nam mox post vigesimum diem purulentus æger factus est: quem affectum indicabant assidua & non intermissa febris, sed quæ interdum remissior, noctu vehementior esset, sudor frequens, tussicula sicca sine notabili spuro, oculorum cavitates, pallidus faciei & labiorum color, rubentibus tamen sæpe maxillis, præsertim hora vna post acceptum cibum: quo tempore intendi febris videbatur, & calere magis summæ circa arterias partes reliquo corpore apparebāt. Ad extremum verò & curuari vngues, & tumere pedes coeperūt, quum iam morti proximus esset. his namque indiciis purulentos indicari debere nos Hippocrates docuit. Eos verò communiter purulentos, auctore Galeno, appellare licet, quicumque pus obtinent intus in corpore vniuersum, siue conditum ante in parte affecta inflammatione, siue etiam post eruptionem: verum medici propriè eos solos atque potissimum qui in thorace ac pulmone pus collegerunt, suppurationes seu purulentos vocare in vsu habent. Nisi enim contentum in thorace pus excreatu vacuetur, tabidos interire ægrotantes necessarium quidem est: vt Galenus rectissimè dixit. Quod & huic misero iuveni accidit, qui post duos ab acceptis vulneribus menses tabidus mortuus est, ingenti inuenta inter thoracem & pulmones copia puris: vt nisi spectator ipse fuisset, vix certe crediturus eram tam ingentem puris copiam intrò contineri posse, vt quæ mensuram viginti sextariorum æquaret. Sed vndenam tanta puris copia gigni potuit? Neque enim verisimile haberi debet ex affuso sanguine tantam copiam genitam fuisse, quum vix è vulneribus duobus penetrantibus & punctim factis libra vna effundi intra cauum pectoris potuerit: tametsi ex sanguine qui malam habeat transmutationem pus gigni antea de Galeni sententia dixerimus. Censendum verò pus intra thoracem contentum à sanguine quidem putrefacto ortum habuisse. neq; enim aliter fieri potest. Tantam verò copiam quanta in hoc iuvene inuenta est, non à sanguine solum putrefacto, sed & ab ichoribus qui quotidie è vul-

ncre in

Lib. 2. aph.
47.

Purulentorum indicia.

Lib. 2. præ-
sag. ca. 11.
nouæ vers.
vel textu
60.
Gal. in to.
com. eius
partis.Vbi supra
immediatè.

nerē in internas partes effluebant, genitam fuisse: corrupto etiam nimirum quod ad partem destinabatur alimento, & in pravam qualitatem à calore putredinali partis demutato, pus fiebat. Unde magna tandem aggesta puris copia, quā quotidie aliquid iam genito puri adiungeretur, effectum est ut post diutinum tempus sensim congestione facta, nec vlllo pacto evacua, ingens puris copia creverit, quæ respirationem mole sua impediēs, ægrum miserè tandem in mortem deduxerit. Hic infelix nobilis huius adolescentis meliore certè fortuna dignissimi finis, hic exitus flebilis fuit. Nos verò pro testimonio vrbis Præfecto respondimus, & lethalia fuisse quæ se in imum thoracem insinuauerant vulnēra, & mortem illis esse merito adscribendam: quum quæ pertuso peritonæo intrò in thoracem penetrant vulnēra, plerumque lethalia esse, auctore Galeno, consueuerint. Sit laus Deo.

Lib. 4. & 5.
meth. med.
dendi.

OBSERVATIO OCTAVA.

BLANCHA nobilis iuencula, Jacobi Romerij patris, Arelatensis filia, ut moribus sic virtute insignis, febre continente gravi corripitur: sequitur decimoquarto decretorium, largo sanguinis fluore è naribus manante, tanto ut domus vasa vix excipiendo sanguini satis forent. plus quàm enim libras xy. sanguinis diebus sex emisit, ut nullis remedijs sisti posset. Inde restincto sanguine, alui fluor ingens agram corripit dies viginti: perstat somno gravi, sed non tamen veterioso oppressa: liberatur integre præter omnium spem nutu Dei.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QUAE in morbis haud ratò contingunt, talia sunt interdum ut fidem superare omnem videantur. Quis enim credere possit vnquam in decretorio continentis febris, sanguinis è naribus emanatione factò, tantam profusionem sanguinis prorupisse, ut sex diebus per interualla frequentia tanto impetu sanguis manarit, ut vasa vix excipiendo sanguini forent, præsertim in attenuata iuencula rari habitus? Etsi scio à Celso. proditum in tenuioribus corporibus sanguinem, in crassioribus carnem magis abundare: quòd tenuia corpora immutatuam facultatem imbecilliozem quum habeant, sanguinem in carnem commutare haud plenè valeant: contra verò crassiora plus carnis quàm sanguinis obtinent, sanguine quidem altius facultatis munere in carnem commutato. Itaque mirum videri non debet si in hac iuencula calidi & sicci temperamenti, latis venis, biliosus sanguis plurimus in vasis redundaret, qui tandem efferuiscens, & in putredinē actus, febrem continentem acerbissimam crearet. continētis namque febris materia intra vasa contineri dicitur, vel Galeni testimonio. Quamobrem quum &

Lib. 9. meth. med.

plurimus in vasis esset reconditus biliosissimus sanguis : & occasione accepta prohibita transpirationis (vbi enim incaluisse iuuenula nimio motu, & mox frigidam auram captans refraxisset, facta est & cutis stipatio, ac subinde prohibita transpirationis nata occasio) quum, inquam, accepta prohibita transpirationis occasione putruisset conditus in venis sanguis, febrem nimirum generauit, quae in *aeuropesia* vocatam minimè desineret, ob assiduam effumationem, & modicam putrentis humoris diffilationem: vnde plurimum dierum febris genita est. haec enim prorogationis continentium febrium causa, auctore Galeno, esse solet. Sed quod magis mirandum sit, cur, inquam, per decretorium morbi tanto impetu latus sit sanguis, vt ad duodecim ferè libras ascenderit? Quis enim non stupeat tantum sanguinis citra mortem manare potuisse, quin & restincto sanguine alui fluore accedente, dies totos viginti aegram diuexasse? Quae tanta virtus in corpore iuuenili & tenui? quae tanta facultas corporis reatrix, vt tam effraenes, tam citas, tanto impetu actas vacationes ferre potuerit ac superare? Mira profecto haec sunt, & in imis naturae recessibus recondita. Neque enim aliter fieri potuit, quam vt tacito quodam & arcano praesidio, naturae quidem probe cognito, in cognito nobis, facultas interior corporis tantum morbi impetum, tot effraenes vacationes, vi morbi potius quam iusto naturae decretorio factas, sustinuerit ac tandem superarit. Nam & aegra iam sine pulsibus, exanimis, moribundaque in horas relicta, reuixit tamen mirabili Dei consilio, qui quos vult saluat: quique (vt primi Regum secundo habetur) mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit: quod (vt Sapientiae 16. proficitur est) Dominus est qui vitae & mortis potestatem habet, deducitque ad portas mortis & reducit. quod in hac iuuenula Dei admirabili potentia factum experiri licuit, quae quum iam viribus exhausta, viuensque cadaver dici posset, & iam morti proxima, rediuiua tamen tanquam è orci faucibus erepta, suis nutu Dei restituta est. Qua verò sumus in hac leuanda aegra methodo vsi mox expromam.

EV RATIO. Quum insignem hanc iuuenulam grauisima & ardentissima febre corripere cernerem, eaque indefinente, eisemque tertio morbi die vocatus: à morbi essentia primum atque viribus aegrae, tum ab aëris constitutione (erat enim Autumnii initium) sexu, aetate, ac cæteris coindicantibus indicationes sumere mihi pro Galeni sententia visum fuit. Itaque quum & morbus acutus esset, aegraque & aetate floreret & viribus abundaret, pro Hippocratis praescepto lib. 4. de rat. victus a cut. textu 16. iubentis in talibus affectibus sanguinem detrahi, quum sit ardentissimarum febrium & continentium praesens auxilium sanguinis missio, & frigida potio, vt pluribus in locis Galenus: mittendum sanguinem protinus iussi, emollita prius leni clysteri aluo. Dein tribus interpositis diebus, trāsactoque septimo, in quo nullum decretorium factum est, medicamentum leue propino, assumptis prius syrupis aliquot alterantibus, & sanguinis feruorem reprimentibus cum leui deterfione. Constabant porro ex decocto oxalidis (cuius vis maxima est in sistenda putredine humorum) portulacæ, iupifalictarij, adianthi, cicchorij, adiectis seminibus frigidis: decocto quidem ex aqua

Lib. 9. metho.

Lib. 9. metho.

EV RATIO.

Lib. 9. & 11. meth. & lib. 1. artis cura, ad Glauc. & pluries alibi.

Lib. 1. aph. com. 23. & li. 9. meth.

om. e. d. .dem. c.

ex aqua hordei parato (quod mihi in huiusmodi febribus & siccis tempe-
 raturis facere solemne est) additis syrups, violaceo, capillorum & oxy-
 saccharo composito. Assumptis syrups, & coctionis signis in lotio conspi-
 cuis, lenē neque exagitantis medicamentum dedi: quod in continentibus
 febribus & a cutis obseruare plerumque soleo, id multo salubrius exper-
 tus quā scammionatis medicamentis humores exagitare. Paratum por-
 rō medicamentum erat decocto prunorum, vuarum passarum, exacina-
 rum, tamarindorum, carne, seminibus frigidis, glycyrrhiza, & hordeo flo-
 ribusque communibus: quo in decocto rhabarbari selecti ʒj.ʒ. in aqua en-
 diuiz per noctem macerati, cum tantillo cinnamomi iniecti, adiecto mel-
 le aëreo & syrupo è rosis parato. Inde biliosorū magna copia eiecta sum-
 mā cum facilitate fuit. In crastinum, verò hordeaceam aquam cum syru-
 po violarum propinari iussi, & lenem clysterem ad deterisionem eorum
 quæ à medicamento superfuerant infundi. Quum verò vñdecimum agra
 attingeret, modicus è nare dextra sũtere sanguis cœpit: indicium criseos
 decimoquarto futuræ, si quid Hippocrati creditur, est enim in decretoriis
 vñdecima contēplabilis. Quod ego intuitus, omne naturæ negocium re-
 linquendum sum iure optimo arbitratus, nec tum quippiam tentandum
 morbo ad statum vergente: dicente Hippocrate, Quum morbi consistunt
 ac vigent, quietem habere melius esse. Itaque ab vñdecimo, in decimum-
 quartum intēdi febris, symptomata augeri, deliria, vigilia, visa rubi-
 cunda & splendentia ob oculos apparere, rubor in genis cōspiciuus & clarus,
 scintillantes oculi, nares prutigine tentari, cœperunt: fluxuri mox è nari-
 bus sanguinis indicia certa, si quid Auicennæ creditur, quod & euentus
 ipse plena fide monstrauit, siquidem decimoquarto sub vesperam mana-
 re sanguis è nare dextra incepit, mox è ambabus, tanto impetu vt mo-
 mento temporis vasa duo stannea sanguine sint impleta, tumque agra
 sibi melius habere visa, exonerata vtique eo quo veluti sarcina premeba-
 tur. Vnde neque restinguendum derēpente fluorem illum, quod decreto-
 ritus esset, & nisi superfluat, nisi nullo pacto debet, ne contra naturam age-
 re videamur: quæ concors est medicorum omnium sententia. Verum
 quum minimè sponte sũteretur, & vires iam conuelli viderentur, reu-
 dendum modicè cum impetum operæ pretium duxi. Itaque ex oxycrato
 naribus frontique ac collo, cum piracis lineis admoto manantem san-
 guinem compesci, & in oculis agram reficere, tumque quadantenus nisi
 sanguis ad horas aliquot visus est: sed sub auroram multo quā antea pro-
 fusior manare cœpit, atque calentior. Adsum vocatus, & maioribus pre-
 fidis obuiā eundem statuo. Itaque in oculis artus deligo, brachia inquam
 & cœura, extremamque manus & pedis digitum, que ligata magnum ad fi-
 sciendum sanguinem momentum habent, cucurbitulas ambobus hypo-
 chondriis admovent, collam vnuersum puluere rubeo adstringente chi-
 rurgis comuani, additis leporis pilis minimis incisis, lapide hæmarite
 & corallo rubeo, ex oui albo dilutis, & lincis pannis exceptis, imbuo: vt
 sanguis sursum repens, cohibitis & occlusis per quas ferebatur venis, siste-
 retur. Fronti puluisculum ex aloë, pilis leporis, coracæ thuris, & gypso,
 ex succo

ex succo plantaginis & oui albo exceptis admoueo; atque intra nares turundas eodem medicamento illitas infero. Potionem de ex puluere coralli rubei, lapidis hæmatis (qui mirificam in sistendo sanguine vim habet) terra Lemnia & margaritis, in tenuissimum pollinem omnibus redactis, & syrupo myrteo & aqua decoctionis equiseti potionem paro. Porro hæc omnia proficere plurimum: nam ad biduum sanguis sicuti visus est. Sed præsidii vis a corpore amotis, fluere rursus sanguis coepit. Quo visoque perituram ægram metuerem, si perstaret tanta sanguinis manatio, a qua vires mirifice conuellerantur, maioribus instandum duxi: quod, pro Hippocratis sententia, extremis morbis extrema remedia ex usu sint. Itaque in naribus turundas ex chalcitide visa & succo plantaginis impono, & potionem ex Philonio Persico ad drachmam viam cum syrupo myrteo & aqua peculi rosarum propino: quo vno remedio interno, & externo alio protinus sicuti sanguis coepit, nec amplius fluere perrexit: siue quod fluxum iam per se natura susteret, siue quod antidoto Persico refrigerato sanguine & venis oclusis, somnoque conciliato (quæ omnia Philonium Persicum egregie præstat) restingui omnino sanguinem oportuerit. Et profectò in ingentibus sanguinis manationibus, quacunque parte erumpat sanguis, & præsertim in immodicis mulierum purgationibus, si in tempore modoque adhibeatur, præsentissimum est remedium, & quod nunquam me fessum sit. Sit autem dosis drachma vna, aut ad summum scrupuli quatuor in nimio mensium fluxu: maiorem enim tum quantitatem dari oportet. Chalcitis item naribus admodum (vt dixi) mirabile solet esse auxilium. Vbi vero iam plene susteretur sanguis, viribus instaurandis operam dedimus, quæ adeo defectæ erant, vt ægra potius viuens cadauer, quam vitali aurâ spirare dici posset: ita attenuata, sine pulsu penè, sine voce, sine motu, decolor, tabida iacebat, cauis oculis, rugata fronte, pendulis genis, liuentibus buccis, vt gelidæ mortis imaginem esse dixisses. vicit tamen omnia naturæ robur. Nam post dies a sanguinis manatione septem, virtus restituta, & omnia in melius procedere visa sunt, febrè tamen perpétuam manente. Sed ecce dum natura suas ipsa partes agens sese exercere nititur, & ab hostis insidiis vindicare, insurgit denique morbus febrè acuta, & mira ac repentina alui proliuue oborta sub quadragesimum circiter diem, acri quidem & mordacissima bili per intestina vi morbi potius quam naturæ ductu erumpente. Unde quum iam a sanguinis tanta manatione & morbi granitate atque diuturnitate mire affecta ægra esset, & in summum vitæ discrimen perducta: nouo hoc symptomate oborto ne succumberet misera inuencula, valde metui, ferèque pro deplorata habendam duxi: nec tamen propterea deferendam, sed aduersus vim morbi tantam pugnandum; quod, auctore Galieno, generosi medici sit non terreri a symptomatis grauibus quæ morbis circa decretoria accidere solent, sed tum magis fidens animo esse, & præsentis manu opitulari. Quod & ipse in hac ægra faciendum duxi; admodum & adhibitis præsidii omnibus per quæ seruari illam posse fiducia erat: scilicet que iubeo, vt iuscula ex aqua pluuia fierent, quod ea tenuior sit, & aliquid adstrictionis continet, & in decoquendo iure rhois eustarij semina indolentia ad

Lib. 1. apb.

lib. 2.

lib. 2.

lib. 2.

anno 1717.

Nota mirabilem morbi huius & naturæ prognosin.

Lib. 3. de criffib.

bam, adstringentem namque facultatem sat multam id semen habet. Interdum & cotonei mali purgati frustra coniciebam: & quum fluxus alui validior factus est, ex aqua chalybeata parari iuscula imperavi, admixta nonnunquam oryza farina & coriandri seminibus (continendi namque cibi vim maximam, auctore Auicenna, coriandrorum semina obtinent) veruecinos pedes (quod glutinosum præstent alimentum) indebam non raro. In summa omnis victus ratio refrigeras & adstringens, humioresque in crassans, à me symptomatis ratione instituta fuit. Portiones dedi ex terra Lemnia, pastillis ex spodio cum semine acetosæ, coralli polline, & coriandrorum, exceptis omnibus ex aqua decoctionis menthæ & portulacæ, adiecto syrupo cotoneorum, interdum etiam myrteo. Quin & syrupum Aegyptiæ spinæ, quem ribes vocant (& erat tunc nobis ad manum, recens Alexandria Aegypti allatus) ante cibum dedimus. Ventri totus admouimus ex decocto plantaginis, menthæ, rubi, lentisci, cupressi, caudæ equinæ & burse pastoris, adiectis malorum puniceorum putaminibus, rosis, coriandri & rhois culinarij seminibus, ac caryophyllis, omnibus in aqua chalybeata & vino crassiore incoctis. Post fotum ex cerato stomachico Galeni, & emplastro è palmulis Mesuei (Diaphenicon vocant) adiectis caryophyllis, mentha sicca, coriandro & corallo rubente, ventrem vniuersum inunxi ante cibum. Emplastro quoque mastichino, & contra rupturam sum in hac foeliciter vsus. Tantumque hac curandi ratione profecimus, vt Dei gratia adiuti, operoso & iugi labore ægram ab orci faucibus eripuerimus: sensimque instaurata virtute, in melius proficere indies iuuentula cœperit, quæ pro deplorata habita moritura in horas sperabatur. Sed id longissimo temporis tractu effectum est: quod quæ longo tempore extenuantur corpora, longo ad refecionem tempore indigent, vt docta Hippocratis sententia est. Tandem verò iuuentæ robore & congruo victu in integram sanitatem nutu Dei redacta est, nupsitque postea, & nunc iam post decimum octauum annum vegeta & constans, multaque prole beata foeliciter vixit. Pro quo tanto beneficio summo & optimo Deo honorum omnium largitori gratiæ mentes & summæ habendæ sunt: cui sit laus perennis, honor & gloria.

OBSERVATIO NONA.

IVVENIS Tharasconensis quidam Elconora Labiana honoratissima femine filius, cui Lodoisco nomen, dum anem tormentum manuarium (vulgò Pistolet vocant) globulo plumbeo factum, & puluere tormētario plenum, male cautus adornat, clauiculæque eictorias concinnat, imprudenter ad pectus conuerso telo, dissultantibus clauiculis ictum excipit mirificum, globulo in viscera adacto, atque igniuomo impetu intruso tribus sub ventriculo digitis. Paucis post diebus emisso per anum globulo, nulla noxa in intestinis relicta, ani vltimo visce

loviscerum, perfecte agglutinato vulnere, miraculo potius quam natura ductu, sanatur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Merabilis
historia.

QUAE in dies hominibus extra omnem fidem eveniunt, admirationem magnam parere ob rarum eorum eventum solent. Quis enim credat adacto in viscera globulo plumbeo, vix ignis & tormentarii pulveris magno dum impetu excusso, (quae vulnera ferè semper lethalia esse solent) incolumem evasisse hominem, nulla praeterquam in visceribus laesione relicta? Admirabilia profecto sunt haec, & supra hominis captum, extraque omnem fidei aleam posita: verissima tamen & oculata per me fide comperta, ut refragari nemo quiquam possit. Hic itaque juvenis tractandorum armorum eius generis haud satis experiens, dum aeneum tormentum manuarum pulvere & globulo infartum ad ictum concinnat, cœverso in pectus seu ventris regionem fistulae aeneae ore, rotula disjunctante, dum excepit tribus sub ventriculi regione digitis. Impactoque globulo, quum ferè mortuus procidisset in terram, a suis adiutus, aduocatisque medico & chirurgis, locoque vulneris inspectato, quum intro constituisse globulum appareret, nullo exitu se se vixquam prodente, quia foras manare globulus potuerit, iudicatum est moriturum aegrum: quod grauibus symptomatis conflictaretur, ventris graui dolore, tumore, pondere, cum singultibus & animi deliquis. quae symptomata huiusmodi vulneribus superuenientia periculi graue portendere solent, & plerumque mortem. Nihilò secius tamè succurrere tetant, tutius arbitrati, pro Celsi sententia, anceps, quam nullum remedium experiri. Itaque ad sedandum dolorem parato clysteri ex semientibus & dolorem sedantibus, floribus inquam chamæmeli, meliloti, seminibus lini, althææ, foenograeci, & aliis multis facces educere tentarunt: quibus cum flatu quoque multi, sed non cura dolorem, emissi sunt. Vulneri congruentia apponunt topica medicamenta, qualia in huiusmodi vulneribus adhiberi debent: ab initio nempe dolorum sedatiua, & suppurantia, ob contusionem, quæ magna in talibus vulneribus constare solet. non enim adstringentia aut reprimentia, ut in reliquis vulneribus, sed magis chalasica & suppurantia conueniunt, ob eam quæ a globulo fit contusionem. Quæ enim contusa sunt suppurare citò oportet, pro Hippocratis & Galeni sententia. Missus ab initio iuueni sanguis, & in circuitu vlcæris admota reprimentia, omniaque ex artis præceptis methodo curata. Quumque post aliquot dies grauitas ingens & pondus secundum iterum ventrem perciperetur, fortibus dolorem sedare opus fuit, atque linimentis, tum & clysteribus eiusdem facultatis. Quumque clysterem reddidisset, sentire se in ano necesse quid graue dicebat æger, putantique flatum esse, globulum conari emitti per podicem: sensumque postea mundificato & probe deterfo vulnere, tandemque agglutinato, in pristinum bonæ valetudinis statum æger deductus est: quod Dei potentia admirabili magis quam natura tribus

Hipp. lib.
de vuln. ca-
pitis,
Gal. lib. 3.
meth.

adscribendum merito est. Nam ipse solus est qui omnia potest Deus, benedictus in secula.

OBSERVATIO DE C. I. M. A.

MIRAE vulnerum observationes atque curationes, dum in eo conflictu qui ad Divi Aegidij pagum die vicesima septima Septembris habitus est, sub annum restituta salutis millesimum quingentesimum sexagesimum secundum, vulnerati casique multi essent: & qui eorum grauib. acceptis vulneribus curati sint, dum victi sese in Arelasen urbem reciperent, summamque charitate a civibus essent accepti.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DE vulnerum admirabilium ratione tractaturus, non aliunde auspiciatus principium sumpturus sum, quam si Dei in his potentiam admirer, & cum Psalmographo rege, atque propheta dicam: Mirabilia opera tua Domine, & anima mea cognosceret nimis: ipse est qui sanat omnes infirmitates nostras, qui redimit de interitu vitam nostram, coronans nos in misericordia & miserationibus: cuius miserationes super omnia opera eius. Huius vnus potentiae & miserationi referamus a acceptum, quod ij de quibus dicturus sum, ab hostibus lethalibus plagis vulnerati, propereque ad internecionem casi, incolumes evaserint. Ne id nobis adscribamus, ne gloriemur lethalia nos vulnera nostro matre curasse, quasi ad id vires nostrae suffecerint, & non potius gratia Dei, qua freti atque adiuti tantum opis in tam misero & luctuoso casu miseris mortalibus tulerimus. Incipiamus ergo ea narrare quae legentibus admirationem paritura sint: in quibus recensendis fidem obstringo meam, nihil me quicquam observationi huic inserturum quod non ipse oculata fide viderim, perspexerim, manibusque tractaverim. Absit enim a me ut veritati mendacio imponere velim. Res ut a me visa sunt plena fide sinceraque explicabo, & ubi res poposcerit, testes chirurgos qui vna mecum in curandis aegris non instrenuam operam nugarunt adferam: et si res ea quae omnium oculis exposita fuit, testibus minime egere videatur, ipsa sibi fidem abunde per se faciente.

In eo itaque conflictu quum ordines ducerent Hispani aliquot duces strenui cum suis turmis atque manipulis, & pro insita Hispanis militari virtute aduersus hostes fortiter starent, male multati sunt & grauisimis vulneribus affecti: siquidem quum pauci inter multos, aut potius soli hostium impetum sustinerent, suis fugatisque reliquis exercitus militibus ac ducibus, ne cetera hosti dare vellent, obstinato animo pauci aduersus multos, rari inter densos militum cuneos stare ausi sunt. Sed (proh dolor!) bona eorum pars cecidit, & qui seruari sunt, seruari quidem non

r fuissent,

fuiſſent, ni ſe mortuos proſtratoſque effinxiffent. Quos inter duo Hiſpani
 duces haud minus moribus quàm militari virtute conſpicui fuere: alteri
 Alonſo nomen erat, alteri Manrico, è interiori Hiſpania ambo, quam
 vulgus Caſtiliam vocat. Strabo, Ptolemaeus & Plinius Tarraconenſis Hi-
 ſpaniæ partem dicunt. Alonſo duci fortiſſimo ſeptem in capite gladio mili-
 tati (*coteles* vulgò vocant) inſiſta vulnera fuere, galea criſtata in terram
 deiecta, ipſoque etiam proſtrato: quorum quidem vulnerum quatuor cum
 inſigni cranij fractura ad duram vſque meningem descendente erant, reli-
 qua ſine fractura ad caluariam vſque: idem in brachijs octo vulnera exce-
 perat, quatuor in vtroque, è quibus duo circa cubiti articulum & meta-
 carpium conſiſtebant: rursus in cruribus ſex vulneribus erat conſoſus: vt
 in ſumma vno ſupra viginti vulneribus dilacerum corpus eſſet: quæ ipſe
 ſingula dinumeravi, loca ſedèſque affectas contèplando, & vulnerum ma-
 gnitudinem numerumque ſpectando. Vt planè dum ad eum curandum pu-
 blico decreto veniſſem, vnà cū aliis vulneratis tractandis, quorū numerus
 ad ducentū ſexaginta aſcèdebat: in ſtuporem verſus, nec quæ curationem
 inciperem, nec quæ deſinerem, ſatis mihi cōpoſ erant: tam multa, tam gra-
 uia inerant in eneſto ferè homine vulnera. Nam quum à ſanguinis incre-
 dibili profuſione, quæ à tot vulneribus emanarat, & à frigore perpeſſo, &
 coacto ſanguine, viribusque penè extinctis, deficere æger in momenta ſin-
 gula videretur: priuſquam capitis vulneribus manum admoueremus, re-
 ſtitiendæ nobis ægri iam moribundi vires fuere, quòd omnium indica-
 tionum prima & potiſſima ſit quæ à viribus ſumitur, ita tradente Galeno,
 Itaque iuſculis è capi contuſis carnibus paratis, tum vino aromatite in-
 triſta panis in eo inſuſa, ac vitellis ouorum ex vino exceptis, ſaccharo & cin-
 namomo reſperſis, parato ex his ſerculo, vires deſectas reparare ſtudeo.
 Qua victus ratione (quum exanimis eſſet, & viuens potius cadauer, quàm
 homo) mirè intra biduum reſotus recreatusque fuit. Nec verò interea
 dum hæc obimus vulnerum obliuiſcimus: ſiquidem calente vino ex roſis
 deterſis vulneribus, ſuere illa ſtuduimus quæ ſutura indigebant, & topicis
 admotis vnguibus, ſaſciis vulnera molliter & abſque dolore quoad fieri
 potuit tractauimus. Capitis porrò vulnera quum forationem terebellis
 expoſcerèt, nec eam vires deiectæ ſuſtinere poſſent, in tertium diem diſtu-
 limus id muneris aggredi: tumque terebellis, ſcalpris & voſcellis, malleoq;
 diſſracta & intruſa oſſa ſuſtulimus, ne duram meningem comprimerent.
 Sed quum à vulneribus iis quæ in cubito & metacarpio conſiſtebant, ob
 vehementiſſimos dolores & conuulſiuos motus quibuſtorquebatur, peſ-
 ſimè haberet, iis maximopere inſiſtendum omni cura duximus. vnde enim
 à quoquam graue periculum imminet, ab eo exordienda curatio eſt, vt
 bellè Galenus docet. Quod & nos fecimus, dolorem quidem cataplaſma
 te ex farinis ſedantes, & oleo multo calente tum ſimplici tum chamæme-
 lino & lumbricorum vocato ceruicem vniuerſam ad caudam vſque illi-
 nentes, mollibus ſuperiniectis pinguibus lanis, ne conuulſio procederet,
 quæ inſeſtare iam ægrum incipiebat, & quæ, auctore Hippocrate atque
 Galeno, vulneribus ſuperueniens, lethalis plerumque eſſe ſolet. Interea
 verò

Alonſi Hi-
 ſpani tri-
 buni mili-
 tum mira
 curatio.

Lib. 9. me-
 tho.

Lib. 3. & 4.
 metho. &
 plures ali-
 bi.

Lib. 4. aph.
 1.

verò mollibus clysmatibus vètrè purgabamus, quòd solutiã medicamẽta deiectã vires nõ sufferrent: cõ in huiusmodi vulneribus necessariã esse purgationẽ eam quã medicamẽtis sit Hippocrates & Gal. dixerint. Ad au-
Lib. de vul-
ne. cap.
Gal. lib. 4.
meth.
 cus tamẽ sen sim viribus, catholiconẽ cũ rha comatè & syrupo rosa ceo da-
 re ausi sumus, fœlicitèrqu; successit. Tanta autẽ cura in hoc curando vfi su-
 mus, vt propè egro alsideremus. Vulnera capitis omnia ex rosaceo melle,
 & Cõsiliatoris ynguẽto, quòd ad detergẽda capitis vulnera mirabile esse
 solet, vt & capitali pulvere & emplastro demũ ex betonica vrẽtes. Dei gra-
 tia adiuti persanauim;: tũ verò reliqua quẽ in crurib; & brachiis cõstabãt,
 10 sua cuique auxilia admouẽtes, magna omniũ admiratione ac plausu, Deo
 gratias reddentibus cõctis. Atq; hæc. A lósi grauitèr vulnerari curatio fuit.
 Collega illius porro. Manricus, & dux quoque ipse fortissimus, senif-
 simè vulneratus secundum thoracem, costas, faciem, brachia, caput, pro-
 ximus morti erat, bidũmque consistit sine voce ac sensibus, planèque
disq. 4. d. 1.
asphyctus, id est sine pulsibus, vt vermiculans & interfectus vix in eo appa-
 reret pulsus: Cui & ipsi quum factò de morte prognostico, manum vix ad-
 monere vellemus, quòd deploratè à medicis non sint contingendi: (aucto-
 re Hippocrate.) iussi tamen, manum tanquam deplorato admouimus;
 vires primũ refouẽtes, quã penitus conuulse erant, præ nimia sanguinis
 20 profusione & frigore. Nam fugiens acceptis vulneribus sese præcipitem
 in Rhodanum dedit, in quo horas plus minus tres aut quatuor latitauit,
 nunc caput exerens, tunc condens, quoad à suis sub noctem adiutus, si-
 ulu; fere totũ narratione meauit. Quis hæc credat? attamen veritate
 ipsa veriora hæc sunt. Nam vno impulsu plus minus centum vulnera
 sese in Rhodanum proicientes, narrationè virili salutem sibi quaesie-
 runt: quòrum tamen multi viribus deficientes, medio in alueo submersi
 perierunt. Multi tamen euaserunt, quos nudos Arelatenses ciues chari-
 tato plausibili ac pia in altera Rhodani ripa vrbi proxima semiuectos ex-
 ceperunt, quibus potuere præsidis confouentes: quos inter hic strenuus
 30 dux tribunus militum erat. Hunc itaque curandum suscipientes, hunc cõser-
 uauimus ordinem. Primum omnium panniculis lineis mollibus & stragu-
 lis congelatum ferè hominem tepida caliditate fouimus, motum dantes,
 & eacẽtam virtutem instaurantes iusculis & contulis ex cinnamomo pa-
 raq; odoribus item bonis spiritus dissolutos fouentes, ex aqua florum ci-
 tri rosacẽa, vinò odoratò & caryophyllis inuicem mixtis tempora, pulsus
 brachiorum, narẽsque madefacientes, linteis que hoc liquore imbutis sæ-
 pè ad narẽs admotis, spiritus penè extinctos refecimus ac recreauimus.
 Vbi sese exercere vires visã sunt, tractãda vulnera sumpsimus, quum prius
 etiam in primo aditu eadem quo poteramus modo procurabamus, ne-
 cessariis ad vulnera datis auxiliis, quo tempore scilicet æger sine voce ac
 40 pulsibus moriturus sperabatur. Resumptis porro viribus, quã punctim in-
 flicta erant vulnera turdis longioribus intrò datis, & rosaceo melle cum
 terebinthina ex aqua vitæ lota illitis detersimus, quo præsidio mirabiliter
 se iuari æger dicebat. Erat enim secundum pectus vulnere punctim fa-
 cto, & intrã cauum pectoris discisso peritonæo, grauitèr sauciatus: tum &

secundum latus dextrum inter sextam & septimam costas vultus acceperat secundum dorsum cum gravissimis symptomatibus adhuc vulnera insequentibus: nempe gravissima spirandi difficultate, tussis molestissima, cordis palpitacione, & animi deliquis: quibus omnibus cura ad se trahentibus, pro cuiusque ratione prospeximus. Spirandi namque difficultati hydromelite ex hyssopi, feniculi, pralsii, & capillarum herbarum decocto confecto, adiectis vispasis pinguis, caricis, glycyrrhiza, myxis, xylis femine, & melle cum melle electo, prospeximus, ut saepe in die laborantem uti iubebamus, lambendo, idque calide. Nam frigida peccatori inimita, tussis commouentia & dolorum inferentia esse solent, pro Hippocratis sententia. Linctibus quoque & vntionibus ad pectus spiritum promouere & tussim sedare conabamur. Constabant linctus ex puluere glycyrrhiza, hyssopo montana, caricis pinguis ex hydromelite costis, puluere diatragacanthi & diareos, pulmone vulpis ex arte parato, saccharo candido, penidiis & syrupo capillorum atque hyssopi. Ad pectus inunctionem admoimus ex oleo violaceo, lithiorum, butyro recenti, pinguedine gallinæ, croco & radice iridis Florentinae, omnibus cera alba exceptis. Quam & eclegmatis vice oleum amygdalinum edulcibus amygdalis exceptum, & saccharo candido vocato admixtum fumere saepe iubebamus. Sed quod in hoc viro admirandum fuit, id iam dicere pergam. Is quum secundum thoracem, tum & secundum dorsum inter costas duobus vulneribus punctim factis, idque ab ista mueronara (vulgò *hullebar de vocant*) graniter vulneratus esset, nec vlla aut exigua puris copia foras prodiret, post vicissimum diem ingens puris proliuies e ventre per anum prodit, fluxus ventris oborto: quum nulla tamen a pectore in intestina via communis subsistat, qua ex cerni contentum in thorace pus & emitti possit. Sed eospirabile & conflatile est vniuersum corpus, ut recte Hippocrates dixit, & ipsa sibi natura vias facit ac praestruit, quibus necdum per anum, sed & per ossa quandoque sanem pellat: ut minimè mirandum sit in hoc egro per ventrem e thorace pus copiosum emanasse. Quod & prius in Ioanne à Lugduno Montis maioris secus Arelaten monacho annotaueram, qui gravissimo vulnere in pectore accepto, a cuto spathæ muerone in cauum pectoris penetrante, quum per puris intro contenti copia in praefocacionis periculum esset adductus, erumpente tandem die decimoquarto, tum per vultus, tum per ventrem ingenti puris copia, ab impendente discrimine seuatus est, & post eandem tempus uterunque sanatus, vlcere in fistulam deficiente: viuitque adhuc decimo sexto post acceptum vultus anno, sed male habitus & tibi proximus: sed viuit tamen, & munia quæ sanus obire solebat, obit. Ut ergo ad agrum nostrum redeamus, quum multa puris copia aluo effluxisset, pauca per accepta vulnera, allucatum se sensit, paulatimque probe deteris vulneribus, quæ nos saepe lotionibus syphonice recto immisis ex decocto myrtillæ, aristolochiæ rotundæ, absinthij, & agrimonix vino exceptis, interdum prius ad deterfionem hydromelite in electo, nonnunquam vero vino & melle, adiecta aqua vitæ (quæ in hac usmodi eluendis & detergendis exsiccandisque vulneribus admirabilis est) vultus

Hydromelite

Lib. 5. aph.

Linctus.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

Lib. 6. Epid.

nera eluere, detergere, tandemque exsiccare moliebamur. Tantumque hac curandi ratione Dei misericordia profecimus, ut sanata sint prorsus vulnera thoracis & costarum. Reliqua verò quae in facie erant futura sicca labia iungentes, & glutinatoria post deterforia adhibentes, facile curavimus, sicut & quae in capite quae sine fractura erant, & quae in brachiis, etsi magna forent, persanata omnia sunt nutu Dei, qui quos vult servat. Mira sunt hæc profecto, ac mirabilia quae nunc proximè enarrabo.

10 Eodem in conflictu miles quidam è peditibus fortis ac generosus, dum fortiter pugnat, ictum excipit ab æneo tormento (vulgo *Arquebuse* vocatur) ingreditur globulus plumbeus secundum tempus sinistrum, paulo altius egreditur ex altero latere è regione opposito, diffracto utrinque cranio & dilacerato: sanatur tamen is miraculo. Nam post acceptum vulnus Nemausum cõcessit, & ibi curatus fuit. Qui ad me postea veniens, ut à me consilium posceret, quum nondum plenè curatus esset, omnia ut acciderant bona fide recensuit, vidique hominem ita ut prenarravi affectum, & illi in curatione adiutor ac propitius fui. Hic cæcus & surdaster remansit: vivitque nunc sanus & incolumis, nisi quòd ijs duobus sensibus visu & auditu priuatus est. Sentiendum verò hæc cerebri membranas nec cerebrum ipsum læsum fuisse: sed globulum rupto cranio superficie tenus, in alterum oppositum latus impetu esse deductum. Mira profecto sunt hæc, & quae ferè caprum superent humanum: & nisi à me visa pertractataque fuissent, vix essem fidem daturus. Quòd autem cæcus & surdus remanserit, id factum putari in, quòd ab ictu & contusione pars aliqua sanguinis à commotione cerebri in opticos & auditorios nervos inciderit, obstructionem pariens, unde & cæcitas & surditas oborta sint.

20 Malsiliensis miles quidam robustus bellator, ac sui ordinis vexillifer, eodem in conflictu ictum excipit ab æneo tormento, globulo per medium thoracis immisso, & per dorsum è regione procedente: atque hic itidem miraculo sanatus. Curam illius ego & Claudius Laydetus chirurgus sumpsimus. Quumque globulus intra constitisset, tumoremque in dorso inferret, huc dextrè Claudius chirurgus præfatus sectione facta euulsit, & hæqueis impositis ad detersionem (vulgo *setones* vocant) cæterisque ex arte peractis, integrè sanatus fuit nutu Dei, qui solus mirabilia facit. Hic, quòd maxime mirandum, nulla aut exigua spirandi difficultate, nec symptomatis verendis vllis, affectus curatus fuit, sed longiusculo tempore: vivitque adhuc incolumis, & suarum rerum satagens.

30 Miles alius è Borbonij pago secus Arelaten, gladio militari (quem vulgò *Cotelas* vocant) secundum ceruicem vulneratus, dum ipsum fugientem equites eodem in conflictu persequerentur, vulnus mirabile accepit, nam ab aure in aurem secundum ceruicem, inter primam & secundam vertebra, dissecta ceruix fuit, ita ut colam in anteriora prolapsam sub sterniculo indigeret. Hic ferè mortuus in xenodochium Arelatense cum reliquis faucibus perductus est, & nostræ curæ à proceribus & de curionibus commissus. Huic nos quum tam grandi vulnere affectum vidimus, planè in cõsternationem animi quasi quandam deduci sumus: vulnus traiecit,

quid bone Deus? ad vertebram vsque ferè vulnus attingebat; iugulares
venæ dissectæ, latitudo vulneris vasta, vt ab aure in aurem vulnus proten-
deretur; profunditas verò tanta, vt integra manus passa intra vulnus con-
deretur. Hunc celsi vix euasurum prædixissemus, quòd, auctore Galeno, ma-
gnæ discisiones mortem inferant, nihilo secius tamen tentandam curatio-
nem duximus. nam robustissimus erat iuuenis, florenti ætate, & virum
plenus. Itaque vulnus non alia ratione sui poterat ob distantissima labia,
quàm vt futura sicca quam vocant labia coniungerentur: quod & nos fe-
cimus, pannis laneis coccineis glutino adstringente illitis, & vbi glutinum
inauisset, filis sericeis duplicatis, inuicem hinc inde commisisis, labia vt
potuimus coniunximus, introq; splenis datis, vnguine deterforid primum
illitis; nempe Conciliatoris vocato, mox etiam lotionibus ex cœnomelite,
decoctionis agrimonij & radicis iridis; paucaque myrrha & vitæ aqua,
quæ profectò in omnibus vlcerebus detergendis & glutinandis mirabili
experimento valet, vt à me millies expertum. Vbi verò abundè mundifi-
catum vlcus esset, glutinantibus vtentes, & lotionem ex vino acerbo deco-
ctionis foliorum hederæ, equiseti, & plantaginis vlcus ad coalitionem de-
duximus. In quo mirum id fuit, quòd quum distantissima vlcere labia es-
sent, & magna intus facta discissio, vt nunquam coalescere posse dixisses:
tanta tamen est naturæ vis atque potentia in coniungendis quæ disident, vt
natio quodam amore caro carni (etiam tum quum vacuitas interme-
dia magna subest ac cauitas) agglutinata fuerit, sensim genita in vulnere
materia ex affluente sanguine. Vnde fit vt regenerari caro possit, modò
adducta sint quæ disident chirurgica manu, quod per suturam fieri solet.
Hic tandem nutu Dei curatus fuit; viuítque nunc superstes quarto post
anno quàm vulnus tam grande accepit. Adolescens tamen quidam pari
vulnere post vndecimum mortuus est.

Alia histo-
ria.

Claudius Allobrox eodem in prælio ad caput vulneratus, quum è la-
picida militiæ se adscripsisset, ingens accepit militari gladio vulnus, ab-
scisso & diffracto vniuersum cranio secundum suturas petrosas, nempe ab
altero latere in alterum latus discisso vtrinque cranio vsque ad suturam
lambdoïden. Sed & hic (mira res!) nunquam febriuit, nec vllum sympto-
matum passus est quæ pari sic vulnerati solent. Ossa diffracta terebellis, vi-
cinis & scalp pro sustulimus; mox rosaceo melle, & Conciliatoris vnguinè,
ac puluere capitali, & emplastro betonicæ intra duos menses hominem
integre sanitati restitimus. Hinc Claudius Laydetus chirurgus tractauit

Alia histo-
ria.

Alter è Nicæa vrbe primipilus ac strenuus miles, eodem in conspectu
in domestica cruris parte vulneratus bellico tormento (fauconeani vulgò
vocant) cum ingenti fossilis maioris fractura, globulo ingressum supra-
geni faciente, & in syluestrem partem prolato, atque inde euulso, magna
cura seruatus, longòque temporis spatio curatus à nobis fuit Dei gratia.

Alia histo-
ria.

Ferdinandus Farpeditum ductor, Arclatenis ciuis mihi per familiaris,
ad fossam Mariànam dum forrem militem agit, in conspectum hostium po-
situs, vulnus accepit ab æneo tormento in tarso pedis, pede in vtrumque
latus transfixo, & foras globulo prodeunte. Is grauissimè & periculosissi-

me laborant, in gētibz doloribus ob partiz naturam obortis, quum pars illa toti ossa nerueaque sit, ac tendinum plena: vnde nimirum acerbissimi dolores oborti sunt, & ossa multa diffracta, quæ auferre necessarium fuit. Quin & cariosa nonnulla ob pus retentum fuere. Tumor magnus & phlegmonosus in toto pede suberat, vigilæ immēta ob perpetuos dolores, & conuulsui motus plurimi. Hunc nos post vniuersalia diligenti & solerti cura tractauimus, pro eo quo illum prosequabar amore. Nam fotibus extractonica, malua, sampuchio, salua, libanotide, adiectis anthemidis, meliloti, & rosmarini atque stœchados floribus, cum furfure omnibus in vino decoctis: (aqua namque locis neruosis plurimum nocet) interdum verò ex oleo calente, locum fouebamus, à quo mirificè iuuabatur: emplastro postea superdaro ex farinis orobi, leniuisi, fabarum & feminis lini ex oxymelite exceptis, quod in cataplasmatiz more admouebamus. Intus verò laqueò immisso, & deterforis vnguetis illito, vlcus purgabamus, tum & lotionibus ex aqua vitæ, in qua flores & cæcimina libanotidis immaduissent, multisque aliis ad neruosa vulnera accommodatis vsi fuimus: tadem verò ægrè post sex menses curatus magna sanè difficultate fuit. Claudus mansit, vt non nisi scipioni inuixus progredi valeat, ita pes totus imbecillus relictus est, ob tendones dilaceratos, & tarsi ossa diffracta. Viuit tamen alioquin vegetus & sanus, & rebus suis intentus.

10
20
30
40
50
60
70
80
90
100
110
120
130
140
150
160
170
180
190
200
210
220
230
240
250
260
270
280
290
300
310
320
330
340
350
360
370
380
390
400
410
420
430
440
450
460
470
480
490
500
510
520
530
540
550
560
570
580
590
600
610
620
630
640
650
660
670
680
690
700
710
720
730
740
750
760
770
780
790
800
810
820
830
840
850
860
870
880
890
900
910
920
930
940
950
960
970
980
990
1000

Jacobus famulus Domini à Meianes Patritij Arelatensis, in eo conflictu qui ad Cistercium oppidum habitus est, vulnus accepit ab æneo tormento in brachio dextro inter cubitum & humerum, male què ab chirurgis qui in exercitu aderant, aut certè ob rerum indigentiam negligenter tractatus, Arelaten venit, toto iam brachio in sphacelum conuerso; cum febre mirabili, nigredine, mollitie, frigiditateque summa, ipsòque ægro crebra animi deliquia patiente. Vnde concilio vnâ mecum chirurgorum cōacto, conclusimus nullam esse aliam curationis viam, quam si sphacelatum membrum secaretur. Nam quum non nisi vnica subest salutis via; esse ea periculosa sit & dubia, oportet, Thucydidis consilium sequentes (vt Galenus ait) aduersos periculis ire, & id incunctanter obire: quod & nos fecimus. nouacula primùm supra carnem demortuam brachium secantes, mox ferra ferrea os detruncantes, cauteriisque sanguinis fluorem compescentes, hominem sanitati post mensem Dei gratia adiuti restitimus.

Quæ in eodem conflictu Cisterciensi acciderint memoratu & obseruatione digna, Desiderius Testeus chirurgus, homo doctus & fidei explorata, qui præfens semper in exercitu erat, vt vulneratis mederetur in castra deductus, mihi perquam familiaris & amicus, hæc ex vero retulit à se nondum visa, sed manu sua tractata atque percurata, nempe quæ mox à me subscribètur. Nobilis quidam, (cui vulgò nomen *Le Cadet du moustier*) circa sternum parte sinistra thoracis inter sextam & quintam ex veris costis vulnus excipit æneo tormento, globulo in thoracis medium adacto, & per dorsum egrediente duobus digitis prope spinalem medullam, multis circulis ferreis complicato globo ex thorace ferreo circulis ferreis in tertexto, (quod vulgò *Cotte de maille* vocant) quorum circulorum circi-

ter duodecim cum globulo prodire, multique alij in musculis inter costalibus & dorſi conſtitere, multique etiam intus in thorace conditi unà cum purè egrediebantur: intra annum curatis, ſed ægrè ſpirans remanſit.

Hiſtoria
alia,

Miles quidam loci à Senas eodem in conſictu ab æneo tormento magno, (cui vulgò nomen *Mosquet*) vulneratus, cuius globulus pilâ palmaria luſoria parua maior erat: vulnus in brachium ſiniſtrum incidit, cum offium contractione, dilaceratione tanta musculorū, vt vix digito vno contineretur in ſe brachium, quin yniverſim deſideret. Vocati chirurgi in ea ſententia fuere, vt abſcindendum omninò brachium ducerent. Curatur tamen à Deſiderio intra menſem citra ſectionem, ſervatis magna ex parte brachij motibus.

Hiſtoria
alia,

Miles alius quidam qui ſub Caſtellerò duce ſtipendia merebat, æneo tormento vulneratur, globulo per medium os iniecto, egrediente verò propè coronariam futuram parte ſiniſtra circa oſſa petroſa & tempus ſiniſtrum, diffracta ſuperiore mandibula. Curatur tamen is ſumma difficultate, deſitque nunc ſanus, vt aiunt.

Hiſtoria
alia,

Bauius quidam Arelatenſis, factus miles, ieiūm mucronato gladio præ longo (vulgò *Eſtac* vocant) accepit tribus ſub ymbilico digitis parte ſiniſtra: adigitur enſis magnò impetu in thoracem medium, egreſſo mucrone in dorſum inter tertiam & quartam coſtas prope ſpinalem medullam. Curatur tamen præter omnium opinionem ab eodem Deſiderio & Ioanne Angleſio chirurgis: viuitque nunc ſanus & incolūmis, Dei bonitate adiutus. Hæc inter cætera admiranda, vel quæ conſpeximus ipſi atque curauimus, vel quæ ab chirurgis probatæ fidei accepimus, digna relatu duximus: vt nemo quiſquam in rebus arduis deſperet, vti in leuibus non nimis conſidat, quum interdum mori eum cernamus quem medicus euſurum certus ferè erat, & euadere eum non rarò de quo medicus deſperat: (quæ doctâ Celi ſententia eſt) exiſtimetque medicus mirabilia etiam in arte contingere atque monſtroſa, vti in naturæ operibus, tantamque eſſe artis vim vt difficillimis etiam proſpiciat, ad laudem Dei optimi maximi.

OBSERVATIONVM MEDICINALIUM LIBRI QUARTI FINIS.

OBSERVATIONVM

MEDICINALIVM, FRAN-

CISCO, VALLERIOLE

MEDICO AVCTORE,

LIBER QVINTVS

OBSERVATIO PRIMA

NOBILIS Gabriel à Varaderia Patritius Arelatensis, vir non minus auita nobilitate quam virtutum & morum candore insignis pagi diui Andeoli dominus, optimi temperamenti, boni habitus, succulento corpore, plurimis ac grauibus actionibus assuetus, laboribusque exercitiis: quicum per ver precedens, ast atemque subsequenter plurimum se exercuisset, variis obitus in diuersa loca profectioibus: effectum est, vt ab nimio motu agitatis humoribus (si quidem mouens excrementa, auctore Galeno Sol, venus, balneum, motus) & in cutem proruentibus, in phlegmonem magnam secundum dorsi spinam incidere. Qua egre suppurata, necdum persanata, quum se via prapropere nimis credidisset, & se corporeis laboribus exagitasset, ad Diuisi AEGIDIY pagum profectus, febre continenti atque graui astuosaq; ibi corripitur, cum ingi biliosorum humorum vomitu, tanta copia vt vix credi possit. AESTUS, labor, inquietudo, corporis fractio, animi deliquia hominem valde premebant: mox iterum grauis in dorsi musculis dolor, tumor ingens, rubor ac tensio cum rentu apparent, phlegmones alicuius instantis primordia. Misso sanguine, per purgatoque corpore, adhibitis congruis vt post dicitur ad phlegmonem auxiliis, in supurationem tendit. Interea per consensum ad inguina, humoris portione in dextrum inguen decumbente, bubo apparet cum ingenti dolore. Discutitur porro bubo congruis remediis. Suppurata tandem alicera phlegmone post multos dies, atque dissecta, ingens intus cauitas apparet, (siquidem magnum locum influens sanguis compleuerat) puris mira copia: quod quum liberè effluere non posset, sinu deorsum consistente, ad puris effluxum sectione iterum opus fuit, ita iubente Galeno. Cautas adhuc magna suberat, & ingens puris undisque

Lib. 5. de Sympt. cau. cap. 5.

Lib. 3. metho. sub si. nem.

manantis copia. Ad curam plures accersiti tum medici tum chirurgi: quos inter quum chirurgorum alter iterum secundum vlcus pronuntiaisset, in suas partes chirurgum alterum doctrina conspicuum traxit, qui & ipse in eam inclinauit sententiam, sine sectione cauitatis totius curari agrum minimè posse: quin & ad labia vlcus exterenda, quae paulum intumuerant, candenti ferro opus esse intrepide ac constanter affirmabat. Nobis contra sentientibus, cuncta prius tentanda, & pro Galeni doctrina, natura familiaria semper exhibenda, antequam ad extrema illa praesidia veniatur: nec nisi summa urgente necessitate, quum reliqua non prosint, ad sectionem properandum, praesertim tantam quantam fieri in hoc agro oportebat, quam sine magno discrimine atque agri periculo obiri non posse sciebamus. quod magna discussio nes mortem vt plurimum adferre soleant, ita asserente Galeno, ad sectionem praesertim reluctantante agro: cuius animùm consulendum esse, ubi de sectione aut vstione agendum est, Galenus docuit. Itaque aduersus chirurgi sententiam nos deterforis vtentes per siphones rectos, mox cauitatem implentibus & sarcoticis, ac tandem epuloticis, hominem citra sectionem integrè Dei nutu curauimus. Id vt intelligatur, nihil quicquam absolute & asseueranter in re medica atque medicis consultationibus proferendum, ne obici id possit; Bonum quandoque dormire Homerum.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

PHLEGMONEM frequentissimè accidere, & febrem aliisque symptomata periculosissima excitare, doctè quidem ac verè à Galeno dictum est. Veteres affectum hunc quasi inflammationem dicas, vocauerunt, quod magna in affecta parte inflammatio ob sanguinis confluxum excitari soleat, appareatque supra inflammationem in particula tensio quae tactu deprehendatur, vna cum renixu, tumore, dolore, qui pulsationis sensum ob artiarum compressionem inferat. Quin & rubore perspicuo pars phlegmone tentata efflorescit, sanguinis inibi contenti testimoniū euidentissimum. Nam qualis fuerit succorum intus conditorum natura, talem foras efflorescere colorem necessarium quidem est, ita tradente Galeno. Ex his itaque quae nunc protulimus signis, constat vel luce meridiana clarius, generosum hunc Dominum phlegmone in dorso proximè ad spinalem medullam (vti antea dictum est) laborasse, quum isthaec omnia adessent. Gignitur porò in corporibus phlegmone ex sanguinis influxu copiosioris quam pars postulat. Copiosior porò sanguis influit vna quapiam aut pluribus particulis cum mittentibus, excipiente influentem sanguinem. ea quae laborat

Lib. 4. me.
zho.Lib. 6. aph.
com. 18.Lib. 4. me.
zho.Lib. 13. me.
th. med.

Phlegmones signa.

Lib. 1. aph.
com. 2.

Phlegmones generatio.

borat parte. At verò quæ de mittunt particulæ interdum vt copia nimia redundantem, interdum vt qualitate molestum, nonnunquam vtroque modo humorem propellunt. Quin neque non sæpe fit vt pars quæ affligitur morbofo calore affecta sanguinem ad se trahat, etiam si non aliunde ad eam transmittatur sic verò phlegmone nascitur. Nam quum calida fluxio in partem quampiam procubuerit, primùm maiores venæ arteriæque implentur ac distenduntur, ab iis minores; quoad ad minimas peruertuntur. In iis verò vbi valenter impacta fluxio est, nec adhuc sistitur, partim eius per ipsarum ora, partim per tunicas veluti excolarum foras transmittitur: tum verò spatia ipsa vacua fluxione implentur, tum etque pars, & quæ antea diximus symptomata patitur. Atque hæc est phlegmonarum omnium cõmunis generatio, vt millies in mille locis est testatus Galenus: ac proinde in hoc viro ad eum modum genita est phlegmone. Cui generationi ex præincipientibus causis magnam occasionem præstitit immodicus motus, profectioes variæ ac crebræ æstuosa ætate obitæ: quo factum est vt per æstum attenuato sanguine, atque concalescente exagitante motu, & in feruorem sanguinis massam deducente (siquidem motus omnis corpora calefacit, qui immodicus sit & vehemens, vt lib. de morborum causis Galenus) propulso foras sanguine, phlegmone genita sit: magna præsertim in venis existente sanguinis copia cum viarum latitudine, quæ fluxioni humorum viam præstruit. Cur verò in præstanti hoc viro genita denuò altera phlegmone sit, in promptu causa est, quòd quum prior nondum perfecte curata esset, & adhuc in vasis calentis sanguinis copia subesset, seseque præproperè in viam dedisset æger, exagitatis à motu humoribus, & incauta etiam victus ratione seruata, obuiis quibusque cibis & salsis & acutis vsus effectum sanè est, vt facultas corporis reatrix ea qua premebatur humorum mole sese exonerans, sanguinem superuacuum in imbecillas partes detruserit, qui nouam phlegmonem excitari: præsertim quòd ab initio æger & assidentes exhauriri secta vena sanguinem passi non sint, qui præcipuus scõpus in huiusmodi morbis à plethora ortis haberi solet. Itaque minimè mirum si denuò relapsus sit æger tam sibi parum prospiciens: vnde nec id quoque mirari oportet, febre grauisima symptomatiffique perniciosissimis oppressum ægrum fuisse, quòd recidua, sua radice, vt Auicenna ait, deterior esse soleat: viribus vtique à priore morbo fractis, quæ nouo morbo ferendo non sint. Erat autem febris magna, vtique acuta & continens, ob sanguinis feruorem atque putredinem in plethorico corpore: angustia & anxietas vehemens, ob humoris motum & vaporum multorum ad cor exhalationem, quòd in locis cordi vicinis putredo magna subesset: quàm obrem vno loco consistere quum æger minimè posset, quieti locum quærens, angustia maxima premebatur. Spiratio crebra atque difficilis, quòd cor calore æstuans maximo refrigerio indigeret: quumque facultas imbecillior esset quàm vt magnam vno impetu inspiratione facere posset, essetque instrumenti inobediencia; velocitate ac crebritate satagere necessitati refrigerij cordis natura tentabat, vt libris de causis respirationis, & de difficili spiratione, multisque aliis locis nos bel-

Lib. 13. metho. & lib. de iniqua li intemprie, & lib. de tum. præter nat.

Lib. de morb. cau. cap. 2.

Fen 2. 4. trac. 1. cap. 95.

le docuit Galenus. Sed inter cetera quae tantam febrem comitabantur, symptomata, iugis ac perpetuus vomitus non in postremis erat habendus, siquidem a febris initio ad septimum usque diem assiduus vomitus atque ingens erat, quo biliosissima educebantur, ut verius bilis mera dici mereatur. Erat enim quod vomitu educebatur copiosum, citinum, fummo aitarore praeditum, ut colore quidem suo omnia inficeret, quae humorem excipiebant vasa, & vix deleri uisura posset; tanta vero amaritudine humor constabat, ut omnia aegro amara quae sumeret apparerent, & praegrato sapore percepto ab omnibus edulis abhorreret. Vigiliae quoque cum feuri delirio hominem infestabant, ob cerebrum calefactum & acutum vaporum sursum delationem, sitis inexhausta, ob febris magnitudinem, siquidem sitis, auctore Galeno, vel caloris copia, vel humoris inopia, & ob easdem causas linguae ariditas maxima cum nigredine apparebat, exitio humido rorido, unde lingua humectior redditur, & vapore acri & asparto plurimo sursum lato. Haec symptomata praecipua quae febrem comitantur, quaeque non leue periculum minabantur. Re censitis itaque morbi essentia, causis, signis atque symptomatis, quid superesse aliud videtur, quam ut curationem qua in tanto effectu leuando usus sumus subnectamus, quod mox sum aggressurus, si modo prius euentus cuiusdam qui in morbi progressu accidit meminero, ne qui equam praeterisse videri possim. Ita quae quum tumor phlegmonosus iam secundo in dorso apparet, e regione nec rudum vna cum tenax, rubore, tensione atque dolore, praesentis phlegmones indicia, multaque in tro conditus lateret sanguis, effectum est ut eius portione ad inguen dextrum delata per venas quae extendunt, habonem in inguine dextro, excitant, per consentum utique ad glan-
Lib. 4. de rat. vi. 2. cur. textu 16. & Gal. in comm.

CURATIO.

Nunc vero totius morbi curationem laboris prosequi de molestia plenisimam subnectamus: hinc sumpto initio, maximos, validissimos, grauisimosque morbos eos Hippocrates dicit qui eum periculo sint coniuncti, ut Galen. ad primu de vulgaribus morbis de mente Hippocrates dixit; nec immerito, quoniam qui in vna discrimen agrum adducunt, id magnitudine sua & grauitate facere omnino oportet, morbo utique naturam superante. Unde ratione optima magni dicendi sunt & validi, quibus diffidetur a natura vincantur, & magnum naturae ac medico negotium faciant, in quorum albo morbus hic vehementia sua ac grauitate numerandus venit, ut qui agrum in maximum vitae periculum adduxerit. Hunc itaque viuentem sic laborantem accurata ut sequitur methodo tractauimus. Inpecta enim morbi magnitudine, febris vehementia & acutie, praesenti auxilio sanguinis missione succurrendum; pro Hippocrates & Galeni doctrina, censuimus. In acutis morbis (ait Hippocrates) sanguinem mites, si & aeger aetate floreat, & viribus abundet. Quae quum omnia in aegro hoc adessent, secunda protinus vena, dum phlegmones alterius generationem videremus,
Lib. 4. de rat. vi. 2. cur. textu 16. & Gal. in comm.

succurrendum in tempore duximus. quod inchoantibus morbis, si quid
 reuocandum videatur, mouendum tum sit, vt docuit Hippocrates. Secunda
 vena, post sex horas clysterem iniecitimus ex refrigerantibus herbis, semi
 Lib. 1. aph. 29.
 nibus frigidis, catholicon, casia cum saccharo, oleo & melle violato.
 Quum verò iugi vomitu premeretur, dare tum medicamentum veriti su-
 mus, quod & nihil profuisset indignato ventriculo, & humores agitando
 nec vacuando maiorem attulisset noxam: vnde solenne mihi est & longa
 obseruatione probatum, dum vomitu & indignatione ventriculi agri ten-
 tantur, nunquam propinare soluens medicamentum, nisi prius vomitu
 materia vacuata, & roborato externo aliquo vel vâguine vel fotu ventri-
 culo, vt medicamentum continere possit. Itaque syrups alterantibus a-
 gendum dies aliquot tutius duximus. Constabant decocto vtriusque ci-
 chorij, vtriusque buglossi, oxalidis, lupi salictarij, fumariæ, portulacæ, ca-
 lendulæ, & capillarium, adiectis syrupo endiuizæ composito, oxyfaccha-
 ro, syrupo de cichorio dabamus mane & vesperi. Concocto humore po-
 tionem dedimus ex rore Syriaeo (mannam vocant) diluto rha comatis, &
 syrupo rosaceo solutio, ex decocto præcedentis apozematis exceptis.
 Nam fortiora dare ausi non sumus, tum ob febris acutiem & malignita-
 tem, ne nimis exagitarentur succi (quod in talibus febribus obseruandum
 perpetuò est, nisi vbi materia turget) tum quod æger facilis esset solutio-
 nis, & à minimo medicamento copiosè moueretur. Vnde perperam face-
 re videntur qui in febribus ardentibus & continuis diagrediantur (vt barba-
 ræ loquar) propinant medicamenta, corpus valde exagitantia, vires con-
 uellentia: siquidem, auctore Galeno, lædunt vires omnia vacuantia præsi-
 dia, vt lib. nono methodi medendi conceptis verbis tradidit. De quorum
 custodia maximè solliciti esse debemus, quum prima indicationum om-
 nium ea sit quæ de viribus sumitur: vt eo ipso loco ab eodem auctore pro-
 ditum est. Dato itaque medicamento leui, quum febris grauis esset, vt po-
 te symptoma inchoantis alterius phlegmones, quæ iam manifestè appare-
 bat, ad eam conuersi tota mentè incubuimus, repercussiva ab initio ad-
 motientes, ex oui albore, oleo rosaceo, & pauco aceto. Quum verò intum-
 escere magis cerneremus, nec discuti posse iis quæ post initium admo-
 ueramus discutientibus remedijs, ex farina hordei, oleo chamæmelino &
 alijs multis: ad suppurantia nos conuertimus, cataplasmate admoto ex fa-
 rina frumenti, seminibus lini & scenogræci, ex decocto maluarum, althææ,
 anthemidis floribus, & fursure, adiecto oui vitello, oleo liliaceo & chamæ-
 melino: suppuratõeque abscessu, nouacula secandum duximus, quod ma-
 gnæ puris intrò subitare copiam sciremus, ob idque sectione magna opus
 esse. Aperto abscessu, ingès puris probè concocti copia effluxit: sed quam
 nos primo apparatus inhiuimus, ne vniuersim prodiret, dissolutionis viri-
 metu: quæ res apud chirurgos in magna obseruatione est, & à chirurgiæ
 præceptoribus & magistris traditum. Vbi verò sensim magna puris quan-
 titas effluxisset, nec tamen vacuari commodè tota posset, ob sinum in imo
 demissum cui effluxus non erat, & magna puris copia ibi condebatur: se-
 candam cauitatem duximus, vt liberè sanies effluere posset, iuxta Galeni
 senten-

,, sententiam lib. 3. methodi, in quientis, Si cauitatem vlcus altè reconditam
 ,, sub cure habet, considerare oportet vtrum ea in superiore parte sit, ita vt
 ,, sanies ex ea prona effluat, an in inferiore, sic vt illic sistatur. Et igitur cui
 ,, effluxus patet, eadem quæ aliorum curatio est: cui effluxus non est, huic
 ,, ipsi moliamur effluxum quædam oportet, aliàs tota cauitate dissecta, aliàs
 ,, in fundo tantùm aperta. Nos itaque hoc Galeni consiliùm sequentes,
 quum locus ad secandum periculosus non esset, & cauitas in imo multa
 cui effluxus nõ erat, cauitatem quidem in fundo totã se cuius. Sed quum
 post dies multos, vtrinque, hoc est & ad latera, & ad supernam infernã-
 que vlcis partem multæ latebræ & sinus apparerent (quod ingens san- 10
 guinis copia magnã phlegmonem in carnosa dorsi parte progenuisset) de-
 tergeri vlcus commodè non poterat, etiam multis adhibitis ad detergen-
 dum auxiliis. Habitòque de ea re cõsilio, coactis in vnum medicis tribus,
 totidèmq; chirurgis, vt quid facto opus esset consultatione medica dis-
 quireremus: chirurgorũ alter denuò secandas cauitates illas omnes, tum
 quæ ad latera, tum quæ supernè infernèque ad os caudæ consisterent, asse-
 ueranter pronunciauit, nec aliter vlcus vnquam coalescere posse: in cuius
 sententiam & chirurgus alter doctrina & vsu polleas pedibus iit. Alter ve-
 rò (nam tres, vt mox dictũ, chirurgi erant) illis non vsquequaque assen-
 tiebarur, sed id remediũ pro extremo habendum, & tum explendum, quum 20
 cætèra non contulissent. Quod & à nobis medicis rem alta indagine per-
 scrutantibus conclusum fuit, ægrum inquam sine magno vitæ discrimine
 tot sectiones, tam amplas, tam altè petitas non passurum: quòd magnæ di-
 scissionses (vt rectè Galenus dixit) mortem adferre soleant bona ex par-
 te, tum quòd sectionibus iis ægri animus repugnaret, qui priorem grauatè
 admodum pertulisset, & se alias, non passurum asseueranter prædixerat,
 malleque se mori quàm tot sectionibus excarnificari. Vbi verò de secan-
 do aut vrendo agitur, consulendum animum ægri, & pro eius ductu exer-
 cendum opus Galenus apertè pronunciauit: quum quidam sint qui longi-
 ori tempore citra sectionem curari malint, alij qui nihil non subire sunt, 30
 parati, modò citius sanentur. Quumque æger hic sectioni maximè relucta-
 retur, & curari se malle longiori tempore citra sectionem nobis confir-
 masset, elsètque sectio ipsa & ambigua & difficilis atque periculosa, præ-
 fertim æstiuã tum atque æstiuosa existente temporis conditione (nempe in-
 tra Caniculam) febrisque grauis & molesta ægrum vrgeret, adessent do-
 lores & vigilæ, & metus præsens sectionis futuræ, non obcundam, sed po-
 tius abiiciendam iure optimo censuimus: dicente nimirum Auicenna, in
 fortibus temporibus à fortibus medicationibus esse cauendum, nempe
 sectione, vitione, vehementerque soluentibus medicamentis, ætate me-
 dia & hyeme, vt conceptis verbis idem auctor fen. quarta primi cap. pri- 40
 mo doctissimè affirmauit. Sumus & alia quoque ratione moti, quominus
 sectiones tantas admitteremus, quòd spes erat cauitates illas deterfa prius
 sanie qua imbuebantur, per se naturæ que duã, ab arte adiuta natura, im-
 pleri posse & reuiri: quòd vnio tam naturæ amica est, vt etiam disidentia
 & maximè distantia cogere possit, cõgnatione ea quæ carni cum carne
 est, ob

est, ob similitudinē qua facile coalescere disjuncta à se & hiantia possint. in habentibus namque symbolum, vt Aristoteles ait, facilis est transitus. Eò fieri videmus vt & cuti cum subiecta carne, & carni cum carne natua quædam consensio sit & amicitia naturalis: vt quæ vlcera aut carne aut cute denudata sint ægerrimè sanentur, facillimè in quibus incolumis serua-
 ta cutis est, qua integantur. Quin & præcisa si in locum reponatur suum, spiritu & natiuo calore fota coalescit. Magna igitur superpositæ carnis & cutis in vlceribus habenda ratio est, tum ob id profectò quòd celerius glutinatur vlcus, tum maximè quòd interiecta cute carnèque non dissecta à
 10 plurimis arceatur nocuentis, quæ nuda caro & vlcus denudatū non perferat. Nam & ab ambiente aère nudatum cute vlcus amplius & grauius afficitur: quum, auctore Hippocrate, vlceribus frigidum mordax sit, cutem obduret, dolorem insuppurabilem faciat, liuorem obducatur, rigores febres, conuulsiones distentionesque pariat, & detracta cute aut carne ab inductis medicamentis magis lædatur eger, difficiliusque ad cicatricem ducatur, quòd sit cutis veluti propugnaculū subditæ carni. Quin & hiulca caro atque disrita si molliter puluinis & infitis subditæ carni à qua discessit apprimatur, facile agglutinatur & coalescit, ob naturæ germanitatem & consensum genuinum atque natiuum. Quod & in hoc ægro & in mul-
 20 tis aliis experimento probatum sæpenumero fuit. Atque hæc nos omnes rationes induxerunt ne sectiones tantas in hoc viro fieri pateremur: quod sine illis curatum iri ægrum, etsi longiore tempore, tutius tamen putaremus: quod & euentus ipse probauit. Nam deterfo prius & mundificato vlcere his quæ post subiciam auxilii, iniectionibus inquam, lotionibus, vntionibus, ad sarcotica properantes, & disidentes partes fasciis puluini- que desuper datis committentes, vlcus tantum foelici successu agglutinauimus, & citra sectionem ad integram sanitatem perduximus. Quibus autem in eo sanando vlcere maligno, profundo, sinuoso & sordido præsidis vli sumus, iam tempus est promere, vt obseruationi huic finem tandè imponamus optarum. Primum post vniuersalia & totius habita ratione ad
 30 procuracionem vlceris venientes, quoniam & sordidum, & cauum, & sinuosum erat, deterfione & impletione indigebat: at quoniam impleri caultas nequit non prius deterfo vlcere, (vt Galeni & omnium auctorum mens est) detergendum prius vlcus fuit. neque enim impleri aut agglutinari vlcus potest nisi purum sit, vt Galenus ait. Ad mundificandum itaque ichores ac fordes, quorum onustum vlcus erat, variis processibus auxiliis, à debilioribus ad fortiora progressi. 2. Decoctionis hordei integri lb ij, mellis rosati colati ʒ iij. Misce, fiat iniectio intra vlcus per siphonem rectum: absque mordicatione detergit & eluit vlceris ichores. Ve-
 40 rum quum & crassa sanies sordida multa inesset, maiore deterfione nobis opus habere visum est. Itaque hoc altero fortiore vli sumus, nempe A Egyptiaco vnguento præfato decocto admixto, adiecta portunculæ aquæ vitæ, nempe ʒ ij. Interdum & post dies aliquot vbi hoc secundo decocto vli essemus, nec satis pro voto deterfio procederet, hac iniectione nobili & efficaci vtendum censuimus: 2. Ligni sancti subtilissimè puluerati, corti-
 Lib. 5. aph. 20.
 Lib. 3. meth. med.
 Vbi supra immedialte.
 Nobile remedium.

cis eiusdem, ana ꝑ ij. aristolochiæ longæ, centaurij minoris, absinthij, agrimoniz, caudæ equinæ, foliorum oleæ, myrri, pimpinellæ, & consolidæ maioris, ana M. j. corticū thuris, myrrhæ, sarcocollæ, ana ꝑ β. vini rubei odoriferi ꝑ iij. mellis despumati ꝑ iij. fiat omnium decoctio: ex cuius colatura fiat iniectio intra vlcus, addendo hora iniectionis aquæ vitæ electæ ꝑ j. pro qualibet vice: vbi id animaduersione dignum & obseruatione vitum est, aquam vitæ cum præfato decocto potentissimam esse & efficacissimam in detergendis sordidis vlcenibus sine morfu, iisdemque exiccandis, & ad glutinationem promouendis. Quin si cum præfato decocto adiciantur aquæ vitæ electæ libræ duæ, & in alembico vitreo in balneo Mariæ distilletur, mirabilem inde elici liquorem ad vlcera fordida & caua tum detergenda tum glutinanda: quod crebrò experimēto nobis exploratum est. Mira namque profectò aquæ vitæ vis est in detergendis vlcenibus & glutinandis, præsertim neruosarum partium, vt diuturna obseruatione nobis est comprobatum, vt qua nihil præstantius. Quum verò carnem regenerare vellemus in hoc vlcere, altera hac iniectione vsi fuimus, cuius est vis & modicè detergere, & carne cavitatem implere, vnde sarcotica dici merito potest: ꝑ ʒ. Foliorum plantaginis M. ij. agrimoniz, herbæ roberti (quæ Dioscoridis geranium est) foliorum pentaphylli, ana M. j. summitatum absinthij numero iij. vtriusque consolidæ, caudæ equinæ, ceterac, ʒ ʒ. hyperici, ana M. β. betonicæ M. j. fiat decoctio in aqua: in fine coctionis adde vini rubei adstringētis ꝑ ij. rosarum rubearum, foliorum myrri, ana P. ij. hordei integri P. ij. de colatura cape ꝑ iij. in quibus adde farinæ fabarum ꝑ j. farinæ orobi ꝑ β. thuris, masticæ, sarcocollæ, resinæ pini, ana ꝑ j. myrrhæ & aristolochiæ rotundæ, ana ʒ vj. iridis Florentinæ ꝑ β. mellis rosati colati ꝑ iij. Misce, & ex hoc liquore fiat iniectio intra vlcus. detergit enim commodè, & carnem generat, vt ex ingredientium natura intueri licet, & docuit euentus. Hoc sequenti vnguento post iniectionem intra vlcus cum turundis, spleniis ac liciniis utebatur commodè: ꝑ ʒ. Succu plantaginis ꝑ iij. succu agrimonij ꝑ ij. succu absinthij ꝑ j. vini rubei ꝑ iij. olei rosati omphacini ꝑ j. coquantur simul ad vini & succorum consumptionem, in fine addendo farinæ fabarum ꝑ ij. β. farinæ orobi ꝑ j. β. thuris, masticæ, sarcocollæ, resinæ pini, ana ꝑ j. myrrhæ electæ, iridis Florentinæ, & aristolochiæ rotundæ, ana ꝑ β. terebinthinæ in vino albo lotæ ꝑ iij. mellis despumati ꝑ iij. ceræ quod satis est: fiat vnguentum, quo linamenta liciniæque impleta, vlceri imponi iubebamus. Pulvere itē sarcotico hoc post completam vlcenē, detersionē intra vlcus vsi foeliciter sumus: ꝑ ʒ. Aloes electæ ꝑ ij. thuris & corticis eiusdem, myrrhæ, sarcocollæ, ana ʒ j. radicis iridis Florentinæ ꝑ iij. fiat omnium puluis tenuissimus, ad mouendum cauo vlceri ad impletionem cavitatis. Quin & focu exiccādo vlceri a commo-

Aquæ vitæ
nura vis.

Iniectio
optima.

Vnguentū
ad detersio
nem & glu
tinationē
vlcenē ef
ficax.

Puluis sar
coticus.

Focu ad
vlcera glu
tinanda.

- aqua, addendo in fine vini rubei adstringentis ℥ iij. Fiat fomentum parti affectæ ante applicationem apparatus bis in die. Quin & altero hoc, quum primum non satis prodesse videretur, vsi sumus. \mathcal{Z} . Centaurij minoris M. j. rosarum rubearum P. j. s. myrrhæ grosso modo contritæ ʒ iij, aluminis rupini ʒ j. bulliant omnia simul in vino rubeo crasso pro foru cum fileris infusis & expressis, vt decet. Forum hunc cõsequatur iniectio adstringens & epulotica: \mathcal{Z} . Foliorum plantaginis & hederæ recentium, Iniectio epulotica.
 ana P. j. rosarum rubearum P. j. granorum myrti conquassatorum P. j. s. foliorum & florum centaurij minoris P. j. aluminis rupini ʒ j. corticum gratulatorum ʒ j. s. Fiat omnium decoctio in vino rubeo. Coletur, & de colatura inieci in vlcus cum syphone recto iubebamus, probe iam mundificato vlceris: quæ sanè mundificatio cum præordinatis iniectionibus, tum vero maximè sequenti vnguento celerrimè omnium perfecta est. miram namque in detergendis ab ichoribus & sordibus vlcibus vim habet: constat autem his: \mathcal{Z} . Succi apij ℥ s. (mirabile est in detergendis vlcibus) Vnguentum deturforium.
 mellis electi ʒ iij. farinæ hordei ʒ ij. farinæ orobi ʒ s. myrrhæ electæ ʒ ii. terebinthinæ ʒ j. s. decoquantur omnia simul. Fiat vnguentum, quo licinia imbuantur, & in vlcere cavitatibus indantur: optimè vlcera & citramorsum purgat. Ad carne implendum vlcus hoc sumus emplastro vsi: Emplastrum quoniam.
 20 \mathcal{Z} . Lithargyri auri ʒ vj. olei rosati omphacini ℥ j. s. aceti rosati ℥ s. coquantur simul lento igne, perpetuò cum baculo seu rudicula palmea agitandò, donec acquirat colorem nigrum, ad bituminis & cerati consistentiam. Fiat magdaleon, ex quo fiat emplastrum supra vlcus apponendum. In fine verò curationis emplastro diachalciteo cum emplastro è pompholyge vsi sumus: in quo tantò curado vlcere cauo nihil magis profuisse post illius detersionem deprehendimus, quàm vt puluinis paulò crassioribus vndique ad vlcus admotis, quæ cavitates suberant, carnem dissecat & hiulcanti fortiter insistens pressis subditæ carni apprimeremus. id enim glutinationem maximè procurat, siquid aliud, vt nos experientia docuit. Nec verò in præfens ea recentebo præsidia quæ ad febrem & eius symptomata præscripsimus, syrupos, decocta, epithemata ad cor, vnctiones ad hepar refrigerandum, somnifera data, & cætera huiusmodi: quæ quoniam triuialia sunt, & in communi vsu posita, non est quòd recensere ea tanquam magni momenti auxilia debcamus. Hæc fuit curationis laboris & sollicitudinis plena, quam nobis laborans hæc exhibuit: in quo curando omnes profectò ingenti neruos, omnia artis præsidia, quibus citra sectionem curari morbus posset, sedula manu adhibuimus. Id vt constet, præstare longiore quidem tempore morbum curare, modò tunc id fiat, quàm breuiter & cum discrimine. vitæ: etsi quidam cæcus nostrus, ex chirurgis dico, constantè asseuerarimè citra sectionem curari nunquam morbum posse, cuius contrarium euentu ipso felicissimo perspeximus: ad laudem Dei, qui solus mirabilia magna facit.

OBSERVATIO SECUNDA.

Q VIBVS mulieribus Arelate excētus sit infans chirurgica manu, matre salua.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DE infœlici ac miserando mortui partus extrahendi modo ac ratione dicturus, à deploratione humanæ calamitatis congruè incepisse videbor. Miseret profectò atque pudet affimantem, vt cum Plinio dicam, quàm friuola sit animalium superbissimi origo, quum plerumque abortus causa fiat odor è lucernarum extinctu; & qui viribus fidit suis, qui fortunæ munera amplexatur, & se quidem non alumnium tantùm ejus sed partum existimat, tanti tamen perire potest. Is demum profectò vitam æqua lance pensabit, qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit. Nam quæ fragilitas, quæ miseria maior, aut miseranda magis, quàm à viua matre enectum infantem vi illata è intimis visceribus frustillatim extraxisse? Sed hæc est muliebris naturæ conditio, vt in dolore pariat, & in partu de vita saepe periclitetur: quod iis maximè euenit quibus est ferramentis chirurgica manu educendus foetus: rem sanè atrocem & spectatu grauem. Sed ad id tamen saepe vel iniuiti cogimur, vt seruetur mater, vi partum educere: quod in agrè parientibus, vel ob foetus magnitudinem, vel ob virium matris infirmitatem saepe est experiri. Quo sanè miserando affectu pleræque Arelatenes mulieres laborare solent, vt præ partus difficultate mortuo intus foetu, extrahi eum oporteat. Quædam namque prægnantes sunt (ait Hippocrates) quæ non ritè pariunt, sed intus foetum perdunt, quem vel concisum, vel integrum, si fieri possit, educere oportet. Educationis porrò modum tum ipsemet Hippocrates, tum Paulus Aegineta, tum & Auicenna doctissimè tradiderunt. Sed antequam ad tantum opus progrediamur, spectandù id primum est, superstitæne mulier futura sit, an minus, vt Paulus scitissimè annotauit, & si quidem seruari mulier potest, tunc manum admolari oportet: sin contrà, attingi non debet. Quæ seruari non potest, his signis deprehenditur, diu in partu multumque laborauit, defecta virtute est, pulsu paruo, languido, inordinato, inexpugnabili dormiendi necessitate consopitur, deiecta & resoluta decumbit, vix excitari potest: & si excitetur clamoribus, vix responderet, rursumque soporatur. His signis morituræ deprehenduntur, à quibus manum abstinere oportet, nec eas attingere. Quæ verò seruari queunt, horum quæ prædiximus nihil patiuntur, sed constantes & forti animo degunt, bono pulsu præditæ, viuaces & robore plene: his admouenda salutaris manus est in hunc modum: Resupinam in lecto mulierem collocare oportet decliui positu, cruribus valde elatis atque disunctis, quæ mulieres vtrique fortiter contineant, aut mulieris pectus vinculis lineis mollibus lectulo firmare oportet, vt ne corpus, attrahentis chirurgi manum se

Lib. 7. natural. hist. cap. 7.

Lib. de partus mortui extractio- ne.

Vbi supra Paul. lib. 6. cap. 74.

Auic. fen. 2. l. 3. tract. 2. cap. 14.

Extrahendi foetus mor- tui ratio.

num sequēs, vim tractionis dissoluat. Hippocrates linteo caput tegere, ne videns mulier quæ fiunt, néve ferramenta & vncinos spectās terreatur, iu bet: sed præstat instita oculos claudere, quàm caput & os integere, ne in respirādo vim patiatur. Tum verò chirurgus denudatis & liberis brachiis, manibûsque multo olco illitis atque perunctis, molliter vuluæ alas diducat, & in ostium vteri leni motu & blādo sensim manus inferat, pertentās ac disquirēs pueri situm ac formam, atq; vbinam vncū quo foetus extrahatur, desigi cōueniat. Nam non omnes loci idonei sunt in quibus infixi vncini detrahere foetum possint: præcipui habentur si in caput infans prolatur, occiput, oculi, sed minus id turum est, clauiculæ & sub costis regiones tutiores, nempe quæ Græci hypochondria vocant: quemadmodum si in pedes descendat, ad ossa super pubem insigere vncinum oportet: vel in costis nothis, hoc est, intercostalibus musculis: beneque firmato vncino sensim trahere non confertim oportet, ne disrumpatur quod vncino arreptum est. Nostri verò chirurgi Arelatenses, qui in extrahendis foetibus expertissimi sunt & longo vsu periti, manibus in pudendum mulieris injectis puerum circumuoluunt, & in ostium vsque pudendi demittunt ambabus manibus: nisi vehementer in alto impactus sit infans: quod si sit, tum vncinis detrahunt. Si secundum dorsum aut latera consistat foetus, ambabus manibus dirigunt, quoad in caput foetum conuertant: quod magna certè dexteritate faciunt: quò perfecto vncinis ad clauiculas affixis vi tota enixi foetum integrum extrahunt. Sic hospitæ diuersorij diui Sebastiani extractus fuit infans, quem mater sanguicula & bene habitata tum ob locellorum angustiam, tum ob foetus magnitudinem & capitis molem eniti non potuit, integérque hac ratione à Ioanne Chápasio chirurgo bene docto euulsus fuit, salua & incolumi matre: sic honoratæ mulieri & prudentissimæ Ioannæ Camaretæ, Francisci Rodolphi coningi eductus pariter fuit: sic perinde Claudie Alberti textoris vxori, item hospitæ diuersorij trium columborū, & Delphinæ pauperculæ mulieri. Tum verò & multis aliis, quibus in tanto discrimine positis subleuandis non solum interfui, sed & salutaris præfui. Quoniam verò ab eo opere valde deiectæ viribus & prostratæ mulieres remanere solent, solemne mihi est vt potionibus, & iusculis optimis, vinoque odorato & potenti vires reficere tentem, tum verò & locos fouere ac roborare sotibus cōgruis & vnguentis, iubeoque diutissimè in lecto consistere, ne motu partes affectæ oblædantur, & doloribus ægræ torqueantur. Quin & in totum à frigore cauere eas omni studio iubeo, quo nihil nocentius in eo casu mulieri puerperæ à qua exectus sit infans accidere potest. Itaque post eductum infantem, mox calidis panis lineis fouere locos soleo: & si hæmorrhagia subsequatur (vt ferè semper subsequi solet) decocto rosarum, absinthij, foliorum myrti, & artemisæ (quæ mirificè locis muliebribus confert) incoctis in vino omnibus, fouere locos soleo, additis in decocto caryophyllis, & vnguine comitissæ vocato locos illinere. Potionem ex puluere diamargariti frigidi & diambrae (qui puluis matricis affectibus magno vsui est) ex aqua buglossi & vino albo tenui deuorandam propino. Quòd si vlcuscula aut rhagadæ

ex villata cooriantur, ex vino decoctionis equiseti & centinodiae cum paucō melle rosato ablui iubeo, mox unguento ē pompholyge illiniri. Muljeri textoris stillicidium vna post eductum infantem accidit, ob resolutum vesicæ colli musculum: quam tamen ego longo temporis tractu feliciter persanaui, demissa in oleum calens muliere, in quo folia lauri, betonicae, salvia, libanotidis, organi, pulegi, cum floribus chamemeli, rorismarini & stoechados præbullierant: moxque ab infessu ex oleo lumbri corum, liliaceo & vulpino, in quo catelli pingues ad dissolutionem ossium à carnibus deserbuerant, & expressione facta indebam styracis calamitidis, benioini, opoponacis, olibani, macis, nucis myristicæ, singulorum drachmam, addita aqua vitæ ter distillata, & anseris adipe atque cera, mirificum paravi unguentum: a quo quum totos menses duos vsa esset, integre leuata est, & denno pluries concepit, & foeliciter gestauit atque peperit quos conceperat: & in presens vegeta & incolumis degit, ad laudem Dei gloriosi & excelsi.

OBSERVATIO TERTIA.

EX dente putrido sine vlla vi ac sine ferro euulso, sed solo digito apprehenso, & lenissimo concussu emoto atque educto, ingens secuta hamorrhagia ex arteria gingiua subdita, cui dens innitebatur, sanguine vbertim fluente, ut riuulus e fonte manans videri posset, in vidua anu Docelina Voltana, honesta muliere. Visum Arelate anno restituta salutis sesquimillesimo quinquagesimonono, Iulij mensis vicesimanona: & qua à me breui curata fuit, quum triduum rotum perpetua in cruentatione non vocato medico constitisset.

OBSERVATIONIS IEXPLANATIO.

N minimis est interdum maxima admirari. Quis enim non valde miretur ē dente sine vi vlla emisso sanguinis tantum emanasse, vt ad libram vna ponderalem vno impetu eiectum sit, & altero die ferè tantum, idque ex arteria fluente gingiua supposita: quæ & ipsa cum erosione laboraret, nimirum si tantus sanguis prodierit, ab eroso namque vase multo copiosior quam ab aperto fluere sanguis solet, vt omnium medicinae auctorum concursus sententia est: quæ causa fuit vt in hac muliere tantus manarit sanguis. Quem quum leuioribus auxiliis sistere non possemus, maioribus pugnauimus, nempe chalcitide vsa imposita, quæ profecto in sistendo sanguinem mirificam vim habet: nam & vehementer adstringit, & caustica virtute instar ignis fluorem omnem comprimit. Post restinctum sanguinem decocto olea, lentisei, mibi, centinodiae & plantaginis, addito thuris polline, locum erosum fouimus, & melle rosaceo quicquid putre erat sustulimus. Sicque prius mundificata

dificata parte, demum exsiccata atque carne impleta, quod puluere sarco-
tico impleuimus, curata mulier breui fuit: quæ tamen quum annosa esset,
imbecillior mansit, sed congrua victus ratione restituta viribus, pristinae
sanitati fuit reddita. Eadem verò mulier multò post quum ex casu ab al-
to in vinariam cellam caput defregisset, magno vulnere in fronte & facie
accepto, quum ferè desitura moritura credebatur, conualuit præter om-
nium expectationem: tantum valet etiam in senili ætate naturæ robur.
Erat enim octogenaria mulier, exanguis, sicco, squalido ac rugoso corpo-
re, sed vinaci tamen & latetium vinum pleno: vnde effectum est vt etiam
10 tantum mali superare potuerit, & ob siccitatè corporis vulnera illa grandia
expectatione citius agglutinata sint. Quæ admirationem profectò as-
sidentibus non minimam ingenerarunt. Sit laus Deo.

OBSERVATIO QVARTA.

*PETRVS Caprarius puer octennis pleuride laborans, san-
guine misso curatus intra septimum diem, Arelate anno M. D. LX.
mense Augusto.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

GALENS alter secundum Hippocratem medicinæ magi-
ster, dum ex ætate de mittendo sanguine indicationem sumit,
libro de curandi ratione per sanguinis missionem, pueris an-
te decimum quartum suæ ætatis annum venam secari conce-
ptis verbis prohibet. Nec pueris, inquit, venâ secabis vsque ad quartum
decimum ætatis annum. Et libro nono methodi medendi dum mittendi
sanguinis scopos tractat, ad naturam & ætatem in primis attendendum ef-
se iure optimo affirmavit. Ex ætatum albo duas tantum ab ea quæ per san-
guinis fit missionem euacuatione summouisse aperte est visus, puerorum
inquam & senum: quòd puerorum ætas ad digerendos exhalandosque suc-
cos suapte natura propensa sit, senum verò inualidior & infirmior quàm
vt euacuationem huiusmodi ferre possit. Quamobrem quum & in pueris
substantiæ fluorem dispersionemque ob ætatis eorum molliem vereatur,
in senibus verò natui caloris extinctionem: magna sanè ratione tam
pueros quàm senes à venæ sectione cohibuisse est visus. At verò si quis
rem recta reputer via, inueniet profectò maiorem à morbi specie & ma-
gnitudine, quàm ab ætate de mittendo sanguine sumi debere indicatio-
nem. Nam quum ad annum decimum quartum pueris secari venam inhi-
bit, Galenus, de ea sanguinis detractione meritò intellexisse est visus,
quæ suis temporibus in vsu erat, quam copiosissimam esse solere nemo
est qui ambigat, & metipse testatur. Galenus, quum in muliere quadam ex
tenuata ad tres libras se sanguinem misisse testetur conceptis verbis idem
auctor, in historia mulieris mensium suppressione laborantis à se curate.

Com. 3. ad
6. Epide-
miorum
per textu
19.

Solebant

Solebant enim Græci in mittendo sanguine audaciores esse, & quam nunc copiosius sanguinem mittere: quam sanè copiosam vacationem quam pueri ante annum decimumquartum ferre minimè queant, ob id mittilis ante id ætatis sanguinem vetuit. Quod & ipsum hac ratione conuincit hæud difficulter potest, quòd idem Galenus eodem ipso libro de sanguinis missione, pueris etiã parè mittere sanguinem audeat, vbi morbi ratio postulat. Minus autem detrahimus (inquit) quàm plenitudo commonet, quòd ad ætates pertinet in pueris: quòd ad corporis habitus in candidis, & quibus mollis teneraque caro est. Qua quidem sententia non omnino non detrahendum, sed parè & modicè detrahendum pueris sanguinem suadet, minus scilicet quàm plenitudo postulat. Nam etsi vacatio huiusmodi plenitudini non ex æquo respondeat, quòd reliquum est sperat Galenus naturæ beneficio superatum iri. Constat autem pueritiam, auctore Galeno, ab ipso natali ortu in annum decimumquartum porrigi, eaque periodo finiri, vt lib. 1. aphorismorum com. 13. elici potest: quæ sanè ætas ad pubertatis tempus extenditur. Incipit autem pubertas à quartodécimo, desinens in vigesimumquintum, vt idem auctor lib. 3. aph. com. 27. & lib. 5. com. 7. conceptis verbis affirmavit. Non dubium igitur quin & pueris mitti sanguinem ex vsu sit interdum, vt etiam ipsius Galeni testimonio lib. de curatione per sanguinis missionem, asserere non erubescimus, si modò parè & modicè fiat, & in tẽpore, morbi natura id exigente. id enim conceptis verbis præcitata à nobis sententia Galenus affirmavit. Quin & experientia ipsa confirmat id magni esse momenti in curandis puerorum grauioribus morbis, si parè & modicè sanguis mittatur: vt in hoc quòd nunc agimus octo annorũ puero bene habito accidisse experti sumus. Nam quum is Augusto mense in grauem pleuritidem incidisset, esetque canoso & bene compacto corpore, solidis musculis, viuido colore, grauitèrque consisteretur acutissima febre, dolore sinistri lateris punctorio, difficili spiratione, prædixi parentibus non aliam esse curationi compendiosiore viam, aut etiam tutiorem, quàm si puero ex eodem latere quo morbus infestabat mitteretur sanguis, alioqui periclitaturum ægrũ. Quòd quum mihi à parentibus assensum esset, mox è brachij sinistri interna vena sanguinem detraho ad vncias tantum quinque, ætatis ratione habita. Et iniecto post ad vesperum clysteri, rogavi ecquidnam se leuatum puer sentiret: (erat enim supra ætatem scitus & sapiens puer) quumque se minus grauari respondisset, liberiusque spirare & minus dolere, bono animo esse iussi. futurum enim vt breui integra sanitate frueretur, quòd & Dei beneficio factum est. Nam quum secundo à morbi initio die missus illi fuisset sanguis, tertio spuere copiosè cœpit, quarto sudare, itè & quinto: septimo verò vnà cum sudore è nare sinistra manante sanguine, decretoriè liberatus est, paucis admodum adhibitis auxiliis: foru, inquam, ad latus ægrum, & vncione dolorem sedante, eclegmate simplici ad promouendum spiritum dato, & syrupo ad eundem scopum accommodato: quæ quoniam triualia sunt, nec digna quæ præscribantur, silentio transibimus. Quòd huic puero salubriter euenisse missio sanguine diximus, id ipsum quoque Arduyno

duyno Marino, Antonij Marini filio nouem annos nato, item & Iacobi Bonfoni filio decenni, ambebus pleuritide laborantibus, qui misso sanguine exigua copia, breui sanati fuere, Dei ope adiuti. Illud vt intelligamus, non perinde esse à mittendo in pueris sanguine abhorrendum, vbi morbus aliquis grauis in ciderit: quod nos amplissima disertatione libro quinto Enarrationum nostrarum, Enarratione tertia explicauimus: in qua ostendimus, pueris acuto aliquo morbo tentatis & habitioribus, comode mitti ante ætatis annum decimumquartum sanguinem posse. Nec ob ætatis molliciem, aut substantiæ fluorem desistendum: nam nec ex tantula euacuatione dissoluitur tenera puerorum substantia, nec vinum lapsus indetimidus est: & breui siquid imbecillitatis accidat, vi naturæ & natui calor, quo plurimo pueri pollent, resarcitur. Sit laus Deo optimo maximo.

OBSERVATIO QVINTA.

ANDRIVA Antonij Bossicaudij civis Arelatensis uxor, ex pleuritide suppurata, tabida effecta, lactis vsu potissimum curatur intra mensem, aut paulo amplius.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MVLTER hæc industria & sedula, dum per ingentia frigora hyemis tempore parum sibi cauens frigus imprudenter admisisset, in grauem sinistri lateris dolorem cum acutissima febre, punctorio dolore in latere percepto, spirandi maxima difficultate cum tussi valida & subcruento sputo, incidit. Ad quam tertio die vocatus, quum ex signis & symptomatis, veram esse pleuritidem apprehendissem, hoc est succingentis costas membranæ inflammationem, protinus succurrendum duxi, quod acutus & præceps esset morbus. in acu quid. tis verò medicari eadem die, vt Hippocrates ait, ex vsu est: tardare namque in talibus malum. Itaque quum periculum prædixissem, ægræque suafissimam vt sibi confestim detrahi sanguinem sineret. (valde enim illa reclusa tabatur) venâ aperio e directo affectæ partis, hoc est interna sinistri brachij vena. Sic enim commodius atque celerius e affecta parte reuclitur sanguis, & impeditur phlegmones generatio: qui vnus scopus in internorum inflammationibus vel præcipuus habendus est, vt celeriter à parte affecta deducamus noxium humorem: quod per venæ sectionem ab eodem latere quo malum infestat perfici quam celerrimè potest, vt Hipp. lib. 2. de ratione victus acut. textu 67. & Gal. lib. de curandi ratione per sanguinis missionem, doctissime tradiderunt. Secta vena detraho sanguinis uncias duo decim, quod vires validæ essent, & morbus magnus. Detrahto sanguine dolorem lateris sotu & vñctione lenire satago: fouebam autem maluarum & chamæmeli florum, & fursurum decocto, admota infusper vñctione ex oleo violaceo, chamæmelino, gallinæ pinguedine recenti, croco

ti, croco modico & cera. Quin & emplastro ex fertula campana parato, (officina emplastrum de meliloto vocant) cum spica nardi & styrace rubra fam vsus: quod in eiusmodi affectibus ad leuandum dolorem magni omnino momenti sit. Tum vero ad promouendum sputum conuersus linctus varios, & syrupos expectorates paro, nempe ex puluere diaureo, diatrachacanthi, diapenidion, saccharo cando, penidiis ex syrupo violaceo & capillorum exceptis. Syrupi vero quibus vtebar erant violaceus, capillorum veneris, de hyssopo, (est enim aggregator bonus, vt Serapio dixit) quos excipiebam decocto herbarum capillarum, summitatum hyssopi, feniculi, vtriusque buglosi, & florum communium, adiectis papaueris. L. rubri floribus, qui in sputo promouendo & pleuritide leuanda mirificam profecto, & multo experimento comprobaram vim habere deprehenduntur, mihi que familiare esse solet id auxiliij genus: quo ego innumeros sanasse bona fide testari possum, & mira de eo experimenta Baptista Sardus in suo de simplicium medicamentorum viribus refert. Quin & florishuius siccati drachma dimidium cum aqua decoctionis pimpinellae & scabiosae dare soleo, adiecto syrupo de hyssopo, si febris magna non sit, aut violaceo, si acutior sit febris. At vero etsi modis omnibus sputi promouendo ne pleuritidem hanc grauem leuare tentarem, facere tamen haud potui quin in suppurationem abiret: qua suppurata ingens sputi purulenti per os copia prodit. Ob id autem suppurata phlegmon est, quod in quatuordecim diebus sputo repurgata non sit. Quicumque autem morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad suppurationem transeunt, vt recte Hippocrates dixit. Quum vero à die eruptionis in plures dies puris per os reiectio produceretur, de tabe periculum subesse sum in re optimo arbitratus: iuxta illud Hippocratis lib. 5. aphorismorum: Quicumque ex morbo laterali suppurantur, si in quadraginta diebus purgantur à die qua fit ruptio, liberantur: si vero non, ad tabem transeunt. Quod & huic mulieri enenit, quae quum ultra eum dierum terminum pus expulisset, tota consumpta, attenuata, exanguis, planèque tabida effecta est. Hanc vero quum deterioris potionibus, linctibus, iusculis & aliis omnibus auxiliis iurare tentare, & à pectore contentam saniem euellere, etsi aliquantum proficiebam ratiùm: medicamentorum vsu, non tamen pro ratione euentus optatus succedebat: tumque ad lactis vsu proferendum duxi, quod neque febris grauis esset, nec in hypochondriis aut visceribus obstructions vllae apparet. Itaque lacte asinae recens multo, & ex pauca melle, interdum etiam saccharo excepto, quam aegram sesquimensis portionassem, cui potioni bolum Armenium saepe miscebam, in integram sanitatem bonumque corporis habitum: deducta est: superuixitque annos totos duodecim. Tandem vero quum puerum foeliciter peperisset, reuertis; secundis & imperite vique euulsis, miserè mortua est. In hac porro à praefato tabis affectu leuanda rosaceo saccharo sum plurimum vsus, cuius miram vim in phtisi leuanda esse Anicenna, narrata tabidæ mulieris historia plenissimè docet. Quod & ego pluries foelici successu in multis expertus sum: habet enim siccandi, & modicè etiam detergendi vim, atque etiam

Lib. 5. aph.

2.

Aph. 15.

Fen 10. 3.

trac. 5. cap.

6.

etiam glutinandi, unde mirifice pulmonum viscera imar, & ex consequenti
 natam inde tabem curat, qua causam tabis adimit. Sit laus Deo optimo
 maximo, à quo omne bonum. *Observatio sex.* *Tractatus de morbo*

PRUDENTISSIMVS vir *Ioannes Icarus*, homo pro-

bitate singulari, ac claro ingenio, fani diui Trophimi apud Arelaten
Canonici, in graue sanguinis sputum rupto in pulmone vase inci-
dit, magna sanguinis feruentissimi, acuti & biliosi eiectione per os copias
valida comitante tussi: a sanguinis sputo, exulcerato pulmone, prohibi-
sicus fit & suppuratus, cum febre molesta & corporis tabitudine. Cu-
ratur integre summa ac diligenti adhibita cura.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

SANGVINEM quidem supra ferri & reici, qualiscunque
 tandem is fuerit qui excernitur, siue spumosus, siue rubens,
 flauus, niger, aquosus, aut crassus, malum esse reclusimè Hip-
 pocrates dixit: ubi per dictionem *supra*, Hippocratem solam
 eam quæ per os fit sanguinis excretionem intellexisse, omnia ea quæ per
 nares fit, Galenus in Comentario aphorismi affirmavit. Nam qui sic edu-
 citur sanguis, venæ alicuius disruptionem aut per *anastomosis*, aut *intersticia*,
 aut tandem *transpirationem* significat. non enim egredi sanguis, vlla ratione po-
 test, nisi aut adaperto vase, aut rarefacta eius tunica, ita vt quasi transcola-
 tus sanguis, siue sudoris modo transmissus prodeat: postremò quum erosa
 vena affatim exit. Vtunque autem foras emanet sanguis ore reiectus, ma-
 lum id esse constans medicorum omnium assertio est. Itaque quum hic
 præstans vir quo de nunc agimus, in graue sanguinis sputum repente
 incidere, vndenam erumperet sanguis, & quo vase vel rupto, vel dilatato,
 est accuratè perspicendum, vt recta curationis via in hoc curando homi-
 mine institui possit. Prodire autem sanguinem qui reiciebatur adaperto
 in pulmone vase, reiecti sanguinis copia, tenuitas, floridus color, & spuma
 multa intermixta, plena fide indicabant idque magis quòd circa dolorem
 vllam in pectore perceptum, is cum molesta tussi egrederetur. Quicunque
 (ait Hippocrates) spumosum sanguinem expuunt, his è pulmone eductio.
 Quæ signa quum in hoc ægrotante apparerent, loci unde manaret san-
 guis indubitatum testimonium præbebant, nempe è pulmonibus educi:
 his enim signis id deprehendi Auicenna testatur. Vbi enim cum molesta
 tussi sanguis conferim egreditur plurimus, tenuis, clarus, absque dolore,
 atq; spumosus, indicio est è vase in pulmone rupto educi. A pectore enim
 qui exit, cum dolore reicitur, quòd pars ea membranosa sit & nervosa:
 pulmonum verò caro laxa, mollis & fungosa, vt Gal. lib. 4. de vsu partium

Lib. 4. 2.
 Ph. 25.
 Com. 25.
 lib. 4.

Sanguinis
 à pulmone
 reiecti no-
 ta.

Lib. 5. aph.

13. de vitiis

dist. 2. 1.

Fen. 10. 3.

trac. 3. cap.

5.

cap. xv. & lib. item sexto cap. x. abundè monstravit: atque ob id nutrimento indiguit exacto, puro, tenui & spirituofo. Alitur enim pulmo (ut proximè citatis locis testatur Galenus) sanguine exactè puro, flauo, subtili & vaporoso. Quamobrem talis quum ore reicitur, è pulmonibus educi certo testimonio est. Potest enim, ut Auicenna ait, manare sanguis ex ore, guttore, aspera arteria, pectore, pulmone, stomacho: sed qui à partibus oris reicitur, utpote à gingiuis vel palato, sine tussi educitur, & manationis locus sensui conspicuus fit. A guttore reiectus, modica cum tussi & cum sonoro spiritu (quem Rascationem barbara voce Auicennæ interpres vocat) educitur: veluti quum ab aspera arteria maiore cum conatu & stertere magis spiritu educitur. A pectore verò manantem coarguit dolor ea parte perceptus qua venæ in pectore scissio aut apertio fuerit: sicuti à pulmonibus reiectum indicant quæ paulò ante commemorauimus signa. Qui verò ab stomacho manat, vomitu cum nausea & grauitate percepta educitur, & thuribosus plerumque, niger & crassus emittitur. Sedem affectam in hoc viro deprehendimus, nempe pulmones. At verò quum pluribus modis excerni sanguis ab eo loco possit, aut aperto in pulmone vase, aut nimium rarefacto, aut etiam eroso: à quonam horum reiectio illa sanguinis facta fuerit, inquirendum. Constat autem ad aperto vase ob sanguinis & copiam & feruorem atque acrimoniam, sanguinem in hoc viro erupisse. Equidem quum hic vir calidi & sicci temperamenti, calido tamen sicco superante, plurimo sanguine eoque calidissimo & biliosissimo abundaret: (quod & floridus in facie color, & victus lauta ratio qua vsus est, & venarum amplitudo plena fide indicabant) effectum est, ut ab copia & calore sanguinis distenta vasa secundum eorum ora ad aperta sint: præsertim quòd huius internæ causæ occasio externa ingens accesserit, quæ affectum creando haud parùm momenti attulerit, nempe vehemens sanguinis ab igne cui se æger applicauerat calfactio. Equidem quum huiusmodi tempus esset, & se æger ad pagum vrbi proximum contulisset, assedit ecenans ad focum, vbi diu dorso ad focum verso constitit. Qua re factum est, ut ex calfacto vehementer sanguine in caua vena quæ spinæ dorsii adheret, eoque attenuato magis, vasa quæ in pulmone sunt & ipsa quoque calido & aeri sanguine referta, instar vtris nimium pleni, dilatato eorum orificio, ad aperta sint, vnde sanguis effluxerit copiosus & confertim reiectus. Quem sanè effluxus modum *ἀναστροφὴν* Græci vocant, sicuti eum qui per resudationem fit *ἀναστροφὴν* cum verò qui ab erosione produciatur, *ἀναστροφὴν* dici volunt. A qua parte reiectio hæc sanguinis manatit, & quo reiectionis modo, iam demonstrauimus: nempe & à pulmone, & per anastomosis ad aperto vase. Quænam causæ affectus huius fuerint iam promendum. Omitto externas illas, casum, saltum, vulnera, ictus, ingentia frigora, clamorem acutum, elatam derepente vocem, intentum cursum, & cætera huiusmodi, de quibus abundè Galenus lib. 5. methodi, & Auicenna fen. x. tertij locuti sunt: quum horum nulla morbo in hoc laborante occasione dederit, nisi tantum ea quæ de paulò ante meminimus, nimia & diuturna ad focum sessio. Ex corporeis verò & internis, satis constat plenitatem

Fen 10. 3.
trac. 3. cap.
4

4. 3. 1. 1.
2. 2. 1. 1.
4. 1. 1. 1.

2. 1. 1. 1.
3. 1. 1. 1.
4. 1. 1. 1.
Causæ huius affectus

4. 1. 1. 1.
4. 1. 1. 1.

nitatem nimiam & sanguinis feruorem ac etiam acrimoniam antecedentem, reiectionis huius causam fuisse: vnde haud immeritò & copiosus & affatim reiectus sit sanguis, qui quum è pulmonibus educeretur, maius periculum minabatur. liquidem cui aduenit sputum sanguinis, paratus est vt in vlcus pulmonis incidat, vt rectè Auicenna dixit. Quàm verò graua & penè curatù impossibilia pulmonum vlcera sint, exactè & methodicè applicauit Galenus: quoniam pulmo inter viscera propter anhelitum perpetuò in motu est, quum vtiq; quietem requirant quæ sunt sananda vlcera: tum etiam quòd exulceratis pulmonibus ne in tabem transitus fiat periculum est. Nam, vt Hippocrates ait, à sanguinis sputo, puris sputum à puris sputo tabes & fluxus: quum verò sputum retinetur, moriuntur. Ob id rectissimè Auicenna, sanguinis sputum ostè è pulmone reiectionem, & maioris malitiæ & deterioris finis esse affirmauit: quasi nos commonefaciès, ne affectum contempnamus, sed solerti cura ad eum curandum propereamus, ne incurabilis segnitie nostra reddatur. Explicata iam verò morbi essentia, causis, signis, & sede affecta, super est vt curationis modum quo vsi sumus subnectamus: si modo prius id explicauerimus, hominè hunc diutissimè ægrotasse, nempe menses totos sex, vt qui à sanguinis sputo in sanie sputum incidit, vlcere in pulmone creato: à quo tandem Dei clementia, & qualicunq; opera nostra, integrè liberatus fuit, subiicienda nunc methodo.

Ad hunc laborantem virum opimum vocatus, vt primùm reiecti sanguinis copiam, colorem, reiectionis modum animaduerti, & ex pulmonibus educi cognoui: nihil antiquius habui quàm vt celeritè morbo mederentur: à Galeno edoctus, confessum à ruptura vasis curationem inchoandam, antequam phlegmonem excitet ruptio vasis, pròtinusq; glutinandam: quòd excitata phlegmone in pulmone, exigua spes sit vasis postea glutinandi, aut saltem in longiores moras morbus protrahitur. Ob id autem difficulter curari talia vlcera possunt, quòd phlegmonè soluta eluentur: si vlcus sanies, demum glutinandum vlcus: quòd magno ceterè negotio confici potest, ob continuum partis motum (moueri namque perpetuò ad respiratum perficiendum pulmones oportet): nec è alia subest ad vlcus deterfionem via, quàm per rufles & spuitiones, vt lib. 5. meth. exactè tradit Galenus: itaque si recta instituatür curatio, non raro scelix euentus succedere solet, vt & idem auetor proxime citato loco vel summe testimonio feliciter euenisse testatur, & nos in hoc nostro ægrotante testari plena fide possumus. Iubeo igitur mox venam brachij dextri median fecari, atque per vitæ sanguinem detrahi, non confertim, sic enim melius sanguis aueritur, & sic etiam Galenus in hæmorrhagiis sistendis aufert sanguinem iubet. Detraho itaque prima vice ad vncias octo, & quiescere in omni silentio agrum iubeo: post horarum sex iterum vncias sex demo, cubitulas hypochondriis citra sectionem affigo, vinctula brachii & cubitibus admoueo. Oxycrati dilutissimo colluere os impero, & deuorare etiam aliquid suadeo: vt & faciendū Galenus iubet lib. 5. methodi. Quia & potionibus refrigerantibus atque adstringentibus compescendum san-

Fen 10. 1. trac. 3. cap. 4.

Lib. 7. aph. 15. 16.

Vbi supra.

CURATIO.

Lib. 5. metho.

Lib. 5. meth. & com. 3. ad 6. Epid. super textu 29.

Lib. 7. aph. 37. guinis impetum fatigi, vt in huiusmodi profusionibus faciendum Hippo-
 crates iubet. Praescribitur portio hanc: 2. Boli Armeniæ, lapi-
 dis hæmatitis, ana ʒ i aquæ arnoglosi quantum sat est, syrups myrtini ʒ ij.
 pulueris diatragacanthi frigidi (vt ad pulmones deduceretur) ʒ ʒ. Misce
 potio paratur, quam frigidam dare iussi: quod in omnibus sanguinis ma-
 tionibus perpetuam esse debet, vt Hippocrates rectissime iussit. Portio au-
 tem praescripta ab Auicenna plurimum commendatur: quam & ipsam non
 semel exhibui, additis pastillis ex electro, quos officinae trochiscos de Ka-
 rabé vocant, & summe ab Auicenna in hoc affectu commendantur. Sed
 quum adhuc parum res è sententia procederet, flueretque sanguis, etiam
 non pari impetu quo antea, ad fortiora properandum duxi: nempe ad ea
 quæ & eadem opera sanguinem adstringendo sisterent, & tussim compe-
 scerent, ac somnum conciliarent. his enim scopis in hoc curando affectu
 plurimum egemus. Portionem igitur hanc parauimus: 2. Philonij Per-
 sici ʒ j. pulueris lapidis hæmatitis & boli Armeniæ, ana ʒ ij. pulueris dia-
 reos simplicis ʒ ʒ. succi plantaginis depurati ʒ j. aquæ decoctionis hordei
 & plantaginis quantum diluendis omnibus sat est, syrups capillorum ʒ ij.
 (ad deductionem ad partes affectas.) Paratur portio, quam sub noctis ini-
 tium; quum se in somnum daturus æger esset, dari iussit: ex qua mirifice
 profectò fuit adiutus. Nam & compressa sanguinis ea nocte manatio fuit,
 & conciliatus somnus, & consecutione quadam sedata tussis, ob vim opi-
 quæ medicamento inest. Dedit porò id medicamentum in vicem theriacæ
 recentis quatuor mensium, quam se illustri mulieri Romæ dedisse Ga-
 lenus lib. 5. methodi medendi testatur. Quæ quum ad manum non esset,
 illius loco propinandum Philonium iure optimò duxi: Philonium dice
 Persicum, quod mirificis laudibus Mesueus commendauit, cap. de fluxu
 sanguinis ab ore: dicens vehementis esse virtutis ad hæc creatum sanguinis ex
 ore, quod & ipse profectò millies sum expertus. Eelegmate quoque ad
 sistendum sanguinem tali vsus sum, & contulit: 2. Tragacanthi gum-
 mi Arabici, sanguinis draconis, boli Armenici, amyli, ana ʒ j. seminis pla-
 taginis & papaueris albi, ana ʒ iij. pulueris glycyrrhizæ, pulueris diareos
 simplicis, ana ʒ j. Misce cum syrupo rosato de rosis siccis, & pauco syrupo
 capillorum ad deductionem in pulmones: fiat eolegma molle, quod con-
 tineri in os diutius, sensimque demorari iubebatur. Quæ & saccharo rosato
 (conseruam rosatum officinae vocant) vt plurimum iussi, non solum dum
 sanguinem sceret, sed & postea quum pùs & sanam spueret, vt paulò
 post dicemus. Quantum enim phlogisticis conferat, & ad glutinandum vlcus
 in pulmone valeat, ex historia mulieris deploratæ tabe laborantis,
 quæ hoc remedio integrè curata fuit, vel Auicennæ præclaro testimonio
 constare potest. Ad pectus penè admoventi vntionem iussi huiusmo-
 di: 2. Olei rosati, & violæ cæci (ne ab adstringentibus spiratio lædere-
 tur) cuiusque vncias duas, ætungiæ renum hitci ʒ j. amyli, tragacanthi,
 boli Armenici preparati, ana ʒ j. croci ʒ ij. cærx albæ quantum sat est.
 Misce: fiat linimentum, quo totis thorax vngatur tepidè, appposito lineo
 panniculo tenui & duplicato, ne à frigore externo pectus læderetur. His
 remediis

remedijs cum proba vicijs ratione fitti sanguis cœpit. Quòd verò ad purgationem pertinet, quònam in eo morbi genere exagitantia & delectu trahentia medicamenta grauem noxam adferunt, abstinendum ab his merito duximus, & tantùm ad biliosum humorem educendum, qui sanguini eom miltus erat, & hæmorrhagiam magis excitabat, radice barbara ex tota substantia puluerata, & in aqua plantaginis soluta, vsi sumus ad drachmas duas, adiecta rosacei syrapi ex rosarum infuso. partium vna. Vbi enim viscera adstringendo roborare volumus tum puluerato rhabarbaro magis quam diluto vtimur, vt Mesuei sententia est: Lib. de medic. simpl. purg. cap. de rhabarbaro.

10 & vbi maiore adstrictione opus est, assum dari vel vstum idem auctor iubet. Plus autem in substantia datum soluit, & soluendo partes corroborat, ob terræam & adstringentem in eo substantiam: etsi id non vsquequaque euidam magni nominis viro, & de re medica optimè merito probetur. Quæ de re quum integra dissertatione agere in animum induxerim, in præsens plura non addam, & ad institutum reuerfus, vbi iam sanguinis fluor præscriptis remedijs cohibitus fuisset: perstitit tamen tussis, febris assidua, spirandi difficultas: ad quæ, post sex aut octo à restincto sanguine dies secutum est puris sputum: quòd plerumque sanguinis è pulmone reiectionem insequi solet, vt Galenus Lib. 4. cap. 1.

20 conceptis verbis com. xv. lib. septimi aphorismorum affirmavit: inquiringis, non omne sanguinis sputum, sequens habere purulentum sputum, sed quod malignum existit: talem autem esse quod est omnino ex pulmone hæc enim Galeni eo loco verba sunt. Vnde minimè mirum si in hoc viro, quum à pulmone sanguis reiectus manaret, si inquam puris sputum insecutum sit postea: hæc enim, vt citato loco ait Galenus, superuenientia sunt. Tum verò merum pus excerni quum viderem, & solutam in pulmone phlegmonem, & vlcus creatum esse iure optimo iudicavi, pro Galeni lib. 5. methodi medendi sententia: atque ad detergentia & saniem expectorantia esse progrediendum ipsa Lib. 3. cap. 102.

30 rei natura indicabat: postea verò ad conglutinantia veniendum, quòd subscriptis remedijs perfeci. Decoctum hoc confeci, quo plures dies vsus est, & optimè contulit. Summarum hyslopi, sceniculi, heronice (sua enim vel Dioscoridis testimonio ad tabem & purulentam excretionem probe facit, & sanguinem excreantibus plurimum confert) cuiusque manipulum: herbarum capillarium communium, cuiusque manipuli dimidium: præsij viridis duos aut tres simplices thyrios (suspiriosis namque, tussientibus, & ad tabitudinem redactis, vt Dioscorides ait, vtiliter datur) passularum exacinarum numero xx. glycyrrhizæ rasæ & contusæ vnciam vnam, caricarum Lib. 1. cap. 145.

40 pinguium numero x. (thoracem enim purgant, veteri tussi, & pulmonum vitis conueniunt, vt Dioscorides auctor est) feminum maluz, bombacis, & anisi, ana ʒj. feminum melbnum cum cortice contusorum ʒij. florum violarum, borraginis & buglosi, florum rosismarini, ana ꝑ. j. fiat omnium decoctio in aqua hordei recentè facta ad lbj. & coletur. Colatura Lib. 1. cap. 145.

istud equat) (ῥῆμα δὲ τῆς ἀπορίας ἐστὶν ἐπιπέσειν αὐτὴν ἐν ὕδατι καὶ ἀποστῆσαι αὐτὴν ἐν ἡλίῳ καὶ ἀποστῆσαι αὐτὴν ἐν ἡλίῳ καὶ ἀποστῆσαι αὐτὴν ἐν ἡλίῳ) ʒij. adde

adde mellis electi despumati ꝑ iij. pulueris iridis Florentiæ ꝑ j. Fiar apozema vt artis est: calidum & sensim deglutitum sumere iubebam: quo quum dies octo esset vsus, expuere crassiora & purulenta magis coepit, leuarique qua premebatur spirandi difficultate, & tussi, quam non solum decocto hoc, sed & syrups & eclegmatis variis alleuare tentaui. Nam de cocto interdum admisceri syropos expectorantes iubebam, nempe de hyssopo, mel rosaceum, syrupum capillorum. Quin & successu temporis ad syrupum de prasió transij, quod in detergendo mirificam habeat facultatem: temperavi autem ipsius caliditatem viola ceo syrupo, iubebamque ex his syrups plurimum ore contineri, & sensim deuorari, vt ficti in his affectibus præceptum est. Eclegmata varia in id confeci à leuioribus ad fortiora progressus, quorum primum hoc fuit & lenè: \mathcal{R} . Pulueris diaires simplicis ꝑ iij. pulueris diatragacanthi frigidi ꝑ j. ꝑ. penidiorum, sacchari candi, ana ꝑ ꝑ. succi glycyrrhizæ ꝑ j. ex syrupo capillorum fiat linctus, vt artis est. Item: \mathcal{R} . Lochsani & experti Mcluci ꝑ iij. pulmonis vulpis secundum artem præparati ꝑ j. granorum pini mundatorum & in aqua hordei præinfusorum ꝑ ꝑ. pulueris diapenidion sine speciebus ꝑ iij. syrups de hyssopo & capillorum quantum sat est. Misce: fiat linctus. Vtebar etiam sequenti confectione ad vires collapsas reparandas, & expectorandam materiam in pulmonibus contentam, optimi gustus: \mathcal{R} . Amygdalarum delibratarum ꝑ iij. granorum pini mundatorum, & in aqua hordei præinfusorum ꝑ iij. fillicorum similiter præparatorum ꝑ iij. caudarum cancerorum fluminalium in aqua hordei decoctarum (plurimum enim in hoc casu valent) ꝑ iij. carnis passularum sine arillis ꝑ iij. seminum melonum mundatorum ꝑ j. Pistentur omnia fortiter in mortario marmoreo, & cum aqua hordei per setaceum cribrum transmittantur: postea adde sacchari albisimi ꝑ ꝑ. sacchari candi, penidiorum, ana ꝑ iij. decoquantur ad convenientem glutinositatem, continuè rudicula lignea agitando, & in fine adde pulueris radicis iridis Florentiæ ꝑ iij. Misceantur, & fiant globuli, vel resera in crustatæ auri folijs: e quibus vnam aut duas sumere de mane & ante coenam, & interdum sub conticinium noctis iubebam: & plurimum seletuari septeibat, & vires refici. Sed quum iam præscriptis auxilijs sanies sat expurgata videretur, & in dies spiritum purulentum minueretur, posteaquam detorsionis auxilijs menses totos tres vsus esset, ad vlceris in pulmone creati agglutinationem esse ordine progrediendum methode à Galeno tradita didicimus. Itaque plurimum vt quietè intenderes iussimus, non solum omni corporis motione interdicens: sed & ab omni fortispiratione, sermone, atque loquela, perpetuamque indiximus silentium, non hoc tempore tantum, quo erat vlceris glutinatio arte perficienda, sed & per omnem morbi tempus, vsque dum à principio, quum sanguis ex ore plurimus manaret. tum enim quan diu fluxit ore sanguis, omnimodum silentium imperamus: vt quæ vellent ager, signis tantum & ortu, non sermone signifi careret: aut saltem demississima voce, & sine conatu emissa steretur, vt qui ino methodi iubet Galenus, atque post eum Aucenna. Quæ quum omnia imperata vtrò ac volens perficeret, (nempe curari cupiens

702. p. d. j.

Lib. 3. & 4.
meth. med.

702. p. d. j.

702. p. d. j.

Fen 10. 3.
trac. 3. cap.
6.

cupiens) adiecit se omnia quæ à medico imperarentur vel spontaneè esse facturum, etiam si difficillima essent, modò curari posset: quòd, pro Hippocratis sententia, non solùm medicum se suo munere fungentem præstare oportet, sed & ægrum & assidentes: illum quidem in obediendo, hos in rectè administrando quod iusserit. Duo in hoc ægri consensu facillima factu impero, sacchari rosacei, & lactis caprini vsum, quum asinini copia deesset. Suadeo itaque vt lacte caprino recens è vberè animalis multo mensem totum vteretur, adiecto saccharo, & sub noctem conferua rosarum vteretur, & interdium etiam, cui nonnunquam boli Armeniæ drachmam indebam: quibus quum multum diùque vsus esset, & in cibo surfuris colatura, & psifanæ cremore, quibus plurimùm vti iuebam, iusculisque ad reficiendas vires aptissimis, integrè summi Dei prepotentis gratia liberatus fuit: viuitque nunc superstes & bene habitus, eiusdem Dei miseratione: cui sit honor perpetuus.

Lib. I. aph. 1.

Lactis vsus & sacchari rosacei.

OBSERVATIO SEPTIMA.

NOBILIS quidam syphilide morbo correptus ingentem phlegmonem scirrhosam prope pudenda patitur: fit abscessus cum sinu magno ad coxendicem, gangrana in loco affecto cum summa putredine exoritur, vt sectionibus multis opus fuerit: magno labore curatur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QUAM multa, quàm grauias, quàm dira & periculi plena ex venerea lue homini mala accidant, experientia ipsa, fidissima rerum testis abundè demonstrat. Vnde euenit, vt ex eo morbo tanquam è Trophonio spe cu lerna omnis malorum originem ducat: hinc pustulæ in fronte, facie, capite, mento apparentes, totumque dedecorantes & faciei & corporis habitum nascuntur. Hinc clamosi dolores, hinc tophi tumoresque, hinc pilorū defluuium, dentium casus & yngium, oculorum chemosès & rubedines, interdum etiam & visus amissio. Quid gonorrhœan & scædam scabiem, malumque mortuum taceam? quid inguinum abscessus, pudendorum teterrima vlcera, carcinomata, herpes, scirrhos silentio transeam? Sed quòd omnem admirationem exuperat, annon ex syphilide morbo sæpe in elephantin transitus fit? id ego asserere sancta fide possum plurimos me vidisse qui ex lue venerea neglecta, aut potius celata, in elephantem ceciderunt. Hanc ego certissimam pestem in perniciem hominum qui se totos libidinibus & venereis concupiscentiis dederunt, à Deo vindice, ad puniendâ hominum scelera, immisissam esse iure reor. Namque interdum à diis immitti morbos, & ab iis opem posci solitam & Homerus ipse inter Græcos, & inter Latinos Celsus noster doctissimè est testatus. Sed hæc mala nos ipsi nobis vtrò accersimus, impura nostra mente voluptatum illecebris deli-

Lib. I. lib. I.

Lib. & cap. I.

monitio digna aduersus eos qui syphilitide morbo corripiantur. niti. Sed tamen, vt est in prouerbio, nocet empta dolore voluptas. Quis non enim si virile est illi pectus, non centies mori malit, quàm tot doloribus, vlceribus, abscessibus, tophis, & mille mortis generibus cruciari præsertim id si animo cogitet, curatione ipsam ipso penè morbo grauiorem fore? Sed quid? cæci sunt qui habent laxatis sese in præceps dedunt. Miseret profecto atque pudet æstimantem, quàm malè sibi consulant, qui ob momentaneam voluptatem in tantum malorum incauti incidunt. Ex hoc fonte (proh dolor!) graues affectus qui virum hunc opprefferunt enati sunt. Hic namque quum diu multumque hoc morbo laborasset, nec plenè tamen curatus fuisset, quum sibi tamen sanus videretur, latente, vtique morbosa intus excretionem, tanquam seminario mali, vnde postea relapsus factus est, recruduitque morbus: dolor grauis & phlegmonosus hominem circa pudenda corripit, incipit apparere cum duritie vastus in crure dextro tumor, crus fere vniuersum complectens. Erat autem dolor grauius potius & tensius quàm pulsatius, qualis plerumque in tumoribus qui à multis & frigidis succis fiunt, apparere solet. Quum verò multos dies cum dolore non aduocato medico, sed tantum chirurgo, constitisset, nec ea essent per initia adhibita remedia quæ morbus exposcebat, grauior & scruior fieri morbus cœpit. Nam (vt rectè Rhusius in aphorismis scripsit) Aegritudinem paruum si contempseris, magna fiet. Quidni enim incrementum accipiat morbus, nisi confestim ab initio, pro Hippocratis sententiâ, quæ nocet materia subtrahatur? vnde rectissimè idem dixisse visus est, quum morbi inchoant si quid videtur mouendum moue. Eò fit, vt si quid ab initio derelictum contemptumve per incuriam sit, difficulter postea, nec sine discrimine ægri resarciri queat, quod cum quietem ingrauescente morbo habere oporteat, auctore Hippocrate, tum mouere materiam morbi oporteat, labefacta natura & concoctioni intentas quo nihil deterius inueniri potest. Ea causa fuit curtam diu, tam grauius, & periculose æger hic ægrotarit. Nam quæ remedia adhibentur iam à morbi impetu fatigata natura (quod circa ista um & decretoria fit) tantum abest vt iuuent, vt plurimum tum certè noceant. morbo namque consistente, neque sanguinis missionem, neque purgationem adhibere oportet, vt rectè Gal. lib. 2. aphorismorum com. 29. scripsit.

EVYRATIO. Itaque quum ad huius viri curatione vocatus, hominem valde & doloribus & vigiliis vexatum cernerem, essentque adhuc valida vires, ingensque cum duritie tumor vniuersum fere crus occuparet, appareretque in pulsu bonitas, & præ dolore nusquam consistere æger posset, de remedio adhibendo cogitans, nullum præsentius remedium ad doloris magnitudinem tollendam sum arbitratum, quàm si ægro missus esset sanguis: dicente Galeno, nullum se maius in maximis tollendis doloribus remedium sanguinis missione inuenisse. Nam etsi tota iam ad partem scirrhusa phlegmone obsessam fluxisset materia: (quod per initia fieri fluxio humoris ad membrum laborans solet, non morbo crescente, quo tempore tota iam materia fluxit, vt Gal. lib. de totius morbi temporibus discretissimè explicauit) tamen quod ea in parte fusa magis ob calorem putrescere incipiens

cipiens, & dolorem maiore & calorem excitar, ut proxime citato ex Ga-
 leno loco conceptis verbis habetur, ea ratione sanguinem mittere per-
 commodum visum est. Quod quum à me factum esset, conquiescere ea no-
 ãe & placide dormire æger cepit. Sed tamen & grauitas in crure maxi-
 ma, & ingens cum doloris sensu durities apparebat, scirrhusæ utique phle-
 gmones indicium. Partem verò quum attrectarem, id ut experiret subellicæ
 pus contentum, & quasi inundans fluor, quod ad suppurationem vergen-
 tibus tumoribus fieri semper solet, nihil molle, nihil nurgans aut vndaban-
 dum inueni, tamen in imo pus iam gignere cur: nec tamen ob ipsius crassi-
 tudinem, & loci densitatem, & puri superpositam molem, caracam appa-
 reret. Quibus enim (ait Hippocrates) suppuratio in corpore existens non
 innotescit, iis ob crassitudinem puris aut loci non innotescit. Quæ causa
 fuit cur in abscessum non abiturum tumore chirurgus arbitraretur: quum
 tamen & ex doloris & febris magnitudine pus intus gigni deprehendi la-
 nè poterat: dicente utique Hippocrate, Quum pus gignitur, dolores fiunt
 & febres magis quam genito pure. Itaque quum abitionis in abscessum
 certa sese prodere signa, ex pulsatio dolore, qui tum post multos dies
 ægrum vexare cepit, ex febris magnitudine, & mollitie quadam in parte
 perceptis, pus intus gigni, etsi minime conspicuum esset, ob eas quas pau-
 so antea memoravi causas, pronunciarè non sum veritus, esseque ad pu-
 ris generationem adiuvandam naturam, sequi enim naturæ motum medi-
 ens debet, & quæ vergit, eo ducere, ut Hippocratis sententia est. Tumque
 ad motis ad partem suppurantibus medicamentis, emollientibus admixtis,
 probe intentum finem consecuti sumus. Cataplasma autè suppuratorium
 quo usus sumus tale fuit: ℞. Maluarum, bis maluarum, amborum cum ra-
 dicibus, cuiusque manipulos duos (ingens enim erat locus tumore ob-
 sessus) capitum liliorum alborum ℥ij. caricarum pinguium numero xxx.
 storum chamæmeli & meliloti, cuiusque P. j. feminum lini, althææ, fœno
 græci conuassatorum, cuiusque ℥j. fursurum macri P. ij. fiat omnium
 decoctio in aqua, postea pistentur, addendo farinæ frumenti, seminum li-
 ni & fœnogræci, ana ℥ij. axungie porci sine sale ℥ij. (emolliit enim reces-
 & non salita, & ut minus discutit, sic suppurationem promouet magis) vi-
 tellorum ouorum numero ij. croci ℥ij. olei liliorum & chamæmeli, ana ℥
 ℥ij. Misce, & secundum artem cataplasma fieri iussimus, quod calide dies
 aliquot admoimus parti. Quum verò iam abundè suppurata materia vi-
 deretur, aperiendum abscessum duximus, idque cultellari candente ferro,
 tum quòd in profundo pus cõsisteret, tum quòd ad sistendam putredinem,
 & malignitatem quæ suberat coercendam, candente ferro vtilius nihil in-
 ueniri queat, ut Auicennæ & Albucasis sententia est. Sectione facta, quum
 pus fetidissimum, liuens, & mali moris prædiisset ingenti copia, compe-
 scendum impetum duxi appositis puluillis & linamētis plumbis, oui vitellis
 ex terebinthine oleo exceptis. Nam etsi oleum per se vlceribus aduer-
 sium Galenus dixerit, quòd sordida reddere vulnera solet, & glutinatio-
 nem impediatur: quod tamen ex resina terebinthina arte chymica elicitur,
 ad expurganda sordida vlcera & siccanda plurimum cõfert, ut quordia-
 na expe-

Lib. 6. aph.

Lib. 2. aph.

Lib. 1. aph.

Lib. 5. me.

tho. med.

na experientia docet, & chirurgis omnibus est in more positum. Vbi verò probe deligato vlcere ægrum primo apparatu reliquissimus, paulò post ad eum denuò vocati perreximus, quòd per se ingens puris copia effunderetur ex vlcere, ægerque ferè animò linqueretur. Mox verò solutis ligaturis & vinculis, atque deterfo pure, linamenta crassiora & multo plura intra cavitatè indidimus, ne puri exitus pateret tantus: sensim namque vacuandum est pus non confertim quòd in vlceribus continetur. Sed interea dum vlcus procuramus, & ingens subesset sinus, nec satis vacuari contenta materia posset, liuor in parte coxendicis ima apparere coepit, gangrænae utique initium: quòd quum nunquam antea toto morbi discursu apparuisset, derepente tamen vno die gangrænà in parte oborta est. Magnas namque phlegmonas gangræna sequi consuevit, vt Gal. lib. 2. artis curatiuæ ad Glauc. rectissimè dixit. Qua perspecta, mox nouacula sectionibus multis in parte factis scarificatu, partem demortuam salita aqua & vnguento Aegyptiaco admisso fouimus: quin quum mortificatio pergeret, lixiuio ex eodem vnguento admisso vtendum censuimus, quòd mirè profuit. nam mox sana caro apparere coepit. Vbi biduum hac essemus lotionè vsi, nonnullisque carnis putris frustulis abscessis, in integrum partem restituumus. Quum verò ea parte pus multum contineri deprehensum à nobis esset, nec posse tamen ore vlceris effundi, quòd & multo altius esset quàm vt eo peruenire contenta in profundo sanies posset, & multam interiectum spatium inter vtraque exitum impediobat: faciendam in imò notam sectionem, iuxta Galeni decretum, censuimus. Vbi nanque vlceris cauo effluxus non patet, huic moliri effluxum debemus, sedque vel tota cavitatè dissecta, vel in fundo tantum aperta: quumque totam scindere cavitatem periculosum fuisset, in imò aperire oportuit. Quoniam verò ab ore vlceris vtraque facta est ad alteram sectionem, laqueo imposto qui vtraque contingeret, & detersionem vlceris iuuaret, mirè vlceris fordiciem deterfimus. Intra vlcus namque deterforia valida iniecit, nempe decoctum agrimonij, absinthij, apij, aristolochiæ ex hydromelite primum, postea ex vino & melle, adiecta vitæ aqua, quæ in detergendis fœdidis vlceribus, & à putredine vindicandis mirabilis semper à me inueta est, & nunquam me fefellit. Quin & decocto ligni sancti cum aqua vitæ & myrrha vsi sumus foelici successu. Linamenta verò post iniectiones has, vnguento ex succis apij, agrimonij & absinthij, adiecta myrrha, aristolochia rotunda, thure, mastiche, sarcocolla imbuiimus, dato insuper emplastro ex diachilone ireato, & palmæo, quòd Diapalma officinæ vocat, Diachalciteos Græci. Tandem verò glutinantibus & sarcoticis vtentes, vbi prius decocto ligni sancti ad dies triginta ægrum potiorallemus, illum sanitati magno sanè labore nec minore molestia restituumus, quum ab omnibus deploratus haberetur. Pro quo beneficio Deo sint gratiæ immensa, laus, honor, & gloria.

Lib. 3. metho.

OBSEK

OBSERVATIO OCTAVA

GASPAR à Varaderia Patritius Arelatensis aëneo tormento (vulgò pistole vocant) secundum thoracem transfuersim vulneratus, globulo utrinque à latere ad latus secundum musculos externos permeante, curatur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QUAM gravia sint quàmque periculosa quæ ab igniuomis, telis vulnera infliguntur, ipsa experientia fides clarum facit: sunt enim plerumque lethalia ob ictus vehementiam & impetum; ob carniùm dilacerationem plurimam, ossium fracturam; contusionem gravem, hæmorrhagiam immedicabilem: ad quæ, verenda symptomata vè plurimum consequuntur, animi deliquia, syncopes, convulsiones, membrorum syderationes, gangrænæ, & cætera huiusmodi, quæ vel citò hominem rapiunt, vel in magnum discrimen vitæ deducunt. Nec mirum profectò, si quis enim modum quo fistulæ æneæ globos plumbeos

aut ferreos in carum finibus inclusos eiaculantur, consideret, mirabitur certe quempiam ab his percussum euadere posse. Instar namque fulminis afflari videntur qui ab igniuomo tormento ictum excipiunt: ita exusti à pulvere tormentario, conterriti, attriti, demortui planè apparent, ut in mortem præsentem præcipites cadant, præsertim si quid interius vulneratum disruptumve fuerit. Eiaculatur autem tela igniuoma globos suos vi ignis in suum locum vi sese vindicantis. Quum enim vnumquodque natura in suo loco consistat, & ab eo semotum, ad suum locum toto impetu feratur, nec extra locum suum quicquam nisi vi coactum consistere potest: efficitur, ut quum conceptus in fistula ænea ignis in pulvere tormentario

exceptus, ab globulo opposito extrà ferri prohibeatur, globulum illum intèntissima vi & magno impetu eiciat, ut sese proferat, & in aëra pandat, neq; enim inclusus & abditus latere diu ignis potest, quin sese exerat. Fit autem ea in eiaculatione strepitus maximus & mugitus quasi tonantis cœli, quod subitaria vi eiciatur quod ignis motum remorabatur: vnde concusso & agitato citatissimo & confertissimo motu aëre, sonitum emittit instar tonitruui. Quemadmodum enim dissecta nube crassa, in qua exhalatio tenuis & calida latitat, tonitru fit, ut lib. 2. Meteororum Aristoteles docet: sic dissecto magna vi plumbeo globo, & percussio aëre, sonus fit qui tonitruum æmuletur. Quum enim arida materia ignem concipere apta in

tra æneam fistulam cauam contineatur, nempe puluis tormentarius ex sulphure, sale nitro, & saligno carbone constans, eaque globulo vel plumbeo, vel ferreo, aut æneo obducatur: vbi puluis ignem conceperit, quum is nature ductu in sublime feratur, nec suum possit nancisci locum, aut foras prodire, denso & crasso globulo obiecto impediente, efficitur ut potentissima vi sua detrudat quod impedit, exitum sibi quærens: in quo elu-

Modo quo fistulæ æneæ globos plumbeos aut ferreos eiaculantur.

CITAVIT

Cap. 8.
Seneca lib. 2. natural. quæstuo. & Plutar. lib. 3. de Placito Philoso- phoru cap. 3. d. 1. 1. 2.

ctans, at

ctans, attritu quidem & effractura tonitruu fragorem similem edit, vehementer ac affariâ percusso aëre. Maior verò aut minor sonus fit, pro ratione & pulueris & globi impacti. quod enim copiosior fuerit puluis, & tenuior, globusque crassior & vehementer impactus, eò fiet ob vehementiorem effractum sonus maior: præsertim si ænea fistula magna sit, & globi crassioris capax. Vnde fit vt à bombardis quas vocant, ingens, dum globum ei aculantur, fragor fiat, tonitruo etiam horridior: quod & maior vis ignis concepta fit, & globus amplior, qui vi ei aculatus, & aëra quatens, ingentem sonum in aëre edat. Minor verò ob contrarias causas redditur sonus, vt in paruis æneis tormentis, quæ vulgò *Pistolles* vel *Pistoletz* vocant, est cernere. minor namque in his globum emittentibus sonus fit, quod & breuior sit fistula, nec multi pulueris capax, & ignis non tanto impetu feratur, quod facilitate maiore quod motum & exitum remoratur difficiat. Hæc dicere in præsens volui, id vt ostenderem, grauissima esse quæ ab huiusmodi telis inferuntur vulnera, nec nisi solerti cura magnaque adhibita & diligentia & studio curari posse, ob læsionis quam inferunt magnitudinem, quæ cuique euidentiſſima est. Hic itaque nobilis vir, quum de multâ nocte vulneratus fuisset, protinus accersiti cum medico chirurgus, vulnus inspeximus, & specillis plumbeis prælongis immisis, quâ vulnus ferretur, num intra thoracem, num tantum in musculis externis consisteret, 20 experiri voluimus: tum in id etiam, vt si quid indumentorum intra vulnus intrusum esset, id agnosceremus, & amoueremus etiam: qui primus scopus in huiusmodi curandis vulneribus est habendus, vt quæ extranea sunt impacta auferantur. Inuenimus autem à latere in latus secundum musculos externos vulnus inflictum fuisse, globumque à tera parte produisse. Quoniam verò frustula indusij linei impacta erant, eâ submouimus: apparebantque vulneris ora denigrata, quod à puluere tormentario factum esse certum erat. Nam de propinquo illatum illi fuerat vulnus: vnde factum est, vt non omnis pulueris tormentarij vis dissoluta sit, sed vnâ cum globulo adhuc calente ad usque vulneratam partem delata fuerit. Nam 30 quum eminus deferretur globus tum à multo aëre intermedio dissipatur atque euanescit pulueris vis, atque languescit globuli eiectionis impetus: sed quum comminus & è vicino inferretur ictus, (vt in hoc factum est) tum maiore impetu globus fertur, & ignea comitante vi, nigricantia & adusta apparent vulnera. 40

VRATIO. Vt verò nihil intra vulnus extranei contineri perspeximus, magnam tamen musculorum dissectionem aut lacerationem potius factam, mox apparet congruo tractandum vulnus censuimus. Debent autem vulnera huiusmodi non prout alia tractari, quoniam & conuulsa perpetuo sunt, & cum multis symptomatis complicata: vbi autem cum conuulsione vulnera constant, suppuratione opus est, vt ab Hippocrate & Galeno proditum est. Igitur quæ suppurationem mouere possunt, & dolorem sedare, ea protinus atque in primo apparatu sunt admouenda. Id nos præstitimus tali adhibito ad vulnus vnguento: 20 Olei liliorum, olei samblicorum & violatizana ʒij. vnguenti basilici ʒj. Misceantur, & cum laqueo lineo molli ad

sup. h. h. h.
 in. h. h. h.
 in. h. h. h.
 in. h. h. h.
 in. h. h. h.
 in. h. h. h.

VRATIO.
 Hipp. lib.
 de vuln. &
 fract. cap.
 11.
 Gal. lib. 3.
 meth.

molli ad utramque pertingente partem intra vulnus indidimus modicè
 calidum. Neque enim aliud tum primo apparatu imponere potuimus,
 quòd & multa nox esset, & mox erat tractandum vulnus. In crastinum ve-
 rò sub auroram præmissis emolliente clysteri, sanguinem detraximus. id
 enim in omnibus vulneribus, si valentes vires sunt, nec hæmorrhagia ni-
 mia obstat, quæ vires deiciat, præsentissimum est remedium, & ad dolo-
 rem sedandum, & ad phlegmonem arceendam ac prohibendam. Tum ve-
 rò ex oleo decoctionis catellorum pinguium, & vermiu terrestrium cum
 pauco florum chamæmeli & stæchados medicamen confecimus, quod
 Fo intra vulnus biduum totum indidimus, ad suppurationem promouendam.
 Sed tamen in circuitu partis vulneratæ, hoc est ad partes superiores vul-
 neri, repellentia mediocria admouenda sunt, ad fluxionem auertendam:
 quod & nos fecimus, vnguento ex bolo Armenio, ex oleo rosaceo & pau-
 co oui albore liquato, & admoto. Quum verò iam detergendi & mundi-
 ficandi vulneris ratio à nobis esset habenda, (qui alter est in huiusmodi
 curandis vlceribus scopus) his sumus remediis vsi, vbi prius puris coctio-
 nem moliti essemus oui vitello ex croco & oleo lumbicorum, adiecta re-
 sina terebinthina cù aqua vitæ lota, quæ profectò in omnibus vulneribus
 vlceribusve detergendis, siccandis, & ad bonu exitum perducendis, mira-
 2o bilem vim habet, vt mihi iam annos plus quadraginta medicinã faciãtanti
 compertum diutina experientia fuit. Tale igitur mundificatiuum vulne-
 ri indidimus: ℞. Agrimonix, centaurij minoris, ana M. s. incoquantur
 in vino puro, & colentur. Colaturæ adde succorù apij & plantaginis, ana
 ʒj. s. mellis rosati colati ʒij. farinæ hordei ʒij. croci ʒj. terebinthinx
 Venetæ aqua vitæ lotæ quartum vnum. Fiat vnguentum mediocris con-
 sistentiæ. Cur autem in vino potius quàm aqua decoctum fieri iussimus,
 in aperto ratio est, quòd aqua vulneribus noxia sit. Frigidum namque vl-
 ceribus mordax, vt Hippocrates dixit in aphorismis: & rursus lib. de vul-
 3o neribus conceptis verbis præcipit vulnera quæcunque vino non aqua
 ablui oportere. Quamobrem nisi magna partis vulneratæ calida intempe-
 ries adsit, nunquam consulerem decocta fieri in aqua hordei aut simplici,
 quod plerique facere contra Hippocratis præcepta solent: siccanda nam-
 que non humefacienda vulnera sunt. omne namque vlcus siccati postu-
 lat, auctoribus Hippocrate & Galeno. Præstat igitur magis profectò, idq;
 4o vtilius est, si decocta in vino non in aqua fiant: quod mihi solemne esse so-
 let, nec vnquam aliter facio in vulneribus tractandis, vbi iniectionibus
 opus est. Quin quum & multâ sanie scateret vlcus hoc, lotione sequenti
 abluendum syphone recto censuimus, vulgò *siringuam* vocant. ℞. Agri-
 monix, centaurij minoris, pimpinellæ, absinthij, plantaginis, ana M. s. ra-
 dicis aristolochiæ rotundæ ʒij. iridis Florentiæ ʒij. fiat omnium deco-
 ctio in vino puro & potenti ad ℥j. s. In colatura cum forti expressione
 adde aloës hepaticæ ʒij. mellis rosati colati ʒij. bulliant iteru leui ebul-
 litione, & fiat iniectio intra vulnus. Decoctum namque hoc nedum pro-
 bè vlcus à sanie detergit, sed ad conglutinationem promouet: ab hoc de-
 cocto mirè inuabatur æger. Turundas verò superiore vnguento imple-
 bamus,

Lib. 5. 20.

Lib. de vlc.
Gal. 1. & 4.
meth.

bamus, addito postea thure, sarco colla, myrrha pauca, & aloë. In hoc autē vulnere cum neque putredo, nec mortua caro inesset, pulueribus catharteticis vti minimè opus fuit: sed solis vnguentis detergentibus, & postea vlcis glutinantibus, & ad cicatricem ducentibus, quod & nos fecimus. Nam vbi deterfa sanies, & mundificatum vlcus abundè superioribus auxiliis visum est, tum tale præscripsimus vnguentum sarcocticum: ℞. Terebinthina Venetæ in aqua vitæ ter lotæ ꝑ ij, mellis rosacei ꝑ j. s. farina hordei & fabarū, ana ꝑ ij, myrrhæ electæ, thuris, aloës, sarco collæ, radicis iridis Florentiæ, ana ꝑ j. Misce, & in corporetur omnia simul: fiat vnguentum vt artis est. Partem etiam sequenti fotu fouimus: ℞. Ablinthij M. s. 10 plantaginis tantundem, rosarum rubentium P. ij, corticum granatorum ꝑ ij, aluminis rupini ꝑ j, fiat omnium decoctio in vino rubeo crasso, & ex eo calente fiat fotus parti vt artis est. Quum verò æger spirandi difficultate premeretur, sequentia præscripsimus præsidia: ℞. Hydromellis simplicis cum melle electo recenter facti lb j. s. in quo decoque summitatum hysopi montani & foeniculi, ana P. s. passularum exacinarum numero xx. caricarum pinguium num. x. glycyrrhizæ rasæ & confusæ ꝑ s. fiat omnium leuis ebullitio, addèdo in fine sacchari candi, penidiorum, ana ꝑ iij. bibere ex hoc hydromelite ægrum iubebamus de summo mane. Sumus item eclégmate ysi ex puluere diaireos, & diatrageanthi cum puluere 20 glycyrrhizæ & syrupo violaceo. Pectori quoque linimētum admouimus ad spirationem facilitandam ex oleo violaceo, amygdalarum dulcium, butyro receti, croco & puluere hysopi, ex cera alba exceptis. Corpus sæpe purgauimus, modò rhacomate infuso in decocto pectorali cū syrupo rosaceo infusionis rosarum, modò catapotis, tum & clysteriis. Optimam victus rationem instituimus vulnerebus accommodam: hæcque methode obseruata, intra mensem hominem integræ sanitati restitimus, Dei adiuti auxilio: cuius sit nomen benedictum in secula.

OBSERVATIO NONA.

SVTOR Auenione agens, in capite graui vulnere percussus, cum crany fractura ad duram vsque meningem pertingente, resolutio ne simul & conuulsione post septimum diem correptus, & sine voce mutus, dies totos septem manet: curatur tandè magno labore, & nulla relicta labe, à tanto malo integra valetudine fruitur, Dei benignitate.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VINERA capitis bona ex parte grauisima esse, & plerumque lethalia, præsertim quæ meningas cerebri attingunt, & experientia ipsa edocet, & est ab Hippocrate & Galeno pluribus locis assertum. Nam quum ab illis principi parti cerebro noxa

- bro noxa inferatur, efficitur non raro vt vulnera huiusmodi lethalia sim-
ptomata consequantur: propterea magna adhibita diligentia & solerti cu-
ra esse tractanda, nec vllum huiusmodi cōtemendum (etiam si exiguum
sit) Hippocrates lib. ad id dicato conceptis verbis admonuisse est visus.
Quamobrem singula quę accidunt, & quoto quęque die accidunt, qualia-
que sint, num securā, num timorosa potius, expendi à medico diligēter de-
bet: quod & nos in hoc curando ægro, de Hippocratis & Galeni præscri-
pto, fecisse fœlix euentus docuit. Nam quum hic ob vulneris magnitudi-
nem, & sæua quę post septimum diem consecuta symptomata sunt, mori-
1° turus putaretur, pro miraculo habitum est, ab orci faucibus hominem re-
uocatum. Et reuera Dei immensę potentię ac bonitati suos seruare vo-
lentis ascribendum meritò est, quod seruatus æger hic fuerit: moriturum
nāque lethalia accidentia superuenientia minabantur, cōuulsio, inquam,
resolutio, & vocis amissio delirio iuncta: iniquente nimirum Hippocra-
te, cōuulsionem ex vulnere lethalem esse. Et in capitis icū obstupescen-
tia & desipientia malum. Et quibus cerebrum aliqua ex causa concussum
fuerit, necesse est statim mutos fieri. Cur verò mox ab initio mutus factus
non sit æger, quum tamen accepto graui & magno in capite vulnere con-
cursi debuit cerebrum, in causa fuisse puto, quod tum læsum non fuit ea
2° læsione cerebrum, vt vocis ablationem potuerit inferre: quum verò pri-
mum ad ipsum noxa peruēnit, tum mutus factus est æger, nempe post se-
ptimum, quo tempore & delirium & resolutio cum cōuulsione appare-
re cœperunt, ob membranę durę cerebrum contegentis tensionem cum
phlegmonosa affectiōe: quę talia qualia diximus peperit symptomata,
cerebri læsionem per consensum indicantia. Quum enim in talibus dispo-
sitionibus vis animalis à graui vulnere molestata in seipsam contraha-
tur: orta verò à cerebro, nempe nerui, tendantur, quidam etiam nonnun-
quam distrahantur, donec se rursus vis animalis collegerit: mutum atque
immobile totum ia cet quod sic afficitur animal, quę docta Galeni senten-
3° tia est: quod & in hoc sumus ægro experti, qui ob eam quę modò dicta est
causam, & cōuulsus, & parte altera resolutus, atque mutus remansit. Re-
collecta verò post animalis facultate, adhibitis congruis quę post dicentur
remedijs, cessarunt quę ab ea lacessita processerant accidentia, vt ipso
narrationis ordine clarum fiet. Nec opus in præsens habeo vel de morbi
essentia, causisve, vel de ratione vulneris tractare, quod sensibus essent
hęc omnia euidentissima: tantum id dicam, quum mors certa homini ob
vulneris magnitudinem & casuum grauitatem proposita esset, non tamen
euentum significationi symptomatum respondisse. neque enim etsi lethalia
apparent in morbo quopiam, aut etiam vulneribus, symptomata, nec-
4° cessario mortem consequi oportet. Verbum enim Lethale non semper
pro eo quod ex necessitate mortem infert, sed pro eo quod periculosum,
& crebro mortem adferre solitum, accipi testatur libro quinto aphorif-
morum Galenus. Quin & si certa interdum mortis signa apparent, euenit
tamen non raro vt deserti à medicis conualescant. Cur id? quod natura
motus non omnes, vt fiunt, à medicis cognosci possint. Cōiecturalis nam
lib. 7. aph. com. 59.
Com. 2.
Curetti cer-
ta mortis
indicia
sunt, deserti
tamē à me-
dicis eorum
deserant.

que est ars medica, rationemque coniecturæ talem esse, ut quum sapius aliquando responderit, interdum tamen fallat nos, ut doctè admodum Celsus libro secundo capite quinto explicasse est visus. Quæ causa fuit cur hic seruat' sit, si medica reddenda ratio est: etsi lethalia omnino sese in eo proderent signa: facultas nempe in hoc robusta & valida vim superavit lethalis morbi; dicente Galeno, valentem facultatem omnia vincere ac superare: imbecillam verò à minimis succumbere solere: quod & experientia docet. Iam verò qua methodo in hoc curando homine vti sumus, in literas promendum. neque enim leue fuit tanto prospexisse morbo, nec etiam indignū quod non in accuratam obseruationem cadat: quando nec sapius id euenit, ut tam grauius sauciatus curetur, & quum id accidit, referri curationis ratio in monumenta debet, ut posteris profuit quod nobis euenisse experti sumus. Exemplorum namque (ait Galenus) ea pro potioribus habenda quæ ipsi oculis vsurpauimus.

Lib. 10. me
rho. med.Lib. 9. me
rho. med.

CVRATIO,

Igitur quū de multa nocte vulnus æger hic accepisset, accessit chirurgus sine medico: (erat autem chirurgus Petrus Valens, vir certè sua arte dignissimus, & in curandis ægris diligentissimus) hic primo apparatu, ut facere chirurgi solent, amotis prius capillis, & vulnere dilatato, crani que frustulis multis, quæ ab ingenti fractura comminuta erant, vulnus accurate inspexit: viditque ad membranam vsque pertingere. Erat autem vulnus ad læuam capitis partem prope verticem, cum futuræ obelææ fractura, inclinans ad ossa capitis petrosa, quæ pro parte etiam diffracta erant. Ingēs sanguinis effusio inde facta fuerat, tum ob vulneris magnitudinem, tum quod multo sanguine æger optimo præditus habitu redundaret: appositoque puluere illo communi restrictiuo vocato, & albumine oui excepto, raso prius capillitio, vulnere prospexit: & calente loco constituto ægro, sic vsque dum lucesceret quieti permisit. Vocor ipse multo mane ab chirurgo: accedo, inuenioque grauius & acutè febrientem, valentibus tamen viribus: uti confestim mittatur sanguis cõsulo: quod & factum est, ex cephalica vocata brachij dextri, ut auersio ad contraria fieret atque longinqua: ut rectè Hippocrates dixit, à tentata fluxione parte quàm longissimè semper reuellendum. nullo enim magis fluxio: arque phlegmone, quæ fieri in magnis vulnerebus parata sunt, coercetur, quàm misso per iniuria sanguine, si æger & florenti ætate sit, & viribus abundet, qualis certè hic erat. Sub vesperam eius diei iniecto clysteri, quiescere hominem finimus: & apparatu chirurgico facto, vulnus tractauimus, concoctorio medicamento facto ex terebinthina resina aqua vitæ lota, oui vitello & croco adiectis: intra vulnus autem pittaciū ferici coccinei melle rosaceo imbuti indidimus supra membranam. Quoniam verò casuarie ossa aliquot diffracta hærebant, ea terebellis & volcellis, atque propulsoriis seu eleuatoris vocatis ferramentis auulsimus, & medicamentis apposis vulnere, caput oleo rosaceo omphacino (magis namque repellit, & adstrictione sua potenti partem roborat) yngentes, suisque capitalibus tegumentis velato capite, hominem in lucem sequentem iterum curandum reliquimus. Tercio die à vulnere accepto rhacomatis diluti dra chmas duas, adiecto rosaceo syru

et. 101.
cap. 101.
et. 101.
et. 101.
et. 101.
et. 101.
et. 101.

10

20

30

40

- ceo syrupo infusionis rosarum, dedimus ex decocto florum & fructuum exceptis. purgatio namque in capitis vulneribus plurimum confert, auctoribus Hippocrate atque Galeno. Vbi rectè vacuatio processisset, cum tenui victu, quem ad septem primos dies imperaueramus, mansit æger absque villo verendo symptomate; præter febrem quæ ægrum diuexabat, & conceptum ex vulnere dolorem. Sed sub septimū & aliena loqui, & contrahi secundum brachium dexterum, conuulsionēque tentari: secundum verò sinistrum brachiū resolutionē diminuta affici æger cœpit, atque sub vesperum dici septimæ mutus & sine voce articulata mansit. Quibus symptomatis apparentibus, quum in deploratis esse ægrum propinquis prædixissemus, non tamen deferendum, sed magis instandum censuimus: generosi medici esse putantes in magnis, qui sese prædunt morbis vim artis experiri, nec terri symptomatum aut multitudine aut vehementia: ut rectè Galenus fieri oportere lib. de crisi bus tertio nos admonuit, præstare, que (quod Celsus ait) anceps quàm nullum remediū experiri. Itaque maius quidpiam aggredi in animum duximus, nempe tantorum symptomatum causam inuestigare. Quumque rem altius meditantēs, à læsa animali facultate, ac principe voluntarij motus, & sensus effectrice parte cerebro, hæc symptomata nasci medica ratiocinatione à Galeno desumpta inuenissemus: opportunum duximus huic principi parti affectæ, ortisque ab ea malè affectis pro instantis periculi magnitudinē mederi. Clysteri itaque acriori, ad reuellendam materiam, vtendum censuimus; & potione item medicata in posterum diem datam: tum verò vnguinibus toti ceruici admotis, quæ & nervosas partes calore suo roborare, & impactam neruis materiam discutere ac digerere, & induratos neruos per conuulsionem emollire possent. Hi enim curationis scopi in hoc præcipiti casu habendi erant, si quid Aiuicennæ creditur. Adde etiam potiones cerebrum roborantes, & ea quæ foris admota exficcare ac discicere impactam intro materiam possent. Horum porro omnium hæc fuit excogitata à nobis ratio.
- 30 Clysteris descriptio. talis fuit: ℞. Quatuor remollitiuorum, foliorum hyssopi, sampsuchi, betonicæ, saluæ, centaurei minoris, cuiusque manipulum: polypodij querni conuassati ʒj. pulpæ colocynthis ʒβ. seminum anisi, marathi & rutæ, ana ʒij. florum camomillæ, meliloti & stochados, ana P. j. radice pæoniæ maris ʒj. granorum eiusdem contritorum ʒβ. surfuris macri P. j. fiat omnium decoctio ad ℥j. & coletur. In colatura dissolue hieræ magnæ Galeni ʒj. electuarij Indi maioris ʒij. mellis anthosati ʒj. salis gemmæ ʒβ. olei liliacei & rutæ, ana ʒij. Misce: fiat clyster, quo injecto mira secuta excretio fuit, pituitæ multæ viscidæ & crassæ tum & aquosæ. Potio in crastinum data hæc fuit: ℞. Catholici ʒj. diacarthami & diaphœnici, ana ʒij. syrapi rosacei solutiui sine scammonio ʒij. oxymellis scillini ʒj. pulueris diamoschi dulcis, & radice pæoniæ, ana ʒij. Misce, & ex decocto betonicæ, melissæ, sampsuchi, florum cordialium, fiat potio: qua sumpta varij generis excrementa, tum biliosa tum pituitosa, deiecta sunt. Nec crimini nobis dari velim quod iis paulò vehementioribus simus visam vbi morbus maximus est, à maximis item remediis est in-

ad q. 1. d. 1.
Hipp. hb.
de vicerib.
Gal. lib. 4.
meth.

in q. 1. d. 1.

in q. 1. d. 1.
in q. 1. d. 1.
in q. 1. d. 1.
Lib. 3. de
loc. affect.
cap. 5. & 10.
& lib. 4. de
sympt. cau.
plurib. cap.
pit. item
lib. 5.

Fen. 2. 3.
can. pluri.
capit.

Clysteris
descriptio.

ad lib. 1. d. 1.
2. 3. 4.

choandum, ne c à leuioribus ad fortiora progrediendum, vt rectè Galenus

lib. 5. methodi medendi docet, docuitque primus Hippocrates, inquiens; Extremis morbis extrema exquisitè remedia optima sunt. metus namque, eff nedum languidioribus auxiliis pugnamus, à morbi magnitudine vincatur aeger, & mortem opperat. Ideo si quid spei in remediorum vsu est, à validioribus inchoandum in vehementibus morbis rectè Hippocrates, atque Galenus iusserunt: quos imitari nos, id in hoc ægro fecimus, flore iuuentutis & virium firmitati fidentes. Singulis diebus post purgatione Aureæ Alexandrinæ, vel mithridatij antidoti drachmam propinabam, adiecto puluere diamofchi dulcis, & pæoniæ semine, exceptis omnibus ex decocto hyssopi & betonicae, adiecto oxymelite, interdum simplici, interdum scillino. Ad ceruicem verò vniuersam, vñctionem hanc mirè efficaem & vtilissimam admouimus; mihi profectò sæpe in huiusmodi affectibus expertam; quam non modò in resolutione, sed & in tetano, & omnibus ceruicis & neruorum contractionibus fidam semper inueni, cuius hæc est descriptio:

Fida vñctio in neruorū contractionibus.
 Olei veteris lb iij. betonicae, sampluchi, saluiae, ana M. j. radicum althææ, acori & aristolochiæ rotundæ, ana ʒ j. vermium terrestrium cum vino lotorum ʒ iij. opoponacis, castorei, ana ʒ iij. florum rorismarini & stœchados, ana P. j. vini rubei potentis & generosi (& si Creticum haberi possit, præstantius erit) lb ʒ. succorum saluiae & betonicae, ana ʒ iij. bulliant omnia simul ad vini & succorum consumptionem, & coletur cum forti expressione: cui expressioni adde pinguedinis taxi & anatis, ana ʒ ij. medullæ cruris vituli (emollit namque vehementius medulla vaccina aut bonis) ʒ iij. mucaginis fœnogræci ʒ iij. vtriusq; styracis, mastiches, nucis moschatae, caryophyllorum, ana ʒ ij. ceræ citrinæ quantum sat est. Fiat vnguentum secundum artem, quod calidum ceruici vniuersæ ad medium dorsi admoueri iubebam, insuper hapsis lanæ sordidæ pectinatae superdatis, & suffitis styrace calamitide & laserpitij Indici lacryma (vulgò benioin vocant.) Optimè profectò ab hoc vnguine habuit: nam & quæ conuulsa erant, mox relaxari, & quæ resoluta erant, robur accipere visa sunt, vbi dies totos quatuor aut quinque his essemus remediis vsi. Quo perspecto, vtendum adhuc censuimus dies aliquot, vnde commodum maius ægro adfuturum sperabamus. Nec nos spes nostra concepta fessellit: nam vbi ad decimum quartum aeger peruenisset, & loqui cœpit, & quod immobile brachium erat, lentè moueri, & quod contractum erat, atque conuulsum, retrahi in naturalem statum cœperunt. Quod quum esset ab assidentibus animaduersum, miris laudibus & artem medicam & illius professores extollere cœperunt: tumque in melius proficiens aeger, attentiores nos reddidit, & in suam salutem proniores: quòd solerti cura ac diligentia cum neruis omnibus intenderemus, nihil prætermittentes eorum quæ ad curam tanti vulneris facere posse viderentur: tandèmq; Dei misericordia ac bonitate in spe præter spem seruatus est. Quibus verò topicis auxiliis ad vulneratum caput vsi sumus, antequam obseruationi huic colophonem addam, recensebo, ne quid cupidus lector desideret. Ad vlcis deterfionem præter rosacei mellis vsum, emplastro Alexandri Benedicti vsi

dicū vñ foeliciter sumus: quod illē in fene capulari ex casu ab alto muro effecto, & moribūdo adhibuit, vnde illi restituta salus est. Plenum namque ingenii pudoris est (vt Plinius ait) profiteri per quem profeceris: abstinē enim à me vt quenquā meritum sua debita laude fraudē. Unguento etiam Conciliatoris vsus sum, quod ille differētia 171. descripsit ad detersionem sanici à vulnere: item postea puluere capitali & emplastro ex beronica parato vsi fuimus. Hac vtiq; ratione ita in bonum proficētes, vt qui in horas singulas moriturus sperabatur, Dei gratia in integrum restitutus, plēnē conualuerit: valet, viuūque vegetus, & nulla sui parte aut functione laesus. Deo gloria & honor, à quo omnis in meliora suscipitur.

OBSERVATIO DECIMA

20 **HELENA** Senekeria Iacobi Gondardi Pharmacopæi Arelatensis vxor honestissima, aetate florens, primiparā: dum post filia partum sibi parum cauet, frigore imprudenter admissō, aliter à partu die pleuritide acutissima corripitur, cum intensissima febre, rursū valida, & spirandi difficultate tanta, vt praefocari sibi videretur. neque enim nisi summa cum angustia spiritum trahere poterat, lateris dolore premente adeo, vt in praefocationis periculum agram induxerit. Misso sanguine contra suorum omnium vota (quod enim puerpera esset, & adhuc à partu fatigata, & sat sanguinis per purgationes muliebres exisset, horrendum ducebant à nobis medicis de mittendo sanguine mentionem fieri) aliisque opportunis auxiliis adhibitis, integrē & magna omnium admiratione curatur, quum moritura in horas ob spiritus interclusionem speraretur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

40 **L**N magnis malis puerperas esse, si parum sibi caueant, & primiparæ sint, & experientia ipsa docet, & est ab Hippocrate cum libro de foemineâ natura, tum lib. de foeminarum morbis saepenumero repetitum. Nam quum earum quaedam in enixa plurimum laborent, fiatque difficilis partus, pleraque vel ob timorem, vel virium imbecillitatem, vel aetatem adhuc immaturam grauius in partu afficiantur: in varia mala eaque grauiora incurrere saepe solent: quæ qui scire vult, Hippocratem præcitatis locis legat. Hæc itaque iuuenula primipara, quum satis foelici partu filiam esset enixa, nec quicquam mali pensitasset, nec febrī aut alio symptomate vexaretur, viribus suis & aetati fidens, sese secundo à partu die in lecto erigit, sese componit (quod eo die ad sacrum fontem baptismate lauanda puella esset) quod dum male cautā facit, sub vesperum rigore & febrī valida tentari cœpit: moxque dolor in latere dextro punctorius, rursū, spirandi difficul-

tas oborta dolore quidem ad mammillam & iugulum ascendente; totumque thoracem complectente. Quarto à partu die vocor ipse, iam prius à douico Laurentio medico, collega meo; viro non minus doctrina quam virtute ac probitate ornato, accessit. Vbi de morbi essentia, causis, tum præincipientibus & externis, tum de internis & corporeis inter nos conuenisset; tum & de parte affecta: quid nobis agendum esset longo & accurato sermone disquirentes, in eam iuimus sententiam; vt visa morbi magnitudine & periculo, spectata ætate iuuenili atque florente, virium robore, de mittendo sanguine cogitaremus: quum à morbi natura & viribus ægrotantis præcipui curationis scopi desumendi sint, vt est ab Hippocra-

Textu 16.

te lib. 4. de ratione victus acut. proditum, quum ait, In acutis affectibus sanguinem detrahe, si vehemens videatur morbus, & infirmus ætate floreat, & viribus abundet. Et perpendendam imprimis vim & speciem mor-

Lib. 2. de
rat. vict. acut.
textu
38.

bi atque hominis naturam idem docuit Hippocrates. Quod quum à nobis esset accuratè factum, pleuritidemque veram ex pathognomicis signis cognouissemus mulierem infestare, dolore quidem ad partes supernas septo transuerso ascendente: mittendam esse sanguinem omnino censuimus, ira suadente morbi natura, & approbantibus Hippocrate, Galeno, Paulo, Auicenna, & omnibus. tamen si id quum incunctanter & sine mora faciendum esse adstantibus ac propinquis dixissemus, reluctati sunt illi quidem his quas initio obseruationis atuli rationibus, quod puerpera esset, & tribus tantum quatuorve diebus à partu semota, nec dum à laboribus quos in partu pertulisset recreata, & quod pulchre muliebres purgationes prodissent: nec opus habere eam quæ puerpera esset, vt illi mitteretur sanguis, ne laborem perpeffe imbecillitas adiungeretur, virium sanguine detracto, idque insolitum esse. Quibus rationibus verisimile quid habetibus quum nos toto nixu à concepto de mittendo sanguine scopo auertere cogitarent: Respondimus, plus quidem viribus morbi & indicationi quam ille de se suggerit esse tribuendum, constantibus præsertim agræ viribus, quam omnibus iis quæ in contrarium essent adducta, futurum enim prædiximus, nisi in tempore mitteretur sanguis, vt intra paucos dies præocata periret iuencula, quod tanta premeretur spirandi difficultate, vt vix ad septimum pertingere posset: præsertim quod cruda existere pleuritide nihil

Gal. lib. 5.
de loc. aff.
Cels. lib. 3.

agra expueret: quod lethale esse & Galenus & Celsus ceterique medici prodidere. Nam quod puerpera esset, id minimè obitare quo minus illi sanguis mitti deberet: non enim iam amplius de abortu periculum esse, edito in lucem infante, nec præterea tantum in partu laborasse ægram, vt inde dissolutæ essent vires (fuerat enim facilis & citus partus, & vires in ipsa constantes ex pulsu deprehendebantur.) Tantum enim id indicare

Puerperii
medico quod
indijcet.

puerperium medico videtur, vt si vel mittendus sanguis sit, vel purgandum, id modicè & magna cum cautione faciat, ne vires dissoluantur: non tamen indicare puerperium quin si morbus postulet, non sit tum mittendus sanguis, si vires consent & ætas non dissuadeat. Itaque præstantiorem esse indicationem quæ à morbo suggereretur, quam quæ à puerperio. Quod verò tribus aut quatuor tantum diebus esset à partu distans, etsi id

maioris esset momenti quod in considerationem caderet: tamen quum
 tanta vis morbi esset, ut nisi mitteretur sanguis, breui moritura ægra esset,
 vicit quidem periculum hoc reliquas omnes contrarias indicationes.
 Vbi enim à quoquam vel affectu vel symptomate maius ægro impendit
 discrimen, ab eo inchoanda curatio est, reliquo non neglecto, ut Galeni
 sententia est. Itaque quum & marito & ægræ parentibus utrisque in utero san-
 guinem oportere, si salutem filiam vellent, persuasivissimus, misimus oppor-
 tune sanguinem è interna dextri brachij vena: latus namque dextrum phle-
 gmone obsessum erat. Esse autem ab eodem latere in inflammationibus
 10 internis, pleuritide præsertim, mittendum sanguinem, quæ dolor infestat,
 ab Hippocrate & Galeno proditum est. Quoniam verò in puerperio mu-
 lier erat, & purgationes muliebres moderate fluxerant, minus detraximus
 quam alioqui detraxissemus: (tantum enim uncias sex dempsimus) sed
 nihil secius perstabat & ingens lateris dolor, & spirandi summa difficul-
 tas: tumque iniecto sub vesperam leni clysteri, fovere locum cœpimus
 chamæmeli, meliloti, & maluarum decocto in vas æneum imposito, unctio-
 ne desuper data ex unguento resumptius & diathææ, cum croco & oleo
 violaceo. Tum verò ad expectorandum humorem eclegmatis variis usi
 sumus, interdum decoctis pectoralibus atque syrupsis, omnique molimi-
 20 ne promouendo sputo & sedando dolori intenti eramus: quod non nisi
 magno labore & diutino tempore consequi potuimus, ob materiæ crassi-
 tiem & inobedientiam, consecuti tamen id sumus nutu Dei. Horum om-
 nium remediorum hic fuit modus: ℞. Maluæ, bismaluæ, mercurialis,
 bliti, brançæ ursinæ, & foliorum caulium rubeorum, ana M. j. florum cha-
 mæmeli & meliloti, ana P. j. seminum lini, althææ, scenograci, anisi, & ane-
 thi conquassatorum, ana ꝯ. furfuris macri P. j. fiat omnium decoctio ad
 sꝯ j. & cœletur. In colatura dissolue catholici ꝯ j. mellis violacei, olei vio-
 lacei, sacchari rubei, ana ꝯ ij. Miscer fiat clyster, qui opportunè datus excre-
 30 tus plurimos cum murmure in ventre percépto ciectos esse, & ægra ipsa
 & assidentes retulerunt. Eclegma hoc fuit per initia: ℞. Pulveris diai-
 reos simplicis ꝯ iij. pulveris glycyrrhizæ ꝯ j. sacchari candi, penidiorum,
 ana ꝯ. cum syrupo violacco fiat eclegma, quo lambendo uti sæpe iube-
 bamus. Postea verò quum non satis procederet sputum, hoc usi sumus:
 ℞. Syrupi capillorum, de glycyrrhizæ, & violati, ana ꝯ ij. syrupi de hyssop-
 o ꝯ j. o. oxymellis simplicis ꝯ j. Miscè, & capiat sæpe ægra cochlearia duo
 lambendo, à quibus assumptis iuuari se magis quam ab eclegmatis ægra
 affirmabat. Atque post undecimam, sputum procedere cœpit crassum, spu-
 40 mosum, viscidum, lentum. Nos illius humoris crassitiam & lentorem hoc
 decocto attenuare & incidere tentauimus: ℞. Hyssopi, capillorum ve-
 neris, melissæ, ana M. j. summitatum sceniculi & præsij, ana M. ꝯ. buglosi
 utriusque cum radicibus, ana M. j. radice enulæ campanæ mūdæ ꝯ ij. gly-
 cyrrhizæ rasæ & contusæ ꝯ j. passularum enucleatarum numero xx. cari-
 carum pinguium numero x. seminum melonum cū cortice contusorum
 ꝯ. seminum bombacis recentis non rancidi ꝯ j. hordei cum cortice P. j.
 fiat om

Lib. 4. de
rat. viç. a-
cut.

Aq. v. d. l.

fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad ℥ ij. In colat ura
 dissolue syrupi capillorū, oxymellis simplicis, syrupi de hyssopo, ana ʒ ij.
 Misce, & cum saccharo fiat apozema clarificatum & aromatizatum cum
 pulvere radicis iridis Florentiæ & cinnamomi electi, ana ʒ j. quo dies to-
 tos sex vsa est, & intermediis diebus clysterem inebamus. Transacta se-
 ptima die, modicum & leue propinauimus medicamentum, quod ex aga-
 rico in melle rosato infuso cum pauco zinzibere, (mirificè enim thora-
 cis affectibus prodest) ac postea expresso, item pusillo rhacomatis in de-
 cocto pectorali infusi, & expressi, adiecto rore Syriaco & syrupo rosa-
 ceo, mellèque rosaceo, confecimus ex decocto pectorali: quo assumpto multa
 cum leuitate & tolerantia varij generis excrementa tum pituitosa tum bi-
 liosa deiecta sunt, lèque alleuatam ægra in posterum diem sensit, vt & pau-
 lô facilius spiraret, & liberius sputum procederet: quum tamen lateris do-
 lor & thoracis (nam & secundum thoracem valde dolebat, musculus ex-
 ternis multo frigore imbutis, & præfocari se dicebat, transfata vtique in
 pulmones humoris portione: quod quum fit, vt in hac factum esse experti
 sumus, malum esse Hippocrates. verè dixit) minimè adhuc remitteretur.
 Itaque ad latus hoc sumus emplastro vsi: ℥. Massæ emplastri de meli-
 loto ʒ iij. styracis rubei ʒ j. s. spicæ nardi ʒ iij. sulphuris viui ʒ j. Misce, &
 cum resina terebinthina oleo chamæmeli liquata fiat ceratum, quod late-
 ri admotum plurimum profuit. Ad pectus verò ynctione fecimus ex oleo
 violaceo & amygdalarum dulcium, addito butyro recenti, gallinæ axun-
 gia, croco & puluere hyssopi montani, cera alba exceptis. Nullo tamen
 alio magis auxilio leuata ægra est quàm decocto florum papaueris rubei,
 quo vtendum omni die cum syrupo de hyssopo inebamus, calida acce-
 pta potione. Mirabiliter enim flores huiusmodi leuandis laterum dolori-
 bus valere experientia quotidiana docet, & mihi familiare & expertum
 id remedij esse solet. Tantum verò hac curandi ratione profecimus, vt
 intra trigessimum diem expectorata noxia omni materia, integræ valetu-
 dini ægra sit restituta. Dedimus item in potione, quum difficultate spiran-
 di premeretur, puluere diacameron, ex decocto florum papaueris ru-
 bri, & mirè contulit. Deo laus, honor & gratiarum actio.

lib. 7. aph. 11.

OBSERVATIONVM MEDICINALIUM LIBRI QVINTI FINIS

...

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRAN-

CISCO VALLERIOLA

MEDICO AVCTORE,

LIBER SEXTVS.

OBSERVATIO PRIMA

10 *IO ANNES Bastonius Patritius Arelatensis, & generis nobilitate & moribus insignis, quum & nephritidi obnoxius saepe in gravem renum dolorem incurreret: & arthriticis doloribus saepe afflictus, tum & cruditatibus plurimis & ventriculi flatuosis doloribus male torqueretur: tandem glutinosis & multis in rene dextro impactis humoribus, in eoque retentis, & à calore immodico quasi effervescentibus, in phlegmonem eius partis incidit, graui comitante febre, doloribus grauatis & extensuis in rene dextro perceptis, nonnunquam etiam pulsatiuis. Fit inde abscessus atque vlcus: pus multum post eruptionem apostematis mingitur multis dies. Sanatur magna adhibita cura, sed multo tempore, nec sine summa difficultate.*

30 OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QUOD ab Hippocrate dictum est, artes esse Lib. de flab. quaedam quæ laborem artificibus, vilitatem iis ribus. qui videntur impertiant: quæque aliis artis imperitis auxilio sint; peritis autem dum exercentur, dolores anxietatesque pariant & molestias, in arte medica experiri cuique licet. Medicus namque (vt idem ait auctor) visu, tactuque malorum molestia afficitur, & ex alienis calamitati-

40 bus proprios colligit dolores. Quod mihi in hoc nobili curando viro accidisse testari ipse plena fide possum. Quem quum tot tantisque vexari malis istisque grauibus atque diuturnis cernerem, male animo afficiebar, bene illi cupiens, saregique quantum in me virum fuit, omni salutari officio per omnem vitam homini adesse, ne non benevolentis hominis & amici medici munus atque officium prætermisisse videri possem: siquidem (quod

Celsus

Lib. 1. in fi
 ce prom-
 enj libri.

Celsus ait) vtilior amicus medicus quàm extraneus. Quum itaque gene-
 rosus hic vir temperamento frigidus & humidus, frigidus & humidus ventriculi
 atque cerebri pari temperamento præditi, calidi tamen hepatis ac renum,
 dolorem in renibus grauem sentire se profiteretur, admonui vt sibi caue-
 ret, ne impactis in renem substantia densa crassis & glutinosis humori-
 bus, quibus plurimum ob crebras cruditates diminutamque ventriculi in
 concoquendo facultatem abundabat, hisdemque à calore immodico
 exarsatis, calculum denuò gigneret. Nam & alias crebro arenulas & lapil-
 los multos eiecerat, ita vt semel grandi generato in renibus lapide, & vi
 facultatis expultricis ad vesicam detruso, indeque ad colem, cum præ ma- 10
 gnitudine propelli non posset, colis sectione ad lapidis eiectionem opus
 fuerit. Quumque & parco victu vtendum, & sumendum aliquid quod in-
 farctum liberare obstructos renes posset, consuluissem, id quidem ab eo me
 consulente neglectum minimè fuit: sed nihilo fecius, etsi aliquandiu me-
 lius habere visus est, post paululum temporis recurrere dolor in renibus,
 dextro præsertim, coepit: accedit cum horrore febris, mira in dextra re-
 num parte grauitas, vt vix aut se in cubili attollerè, aut in latus conuertere
 posset, præ ponderis ac grauitatis perceptæ magnitudine: vrinæ crassæ,
 & turbatæ, vbi morbus aliquandiu processisset. Ab initio namque tenues,
 aquosæ, crudæque apparebant, sed magna cum difficultate emissæ. Nec 20
 solum grauius dolore, sed & tensio & pulsatio nonnunquam premi se
 æger testabatur: repetebant horrores sæpe & febris reduplications, atque
 exacerbationes cum animi deliquiis. Ex quibus quum coniectura artifi-
 ciosa Galenò vocata, renes phlegmonosa dispositione laborare deprehen-
 dissemus, accuratè notas omnes collegimus quibus id cognosci ex arte
 posset. Sunt autem hæ, quas paulò antea descripsimus, quibus adiungeba-
 tur vomitus bilis vitellinæ per assationem genitæ: interdum etiàm porra-
 cæ bilis mæx vomitus, cum summa animi angustia ac deliquiis, con-
 uulsiuisque quibusdam motibus, & leui delirio accedebat. Nedum verò
 ex his in corpore renis dextri phlegmonè subesse suspicati merito sumus, 30
 sed & in membrana seu panniculo integente ac suspendente, ex doloris
 magnitudine erectionem, tussim, ac sternutationem prohibente: tum ex
 decubitus forma. neque enim nisi supinus consistere vsquam poterat: quòd
 si se in latus oppositum conuertisset, grauisissimum tum excitabatur dolor,
 grauitatisque sensus in parte affecta maior deprehendebatur. Ex quibus
 Lib. 3. cap.
 45.
 Fen 18. 3.
 trac. 1. cap.
 2.

sanè notis, à Paulo & Auicenna positis, certissima ratione asseuerare ausi
 sumus, virum hunc inflammatione renis dextri tentari: quòd & euentus
 apertissimè declarauit. Suppurata namque inflammatione, & in absces-
 sum conuersa, pus multum erupit, rupta vomica, & ex apostemate crea-
 tum in rene vlcus graue, malignum & diuturnum: quòd nos tamen, sum- 40
 ma adhibita diligentia, Dei misericordia adiuti, non sine magno labore cu-
 rauimus. Nec difficile fuerit inuestigare quibus ex causis in hunc affe-
 ctum hic vir incidere. Nam quum sibi parum in victu caueret, multaque
 in corpore subesset tum plethora, tum cacochymia, quam natura ferre
 non posset, inque partes illas fluxio irrueret crassorum lentorumque cum
 sanguine

sanguine humorum, renibus à se repellere minimè potentibus, tum ob infarctum quo redundabant, tum ob intemperaturam calidam, vnde eorum facultas imbecillior reddita fuit: effectum est, vt consistente illic humorum colluie, impactis in renis dextri substantia humoribus, & mora calefactis, apostema genitum sit, quod in vlcus tandem abierit.

Curationem his scopis perfecimus, tenui victu & refrigerante, citra adstrictionem obstructionemve, auersione humoris per sanguinis missionem atque lenes clysteres. medicamenta namque delectu vacuantia in hoc casu prohibita sunt, ne maior fiat ad partem affectam humorum tractus, vt
 10 docta Auicennæ sententia est. Et non est via, inquit, ad administrandum solutiuum, quoniam dolorem facit, & nocet per id quod descendere facit desuper. Tum verò repellentibus ab initio, dolorem sedantibus ac discutientibus postea vsi sumus: quæ quum minimè proficerent, & in suppurationem phlegmone vi naturæ abiret, ad suppurantia primùm, demum rupta vomica ad detergentia, & vlcus mundificantia, vltimo loco ad conglutinantia & exsiccantia nos conuertimus: quibus scèliciter completis, ad optatum peruenimus finem. Horum omnium hæc fuit ratio. Clyster emolliens ac refrigerans: ℞. Maluarum, althææ, amborum cum radicibus, cuiusque manipulum, radicis liliorum alborum ℥ iij. (valde emolli-
 20 lit, ac dolorem leniendo sedat) quatuor feminum frigidorum maiorum cum cortice contusorum (sic enim magis detergent) ℥ j. florum violarum & nymphææ, ana P. j. hordei P. j. fiat omnium decoctio in aqua ad ℥ viij. (neque enim magna quantitate iniici clysteres in abscessibus renum debent, ne in renibus, impletis intestinis, coarctatio fiat: quæ docta Auicennæ sententia est) adde feminum lini ℥ β. In colatura dissolue cassiæ fistulæ ex saccharo confectæ (vulgus Pharmacopœorum Loch de cassia cum saccharo vocat) ℥ j. mellis violati, olei violati, cuiusque ℥ ij. olei chamæmeli ℥ j. β. sacchari rubei, buryri recentis, ana ℥ j. Misce: fiat clyster, quem duabus horis ante sanguinis missionem exhiberi iussimus. A quo
 30 soluta leniter aluo, sanguinem è interna dextri brachij vena, quam basilicam vocant, detrahi imperauimus, tantùm ad vncias sex. Nam etsi plentudo & morbi vis amplius detrahi suadebant, tamen mollities hominis, & parui constans animi robur plus detrahi non permisit. siquidem vix dum educis vaciis sex, in animi leue deliquium æger incidit, sed mox vini hâustu restitutus. In iis enim qui pituita multa redundât, & frigido sunt temperamento, vel à minima vacuatione facile vires dissoluuntur. Ea tamen, vbi magnitudo morbi postulat, incunctanter obeunda est, virium habita ratione. Misso sanguine renes sequenti vnctione liniuimus: ℞. Vnguenti albi Galeni ℥ iij. vnguenti rosati. Mesuei ℥ ij. succorum plantaginis &
 40 polygoni, ana ℥ j. acetii rosacei modicum: reducantur in linimèti formam, & renibus admoqueatur. Quoniam verò & ad vomitum æger pronus erat ac nauseabundus, pituitaque secundum ventriculum onustus, vomitum vt ciceret consuluimus. Plurimum namque materiam reuellit, & ad contrarium deducit, vt concors est omnium sententia. vnde & eo citato alleuatum se esse testabatur, nec ita dolore torqueri. Mox verò syupos, dies ali

CVRATIO

Fen 18. 3.

TRAC. 1. CAP. 3.

Vbi suprâ.

dies aliquot illi vtendos præscripsimus, quorum esset vis refrigerare modicè, dolorem sedare, & fluētē humorem repellere: ℞. Endiuizæ non lotæ, scariolæ, plantaginis, summitatum maluæ, polygōni, cuiusque manipulum, pulpæ febesten ꝯ j. feminum portulacæ, berberis & papaueris albi, cuiusque ꝯ ij. feminum plantaginis & acetosæ, ana ꝯ j. florum violarum, rosarum & nymphææ, hordei, ana P. j. fiat omnium decoctio in aqua hordei recentē facta ad lb j. ꝯ. In colatura dissolue sacchari quantum sat est. Fiat syrupus clarificatus & aromatizatus cum pulueris diatragacanthi frigidi ꝯ ij. pro tribus dosibus, reiterando aliis tribus. Mirificè hoc decoctio iuuabatur, quod & febris ardorem mitigaret, & dolorem leniret, & somnum conciliaret. Intermedijs diebus, clysteribus aluum mouebamus.

Fen 18. 3.
trac. 2. cap.
3.

Quin & fistularem cassiam ex Auicennæ præscripto dare ausi sumus, quæ (vt ipse ait) in renum affectibus congrua est, & sine labore euacuat: csi ab eius exhibitione abhorreat vir quidam magni nominis, ac eruditionis minimè vulgaris: quod qua ratione inductus id faciat, minimè perspicere ipse possum. Nam neque caliditate sua trahit, temperata vtique existens, nec delectu euacuat, nec humores exagitat: sed tantum lubricitate sua aluum mouet leniendo, & renum affectibus plurimum prodest, vti ab Auicenna & Mesueo proditum est. Hanc ipsam profectò Arabs Auicenna in renum apostemate curando plurimi facit, valdeque commēdat, vti apud illum fen 18. 3. tractatus secundi cap. 3. legere est, quo loco ex professo de curatione apostematis renum tractat. Vnde mirari subit quid præstantissimo illi viro ac medico singulari in mentem venerit, qui cassiam, in hoc casu solemne alijs & consuetum medicamentum, suspectam existimari, ob id quod caloris aliquid eam habere dicat. In quo sanè deceptum fuisse planè existimo. Nam vel tēperata profectò est, vel si quid habeat caloris, à nimia ipsius humiditate obtunditur: & planè gustus arguit ipsam vel nullo vel modicissimo calore præditam esse. dulcis namque aut potius insipida est cum multo lentore. Sed eò vnde digressi sumus redeuntes, quum & dolor, & grauitas, & tēsonis sensus semper adessent, & febris continēte æger tentaretur, iudicauī in suppurationem phlegmonem abituram: iuxta illud Hippocratis, Quum pus gignitur, dolores fiunt ac febres, magis quàm genito pure. Itaque ad intra aquam sacchari primū syrupo violaceo exceptam, nonnunquam solam dedi, ex Auicennæ præscripto, ab ea ad aquam mellis progressus. ambarum namque absterfio, in ciso & subtiliario discutere renum apostema possunt absque mordicatione, vt idem affirmat. Renibus verò initio vnguentum rosaceum Mesuei, & album Galeni, additis succis plantaginis & polygōni & momento acetī adhibui. Postquam augeri apostema sum conspicatus, & in suppurationem ire, cataplasma sequens admoueri iussi: ℞. Maluarum & violarum, ana M. ij. althææ M. j. florum chamæmeli P. ij. feminum fœnograci ꝯ j. furfuris P. j. fiat omnium decoctio in aqua: pinifata & cribrata: reducantur in cataplasmatem formam, additis farina fabarum & hordei, oleo chamæmeli & violaceo. Optimè iuuuit, & dolorem mirificè sedauit. Tandem verò vī naturæ, potius quàm suppurantium medicamentorū vsu suppuratione phlegmone, rigor

Lib. 1. aph.
47.

Fen 18. 3.
trac. 2. cap.
3.

ram: iuxta illud Hippocratis, Quum pus gignitur, dolores fiunt ac febres, magis quàm genito pure. Itaque ad intra aquam sacchari primū syrupo violaceo exceptam, nonnunquam solam dedi, ex Auicennæ præscripto, ab ea ad aquam mellis progressus. ambarum namque absterfio, in ciso & subtiliario discutere renum apostema possunt absque mordicatione, vt idem affirmat. Renibus verò initio vnguentum rosaceum Mesuei, & album Galeni, additis succis plantaginis & polygōni & momento acetī adhibui. Postquam augeri apostema sum conspicatus, & in suppurationem ire, cataplasma sequens admoueri iussi: ℞. Maluarum & violarum, ana M. ij. althææ M. j. florum chamæmeli P. ij. feminum fœnograci ꝯ j. furfuris P. j. fiat omnium decoctio in aqua: pinifata & cribrata: reducantur in cataplasmatem formam, additis farina fabarum & hordei, oleo chamæmeli & violaceo. Optimè iuuuit, & dolorem mirificè sedauit. Tandem verò vī naturæ, potius quàm suppurantium medicamentorū vsu suppuratione phlegmone, rigor

- ne, rigor creber, & febris exacerbationes hominem vexare cœperunt, Signa eru-
ptionis a-
postema-
tis.
 mœxque animi deliquia: vnde tum rectè cœieci vomitum rumpi. Nec me
 mea fefellit opinio: nam sub vesperam gravitate magna in vesicæ regione
 percepta, & mingendi summa cupiditate, ægrè urinam reddebat puris col-
 luviæ vesicæ meatum occupante ac obstruente. Tùmque fortibus ex oleo
 calente, decoctionis maluæ, foliorum raphani & petroselinæ Macedonici,
 cum seminibus anethi & maluæ, & chamæmeli floribus, & vngvine ex vn-
 guento dialthææ, adiectis seminibus milij solis & saxifragiæ, & cuniculi
 axungia, scorpionumque oleo perineo admotis, copia urinæ purulentæ,
 10 crassæ, foetidæ prodit: vnde ruptam vomitum certo experimento depre-
 hendimus. Multos autem dies mictus puris perseveravit, tùmque ad de-
 tergentia & vlcus mundificantia intenti, sequentia præscripsimus: ℞.
 Summitatum maluarum M. j. capillorum veneris recentium M. j. B. plan-
 taginis cum suis radicibus (vlceribus namque renum & vesicæ plurimum
 prædest, vel Dioscoridis testimonio) M. j. feminum maluæ & melonum Lib. 2. cap.
19.
 cum corticibus contusorum, cuiusque vnciæ dimidium: granorum halica-
 cabi ʒ vj. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ʒ j. hordei cum cortice P. j. Fiat om-
 nium decoctio ad sʒ ij. & colentur. Colaturæ adde mellis electi despuma-
 ti (vlcera namque egregiè mundificat absterforia sua vi, vt Dioscorides Lib. 3. cap.
75.
 ait) ʒ iij. sacchari candi ʒ ij. (nam & hoc, eodem Dioscoride teste, renum
 vlceribus optimè facit) Misce: fiat iulebum, quo vt ad vncias octo iube-
 bamus in aurora: si quidem quæ ad renum, vesicæ & vteri affectus exhi-
 bentur, magna dosi exhiberi debent, ne eorum vis in media via pereat. Mi-
 rificè profectò hac potione adiutus fuit. Prodibant enim urinæ cum facili-
 tate quidem, sed purulentæ, crassæ, foetidæ: quæ tandem puriores redditæ
 sunt, vbi de cem aut duodecim totos dies potione hac vsus fuisset. Sed in-
 ter cætera vomitus præsentaneum fuit huic viro remedium, quum suapte
 sponte in eum naturæ ductu prorumperet, ventriculo multis & pituitosis
 humoribus referto, vnde nausea & vomitus sequebantur. facillimè nãque
 30 omnium hic vir vomere consuevit. Quantum verò renum vlceribus vo-
 mitio cõferat, expressit conceptis verbis Auicenna cap. de vlceribus re-
 num, quum & in contrarium humorem auertat, & probè renes mundifi-
 cet. Melius (inquit) quo renum vlcera curantur, est vomitus, propterea
 quòd mundificat & euacuat, & trahit ad contrarium partis renum: & pro-
 fectò à vomitu magnam alleuationem æger sentiebat, ob eas quas modò
 ex Auicennæ sententia recensuimus causas. Interdum etiam maioris de-
 terfionis gratia aquam mellis dedimus, in qua maluæ thyrso & glycyrrhizæ
 incoquebamus, adiecto saccharo cando. His verò peractis, quum
 iam puriora lotia redderentur, & ad glutinandum vlcus intentio esset ver-
 40 tenda, non neglecta tamen leui deterfione, vtrumque tum potionibus ex-
 hibitis, tum foris admotis ad renes vnctionibus perfecimus. ℞. Folio-
 rum plantaginis, & hippuris, consolidæ maioris, cuiusque manipulum:
 adianthi (ad deferendam glutinantium vim ad renes apponitur) M. ʒ gly-
 cyrrhizæ rasæ & contusæ ʒ j. (ei namque radici inest exsiccatio vlceris,
 mundificatio, maturatio, & conglutinatio, auctore Auicenna) summita-

Fen 18. 3.
trac. 2. cap.
12.Fen 18. 3.
trac. 2. cap.
12.

tum maluarum, fœniculi & petroselini, cuiusque M. ſ. (oportet, inquit Auicenna, vt miſceantur cum glutinantibus diuretica, & medicinae ſubtiliatiuæ, vt deducant ad renes medicinas rectificantes & glutinantes) amyli, gummi Arabici, tragacanthi, boli Armenici præparati, cuiusque ʒj. datylorum per fruſta inciforum, detracta interna cute & nucleis, paria iij. ſeminũ lactuæ & portulacæ cuiusq; ʒj. ſ. (ſemen namq; portulacæ tũ dolorẽ ſedat, tum adſtringit & ſiccãt) ſi orũ roſarũ rubentiũ P. j. fiat omniũ decoctio in aqua pluuiali ad t̄b j. ſ. & coletur. Colaturæ adde ſacchari candi ʒ iij. penidiõrũ ʒ ij. fiat in modũ iulebi, de quo ſumere omni mane iubebã vn cias octo, continuata potione ad dies duodecim. Renes verò vnctioe ſequẽti illinebã: ʒ. Olei maſtiche, olei roſati, olei lentifcini, cuiusq; ʒ ij. myrrhæ, aloës, ſarcocollæ, ſanguinis draconis, ana ʒ j. amyli, tragacanthi, ana ʒ iij. ſtyracis calamitidis ʒ j. ſ. ceræ albę quantũ ſat eſt. Fiat vnguentũ pro renibus. Dedi interdum lacrymam terebinthinam ex aqua hordei totam, adiecto ſaccharo cando, à qua probè renes detergebantur, eſt illam æger abhorreret ob ingratum guſtum. Hac ſeruata medendi ratione, victũque congruo ægro præſcripto, ſublata eſt omnis vis morbi, ipſeque æger integrè intra ſeſquimenſem liberatus Dei præpotentis manu, qui ſo lus vitæ & mortis poteſtatem habet: cui ſit laus, honor & benedictio.

OBSERVATIO SECVNDA.

ANTONIVS Bodiere chirurgus apud Arelaten, graui pleuritide affectus, intra vndecimum moritur: cui nulla opportune adhibita remedia auxiliari potuerunt. Eius vxor conſeſtim a morte mariti & ipſa quoque in pleuritidem incidit, paribus ſymptomatu atque vir eius affecta, vndecimo moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ANTVM ea narrare in hac Obſeruatiõne decreui quæ huic viro mira acciderunt. Neque enim remedia recenſebo, quæ eſt omnia quæ profutura ſperabamus, accurata methodo adhibita illi ſunt: ægris tamen qui inſanabiles ſunt (vt ait Galenus) nullum neque præſidium nec tempus vllum opportunum eſt. Inde eueniſſe par eſt, vt neque hunc opportuna ſanguinis miſſio, non eclegmatum, ſyruporum expectorãtium, & ſputum promouentium vſus, non quicquid morbum leuare poſſet, vllatenus iuuerit: quod (vt rectè ab Hippocrate & Celſo dictum eſt) natura repugnante ſint omnia vanã, nec quicquam medicina proficit. Proinde abundè fuerit, ſi quæ huic viro animaduertiõne digna ſymptomata acciderint, qualiãnam eſſent, & vnde nata enarrauero. Pulcherrimæ profectò contemplationis latiſſimum præbentalia ſymptomata campum. Quis enim non miretur in optimi temperamen

Lib. 11. mſ. tho.

Hipp. lib. de lege. Cell. lib. 3. cap. 1.

q. 31. mſ. q. 31. mſ.

- peramenti hominè; qualis hic erat, valida virtute, nec malis omnino humoribus, pleuritidem in costam eum gravissima spiranda difficultate, præfocationis metum inferente, cum sputis pessimis, liuidis, virentibus, nigris, conuulsione in septimo die oborta, delirio, tandem in vndecimo morte? Grauis porro & præfocatiuæ respirationis causa erat, materix copia, tum instrumentorum respirationi seruientium impedita à phlegmone actio. ob magnitudinem namque phlegmonis & musculi intercostales, & septum transuersum respirationis (vt vult Galenus) instrumentum, valde afficiebantur: musculis quidem internis humore sanguineo oppletis, Lib. 5. de
vfu part. ca
pit. 15.
- 10 septo verò transuerso per consensum & viciniam ad partem affectam distento, ita vt liberè thoracem attollere non posset. Septum namque mouendi thoracem gratia factum fuit, vt idem Gal. affirmat. Quamobrem minimè Lib. 13. de
vfu part. ca
pit. 5.
- mirum si gratis & præfocatiua appareret in homine respiratio. Sputa verò ob humoris malignitatem talia erant, nempe liuida, interdù viridia, postea nigra: quæ omnia mala esse Hippocrates in prognosticis verisimè dixit, & Galenus in Commentario ad eam partem. Præter enim sanguinem quouis alius humor si syncerus appareat, prauam indicat affectionem, flammæ calore obtinens generationem, vt citatis proximè locis dixit Gal. Lib. 2. pro-
gno. textu
46-47 48.
& in com.
Gal.
- Proueniunt namque sputa huiusmodi ob affationem humoris ab immodico calore instar flammæ deuretis, tum nigra præsertim à vehementi adustione, aut etiam interdum ratione extinctionis & refrigerationis natui caloris: quod quum fit, (vt in hoc viro euenit) iam propè mors est. Delirium porro, transmissio in caput flammæ vapore multo & acris sequutum fuit, inflammatis cerebri meningibus. Conuulsio verò portione materix in nervos translata, & principio, nempe cerebro, affecto. Ad hæc mors in vndecimo cum præfocatio stertore in aspera arteria percepto secuta est. Eius vxor altero post die à morte mariti in similitudinem affectum pariamque symptomata incurrit, eadem atque vir sputa habens, delirium, conuulsionemque, tandem vndecimo moritur, præfocata vt vir. Vndenam in duobus lib. 2. de
gen. cau. 1.
- 30 ætate, temperamento, victu, sexu dissimillimis eandem morbi speciem genitam esse dicemus, eadem symptomata, & pari dierum numero insecutam mortem? Magnæ profectò indaginis hæc sunt, & nisi per contagem, affricatam esse vxori parem atque in marito erat dispositionem dixeris, infirmi halitu vxori assidue astanti communicato, à quo similis in vxore nata est ægrotudo: vix causam inuenias in quam euentum huiusmodi rarissimum profectò & obseruatione dignissimè reuicere queas. Est profectò quid diuinum in morbis, spiritale, abditum, nec medico satis per- Hipp. lib. 1.
præfag.
- specum, per sympathiam quandam aut naturarum aut humorum cuius merito hæc eueniant: vt in his duobus ægrotantibus, viro & vxore, euenisse certum est. Consensu namque nature tacito paria in utroque symptomata accidisse credere consentaneum est. Nec alia iudicio quidem OITAS 1
- 40 meo tam rari euenus ratio reddi potest: ita vt quum Apostolo Paulo exclamare cogar, O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius! Illi laus, honor & gloria. Ad Rom. 11.

Observationi huic appendicis & corollarij loco addam quod à me & Arclatenſibus omnibus viſum, mirabile haberi poſſit: Angletonus Pharmacopœus (id erat illi cognomen) atque vna cum eo eius vxor eodem die, eodem diei momento horrore & febrî corripiuntur: in cenſura quidem & ardenti in vitroque excitata febre, in viro quidem acutior, in ſœmina paulò remiſſior. Vtrique grauiſſa ſymptomata, & paria ſuccedunt, decretoria in ſeptimo, vndecimo imbecillia ſine coctione: neque enim decretoria vera erant, ſed naturæ irriti motus, paucis ſecutis & ſine allèuatione morbi, per ſanguinis è naribus ſtillationes & ſudores exiguos, euacuationibus, pari progreſſu in mortem incedunt: cum vrinarum cruditate & virium mira imbecillitate, vterque die decimoquarto moritur. Idem quoque à me Monſpelij obſeruatum in Domino Boqua & eius vxore ætate conſectis, eodem die mortuis & eodem feretro terræ matri demandatiſi: item Auenione in Franciſco Merula legum doctore & viro graui, & eius vxore, eodem die fato concedentibus.

OBSERVATIO TERTIA.

MULIER quadam teterrimo carbone ſecundum os & labra correpta, in mortis diſcrimen incidit, cum crebris animi deliquijs, tumore ingenti vniuerſam faciem occupante: curatur, ſed tamen ore deformis manſit.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ARBONEM ex ſanguine craſſo feruentèque fieri, qui comburendo cruſtoſum faciat vlcus quodcūque membrum obfederit, à Galeno veriſſimè proditum eſt: nec ſolum vlcus cum eſchara creat, ſed circumpoſita loca in vaſtum tumorem cum inflammationè attollit, & efferueſcentem grauèmq; dolorem inferat, nec periculo caret. Nullus enim carbo vnquam ſine periculo fuit, vt idem Gal. in Epidemijs dixit, quod mali moris ſit, & ex materia ea gignatur quæ venenati aliquid in ſe latens continet: vnde ſyncopes, animi deliquia, vomitus, & febres grauiffimæ, tumoresque ingentes, & inflammationes circumiacentium partium oriuntur. Tali affectu mulier hæc laborabat in inferiori labri dextri parte, tumente facie vniuerſa, mento ac ceruice tota.

Ad hanc ſecundo die vocatus, probè cognito morbo, venam tundere iubeo & directo partis qua malum infeſtabat, nempe externa dextri brachij vena, cephalicam vocant: plurimumque ſanguinis detraho, quod & bene habita & ætate florens & viribus pollens ægra eſſet. Clyſterem duabus poſt horis tribusve iniici iubeo, circumpoſitis locis in tumorem ſublatis refrigerans & repellens medicamentum adhibeo: puſtula verò, ea prius vndique in circuitu raſorio cultro excarificata, cauſticum adhibeo.

nam candens ferrum admittet et soluit, nec commode etiam ob partis naturam (nempe in buccis consistente carbone) admoueri poterat. Cor roborantibus medicamentis tum intrò assumptis, tum foris adhibitis, confirmo, bezarticis vocatis medicamentis. Eschare casum procuro, vlcus detergo, carne postea impleo sarcoticis medicamentis, & ad cicatricem duco: hæcque ratione intra dies plus minus viginti sanata Dei nutu ægra fuit. Horum porro omnium hæc fuit ratio. Clyster refrigerans & emolliens: ℞. Maluarum, althææ, lactucæ, foliorum cucurbitæ & portulacæ, ana M. j. foliorum oxalidis (putredini namque obstitit) M. β. seminum frigidorum maiorum conquassatorum ʒ j. florum violarum & nymphææ, hordei cum cortice, ana P. j. prunorum paria tria. fiat omnium decoctio ad lb. j. In colatura dissolue catholici ʒ j. casisæ cum saccharo ʒ v. olei violacæ ʒ ij. sacchari rubei ʒ ij. fiat clyster. Bezeartica seu antidota cor roborantia: ℞. Pulueris bezeartici ʒ j. pulueris de bolo & theriacalis Guidonis, ana ʒ β. aquarum scabiosæ, acetosæ, buglosi, cuiusque vnciam: syrupi de limonibus ʒ ij. Fiat potio: quam ter in die sumere iucebam. In quo illud obseruandum, quod & sæpe in talibus affectibus, & in bona dosi dari cardiacæ potiones debent: Epithema cor roborans: ℞. Aquarum melissæ, acetosæ, nenufaris, rosarum, buglosi, cuiusque vncias tres: vini albi electi ʒ iij. pulueris diamargariti frigidi, granorum tinctorum, taryo phyllorum, ana ʒ j. trochiscorum de caphura G. vj. mofchi grana tria. Fiat epithema. In quibus illud obseruabis, vt refrigerantibus aliqua calida admisceas, vt Auicenna fen. xi. tertij rectè cõsultat. Ex panno coccineo in hoc liquore tincto epithema admouebam. Loco in quo carbo infidebat prius scarificato, talè apposui medicamentum: ℞. Vtellorum ouorum numero ij. rutæ viridis & scabiosæ (à proprietate namque carbonibus prodesse omnes volunt) cuiusque M. j. ficuum siccarum numero vj. fermenti acris ʒ j. piperis ʒ j. Pistentur omnia, & in formam cataplasmatiss reducantur: admoueri iucebam pustulæ, quod biduo carnem putrem à sana diduxit. Item hoc altero sum vsus: ℞. Succorum symphyti maioris, scabiosæ & calendulæ, cuiusque vnciam vnâ: theriacæ electæ & veteris ʒ iij. (venenum namque ad se trahit, auctore Galeno) salis ʒ j. oui vitellæ duo incorporentur simul: Hoc apud me arcanum est, nec me vnquam fefellit. Calendulæ namque succus mira proprietate ad carbones pestiferesque bubonas valet, vt Alexander Benedictus lib. de peste testatur. Escharam porro ex adipe suillo, butyro loto, farina triticea cum basilicone vocato vnguento decidere feci. Postea verò amota eschara vlcus detergi vnguento hoc: ℞. Succorum calendulæ, absinthij, scabiosæ & apij, cuiusque vnciam, myrrhæ electæ, radiceis iridis Florentiæ, aloës, sarco collæ, cuiusque ʒ j. mellis rosacæ ʒ ij. Fiat linimentum: optimè enim detergit, & carnem generat. Locis circumiacentibus repellens hoc apposui: ℞. Vnguenti de bolo ʒ vj. omnium santalorum ʒ j. β. pulueris myrrilorum & rosarum, ana ʒ ij. olei rosati & myrrini, ana ʒ j. β. aceti rosati ʒ ij. albuminum ouorum numero j. agitentur simul: fiat linimentum. Leuem adhibui purgationem ex catholico & tryphera Persica, cum syru-

lib. de the
ri. ad Pisonem.

po rosaceo infusionis rosarum; & congruo victu praescripto, integrè sanata mulier fuit, sed deformis remansit contorto ore. Sit Deo laus & gloria.

OBSERVATIO QUARTA

FAMVLVS patris mei Antonius nomine, Belga, ex casu ab alto, quò Saturnalibus festis vino onustus se in fenestras sublimes domus contulisset, vino soporatus cadit in mediam viam publicam, diffracta vniuersim propè caluaria tota: pro mortuo habitus, sine sensu, sine voce, stertens & moribundus dies totos septem manet. Curatur tamen ingenti labore & magno studio à principibus medicis Monspelien-sibus, Griffio seniore, Falcone, & Tremoleto, tum à chirurgis peritissimis Petro Alzina, Antonio Barrelerio, & Nicolao Blesio: cacus tamen ferè, ac omnino surdus mansit reliquo vita curriculo.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

REI magnitudo & euentus raritas quæ in hoc adolescente acciderunt, efficit, vt in literas dem quod à me & Monspelien-sibus medicis, viris in arte medica principibus, & ab omnibus fere ciuibus qui patri meo clarissimo viro familiares erant, visum est. Nam quum res eiusmodi sit, quæ fidem omnem exuperet, & præter omnium expectationem foeliciter cesserit, promèda in literas ea maximè est, vt etiam reliqua omnia quæ artem superare videntur: ne quis ita existimet de morbis esse certa assertionem iudicandum, vt non sæpe iudicium fallant. Ob idque iudicium difficile esse vetustissimus auctor Hip

1. pocrates rectè censuit: quod in plerisque coniecturalis sit ars, ne cita certè euentuum notæ haberi possunt, quin sæpenumero fallant, quum non raro 30
 6. Lib. 1. aph. deserti à medicis conualescant quod est à Celso proditum. Ob id casum hunc referre volui, vt intelligant medici omnes à Deo seruari quos ars morti adiudicat. Quis enim si artis dogmata sectetur quæ de capitis vulneribus prodita sunt, non hunc continuò monitorem iudicasset, quum & obmutescencia, & sensuum omnium defectio, & vomitus, & sanguinis per os, nares, & aures manatio, & stertor apoplecticus, & perpetuus sopor ad septem ferè dies, nisi cum adstantium clamoribus & strepitu excitaretur, illi inessent? quæ cuncta in capitis vulneribus lethalia esse, & Hippocrates, & Galenus, & Celsus affirmarunt. Istamen Dei misericordis magis quam 40
 artis operantis nutu curatus est.

Curatio
 mira cal-
 uariz est
 fra&z.
 Quis fuerit curationis modus breui recensebo (nam tum quum hæc acciderunt nondum medicinæ sacris eram initiatus, sed Lutetia reuersus Philosophiæ & artibus operam dederam;) Accersiti à patre confestim medici ac chirurgi: sed pro deplorato relinquètes prima visitatione ægru,

nihil aliud quàm factò de morte prognostico agere in animum induxerunt: tantùm raso capillitio, quum vniuersim diffractam caluariam còspexissent, moribundùmque ægrum viderent, manum apponere euellendæ diffractæ caluariæ noluerunt, ne in ipso opere deficeret æger: tum quòd apopleciticum iudicabant, tum quòd cogere medicorum ad id peragendum cœtum volebant. In crastinùm conueniunt medici omnes Griffius, Falco, Tremoletus, atque vnà cum his chirurgi tres: consultant: & post multa, id concludunt, præstare anceps quàm nullum remedium experi. Nouacula in crucis modum capitis cutem secant: modiolis & vncinis

1° diffracta ossa amouent, quotquot tum amoueri potuerunt, relictis reliquis in alterum apparatus: sanguinem è vena detrahunt, ceruicem totam oleis imbuunt & succida lana: clysterem præscribunt & potionem, sed quam sumere non potuit: iterùm ossa diffracta ferramentis detrahunt, quoad omnia quæ fracta & comminuta erant sublata sunt. Mox intra vulnus mel rosaceum indunt, capitalem puluerem, & quæ detergere vulnus possent: tantùmque profecerunt, vt vi adaperto ore speculò linguæ vocatò organo, potionem medicatam indiderint: à aqua eductis plurimis excrementis, respirare facilius & sine stertore æger cœpit, & sensim auditum recuperare: etsi semper stupidus & quasi soporato similis maneret. Potiones medicatas

2° dierum interuallis iterant, & clysteres: (quòd, auctore Hippocrate, purgatio in capitis vulneribus plurimum profit) capiti bene prospiciunt puluisculis, vnctionibus, emplastris, & tegumentis frigus repellentibus. Quo ordine medicationis effectum est vt intra menses duos integrè coaluerit vulnus, ipseque æger sanitati restitutus: præter quàm quòd ferè cæcus, & omnino surdus remansit, ob læsionem auditorij meatus & neruorum opticorum. Quod quum Dei præpotentis manu factum esse omnes iure merito affirmarent, id pro miraculo haberi debere asseuerabant: & profectò monstruosum videri id poterat. Sed quæ nobis talia apparent, occulta Dei virtute facilia illi sunt, qui habet necis & vitæ potestatem, & deducit ad inferos & reducit. Neque enim est eurentis aut volentis, sed miserentis Dei, qui quos vult ab interitu seruat: illi honos & gloria.

3°

OBSERVATIO QVINTA.

MAGDALENA Francisci Martineti vxor, iuuenacula & bene habito corpore, utero grauis in octauo gestationis mense febris continente ex putredine sanguinis corripitur: secundo die episthotono afficitur, ceruice in posteriorem partem inclinante: loquela priuatur eodem ipso die: oculis conuulsis, & in vniam semper partem spectantibus manet, febris acutissima intenditur magis. Quarto à morbi initio die filium parit, purgationes commode exequit, à partu tamen omnia grauiora & periculi plena apparuerunt. Postridie partus conuulsa

moritur,

moritur, infansque horis aliquos post matris obitum & ipse quoque diem obiit, mater filium gestans eodem feretro humo traduntur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RECTISSIME illud ab Hippocrate dictum videtur, mulierem utero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale esse. & rursus, Quae cunque utero gerentes à febris corripiuntur, & fortiter calefiunt sine occasione manifesta, difficulter pariunt & cum periculo, aut abortum facientes periclitantur. Id miseræ huic iuueniculæ primiparæ optimo quidem temperamento prædicit, & plerisque aliis evenisse testari ipse certissima fide possum. Quum in octavo gestationis mense constituta ægra hæc esset, & magnum gestaret fœtum, pusillo ipsa corpore, sed solido tamen & compacto & succi pleno: rigere cepit sub noctem, moxque à rigore fortiter incallescere, febris graui oborta cum incredibili faciei rubore, pulsu magno & citato, urinis vinosis & spissis, cum magna anxietate & angustia, ut vno loco consistere ægra non posset. Secundo à morbi initio vocatur medicum inter quos & ego quoque accersor, ac quæ dixi signa atque symptomata intuitus, protuli & graue ægrotanti imminere periculum, & abortum passuram: quod vix fieri posse putarem ut fœtus cum tam valida febre seruari incolumis posset, & ad legitimum partus tempus in utero sisti, prout citatis ex Hippocrate sententiis firmum haberi poterat. Itaque de curatione consilium capientes, quum ægram tam miserè conflictari cerneremus, & in tanto vitæ periculo versari, marito & filia parentibus periculum prædiximus, (quod faciendum & Hippocrates & Celsus & Galenus monent) ne si ats victa malo fuerit, aut necesse nos & ignorasse rerum futurarum eventum, aut fefellisse videri possemus. Prædictio namque est quæ medicum à calumnia tutum facit & obseruantia dignum, quum quæ nec æger, nec affidentes norunt, ea in tempore prælagit atque prædicat medicus. sic enim efficitur ut pareant propensius ægri medico, ipsæque præsentiendo futura de longinquo, obuiam eat futuris casibus, & demum crimine vacet interuentionis: quæ docta Galeni sententia est. Quam nos sequentes, quum & morituram ægram prædixissemus, & his remediis quæ morbum leuare possent locum non esse, nempe quod illi neque mitti sanguis posset, utique iam partui proxima, & ingressa noni mensis initium, neque solutiuum pharmacum dari, (quod nec deuorare posset, conuulsis maxillarum nervis ac musculis, nec etiam si assumpsisset, continere valeret, omnia reiiciens) abstinentium censuimus, illud Galeni sectantes: In quibus deplorata salus ægris est, in iis nos à culpâ immunes seruauimus, si & ægrotantem morituræ prædixissemus, & nullo fuerimus vsi generosiore medicamento. Nam etsi morbus, utpote à plenitudine, constantibus viribus sanguinis missionem postularet: illam tamen impregnatio & partus tempus quod instabat, immo iam præsens aderat (si quidem quarto à morbi principio die filium infeliciter peperit) nec assidentes etiam illam vquam tulissent, mitti illi non po-

Lib. 5. aph.
30. & 55.

Hipp. &
Gal. lib. 1.
præd.
Cels. lib. 2.

Lib. 1. præf.
com. 1.

Lib. 12. me
tho.

non potuit sanguis, nec purgatio adhiberi, nec alia fieri quæ morbi ratio exigebat. Et propterea rectè admodum Auicenna huiusmodi ægri-
 tudines Fen 1. pri-
mi doct. 2.
sum. 1. cap.
8. in quibus adiunctum est aliquid quod medendi ratione prohibeat, non fa-
 natiuas nuncupandas cœsuit, quòd medico non concedatur vt pro morbi
 ratione medeatur ægro. Nos tamen leuissimis & tenuissimis vsi auxiliis, ne
 arti impingi posset quod morbi proprium erat, vt potuimus succurrere
 tentauimus, glandibus acrioribus in anum suppositis, & vnctione ceruici
 admota, ex his quæ conuulsioni debentur, locum prius fouentes vesicis
 fuillis oleo calente impletis, in quo betonica, samfuchus, saluia, malua-
 10 rum & althææ folia cum floribus chamæmeli, rorismarini & stoechados in
 cocta erant. Sed nihil proficientes, desistendum censuimus & à dandis po-
 sitionibus, quum frustra id iam bis tentassemus, & ab aliis exhibendis, quòd
 in certam mortem progredi ægram videremus, neque esse deploratis ad-
 mouēdam manum, vt Hippocrates iussit. Quamobrem quum quarto die Lib. de ar-
16
 à morbi initio marem hæc mulier peperisset, & commodè purgationes à
 partu exirent, nihilo secius in peius omnia procefferunt. Nam & viribus
 omnino destituta, & tota conuulsa, ceruice quidem in posteriora rigidè
 inflexa, manibus & brachijs contractis, quinto die in fata, Deo sic dispo-
 nente, concessit. Hanc verò obseruationem non alio fine describendam
 10 duxi, quàm vt tantùm historiam obseruari dignam referrem, & ostende-
 rem etiam in huiusmodi casibus præstare vt à dandis medicamentis con-
 sultò abstineamus, ne quem mala fors peremit, medicus datis in præcipiti
 non profuturis remedijs occidisse videri possit, seque hoc pacto à calum-
 nia vindicet. Sit laus Deo in cunctis optimo maximo.

OBSERVATIO SEXTA.

30 *FILIA Trophimi Icardi viro nupta, vterum gestans in septimo
 gestationis mense, in pleuritidem grauem incidit, cum ore gromone, id est
 stertente spiritu in aspera arteria inter respirandum percepto: difficil-
 limaque spiratione comitante, cum febre acutissima, delirio, atque vi-
 gilijs. Sibi sanguinem mitti non passa est, ob impregnationem & ma-
 tris ac assidentium repugnantiam. Tandem in septimo natura vi ac
 ductu screare cepit, remedijs tamen adiuta multis, eclegmatis, potio-
 nibus expectorantibus, foetibus, syrups, unguinibus. Remitti febris
 vndecimo die incipit, procedit sputum coloratum, coctum, sine magna
 40 difficultate emissum: vigesimo integrè decreuit, & liberata est, sudore
 copioso manante: filiam postea peperit vitalem & incolumem suo tem-
 pore, nempe nono exacto mense. Vt videre sit Deum opt. max. quos
 vult sua misericordia seruare, eos præter spem omnem & hominum
 opinionem seruari, artis etiã curatiua neglectis canonibus: & seruari
 interdum eos de quibus medicus desperarat, quod est à nostris proditum.*

Lib. 6. E.
pid.

ATVRAM, morborum medicatricem esse vetustissimus Hippocrates verissimè prodidit. Ea enim est quæ viribus suis vtens, quod alienum est expellere nouit, quod vsui futurum seruare: vt lib. priore de febrium diff. prodidit Galenus; si modò ægri valida virtus sit. Hoc vt in plerisque aliis, sic in hac ægro- tante experiri mihi licuit: quæ quum vtero grauis in pleuritidem incidisset sinistri quidem lateris, quæ, teste Auicenna, cæteris periculosior esse solet, naturæ tamen ope magis quàm medicamentorum potentia curata fuit. Quod inde perspici vel aperto testimonio potest, quòd neglecto præsentissimo remedio, sanguinis missione, neque admodum remedijs vsa, quæ ob imprægnationem omnia fastidiret, curata tamen naturæ beneficio fuit, decernente in vigesimo fœliciter morbo. Quæ verò ratio in hac curanda à me obseruata fuerit breui recensebo.

EVRATIO.

Ad hanc vocatus, quum & pleuritide laborare eam ex pathognomicis signis deprehendissem, dolore lateris sinistri punctorio, tussi, dolore ad mammillam ascendente, feбри, & pulsu duro, spirandique summa difficultate, & in præcipiti rem ipsius esse adstantibus prædixissem, quòd & prægnans esset, & acutum pateretur morbum, præsentem esse remedio opus dixi, sanguinis vtique missione, si matrem saluam vellent: etiam si cum discrimine fœtus & abortus periculo id futurum esset: quòd pro Hippocratis sententia: Mulieri vtero gerenti si sanguis mittatur, abortus fit: magis verò quum maior fuerit fœtus. Sed tamen præstare vt quæ morbi ratio posu- laret ea fierent, vt saluaretur mater, quàm neglecto tanto præsidio periclitari & matrem & fœtum. Ad quæ quum à marito, ab ægra ipsa quoque, & illius vtroque parente responsum esset, se id non passuros, ægræ que ipsa plus cæteris reluctaretur, trahere eos in meam sententiam haud vllis persuasionibus potui: tantum me rogarunt vt quæ possem alia præsidia in ægræ salutem præscriberem, clysteres, decocta, potiones medicatas, & quicquid ex vsu esse ducerem, modò sanguinis missionis nulla à me fieret mentio. Quòd quum esset ab eis magna asseueratione constitutum, facturum me sum pollicitus quantum præstare ipse ex arte possem: sed si fœliciter non cederet, mihi ne noxam imputarent. Itaque clysteribus lenibus & alium leuiter mouentibus vti cœpi: de coctis sputum promouentibus, ex pectoralibus herbis & fructibus vnà cum papaueris rubri floribus adiectis (qui in pleuritide leuanda mirâ profectò habent vim, & mihi pro arcano esse solent) tum syrupis de hyssopo, capillorum veneris & violacco sum fœliciter vsus. Linctibus quoque varijs, & ad dolorem sedandum vngtione ex vnguento dialthææ vocato & resumptiuo, addito butyro recensenti, cera alba, & oleo amygdalarum dulcium, tum etiam emplastro ex meliloto ad latus admoto. Supra vngtionem verò lanas pingues puluere sulfuris resperfas ad latus apponi & infistis ligari iubebam. Tandem verò procedente copiosius & facilius sputò (quòd tenuis esset qui morbum creabat sanguis, atque copia non admodum multus) sudoréque decimo-

quarto

quarto & vigesimo die copioso, multo, cum facilitate emisso, natura ductu liberata integrè eo ipso die mulier fuit, foetu salvo & incolumi, qui ad tempus illi à natura præfixum in sinu matris constans, nono postea ex utero mense in lucem feliciter matre salva prædiit. Id verò longissimam experientiam observavi in prænantium acutis morbis, præstare ut mitissimis auxiliis morbum leuare tentemus, potiusquàm ut maioribus etiam morbo debitis agræ naturam vexemus. Solent enim utero gerentes à minima quæ re offendi, & id à quo offenduntur medico adscribitur, quam calumniam ut vitemus, præstat natura familiaribus. *vi. Deo laus & gloria in*

10 *omne ævum.*

OBSE RVATIO SEPTIMA.

20 *MEDICVS Lusitanus, senex septuagenarius, febrî continente gravissima Auenione correptus, soporatus & ferè apoplepticus factus decimo quarto die, ad multos dies sine cibo & potu vitam duccens, præter exiguum quid iusculi quod vi illatum in os agrè deuorabat, sine voce, & sensibus omnibus destitutus, tamquam mortuus iacens, & à medicis pro deplorato relictus (in quibus & ipse ascitus eram) tandem sensim natura ope reuocatus, post bimestre tempus & eo amplius conualuit, integrèq; sanitati restitutus fuit. Erat autem senex temperamento frigido & humido, pituitosus & excrementis abundans, carnosus, vorax, & parum in victu cautus.*

OBSE RVATIONIS EXPLANATIO.

30 *V*AE natura robusta in ætate iam inclinata facere queat, ex hac quam obseruauimus in medico senè & valido historia palam fiet: ut verissimum illud Galeni haberi possit, validas vires omnia sustinere, imbecillas à minimis lædi. Hic nanque validus senex septuagenarius, vultu corporis & bene carnosus, plurimisque humoribus (pituita præsertim) refertus, quum in continentem febrem incidisset ex humorum intra vasa putredine, maxime verò pituitæ (qua plurimum abundabat) erat quidem in eo calor iugis, sed non admodum acris: quod instar ignis in lignis viridibus succenti calor hic febrilis in senè persimilis foret. Equidem quum senibus paucum adsit calidum, siue quis ad qualitatem sermonem referat, siue ad substantiam, plurimisque ob
40 *cruditatem & concoctionis imbecillitatem excrementis humidis abundant: efficitur, ut non similiter atque iuuenibus febres acutæ fiant, quod frigidum sit eorum corpus, & ob hanc causam neque senes magna ex parte febriçant acutas febres, sicuti iuniores: & si quando rarenter talis his accidit febris qualis iuuenibus, omnino hæc ad interitum ægrotantis terminari plerunque solet, ob virium imbecillitatem, quæ senibus adesse*

Lib. 10. me
tho.

Ex Gal. c6.
14. Prim.
aph.

Hipp. lib.
1. aph. 14.

ætatis merito solet. Hæc causa fuit cur in tam graue discrimen hic æger
 incidit, quòd ignis conceptus in magna humorum crudorum, lentorum
 ac viscidorum copia, negocium naturæ senili faceretur, quæ tantam hu-
 morum putrentium molem sustinere non potens, oneri succumbebat, pe-
 riæque extinguebatur in eo natiuus calor per viam oppressionis: perinde
 æque exiguus focus sub ingenti lignorum viridium strue conclusus præ-
 focatur atque extinguitur. Quamobrem quum hic vir ob ingrauescentem
 ætatem morbo par non esset, effectum est, vt effumantibus e venoso gene-
 re multis sursum humoribus, & à vaporibus copiosis grauato cerebro, in
 soporem altum incidit, ~~ut supra~~ Græci vocant, quæ vt plurimum febribus 10
 grauibus accidere solet. Nec solum soporatus erat, sed cum stertore
 iacens, difficultérque spirans, sensu motuque destitutus & voce apople-
 pticus apparebat, & si reuera non esset. Nam non omnino motu volunta-
 rio destituebatur, & interdum ad interrogata respondebat, quamquam æ-
 grè: moxque in soporem reuertebatur, vt verius lethargum fuisse dicere
 rectè possimus, vt reuera erat. Ad hunc vocati non quidè ab initio mor-
 bi, quòd ipse sibi mederi volens, quæ illi in mentem veniebant præsidia
 conscribebat: sed quum in hæc quæ dixi symptomata incidisset sub diem
 decimumquartum, vocati tum sumus, Ioannes Guilielmus senior, alter
 medicinæ parës, Hieronymus Lopus medicorum longè excellentissimus, 20
 æque ego. Intellectisque ab assidentibus quæ præterissent, & vnde mali
 origo, videntes ægrum in tanto discrimine, de curando homine consili-
 um incuntes, optimum factu duximus vt materiam quòd possimus modo à ce-
 rebro reuellemus: quod quum sectione venæ fieri ob ætatem minime
 posset, cucurbitulas cum scarificatu admouendas censuimus, quæ missio-
 nis sanguinis vicariæ essent, vt voluit Auicenna. Itaque natibus & scapu-
 lis ad reuulsionem admotæ fuerunt: item & clysteres paulò acriores ex
 decocto remollentium & saluiaz, betonicæ, sampsiuchi, centaurij minoris,
 agarico, polypodio & seminibus melonum, anisi & marathri, additis in co-
 latura hiera Galeni, electuario Indo, rosacco melle & anthosato & oleo 30
 liliaceo, cum drachma salis gemmæ. Dedimus & hieram magnam in po-
 tione cum drachma pilularum cocciarum Rasij in puluerem redactarum,
 adiecto oxymelite scillitico. Ad cerebrum roborandum potiones dedi-
 mus ex mithridatio antidoto cum puluere diamoschi dulcis, & aliquot
 pæoniæ granis, quæ in omnibus capitis affectibus, præsertim à frigidis hu-
 moribus, plurimum valent. Quin & rursus hieram interpositis diebus sex
 cum castorio propinauimus. Sed tamè etsi omnia ex methodo faceremus,
 nedum interiùs adhibitis, sed & foris admotis remediis, frictionibus, vin-
 culis extremarum partium, clamoribus, capillorum vellicationibus, sac-
 culis etiam capitalibus capiti admotis, ex caryophyllis myristica nuce, ma-
 cere, cocco tinctorio, coriandro, gummi hederæ torrefacto, olibano, styra-
 cæ, gummi iuniperi, ac similibus, syrupsque propinaremus attenuantes,
 incidentes, & à capite reuellentes (quos tamen æger sumere nõ poterat):
 nihilo secius tamen in peius omnia ruebant, adeò vt sine voce, sine sensi-
 bus, & penè sine pulsu, cum facie Hippocratica relictus pro moribundo
 in horas

in horas singulas fuerit mansitque eo in statu triduum totum, interfaceret
dotes animam agens. Opem tamē Dei naturæ que sese exsuscitantis seorsim
respirare cœpit, & querula ac lamētabili voce non nihil inter fauces puls-
fitare: nihil tamen assumens alimenti, præter parum iusculi quod dabatur.
Reuocatis autem ad subsidium rerum medicis, opem tulimus, naturam
iusculis, potionibus ex confectioe alchermes, & aliis roborantes: sicque
post multum tempus conualuit integrè ad laudem Dei misericordis.

60 OBSERVATIO OCTAVA.

MARGVARETA honestissima ac prudentissima mu-
lier, Jacobi Anfosij ciuis Arelatensis honoratissimi honoratissima con-
iunx, causo febre acutissima corripitur, cum lingua nigredine, siti in-
tolerabili, anxietate maxima, delirioque graui dies totos tres vexata.
Putans enim se in enixu esse, & validis clamoribus & conatibus sese exa-
gitans, ac si paritura esset, defecit serè, virium repentina concisione,
& in syncopen delapsa, à qua vix resurgere poterat, & plures horas
20 sine pulsu manens moritura putabatur. Tandem decimoquarto die
soluta sponte aluo, & sudore copioso manante, liberata fuit præter
omnium expectationem.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MIRA profectò sunt quæ in acutis & ardentissimis febribus
apparere symptomata solent. eiusmodi namque pleraque
eorum sunt, vt in vitæ discrimen hominem rapiant: qualia po-
tissimum sunt animi defectio, delirium, & syncope. maligni-
30 tatem enim hæc febris, & raptum vitiosi humoris ad cor & cerebrum, aut
virium à morbo prostrationem indicant: quod in hac prudentissima mu-
liere experiri, vt in plerisque aliis, mihi licuit. Hæc enim quum per æsta-
tem corpus ingenti labore fatigasset, horrere cœpit refrigerato corpore,
quum parum sibi à refrigerante aura post laborem cauisset: mox febris
acuta & grauis subsequitur, vtique in calido & feruente humore succensa.
erat enim ægra rari habitus, temperamento calida & sicca, calidissimi he-
patis, acutissimi & biliosissimi sanguinis, & plurima bile referti, quæ intra
vasa putrescens & validum feruorè concipiens, eius generis febrem con-
citatè, quam Græci *λαϊνὴ*, ardentem, ab ardore nimio quo ægri infestantur
40 tur Latini appellare solent. Erat enim ad tactum calor febrilis mordax,
acutus, atque insuauis, sitis ingens & implacabilis, ob flammæ copiam,
dolor capitis pulsatiuus, cum mordicationis sensu: linguæ siccitas & ni-
gredo cum scabritie mira, vigilæ & delirium ægrati sub septimum diem
infestare cœperunt. Quum enim filiorum desiderio miro teneretur ægra
(neque enim nisi semel in vita conceperat) existimabat per delirium se

& grauidam esse & eniti puerum: concepta eius rei falsa, sed fixa imaginatione: vnde clamoribus validis & nixu corporis intento sese exagitans, tanquam paritura elidere foetum conabatur: tumque deficiens, in syncope grauem delapsa est, à qua magno labore est leuata. Hæc morbi natura; hæc præcipua symptomata erant, quibus vt à me prospectum sit iam narrare ingredior.

CVRATIO.

Lib. 4. de
rat. vict. &
cut. textu
51.
Lib. 17. me
tho. med.

Adhanc quarto ab initio morbi vocatus, quum & de omnibus quæ scitu necessaria essent ægram & assidentes interrogassem, (quod faciendum Hippocrates iussit) perspectaque morbi specie & ægotantis natura, dato refrigerante clysteri aluum leniter molliente; sanguinem eodem ipso die mitti iubeo: quod pro Galeni sententia in continentibus febribus & in aliis omnibus quas putrens humor excitat; saluberrimum sit venam tondere, modo neque vires neque ætas prohibeant: vt leuata natura eo quo veluti sarcina premebatur, facilius quod reliquum est vincat, sui muneris haud oblita. Nec audiendi sunt quid in causo fieri vetant, bilis incensionem veriti. Nam plus commodi ægro accedit refrigerato per sanguinis missionem corpore, & diffatis humoribus, quam noxæ accidere possit ex bilis incensione: quæ tantum abest vt in huiusmodi incensibus febribus per sanguinis missionem accendatur, vt plurimum in suo feruore temperetur, humorum distatione venæ sectionem consequente: & si interdum accidat vt in valde biliosis misso sanguine bilis efferuescat. Quam obrem rectè monuisse Auicenna visus est, dum cauendum monet ne in sanguinis missione ægrum ad alteram duarum rerum perducamus, biliosorum humorum ebullitionem, aut frigidorum cruditatem: quod tamen (vt antea dixi) in febre ardenti minimè metuendum est, represso vtique per sanguinis missionem bilis feruore. Sanguine misso, refrigerantibus syrupis febris ardorem bilisque ebullitionem compescere satago, & leuissimò medicamento post septimum diem dato. In quo illud perpetuò obseruandum, meo quidem iudicio, medicis omnibus est (quod & mihi in huiusmodi febribus solemne esse solet) ne fortia, ne scammoniata dentur medicamenta: quæ præter id quòd febrem accendunt caliditate sua, tum verò motu violento exagitantia humores, in maiorem deducunt putredinem, & naturæ in concoquendo opus impediunt, crissimque peruertunt: tum verò ægri vires omnino frangunt, quæ postea deiectiones redditæ, decretorio perficiendo minimè sufficiant, si quæ periclitetur æger: vt Auicennæ, Auenzoari, & Auerroi ex Arabibus, Galeno ex Græcis, Celso ex Latinis visum est. Itaque tutius multò est mitioribus medicamentis rem agere, quàm validioribus noxam inferre, idque in acutis & ardentibus febribus: quod facere ipse perpetuò soleo: & si quando scammoniatis vsus esse videatur, quam minimum ex illis propinandum bene correctis. Vbi verò & syrupis febris ardorem restinxi, & leui medicamento humorem noxium depuli, lenibus clysteribus transigendum, donec naturæ motum perspicerem, duxi: ne illius in concoquendo humore motus impediretur, ac minus rectè decretorium procederet. in vigore nanque morbi quietem habere oportet, nec corpus vilo pacto exagitare: quod est ab Hippocrate atque

Auic. lib.
de viri. eor.
dis tract. 2.
ca. 1. & fen
1. 4. traç. 2.
ca. 7. & 40.
& fen 4. 1.
cap. 3. & 4.
Auenzoar.
lib. 1. traç.
7. cap. 1.
Auerroes
lib. 4. colli
get.
Gal. 4. me
tho.
Cels. lib. 3.

atque Galeno literis proditum. Quum verò vndecima die madores qui- Lib. 1. aph. 29.
dam in cute rosidi appaerent, & vna aliquantò concoctior, prædixi
futurum vt decimoquarto decretorie sudaret: quod & effectum est. nam
quæ diem decimamquartam præcessit nox valde inquieta, molesta & gra-
uis fuit: iuxta illud Hippocratis: Quibuscunque crisis fit, ijs nox grauis an- Lib. 2. aph. 13.
te accessione. Ea igitur nocte rubor summus in facie solito maiore, o-
culi micantes, & lucidi, mador in cute, & pulsus vndosus cum summa velo-
citate, oriri cœperunt. Mox verò die decimoquarto copiosus sudor erū-
pere cœpit per vniuersum corpus, calidus ille quidem & nidore infectus,
atque vna cum sudore alui fluor largus bilioli & feruentis humoris corru-
ptissimi, qui ad septem ferè dies perseuerauit, & remedijs adhibitis seda-
tus fuit: plus namque æquo nimium fluebat aluus cum virium deiectione,
vt cohibitione fuerit opus.

Qua autem ratione tantis symptomatis à me fit prouisum dicam. Siti Curatione.
validæ, largo aquæ hordeacæ potu cum syrupo violaceo, interdum syru-
po de limonibus, qui ad arcendam putredinem & bilis feruorem retun-
dendum mirificas habet vires: vigilijs, lotione crurum & brachiorum ho-
ra somni & diluculo ex decocto foliorum lactucæ, cucurbitæ, salicis, pam-
pinorum viris, & corticum papaueris albi, additis floribus rosarum, vio-
larum, & nymphææ: tum dato syrupo ex papauere cum aqua decoctionis
lactucæ & portulacæ: illitione etiam fronti & temporibus facta ex oleo
nientifarino, & violaceo, demum ex vnguento populeone cum puluere re-
quie Galeni. Nigredini linguæ, facculis confectis ex mucilagine feminis
cydoniorum & psyllij, fistulis redolentium pomorum in aqua madefactis;
& contentione in ore sacchari candi, & penidiorum, & ceraforum acido-
rum ex saccharo conditorum: interdum portulacæ folia aqua madefacta
continere iubebã, & penicillo argenteo detergeri sæpe linguam iubebam,
crebròque hordeacea colluere: Porrò anxietati prospexi, iubès vt se vno
loco quoad posset contineret strato molli, odoribus bonis cor & spiritus
fovebam aqua rosacea ex aceto rosato mixta & pulsibus ac naribus admo-
ta. Dabam sæpe tesseram vnam electarij ex margaritis cum aqua buglossi,
& conditum papauis ex cōseruis nymphææ, rosarum, violarum & buglossi,
additis margaritis in pollinem tritis, & saccharo, folijs auri aliquot in bra-
ctæas partiti adiectis: Loco obscuriore contineri ægram iubebam, & fre-
quentiam hominum à cubiculo arcebam, irrorabam solum aqua & aceto:
& lecto florum & ramusculorum odoratorum copiam insternebam. De-
lirio prouidi clysteribus non omnino lenibus ad reuellendum, crurum vt
dixi lotionibus, & alijs ad somnum conciliandum aptis: iussisque vt in si-
lentiò staret, quod tamen impetrare nequiuimus, quoad se morbi vis re-
mittere cœpit. Capiti, abrafo capillitio, columbos iuuenes dorso excitos,
& floribus chamæmeli, nymphææ, & violarum & feminum papaueris &
anethi (somnia namque conciliat & fumos discutit) refertos calentes
imposuimus, vbi primùm oxyrhodino caput perfudissemus. Syncopi au-
tè, vini albi & generosi exhibitione, vt iubet Galenus, & iusculis bonis,
tam confectioe alchermes vocata ex aqua buglossi, & epithematis cordi
admotis.

admotis. Syrupos dedi concoquentes humorem, & leue postea medicamentum propinaui, ex diluto rhacomatis, ro ce syriaco, & syrupo rosaceo infusionis rosarum: sicque integrè curata fuit nutu Dei, qui sit benedictus.

OBSERVATIO NONA.

Maria, Ioannis Icardi uxor honestissima, continente febris ardente correpta, cū grauissimis symptomatis & delirio longo contabescens ad extremam maciem deducta, & tota tabefacta, magno labore curatur post diutinum tempus.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VLIER hæc honestissima, sedula, & industria, cum magnis laboribus & curis domesticis corpus fatigasset, lassitudinem & uicerofam sentire in uniuerso corpore coepit quasi mucronatis aculeis pungeretur, biliosi utique humoris sobolem vitiosam, si quid Galeno creditur. Oritur namque huiusmodi lassitudo, ab excrementorum copia tenuium simul & acrium in musculos delatorum, à quibus, ceu tenuibus & acribus, necesse est pungi & quasi vulnerari tum cutem, tum ipsam carnem, sic ut etiã horror interim suboritur, imò etiã & rigor, si tum copiosus, tum à ceris humor sit: quæ docta Galeni lib. 3. de sanitate tuenda sententia est. Hoc ægrotæ huic accidit: nam aliquot diebus, posteaquam uellicari sibi carnem & cutem sensisset, in rigorem vehementem incidit, ac mox in febrem, eamque continentem, & causticam, ex bilioso humoris intra uasa putredine, quò plurimo mulier abundabat, eoque affato à vehemēti hepatis caliditate & totius corporis. Symptomata quæ patiebatur, graua erant, & varij generis: sitis immentia, delirium longum, uigiliae, alui fluor, & inappetentia cum plurimo bilis citrinæ vomituum & capitis dolore ingenti, & quod grauius erat, sine decretorio bono plures decretorij dies transierunt. Ad hanc ego uocatus, omnibus ritè perpensis, cum iam circa septimum consisteret morbus, essetque mulier ualde attenuata & imbecilla, sanguinem mittere tum ob uirium infirmitatem, tum ueritus humoris biliosi feruorem, ausus non sum: fatius arbitratus cholagogo bilem infernè detrahere, quàm sanguinem à biliosissima muliere auferre: iuxta illud Auicennæ, Caue (ait) ne ægrum ad alteram duarum rerum perducas, aut biliosorum feruorem, aut frigidorum cruditatem. Itaque quum iam septima præterisset sine ullo decretorio dies, quum in sexta fuisset uocatus, insciens num quartus dies de septimo indicasset: decretorio die, nempe septimo, mouere nihil uolui: quo tamen sine ulla crisi elapsis, opportunum factu censui, mox dare cholagogum medicamentum lenē, non expectata concoctione, quod in biliosis & acribus humoribus atque serosis faciendum Galenus pluribus in locis iubet. Paro itaque medicamentum, quod & alterare, & una eademque ope

Lib. 3. de
sanitu.

Fen 4. 1.
cap. 20.

Lib. Quos
oportet
purgare &
li. 3. præf.
com. 31. &
lib. 7. me-
th. & lib. 1.
aph. 26. 24.

que opera vacuare biliosum humorem sine agitatione rectè posset. ℥. Prunorum dulciū paria tria, tamarindorū electorum ℥ β. pulpæ sebesten ℥ iij. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ℥ ij. seminū frigidorū maiorū mundatorū ℥ β. trium florum communium cordialium, ana P. j. fiat omnium decoctio ad ℥ v. & coletur. In colatura dissolue rhabarbari electi in aqua endiuizæ cū pauco cinnamomo per noctem infusi, & mane leuiter expressi ℥ ij. catholici ℥ β. syrupi rosati infusionis rosarum ℥ ij. syrupi violati ℥ j. si at potio: qua exhibitā octauo die, plurima vacuata sunt excrementa biliosissima & feruentissima, cum ingenti nidore ac foetore mirabili, vnde se alleuatam

10 ægra non minimum sensit. Syrupos alterantes & bilis feruorem retundentes propinaui, syrupum violaceum, oxyfaceharam compositam, & syrupum de buglossō ad humorem atrabilarium, qui sat multus etiam subesse in venis apparebat: exceptis syrupis ex decocto borraginis, buglossi syluestris, quem Cyrision vocant, intybi vtriusque, fumarizæ, lupi salictarij, oxalidis, adiecto adiantho, polypedio, glycyrrhiza, & floribus communibus: ex quibus omnibus arte paratis apozema conficiebam, quo dies totos octo utebatur, datis interea clysteribus lenibus. Quum verò decretoria mala in ea muliere apparent, nempe imperfectæ & debiles per sudorem euacuationes, & quæ relinquuntur post crises ne dum bonas, sed multo magis malas & imperfectas reciduias facere consueuerūt, vt rectè Hippocrates dixit: inde ægrotæ metuens, leniter per temporum interualla euacuabam interdum decocto senzæ & epithymi cum syrupo rosaceo, interdum tryphera persica, nonnunquā verò etiam confectioe hamec in pauca dosi, ad humorem atrabilarium vacuandum. Sed quoniam in longum procedebat morbus, nempe ad quadagesimum iam protensus, metuens ne tandem ex putrida hecica fieret, quod in talibus corporibus attenuatis & siccis fieri perquam facilè solet: omnem scopum ad id dirigendum putauī, vt refrigeratione & humectatione corporis citra obstructionem membra solida reficerem atque fouerem, ne calore febrili contabescerent (tabesceri namque iam incipiebat, transacto quadagesimo die mulier.) Itaque syrupum violaceum ex hordeacea aqua singulis matutinis dari iubeo, dies totos viginti; dorsum & pectus oleo violaceo & nymphaeæ inungi iubebam, cremore hordei mulierem cibabam: tandem verò etiam ad lactis asinini usum me contuli, quo integrè restituta & sanata mulier fuit, ad Laudem Dei optimi maximi.

OBSERVATIO DECIMA

40 RICHARDVS Sabaterius honoratus & ditissimus ciuis Ardelensis, senex annorum sexaginta, optimi habitus & solidorum membrorum, angina praefocatiua corripitur: interna illa quidem, & à qua nihil foras apparebat, in discrimen vita incidit, prohibita voce, & penè phlegmonoso intus tumore in faucium radice consistente

y 4 strangu

strangulatus, ita ut exerta lingua & tumefacta, cum magno stertore spiritum duceret, instar eorum qui strangulantur. Suppuratur angina, & auxilium multis adhibitis introrsum rumpitur, purgatur & sanatur ingenti cura & labore senex, qui iam ferme deploratus moribundus iacebat, supernixitque annos totos duodecim.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ANGINAM, periculosissimum esse affectum, & qui strangulatus cito interimat, praesertim si nec in ceruice, nec in faucibus conspicuum quid appareat, ab vetustissimo auctore Hippocrate proditum est. Fit autem (ut Paulus & Auicenna inquirunt) aut interioribus faucium musculis inflammatis, aut interioribus etiam musculis in superiore gutturis parte sitis (qua partem *ἀνω* Graeci nominant) inflammatis. Huiusmodi affectum venerandus hic senex passus est, distillatione graui & affata a cerebro in faucium summa ruente, ibique consistente, & phlegmonem faciente. Sunt enim fauces, auctore Galeno, praeciens gulae ac gutturi sedes quo in loco si inflammatio oritur, synanche Graecis, latinis angina talis affectus dicitur: sicut ubi externi hanc partium musculi inflammantur, paracynanchen appellant. Senem hunc sic affectum, grauis spirandi difficultas comitabatur, ut non nisi recta ceruice spirare posset, quotiesque aërem attrahere vellet, collum vehementer protendere coereretur: dolor in faucibus extensiuus & pulsatorius aderat, febris pro ætatis ratione sat magna: faciei rubor & quasi tumefactio quaedam, nedum verò grauis spirandi difficultas hominem premebat, sed & deuorandi cibi multo maxima, ita ut quum sorbitionem liquidam sumere vellet, magna illius partem per nares reijceret, indicium in gulae musculis inflammationem consistere. Nam etsi aegrè spiritum duceret, multo tamè leuius spirabat quam ingesta deuoraret. Laedebatur autem utraque in eo & deuorandi & spirandi actio, quoniam tumore in gulae musculis consistente, necessario laryngis musculi propter viciniam & consensum coafficiebatur, quod ab Auicenna rectè dictum est. Et tu quidem scis (ait) quòd apostema oppilat meatus vicini sui: & quòd coarctatio membri vicini oppilat meatus vicini. Vnde euidentissimè constare potest inflammatis alterutrius partis musculis, laryngis inquam aut gulae, facile reliquos qui vicini sunt in consensum trahi: ac proinde fieri, ut in eiusmodi anginae specie perpetuè & spirandi & deuorandi atque deglutiendi difficultas sese comitentur, ut capite de suffocationibus albaba conceptis verbis notauit Auicenna. Quin praeter hæc symptomata, impedita loque-

Lib. 3. pr. textu 18.
Paul. lib. 3.
Auic. fen 9. 3.

Lib. 3. pr. dic. 60. 18.

Fen 9. 3.
cap. 8.

Fen 9. 3.
cap. 9.

applicare, cogebaturque in sedili quasi erectus sedere, pulvinis mollibus substratis: sic enim facilius & spirabat, & minus dolore angebatur. Hæc præcipua quæ hominem tenebant symptomata fuere, quæ ad anginam omnia consequebantur, & eius germina erant.

Ego verò ad hunc senem vocatus mox, primo die, quum & ægritudinis naturam assidentibus, eiusque præsens periculum significassem, quò me calumniæ eximerem, dixi necessarium fore si senem saluum vellent, ut illi sanguis è cubito mitteretur: nec ob ætatem iam grauem cunctandum esse, quòd valdissimam virtute in tanto senio & musculoso & bene habito corpore senex esset, nec verendum ut sanguinis missione vires in co-
 10 deicerentur tantum enim sanguinis exhaurire nobis in animo erat, quantum senis vires citra iacturam ferre possent. Atque quum omnes faciliè in meam sententiam pertraxissem, dato prius molli clysteri (quod adstricta aluo esset) mox è cubito vena mediana vocata sanguinem detraho (cephalica namque nusquam inueniri in eo potuit, quæ tansa, in hoc affectu commodior fuisset): aufero autem sanguinis ad uncias tantum sex, ætati parcens, idque non confertim nec vna vice feci, sed duabus eodem die: quod & Auicenna iubet, partiedam inquam esse sanguinis detractionem, nec semel auferendum. In crastinum vero è venis sub lingua iterum sanguinem detraho, à qua detractione mirificè se leuatum senis: tanta siquidem virtute senex hic erat, ut præsentis animo plus sibi detrahi sanguinis cuperet. Vbi hæc peracta, cruribus cucurbitulas, item & scapulis admoueo: sed cruribus sine scarificatione, scapulis verò cum incisione. Mox verò ceruicem & collum, gutturisque partes mollibus & pinguibus lanis, id est fordidis, oleo chamæmelino imbutis & calentibus circumuoluo. Gargarismatis vtor à principio repellentibus, nec tamen admodum refrigerantibus, postea in progressu lenientibus & suppurationem iuantibus, postea rupta vomica detergentibus & siccantibus. Horum omnium hæc fuit à me in rem præsentem excogitata ratio. Vnctio ad ceruicem, qua per
 20 initia vsus sum: ℞. Oleorum chamæmeli & liliorum, cuiusque ꝑ iij. Misce: vngatur calidè locus affectus pinguibus lanis superpositis. Item hoc altero sum vsus vnguine: ℞. Vnguenti dialthææ ꝑ ij. vnguenti resumptiuu ꝑ j. s. scis olei de lilio ꝑ ij. croci ꝑ j. mucilaginis fœnogræci ꝑ j. cum oleo liliorum fiat linimentum, & loco dolenti admoueat. Sed præstantissimum fuit cataplasma, quo secundo tertiove die sum vsus, à quo secuta suppuratio tumoris est, & respirandi ac deglutiendi facilitas, & ab hoc æger mirificè se alleuari sentiebat, ita ut perpetuò adhærere loco affecto iuberet: ℞. Nidum hirundinis cum toto, nempe stramine, luto & stercore hirundinũ, numero ij. bulliant in oleo chamæmelino & liliorum: 30 pistentur, & setaceo cribro transmittantur, addendo stercoreis canis ossa comedentis ꝑ ij. cæsypii humidæ ꝑ j. olei liliorum quantum sat est. Fiar puls in modum cataplasmatum, & loco affecto calidè admoueri iubebam. Est enim in hoc casu præsentaneum remedium, sicuti & cinis crematarum hirundinum deuoratus ad drachmæ pondus ex hydromelite, vel etiam illitus, ut Dioscorides & Galenus affirmant. Gargarismata quibus tum
 à prin

CURATIO.

Fen 9. 3.
cap. 11.Diosc. lib
1. cap. 49.
Gal. lib. 11.
de simplic.
fac.

à principio, tum in augmento & statu vsus sum: 2. Diamorā ʒ ij. ac-
 ti rosati ʒ j. succi granatorum minorum ʒ ij. aquarum plantaginis, solani,
 & caprifolij, cuiusque ʒ iij. sacchari candi ʒ j. Fiat gargarismus, quo
 omni hora utebatur: postea relicto acetato illius loco syrupum de solis sic-
 cis apposuit. In augmento hoc utebar, admixtis cum repellentibus que
 digerendi vim haberent: 2. Summitatum rubi, plantaginis & lenciscij
 ana M. j. glycyrrhizae rafe & contusa ʒ j. vuarum passarum pinguium
 exacinarum ʒ j. B. caricarum pinguium numero x. hordei cum cortice
 P. j. fiat omnium decoctio. In ts vna colaturae dissolue diamorā ʒ j. mel-
 listrosati colati, syrupi violati, ana ʒ ij. Misce: fiat gargarifatus. In statu hoc
 decoctum fieri iussi: 2. Hyssopi M. j. calamenti M. B. glycyrrhizae
 rafe ʒ j. cyperi ʒ j. caricarum pinguium numero xij. passularum exacina-
 tarum numero xx. hordei integri P. j. fiat decoctio. In ts j. colaturae adde
 mellisrosati, oxymellis simplicis, ana ʒ ij. sapa dulcis ʒ ij. dianthem ʒ j.
 Fiat gargarisma, quo uti hominem iussi etiam post ruptam vomica: opus-
 me namque detergit. In fine vero olivam triti semineam addidi, &
 optime contulit: quin & mel linctu deuorare post ruptum apostema iussi:
 est enim ad id praestantissimum. Lincibus praeterea variis sum in hoc
 curando xgro vsus: 2. Pulueris diatrageanthi frigidi ʒ ij. pulueris
 diareos ʒ j. sacchari candi, penidiorum, ana ʒ B. diamorā ʒ j. cum syrupo
 de iunibus fiat linctus. Item ex puluere diareos, Salomonis, & diapenidio
 sine speciebus, cum syrupo de glycyrrhiza, eclegma parauit. Item syrupis
 liquidis multis inuicem, syrupo de hyssopo, de glycyrrhiza, & oxymelite
 scillino. Quum deuorare potuit syrupos concoquentes pituitam, dedi de
 hyssopo, oxymel simplex, mel rosaceum ex decocto pectorali, addita me-
 lissa & betonica. Purgavi electuario diacarbamo, ex infuso agarici tro-
 chiscari, interdum catapotis coctis: & sic conualuit natu Dei, qui sit be-
 nedictus. Amen.

Operis conclusio, & gratiarum actio.

Lib. I. R. he
 cor. ca. 30.

ST illud quidem scitissime ab Aristotele proditum, mentis
 intentionem eam qua quippiam discimus, iucunditatem vo-
 luptatēque haud vulgare adferre solere: quod quum ad intel-
 ligendum praecipue & agendum natus homo sit, ingenitum-
 que & inexplebile habeat sciendi desiderium (siquidem omnes homines
 natura scire desiderant, ut idem auctor prodidit) efficitur, ut discere, inue-
 stigare, obseruare, rerum causas inquirere perpetuo aueat. Hoc namque
 vel ipsiusmet Aristotelis testimonio, discere, est naturae perfectionem &
 numeros assequi: quod iucundissimum esse, ac miram homini parere vo-
 luptatem atque iucunditatem idem auctor affirmat. Siquidem quum nihil
 iucundius, amabilius nihil, aut optatius homini studioso accidere possit,
 quam quae in natura recessibus abdita sunt, meditationis vi reserare & in
 apertum ducere, eorumque causas vnde talia fiant, & qua ratione eueniant
 reddere, (quum diuturna obseruatio notandis rebus artem efficiat, ut pul-
 chre est

Lib. I. Me-
 raph. cap.
 I.

Lib. I. R. he
 cor. ca. 30.

Vbi supra
 immedia-
 te.

lib. I. R. he
 cor. ca. 30.

lib. I. R. he
 cor. ca. 30.

- chrè est à Cicerone traditum) in id præcipuè animum intendunt, qui se-
 fetotos Philosophiæ excolendos tradidere, vt obseruatione singularum
 rerum in quibus ipsi studiosè versantur, quid à quo fieri natum sit, quid
 quamquè rem consequatur, vnde rerum inopinati euentus, qua ratione
 quæ fiunt, fieri dicantur, magna cum ratione & animaduersione explicet.
 Vnde tam multa præcis illis Philosophis Chalceis atque A Egyptiis cœ-
 lorum motus rimantibus, de Astorum viribus toroq̄ue cursu cœli, dicen-
 di data materia est. Hac item ratione summus auctor Hippocrates, diuini-
 tatem quandam consecutus meritò est visus, dum quæ in morbis, ægrotis
 10 accideret, ex vultu, oculis, decubitu, forma, spiratu, urinis, deiectionibus,
 sudoribus, sputis, vigiliis, in somnis, somno, mentis alienatione, decretis
 riis excretionibus, abscessibus, aliisque multis euentibus diuinitus à se ob-
 seruatis (quod libri Prognosticorum & epidemiorum abundè testantur)
 annotare solitus, scriptis diligenter mandauit. nos ad illa eadem imitanda
 quæ ille nobis omnium bonorum in medicina auctor & dux tanquam
 conficiendæ artis ex obseruatione simulachrum quoddam reliquisset, ad-
 hortans. Sic enim perficiuntur & complentur artes, rerum in ipsis conten-
 tarum notatione & obseruatione. Quæ mihi ratio in hoc ipso Obseruatio-
 num Medicinalium opere (cui iam auspice & adiutore Deo extremam
 20 manum imposuimus) proposita semper fuit. vt quæ diuturna in morbis
 experientia obseruassem, ea in literas, emolumento futura darem. quod
 candidè & fide bona his sex libris fecisse videor: in publicam meæ fortis
 hominum vtilitatem prolatis. Id enim mihi medicinam facitanti solemnè
 semper fuit, quid in morbis grauioribus accideret annotare, & siue more-
 rentur ægri, seu seruarentur, qua ratione vel salus, vel mors contingeret
 animaduertere: quæque remedia profuissent, quæ minimè, in tabulas re-
 ferre, hoc est, cum ab vno aliquo à me præscripto auxilio se alleuatos ægri
 commodum sentientes referrent, ea remedia in bonis ducere: & qua ra-
 30 tionem id factum fuisset obseruare, rationemque reddere. Neque verò ve-
 lim mihi vitio dari, quòd cum sexcentas obseruationes ferè iis similes re-
 conditas habeam: rã pauca nunc euulgare in animo proposuerim: interea
 enim dum has in lucem do, vt aliarum ex his gustum aliquem studiosi per-
 cipiant, volui priorem hunc tomum in manus hominum dare. vt si quem
 ex his meis vigilatis obseruationibus fructum capere medicinæ studiosi
 possent, eo ne carerèt: dum alios duos huic similes adorno breui in lucem
 emissurus si fata dederint. Quoniam verò multis herclè vigiliis opus hoc
 confeci atque ad extremum fastigium deduxi, mihi sanè, vt optata, sic sanè
 periucunda res ea fuit. inchoata namque absoluere atque perficere,
 iucunditatem ob id adferre maximam Aristoteles verisimè dixit, quòd res
 40 quæ perfecta est, quasi opus eius efficitur qui manum extremam imponit,
 cum sit finis, perfectio & optimum rei vt lib. quinto Methaphysices idem
 dixit. Itaque cum summa Dei indulgentia eiusdemque immensa bonitate
 effectum sit, vt quod, in sui nominis gloriam publicamque vtilitatem in-
 choaueram opus, id iam ductore se perfecero & ad summum deduxerim
 fastigium, An non dignum fuerit atque æquum, tanto opifici & beneficio
 largitori

largitori Deo, qui dat abunde sapientiam ijs qui indigent, neque imprope-
rat, summas meritaque gratias, gratitudinis & obseruantiae ergo agere
atque habere? beneficentiam illius erga me immensam recognoscere, ad-
mirari extollere? Praestabo id quidem pie pro virili mea, sequenti hymno
tota mente in Deum effusus.

noctib. 1000. alitro

Gratiarum actio Deo opt. max.

ERGO pietissime Deus exaudi vocem serui tui ad te da-
mantis. Collaudat te anima mea o Deus & omnia quae intra
me sunt nomen tuum sanctum. Gracias tibi agit anima mea
& nunquam tradet oblivioni vniuersa beneficia tua. Laudi-
bus te celebrabo Domine Deus, quoniam erudisti me & illuminasti tene-
bras meas. Gracias ago tibi Domine Deus ex toto corde meo, & nomen
tuum sanctificabo. confitebor nomini tuo magno & admirabili, quoniam
sanctum est. Confiteor inquam nomini tuo magno, quod mihi in hoc eden-
do opere dux & autor fuisti, quod mentem meam ad veritatem profere-
dam illustrasti, manus direxisti, ignorantiae tenebras depulisti, & erroris cali-
ginem sustulisti, viam qua mirabilia tua patefacere monstrasti. Reuelasti
quidem tibi viam meam, in te speravi & tandem optata tu in me perfec-
isti: In nomine igitur tuo exultabo semper, & in tua misericordia omnis
mea gloria. Quarentibus te pius & propitius ades, nec deerit sapientia tua
quarenti illam, neque erit inopia eruditionis ijs qui te quærun. Tu enim
dirigis vias quarentium te: & aurem præbes inuocantibus te in veritate.
Et propterea canet lingua mea laudem tuam. Domine Deus in æternum
confitebor tibi, quia fuisti mihi o Domine in munimentum: & in profere-
nda sapientia tua dux mihi fuisti, & in misericordia tua assumpsisti me. No-
tas mihi fecisti vias tuas, quæ veritate & sapientia nituntur. nec abscondi-
sti à me consilia tua. Aperuisti labia mea & os meum vt nunciarem laudes
nominis tui qui viuificas & mortificas, deducis ad inferos & reducis. san-
ans omnes infirmitates nostras & redimens de interitu vitam nostram.
Pro his tot & tantis beneficiis quid retribuam Domino pro his quæ retri-
buit mihi? Benedicam Dominum in omni tempore & semper lause eius in
ore meo sacrificabo illi hostiam Laudis, & nomen Domini inuocabo. Ti-
bi igitur Regi Seculorum inuisibili, immortalis, soli sapienti Deo, qui de-
disti mihi seruo tuo velle & perficere, qui sanationum harum quas tu feci-
sti exarandi dedisti potestatem: Tibi inquam, Deo seruatori & Patri pie-
tissimo, in quo ægotantium omnium spes ac salus reposita est, omnis ho-
nor & gloria in æterna secula seculorum. Amen.

**OBSERVATIONVM MEDICI-
narium sexti & ultimi libri Finis.**

1000.
1000.
1000.
1000.
1000.

40

INDEX LOCUPLE TISSIMVS EORVM QVAE

TOTO HOC OPERE NOTATV

DIGNIORA HABENTVR,

Cuius Prior numerus paginam,
alter lineam indicat.

ACCIDENTIA magna
partem conferunt ad
cognoscendum quod quid
est. 116. 33. & 121. 18

Actio, efficiens motus est. 78. 6

Actio omnis in corpore, ab anima ceu a
fonte manat. 78. 24

Actio partis cuiuspiam ledatur fieri
nequit, illa sa qua ipsam efficit par-
te. 145. 32

Acutus non satis certa sunt salutis
pronunciationes & mortis. 24. 12

Acutus valde medicari eadem die
expedit. 126. 31. & 215. 30

Adiectione cuiuspiam indigentibus, hu-
midum remedium ad recuperandas
vires optimum. 7. 9

Admiratio quid. 49. 5
propter Admirationem homines philo-
sophari cepisse. 114. 27

Admiramur minime qua nobis cog-
nita sunt ac perspecta. 90. 9. & qua
admiramur. 49. 12

Admirari est interdum in minimis ma-
xima. 212. 31

Aegri de se male sperare solent. 69. 15

Aegri quibus desperata salus est, us-
nullum neque auxilium nec tempus
ullum opportunum est. 102. 9. &
104. 5. & 244. 37

Aegrum dicto audientem medico esse
oportere. 91. 44

Aegri periculum praescendum a siden-
tibus. 122. 12

Aegrorum e cubiculo turba hominum
abigenda. 69. 10

Aegritudinem parvam si contempseris
magna fiet. 224. 20

Aegritudines non sanantur, qua. 251. 2

Aer cubicula in quo iacet ager diffusi
debet. 183. 15

Aerites lapis coxae sinistra alligatus par-
tum faciliat, sed mox amoveri de-
bet, ne matricem trahat. 57. 2. & su-
per ea re experimentum.

ad Affectus animi aliorum ipsi compa-
rimur. 81. 40. & cur id fiat 42

Affectus unde primu maxime que im-
minet homini periculum, hic primo
curari debet. 69. 7

Affectus magnos tripliciter fieri. 159. 41

in Affectuum repugnantis quid facien-
dum iubeat Gal. 181. 22

in Affectibus pestilentibus saepe & in
bona dosi dari bezarticia debent.

247. 17

Agens omne eo in quod agit potentius
esse oportet. 30. 5

Aleste Pelie filia pro viro suo nimia
amoris ardore perire in animum in-
duxit. 97. 37

Alcippen mulierem elephantum pepe-
rasset. 170. 23

Alienationis duo genera. 98. 9

I N D E X.

- Alimenti proprium quid.* 65. 28
Alluio aquarum qua contigit anno. 15. 48. mira. 59. 15
Alonfi Hispani militum tribuni mira vulnera, & curatio eorundem. 194. 5
Alui fluor in pleuritide superueniens, malum. 28. 12
Alui fluxus in pleuritide nonnunquam salutarē opem adfert. 23. 20. & 28. 12
Amantis perditē curatio ab auctore facta à pag. 103. usque ad pag. 209 qui Amant perditē, nec amata potiri queunt, macilenti & pallidi fiunt. 97. 39
Amantes, partim quod optant habent, partim non habent. 94. 21
Ut Amantes & voluptate & dolore simul tangatur quid cause sit. 100. 43
Amantes à quibus irretiantur. 102. 6
Amantibus ex temperamenti diuersitate quid accidit. 103 per totam pag.
Amata rei inspectio ardorem in animo amanti ingenerat. 94. 30
Amatoria illaqueationis contrarium, solutio. 103. 29
Amantes & dementati qui iure dicantur. 98. 12
Amor quid. 93. 43. & paulo post. & 103. 27. sanguinis esse perturbatio nē. 103. 16. ex indigentia & affluentia generari 94. 23
Amor cur ipse dicitur. 94. 28
Amorem à visione instinctum habere. 94. 27 in animos hominum influit oculorum ministerio & quomodo id fiat deinceps. 95. 4.
Amorem ipsa dicitur cur. 96. 14
Amor celestis cur sine matre natus. 95. 31
absq. Amore uenerē nunquā esse. 95. 24
in Amore quid Plato improbare uideatur. 96. 30
Amore qui recte utatur apud Platonem. 96. 35
Amorem magnum deum esse & antiquissimum. 96. 44. fato & necessitati imperare. 97. 1 cuncta gignere. 2. eius in nobis potentia. 10
- eius in animos nostros imperium, & ut animum diuexet si intemperatus accedat ibidem*
Amor in corpus nedum in animū impetū facit, & qua mala inferat. 79. 18
Amorem, insania speciem esse. 98. 7
ut ex eo insanire homines contingat. 98. 3. & 38
Amor res est plena timoris solliciti. 98. 43
Amor vulgaris fascinatiō quaedam est. 98. 44.
ex Amore homines immutari, ut eundem esse non agnoscas. 100. 18
ab Amore insano quomodo solui amans possit. 103. 30
Amorem infandum qua mala consequantur. 103. 34. si protinus obsequendum. 104. 8
Ampulla quid. 55. 12
Anasarca causa. 83. 37
Ancillam quandā serpentē emxā. 170. 24
Anginam periculosissimum esse affectum. 115. 31. & 260. 10 illius curatio. 261. 5
Angina differentie. 115. 35
Angina quomodo fiat. 116. 3
Angina laborantes cur è naribus loqui uideantur. 116. 17
in Angina quantum profint cucurbitule cum scarificatu. 118. 1
in Angina ruborem extrā apparere bonum. 118. 19
in Angina nidi hirundinis efficacia. 118. 1
A¹
in Angina & pleuritide dentis apri uimura. 119. 21
Anima ipsa tota uirtus est. 77. 45. actus est. 78. 23. ab ea actiones omnes in corpore fiunt. 78. 7
Animam corpori imperare posse. 81. 6
eius in corpus imperium quantum ualeat. 143. 12. & 77. 28
Animam nedum in proprium corpus, sed & in alienum imperium habere. 81. 32 & deinceps.
Anime essentiam ignorare se fatetur Galenus. 78. 26.
Animam a partium temperamento mutari

- cari voluit Gal. 28. 57
 Animalium que preter canem in furorem agantur. 129. 11
 Animi imperio, corporis seruitio utimur. 27. 32
 Animus noster vires geminas possidet intelligendi & generandi. 96. 15
 Animi solo impetu morbos quosdam curari. 82. 1.
 Animum egri consulendum ubi de faciendo aut vrendo tractatur. 206. 27.
 Anni 1548. conditio qualis. 59. 15
 Antiochus Seleuci filius Stratonices no uerca amore captus in vita discrimen incidit. 97. 14.
 Antony Bocha vulneris magnitudo. 109. 23
 Appetentia quid. 12. 40 Ut recte fiat. 41 eius defectio. 13. 9
 Apostematium renum eruptionis signa. 243. 2
 Apozema decostruens & hepar roborans. 14. 19
 Apozema ad atrabilarium succum & veneni a morfu canis rabiosi vim retundendam praestantissimum. 132. 35
 Aqua pluuia aliquid adstrictionis habet. 129. 44
 Aqua metus in his qui a cane rabioso de morfu sunt unde proueniat. 130. 3
 Aqua intercus ut gignatur. 84. 4 eius tres precipue differentie. 83. 24
 Aqua intercutem qui laborant, siti inextinguibili cur premantur. 84. 29
 & deinceps.
 Aqua intercus scirrbum sequi consuevit. 162. 44
 ad Aquas educendas decoctum optimum. 14. 44
 Aqua vel status in hydropicis ubi conuincatur. 12. 2
 Aqua vice in detergendis, & a putredine vindicandis ulceribus mira. 196. 44. 208. 7. 226. 31. & 229. 18
 Aqueus Plinij interpres carpitur. 62. 33
 Aquilonij status pestica affectibus no-
 xij. 143. 36
 Ardens febris ab ardore quo egri infestantur dicta. 251. 39
 Ardentis febris curatio. 256. 7
 Arduum nihil tam ac difficile quin intenta mentis acie inueniri possit. 54
 43. in
 Arelatensium ciuitatis situs. 59. 20
 Argentum sublimatum quid. 30. 24 quomodo fiat. 26
 Argenti sublimati potio cur urinam supprimat. 26. 4 per totam pag.
 Aristolochia utraque valde partus adiuvat. 7. 37. 56. 25
 Ars medica coniecturalis est. 22. 26. & 24. 21. & 248. 30
 Artem iuuat ingenium solers ac perspicax. 121. 45
 Arte incedentem ab vniuersalibus ad particularia progredi oportet. 105. 26
 Artes quaedam laborem artificibus suis atque molestiam: iis autem qui ea utuntur utilitatem pariunt, atque ex his medicinam esse. 239. 31
 Articulorum morbi hereditarij. 167
 Ascitium causa. 83. 27 omnium aqua intercutis specierum pessima. 83. 42
 Ascite laborantium pulsus qualis. 84. 22 cur ipsi contabescant. 84. 12
 Ascites & Tympanites sese mutuo consequuntur. 164. 32
 in Ascite curanda scopi curatiui. 86. 19.
 Asthma hereditarius morbus. 13. 29
 Astru in amatorio influxu nihil tribuendum. 102. 28
 Auctorum scriptis credere homine qui iudicio non polleat, insiduum & periculosum. 127. 42
 B
 Babras radix mirabilis in oppido Machero. 50. 14 eius radice demones effugari ex Iosepho. 50. 19.
 Balneum ad urinae suppressionem. 34. 10.
 Beatum nihil ab omni parte. 2. 31.
 Beneuolentia flagrans. 94. 13
 Betonica vis ad tabem & purulenta ulcera pulmonum. 221. 33.
 ad Bilis vacationem preparantibus
 2 2 Syrupis

- Syrupis minimè opus.* 41. 23
Bilis adusta quæ vexantur, quid patientur. 108. 18
Bilis atra si in corpus cerebri vomitiat, si in animum melancholicam parit. 108. 25
Bilis vomitus & desipientia in capitis vulnere malum. 131. 31
ad Bonum omnia ferri, idque appetere. 94. 2
Brassica marina. 88. 8
Bullas & spumas à valido motu creatas. 33. 30
Bulle cur interdum tenues & paucae, interdum multae & crassae fiant. 14. 14
Bullas multas excitari caloris merito, in lebetibus aqua feruentis videmus. 55. 33

C

Cadenti Deus, ne collidatur supponit manum suam. 24. 14
in Calculo & ulceribus vesicae non utendum medicamentis delictu soluentibus. 144. 35
Calculosis & ulcus in vesica patientibus motus valde nocet. 144. 19
quæcumq; Calescunt spiritum emittunt. 54. 18
Calendule succus ad carbonem & pestilentes affectus efficacis. 247. 34
Calor natiuus noster quid Galeno. 28. 25
Calor natiuus exsuscitatus quid possit. 80. 7
Calor natura nostra est Hippocrati. 80. 15
atque etiam curationis auctor. 15
Caluarie vniuersim diffracta mira curatio. 248. 42
Cancros fluuiatiles vrendi modus ex Actio. 133. 3
Cancrorum fluuiatilium vis. 222. 23
Canis rabiosi morsus exitiale venenum. 128. 15
Canum rabies quid. 128. 31
Canes astu & squalore in rabiem aguntur. 128. 36
eorum rabiei causa omnes. 128. 33
& deinceps.
Canum qui ad rabiem aptiores. 129. 8
Canis rabiosi morsus quid in homine pariat, & quibus signis deprehendas à cane rabioso demorsum hominem. 129. 19
Canis rabidi nota atque indicia ex Gal. 135. 21
Canis rabiosi morsus quid differat à non rabioso. 130. 43
à cane rabioso demorsi curatio. 131. 5
ad Canis rabiosi morsum, maris se ablueret, salutare. 131. 10
in Canis rabiosi morsu quæ præcipua cura medico esse debeat. 132. 8
Canini stercoris siccis vis in angina. 119. 3
in Capitis ictu obstupescencia & desipientia malum. 231. 15
Carbonis generatio atq; natura. 246. 25
nullus sine periculo fuit. 246. 32
eius curatio. 246. 39
Causa sublata auferris & effectum. 81. 4
Causi signa. 255. 40
in Causo mittendum sanguinem, nec audiendi qui id fieri vetant metu incensionis bilis, quum bilis misso sanguine potius in suo feruore temperetur quam incendatur. 256. 15
& deinceps.
in Causo febre quid obseruandum in dandis medicamentis. 256. 30
Caryophyllorum in tremore cordis curando vis. 41. 2
Cataplasma venenum foras euocans. 133. 17
Cera dysentericis opiculatur. 140. 2
Cerebrum eiusve membranas per consensum affici indicatur, dolore capitis ad radices oculorum pertingente in vulnere capitis. 123. 40
Cerebrum ubi præciditur necesse est febrem & bilis vomitum superuenire. 123. 40
Chalcitis vsta in sanguine sistendo efficacis. 190. 23
*& 212. 40
Chambergi insula apud Arelatæ.* 60. 40
Chirurgi Arelatenses in extrahendis mortuis fatibus expertissimi. 211. 15
Cibus similitudine substantiæ, natiui caloris actione in nostri corporis substantia

- stantiam vertitur. 29. 40
 Cinnamomum roborat omnia membra
 aromaticitate sua. 151. 23
 Clamoris rigidi in pleuritide laborantis
 causa. 27. 42
 Clamor fortis ruptura venarum causa.
 68. 5
 Clamor succo exagitat. 91. 38
 Clysteres ex urina pueri impubis ad
 hydropem & scirrbum hepatis
 optimi. 14. 13
 Clysteres in renum & vesica affecti-
 bus plurimum profunt. 144. 25
 Clysteris magna quantitas in renum
 affectibus iniici non debet & cur.
 241. 23
 Coctionem, crisis celeritatem & salu-
 brem securitatem ostendere. 24. 1
 Colis erectio in vesica calculo cur fiat.
 142. 12
 Colorem talem efflorescere foras oportet,
 qualis succorum intus latentium
 natura fuerit. 4. 36. 81. 19. & 161. 1
 Columborum caro sylvestrium preser-
 tim resolutioni neruorum & tremori
 benefacit. 18. 26
 Comitialis morbus quid Galeno. 152. 8
 Comitiali correpti cur stertant inter re-
 spirandum. 152. 20
 sub Comitialis accessionis finem spuma
 cur oriatur in egrotantium ore. 153.
 45
 Concepti fetus indicium. 2. 33
 Conceptura si mulier est, semen intro con-
 sistere oportet. 53. 19
 Conceptionis nomen unde manarit. 53.
 21 & quid sit. 24
 Confectio mire corroborans. 106. 32
 Congressus & generationis officio quis
 recte utatur. 96. 37
 Consuetudinem non esse de repente in
 diuersum mutandam. 86. 28
 in Consultationibus medicis nihil abso-
 lute & asseueranter proferendum.
 202. 20
 Continentis febris materiam intra va-
 sa contineri. 187. 46
 Continentium febris prorogationis cau-
 sa. 188. 8
 in Continentibus febribus & acutis, exa-
 gitans medicamentum dari non de-
 bet. 189. 4
 in Continentibus febribus & aliis om-
 nibus a putredine ortis mittendus
 sanguis, si vires & aetas valeant.
 256. 11
 Contrariis, rerum eternitas constat. 59.
 37
 Conuenire omnibus eadem non possunt.
 134. 15
 Conuulsio in vulnere capitis lethalis.
 121. 9
 Cordis tremor si creber sit, quantum pe-
 riculi adfert. 38. 2 & deinceps.
 Cordis tremorem in syncopen & mor-
 tem mutari. 38. 10 causa pag. ea-
 dem. 16
 Cordis tremorem ventriculi culpa in-
 terdum fieri. 38. 21
 Cordis deprauatus motus magnam na-
 tuiui caloris & spirituum copiam dis-
 soluit. 38. 38
 Cordis tremore qui tenentur, contabe-
 scunt. 38. 40
 Coriandro inest vis continendi cibum
 in ventriculo. 137. 35
 Corpus vniuersum constuxile est &
 conspirabile. 24. 36, & 148. 38
 Corporis temperati naturam reliquis om-
 nibus prestare. 15. 44
 inter Corpora & medicamenta analo-
 gias esse, sympathias atque antipa-
 thias. 126. 9
 in Corporibus quibusdam accurata me-
 dicina ratio parui valet. 134. 18
 Corpora quadam medendo egrescunt.
 134. 19
 in Corporibus tenuioribus sanguinem
 magis, in crassioribus carnem abun-
 dare. 187. 36
 Corticum & laminarum in Urinis ap-
 parentium causa. 143. 21
 Crises intempestiua Galeno qua. 23. 36
 Cræsi filius mutus vocalis euasit, &
 cur? 81. 25 & deinceps.
 Cruda & incocta & in abscessu con-
 uersa

I N D E X.

uerfa quid significant. 24. 2
 Crystallus peculiare antidotū aduersus
 argenti sublimati vim. 32. 61. & 42. 14
 Cucurbitula cum scarificatu quantum
 in angina profint. 118. 7
 Cucurbitula, miffionis sanguinis uicaria
 sunt. 445. 33
 Curanti qua consideranda 176. 45
 Curatio omnis tribus perficitur instru-
 metu, diata, potione, chirurgia. 18. 14
 Curatio omnis contrario perficitur. 103. 28
 Curatio ab eo est exordia. Unde à quo
 quā graue periculus imminet. 194. 38
 Currentis non est aut uolentis, sed Dei
 misertus. 249. 30
 Cyrenaica regioni locusta cladem sege-
 tibus & plantis inferunt. 19. 8

D

 Decocta pro sanandis uulneribus in
 uino non aqua fieri oportere, nisi in-
 gens adsit intemperies calida. 229. 30
 Defluxionibus tentati, siti, fame, uigi-
 liis iuuari solent. 19. 1
 Deiectionis crebra causa. 135. 22
 cum Demonstratione quidpiam dicturi,
 ab rei essentia ingredi tractationem
 oportet. 29. 37
 Dentibus commotis & gingiuis nigre-
 factis remedia 33. 30 & deinceps
 Dentis apri uis mira in angina &
 pleuride. 119. 20
 Deplorati non esse aduocandam ma-
 num. 251. 13
 Deserti à medicis cur non raro conuale-
 scant. 22. 23 & 24. 20
 Deus sanat omnes infirmitates nostras,
 & redimit de interitu uitam no-
 stram. 1. 13 uita & mortis ha-
 bet potestatem. 2. 3 quoad uult
 & quandiu uult rebus à se in subsi-
 dium hominum creatis adest. 2. 13 sa-
 nat contritos corde. 6. 11 natura
 motus pro natu suo regit. 25. 10. eius
 bonitati tribuendum, quod ab impen-
 denti uita periculo eruamur. 2. 26
 à Deo seruari quos ars morti adiudicat.
 248. 33
 à Dis interdum morbos immittit. 223. 42

Deorum auxilia nec lacrymis, nec uocis,
 aut supplicii muliebribus parari, sed
 uigilando, agendo, probe consulendo. 42
 Discere, est natura perfectionem & nu-
 meros assequi. 262. 39
 Discissiones magna mortem uel pluri-
 mum adferunt. 202. 13
 Disruptiones quid uocare Hippocrates
 solet. 23. 31, & 39
 Diuina uirtute natus est homo ueri-
 tatem uidere pag. 1. lin. 1.
 Dolor quid. 135. 38. eius precipua cau-
 sa. 11. 24 & 142. 27
 Dolor omnis uehemens fluxionem ad
 partem dolentem commouet. 124. 14
 Doloris preteriti recordatio uolupta-
 tem habet. 36. 2
 Domesticorum cura habenda. 19. 36
 Dominus mortificat & uiuificat, deducit
 ad inferos & reducit. 1. 16
 Dominus si subtrahat manū suam nihil
 in profici. 2. 18
 Dysenteria quid. 134. 30
 Elephātus à muliere progenitus. 170. 23
 Enarrationum liber Francisci Vallerio-
 ni. 68. 12
 Effectiones rerum mira atque uirtutes
 unde. 50. 10
 Electuarium de styrace. 71. 42
 Epicrasis quid. 162. 41
 in Epithematis cordialibus cum frigidis
 calida admiscenda. 241. 22
 Epula cur a uo & gous dici uoluerit Pla-
 toni. 95. 16
 Etesia uenti quales. 63. 23
 Euacuatio repentina periculosa. 105. 11
 Euentus rari que sunt in obseruationem
 cadere debent. 232. 10
 Excessus ad crassitudinem malus. 17. 36.
 Excrementa mouent, Sol, Venus, bal-
 neum, motus. 201. 24
 Exemplorum que pro potioribus haberi
 solent. 232. 13
 Experientia perpetuo fidendum. 159. 31
 Extenuatio defectum cibi, uirium au-
 tem defectio extenuationem consequi
 solet. 148. 45 & cur id fiat. 149. 4

F

- Factor potens Avicenna quis intelligatur. 50. 37
- Fames quid. 85. 31
- Fascinationis amoris quis modus. 98. 46
- Fascinatrices mulieres obtutu pueros fascinare. 81. 37
- Faseolorum decoctionis aqua mirè partus faciliat. 8. 16
- Fauces quid Galeno. 260. 18
- Febris quid. 148. 24
- Febris accidens & febris morbus. 13. 36
- Februm ardentissimarum praesens auxilium sanguinis missio. 188. 37
- in Febris ardentibus & continuis digrediatà non danda. 205. 21
- Febris continens unde gignatur. 51. 21
- earum materia intra vasa est. 90. 17
- & quae sic dicantur. 18
- Februm continuarum differentia tres. 90. 22
- Folium oculi nitidissimi. 99. 25
- Ferdinandi Fari strenui militis historia. 198. 42
- Ferrum candens in abscessibus plurimum confert. 119. 6
- Ferrum candens vulneribus venenosis admotum praestantissimum remedium est. 131. 28
- Figulus figulo invidet. 157. 45
- Fily ferè semper parètum notas gestus atq; motus, tum et formam referunt. 146. 41
- Fistula aenea modis quo globulos plumbeos aut ferreos ei aculantur. 227. 21
- & deinceps. 228. 21
- Flatus Galeno quid. 110. 23
- Flatus perpetuo sequitur substantiam aquosam. 164. 31
- Fletus succos exagitat. 91. 38
- Fluxioni excipienda quae partes paratiores. 17. 15
- à Fluxione tentata parte reuellerè non ad eam trahere oportet. 112. 13
- Fluxionis in aliqua parte causa. 121. 34
- Fluxionem mouet dolor omnis vehementis. 121. 37
- ad Faciendat àe quae maximè faciât. 2. 23
- Fœmina cur sola generare nequeat. 53. 32
- Fœmina viros facile capiunt & illaqueant Venustate sua, forma, ac gratia. 102. 8
- Fœtus generatio quando fiat, quando minimè. 53. 27
- Fœtus loco quâdo caro informis & otiosa in utero generetur. 4. 11
- Fœtus mole alligatus quatuor vinculis prodiit in uxore mea. 8. 34
- Fœtus in utero per quae vasa alligetur. 8. 38
- Fœtum in uteris connexio similis connexioni fructuum ad arbores. 8. 36
- Formae admirabiles & temperationes rerum unde fiant. 50. 8
- Frigida pectori inimica & tusses mouentia. 26. 30
- Frigus immodicum Veni rumpendis idoneum. 68. 3
- Frigidam Ulceribus mordax. 207. 12
- Furfuris colatura in detergendis pulmibus magnas habet vires. 11. 11
- Furorem ut Plato definiuit. 98. 8
- G
- Galenus sibi dedecori non fore putauit fumaris herba vim in roborando vetriculo à plebeio homine didicisse. 140. 10
- Galenus pueris ante decimum quartum annum sanguine mitti prohibet. 215. 22
- Galeni consilium in quibus deplorata sapulus est. 210. 39
- de Gallo & finia dissectis tremore cordis laborantibus exemplum Galeni. 38. 41
- Gangrana ad hepatis ferream cur non nunquam consequatur. 164. 5. & deinceps.
- Gangrana magnas phlegmonas sequi consuevit. 226. 12
- Generationis praecipuus finis genitum sibi simile reddere. 170. 16
- Generationis & congressus officio quae rectè utatur. 96. 37
- Generationis non solum insectorum, sed & omnium sol causa est. 60. 5
- Genista vires in aperiendo. 56. 23
- Glycyrrhizae vis in renium vlcibus. 243. 44
- Graviora quae sunt & periculosiora, maiorem curam desiderant. 13. 40
- Cirauitas in parte percepta quid significet. 2. 4

- cet. 17. 27
Guilielmus Gardiola Gallorum in Alexandria Aegypti consul. 8. 11
H
Habitus hominum & temperatura plurimum inter se differunt. 125. 13
Hematites lapis in sistendo sanguine mirificam vim habet. 190. 3
de Helleboro temerè assumpto historia. 126. 16
ab Helleboro epoto qua consecuta symptomata. 126. 21
ad Helleborum sumptum potio optima. 127. 5
Hepar ea minimè valet emendare quae parum rectè à ventriculo elaborata sunt. 85. 43
Hepatis peculiare munus sanguinem gignere. 86. 5 *eius inflammationis signa.* 160. 8, & *deinceps.* & *seq. pag.*
Hepar fortia medicamenta perferre non potest. 164. 8
Hepar ubi afficitur vitiatum colorem apparere necessum est. 177. 28
secundum Hepar laborare ex colore faciei plurimos deprehendit Galenus. 177. 30
ad Hepatis scirrhum aqua intercus cur sequi soleat. 164. 20
Hepaticos optimum medicum ex colore deprehendere. 177. 31
Heraclitratu medici in cognoscendo amoris in Antiocho affectu solertia. 97. 28
Hippocampus terrori aquae prodest. 133. 40
Historia mirabilis iuuenis eneo tormento in ventre vulnerati, & sanati. 192. 4, & *deinceps.*
Hirundinis nidi in angina leuanda vis mirifica. 118. 41 & 261. 38 *item* & *crematae hirundinis cinis.* 261. 38
Homo, ad intelligendum & agendum precipuè natus. 263. 34 *natura omnes scire desiderant.* 35
Humores atrabilarij contumaces quom sint, longo ad concoctionem tempore indigent. 39. 12
Humorum fluentium medela retractio est, fluxorum derivatio. 178. 31
Humoris fluxio ad membrum laborans per initia fit, non morbo crescente, quo tempore tota iam materia fluxit. 224. 42
Humana calamitatis deploratio. 210. 10
Hydrops quid. 84. 2
Hydrops matricis. 13. 7
Hydropis omnis species malè affectio iocinore fit 83. 45
Hydropis in omni specie pedes tumere. 84. 26
ad Hydropem emplastrum efficacissimum. 172. 15
Hydropici cur tabescant. 12. 29 *coloris eorum vitiatu causa.* 81. 15
ex Hydropici ventre aquam affatim effluere lethale. 171. 44
Hydropici uti vino meraco debent. 86. 33
Hydropicis valde conferre urinam hominis. 87. 33
I
Iacobi ab Aqueria occisi historia. 105. 15
Iecur & lienem scirrhis opportunissima. 163. 12
Illaqueationis amantium modus. 102. 4
Illaqueatio amatoria in quo potissimum consistat. 102. 14
Imaginatix facultas ne per somnum quidem quiescit. 81. 21
Inanitionem partium, praecedere appetentiam oportet. 18. 2
Inappetentia affectum iecur sequitur. 12. 37
Inchoata malè, interdum benè desinunt. 23. 30
Incognita nemo desiderat. 94. 9
Indicationes in morbis curandis unde sumende. 188. 32
Indicatio quae de viribus sumitur omnium prima atque potissima est habenda. 6. 14
in Indicationibus oppositis reluctantem agro quid medico faciendum. 168. 40
Indicationem maiorem à morbi specie & magnitudine quam ab aetate demittendo sanguine sumi debere. 213. 37
Inedia

- media humorum redundanciam ex-*
haurit. 86. 27
Media longa vires conuellit. 135. 18
Infantis demortui educationis modum
qui tradiderunt. 210. 29 & deinceps per totam pag.
Inflammatio ut gigni solet. 121. 39
Inflammationis in vulneribus indicia.
 186. 3
in Inflammationibus interiorum scopus
principus quis. 43. 44 & 215. 36
Inflammationes interiorum sine febre
esse non possunt. 161. 42
in Inflammationibus interiorum e dire
cto affecta partu mittendus sanguis.
 162. 14
Insudibulum seu colatorum quid. 154. 4
Inquisitionis principiu admiratio. 117. 25
Insectorum generationi siccitas magis
quam humiditas idonea. 60. 8
Insectorum quedam ex animalibus qua
dam ex rore, ceno, fimo, putredine ve
generantur. 63. 26
Insecta omnia sulphuris odore necari.
 66. 5
Insania morbi genera duo. 98. 12
Intemperies omnis vehemens vires
exoluere solet. 64. 23
in Intestinis pituitosa multa coaceruan-
tur. 50. 32
Intestinatorum crassorum vulneratorum
indicium. 113. 36
Ioannis Sobiracii mira admodum con-
uulsions a natura facta curatio, &
historia super ea re admiranda. 82. 37
Ioannis Valleriole filij mei miserandus
casus, ad mortem ferè deducti sym-
ptomatum in pleuritis de lethali scui-
tia. 27. a lin 37. ad 42
Iocinoris imbecillitatem que pariant.
 10. 44
Iocinoris substantia scirrhis maxime op-
portuna. 11. 3
Iocinorosos expertus medicus ex colore
cognoscit. 161. 7
Ira quid. 79. 31
Iratorum corpora cur calefiant. 79. 45
in Iratis foras effunditur calor. 79. 44
Iudicium de vulnerati pueri morte.
 123. 27
Iusculum ex ouis, vino albo, saccharo &
cinnamomo mirificè vires deiectas
reficit. 56. 11
Lactis assumendi modus. 108. 25
Lactis vsus in pulmonum vlceribus.
 223. 7
Laminarum & corticum in urinis ap-
parentium causa. 143. 21
Lapis in vesica nota. 142. 8
Loqueo praefocari non reuiviscunt qui-
bis spuma fuerit circa os. 27. 30
Lafitudo vlcerosi biliosi humoris sobo-
les est. 218. 15
à Laterali morbo vel pulmonia habi-
tum, alui fluxu corripit malum esse
dixit Hippocrates. 43. 2
Laurentij louberti medici laus. 68. 4
Lemno insula locusta cladem segetibus
& plantis inferunt. 19. 8
Lemniaterra ad sanguinem sistendum
singulare praesidium. 70. 3
Leonum oculi nitidissimi. 99. 24
Lethale verbum no semper pro eo quod
necessario mortem adfert. 231. 40
secundum Libros operari, absque perfo-
cta ratione atque solerti ingenio, mo-
lestum est. 125. 44
Libris non esse prorsus fidendum, nisi
quis summo iudicio qua in illis legun-
tur, exaspinet. 125. 41
Ligni sancti decocto resolutio curata. 21.
 21
Linimentum optimum ad resolutionem.
 20. 44
Lippi & rubentibus oculis male affecti
cur simili affectu eos inficiant qui se
intuentur. 99. 28
Locorum affectorum notæ a quibus su-
menda. 142. 3
Locustarum generationis in agro Aro-
latensi causa. 192. 39
Locustarum maior prouentus sicca ve-
re. 59. 40
Locustarum interire oua Vernis aquis
sic & autumnalibus aquis. 55. 41

64. 3
Locusta non sunt loci montani & tenuibus. 60. 4
Locusta 60. 14 pariunt in terra fixo cauliculo. 60. 15 cur montani. & editis locis perinde ac planis non gignantur. 60. 20 & 31 saltu sibi victum parant. 60. 21
Locusta cur non in omni agri Arrelatensis parte genita fuerint anno 1553. 60. 45
Locustarum ominoso prouentu Pharaoniminatur Deus. 61. 21
Locustarum prouentus deorum ira referendus. 61. 35
Locustarum prouentus quam admirabilis copia. 62. 2
Locustarum prouentus indicari annonae caritatem. 62. 19
Locustarum prouentus quid futurum indicet. 62. 25 & deinceps.
à Locustis uredine tentari terram. 62. 41
Locusta ex locustarum semine oriuntur. 63. 26
Locustarum procreationis modus. 63. 38
Locustarum procreationis modus. 63. 38 pariunt ueris exitu, & statim à partu moriuntur. 64. 1
Locusta mira forma atque effigies. 64. 6 & deinceps.
Locustarum Indicarum longitudo terminum pedum. 64. 31
Locustis concumbendi ratio qua. 64. 34
Locusta mas. femina minor. 64. 40
Locusta quam noxam segetibus inferat. 65. 14
Locusta Parthi in cibo grata. 65. 23
Locustu fumo saléque duratis Aethiopicum pars tantum uiuit. 65. 24
Locustas ueneno carere. 65. 22
aduersus Locustas remedia. 66. per totam pag.
Locustas debellandi ratio ex Cyrenensium legibus. 66. 9
Locustas perdendi consilium à me Arrelatensis datum. 66. 14 & deinceps.
- Lotio crurum in resolutione praestantissima.* 21. 11
Lucretius Carus Philosophus ex amore insanus sibi manus iniecit. 97. 15
Lysimachia uehementer dysentericis prodest. 138. 37
M
Malua vesica affectibus mirè uelut. 144. 3
Manrici Hispani tribuni militum grauius uulnerati curatio. 195. 12
Manu ad partem dolentem admoda sedari dolorem sepe numero, & cur id fiat. 143. 9
Mariscarum apertio melancholicis optima. 106. 41
Mas in sexu formando efficientis rationem habet. 53. 35
Masculus in utero cur prius quam femella moueatur. 3. 10
Materia, facultatis omnis experta est. 78. 2
Matris nomine physici materiam intel ligunt. 95. 37
Matri in alendo filio charitas & diligentia quantum ualeat. 26. 16
ad Matricis affectus quae dantur, copiosiore dosi exhiberi debent. 182. 12
Medentis omne consilium debet dirigi ad id quod urget. 69. 9
Medici ueris scopus quis. 91. 44
Medicum à calumnia predictio tutum facit. 250. 28 eius proprium non terri granibus euentibus. qui in morbis accidunt. 6. 1. 56. 7. 199. 39 & 233. 12 eius officium est agrum perpetuo consolari neque unquam eum ab spe deponere. 56. 9
Medicus non culpandus qui lethales morbos curare non possit. 162. 5 ab initio morbi uocandus. 136. 34
Medicum indicare necessariis oportet periclitantis in difficili rem esse, ne uel ignorasse, uel sefellisse uideri possit. 117. 2
sine Medici multos, non tamen sine medicina curatos esse. 90. 4 & 171. 37
à Medicis deserti cur conualescant, etsi certa

- certa mortis indicia sunt. 231. 44
 Medicum sepe spes frustratur. 22. 16.
 Medicus amicus utilior extraneo. 9.
 29 & 240. 1 & quid praestet. 9. 40
 Medicus visu, tactuque malorum mole
 sua afficitur, & ex alienis calamita
 tibus proprios colligit dolores. 239. 37
 Medico pro testimonio dicenti de vul
 neratorum morte qua necessaria. 123.
 25
 Medicamentis virulentis nihil nocen
 tius. 29. 16.
 Medicamenta qua ad remota ferri
 oportet, magna quantitate propinari
 debent. 76. 25
 Medicamento non uni tantum fiden
 dum, sed plura praescribenda atque
 tentanda in thoracis affectibus. 76. 32
 inter Medicamenta & corpora analo
 gias esse, sympathias atque antipa
 thias. 126. 9.
 Medicamentum solvens in indigna
 tione ventriculi non esse propinan
 dum, donec sedata indignatione. 205. 8
 Medicamenta delectu & vacuantia in re
 num inflammatione non danda. 241. 8
 Medicari in valde acutis eadem die ex
 pediri. 154. 26
 Mel thoraci atque pulmonibus valde
 commodum. 77. 4
 Mel ulcera optime detergit. 243. 19
 & 262. 17
 Mellis aqua in renum apostemate opti
 ma. 243. 31
 Melancholici vix amore capiuntur.
 702. 38
 Melancholici alij aliatimentis. 130. 9
 Melancholicis apertio mariscarum opti
 ma. 106. 41.
 Melisophyllon canis rabiosi morsibus
 plurimum valet. 131. 22.
 Membrana viginti octo palmorum
 longitudinis ex intestinis cicuta ex
 qua materia esset. 50. 41
 Membrana laciniata & striata vir
 gide. 27
 Mes caro delapsa de feru venit. 96. 19
 Mentis intentio ea qua quippiam disci
 mus incunditatem ac voluptatem
 haud vulgarem adferre solet. 262. 31
 Mens cur ledatur per accessiones co
 mitiales. 153. 11
 Mictionis crebra causa. 142. 31
 Militis cuiusdam mira historia. 197. 8
 Mirari quid. 49. 22
 Mirabile quid dicatur & quid sit. 49. 2
 Miraculum quid. 49. 4
 Mola quid. 3. 6
 in Mola gestatione quid mulieres per
 cipiant. 3. 24
 Mola ut in utero concipiatur. 3. 39.
 Mola conceptus qua causa sit. 3. 44
 Molam ad duos & tres annos gestari
 posse ex Hippocratis sententia. 4. 2
 Mola signa. 4. 23
 Mola gestatio fallax & illusoria affe
 ctio est. 4. 42
 Mola, si una caro fiat, perit mulier. 5.
 25
 Molam, una carnem fieri quid sit. 5. 32
 ad Molam excutiendam remedium opti
 mum. 8. 21
 Monstra quid sint. 769. 34. & dein
 cept, & pag. sequenti.
 Monstra ut generari tradiderit Ari
 stoteles. 170. 4
 Monstra unde fiant. 170. 31
 Monstruosi partus cur & unde in ute
 ris gignantur. 53. 11
 Monstra in morbis quibusdam contin
 gere. 78. 37
 Monstruosa qua nobis apparent, occulta
 Dei virtute illi facilia sunt. 249. 28
 Morborum pleraque genera a simultu
 dine deducta. 12. 17
 Morbos quosdam a semine genitali pro
 venire. 146. 12
 Morbi maximi & gravissimi Hippo
 crati qui dicantur. 204. 31
 Morborum genera multa esse qua mu
 lieres consuetare soleant. 73. 4
 ad Morborum curationem necessaria
 qua. 126. 4
 in Morbis acutis mistendus sanguis, si
 eger etate floreat, & viribus abun
 det. 204. 23
 Morbos

Morbos illos duntaxat externo indige-
re auxilio quos ob magnitudinem na-
tura superare non potest. 163. 16.
Morbis inchoantibus mouendū, si quid
mouendum est. 205. 1.
Morbos interdū à diis immitti. 223. 42.
Morbi vigore quietem habere oportet.
189. 19. 256. 44 & 256. 26.
ad Morbos ultimos. Ultima remedia
sunt saluti. 74. 10.
in Morbis acutissimis eodem die medi-
candum, quod dilatio in huiusmodi
morbis periculosa sit. 24. 6. 117. 7. &
131. 19.
Morbus ubi maximus est à maximis
remediis inchoandum. 233. 45.
Morbus eiusdem generis unde natus
sit in duobus etate, sexu, tempera-
mento dissimilimus, cum & paria
symptomata, & idem finis, nempe
mors in undecimo causa reddiitio.
245. 29. & deinceps.
in Morbis est quid diuinum. 245. 37.
in Morbis longis variis ac repetitis esse
purgationibus utendum. 106. 24.
in Morbis pestilentibus, & à veneno
prodeuntibus non temere euacuand-
um. 132. 13.
in Morbis lethalibus & si omnia secun-
dum rationem facias, non tamen ex
ratione succedit. 113. 31.
in Morbis lethalibus irrita esse solent
qua in auxilij vim adhibetur. 118. 42.
à Morbis grauibz & lethalibus cur
nonnulli euadant, à leuissimis &
nullius momenti alij moriatur. 125. 16.
in Morbis que relinquuntur post cri-
ses, reciduas facere consueverunt.
259. 20.
à Morbis seuisissimis diuina virtute ho-
mines liberari. 1. 3.
Morbos quosdam sanari contra natu-
ra ordinem. 134. 22.
Moriatur interdum is de quo medicus se
curus primò fuit. 22. 21.
Mors est natui caloris dissolutio & ex-
tinctio. 30. 14.
Mortis futura certa quadam indicia

sunt. 24. 21.
Mortem ascendere per fenestras quid
sit. 94. 44.
Morti proximi cur cum stertore & so-
nitu in aspera arteria percepto spiri-
tum ducant. 27. 5.
Motionum omnium principium quod-
nam sit. 78. 14.
Motu percurrente cur non omnino pereat
sensus. 16. 16 & e contra 20. ferè
per totam pag.
Motus à statu in utero qualis. 3. 17.
Motus infantis in utero ab interno
principio proficiscitur tanquam vi-
uentis animantis. 3. 12.
Motus infantis in materno utero ab eo
qui in eminentis gestationibus appa-
ret, longè diuersissimus. 3. 4.
Mulierum que superfatent. 5. 9.
Mulieres dum in mensuris sunt, inui-
tu suo specula insciant. 99. 34.
Mulieres medica quadam apud Gal.
139. 2.
Mulier intra quartum diem sine me-
dicamentis à pleuritide graui sana-
ta. 168. 15.
Mulier uterum gerens sanguine misso
abortit. 169. 2.
Muliebris natura conditio, ut in dolo-
re pariat. 210. 9.
Mulieres Arelatenses pleraque par-
tus difficultate laborant, ut extra-
hendus sit illis partus. 210. 21.
Mussa in pulmonum affectibus utili-
tas. 77. 6.
Murmurillum quid Galeno. 110. 27.
Natura motus solerti indagine perspi-
cere debet medicus. 6. 3. & 225. 27.
Natura sayax, animantibus quid factò
opus ipsa per se suggerit. 7. 12.
Natura lege in nostros officiosi & as-
tenti magis sumus. 9. 33.
Natura arcani motus non satis nobis
perspecti. 22. 23.
Natura prouida verissima est homi-
num medicatrix. 23. 16. 80. 10. 89.
41. 167. 40. & 252. 30.
Natura quum materia non domina-
tur,

- tur, tum in determinati at que inordinati & incogniti sunt illius motus. 23. 41 quum verò dominatur, quales. 44
- Natura ineffabilis at que recondita operatio est. 24. 8 & 52. 35
- Natura humores malos per varias vias mittere solet. 24. 28 & que sint deinceps.
- Natura materiæ semper viam inuenire solet. 24. 34
- Natura saniem per ossa manare facit. 25. 2
- Natura occultè operantis ratio, nostra cognitione profundior. 25. 6
- Natura robur in curandis morbis quantum valeat. 28. 18. 50. & 152. 2. & 173. 2
- Natura in nobis quid. 82. 21. & 89. 41 & eius munia 45. & deinceps.
- Natura cum medicamentis est sympathia quedam. 76. 35
- Natura non sustinet repentinas mutationes. 106. 27
- Natura repugnante sunt omnia vana. 113. 30 & 158. 45. & 249. 41
- Natura familiaria semper exhibenda. 128. 2. & 202. 8
- Natura suis viribus utens quod alienum est, exernere nititur. 134. 40. & 250. 30
- Naturam ad optima queque viam demonstrare. 49. 45
- Naturam, si hi ad fuerit qui artibus animum applicant, perfectos reddere. 50. 4
- Natura ludos in operibus suis facit. 50. 28 à seipsa edocta omnia agere. 52. 34 & 168. 1 interdum ea operatur que fieri non posse videantur. 52. 57 nihil unquam frustra facit. 54. 29 functionum omnium in nobis opifex. 80. 22 & 89. 42
- Natura hominum indocta. 167. 40
- Naturam hominum esse sapientissimam. 167. 43
- Natura sponte seuisimos sæpe curari morbos absque medicorum ductu. 80. 22, & 90. 9
- Natura sua sponte inuenit motiones quibus corpus regatur. 80. 27
- à Natura insitum nobis est ut quod imperfecto deest, ad perfectum duci cupiamus. 94. 5
- Natura omnes non eadem medicamenta postulant. 126. 6
- Nostra, & que charissima nobis sunt plus diligimus, & si ope nostra indigent accuratius tractamus. 9. 31
- de Nouis rebus haudquaquam facile est pro dignitate differere. 49. 41
- Novitas, ob ignorationem stuporem in animo inducit. 49. 23
- Nymphaeæ flores, bellebori alexi pharmacum. 126. 42
- O
- Observatio diuturna notandis rebus artem efficit. 262. 45
- Oculus nativum est lumen. 99. 22
- Oculi in alto tanquam in specula positi. 99. 21
- per Oculos radij tanquam per fenestras vitreas emittuntur. 99. 11
- Oleum ulceribus aduersissimum. 47. 41
- Oleum in clysteribus ad ulcera intestinorum, ubi intentio est agglutinandi, admisceri non debet. 47. 40
- Oleum ulceribus etsi aduersarium, oleum tamen terebinthina ad detergenda ulcera & sananda utile est. 225. 42 & deinceps.
- Oleum calens mirificè ad motum & partum adiuvat. 8. 17
- Opiata optima in vesica calculo & viceribus. 144. 40 & 145. 13
- Oscitante uno cur ad oscitationem assidentes impellantur. 81. 34
- Ostenta que dicantur. 62. 22
- Oxalidis vis in sistenda putredine humorum. 132. 43 & 247. 9
- Oxymel scilliticum præstantissimum in epilepsia. 155. 27
- P
- Papaveris rubei flores ad pleuritidem & sputum promouendum magnarum virium sunt. 216. 10 eorum & deco

- decoctum quantū in pleuritide va-
leat. 238. 24, & 252. 36
- Paralysis quid. 173. 36. & illius cause
deinceps.
- ad Paralyſin confectio optima. 175. 30
- Pardorum oculi nitidiſſimi. 99. 25
- à Parentibus ſanis ſanum ſemen, à mor-
boſis morboſum prodiſt. 146. 19
- Partium principum morbi vel omni-
no lethales, vel ei periculo proximi.
154. 38, & 159. 41
- Parti principi celeriter ſuccurrendum
eſt. 154. 37
- à Partibus laborantibus in recta affe-
ctuum curatione non minimam ſu-
mi indicationem. 176. 41
- in Partes imbecilliores ſuperuacanea de-
cumbere ſolent. 122. 2
- Paſſula exacinata roborando hepatis
mirificè valent. 172. 9
- Paſſemata animi quid ſint. 79. 19 &
82. 31
- Paulus in mola definitione carpitur. 3.
29
- Pavor quid. 79. 33
- Pauperes diuitibus facilius & citius à
plenitudinis morbis curari. 170. 20
- Pericranij ortus à dura meninge. 159.
16.
- à Perturbationibus animi maximè ca-
uendum, & cur. 79. 29
- Philonij Perſici viſus in ſiſtendo ſangu-
ne. 182. 14. 190. 16. 220. 14, & 25
- Philoſophie munere nihil maius aut me-
lius homini datum eſt. 58. 35
- Phlegmones interna indicium. 113. 38
- Phlegmonem frequentiffimè accidere.
202. 25 ſigna. 31 & deinceps. Ge-
neratio. 42
- Phthiſis contagioſus morbus eſt. 146. 30
- Phthiſin morbum hereditarium eſſe.
73. 29 & cur deinceps eadem pag.
- Phthiſicus cur phthiſicū, podagricus
podagricum generet. 147. 37
- Pinguis qui ſunt, frigido eſſe tempera-
mento. 17. 34
- Plantago renum Ulceribus plurimum
conferat. 243. 14
- Pleuritis quid. 215. 29
- Pleuritides incoctæ quæ dicantur Gale-
no. 23. 3
- Pleuritides quæ necare celerius ſoleant.
23. 5
- in Pleuritide nihil expuiſſe quid ſigni-
ficet. 22. 37, & 23. 6
- Pleuritis ſiniſtri lateris periculoſior. 252.
9
- in Pleuritide ab eodem latere mittendus
ſanguis. 45. 41 & 237. 9
- Pleuritis grauis quemadmodum alius pro-
fluuiſio finiatur. 24. 24
- in Pleuritide & angina dentis apri mi-
ra viſus. 119. 21
- Pleuritide graui ſanata mulier intra
quatriduum ſine medicamento. 168.
15
- Plinij apud Veſuuium montem mors.
27. 24 & 152. 40
- Polygonon cruentū reiectiōibus effica-
ciſſimum. 74. 40
- Popularium morborum origo. 63. 6
- Portenta quæ dicantur. 62. 14 & deinceps.
- Præſidia non ſunt inſamanda quæ mul-
tu ſuere ſaluti. 165. 4
- Præſij viſus ad tabem & purulenta Ul-
cera pulmonum. 221. 37
- Precibus ad deum factis ſanari ſæpe a-
gros. 6. 10
- Principes in nobis partes. 77. 38
- Prodigia quæ dicantur. 62. 6
- Prudentis eſt eum qui ſeruari non po-
teſt, non attingere. 116. 44
- Pruritus curatio. 105. 8
- Pruritus & ſcabiei ad inſaniam ex a-
more collatio. 105. 13
- Pudendum in Viris cur oblongum ſa-
ctum ſit. 4. 14
- Pudendi attritatio & ſcalptus in cal-
culo Veſicæ unde. 143. 4
- in Pueris plurimus ineſt calor innatus.
28. 27
- Pueri cur repugnantes & refractarij
eſſe ſoleant. 92. 9
- Pueritia ad annum decimum quartum
extenditur. 214. 13

- Puerperas in magnis malis esse, si sibi non caueant, praesertim si primiparae sint.* 235. 31
- Puerpera primipara pleuritide laboranti missus sanguis contra suorum nutum, moxque conualuit.* 235. 12
- Puerperium medico quid indicet.* 226. 39
- Pulchritudo diuina imago quaedam dei est.* 96. 28
- Pulmonis substantia qualis.* 73. 17
corum caro qualis. 217. 45
quo sanguine alantur. 218. 2
- Pulmo respirationis organum.* 148. 26
- in Pulmonum affectibus gena rubere solent.* 73. 11
- è Pulmonibus reiecti sanguinis nota.* 147. 10
- Pulmones exagitant locutio & respiratio uehemens.* 69. 30
- Pulmone exulcerato respirationis actio nem ladi est necesse.* 148. 29
- è Pulmonibus qui sanguinem reiciunt, cur non doleant.* 73. 22
- Pulmonum Ulcera cur curatu difficillima.* 72. 31, 219. 5, & 28
- Pus in tumoribus gigni ut deprehendatur.* 221. 14
- Puris sputum cruentam spuitionem sequi solet.* 73. 44
- Puris ingens copia ad viginti sextarios & eo amplius in thorace vln nerato inuenta dissecto cadauere nihilis iuuenis Caesaris à fata.* 186. 35 & unde tanta copia. 42 & deinceps.
- Purulentos quos vocare Galenus solet.* 186. 26
- Purulentorum indicia.* 186. 18
- Putredinis humoru in urinis & pulsibus nota.* 91. 2
- R**
- Recidua sua radice deterior.* 203. 33
- Recondita in natura qua dicantur.* 58. 39
- Recrementum ferri uehementer restringit profluvia Ventrù.* 139. 10
- Remedia quando prosint.* 2. 8
- Remedium anceps quàm nullum expetiri praestat.* 169. 9
- Remedia non esse infamanda quae plurimis saluti fuerunt.* 111. 14
- Remedia efficacia interdum inueniri à plebeiis hominibus.* 140. 18
- Remedia à mulierculis inuenta non esse interdum improbanda.* 140. 9
- in Renum affectibus vomitus plurimùm confert.* 241. 21
- Renum inflammationis signa, causa & curatio.* 240. 23, & deinceps.
- ad Renum vesica affectus curandos quae dantur, in magna dosi exhiberi debent.* 245. 22
- in Renum vlceribus vomitus praestantissimus.* 243. 27
- Resolutio quid.* 80. 32
- in Resolutione curanda victus qualis esse debeat.* 18. 17
- in Resolutione non confestim & celeriter sed sensim à leuioribus ad fortiora progrediendum.* 19. 11
- Resumptiuum liquidum ut fiat.* 6. 32
- Ribes quae planta sit.* 70. 20, & quid illius loco substituendum. 24
- Rifus si effusus sit, thoracis musculos & septum transversum atque intercostales musculos uehementer mouet.* 68. 7
- Romanam gentem sine medicis sexcentos annos fuisse.* 90. 6
- Ructus quid.* 110. 27
- Ruptura quae fit ab erosione in pulmone, graue periculum minatur.* 147. 44
- Ruta immense magnitudinis in oppido Machero Iudaea.* 50. 13
- Ruta succus mirabilis ad comitialem depellendum.* 156. 4
- S**
- Sacchari aqua in renum apostemate optima.* 242. 34
- Sacchari rosacei in tabe leuanda mira vis.* 216. 41
- Sacchari rosacei vis in reiectione sanguinis & plethisi.* 220. 34
- Saccharum cardum renum vlceribus optimè facit.* 243. 20
- Salutare quod uni est, alteri noxium*
& 2 est.

- est. 136. 7
- Sambacion confectio mira reparandis viribus. 183. 43
- Sanguis, natura thesaurus, & nativi caloris fomes est. 68
- ab Sanguinis immoderata profusione concoctricem hepatis facultatem, & nativum calorem minuit. 10. 8
- Sanguis quibus immodicè fluit in aqua intercutem cadere pronus. 10. 10
- Sanguinis missio tremori cordis maxime confert. 39. 3
- Sanguis sursum eiectus qualiscunque malus. 69. 2, & 217. 19
- Sanguinis profluvia calidum promouet. 69. 22
- in Sanguinis omnibus manationibus frigida dari debent qua exhibentur. 69. 21 & 220. 5
- Sanguis ut confluere prohibeatur. 69. 43 & 149. 26
- Sanguinis manationes acerbis & refrigerantibus curare oportet. 70. 9
- in Sanguinis ex ore profusione silentium imperandum. 69. 26 & 74. 27
- Sanguis ubi mitti aegro ob etatem aut aliam causam non potest, ducenda largius alius est. 91. 24
- Sanguinis affati vitio qui insaniunt, in risus effusos prorumpunt, cantilenis & tripudio exultant. 92. 21
- Sanguinis benignitas spem ac fiduciam amantibus praestat. 103. 1
- Sanguis hominis gladio caesitur presente eo qui occidit, è vulnere manat. 105. 15 & deinceps. & 114. 20, & deinceps.
- Sanguinem in ventrem effusum suppurrari necesse esse. 110. 10
- in Sanguinis reiectione scammoniata danda non sunt. 150. 18
- à Sanguinis sputo plerumque puris sputum subsequi solet. 150. 31
- Sanguinem extra vasa deductum putrescere necesse esse. 159. 6
- Sanguinis è naribus fluxuri in decretoriis indicia. 189. 23
- Sanguinis fluor è naribus decretorius si
- sti non debet nisi superfluat. 189. 29
- Sanguis multo copiosior ab eroso vase quam ad aperto manare solet. 252. 36
- Sanguinis è pulmone reiecti nota. 217. 34
- Sanguinis missione, in maximis tollendis doloribus nullum praesentius remedium. 224. 40
- Sanguinis missio praesentissimum remedium in vulnerebus curandis. 229. 4
- Sauciatus quis grauer quum curatur, referri in monumenta curationis ratio debet, ut posteris profuturum nobis euenisse experti sumus. 232. 11
- Scabiei & pruritus ad insaniam ex amore collatio. 105. 12
- Scabiosa à proprietate carbonibus prodit. 247. 26
- Scammoniatis medicamentis in profusione sanguinis non utendum. 71. 33
75. 31, & 150. 18
- Scirrhus à quo humore fiat. 163. 20
- Scirrhus exquisitus & non exquisitus quis. 163. 31
- Scirrhus exquisitus Galeno quis. 11. 31
- Scirrhii exquisiti doloris expertes, & curationem non admittunt. 11. 32, & 163. 33
- Scirrhum, si plures perseverauerit dies, qui in hepate est, nunquam se curasse testatur Gal. 9. 48
- Sedes vulneris Hippocrati qua dicitur. 123. 10
- Sedium affectarum inueniendarum ratio. 141. 28
- Semen, est hominis abstractum, & maiorum generis mistura. 73. 37
- Semen utrumque & maris & feminae ad fetus generationem concurrere. 4. 6
- Semen virile generationi fetus principium praebet. 13. 30 & semine feminae est calidius, ibidem. 33
- Semen mulieris in fatu formando cui vsui sit. 73. 36
- Semen genitale ab omnibus corporis membris procedit. 146. 19
- in Semine morbi quidam haereditantur. 146. 23

- Semini genitalis vi parentum vitia in filios derivari.* 146. 40
- Semina frigidorum maiorum cum corticibus magis detergunt.* 241. 20
- Senes imbecilli & longis morbis detenti sensim ad mortem properant.* 27. 33
- Seni sexagesimum superanti annum bono corporis habitu missus à me san- guis in angina, & sanatus est.* 261. 14
- Sensibus quod expositum ipsum de se si- dem facit.* 116. 30
- ad Sententiam pro testimonio dicendam in vulneribus quid medico opus sit.* 112. 36
- Septimo mense nati etsi vitales sunt, infirmiores tamen esse solent.* 25. 44, & cur, pag. 26
- Septimestres partus ex utero egressi, quadraginta dierum afflictionem patiuntur, ex Hippocratis sententia.* 26. 5
- Septum transuersum respirationis instru- mentum.* 245. 8
- Septum transuersum mouendi thoracem gratia factum est.* 245. 11
- Serpens ab ancilla quadam progenitus.* 170. 24
- Seruari interdum videmus eum de quo medicus desperarat.* 22. 22
- Seruari in spe contra spem, est contra ar- tis spem in natura spe seruari.* 24. 19
- Siccitates magnas cur largi imbres se- quantur, & e contra.* 59. 33
- Siccitas quinque annorum in Gallia Narbonensi.* 59. 38
- Siccitas insectorum generationi magis quam humiditas idonea.* 60. 8
- Simile pulchrum de sole & corde.* 99. 15
- Sitis causa.* 84. 43, & 161. 33
- Sitis peculiare symptoma hydropicorum.* 12. 24 & unde in hydropicis fiat. 25. Sitis causa. 33
- de Simia & gallo dissectis tremore cor- dis laborantibus exemplum Galeni.* 38. 41
- Sol non solum generationis insectorum, sed & omnium causa est.* 60. 6
- de Sole & corde simile pulchrum.* 99. 15
- Somnus quid.* 136. 9
- in Somnum pronitatis causa.* 18. 8
- Sperma masculi motorium principium factus formandi.* 4. 9
- Sperma virile ad prolis generationem quale esse oporteat.* 4. 12
- Sphacelus quid Galeno.* 165. 8
- Spina Aegyptiaca syrupus, quem de Ri- bes vocant.* 199. 11
- Spirandi difficultate hydropici tentan- tur.* 13. 24
- Spirandi difficultas in pleuritide gra- uior sit, ubi nihil expuitur.* 26. 37
- Spirationis difficilis causa.* 26. 41
- Spiratio crebra, vehemens ac difficilis mali morbi indicium est.* 22. 43
- Spiritus vapor sanguinis est.* 99. 37
- Spiritus in nobis gigni ex puriore & magis elaborata sanguinis arterialis parte.* 99. 1
- Spirituum in nobis generatio sanguinis unde emanant, naturam sequitur.* 99. 5
- Spiritus qui ad oculos perferuntur om- nium lucidissimi.* 99. 10
- Spiritus in dolorum acerbitate & san- guinis profusione exhauriri absumi- que.* 6. 44
- Spiritus purus aer purus, nebulosus, ne- bulosus in nobis creat.* 99. 3
- Spiritus profocatus & cum stertore emissus, mali morbi indicium.* 26. 44
- Spuma generatio.* 53. 3, & 54. 6
- Spumas & bullas a valido motu crea- ri.* 59. 30
- Sputum in pleuritide quo celerius & facilius prodierit, eo citius agrum li- berat.* 22. 38
- in Sputo sanguinis Valentibus non pur- gandum.* 221. 1
- Sputum sanguinis non omne purulen- tum sputum sequitur, sed id tantum quod malignum est.* 221. 21
- Sputa luida, viridia, nigra mala.* 245. 13 & deinceps, & cur mala. 19
- Stercoris canis vis in leuanda angina.* 261. 40

- Stertor* quid. 152. 35 & unde fiat. 36
Stranguria causa. 142. 31
Stupor quid. 173. 43
Stupor futura resolutionis indicium. 17.
 10
Subiecti nobilitas timidam in operan-
 do medicum facit. 126. 13
Sublimati epoti curatio. 31. 22. Usque
 ad pag. 36
Substantias quasdam esse substantia
 nostra aduersarias. 29. 22
Substantiam aquosam perpetuò flatus
 sequitur. 164. 31
Subsultionem motus infantis in utero
 habet. 3. 16
Succurrendi ratio incerta quando con-
 tingit. 13. 43
Succus è corde Veruecis arte paratus
 præstantissimus ad vires defectas
 reparandas. 183. 24
Suctio quando deficiat. 13. 15
Sudores in paralyti vtilissimi. 175. 22
Superficere posse mulieres Hippocra-
 tes dixit. 5. 8
Suprà, ductio, Hippocrati quid signifi-
 cet. 217. 22
in Symbolum habetibus facilis est tran-
 situs. 102. 24
Symptomatum molam consequentium
 enumeratio. 4. 31
Symptomata quæ ad sublimatum epo-
 tium sequuntur. 31. a lin. 10. ad 15
Symptomata affectus naturam sequun-
 tur, velut Umbra corpus. 160. 40
Symptomata in acutis & ardētissimis
 febribus qualia hominem in vita di-
 scrimen adducere soleant. 255. 24
ex Syphilitide morbo in elephantiasin sa-
 pè transicum fieri. 223. 36
Syphilitide morbo qui tenentur, aduersus
 eos monitio. 224. 2
Syria regioni locusta cladem segetibus
 & plantis inferunt. 59. 8
Syrupus Aegyptiacæ spinæ quem de Ri-
 bes vocant. 199. 11
Syrupi expectorantes. 222. 6
Syrupi de limonibus in arcenda putre-
 dine & bilis acrimonia retundenda
 201. 14
laus. 217. 16
 V
Veneri seminarium confertim ac pro-
 perè vacuantibus medicamentis re-
 instigendum. 32. 10
Venenum foras euocans cataplasma.
 133. 17
in Venenosis affectibus quando sangui-
 nis missione & purgatione abstinend-
 um sit. 132. 3
Ventriculum intemperatum quæ indi-
 cent. 38. 30
Venus caelestis, pura mēs purum bonum
 spectans. 95. 38
Venus secunda Plaxoni quid. 96. 2
Veneris vtriusque collatio pulchra. 96. 5
 & deinceps.
ex Venerea lue quæ mala nascantur.
 223. 24 & deinceps.
Vermium & eorū quæ ex ipsis gignun-
 tur animalium commune quid. 63.
 35
Vermes marini quidam sexaginta cubi-
 torum. 50. 21
Vermem duodecim cubitorum è mulie-
 re quadam eiectum Alexander Tral-
 lianus testatur. 50. 25
è Veruecis corde succus arte paratus præ-
 stantissimus ad vires defectas re-
 parandas. 183. 24
in Vesica vlcibus pinguis conferre.
 145. 45 item maluam. 144. 3
Vesica affectibus aquilonij flatus noxi.
 143. 36
Vesicis suillis focus fieri oleo calenti plē-
 nis. 8. 19 & 56. 36
Vicissitudines temporū sibi alternatim
 succedunt. 59. 36
Victus ratio incauta & inordinata quæ
 tum malis adferat. 10. 11
de Victus ratione speculationem esse pul-
 cherrimam. 10. 22
Victus ratio quantum in morbis conse-
 rat. 143. 27
Victus boni & ordinati commendatio.
 19. a lin. 22. ad 34
Victus congrua ratio in curatione pri-
 mas partes tenet. 86. 14
 Vigilia

- Vigilia quid.* 136. 10
Vigilia totum corpus exiccatur. 18. 4. & 135. 17
Vigilantium opera cur interdum exerceant alium dormientes. 81. 8
Vinum citissimè & uniuersim alit. 7. 4. & 83. 3
Vinum in defectu animo dandum. 46. 15
Vini in reparandis viribus quanta potentia sit, exemplo uxoris mee periclitantis obseruatum. 6. 43
Vinum immodicè sumptum frigidus morbos parit. 173. 31
Viri cur facillimè amore capiantur. 102. 11
Vir & uxor qui eodem morbo correpti, eodem die mortui sint. 246. 1
Virium substantia ex quibus compleatur. 7. 18
Vires ubi valentes sunt omnia contemnerent: ubi infirma, absquouis offendi. 15. 35, & 125. 21
Vires ledunt vigilia, dolor, immodica vacuatio. 135. 39
Virium defectio extenuationem consequi solet. 148. 45 & cur id fiat. 149. 2
Vrium custodia similium exhibitionem indicat. 183. 3
Vlcus emne siccare postulat. 47. 2, & 229. 33
Vlceribus frigidum mordax. 207. 12
Vlceribus renum plantago plurimum confert. 243. 14
ad Vlcera sordida iniectio nobilis & efficax. 207. 45
Vlcera ad sanationem quiete indigent. 386. 29
Vnctio fida in resolutione, tetano, & omnibus ceruicis & neruorum contractionibus. 234. 16
Vnguentum praestantissimum ad paralysisin. 176. 6
Vnio quàm nature amica sit. 206. 44
Voluptas nocet empti dolore. 224. 1
Vrina quid. 84. 20
Vrina suppressioni adhibita remedia. 33. 43
Vrina purulenta causa. 143. 17
Vrina impubis iuuenis sani trahit cum fortitudine venenum. 133. 38
Vtero gerentem ab aliquo morbo acuto capi, lethale. 250. 4
Vtero gerentes quacunque à febris corripuntur, & fortiter calescunt sine occasione manifesta, difficulter pariunt. 250. 5
Vteri affectus in quibus mulieres motum in utero percipiunt. 3. 22
ad Vteri affectus curados quæ dantur, in magna dosi exhiberi debent. 245. 22
Vulnera periculosa quæ intra peritonæum conduntur. 109. 35
in Vulneribus periculum quando insit vigiliarum, conuulsioni & delirij. 110. 5
Vulnera intra corpus quæ penetrant periculosa. 113. 14
Vulnus capitis nullum contemni debet. 120. 29
in Vulnere capitis conuulsio lethalis. 121. 9
in Vulnere capitis bilis vomitus & desipientia malum. 121. 11
Vulneribus capitis quæ interroganda. 121. 18
in Vulneribus capitis purgatio plurimum confert. 122. 27
Vulneribus omnibus modicus cibus & aqua exhibitæ competunt. 122. 29
Vulnerati cadauer secundum antequam magistratui pro testimonio de morte vulnerati respondeamus. 122. 42
Vulneris sedes Hippocrati quæ dicatur. 123. 10
Vulnera bifariam lethalia dici. 124. 19
Vulnera & alij morbi quomodo lethalia esse soleant. 124. 29
Vulnera quedam in locis vilibus ac non malis existentia nec tollare grauiam videri, mortem tamen inferre. 125. 8
in Vulneribus capitis plurimum purgatio confert. 158. 28
Vulnera capitis confusa periculosiora & 4 quàm

I N D E X.

- quàm que cum fractura sunt. 159. 28.
Vulnera capitis etiam exigua periculo non carere. 159. 20
Vulnera intra peritoneum penetrantia periculosa. 185. 6
in Vulneribus ab igniuomo anteo cormento factis suppurationia adhibenda ob contusionem. 192. 32
Vulnera ab igniuomis telis facta non prout alia tractari debent, sed propriam sui generis exigunt curationem. 228. 38
Vulnera ab igniuomis telis quàm periculosa. 227. 11
Vulnera capitis qua ad meningas attingunt plerunque lethalia. 230. 41
Vulneratus quidam grauissimè & lethaliter in capite cur statim mutus factus non fuerit septimo Verò die mutus euaserit. 231. 17 & deinceps.
in Vulneribus capitis plurimum purgatio confert. 232. 2

FINIS.

